ACCADEMIA DI MEDICINA DI TORINO

JOH. JACOBI WALDSCHMIDT

Med. Doct. Archiatri Hassiaci, & in Academia Marpurgensi
Med. Profess. Prim. Physic. autem Ordinarii, nunc B.

OPERA MEDICO-PRACTICA,

QUIBUS CONTINENTUR

I. INSTITUTIONES MEDICINAE RATIONALIS, Recentiorum Theoriae, & Praxi accommodatae.
II. PRAXIS MEDICINAE RATIONALIS succincta, per casus tradita.
III. MONITA MEDICO-PRACTICA necessaria per plurimos morbos illustrata.
IV. NOTAE AD PRAXIN CHIRURGICAM BARBETTAE.
V. NOTAE AD CASUS BALDAS. TIMEI A GULDENKLEE.
VI. DISPUTATIONES MEDICAE VARII ARGUMENT.
VII. DECAS EPISTOLARUM de rebus medicis, & philosophicis.

OMNIA AD MENTEM CARTESII,

Quibus in hac novissima editione de Morbis Mulierum

PHILIPPI FRAUNDORFFER

Adjectum Opusculum.

TOMUS PRIMUS.

Lugduni de aere Bernardini. Gessarj:
Anno MDCCXVII.

6.4

D. JOH. JACOBI WALDSCHMIDT

INSTITUTIONUM MEDICINAE RATIONALIS

L I B E R I.

C A P. I.

De Ortu Medicinae, ejusque Objecto & Fine.

§. I.

NE ἀμεθόδως agere videar, usitata hactenus & in scholis trita mihi quoque calcanda erit via, atque pauca quaedam de medicinae natalibus dicenda, quo innotescat omnibus, quibus medicina coeperit primordiis, quibus cincta fuerit pomoeriis, & quomodo ambitum suum experimentorum ope nostro hoc tempore institutorum longius nunc extenderit. Et nemo quidem opinor, inficiabitur, Deum saluberrimae hujus scientiae esse auctorem, is enim est, qui percutit, & sanat, is est, qui facultatem largitur, ut appropriata remedia inveniantur, & quum non iisdem in omnibus utatur viis, ea nunc *casu* dicimus fuisse inventa, nunc *intellectu & ingenio* excogitata, nunc *experientia* probata; hinc est quod ipsam medicinam casu ratione & experientia sua sumsisse incrementa vulgo dicant.

§. 2. Quamvis autem primis temporibus medicina fuerit diaetetica & chirurgica, ipsaque chirurgia, non quidem medica seu rationalis, sed practica & empirica caput extollere coeperit, quod simplici tunc homines uterentur victu, atque a morbis internis fere immunes viverent; factum tamen est, ut concurrentibus variis caussis nunc ex tellure suppeditatis, nunc ab astris transmissis, nunc ex novis ingestis noviter productis varii quoque orirentur morbi, unde urgente sic necessitate coacti fuere homines curas & animum ad interna quoque intendere remedia: id quod primi fecere *AEgyptii*, quorum caput dicitur *Hermes Trismegistus*, auctor tabulae smaragdinae, cujus epulas degustare contendunt *alchymistae* & omnes qui ad mensam hanc accumbere satagunt. Ab his studium sanitatis translatum est ad Graecos, hisque subactis ad ipsos Romanos devolvebatur, a quibus tandem in universum fere transiit terrarum orbem.

§. 3. Variae autem variis temporibus fuere sectae, a se invicem tum in explicandis caussis morbificis, tum in medendi methodo distinctae; quarum *prima*

fuit *empirica*, quae quidem inter AEgyptios olim coepit, sed ad hoc usque aevum stetit & contagio suo plures contaminasse videtur, quum omnis terra ejusmodi alat homines, quorum magna in curandis morbis, quorum caussas tamen ignorant, est praesumtio. *Secunda* est *dogmatica* seu *rationalis*, in qua principem obtinent locum *Hippocrates* & *Galenus*, conatique sunt artem medicam sub certis quibusdam praeceptis & thematibus complecti, atque in formam systematis redigere: verum quum Galenus erronea, & imaginaria fuisset imbutus philosophia, res male huic quidem cessit, ipsaque medicina non parum inde dedecoris, & detrimenti passa est, ut vel hodierno tempore prudentioribus tali sub forma adhuc displiceat. *Tertia* dicitur *methodica*, quae quum Herculis cothurnos puerorum pedibus applicare voluerit sponte sua cecidit atque penitus exspiravit. *Quarta* est *secta spagyrica*, *chymica*, *hermetica*, *paracelsistica*, cujus asseclae adepti filii artis, vel alchymistae vocantur, ad quos helmontianos, tachenianos, sylvianos omnesque, qui philosophi per ignem audire malunt, referimus. *Quinta* est *mista*, & de principiis dogmaticorum & chymicorum participans, unde *dogmatico-hermetica* dicitur. *Sexta* est *dogmatico-mechanica*, quae κατ' ἐξοχὴν *rationalis* vocatur, atque lucem suam ex philosophia *Renati des Cartes* nec non corpusculari *Gassendi* aliorumque recentiorum foeneratur; Ex quo enim haec philosophia caput suum extulit, novum quoque incolis regni medici ortum est Sidus, ipsis aegrotantibus certiorem spondens salutem: Nam hac ex philosophia habemus, quod morborum apparentias per suas caussas evidentissime explicemus: quod ipsos morbos denudatos & tenebris evolutos in apricum ducamus: Quod oeconomiam animalem per motum & figuram interpretemur, nihilque admittamus, quod non clare & distincte vi principiorum mechanicorum percipere possimus? Et denique, quod remediorum vires & operandi modum ad captum omnium describamus, id quod tum in hac, tum in quinta institutionum parte pluribus sumus ostensuri.

§. 4. Difficile equidem est, fateor, ipsam artem medicam ad certum aliquod redigere systema, quum *primo* novi subinde oriantur morbi, novus atque insolitus quandoque per äëra volitet aether, nova etiam ex ipsa tellure emergant concreta, & insolitis nunc vesci soleamus alimentis; *deinde* non omnia forte nobis adhuc sint perspecta, quae ad cognitionem corporis humani, alimentorum & medicamentorum requiruntur; facit tamen solida illa recentiorum philosophia, ut ipsam quoque medicinam sub certam atque philosophicam vocemus scientiam, atque ex ratione cognoscere allaboremus, quid humeri nostri possint, quid ferre recusent: hoc est philosophamur in explicandis corporis nostri functionibus, in indagandis caussis morborum eorundemque phaenomenorum ipsos concomitantium, nec non in determinando, quod corpori nostro proficuum quid noxium sit, quibus status ejus naturalis conservetur vel labefactatus restituatur: sicq; ipsam medicinam pro parte philosophiae agnoscimus, quum ejus objectum, corpus nempe humanum, aeque extensum sit ac reliqua corpora, & pari jure motui & divisioni subjaceat, ut nullam in eo mutationem vel concipere etiam possimus, quae non in motus, figurae & situs particularum partes tum solidas, tum fluidas constituentium mutatione consistat.

§. 5. Definimus autem medicinam, quod sit *ars* sive *scientia* integram *corporis humani* sive *statuae humanae viventis* fabricam conservandi, & labefactatam convenientibus *alimentis* & *remediis* restituendi.

§. 6. De vero *genere* diu disceptatum fuit a medicis, quam controversiam facile exponemus, si dicamus & *artem* & *scientiam* pro genere poni posse. Quippe medicina est *ars*, si chirurgiam spectes & modum praeparandi medicamina. Est etiam *scientia*, dum aeque in ea rerum per caussas cognitionem instituimus ac in

aliis

aliis scientiis, dum naturam sanguinis coeteraque fluida per principia philosophica explicamus, ipsasque qualitates rerum omnium ad forum medicum pertinentium ingenii philosophici robore exhaurimus, ut nihil inaccessum aut extra intellectus ambitum positum amplius videatur. Verum quidem est, medicinam a recto tramite longissime deflexisse, dum hodierni practici cum veteribus ad experientiam magis attendunt, quam ad rationes, ipsorumque effectuum per sensus cognitionem pro fundamento medicinae potius habere volunt, quam rectam rationem. Interim error ille non obstat, quo minus intellectus lumine veram atque solidam scientiam medicam acquirere possimus, atque prae illis morborum caussas, & remediorum vires per evidentes consequentias explanemus.

§. 7. *Objectum* tum contemplationis tum applicationis, est statua humana vivens sive corpus humanum vivens, cujus vita & sanitas in elegantissima illa & stupescenda fabrica omnium partium corpus humanum constituentium consistit.

§. 8. Sunt quibus displicet, quod corpus humanum cum horologio aut alio automato comparemus, quod haec vitae sint expertia, illud vero vitale sit a principio vitae interno vitam habens: Enimvero quid in vitali illo automato praeter motum reperitur, & quas quaeso edit functiones? quas non certos motus rectius vocaveris? Vivere dicitur, quia augetur & nutritur: Sed anne propterea aliud tibi finges principium vitae, quod non sit materiale & certo modo modificatum: aut quod per motum, figuram & situm non agat? Quae ut clarius percipias, notari velim, duo in homine reperiri agendi principia, quorum unum est *substantia cogitans*, alterum *substantia extensa*. Illius vita, & esse actuosum consistit in *cogitatione*: hujus vero in *extensione* certo modo modificata, a qua caloris succique nutricii distributio dependet & anima corporis vocatur, atque in fluidis potissimum praesertim autem in sanguine consistit. Nemo, opinor, ibit, inficias, in homine diversi generis operationes reperiri, quarum quaedam soli menti, quaedam soli corpori, aliae toti composito attribuuntur. Quae enim citra cogitationem peraguntur, ita ut mens ipsarum plane non sit conscia, & quamvis cogitationes suas ad illas intendat, nequaquam tamen propterea alacrius eduntur, quales sunt chylificatio, sanguificatio, sanguinis circulatio, caloris dispensatio, succi nutricii assimilatio aliaeque plures, haec ad solum corpus referuntur, & a mechanico dependent principio. Quae vero nil nisi certum cogitandi modum dicunt, quales sunt velle, nolle, percipere, sentire, &c. proficiscuntur ab anima rationali & ad eam solam referuntur, quum cum motu vel figura nihil commune habeant. Tandem quum duae hae substantiae certis sub legibus a Deo sint conjunctae, & certos motus corporis & praesertim cerebri ejusque glandulae pinealis sequi debeant, certae cogitationes mentis, & vicissim certas cogitationes mentis certi motus corporis, hominis sive totius compositi vita in mutuo hoc commercio ponitur, mors vero in ejusdem cessatione totali, quapropter ejusmodi attributa, quae & *cogitationem* & *motum* involvunt utrique principio, diverso tamen respectu attribuuntur, v.g. ambulatio, omnesque motus arbitrarii.

§. 9. Ne itaque ejusmodi operationes & actiones confundamus, ipsaque quadrata rotundis misceamus, naturas rerum obscurando & suum cuique non attribuendo, ipsum medicinae objectum per statuam humanam exprimimus, quae varios pro varietate objectorum eam afficientium ciet motus automaticos, ut non ineleganter machina hydraulico-pneumatica vocari posset. Hujus tanta est dignitas, ut sibi soli propriam scientiam medicam vendicet, artemque veterinariam brutis medicis relinquat, ne mulo-medici cum dogmaticis & rationalibus confundantur.

§. 10. *Finis* medicinae est *mederi*, & fragilis hujus machinae fabricam quantum

tum in artis est potestate sartam tectamque servare, aut fractam & labefactatam resarcire, & in integrum restituere. Cui scopo inserviunt alimenta & medicamenta, nec non manuales operationes rerumque aliarum ad usum & conservationem vitae conferentium legitima administratio.

§. 11. E quibus palam fit universam medicinam ad quinque partes ceu totidem libros commode referri posse, nempe ad physiologicam, pathologicam semioticam hygienen, & therapeuticam; nisi forte semiotica diagnostica ad pathologiam, & prognostica ad therapeuticam cum *Ettmullero* vocare velis. In *physiologia* autem tradūtur fundamenta status naturalis, ipsaque fabrica corporis humani & tota oeconomia animalis ibidem describitur. In *pathologia* caussae morbificae, ipsique morbi eorundemque symptomata recensentur. In *semiotica* signa diagnostica & prognostica exhibentur. In *ὑγιεινῇ* praecepta diaetetica, & prophylactica docentur. In *therapeutica* medendi methodus cum remediis e triplici regno, & tribus fontibus desumtis, describitur.

CAP. II.

De Elementis.

§. 1. Qvamvis haec de *Elementis* doctrina abunde satis pertractetur in physica, operae tamen futurum precium confido, si impraesentiarum acta agamus, atque lectoris animum ita praeparemus, quo ea, quae dicenda nunc veniunt, facilius & clarius intelligat.

§. 2. Supponimus autem, corpus in genere spectatum, sive mundum hunc aspectabilem, in triplicis generis corpuscula in principio creationis ab ipso Deo fuisse divisum, e quorum congerie, & olim & nunc omnia corpora composita fuisse, & adhuc componi, & in eadem iterum resolvi; quae tamen omnia commode ad tres classes revocari possunt & sub materia *primi*, *secundi*, & *tertii elementi* comprehenduntur. In *prima classe* sistuntur particulae indefiniti motus, indefinitae figurae, & magnitudinis, omnibus poris cujuscunque sint figurae replendis aptae, & e quarum congerie corpora lucida componuntur. In *altera classe* exhibentur corpuscula determinatae figurae & magnitudinis, quae sphaerulae vel globuli coelestes, quia coelos constituunt, vocantur, & explicandae naturae luminis, nec non pelluciditati inserviunt. In *tertia* reliquae partes terrestres, angularis figurae, & ad motum minus aptae continentur. Hinc est, quod materiam primi elementi ob pernicissimum motum aetherem sive materiam mundi subtilissimam vocent, omnis caloris, fermentationis, effervescentiae, turbationis &c. auctorem, a quo tamen negocio ipsos globulos nequaquam excludimus, quum & hi motum primi elementi paullulum temperent atque alia obvia corpora in motu suo rectilineo sibi cedere cogant. Quae quidem sententia tanta gaudet evidentia, & firmo usque adeo stat talo, ut ne vel tantillum extensi alicujus nominari possit, quod non ad unam ex his classibus referre queamus; quandoquidem totum hoc universum corporibus *lucidis*, *pellucidis* & *opacis*, sive *lucem emittentibus*, *lucem transmittentibus*, & *lucem remittentibus*, exhauritur; neque feriet nos decantata illa cantilena, quam in physica saepius audivimus, quod numerus hic ternarius conjecturae & mera hypothesi nitatur, quum nunquam solido probari posset, Deum tali modo & non alia, corpora fecisse. Quippe fac, esse meram hypothesin, magnum tamen inde commodum & aegrotanti, & medico assurget; ille enim gaudebit, se talem nactum esse medicum, qui per sua principia, omnia phaenomena, in corpore humano apparentia, per suas caussas solide, & citra ullam contradictionem, immo cum applausu rationis & experientiae explicet: huic vero decorum erit, naturam sanguinis & fluidorum, tum in statu natu-

naturali, tum praeternaturali cognitam atque perspectam habere.

§. 3. Sed quid interim de peripateticorum elementorum numero quaternario statuendum? Illa enim revera existunt in hoc mundo, & partem hujus mundi aspectabilis faciunt. Verum tamen abest, ut nomen elementi mereantur, ut potius inter mista sint referenda, quae ex tribus *Renati des Cartes* elementis constant, quod facile in igne, vel äere etiam, & aqua, probari poterit.

§. 4. Pari facilitate convellimus Chymicorum elementa, sive tria cum *Paracelso*, sive quinque cum *Willisio*, admittere velis, quum & haec admodum obscura sint, & omnem ἐνέργειαν, si quam habent, a materia primi & secundi elementi accipiant.

§. 5. Multo minus assentiri possemus *Helmontio*, unicum statuenti elementum, aquam videlicet, quamvis glorietur, se omnia corpora liquore suo alkahest in aquam resolvere posse; nam, posito, aquam esse, quae vegetabilibus sua det incrementa, vix tamen crediderim, eam corpus simplicissimum, atque elementi nomine dignum esse, quapropter, quum ipsa experientia non in plurimis deserat, hanc etiam doctrinam ab incertitudinis, & insufficientiae labe nemo hactenus vindicare potuit.

§. 6. Enim vero quum in combinationibus & secretionibus corporum naturalium hactenus observatum fuerit, duo praeprimis in omnibus fere reperiri salia, prae aliis particulis admodum efficacia, eo devenere viri quidam doctissimi, ut duplicis hujus generis salia, quorum unum acidum, alterum alkali appellant, pro elementis activis, additis particulis aquosis, gummosis & terrestribus, habuerint, atque omnium morborum caussas per illa explicare, hisque medendi methodum superstruere, conati sint. Verum praeterquam, quod non in omnibus effervescentiis reperiantur, etiam hoc dignitati ipsorum obstare videtur, quod in se spectata nil nisi particulae tertii elementi sint, ob solam figuram ab aliis distinctae, omnemque motum suum aeque ac reliquae tertii elementi particulae a materia subtili obtineant.

§. 7. Describitur autem sal *acidum* quod sit corpus rigidum, figurae oblongae, gladiolorum instar, ab uno & altero, vel pluribus etiam lateribus armatum, hinc sui juris factum, dolorem scindentem in corpore nostro semper producit. Sal *alKali* autem est corpus rigidum plus minus acuminatum, sed magis porosum, hinc si cum acido, interveniente fluido, concurrat, utraque effervescentiam producunt, quia sal acidum hujus poros ita occupat, ut soli aetheri accessus concedatur, qui tunc spicula illa quaquaversum abripit, & tumultuarium talem motum producit. Unde recte quidem dicitur, quod ubi duo haec salia concurrant, ibidem effervescentia oriatur, sed inde tamen non statim inferre licebit, quod ubi fiat effervescentia, ibi etiam statim praesto sint duo illa salia, quum contrarium in calce viva ex affusa aqua ignescente videamus.

§. 8. Dividuntur haec salia, quo ad plus fixa vel minus volatilia, manifesta vel occulta, acria & corrosiva existunt. Sic *Ettmullerus* probat, *acidum fixum* dari in auro: *volatile* in ligno quercino, vel etiam in nostro stomacho; *manifestum* in aceto, *occultum* in saccharo: alkali *fixum* in sale absinthii, *volatile* in cornu cervi, aliisque urinosis: *manifestum* in sale tartari, vel nitro alKalisato, *occultum* in oculis cancrorum aliisque testaceis. Notari tamen velim, haec salia sibi invicem ita esse implicata, ut unum vix sine altero ostendi possit, nisi forte in spiritu salis ammoniaci purum alKali videre liceat. Et sicuti ex horum combinatione, variae sanguinis oriuntur temperies & intemperies, ita illud jam dudum cognitum fuit *Coo*, dicenti, *sanguini nostro inesse acidum, amarum, salsum, & sexcenta alia*; de quibus tamen alibi. Tandem notari velim, salia illa alKalica tam volatilia, quam fixa in radice & essentia inter se convenire, ut perinde sit, qualecunque

ſal alkali inter volatilia vel fixa eligas, quum eosdem volatilia tum in acidi correctione, tum in ſirupi violarum alteratione, tum etiam in mercurii ſublimati praecipitatione edant effectus, ut vel propterea nullum agnoſcamus inter volatilia diſcrimen eſſentiale; quod etiam de ſalibus fixis dicimus, quae aſſumta in eo conveniunt, quod acidum auſterum corrigant, viſcidum incidant, ſicque in radice revera idem ſunt. Quod ſi aliquod in utriſque ratione odoris, ſaporis vel coloris occurrat diſcrimen, illud non tam in eſſentiali quam accidentali poſitum erit differentia, prout ſcilicet plures vel pauciores partes oleoſae, acidae, terreſtres, ipſis adhuc ſunt immiſtae.

§. 9. Ex ſalis acidi & alkalici combinatione novum quoddam exſurgit compoſitum naturae mediae exiſtens, quod fermento ventriculi quam maxime appropriatum videtur. v. g. ſi ſal quoddam volatile cum acido ligetur, vel ſpiritus acidus ex affuſione ſalis urinoſi cicuretur. Quae tamen facili encheireſi ad priſtinam indolem revocari poſſunt, addendo videlicet alio alkali, quod acidum imbibat, & prius alkali libertati ſuae reſtituat.

C A P. III.

De Chylo, & Sanguine.

§. 1. CIbi reliquiae, vacuo in ventriculo hinc inde oberrantes, mora & agitatione acriores factae, ſuperius ventriculi orificium ex fibrillis nerveis contextum, vellicant, e cujus motus occaſione, mediantibus nervis ad ſenſorium commune ſive *κονάριον* delati, mens ideam *famis* concipit, atque de cibo ſumendo cogitat, qui cogitationis modus *appetitus* nomine venit, & intuitu corporis nil niſi motus eſt, vi cujus ſpiritus animales, cerebri incolae, in indifferentia poſiti, novam accipiunt determinationem, ut per nervos, palato dicatos, excurrant, glandulas ibidem ſitas ita inflent, vel comprimant, ut ad aſpectum ferculi, palato grati, cryſtallinam lympham, rivulorum inſtar, in oris cavitatem effundant. Ejusdem motus & vellicationis orificii ſuperioris ventriculi occaſione, ſpiritus animales quoque determinantur, ut ad labia aliasque partes fluentes, ſtatuam illam humanam ita diſponant, ut labia aperiantur, alimenta manibus apprehendantur, & ori commode ingeratur. Quippe in inſigni hac cavitate, & primo quaſi introitu, chylificationis fundamenta jaciuntur, quum alimenta dentium ope non ſolum conterantur & confringantur, verum etiam ab ipſa ſaliva, vi quadam fermenteſcibili ita impraegnentur, ut vix amplius cognoſci, aut a corruptione ſeu aceſcentia, praeſertim, ſi calori ſolari exponantur, vindicari poſſint.

§. 2. Totum autem hoc negocium mere mechanicum eſt: ſtant in acie dentes, qui cibum in prima illa civitate conterunt; ductus ſalivales fermentum reddunt: lingua miſcet, muſculi faucium cibum maſticatum per gulam, viam anguſtiorem, ad ventriculum propellunt; quod ſi unum ex his deficiat, ipſa chylificatio non parum inde labefactabitur. Tantum autem abeſt, ſalivam humorem eſſe excrementicium, ut potius primum *naturae* menſtruum, in humano hoc laboratorio audiat, & auctor primae iſtius ſolutionis, quae non niſi gradu ab illa, quae in ventriculo inſtituitur, differat: & quamvis inſipida videatur, plures tamen in receſſu habet particulas volatiles, acidas & ſalinas, quae ab effectu facile probari & oſtendi poſſunt; ipſa enim ſaliva vi ſua abſterſiva & ſaponaria, ſanat impetiginem & vulnera, vi acida necat araneas, figit mercurium, veſtigia veneris, lapidi lydio impreſſa, delet, & farinam fermentare facit; hinc pulmentum, matris ſaliva impraegnatum, infanti tenellulo admodum prodeſt, atque facilius in ventri-

culo

culo in chylum aetati huic & temperamento accomodatum abit, quam si alius hominis saliva humectetur. Tantam enim in ipsa saliva pro diversitate individuorum sexus,& generis agnoscimus diversitatem, ut, sicuti sanguis in diversis subjectis alium prae se fert genium, ita ipsa etiam saliva naturam sanguinis aemulari videatur, & ipsa alimenta facilius ad eum evehat solutionis & mistionis gradum, qui sanguini, in quem abire debent, & ex quo saliva suam traxit originem sit conveniens;omnis enim humor fermentativus majorem habebit convenientiam cum sanguine,in quo suos habuit natales,quam cum peregrino;hinc videamus etiam,quod ex saliva sanguinis bene vel male dispositi signa hauriantur, id quod in febricitantibus, & ubi massa sanguinea ab indole sua degeneravit, saepe saepius videre contingit.

§. 3. Ipsa etiam masticatio usque adeo necessaria est, ut hac omissa, alimenta vix in ventriculo *extraverti* possint, nam decem boli bene masticati, & salivali menstruo humectati atque soluti, felicius in ventriculo coquuntur, quam unus non masticatus. Unde forte est, quod voraces & qui quasi in fuga primam hanc solutionem peragunt, tot morbis sint obnoxii, quum cibus vix semi contritus difficillime subigatur in ventriculo, & in pastam admodum viscidam plurium morborum matrem abeat.

§. 4. Hac peracta solutione vel comminutione, protruduntur alimenta per gulam ad ventriculum, a quo excepta incipiunt ulterius fermentari variis ad hoc negocium concurrerentibus fermentationis caussis, inter quas diversitas particularum cibos constituentium in figura consistentia motu & magnitudine, nec non pororum & superficierum mutationes haud postremum obtinent locum. Principalis tamen caussa efficiens, ut omnium ita & hujus fermentationis dicitur *esse* aether sive materia subtilis, cui plurimae minutissimae ciborum assumtorum particulae innatant, ejusque vim comminuendi, poros angustos dilatandi, motum intestinum promovendi non parum augent, quum his majori cum impetu parietes pororum perfringat,quemadmodum aqua fragmentis glaciei referta facilius pontes diruit & aggeres perrumpit, quam si *sola* in eos invehatur. Adjuvant vapores seu corpuscula a vicinis partibus exspirata, hepate puta, liene omento aliisque partibus membranosis, quae sub calore partium circumjacientium a veteribus indigitantur. nam & haec ventriculi poros introrsum spectantes ingrediuntur, & jam in motu posita aliorum fluidorum occurrentium motum non parum augent. Symbolum confert saliva deglutita, lympha gastrica a glandulis stomachalibus effusa aliaque fluida assumta,utpote quae citius quam corpora solidiora in motum abripiuntur, ut non male vulgus dicat, *omnem coctionem fieri in humido.*

§. 5. Praevia hac fermentatione partes centrales assumtorum extra vertuntur, plus pro ratione molis accipiunt superficiei, hinc alimenta aliam consistentiam, alium colorem, alium odorem & saporem acquirunt, quam in prima solutione in ore, fluida magis atque vaporosa redduntur, & ad majorem rarefactionem alibi subeundam magis magisque evolvuntur. Et quamvis ut plurimum cinericii adhuc sint coloris, tamen nihil certi de hoc statuere licet, quum vel minimae etiam circumstantiae totam hanc rem variare possint.

§. 6. Ventriculus autem in se consideratus instar ollae vel cucurbitae seu retortae est, & qui structura sua spacium largiendo & fermentum ex sanguine suppeditando chylificationis negocium promovet, nequaquam vero specifico quodam calore alimenta concoquit, prout id veteribus quidem visum fuit, quum tales facultates inexplicabiles non admittamus, quoniam praeter nomen nil nisi magnum inane dicunt. Profecto insitae illae facultates *coctrix, retentrix, expultrix, attractrix*, commenta sunt. Et anima ad chylificationem ne vel tantillum

tillum

tillum roboris conferre potest. Non jam dicam quod attrahere &c. sint ejusmodi attributa, quae cognitionem vel electionem, hoc est cogitationem involvunt, atque ipsis visceribus nunquam tribui possunt, quae haec virtutem suam a sanguine & propria structura habent, quemadmodum *clavis* vim habet aperiendi seram, ob solam fabricam sive extensoris modificationem.

§. 7. Quid vere fermentum ventriculi proprie sit & an illud in ventriculo reperiatur nondum usque adeo evictum, aut in liquidum deduci potuit. Nos illud concipimus ceu vaporosum quoddam mistum ex activis sanguinis particulis *acidis & salinis* nec non ex *chyli reliquis & ipsa saliva* compositum, in ventriculo vacuo oberrans, agitatoria vi praeditum, & indolem sanguinis exprimens, cujus activitate sua aemulatur, ut vel propterea semper ad sanguinem respicere debeamus, quoties quis de ventriculi conqueritur imbecillitate; hic enim si bonus est, bonam quoque generat in glandulis stomachalibus fermentescibilem lympham. Sin turbatus fuerit in sua mistione aut intemperatus & impurus, vel nullum suppeditabit ventriculo fermentum, vel si aliquod deponet, illud tamen inidoneum erit atque fixum nimis vel non satis actuosum, cujus vitioso charactere ipse chylus postmodum contaminatur, haec enim semper redeunt in circulum, seque mutuo vel conservant, vel destruunt: *qualis chylus talis sanguis; & qualis sanguis, talis liquor gastricus, qualis liquor gastricus, talis iterum chylus.* Multa vero sunt, quae fermenti hujus existentiam probant, & quorum catalogum apud auctores passim reperies; Nobis impraesentiarum pauca sufficiunt argumenta, quorum primum desumitur a solidorum corporum subitanea solutione, alterum a metallorum rosione. Quippe solida etiam alimenta brevi temporis spacio per hanc fermentationem rediguntur in pultem, id quod nunquam per elixationem fieri posset. Deinde mineralia, praesertim martialia, tantam patiuntur in ventriculo solutionem, qualis a menstruo quodam chymico fieri solet, omniaque illa apparent phoenomena, quae alias in chymica tali operatione conspici solent, qualia sunt sapor nidorosus, odor sulphureus, aliaque, quae nunquam elixationi, & calori in acceptis ferri possunt.

§. 8. Fermentum hoc in statu naturali valde temperatum est, ita tamen ut pro subjectorum varietate nunc acidae nunc salinae plus vel minus volatiles praedominentur partes, hinc est, quare quod huic saepius nocet, alteri prosit, & quod multi melius ferant atque bene digerant cibos duriores quam molliores, quum e contra alii non nisi humidos valde & molles ferre possint.

§. 9. Peracta hac assumtorum attenuatione & fermentatione chylus ex augustissimo spacio in angustiorem propellitur fistulam ventriculo continuam, quo particulae antea expansae, evolutae & rarefactae propius coëant, sibique vicinius approximentur, quo ipso illae, quae lubricae magis & fluidae sunt, ad latera intestinorum evertuntur, & vasa lactea ingrediuntur; quae vero crassiores terrestres magis & fixae vel nondum satis volatilisatae sunt, ad crassa deproperant intestina & versus concavitatis centrum magis premuntur: quem descensum non minus quam ad latera progressum promovet reciprocus diaphragmatis & musculorum abdominis motus, adjuvante motu intestinis proprio & peristaltico dicto.

§. 10. Iter hoc chyli facilitant affluentes succi in intestino duodeno, quorum unus *succus pancreaticus*, alter *bilis vocatur*; hi enim secretionem istam instituunt ipsumque chylum magis diluunt, ut sequestratae partes lacteae dulces magis atque balsamicae fiant; vel ut alii volunt chylum in salsum volatile evehunt.

§. 11. Sic Chylus ex angusto intestinali canali per angustissimos tubulos lacteos in amplum chyli receptaculum, cisternam chyliferam dictum, & ex hac

lympha

lympha ascendente magis dilutus per angustiorem canalem, *ductum thoracicum* dictum, ad augustos cordis thalamos transfertur, atque paullo ante cor sanguini per axillarem redeunti & lymphae a partibus superioribus refluenti sive descendenti confunditur. Haec sic confusa per venam cavam dextro cordis ventriculo infunduntur, ut ibidem praevia rarefactione magis magisque attenuentur atque accuratius etiam secundum minima misceantur.

§. 12. Fit illa sanguinis rarefactio & in dextro & in sinistro cordis ventriculo a pluribus concurrentibus caussis: nam confluit, & hic, & ibi diversi generis aether, diversos, chyli, lymphae, sanguinis poros perfluens; hinc in massa tali heterogenea non potest non magna produci effervescentia, quam e recentrioribus optime explicat *Cordemoy*, philosophus Gallus; *interdum*, inquit, *liquor incidit in massam, ejusque interstitia vel poros ita occupat, ut spatiola relinquantur*, soli *materiae subtili replendae, inde motus varius particularum, tam liquoris, quam massae, donec omnes pori a liquore sint occupati, ut videre est in calce viva, aqua affusa. Sic portio sanguinis subtilissimi, remanens in corde, quam primum per venam cavam recens admittitur, supervenientium particularum intervalla subit ita, ut sola materia subtilis in iis relinquatur, quae sanguinis particulas tam subito ac opportune calefacit, ut cor sese comprimens eas in ambas arterias expellat vehementer.* Symbolum quoque conferunt subtiliores sanguinis partes, ex arteriis coronariis in cordis ventriculos permeantes, hae enim motu suo velocissimo sanguificationem egregie promovent.

§. 13. Enim vero cor non solum instar vasis chymici spatium confert, sed motu perenni sanguinem vi quadam premit a centro versus superficiem, ejusque ingressum & egressum conservat; ut vel propterea inter musculos recenseri mereatur. Ejus autem motus duplex est, *systole & diastole*. In systole apex cordis versus basin contrahitur, ejusque ventriculi valde intumescunt, quia sanguis usque adeo tunc rarescit, ut spatium plus centies majus occupet: verum, quum huic dilatationi fluida, per fibrarum interstitia torrentis instar circulantia, renitantur, cor iterum extenditur, ejusque alter motus, qui diastole vocatur, cietur, sicque sanguis rarefactus qua data porta, e dextro cordis ventriculo in arteriam pulmonalem, e sinistro autem in aortam expellitur, & in hujus locum sanguis recens per venam cavam in dextrum, per venam pulmonalem autem in sinistrum cordis ventriculum impellitur.

§. 14. Hujus perennis motus beneficio sanguis per arterias ab augusto ad angustum tendentes, ad omnes totius corporis partes amandatur, atque diversis in visceribus depuratus, cribratur, sic v. g. pulmones multas fuliginosas partes transmittunt, renes lixiviosas, glandulae subcutaneae salinas, hepar oleosas, lien acidas, quae omnia accuratius noveris, si fabricam vel structuram istorum viscerum tibi bene perspectam reddideris. Quamvis autem sanguinis in circulum itus, nostrorum temporum fide & experientia satis superque probata sit, eam tamen magis illustrari posse persuasum habeo, si iconismum *Celeberrimo Bartholino a Stenonio* communicatum inspicias, atque in uno vel altero cadavere viscera ad hujus imitationem praepares; sic enim veram circulationis historiam comprehendes, & videbis, per quas flexuosas atque contortas vias sanguis eat, & redeat. His lucem affundit *Bartholinus junior*, aevi hujus *anatomicus famigeratissimus*, dicens: quod si sanguis per vias aeque patentes pellererur, partes recrementitias nunquam tam facile hinc inde depositum iri, nec ipsum chylum, & humores circulantes recens advectos cum ipso intimius misceri posse Quippe juxta hunc celeberrimum virum canaliculorum efficit multiplicitas, ut plures a sanguine partes facilius secernantur, quo scilicet plures superficiem cribri attingunt. Deinde, sanguis in unum iterum communem alveum colligitur,

ut a diversis partibus diversus rediens, ad statum uniformem reducatur, ubi alvei simplicitas efficit, ut sanguis homogeneus evadat, qui ex diversarum partium canaliculis redux, diversae est naturae: quum enim versus omnes partes propulsus, non easdem sed diversas sui particulas in singulis cribrorum differentiis deponat, non mirum, si ex diversis redux, discrepet ab invicem.

§. 15. Quare autem certae saltem particulae hinc inde in visceribus tanta cum providentia separentur, nullam aliam assignare possumus caussam, quam certam eamque constantem pororum configurationem, quae, quum tum in vasis sanguiferis, tum in cribris & tubulis excretoriis diversa sit, non possunt non certi saltem generis particulae hinc inde segregari & ab aliis divortium facere. Quamdiu enim pororum figurae firmo stant talo, & sanguis singulis minutis suum absolvit circulum, semper ea quae excerni debent, excernentur, quae vero admittenda, admittentur. Ipsa enim viscera nihil aliud sunt quam congeries vasculorum, & admissioni sanguinis, & excretioni recrementorum, dicatorum, quibus massa quaedam sanguinea vel chylosa est affusa. Haec ob certam pororum configurationem, certis etiam particulis transitum concedunt, & quum illa non eadem sit in omnibus, mirum non est, si aliae particulae secernantur in renibus, aliae in liene, aliae in hepate, aliae in pulmonibus, aliae in pancreate aliae in glandulis, aliae in testibus.

§. 16. E quibus palam fit, sanguinem per venas refluum vix uniformem esse posse, quum ipsi in partibus solidis semper diversi generis particulae admisceantur, ut ridiculum sit, si chirurgi sanguinem per venam fusam eo usque extrahendum esse dicant, donec ejus color mutetur; fieri enim potest, ut ob particularum diversitatem sanguis per venas rediens, non bene coloratus & tamen sanus existat.

§. 17. Quaeri hic solet, unde sanguis purpureum suum habeat colorem? Respondeo: sanguinem sui ipsius esse opificem, nam, quando particulae sulphureae, sive pingues & oleosae cum salinis a copiosissima materia aetherea in corde exagitatae & in orbem celerrime volutae magis rarescunt & arctius conjunguntur, talem sanguis accipit superficiem, ut radii luminares inde reflexi ita modificentur, ut sensum coloris rubri in nobis excitent. Sal autem & sulphur hic omne ferre punctum vel exinde probari potest, quia sanguis eo magis rubicundus & coloris incarnati est, quo plus de sale & sulphure participat, quia sulphur a sale alkalino secundum minima dissolvitur, dum e contra, si acidum sit in sanguine, color obscurus magis sit, & sanguis crudior, juxta elegantissimam chymicorum regulam: *Sulphurea ab alkalibus solvuntur in minimas particulas; per acidum vero in particulas crassiores coagulantur*; hinc facile potest dari ratio, quare ipsum lac cum sale tartari volatili coctum, rubicundam tandem induat tincturam.

§. 18. Quod vero hic nec calidi innati nec humidi radicalis mentionem facimus, caussa est, quia hactenus a nobis impetrare vix potuimus, ut credidissemus, haec duo in rerum natura existere, quum nullum de his conceptum ipsorum essentiis conformem formare possimus. Tale quippe calidum innatum a prima nativitate cordi inditum & ad ultimam senectam ibidem persistens cum humido suo primigenio nunquam observavimus; nam caloris essentia non consistit in quiete, neque calor stabilis est & insitus, sed omnis est influens, & nunquam idem sentitur calor, ut nunquam idem conspicitur fluvius. Quod si molestum fuerit, a veterum placitis omnino recedere, dicere possum calidum illud innatum esse reliquias sanguinis in corde rarefacti, quae singulis tamen momentis mutantur, quum semper aliae atq; aliae accedant & priores avolent: humidum autem primigenium est chylosa seu lactea sanguinis pars, quae pabulum & nutrimentum omnibus partibus suppeditat, & qua deficiente, partes flaccescunt & marcescunt.

§. 19.

§. 19. Ipsam quod attinet cordis artificiosissimam structuram, eam apud recentiores anatomicos videre licet, nobis hac vice hoc quidem inter alia notatu dignum videtur, quod sinister ventriculus proprie cor dici mereatur, quia dexter ob solos pulmones appensus est, quo rescisso utcunque tamen cor pyramidalem suam figuram obtinet; hinc illa etiam animalia, quae pulmonibus carent, dextro quoque cordis ventriculo carent. Quaeritur itaque an pulmones ob äëris admissionem facti sint? id quod quidem haud videtur, quum eorundem structura innuat, eos sanguinis mistioni & depurationi magis dicatos esse, quam respirationi, vel ut loquuntur äëris attractioni, qui vel sine his qua datur via influere posset. Respirationis enim praecipuum organum non sunt pulmones sed diaphragma, quod cum coeteris musculis pari passu ambulat, & motui dicatum est. Quippe a spiritibus animalibus inflatum protrudit costas & abdominis musculos, qui incumbentem äërem externum premunt, ut per tracheam ingrediatur, & hinc necesse est, ut pulmones inflentur, & aer vi sua elastica sanguinem a passa rarefactione adhuc spumantem in motu suo progressivo versus sinistrum cordis ventriculum adjuvet, cujus particulae äëre non admisso ab aethere versus omnes dimensiones potius moverentur, & motu tali intestino intra pulmonum cellulas mirum in modum tumultuarentur. Verum quum interea atmosphaerae incumbentis gravitas obstet elevato thoraci & abdomini, relaxabitur statim diaphragmatis tensio, & pulmones iterum collabuntur, sicque fit exspiratio. Coeterum ipsum respirationis organum mere mechanicum esse hodie a *Senguerdio* ad oculum demonstratur, cui experimento instituendo & nos unam vel alteram impensuri sumus horam.

C A P. IV.

De Spiritibus.

§. 1. MEdici & physici intelligunt per spiritum corpus quoddam volatile a compedibus, qui illud detinebant, liberatum; sola enim subtilitas corpusculi sufficit, ut inde fiat spiritus.

§. 2. De spirituum corporis humani numero multum loquutus est *Sennertus* & qui hunc sequuntur. Ut plurimum quatuor recensere solent, *naturalem, vitalem, animalem, & genitalem*, atque pro singulis peculiarem constituunt officinam. Verum quum entia non sint temere multiplicanda, putamus omnes spiritus nostros commode dividi posse, quod sint vel *vitales* vel *animales*, de quibus nunc breviter.

§. 3. Spiritus *vitalis* est subtilior sanguinis pars, admodum activa, attenuata & rarefacta, corpori dans *vitam & calorem*, nunquam tamen formam sanguinis deponens.

§. 4. Spiritus *animalis* gradu & ratione subtilitatis differt a vitali, & sub forma aurae alicujus subtilioris merito concipitur; separantur autem a sanguine in ipso cerebro, quod totum glandulosum est, & in ejus ventriculis tanquam in promtuario reservantur, ad *motum & sensum* praestandum.

§. 4. Separationis hujus modum describit nobis *philosophus*, in tractatu de *passionibus animi*. *Considerandum est*, inquit, *vividiores & subtiliores omnes partes sanguinis, quas calor in corde rarefecit, ingredi indesinenter & maxima cum copia cavitates cerebri. Ideo autem eo potius commeant, quam alio, quod omnis sanguis, qui e corde egreditur, per magnam arteriam, dirigat suum cursum recta linea in eum locum; & quum non possit totus ingredi, quia viae valde angustae sunt, partes ejus magis agitatae, & subtiliores transeunt solae, dum reliquae sese diffundunt per om-*

nes corporis partes. Hae autem partes sanguinis subtilissimae, componunt spiritus animales, nec eum in finem ulla alia egent mutatione in cerebro, nisi quod ibi separentur ab aliis sanguinis partibus minus subtilibus. Nam quos hic spiritus nomino, nil nisi corpora sunt, & aliam nullam habent proprietatem, nisi quod sint corpora tenuissima, & quae moventur celerrime, instar partium flammae, ex face exeuntis. Huc usque philosophus. Neque tamen putandum, quod omnes particulae sanguinis ad cerebrum raptae, ejusdem sint subtilitatis, quum plures etiam crassiores cum subtilioribus ascendant ut nutritionem praestent, & illae, quae residuae manent, per vasa lymphatica versus cor revehantur.

§. 6. Sunt alii, qui inter spiritum insitum & influum distinguunt: Quam distinctionem vel divisionem omni putamus carere fundamento, quum implicet dicere dari spiritum insitum & a prima generatione partibus solidis perpetuo inexistentem, atque auxilio spiritus influi operationes suas peragentem. Praesertim quum videamus sententiae hujus patronos spiritibus insitis ejusmodi qualitates in acceptis ferre, e quibus duo facile elici possunt absurda, quorum unum est, quod spiritus insitus percipiat & consequenter cogitet: alterum, quod anima omnium functionum auctor existat.

§. 7. Operae precium erit, ut de *sensibus* tam *externis*, quam *internis* paucis etiam agamus, qui omnes interni rectius dicuntur, quia anima nullibi externe sed interne sentit. Neque etiam motuum receptio, vel spirituum determinatio in organo aliquo externo proprie & ultimo fit, sed potius in cerebro.

§. 8. *Sensuum externorum quinque* recensentur, qui omnes in tactu conveniunt, quo & *sitim* & *appetitum* referimus, atque in quolibet sensu tria notamus, *receptionem* videlicet simplicem, *perceptionem*, & *judicium*. *Receptio* nil nisi motus est, attributum solius corporis, quia tamen in nobis praeter corpus alia quoque est substantia cogitans, occasione motuum certas habens cogitationes, & percipere & judicare nunquam in corpus, sed in mentem cadunt, sensus in homine ad totum spectant compositum, eumque in finem illi dati sunt, ut horum ope sciat, quae sibi sint commoda vel incommoda, utilia vel noxia.

§. 9. *Visus* est sensus externus, ope cujus objecta videntur, nempe quando radii luminares, (lumen enim & color sunt objectum visus) ab objecto illuminato reflexi, incidunt in oculum, ejusque tunicas & tres humores transeuntes ita restringuntur, vel determinantur, ut in fundo oculi objecti effigiem, prout id in camera obscura contingere solet, depingant, id quod fit in tunica retina, quae nihil aliud quam expansio nervea; hinc impressiones ceu totidem motus mediante nervo optico deferuntur ad cerebrum, commune omnium nervorum principium, & mediantibus spiritibus animalibus ad ipsam glandulam pinealem, cui mentem immediate junctam esse, ibidemque percipere & judicare statuimus.

§, 10. *Auditus* est sensus externus, quando äër motu tremulo vibratus, impetum facit in auditus organum, quod ex tympano, tribus officulis & nervo auditorio componitur, quorum ope motus ad ipsam glandulam pinealem deferuntur.

§. 11. *Gustus* est sensus externus, quando corpuscula plus minus rigida, ope salivae impetum faciunt in papillas nerveas linguae. easque ita afficiunt, ut mens in cerebro certorum quorundam saporum ideas, distincte coucipiat.

§. 12. *Olfactus* fit, quando effluvia e corpore odoro emissa, mediante äëre impetum faciunt in fibrillas nerveas narium, easque plus minus commovent.

§. 13. Sensus *Tactus* est, quando objectum tangibile attingit fibrillas nerveas, mediantibus quibus motum ad cerebrum defertur; hinc recte diximus, omnes sensus convenire in tactu, quia quod est titillatio in cute, hoc est sapor suavis

in

in lingua, amoenus color in oculo, gratus sonus in aure, acceptus odor in naribus.

§. 14. Sensus interni sunt *sensus communis*, *phantasia & memoria*. *Sensorium commune*, quod omnium sensuum externorum motus recipit, est *glandula pinealis*, quum nulla cerebri reperiatur pars, cui haec dignitas in acceptis ferri possit. *Phantasia* est certa spirituum animalium radiatio, sive certa illorum cursus forma, super glandulam pinealem: vel in homine est applicatio mentis, qua objectum absens tanquam praesens, ope certa spirituum animalium radiatione, intuetur. *Memoria* consistit in vestigiis cerebro impressis, unde si spiritus animales in eadem incidunt, eandem suscipiunt cursus formam, cujus occasione menti priores occurrunt cogitationes.

§. 15. Affectiones sensuum sunt *somnus & vigilae*. In *somno* cerebrum non adeo inflatum est, ejusque pori magis connivent, nec spiritus pleno agmine secundum lineam rectam excurrunt; hinc cessant sensuum externorum functiones. In statu *vigiliarum* cerebrum se habet instar levati veli, ipsique spiritus stupenda cum alacritate, pro determinationis varietare systema nerveum irradiant.

§. 16. Et quum *generationis* negocium, per peculiarem liquoris genitalis texturam, ibidemque latentem corporis producendi idem sive rudimentum, a quo specificatio motus materiae subtilis unice dependet, explicari possit, non opus est recurrere ad vim plasticam, spiritum genitalem, aliasque nugas. Quippe haec omnia explicari possunt, si ad mentem *celeberrimi medici & philosophi Craanenii* dicamus, testes in utroque sexu circa annos pubertatis poros magis stabiles & constantes nancisci, qui non cuivis auscultent motui, sed certam saltem primi elementi materiam, sive quod idem est, certum aetherem transmittant, unde eo tempore activae admodum sanguinis particulae ad has partes rapiuntur, quae adjuvante artificiosissima structura, & fabrica in fermentum seminale abeunt, quod sanguini denuo confusum, saepius stupenda inducit symptomata, humorum circulantium orgasmum, insolitas alterationes & peregrinas fermentationes excitans.

§. 17. Itaque rectius statuitur, semen ab utroque sexu emitti, hoc tamen cum discrimine, quod spiritus genitalis maris rationem habeat *actoris*, foeminae vero semen *modificatoris*. Si enim ovarium muliebre aura seminali virili impraegnetur, ipsis ovis ibidem sub forma vesiculae vel spherulae seminalis delitescentibus, foecunditas conciliatur, ut unum vel alterum turgescere, & tandem ad uterum devolvi incipiat.

§. 18. In hac fermentatione particula lactis spacio aliquot dierum in guttulam rubicundam salientem, quam sanguinem vocamus, mutatur, cujus partes crassiores a centro pelluntur versus superficiem, quae sibi invicem cohaerentes, dum interea subtiliores torrentis instar illas permeant, canaliculos constituunt, quas arterias vocamus, verum, quum a superficie versus centrum repellantur, nec per easdem vias regredi possint, deflectunt a via recta, & per alias regrediuntur, quos tubulos venas vocamus, quae revera nihil aliud sunt, quam viae sanguinis reflexae.

§. 19. Neque tamen statuendum est, partes corporis foetus vel ex semine, vel ex sanguine menstruo in utero materno componi: solus enim chylus est qui ope glandularum uteri secretus, pro foetus tum formatione, tum nutritione, copiosissime affluit, ut quamvis infans non respiret, lacte tamen per os nutriatur, quo ipso omnia illa quae de sanguine menstruo pro negocio nutritionis foetus in utero dicuntur, vix digna aestimamus, ut iis revellendis inhaereatur.

CAP.

CAP. V.

De Partibus corporis humani.

§. 1. QUoniam corpus nostrum nil nisi contextus vasculosus est, varii generis succos in se continens, dicimus, omnes partes corporis nostri esse vel *solidas* vel *fluidas*; omnes esse vel *sensibiles* vel *insensibiles*. Insensibiles rectius intelligibiles vocantur, & usque adeo exiguae sunt, ut in sensus non incurrant; revera tamen existere, & ratione, & effectu facile demonstrari potest, horum enim ope, naturam sanguinis coeterorumque fluidorum, & qualitates medicamentorum evidentissime explicantur. Sensibiles sunt, quae ex insensibilibus componuntur, & sub sensibili forma in sensus incurrunt, & hae nunc propter diversas functiones aliaque accidentia, dividi solent in *similares* & *dissimilares*, in *organicas* & *inorganicas*, in *principes* & *minus principes*, in *spermaticas* & *sanguineas*, quae omnes divisiones vel minus necessariae sunt, vel falsa aliqua nituntur hypothesi.

CAP. VI.

De Temperamentis & Nutritione.

§. 1. PRaemissa partium divisione, transitum facimus ad temperamenta, & quum in partibus fluidis consideremus temperiem & mistionem, in solidis autem pororum constitutionem, filamentorum mollitiem vel rigiditatem; *Temperamentum* definiri potest, quod sit *qualitas, vel certa corporis dispositio a fluidorum legitima temperie & mistione, & partium solidarum debita textura & pororum configuratione, dependens.*

§. 2. Illum autem sanguinem temperatum & probe mistum vocamus, cujus omnes partes convenienti ordine, motu, situ, magnitudine &c. inter se ita conveniunt, ut nulla qualitas prae aliis praedominininium obtineat. Ex quo palam fit, *temperamentum ad pondus* vix dari posse in rerum natura, quum omne ad proportionem & justitiam geometricam potius sit compositum.

§. 3. *Temperamenta* dividuntur ad mentem *peripateticorum*, in *calidum & humidum, calidum & siccum, frigidum & humidum, calidum & siccum, frigidum & humidum, frigidum & siccum*. Vel juxta *Galenicos* in *sanguineum, cholericum, phlegmaticum, & melancholicum*. Vel secundum *Astrologos* in *solare, lunare, joviale, martiale, saturninum, mercuriale & venereum.*

§. 4. Enim vero ad intelligendam hanc tenebris obvolutam doctrinam de temperamentis, notari iterum velim, sanguinem ex particulis indefinitae figurae &c. componi, nempe ex acidis, salinis, gummosis, aqueis aliisque, quae variis suis extremitatibus & prominentiis varios poros atque varia interstitia efformant, ut materia primi elementi nunc copiosius, nunc parcius, nunc citius, nunc tardius, prout plus vel minus in motu suo rectilineo vel etiam spirali impeditur, ea torrentis instar permeet, atque sanguinem nunc velocius exagitet, & *temperamentum calidum* producat; nunc vero eum segnius commoveat, & *temperamenti frigidi* auctor existat.

§. 5. Rursus, si particulae sanguinis sulphureae inflammabiles & agibiles in corpore praedominentur, magnus aderit calor, pulsus erit vehementior, somnus brevior, facies erit pallida, cum aliquali virore, & qualem Judaei habere solent: hoc est, ejusmodi corpora habent *temperamentum cholericum* vel *biliosum*. Sin vero

par-

particulae aquosae vel viscidae, & crudiores reliquas superent, temperamentum dicitur *phlegmaticum* sive *pituitosum*; qui enim tali praediti sunt temperamento, frequenter sputant, facile frigent, somnolenti sunt, & ingenii tardioris, sanguis minus est fermentescibilis, salia activa magis depressa jacent, vasa sanguifera non sunt adeo distenta, habitus corporis mollis, facies autem pallida est. Porro, si particulae acidae, fixae, aliaeque foeculentae & terrestres prae aliis in sanguine caput extollant, temperamentum inde exortum vocatur *melancholicum*. tales sunt cogitabundi, tristes, obstructionibus expositi, & semper in uno peccant extremo; vel nimis voraces, vel nimis abstemii, vel tristes vel extreme hilares, alvus vel solito fluidior vel nimis sicca existit. Verbo dicam, semper sunt valetudinarii & in eo infelices, quod medio tutissimi ire nesciant. Tandem si sanguis lacte sit turgidus, ejusque partes in corde promtissime rarescant, & gummosae ad nutritionem admodum aptae, praedominentur, *temperamentum* vulgo dicitur *sanguineum*.

§. 6. Neque tamen diffiteri possumus, vulgares illas denominationes juxta primas qualitates lubrica incedere via, & infirmo stare talo, quia fundamentum consistere tantum videtur in testimonio sensuum & in relatione ad sensus nostros, qui in explorandis qualitatibus calidis, frigidis, siccis, humidis, mirum quantum a scopo aberrant, & mentem in errorem praecipitant, sic uni saepius homini eadem aqua nunc calida nunc tepida videbitur, prout nempe una manus altera calidior existat. Eadem difficultate altera etiam temperamentorum divisio quatuor humorum existentiam in sanguine pro fundamento habens, premitur, quum hactenus non potuerit solide evinci, quatuor illos humores in sanguine praeexistere, ipsique formaliter inesse, nemo enim bilem, phlegma, melancholiam aut sanguinem, tanquam humorem aliis contradistinctum, in sanguine naturaliter constituto, unquam reperiet, quamvis sanguini sexcenta, nempe particulae amarae, dulces, &c. insint, adeoque humores illi saltem materialiter praeexistere dicuntur. Anile etiam est refugium, quod in sanguine per venaesectionem extracto quaerunt, quem in quatuor istos humores praecipitari persuadere conantur, tantum enim abest, ut humores illi tali sub facie praeexstiterint, ut potius exturbata, ab äëre recens admisso, sanguinis mistione, & particularum subtilium secessione, recens combinatos esse, vero similius sit.

§. 7. Symbolum conferunt ipsa filamenta, & quod cogitationes certis motibus semel in utero allegatae, postea saepius cum iisdem motibus recurrere soleant; in quo fundamenta idiosyncrasiae, sympathiae, antipathiae, & quod multi non possint ferre feles, caseum, &c. ponuntur.

§. 8. Multo minus excludenda erunt sidera, quae diversis suis aspectibus, conjunctionibus, oppositionibus, aliquid ad temperamenti mutationem conferre possint, quum quotidie videamus, quod ipsa fluida pro diversitate phasium vagabundorum luminum, novas suscipiant alterationes, ut vel propterea non omne illud, quod de themate natalicio dicitur, habeamus pro fabula, quamvis non inficiemur, in hoc negocio suavia quandoque insomnia, gentiles superstitiones, & ludicras fabulas pro veritate nobis obtrudi.

§. 9. Quia vero ipsa fluida non solum, sed & solida fluidis cincta, singulis fere momentis variis vicissitudinibus & mutationibus sunt obnoxia, ipsa etiam temperamenta vix paribus semper poterunt ambulare passibus, quin potius pro ratione temporum anni, regionum, & aetatis, mutari debeant, hinc non male tota nostra vita in quatuor distinguitur aetates, nempe in *infantiam & pueritiam*, quae ad annum 7. vel decimum quartum se extendunt; In *adolescentiam*, quae intra annum 25. & 35. terminatur: in *aetatem mediam*, quae ab hoc termino ad annum quinquagesimum durat, & tandem in *senectutem*, quae ad finem vitae usque protrahitur, & senectutem virilem, mediam & decrepitam sub se comprehendit.

§. 10.

§. 10. Restat ut doceamus, quomodo machina corporis nostri & augeatur & nutriatur. Ubi attendere debemus ad arterias, quae singulis pulsibus poros nanciscuntur magis patulos, per quos in statu naturali sanguinis partes chylosae, multis aquosis dilutae, tubulos partium solidarum, ceu totidem vascula, ingrediuntur, quarum aliquae superficierum suarum similitudine partibus nutriendis facile adhaerent, quum juxta philosophum nullum firmius reperiatur glutinum, quam superficierum similitudo, & si duo corpora se in plurimis punctis immediate contingunt. Interea aliae magis volatiles, & celerius agitatae per insensibilem transpirationem, sub forma halituum vel vaporum, tenues abeunt in auras. Maxima vero pars sub nomine humorum circulantium, per vasa lymphatica versus cor revehitur, & tandem sanguini denuo confunditur.

§. 11. Sed quare dum juvenes adhuc sumus, crescimus, & dum senes sumus, decrescimus: Quare saepius pinguescimus, alio autem tempore marcescimus? Hoc ex antedictis facile colligi potest, quia enim fibrae partium solidarum molliores adhuc sunt, dum juvenes sumus, facilius fluidis cedunt, & ampliora juxta se efformant spaciola, ut lactea illa sanguinis pars copiosius affluat, & plures particulae juxta fibrarum radices ob superficiei similitudinem apponantur, quam tenues abierunt in auras; hinc non solum tunc nutrimur, sed quia plus apponitur, quam consumitur, etiam augemur. Quodsi plures partes pinguiores & ramosae sibi invicem interstitiis musculorum, aliisque locis subcutaneis, vel etiam circa extremitates vasorum lymphaticorum, in cavitatem aliquam hiantium, sibi invicem connectantur, tunc pinguescimus. Verum ubi fibrae jam duriores factae, tubulique & pori valde angustantur, nec fluidis amplius cedere possunt, praeterea etiam fibrarum nutriendarum superficies a lympha acriori facta atteritur, varieque mutatur, tunc succus nutricius nec satis commode, nec satis largiter apponi potest, hinc partes corporis nostri marcescunt, facies rugosa fit, & totum corpus ad senectutem componitur.

§. 12. Verum enim vero multis videbitur paradoxon, quod doceamus, sanguinem non sub forma sanguinis nutrire, sed quasdam saltem sanguinis particulas nutritioni impendi. Sed qui communem, & hactenus receptam sequuntur sententiam, non videntur ex aequo ponderasse naturam sanguinis, quam supra descripsimus, quod ex indefinitis, indefinitae figurae & magnitudinis componatur particulis, non quidem eum in finem, ut forte per tot diversi generis corpuscula ad praestandam nutritionem magis aptus reddatur, sed potius ut vitalis illa fermentatio & itus humorum in orbem, sine quo, nec humorum fluiditas, nec sanguinis depuratio, nec corporis nutritio praestari posset, conservetur. Deinde, si sanguis sub forma sanguinis nutriret, deberet extravasari, quo facto, statim fieret grumosus & ad nutritionem inidoneus: & tertio, si sanguis nutriret, tum illae partes, quas immediate alluit, brevi in immensam crescerent molem, id quod tamen in pulmonibus nunquam observatur. Et quamvis hic forte distinguere velint inter nutrimentum partium spermaticarum, & partium sanguinearum, inanem tamen ludent operam, quum jam antea ostenderimus, nullas partes esse ex semine, sed omnes ex lacte & sanguine; & ipsum lac sanguini inesse facile probari potest per praecipitationem, liquore aluminoso factam, sic enim maxima ejus pars sub forma liquoris albicantis vel lactei, in conspectum venit.

CAP.

C A P. VII.

De Sanitate.

§. 1. SAnitas consistit in partium fluidarum temperie, & secundum minimas particulas, mistione, & in canaliculorum, & tubulorum debita stabilitate, conformatione, & configuratione; sic enim machina corporis nostri apta nata erit, omnes functiones, tam vitales, quam animales exercendi.

Finis Libri Primi.

INSTITUTIONUM MEDICINAE RATIONALIS

LIBER II.

SIVE

PARS PATHOLOGICA

CAP. I.

De Morbis.

§. I.

LOngum non minus quam taediosum foret, altius hic repetere velle, quae de caussae morbificae, morborum, & symptomatum discrimine olim tradiderunt *Institutionistae*. Si enim omne illud, quod hominem affligit, juxta *Hippocratem* morbus est, quid quaeso erit, ut haec tria tanta cum subtilitate distinguatur, quum non solum in uno tertio conveniant, sed etiam in se invicem subinde commutentur, morbum enim sequitur symptoma, cujus quasi caussa est ipse morbus: deinde datur symptoma symptomatis, & sic prius est morbus, posterius productum morbi.

§. 2. Ut vero subjectum morbi nunc radicaliter est in partibus fluidis, denominative vero in partibus solidis, ita ipse morbus describi potest, quod sit vel *partium fluidarum in temperie & in mistione alteratio*, sive vitiosa fluidorum dispositio, actionibus in oeconomia animali edendis inepta, vel *partium solidarum quoad situm, poros &c. vitiosa* dispositio.

§. 3. Morbi dividuntur in morbos intemperiei, morbos conformationis, morbos compositionis, & morbos solutae unitatis: ad quos tamen ultimos priores omnes cum *Hippocrate lib. de fracturis*, referre possumus, dicente, omnes morbos esse ulcera, id quod optime de morbis etiam fluidarum partium dicitur.

§. 4. Morbi intemperiei sunt vel cacochymia, vel turbata mistio sanguinis. Et quum illa primario, & proprie haereat in sanguine, & coeteris humoribus, a sanguine dependentibus, dum nempe una qualitas excedit, & praedominium obtinet, hinc variae hujus intemperiei recensentur species, v. g. intemperies frigida, intemperies calida, salsa, acida, austera, pituitosa, biliosa, melancholica, viscida, &c.

§. 5. Solent etiam intemperiem cum materia, & intemperiem sine materia inter se distinguere: verum quum intemperies, tanquam qualitas vitiosa non possit esse sine materia, rectius omnia illa quae de intemperie sine materia dicuntur, omittimus.

§. 6.

§. 6. Et quum morbi occultarum qualitatum, sive totius substantiae, ad morbos intemperiei, sive turbatae mistionis referantur, quid opus est entia temere multiplicare, praesertim,quum ipsa venena non occulta sed manifesta agant in corpora nostra qualitate, nempe corrodendo, exedendo, fluidorum mistionem destruendo, peregrinas fermentationes excitando, quidni ergo licebit morbos malignos sive occultarum qualitatum, per salium figuras, per peregrinum aetherem explicare.

§. 7. Sunt autem morbi turbatae mistionis morbi fluidorum, dum haec secundum minima turbantur; hinc ex turbatione mistionis sanguinis, prodeunt omnis generis febres,tanquam ex Pandorae pyxide non, nisi gradu a se invicem distinctae. Quo enim profundior mistionis turbatio, eo major malignitas, ut in peste, febribus malignis:quo levior, eo minor malignitas, vel nulla, ut in ephemera, hectica, febribus intermittentibus.

§. 8. Morbi conformationis sunt vel in quantitate vitiosa secundum numerum & magnitudinem, quales v.g.tumores, vel in qualitate vitiosa, secundum figuram, secundum poros, vel fibrarum laxitatem & rigiditatem.

§. 9. Morbi compositionis situm partium notissimum laedunt, & unius partis cum alia connexionem, quales v.g. sunt procidentia uteri, hernia intestinalis, &c.

§. 10. In morbis solutae unitatis vulgo attenditur ad continuitatem solidarum, in sensus incurrentium, quod si solutio continui fiat a caussa, scindente vel pungente partem aliquam fibrosam, morbus ille vocatur vulnus. Sin vero in ejusdem generis parte solutio fiat ab humore acri & corrosivo, dicitur ulcus. Quod si continuum in parte aliqua dura laedatur, a violenta aliqua caussa externa, erit fractura. Sin pars illa ossea exedatur ab humore aliquo stygio vel septico, dicitur caries. Quod si plures fibrae contundantur, non statim vero a sanis separentur, morbus ille vocatur contusio.

C A P. II.

De accidentalibus morborum differentiis.

§. 1. Vidimus essentialia morborum, progrediendum ergo erit ad accidentalia, intuitu quorum morbi dividuntur in *morbos congruos*, quales sunt variolae in infante, febris tertiana in juvene, catarrhus in sene, & in *incongruos*,. v.g.cachexia in infante, variolae in adulto, causus in sene. Quae divisio utilitatem suam habet in instituendis praesagiis, quum morbi incongrui plus semper alant periculi quam congrui, & aetati convenientes.

§. 2. Porro morbi dividuntur in *idiopathicos*, sive per essentiam, & in morbos *symphaticos*, sive per consensum. Morbi per essentiam fiunt,quando caussa radicaliter est in ipsa parte affecta; morbi autem per consensum fiunt, quando malum aliunde communicatur,vel caussa transmittitur, sic datur v.g. epilepsia per consensum ex ventriculo, ex utero, ex liene. Sic datur vertigo essentialis, datur etiam vomitus sympathicus.

§ 3. Consistit ille consensus vel in paritate nervorum, in continuitate vel etiam vicinitate, vel in sanguinis reliquorumque humorum circulatione; hinc non amplius difficile est explicatu, quare vomitus, nausea, colica comitentur nephritidem, quare in passione hysterica adsint motus convulsivi,respirandi difficultas & vomitus, in lumbricantibus epilepsia, in dysenteria singultus, in alvi obstructione icterus; maximus enim est consensus inter omnes nervos, partesque membranosas, v.g. inter uterum,intestina, ventriculum, diaphragma, & meninges,

§. 4. Dividuntur quoque morbi in morbos *epidemicos*, qui epidemice plures permeant regiones, quales sunt variolae, febres malignae, tussis ferina, dysenteria; & in *endemicos*, uni regioni familares, v. g. phthisis in Anglia, lues venerea in India, scorbutus in Westphalia, arthritis, & nephritis in Austria, strumae in Styria.

§. 5. Tandem morbi sunt vel *chronici*, & diu durantes, quos non die neque horis, sed septimana & mensibus metimur, quales sunt febris quartana, hydrops, obstructio mensium, cancer, phthisis, &c. Vel sunt morbi *acuti*, qui videlicet cito & cum periculo ad finem tendunt, quales sunt apoplexia, omnes febres erysipelatosae, sive inflammatoriae, v. g. phrenitis, angina, peripneumonia, pleuritis passio iliaca, nec non omnes febres malignae.

§. 6. His morborum differentiis colophonis instar aliae superaddi possunt, dum morbi vel sunt simplices vel compositi, universales vel particulares, vernales, aestivi, autumnales vel hyberni, haereditarii, remittentes intermittentes, parvi, magni, legitimi vel morbi, benigni vel maligni.

CAP. III.

De Temporibus Morborum.

§. 1. Morbi acuti non solum, sed & paroxysmi febrium intermittentium, sua habent tempora, quae in principium, in augmentum, statum & declinationem dividuntur; principium primis horis vel diebus circumscribitur: augmentum fit, quando symptomata ingravescunt; in statu omnia sunt in extremo & res versatur in discrimine: Tandem declinare dicitur morbus, post factam aliquam crisin, & quando symptomata a vehementia, & gravitate cessant.

§. 2. Horum temporum diversitas dependet primo a natura, & indole ipsius sanguinis, qui commune hoc habet cum omnibus liquoribus fermentescibilibus, ut gradatim fermentare incipiat. Secundo a majori, vel minori lucta, & pugna inter aetherem peregrinum, & aetherem consuetum, quo enim hic vel ille difficilius vel facilius expellitur & succumbit, ita ipse aegrotans citius convalescet vel morietur, & tales morbi citius vel tardius ad statum, vel declinationem devenient.

CAP. IV.

De Caussis Morborum.

§. 1. Caussa morbi alia est proxima, alia remota, alia conjuncta seu continens, alia antecedens, alia procatarctica; quae antecedentem in scenam introducit,

§. 2. Morborum caussae efficientes sunt sex res non naturales, plethora, cacochymia, venena, & peregrinus aether.

§. 3. *Sex res non-naturales* sunt *aër, cibus & potus, somnus & vigiliae, motus & quies, excreta & retenta, & animi pathemata.* Dicuntur res non-naturales obscuro termino, quia corpus non constituunt, alias enim essent res naturales, neque si legitime administrentur, noxam inferunt, sic enim res praeternaturales. Verum quia absque illis corpus conservari nequit, & si error aliquis in ipsarum regimine committatur, magna corpori accedit noxa, vocantur res non-naturales.

CAP.

CAP. V.

De Aere.

§. 1. DEfinimus *aërem* cum *Cartesio*, talem nobis suppeditante descriptionem, quae naturam aëris penitus exhaurit, id quod de definitione Peripateticorum nunquam dici potest, quod sit *congeries particularum tertii elementi primo & secundo innatantium, cujus partes adeo tenues, & perpetuo motu a se invicem disjunctae sunt, ut singulis momentis motibus globulorum coelestium sive secundi elementi obsequantur hinc semper manet corpus rarum, fluidum & pellucidum.*

§. 2. Si itaque aër & in motu, & in mistione rite fuerit dispositus, vi sua elastica sanguinis circulationem per pulmones promovet, & nimiam humorum rarefactionem temperat. Sin ab aethere nimium exagitetur, sanguinem quoque attenuat, humores exagitat & sensum caloris in nobis producit. Sin insignis ejus portio versus unam aliquam plagam moveatur, excitat sensum frigoris, transpirationem sufflaminat, obstructiones inflammatorias producit, lympham restagnare facit, & acidum vel auget vel foras reducit.

§. 3. Quod si in athmosphaera nostra salia varii generis obvolitent, vel plures aquosae particulae aërem humidiorem reddant, varii generis febres, catarrhi, tumores, aliaque mala producuntur.

§. 4. Haec autem peregrina corpuscula, vel ex globo terraqueo ope caloris solis, vel ignis subterranei evocantur: vel ex aliis halituosis corporibus supra terram existentibus aëri afflantur, quibus varius, telluris situs, accessus & recessus respectu solis aliorumque vagabundorum luminum velificari solet.

CAP. VI.

De Cibo & Potu.

§. 1 UTerque morborum ferax est, prout vel quantitate vel qualitate ventriculo, & sanguini noxam inferunt, istius fermentum obruendo aut enervando, hujus temperiem inquinando aut mistionem turbando. Nam qualis cibus, talis chylus: qualis chylus talis sanguis, qualis sanguis tales spiritus, talis lympha, talia fermenta, talis sanitas.

§. 2. *Cibus* qualitate peccans abit in mucum, aut pastam acidam viscidam, vel in liquamen sordidum & putrilaginosum convertitur pro qualitatis nempe & conditionis varietate, quae vel sola eadem generare poterit mala. Prodeunt ex hoc nido duae famosae cruditates, & vitiosae digestiones, quarum una acida, altera nidorosa vocatur. Ex eodem fonte scaturiunt varii generis febres, flatus intumescentiae, obstructiones sanguinis cacochymia, ejus mistionis turbatio, succi nutricii depravatio, scabies, diarrhoeae, dysenteriae, &c.

§. 3. Potus iisdem etiam modis valetudinem nostram insectatur, ipsamque oeconomiam animalem impugnat, praesertim si durante fermentatione vel distributione ingeratur, aut frigidus aestuantibus visceribus affundatur, ubi idem in visceribus fit, quod ferro ignito frigidae immerso contingere solet, hoc est, inflammatoria obstructio producitur, & aether antea maxime agitatus, nunc, superveniente obstructione omnia in vicinia turbat, & in tumultus ciet.

CAP. VII.

De Somno & Vigiliis.

§. 1. QUum spirituum animalium officium inter alia sit, sanguinem ab extremis oris versus centrum premere, hi autem tempore somni sanguinis pressioni a centro ad superficiem resistant, quod cedere nesciant, & fermentationes eandem ob causam sint debiliores, luce meridiana clarius est, nimio in *somno* humores ad coagulationem disponi, spiritus animales & parcius generari & crassiores fieri; unde capitis dolor gravativus, catarrhi & lymphae viscididitas totiusque torpor exoriuntur.

§. 2. In nimiis autem *vigiliis* spiritus atteruntur in mistione turbantur, & in qualitatibus ratione volatilitatis depravantur, hinc febres oriuntur, languet digestio in primis viis, praesertim si spiritus studiis severioribus impendantur, unde sanguis tandem activis suis particulis exuitur, salia particulis terrestribus irretita non possunt volatilisari, sanguis crassior, acidus aut foeculentus redditur, & ad scorbutum sternitur via.

CAP. VIII.

De Motu & Quiete.

§. 1. QUamvis *motus* intra mediocritatis terminos coërcitus humorum itum & reditum promoveat, atque insensilem transpirationem conservet, utcunque tamen si nimium intēdatur, fores quoque variis aegritudinibus pādit, praesertim si a nimio motu pori nimium reserentur, spiritus animales exagitentur, peregrina fermenta e visceribus excutiantur & sanguini confundantur, aut hic ob nimiam vasorum concussionem limites suos praevaricetur, & qua data via profluat. Sin vero quum fluida tum solida a *nimio ocio* torpescant, transpiratio sufflaminabitur, humores circulantes restagnabunt in tubulis, & praesertim in glandulosis canaliculis & vasculis excretoriis, unde variae sanguinis impuritates affectus cutanei, aliique morbi ab acido orti, suos deducunt natales.

CAP. IX.

De Excretis & Retentis.

§. 1. SI illa, quae excerni debent convenienti tempore, loco & mensura excernantur, magnum profecto corpori humano inde exsurgit praesidium. Verum si *excernenda* detineantur, aut *retinenda* excernantur, non possunt non variae inde excitari in oeconomia animali turbae, id quod in haemorrhagiis praesertim observari solet, quae si excedant, sanguinem profundunt, principia activa exhauriunt, calorem depauperant, & morbos vulgo frigidos dictos accersunt. Sin consuetae evacuationes supprimantur, gravissimis non minus morbis laxatur janua, quales sunt hydrops, apoplexia, asthma, quartana, scabies, icterus, febres inflammatoriae, &c.

CAP. X.

De Passionibus animi.

§. 2. Ante omnia videndum erit, quid sint passiones animi. Describuntur autem a *philosopho in Tr. de passionibus animae pag.* 14. *art.* 27. quod sint *perceptiones, sensationes aut commotiones animae, quae ad eam speciatim referuntur, quaeque producuntur, conservantur & corroborantur per aliquem motum spirituum animalium.*

§. 2. E quibus palam fit, ipsos spiritus animales in animi passionibus prae aliis fluidis affici: Verum quum in statu naturali sanguis premat atque urgeat spiritus animales, hique vicissim lympham & sanguinem, atque principales & perennes motus, pulsus nempe & respiratio ab illis dependeant, nemo erit qui non videat, quam facile totum corpus in animi passionibus alterari & de statu suo deturbari possit, praesertim si ad insignes illas mutationes fluidorum, quae eas vel comitantur, vel a tergo sequuntur, mecum attendere velit.

§. 3. Hinc in *tristitia* & *moerore* sanguis parcior e corde emanat, cujus orificia quasi constricta tenentur, pulsus tardior est & debilior, diaphragma uno sed lento tenore subinde deprimitur, unde suspiria & gemitus audiuntur: respiratio parva est & debilis, pallent genae, torpet lingua, pectus contrahitur, calor labascit, sanguis incrassescit, lympha redditur viscosa, paucioresque generantur spiritus, & omnia fluida quasi in vappam vel acorem abeunt. Quippe ex spirituum defectu perit appetitus, chylificatio fatiscit, languent digestiones & praematurae senectuti, vel, qui cum hac in omnibus convenit scorbuto, cardialgiae, melancholiae, tumoribus cancrosis inflammatoriis, vel etiam intermittentibus febribus, imo ipsi tandem gangraenae & sphacelo fores aperiuntur; de quibus consule practicos & experientiam.

§. 4. In *ira* sanguis cum spiritibus animalibus coeterisque fluidis contrariis veluti motibus agitatur & convellitur, hinc fiunt, bilis & succi pancreatici effusiones, supervenit diarrhoea, cor tremit vel palpitat, facies mox pallet dein rubet, os spumat, talesque furibundis vel epilepticis fere sunt similes. Saepius sanguis in mistione turbatur & febris inducitur: non raro humores circulantes rapidius circumacti, adjuvante solidarum partium vellicatione & concussione peregrinum quoddam fermentum e foco aliquo, in quo diu sopitum jacuit secum vehunt versus cordis thalamos illudque sanguini confundunt, quod mistionem ejus turbando, varias producit effervescentias atque ebullitiones sive motus secundum omnes dimensiones, unde calor; Et multi ex ira corripiuntur variolis, aut alia febri maligna. Quod si spiritus animales a sanguine tali nimium pressi quoque in ordine suo turbentur, atque cum impetu ad partes extra cerebrum explodantur, accedunt illico motus convulsivi. Sin vero vel ipsa *glandula pinealis* contrariis ejusmodi motibus concutiatur, aut spiritus nimium jam aucti, vel in placido & tranquillo per cerebrum discursu irritati non amplius legitimam cursus servent formam, oriuntur deliria, ipsa mens quasi obruitur nec in se ipsam descendere aut super cogitationes & ideas inter se confusas reflectere potis est, hinc brutalis quandoque exoritur furor, & fertur equis auriga nec currus audit habenas.

§. 5. De *terrore* nihil habeo quod addam, quum jam in vulgus notum sit, quae noxae inde & insidiae struantur & cudantur liquori cum vitali tum animali. Sic catamenia quandoque ex solo terrore ita sistuntur, ut nunquam revocari possint; sic terror fit pestis puerperarum: Sic haemorrhagia narium compescitur, quando inscio aegro frigida cervici affunditur: Sic singultum solo quandoque curamus

ramus

ramus terrore, quo tussim convulsivam infantum curatam quoque vidit **Willisius**. Et ex eadem caussa sanguis coeterique humores in vulneratis ad coagulationem admodum proni sunt.

CAP. XI.

De Plethora, Cacochymia, & turbata mistione sanguinis.

§. 1. PLethora dicit nimiam sanguinis bene coeteroquin dispositi abundantiam. Quae an unquam dari possit, sive sit, ut scholastici loquuntur, ad vires, sive ad vasa, non usque adeo liquidum est. Quamvis enim primarium venae-sectionis fundamentum positum sit in plethora, & ipsa etiam experientia eam confirmare videatur: sunt tamen qui eam cum *Helmontio* in dubium vocare audent, ut venae-sectionem, quam a diabolo inventam & introductam fuisse non nemo asserit e foro medico proscribere possint. Verum enim vero probabilius mihi quidem prior videtur sententia, quod videlicet lac subinde ita augeri possit in sanguine, ut magna inde totius massae sanguineae turgescentia & rarefactio exoriatur, hinc quum moles illa pari alacritate ab ipsis spiritibus animalibus ad reditum versus cor urgeri nequeat, plethorici magis prae aliis rubent, vasa sanguifera distenduntur, corpus obesum fit & carnosum, praesertim si ocium & quies accesserint, quae vel sola plethoram producere possunt, ut id in equis evidentissime observatur.

§. 2. Est autem plethora multorum morborum parens: dum vel orificium vasis sanguiferi ob nimiam sanguinis molem nimium dilatatur, unde *haemorrhagiae* originem trahunt. Vel aliquod vasculum ob nimiam distensionem rumpitur (id quod in facie quandoque observatur) & sub forma sanguinis egreditur; hoc si in pulmonibus contingat, oritur *haemopthisis*. Sin vero id fiat in cerebro vel cerebello, & sanguis extravasatus principium nervorum comprimat, oritur inde *apoplexia sanguinea*. Quod si sanguine in parte membranosa extravasato partes fluidiores dissipentur, crassiores vero & rigidiores poros cedere nescios & prae aliis magis constantes in tantum obstruant, ut soli materiae mundi subtilissimae sive primis elementi transitus concedatur, haecque, & velocius nunc & aliter determinata obstructas illas partes & vicinum sanguinem exagitet, hic in mistione turbatur, illae vero rumpuntur vel distenduntur, unde dolor pungitivus & inflammatoriae febres producuntur, ut in phrenitide, angina, & pleuritide videre est.

§. 3. Facile tamen crediderim, plethoram vix persistere posse, ut non tandem in consortium trahat ipsam cacochymiam sive intemperiem sanguinis. Est autem *cacochymia* vitiosa sanguinis qualitas, sive vitium sanguinis in qualitate, dum ob sensibile magis unius vel alterius humoris praedominium sanguis viscidus, acidus, salsus, biliosus, pituitosus aut foeculentus, vel melancholicus redditur.

§. 4. Ipsi quoque humores circulantes reliquique succi a sanguine dependentes pro varietate salium aliorumque degenerum corpusculorum varias hac in cacochymia sortiuntur appellationes, ut ipsa lympha nunc salsa, nunc viscida nunc tenuis; bilis vero nunc magis viscida, nunc prassina vel aeruginosa, nunc atra vocetur.

§. 5. Tandem & *mistionis sanguinis turbatio* mater omnium febrium hic sub censum venit causarum morbificarum, quippe febres sunt, quarum ratio formalis & essentia unice in turbata sanguinis mistione consistit. Nunquid cacochymia longe aliud quid dicit, quam turbata mistio? haec sane nunquam quidem est sine

caco-

cacochymia, illa autem saepius est sine febri. Sic liquor quidam fieri potest impurus; verum quum secundum minimas particulas non sit turbatus, facile per subsidentiam, decantationem vel filtrationem a sordibus liberari potest. Si mistio ejus secundum minimas particulas semel fuerit turbata, omnes antedictae depurationes frustra instituuntur; id quod fit in liquore fulmine tacto, aut sub syrio acescente, qui nulla etiam arte in pristinum restitui potest. Haec si sanguini applicare velimus, facile e variis turbationis gradibus varias febrium species eliciemus, ita quidem, ut extremus gradus constituat pestem, primus vero ephemeram.

C A P. XII.

De Flatibus, lumbricis & calculo.

§. 1. QUoniam & hae res praeter naturam in corpore genitae, gravissimos subinde producunt morbos, haud immerito sub censum caussarum morbificarum veniunt.

§. 2. Et facile quidem cum veteribus dici posset, *flatuum* caussam efficientem esse frigus sive intemperiem ventriculi frigidam: verum quum ex autopsia constet, quod in ipsis cholericis, qui tamen temperamenti calidi sunt; quandoque copiosissimi reperiantur flatus, alvique rugitus & murmura etiam in sanis exaudiantur, non videmus, quomodo, in explicandis flatuum caussis, elementaribus illis qualitatibus contenti esse possimus. Hinc forte rectius cum neotericis statuimus, materiam, ut catarrhorum, ita & flatuum semper esse in ventriculo & intestinis, dum semper vapores & exhalationes ex intestinali fistula per poros, qua datur via, in altum elevantur atque inferiorem corporis regionem pervagantur; quod si contingat, ut pori illi obstruantur, flatus sive catarrhi ventriculi, & intestinorum generantur.

§. 3. Rursus, si ex reliquiis alimentorum primis in viis mucus coacervetur, in quem vel salia volatilia assumtorum, vel ipsa etiam bilis pinguior facta incidant, flatulentae statim fiunt rarefactiones; & quum tunc tenacitas, nunc crassities obstet, quo minus flatus illi per poros exhalare possint, distensiones abdominis dolores, & incondita murmura exoriuntur, taleque gas flatuosum non raro vel per superiorem vel per inferius guttur sibi cum impetu exitum quaerit.

§. 4. Sin ingestis his frigida superbibatur, indeque pori ventriculi & intestinorum contumacius obstruantur, tanta subinde oritur abdominis intumescentia, ut rupturae accedat periculum, id quod in vaccis raporum foliis affatim vescentibus, videre licet, quibus si frigidam statim superbiberint, ex flatuum copia ilia rumpuntur.

§. 5. *Vermes* quod attinet, eundem hic a veteribus commissum notamus errorem, putantibus, vermes non ex semine, sed ex nescio quo sterquilinio per generationem aequivocam produci, hoc enim falsum esse evidentissimis nobis probatum dedit experimentis *Rhedi Italus*; cujus vestigia prementes dicimus, omnes *vermes ex ovis muscarum*, tanquam ex semine, adjuvante calore putredinali, & proportionato, excludi, quae quum alimentis, praesertim saccharatis, lacticiniis, aliisque quibus muscae insidias struunt, copiosissime ingeruntur, & postmodum in ventriculo & intestinis, immo in aliis etiam partibus solidis ad maturitatem promoventur, ut non male scripserit *Helmontius*, putredinem esse patriam lumbricorum.

§. 6. Sed progredimur ad generationem *calculi*, quem ex calida renum intemperie humores terrestres adurente, produci autumant. Enim vero quamvis

non inficiemur vitra & ollas aliaque vasa ex arena, cineribus vel argilla vi ignis quotidie confici; nemo tamen, opinor, erit, qui talem ignem in renibus concipiat aut figulinam ibidem sibi effingat fornacem, in qua humores eo delati ad tantam excoqui possint duritiem. Immo ridiculum foret, tale quid in senibus sibi imaginari, in quibus vestalis ille ignis friget, & ad lateres coquendos nimis debilis redditus est, quum tamen haec aetas nephriticis doloribus admodum obnoxia sit. Itaque ut veram calculorum caussam eruamus, in subsidium vocabimus experimentum chymicum *a celeberrimo Domino Mazio*, institutum: ille enim in calculi destillatione vel sublimatione multum salis volatilis, parum olei invenit, reliquum in fundo caput mortuum fuit, in quo vix tantillum salis fixi reperire potuit. Deinde advertendum est ad humores in primis viis apud calculosos restagnantes, qui acido austeri sunt, viscidi admodum & glutinosi. Et tandem hoc etiam probe notandum est, quod saepius in vesicula fellea aeque lapides, ac in renibus generentur. Quibus praemissis dicimus, calculum generari ob defectum particularum oleosarum in sanguine, & consequenter in urina tophos eadem ex caussa concrescere, siquidem ob illarum defectum salia volatilia sui juris facta glutinosos humores combinant & coarctant, atque tandem in duelech cum ipsis concrescunt: deficiunt autem particulae oleosae ob deficientem debitam meteorisationem, & attenuationem in ventriculo & intestinis, hinc sopitae manent oleosae balsamicae particulae, ut postmodum in sanguine extraverti non possint, & acrimoniam aut aculeos salium obtundere nesciunt. Quae certe sententia veritati magis consona est, quam illarum qui ad spiritum lapidificum confugiunt, & quid in corpore nostro fiat quidem dicunt, sed quomodo id fiat, reticent, vel ignorant. Confirmant quoque eam medicamenta calculum frangentia vulgo dicta aliaque quae vel praeservationis vel curationis gratia commendantur, quippe haec omnia ventriculo vel primis viis sive chylificationi & digestioni sunt dicata, ut si aliam nobis hic fingere vellemus caussam, inanem cum iis, qui Sisyphi saxum volunt, luderemus operam.

C A P. XIII.

De caussis morborum intemperiei, conformationis, compositionis & solutae unitatis.

§. 1. Quum hactenus de caussis morborum in genere egerimus, nunc descendendum esset ad specialiores, id quod & veteres fecisse legimus, qui primo de caussis morborum intemperiei sine materia, deinde quum hae causae rationem habeant in accersenda intemperie cum materia, etiam de intemperie cum materia prolixe satis egerunt. Verum enim vero si aequa lance trutinemus omnia illa, quae de hoc negotio apud Sennertum aliosque institutionistas tractantur, fatendum nobis erit, nihil fere praeter verba ibidem reperiri. Nunquid enim partes solidae aliquam contrahere possunt intemperiem, quae non radicaliter & formaliter sit in fluidis; dic quaeso, o bene! vitio nescio cujus facultatis in parte aliqua solida intemperies produci possit? quum tamen in partibus solidis nihil praeter extensionem ejusque modificationem hoc est certam pororum configurationem & fibrarum situm atque convenientem dispositionem ratione magnitudinis, rigiditatis, &c. reperiamus. Hinc vix satis mirari possumus, quod ipse *Sennertus* crassum hunc *Galenistarum* errorem non animadverterit, quum tamen alibi, praesertim *in tractatu de consensu, & dissensu chymicorum*, humoristarum & quatuor primarum qualitatum fautorum lapsus in apricum deduxe-

duxerit, sed dandum aliquid praejudiciis & injuriis temporum, quibus in acceptis ferendum, quod *L. 2. instit. cap. XI. scripserit, Galenum recte docuisse, quod quaelibet non solum animalis, sed & plantae particula quatuor facultates habeat, atque inter reliquas & eam, qua quod superfluum est, & excrementicium, excernit & expellit*. Addit *Sennertus*, *ac ne facile animal de salute ac vita periclitaretur, Creator expultricem facultatem membris nobilibus fortiorem indidit. Et ni hoc admittatur, non solum alia multa, sed tota de crisibus doctrina in dubium vocaretur. In crisibus enim manifeste videmus, quomodo partes nobiliores, & principes humores, quibus gravantur, vel e corpore expellere, vel ad membra ignobiliora depellere soleant. Et quum hoc non faciunt membra nobilia, sed oneri succumbunt, neque vitiosos humores expellunt, plerumque de vita actum est*. Nempe tanta sapientissimi hi viri asserere audebant fiducia, partes corporis nostri solidas non pari ambulare passu, sed unam prae alia praerogativa gaudere, & majorem habere vim noxium expellendi, hinc in intemperiebus explicandis multi erant in investiganda parte mandante vel recipiente: Deinde affluxum humorum dicebant fieri per attractionem, quasi pars aliqua solida alterata ex calore vel dolore humores traheret? sic vel singulis partibus ingenitam quandam tribuerunt cognitionem, quem errorem vel peperit vel nutrivit ignorantia verae philosophiae; si enim naturam motus scivissent, & quid esset calor, aut frigus, non opus habuissent ipso cum *Sennerto* varias intemperiei tum calidae tum frigidae recensere caussas, quum illius omnes in motu, hujus in quiete conveniant. Itaque ut firmiori aequiori incedamus tramite, observandum est, partem aliquam dici laborare intemperie calida, quoties humores eam permeantes secundum omnes dimensiones agitantur, ipsaeque fibrae solito celerius commoventur, fit hoc (1.) quando sanguis in vasis suis restagnat, & motus progressivus transfertur in intestinum, (2.) quando pori & tubuli a caussa vel externa v.g. frigore aut contusione vel interna humorum circulantium visciditate aut crassitie, obstruuntur aut pervertuntur; (3.) quando ipsae fibrae disrumpuntur & in cincinnos resiliunt, ipsisque fluidis obicem ponunt, (4.) quando res actu calidae admoventur. Quae caussae tamen in eo conveniunt, quod ita disponant poros & intervalla tum solidarum partium tum fluidarum, ut soli materiae mundi subtilissimae transitus saltem concedatur; hinc non potest non ignis & intemperies calida privatae alicujus partis produci, quae toti tandem massae sanguineae communicatur, dum & haec a peregrino motu in ordine, & determinatione depravatur. Fieri tamen potest, ut sanguis ab assumtis, vino v.g. theriaca aliisque prius incalescat & intemperiem calidam acquirat, & ob peregrinum hunc motum in una vel altera parte solida restagnet adjuvantibus caussis illis antea enarratis, praesertim si sanguinis mistio a peregrino aethere prius fuerit turbata, & ad restagnationem disposita.

§. 2. *Frigidam* totius *intemperiem* inducunt acida, praecipitantia, & inviscantia sanguinem, nec non quae chylificationem retardant, aut fermentum enervant, aut lympham incrassant; quo & illa, quae actu refrigerant, vel insensibilem transpirationem sufflaminant, spectant; quamvis enim omnes illae caussae vices suas quandoque ita mutent, ut illae, quae calidam alias producunt intemperiem, frigidam accersant, & vice versa illae quae refrigerant calorem excitent, hoc tamen non obstat, quo minus eas distincte tradamus, quum contrarios ejusmodi effectus non nisi per accidens producant, & omnia illa intemperiem frigidam fecisse dicantur, quae humores in motu praepediunt, & fibrillas solito minus movent, quamvis postmodum ob mutatam in fluidis & solidis testuram, aether novos cieat fluctus, & effervescentias.

§. 3. De caussis *intemperiei humidae* lubens sileo, quum illa non detur nisi forte

te aqua vel foris parti affundatur, vel intus sanguini confundatur; sola enim aqua est humida, & partes illae lubricae & flexiles in corpore cribroso, & tot foraminulis pertuso, figi vel ad plenitudinem coacervari nequeunt.

§. 4. *Intemperiem siccam* caussantur omnia exsiccantia, v.g. balnea mineralia, äer calidus, medicamenta sudorifera, adstringentia, motus nimius & alia.

§. 5. Sed hic merito quaeritur, quare tantus humorum fiat affluxus ad partem dolentem vel incalescentem? Respondeo, nullus proprie loquendo datur affluxus ad unam partem magis, quam ad aliam: quare autem humores in una parte magis congesti & saepius etiam majori in copia affluxisse videantur, certe nullam aliam agnoscimus caussam, quam partis hujus obstructionem, sanguinis humorumque circulantium restagnationem, nec non particularum varium motum. Sic v. g. manus igni approximata humidior fit, quia tunc fluida in manu versus varias dimensiones moventur, & motus ille circulatorius seu progressivus impeditur. Manus autem ambusta vel percussa magis intumescit, quia fibrae calamistratae humoribus transitum praepediunt, & quum a tergo semper novi torrentis instar sequantur, non potest non in illa parte ad tantam plenitudinem fieri collectio. Idem contingit in parte dolente, quia doloris caussa est fibrarum disruptio, quae statim in cincinnos resiliunt, & sic contortae transitum, non aditum humoribus praecludunt: falsum itaque est dolorem vel calorem attrahere; falsum est, quod ubi calor & dolor, ibi humorum affluxus. Nihil ergo attrahitur, vel ab alia parte mittitur, & quae de partium nobilium praerogativa & motibus criticis *Sennertus* superius monuit, ea certe modo longe alio explicanda erunt, de quibus capite de crisi.

§. 6. Caussae *morborum intemperiei sanguinis, quae ex turbata mistione oritur*, sunt omnia illa, quae peregrinum aetherem sanguini inferunt, qualia sunt omnia venena, praesertim secundi generis, quae turbando magis quam rodendo agunt; theriaca intempestive & largius sumta: vinum largius potum, miasmata morbosa, purgantia vehementiora, pus, fermentum febrile extra sanguinem in tubulo partis solidae collectum, sanguis grumosus, lac corruptum, quae omnia ob mistionis sanguinis latitudinem & subjectorum varietatem vix determinari possunt, quod enim unius sanguinis poris respondet, alterius minus commodum & conveniens esse potest.

§. 7. Ad morbos *conformationis* pertinet *primo* figura vitiata, cujus caussa vel in utero materno quaerenda, vel post nativitatem imprudentiae nutricis, aut casui fortuito, vel humoribus vitiosis tribuenda est; quo varietas vasorum & humorum diversitas quoque spectant: Sic v. g. in erysipelate vascula lymphatica capillaria obstruuntur, non sanguifera, hinc in erysipelate rarius pus apparet. *Secundo* obstructio meatuum, sic tumores cancrosi & bubones fiunt in partibus glandulosis, anthrax autem in tendinosis. Scabies vero oritur, quando tubuli excretorii cutis obstruuntur. *Tertio* ipsi meatus praeter naturam aperiuntur, qui apertionis modi vocantur anastomosis, diapidisis & diaeresis. Anastomosis est orificii vasis sanguiferi apert o. Diapidisis subtilioris sanguinis per tunicas transsudatio. Diaeresis vasis ruptura aut erosio. *Quarto* meatus constipantur, comprimuntur, quandoque prorsus coalescunt.

§. 8. Caussae *morborum composi ionis* sunt, quae vel nimium relaxant ligamenta, aut nimium contrahunt, vel plane disrumpunt & diffringunt.

§. 9. Caussae morborum *solutae unitatis* praeter varia instrumenta humores acriores, liquores stygii, venena primi ordinis, & quae virulentiam statim in ore, gula ventriculo & intestinis explicant, esse possunt.

CAP.

C A P. XIV.

De Symptomatibus.

§. 1. S*ymptoma* est phoenomenon, concomitans laesionem testurae partium cum fluidarum tum solidarum. Sive effectus praeter naturam, morborum ut umbra corpus concomitans.

§. 2. Quoniam duo illi liquores, vitalis nempe & animalis omne fere ferunt punctum in oeconomia animali, & intuitu horum duas quoque agnoscamus facultates, vitalem nempe & animalem, ipsa etiam symptomata dividuntur in symptomata actionis laesae, qualitatis mutatae, excretorum & retentorum.

§. 3. Omnis autem actio dicitur, laesa quatenus vel plane aboletur, vel imminuitur, vel nimium augetur, vel depravatur.

§. 4. Ipsa illa facultas vitalis dum ad vitam sanam conservandam actiones circa chylificationem & digestionem edit, variis laeditur modis, unde variae emergunt apparentiae sive symptomata, quae cum ipsorum remediis nunc ordine recensebo.

§. 5. *Anorexia* est inappetentia, cum insolito quodam ciborum fastidio, fermenti ventriculi vitio introducta, a qua gradu differt δυσορεξία.

§. 6. *Caussa immediata* est defectus vellicationis fibrillarum nervearum in superiori ventriculi orificio. *Caussa proxima mediata* quaerenda est in fermento ventriculi; *primo*, quatenus illud ob turbatam sanguinis mistionem plane deficit, ut in febribus subinde contingit: *secundo*, dum illud fatuum est, & principiis activis exhaustum, quale in senibus saepius observatur: *tertio* dum fixum nimis & viscidum, vel muco obvolutum est.

§. 7. *Caussae remotiores* sunt alimenta quantitate & qualitate peccantia, varii generis febres, haemorrhagia; salivae defectus ejusdem glutinositas, nimius testaceorum usus, aetas senilis, fumus nicotianae, nimius theae usus, spiritus vini intempestive sumtus.

§. 8. Symptoma hoc praesagit graviores in oeconomia animali turbas. Si in febrium acutarum declinatione anorexia superveniat, vel appetitus antea prostratus non redeat, novam instare calamitatem saepius portenditur; tutior est in febribus intermittentibus, sed pejor in dysenteriis.

§. 9. In *curatione* leviores vomitus approbamus, & in cathartica fortiora severius animadvertimus: plus hic prosunt corrigentia, restaurantia & volatilisantia, qualia sunt *primo* blandiora acida, fermentum cotis instar acuantia, v. g. spiritus confortativus citratus, spiritus salis alkalisatus, spiritus nitri dulcificatus, tinct. aperitiva *Moebii*, elixir. vitriol. *Myns*. tart. vitriolat: *Secundo* amara, v.g. ess. absinth. centaur. &c. *Tertio* salina, v. g. omnia ex tartaro, omnia ex sale ammoniaco, omnia salia fixa, arcanum duplicatum. *Quarto* balsamica oleosa, ess. cinam. ess. panis, elixir propriet. dulc. tinct. propriet. *Mynsicht*. Sal volat. oleosum quodvis, liq. c. c. succinat. omnia olea destillata, ad unam vel alteram guttulam sumta, jusculum calidissime sumtum, potus theae moderatus.

§. 10. *Fames canina* est nimia appetentia, a qua gradu differt *bulimia*. *Caussa* est fermentum admodum esurinum & fluidum, fibras nerveas continuo rodens. In febribus malignis plerumque prodromus est mortis: in intermittentibus morbi longitudinem minatur. In curatione commendamus pulverem absorbentem *celeberrimi Wedelii*, theriacam recentem, omnia ex marte parata.

§. 11. *Pica* est desiderium rerum insuetarum, in quas non obstante quod inediles sint, & nomine alimenti indignae, fertur appetitus, dum cretam, arenam,

co-

corium, chartam appetunt. In *malacia* autem appetitus fertur in cibos consuetos quidem, sed vel crudos, vel eo tempore non habendos. *Caussam* dicimus esse mentem ociosam, & corporis motibus nimium auscultantem; deinde distinctam admodum vellicationem orificii ventriculi. Sicuti enim sensuum externorum organa quandoque a caussis internis iisdem cientur motibus, quibus ab objectis cieri solent, ipsamque mentem, ex consuetudine judicantem, in errorem praecipitant, ita & in sensu famis peculiares ejusmodi fiunt rosiones, quas mens distincte percipiens, insolitos ejusmodi motus componere studet. Plura vide in *disputatione de morbis ventriculi.*

§. 12. *Sitis* est potus desiderium, cujus caussa est vel obstructio canaliculorum salivalium, ut in febribus fieri solet. Vel aquosarum particularum defectus, quale quid in hydropicis fit. Laudantur pro siti fallenda camphorata, decoctum hordei, decoctum citri, spir. salis ammoniaci, t. nct. aperitiva *Moebii*, Potus theae, & omnia juscula calida. De frigidis enim recte dicitur, quo plus sunt potae plus sitiuntur aquae.

§. 13. Fermentatio sive chylificatio ventriculi in peculiaribus illis phoenomenis, quae nomine cruditatis acidae & nidorosae veniunt, depravatur. *Cruditas acida* est collectio humoris mucosi & acidi in ventriculo & primis viis, quae a Galenicis sub nomine intemperiei ventriculi frigidae traditur. *Caussa* sunt assumta acida fixa viscida, hinc collecto ejusmodi muco inflatur ventriculus, alvus adstricta est, ventriculus plurimum valet ad appetitum, ad coquendum nihil. Ex concursu bilis, in crasi sua alteratae, & succi pancreatici itidem corrupti, mistura quaedam austera oritur, mater scorbuti, hypochondriacae affectionis, calculi, contumacium in visceribus obstructionum & sanguinis cacochymiae. Curatur specificis corrigentibus, attenuantibus & ad leptomeriam exaltantibus, interposito subinde blandiori laxativo vel etiam emetico, nam & hic cathartica male audiunt, quia humores acidi nunquam sine magna turbatione evacuari possunt, nisi prius fuerint conversi in serum. Commendamus iterum omnia ex absinthio, omnia ex sale armoniac, liq. terrae foliat. ess. ad acidulas. sal. volatil. oleos. spir. carminat. de tribus, specif. stomachic. *Poterii.*

§. 14. *Cruditas nidorosa* dicitur, quando omnia assumta abeunt in liquamen ovo putrido haud absimile, hinc sapor in ore tetridus & ructus putridi percipiuntur, fluctuat corrupta bilis in ventriculo, quae nunc ab assumtis oritur, nunc a sanguine ventriculo transmittitur. Periculosior est cruditate acida, quia, ut illa morbos chronicos, ita haec acutos inter comites habere solet, quales sunt vomitus, diarrhoeae, cholera, febres malignae. In curatione laudantur blande temperantia, v. g. omnia ex tamarindis; deinde quae sal acre vel obtundunt, vel expellunt, v. g. mistura simplex, tinct. bezoard. Spir. nitri dulcif. tinct. opii.

§. 15. *Nausea* est inane vomendi desiderium ob superioris ventriculi stricturam & contractionem, ab humore quodam acri productam: quod si fauces digito fortius irritentur, sequitur ob contrarium fibrillarum motum vomitus.

§. 16. *Vomitus* autem est contractio ventriculi versus orificium superius, quod tunc non constrictum est, sicuti in nausea, sed patulum pro variis humoribus per gulam excernendis.

§. 17. *Caussa* est irritatio fibrillarum ab humore acri & saepius admodum viscido intra tubulos tunicarum delitescente, qualis in scorbuticis & cachecticis saepius videtur. Vel liquamen quoddam biliosum ipsa in cavitate ventriculi fluctuans: saepius causa est in cerebro, ut in vertigine, & vulneribus capitis. Non raro tunicae ventriculi sunt exulceratae, quod in dysenteria subinde contingit.

§. 18. Causae illae vel ab assumtis proveniunt: vel a sanguine, recrementa illa in ventriculum eructante, ut in gravidis fieri solet.

§. 19. Cu-

§. 19. *Curatio* maturanda est, quia quatuor vomitiones plus debilitant, quam decem per alvum ejectiones; ante omnia autem acre vellicans est temperandum, & fibrillarum spasmus demulcendus, quem in finem clysteres commendantur, interpositis cydoniatis, blandioribus acidis, opiatis, bezoardicis vel lacticiniis hordeatis & amygdalatis. Externe cataplasmata magis juvant ex diascordio, succolada, confectione alkermes, oleo nucis moscatae expresso, aqua anhaltina, vino malvatico, spiritu menthae, balsamo embryonis, spiritu theriacali camphorato.

§. 20. In *vomitu cruento* praemissa pro circumstantiarum varietate in brachio vel pede venae sectione, decoctum hordei sassafratum cum conserva rosarum, & tinctura bellidis composita, tinctura coralliorum cum cera parata, essentia vulneraria *Hagendornii* ex cachunda, pulvis absorbens *Wedelii* & omnia ex portulaca conveniunt.

§. 21. *Cholera* est symptoma ex vomitu & diarrhoea compositum, diversi enim fibrillarum motus spasmodici hic observantur, quorum unus sursum alter deorsum ciet: ille in ventriculi fibrillis, hic in intestinalibus sibi locum vendicat. Describi potest, quod sit inordinata vehemens & in diversas plagas irritatio fibrillarum in ventriculo & intestinis, cum pravorum humorum ἄνω & κάτω excretione, & praesentaneo virium discrimine.

§. 22. *Caussa* iterum quaerenda est vel in vitali flumine sanguine in mistione sua vehementer turbato: vel in assumtis putrilaginosis aut nimium fermentescibilibus, vel etiam solito acrioribus, qualia sunt pinguia, lac, sanguis, purgantia, fructus horaei, & venena omnis generis.

§. 23. *Curandi methodum* accurate describit *Sydenham*, jubens ad abstergendum & temperandum juscula alterantia in usum vocare cum enemate ex decoct. pullor. cum flor. chamom. sambuc. & aliis parat. Humoribus illis fermentescibilibus maxima ex parte abstersis reliquiis froenum paregoricum injiciendum est ex aqua mirabili menth. & laudan. liquido, aut potentius absorbentia propinanda, inter quae crystallus omne fert punctum. Inter composita laudantur pulv. Mantuan. Anglic. cordial. pretios. theriaca coelestis, emulsiones amygdal. cum decoct. c. c. usto & sassafrato paratae.

§. 24. *Cardialgia* est magna quaedam circa praecordia anxietas cum ventriculi dolore gravativo vel distensivo, & suffocationis periculo.

§. 25. *Caussa* est ventriculi & diaphragmatis distensio & compressio, a flatulentis vaporibus, exitum non invenientibus, producta. Oriuntur autem ex pasta acida vel muco viscido, ob depravatam coctionem in primis viis collecto, hinc ipsa curatio cum curatione passionis hystericae, incubi aut asthmatis stomachalis fere concurrit. Laudantur enim & hic clysteres revellentes & carminativi, essent. carminat. *Wedelii*, liquor. c. c. succinat. sal. volat. oleos. spirit. cephal. *Bussii*, ol. cinnam. cum absorbentibus datum.

§. 26. *Lienteria* est assumtorum sub ea forma, qua ingesta sunt, per alvum excretio. In *coeliaca* autem passione alimenta, vel in tantum immutata, vel mutata quidem, sed non bene digesta, excernuntur.

§. 27. In ordine *caussarum* primum obtinet locum lympha gastrica, aut deficiens, aut viscidior & fixior facta: symbolum conferunt errores duumviratus, sive vitia bilis & succi pancreatici. Quandoque sola alimenta, visciditate & soliditate peccantia, sunt in culpa.

§. 28. In *curatione* eo annitendum, ut activitas fermenti restituatur, & tonus ventriculi corroboretur, ipsique pori obstructi reserentur: Conveniunt itaque omnia ex mentha zinzibere, absinthio & alia in curatione anorexiae superius laudata.

§. 29. *Diarrhoea* est variorum liquidorum humorum per alvum excretio, a con-

continua glandularum intestinalium & fibrarum irritatione. Humores illi vel a sanguine transmittuntur, vel intempestive e vesicula fellea, & pancreate ob inordinatum in ira vel metu spirituum animalium motum exprimuntur. Saepius salia acria glandulas continuo ad excretionem irritant, & vel ex sanguine vel alimentis in ventriculo corruptis prodeunt.

§. 30. In *curatione* sedulo attendendum, an aliqua subsit inflammatio, quam diarrhoeam malignam vocant, & solis bezoardicis & diaphoreticis, posthabitis adstringentibus & refrigerantibus, curatur: sin vero ex alimentorum corruptione & pravorum humorum in primis viis coacervatione ortum duxerit, praemittuntur sudoriferis clysteres & blandiora purgantia, subsequuntur theriacalia, & anodyna blandioribus acidis maritata.

§. 31. *Dysenteria* est variorum humorum pure & cruore tinctorum cum alvi torminibus, pulsu frequenti, siti, vigiliis & cibi fastidio excretio.

§. 32. Caussa proxima est glandularum & tunicae interioris intestinorum exulceratio cum osculorum vasorum sanguiferorum exesione & corrosione.

§. 33. Salia illa corrosiva vel cum äere admittuntur & mistionem sanguinis turbando sequestrationem talem praeternaturalem in glandulis, & tubulis intestinalibus instituunt; aut in alimentorum in ventriculo subactione extravertuntur, & primo fistulam intestinalem, deinde ipsum sanguinem reliquosque humores circulantes, afficiunt, & eodem agendi modo cum catharticis vehementioribus istiusmodi ludunt dramata, nullam enim puto dari dysenteriam sine febri.

§. 34. *Curatur dysenteria* tutissime solis diaphoreticis, neque video cur illa intestinis & ventriculo denegari debeant, quum facilius hic, quam alibi obstructiones reserare & salia acria ex tubulis, & poris tum glandularum tum fibrarum intestinalium foras eliminari possint, utpote, quae sudoriferis facilius auscultant quam purgantibus; haec enim nec ab ulcere, nec ab inflammatione, nec a turbata sanguinis mistione indicantur, quum e contra sudorifera his omnibus ex asse satisfaciant. Interea horis vespertinis & nocturnis mitiora anodyna & opiata interponenda erunt, quo acre illud vellicans mature temperetur. De clysteribus nunc meliora ex praxi edoctus longe aliter sentio, qui quo rarius applicantur, eo minus intestina irritant, nihil enim his amplius movendum, sed quod motum est, ad tranquillitatem quantum possibile componendum. Purgantia & clysteres si juvisse videantur, id non praestiterunt caussam morbi attingendo, sed morbi productum, & quod priorem afflictionem augere potuisset, educendo.

§. 35. *Tenesmus* est continuus sed frustraneus egerendi conatus ob sphincteris ani crispaturam, a muco quodam acri excitatam. *Curatur* fotu resolvente, discutiente & simul anodyno: multum quoque praestat solus calor temperatus, hinc lac solis linteis duplicatis calide saepius adhibitum levamen adfert.

§. 36. *Colica* est dolor ventris & intestinorum, quem alvi constipatio & vomitus subinde comitantur.

§. 37. *Caussa* est humor acido austerus, vel mordax & acris, in tubulis tunicae intestinalis fibras contorquens vel divellens. Saepius flatus intus contenti, & intestina, & abdomen dolorifice distendunt.

§. 38. *Curationis* scopus primarius est, ut alvus sit lubrica, id quod adeo necessarium est, ut etiam unico purgante rem hanc saepius satis feliciter expediamus. Sin autem alvus jam dum fuerit fluida, vicem purgantis abstergens enema, aut infusum aliquod tamarindinatum supplere poterit. Verum quum saepius malum hoc uno ictu averruncari nequeat, ad potentiora deveniendum est deobstruentia, inter quae sudorifera primas tenent, in quavis colica, si alvus prius fuerit relaxata, admodum proficua. Viennae Empiricus quidam sibi magnam comparavit famam

mam per colicae curationem cum decocto quodam lignorum, cui par est rob. ebuli cum sale volatili viperarum, aut spiritu diaphoretico *Mynsichti*: Huc spectant carminativa cum anodynis mista, ut strictura fibrarum relaxetur & flatus dissipentur, v. g. spir. tartari tum simplex tum compositus cum tinctura opii, spirit. nitr. dulcificat. tinctura salutis *Langii* cum opio &c. Externe sacculi paregorici in lacte cocti conveniunt: laudatur quoque fasciculus filorum lineorum illotorum, oleo incoctus & abdomini impositus: alii ol. succin. umbilico instillant, quod alii cum zibetho, balsam. apoplect. & axung. cati sylvestris miscent.

§. 39. *Passio iliaca* est fibrarum ab ano ad gulam usque convulsio, qua contenta intestinalia per vomitum rejiciuntur cum maximo ventris dolore, & febri. Sive perversio motus peristaltici intestinorum orta ab inflammatione, aut nimia distensione fibrillarum intestinalium.

§. 40. *Caussa* plerumque est frigus externum, aut obstructio tubulorum a salibus, aut ira & perversus motus spirituum animalium, aut flatus diutius retenti, & quicquid inflammatoriam obstructionem producere potest.

§. 41. Pro *curatione* obtinenda laudatur potiuncula apud *Riverium* ex sale absinth. & succ. limon. Instar omnium est aqua menthae, quam ad plures dies cum commodo exhiberi posse, author est *Cl. Sydenham*. Æger deducatur in balneum temperatum, & frustra tentatis usitatis hauriatur argentum vivum ad plures uncias.

§. 42. *Alvi obstructio* oritur vel a bilis inertia, vel ab acido austero constringente. Conveniunt poma borsdorffiana jejuno ventriculo comesta ob vini temperandi acidum, qua pollent: axungia anserina cum pomis dulcibus cocta: passulae laxativae, pruna laxativa, omnia ex tartaro, elect. de Tamarind. cum fol. senn. vinum passulatum, clyster domesticus ex jure & sale, aut saccharo vel melle.

§. 43. Quatenus autem facultas illa vitalis dicitur praeesse sanguificationi & pulsus conservationi, variis quoque laeditur modis, unde varia exoriuntur symptomata, quae solita brevitate quoque recensebimus.

§. 44. *Palpitatio cordis* est motus quidam convulsivus cordis, & vasorum appensorum.

§. 45. *Caussa* ut plurimum consistit in inordinato spirituum animalium influxu, estque parvae cujusdam epilepsiae species. Quod si sanguis viscidus sed admodum fermentescibilis fuerit, & spiritus crassiores nimium rarescant, tanto cum impetu una cum sanguine ex cordis thalamis quoque exploduntur: saepius sal acre vellicans in tubulos parenchymatis cordis deponitur, & irritando depravatos hos ciet motus, hinc scorbutici & quae facile fiunt hystericae hoc morbo saepius corripiuntur. Conveniunt autem omnia carminativa & antiscorbutica, omnia absorbentia & temperata cardiaca.

§. 46. *Syncope* (a qua gradu differt lipothymia) est praeceps virium lapsus ob sanguinis circulationem praepeditam, dum sanguis vel nimium rarescit, & in motu suo progressivo impeditur: aut ob acidum ex parte aliqua solida excussum & sanguini confusum ad coagulationem & polyposam concretionem inclinat. Curetur spirituosis & sanguinis circulationem promoventibus.

§. 47. *Cachexia* est nativi coloris toto in corporis habitu in lividum vel pallidum mutatio ob lymphae visciditatem ejusdemque in tubulis restagnationem. Sive est plurium tubulorum muscularium obstructio ob lymphae vitium facta. Coincidit hic affectus in curatione cum intemperie frigida, aut cruditate acida, nec non obstructione hepatis, lienis, mensium, & iisdem curatur remediis, quae sunt essent. absinth. composit. martialia, juniperina, volatilia oleosa, &c.

§. 48. *Scabies* est obstructio tubulorum cutaneorum, & vasculorum excretoriorum in glandulis cutis miliaribus cum capillarium vasorum lymphatico-

rum obstructione, vel etiam dilaceratione, a sale quodam facta.

§. 49. Omnis autem scabies est maligna & contagiosa, & saepius multum facessit negocii in curatione, quia quamvis coetera salva sint in corpore, superficialium tamen tubulorum & vasculorum cutaneorum tanta adest obstructio, ut saepius quo magis sudent scabiosi, eo magis in cute defoedentur. Conveniunt blandiora cathartica cum mercurio dulci, sudorifera viperina, & infusa salia diluentia & temperantia: tale habet *Timaeus a Guldenklee* optimo semper cum successu a me praescriptum: potus theae parem meretur laudem.

§. 50. Renum & vesicae symptomata sunt ischuria, dysuria, stranguria, & diabetes.

§. 51. *Ischuria & dysuria* gradibus differunt, illa est omnimoda urinae suppressio: haec ejusdem difficultas, dum cum conatu quodam, & dolore ardente excernitur.

§. 52. *Caussae Ischuriae* sunt variae. Sunt enim 1. in sanguine in mistione turbato. Vel 2. in canaliculis, vel nimis strictis vel nimis flaccidis, vel obstructis a pure, vel cruore aut calculo, aut humoribus crassis & glutinosis. *Dysuriae caussae* sunt vel in urina, sale acri turgida, aut pure acri contaminata: vel in glandulis prostatis exulceratis, & liquamen acre stillantibus; vel tandem in urethra exulcerata. Hinc *curationes* quoque variant. Conveniunt in genere potiunculae ex manna, vinum malvaticum juniperinum, spir. carm. de tribus, ol. amygd. dulc. omnia ex terebinthina & succino, althaea, liquor diureticus ex nucleis, liq. spl. ex tart. & nitro, decoctum contra calculum *Foresti a Zuvelffero* correctum. Externe Cataplasma ex coepis, & stercor. ovil. nec non injectiones ex abstergentibus & temperantibus, ut & clysteres deobstruentes conveniunt.

§. 53. *Stranguria* est stillicidium urinae cum dolore, & ardore. *Caussa* est sal acre vitio chylificationis vel digestionis ad vesicam translatum. Saepius culpa est in collo vesicae, vel etiam urethra. Prosunt aromatica oleosa, omnia ex chamomilla, vinum malvaticum, decoct. rapar. pingue, & omnia quae in soda commendantur.

§. 54. Symptomata respirationis sunt dyspnoea, asthma, orthopnoea, quae gradu saltem differunt. Nam *dyspnoea* est respiratio difficilis citra sonum: *asthma* est respirandi difficultas cum sonitu: *orthopnoea* summa est respirandi difficultas, ut non nisi erecta cervice spiritum trahere possint. *Caussae* quaerendae sunt, vel in sanguine & lympha, vel in spiritibus animalibus, vel in ipsis canaliculis trachealibus, vel in musculis abdominis, vel in ventriculo & diaphragmate. Praemisso (si quidem opus fuerit) cathartico ex extr. Cnicoph. aut etiam vomitorio, conveniunt misturae pectorales ex aqu. asthmat. hyssop. veron. lil. albor. oxym. pectoral. vel scyllit. decoctum pectorale August. omnia ex sulphure, tartaro: sal armoniac. sperma ceti & tinct. propriet. elixir. propr. dulc. sal. volat. oleos. essent. carminat. *Magni Wedelii*.

§. 55. Symptomata facultatis animalis & cerebri, sunt primo affectus soporosi, coma, carus, catalepsis, lethargus, incubus, epilepsia, apoplexia, quo & vertiginem referre possumus. Coma est vel vigil, vel somnolentum. In illo adest quidem obstructio & inde ortus somnus, sed nec profundus, nec constans esse potest ob sal quoddam, quo mucus, obstruens glandulas, cerebri praegnans est. Carus est affectus medius inter coma somnolentum & apoplexiam. *Catalepsis* est repentina arbitrarii motus ablatio, salva manente determinatione semel facta: hinc aegri eundem retinent situm, in quo erant tempore invasionis, manente respiratione, pulsu & calore totius, a sensorii communis (glandulae pinealis) laterali obstructione, a crassis & viscidis particulis facta, ortum trahens. Quum enim ipsa glandula non amplius auscultet mentis imperio, sed determinationem semel a men-

mente factam retineat, spiritus eo semper ordine influunt, & membra eundem ceu in statua retinent situm, donec nervorum pori a caussa externa, membra aliter locante mutentur, ipsique spiritus in alios musculos influant. *Lethargus* est somnus profundus cum febri ob inopiam spirituum animalium, & cerebri a pituita obstructionem introductus. *Incubus* est somnus profundus cum anxietate circa praecordia, sensu ponderis thoraci incumbentis, & suffocationis periculo. Nempe mens hic judicat secundum consuetudinem, & in eo errat, quod non distinguat pressionem illam, & vellicationem fibrarum muscularium, respirationi dicatarum, non fieri ab objecto externo, sed ab humoribus & flatibus. *Epilepsia* est somnus profundus cum vehementi partium externarum concussione, vel internarum levi contractione, a tumultuario spirituum animalium influxu ob subitaneam pressionem, a sanguine, fermento heterogeneo & explosivo contaminato, factam, originem trahens. *Apoplexia* est somnus profundissimus cum sensuum, tum externorum tum internorum ablatione, manente ad tempus respiratione, & pulsu. Caussa est obstructio principii nervorum, fitque vel a sanguine extravasato, vel a lympha admodum viscida, unde apoplexia vel sanguinea, vel humoralis est. *Vertigo* est plerumque prodromus gravioris affectus soporosi. Oritur ab obstructione nervorum, ut spiritus animales motu rectilineo influere nequeant, sed in turbinem quasi & gyrum vertantur; hinc objecta simili cieri motu apparent menti, juxta consuetudinem judicanti.

§. 56. *Curationis* in paroxysmo primarius scopus est excitare aegrum, hinc frictiones, clamores, vellicationes instituuntur, naribus graveolentia offeruntur, alvus acribus clysteribus stimulatur, ventriculus ad vomitum invitatur, & pro circumstantiarum ratione venae sectio instituitur. Extra paroxysmum conveniunt post primarum viarum evacuationem sudorifera cinnabarina, setaceum, fonticuli, haemorrhoidum apertio, potus theae vel coffae.

§. 56. *Secundo* sunt illa symptomata, in quibus spiritus animales aliquali & in tantum adhuc funguntur officio: quorum primum est *phrenitis*, & describitur, quod sit delirium cum febri acuta & furore, ab inflammatoria obstructione membranarum cerebri ortum trahens. *Caussa proxima* est inflammatio meningum, quae fit, dum pori a rigidis particulis obstruuntur quidem, sed ita, ut aliquot spaciola relinquantur soli materiae primi elementi pervia, unde tum salibus illis tum fibris idem accidit, quod particulis aquae & calcis vivae invicem commistis, aut succo graminis recens dissecti & in cumulum congesti accidere solet, indeque vicini quoque humores, sanguis & spiritus animales, incalescunt, & in mistione sua turbantur. *Caussae remotiores* sunt vinum, sanguis extravasatus, ira, febris ardens vel maligna, variolae, lochiorum suppressio. In *curatione* attendendum est ad statum vigiliarum, & inflammatoriam obstructionem, ne illas compescendo hanc augeamus. Itaque statim aperienda est vena in brachio, pede, & fronte: non quod revulsio detur, quae stante sanguinis per venas reditu ad cor implicat, sed ut pressio ob nimiam vasorum distensionem facta imminuatur, & obstructio eo facilius tolli possit. Hac itaque peracta nitrum commendamus, aut arcanum duplicatum cum mercurio diaphoretico & camphora, ex qua laudem quoque meretur aqua cordial. frig. *Saxon.* camphorata. Externe displicent frigida, quorum usum suspectum facit inter alia vulgare istud remedium ex gallina recens dissecta & capiti imposita, ad cujus imitationem ego temperata calida frigidis anteponenda esse statuo.

§. 57. *Melancholia* est delirium cum timore & tristitia. Caussa consistit in spirituum animalium crassitie, hinc cursus formam semel susceptam facile retinent, ipsique cerebro vestigia profundius imprimunt. *Caussa antecedens* est intemperies sanguinis acida, sed ob salia volatilia profundius abscondita, facile fermen-

mentescibilis. In *curatione* commendamus vomitoria, martialia, inter quae acidulas referimus, decocta acrimoniam temperantia.

§. 58. *Mania* est delirium cum furore, sed sine febri. Majorem hic deprehendimus irregularitatem, tum in sanguine sale acido abundante, tum in ipsis spiritibus animalibus, quorum indifferentia sublata mentis turbatur tranquillitas, ut non possit non certis motibus inconcinnas jungere cogitationes. Si enim mens diutius haeserit circa contemplationem alicujus objecti, vel cum voluptate, vel graviori aliqua passione, tunc vestigia istius objecti cerebro vivacissime imprimuntur: post ubi spirituum tollitur indifferentia, quod eorum quidam non adeo subtiles maxima cum vi, & agitatione in ventriculos propellantur, tunc a vestigiis illis, in quae prae aliis facilius incidunt, reflexi, sua impetuositate sensorium commune vi quadam abripiunt, & menti imaginem quasi vestigii obtrudunt, ut mens, omnia sua media ad justa ratiocinia non usurpans, mira quadam praecipitantia absurdarum, & inconditarum actionum fiat & actor, & spectator.

§. 59. *Caussam* antecedentem dicimus esse sanguinem multis irregularibus constantem particulis, iisque fermentativis. Vel fermentum certis temporibus a certa materia subtili e parte aliqua solida, ubi delituit, excutitur, & sanguini confusum dramata illa ludit. Huc faciunt aliae caussae procatarcticae, tempus vernale, hinc bene *Hippocrates*, *Vere quidem insaniae*: Vinum generosum ejusque spiritus, ira, influxus lunaris.

§. 60. Maniaci robustissimi sunt, quia spiritus animales ad musculosas partes fortius determinantur, ibidemque ob sui crassitiem diutius haerent, nec facile tenues abeunt in auras. Ex eadem caussa, & humorum circulantium agitatione, fit ut intensissimum longo tempore citra noxam ferre possint frigus; accedit, quod mens ab internis nimium occupata, ad externa minora segnius attendat.

§. 61. Malum si recens sit, non raro unico tollitur opiato. Inveteratum autem difficilius curatur. Si sensorii communis vincula dilacerata sint, pro incurabili habetur. Ipsa *cura* periculi & molestiae plena, largiori venae sectione & emetico ex helleboro albo, aliquoties repetito, instituitur, quibus praemissis testacea, camphorata, nitrosa, decoctum anagallidis fl. purpur. fumar. sanguinem asininum in potu, & tincturam fl. hyperici *Mynsichti* commendamus.

§. 62. *Paralysis* est sensus & motus abolitio, ob nervorum flacciditatem, ex obstructione tubulorum, spirituum animalium influxum sufflaminante, ortam. Proxima itaque *caussa* est denegatus influxus spirituum animalium, ob pororum nervorum obstructione ab humore pituitoso, nunc dimidiam spinalis medullae partem, nunc uno in latere aliquot saltem nervorum propagines occupante, factam. Fieri etiam potest illa obstructio ob compressionem, & concussionem a sanguine extravasato. In *curatione* saepius purgandum, longisque decoctis aperitivis & incidentibus utendum; tandem ad thermas confugiendum. Interea cinnabarina, viperina, sal volatile oleosum, & omnia ex salvia feliciter adhibentur. Quod si ne sic voti compos reddaris, inunctio mercurialis, tanquam remedium anceps, proponendum est.

§. 63. *Symptomata* oculorum (qualia sunt amavrosis sive coecitas, visus hebetudo, myopia seu lusciositas, nyctalopia, ophtalmia, pterygium, leucoma, glaucoma, suffusio, strabismus, epiphora) dependent a tunicarum humorum, spirituum, & nervi optici aliorumque vasorum vitio: quippe *tunicae* nunc crassiores fiunt, nunc inflammantur, mox exulcerantur, variasque experiuntur excrescentias: *humores* autem peccant, dum vel situm mutant, vel figuram, vel consistentiam, aut heterogeneis corpusculis inquinantur; *spiritus* peccant in mistione, motu & consistentia: *nervi optici* obstruuntur; *vasa lymphatica* nunc obstruuntur, nunc rumpuntur.

§. 64.

§. 64. Oculis conveniunt in genere spirit.vini anthos.l'eau d'Ongherie dictus, spirit.vini camphorat.aqua opthalm. *Rulandi*, liquor ophtalmicus *Mynsichti*.

§. 65. *Aurium symptomata* sunt tinnitus aurium, difficultas auditus, surditas, & dolor aurium. Dependent autem ab obstructione nunc totali nunc inflammatoria a crassis vaporibus, in tympanum vel nervum irruentibus. Inter *remedia* primum locum tenent spirit.tartar. sassafratus, aqua magnanimitatis, spir. vin. camphorat.aqu.hyster.cum camph.,& castor tinct.succin.cum sale armon.parata, aliaque auribus immittenda.

§. 66. *Gustus & olfactus* nunc abolentur, nunc depravantur, variaque inde emergunt phoenomena, quae per obstructionem pororum, lymphae vitium, aut spirituum animalium defectum explicantur.

§. 67. *Tactus* laeditur, dum pars sensu privatur, quod symptoma stupor dicitur, & a denegato spirituum animalium influxu oritur, eandemque cum paralysi expetit curationem. Quod si depravetur, oriuntur variae doloris species, quarum sex recensemus, dolorem gravativum, scindentem, pungentem, tensivum, ostocopon & pulsatorium. *Gravativus* fit a crassis humoribus, *tensivus* a flatulentis vaporibus, *scindens* ab acido, *pungens*, ab alkali, ὀςεόκοπος ab humore acri periostium, & fibras medullares vel osseas vellicante, *pulsatorius* ob vicinam arteriam in membrana inflammata.

§.68. *Symptomata* facultatem genitalem infestantia sunt sterilitas, gonorrhoea, suffocatio uterina. *Sterilitas* a sanguinis & lymphae dyscrasia, seminis intemperie, & ovarii obstructione proficiscitur. Curatur deobstruentibus, quem in finem balnea & thermae commendantur.

§.69. *Gonorrhoea* est seminis corrupti, aut liquaminis lymphatici, excretio, a vesicularum seminalium laxitate, seminis & lymphae acrimonia, & glandularum prostatarum exulceratione, ortum trahens. Curatur purgantibus hydragogis, mercur.dulcific. sudoriferis, & succinatis.

§. 70. *Passio hysterica* est motus convulsivus mesenterii & diaphragmatis cum sanguinis ad coagulationem aptitudine & praefocationis periculo. *Caussa* est humor acido-austerus, in primis viis collectus: plus enim afficitur ventriculus & cerebrum, quam uterus, unde rectius morbus hypochondriacus diceretur: falsum enim uterum ascendere, aut convolvi. *Curatur* carminativis,& opiatis praemisso enemate; alvus enim si in aliis morbis, profecto in hoc, libera esse debet, quia caussa videtur delitescere in ventriculo,& intestinis.

§.71. Nunc de *symptomatibus in qualitatibus mutatis* dicendum, quorum primum est *icterus* quem a bilis effusione & regurgitatione in sanguinem oriri statuunt. Rectius forte dicetur, eum ab obstructione vasculorum capillarium in ambitu corporis oriri ob sanguinis visciditatem & flavarum particularum ab aliis in eo secessionem. *Caussa* radicaliter ex primis viis, vel turbata sanguinis mistione. In *curatione* vomitoria & purgantia rarius satisfaciunt, saepius sudoriferis negocium conficitur: Vidi sola fragaria absinth.,& carduobened.quatenus amara sunt, & acidum corrigunt, cito fuisse curatum icterum.

§. 72. *Chlorosis* est lenta febris a vitio lymphae,& forte etiam seminis orta. *Curatio* dirigenda est ad primas vias, & ante omnia obstructiones viscerum & glandularum tollendae sunt. Commendamus eum in finem spirit. cephal.sive sal volatile-oleosum, carminativa & martialia.

§. 73. *Erysipelas* est inflammatio vasorum lymphaticorum capillarium in cute cum febri. *Caussa* est inflammatoria obstructio. *Interne* diaphoretica omne ferunt punctum. *Externe* deobstruentia v.g. spir.vin.camphorat.epithema ex flor. sambuc. rosar. tussilag. vino, aceto lytharg. myrrha &c. conveniunt.

§. 74. Inter symptomata excretorum,& retentorum est *mensium suppressio*. *Caus-*

sa

sa est vitium sanguinis & lymphae, sive acida & viscida ejus intemperies. *Curatur* aloëticis, carminativis, sudoriferis, balneis, thermis. Placent mihi tinctura succini, sal volat. oleosum uterinum, liquor. c. cerv. succinat. omnia ex armoniaco sale, martialia, elixir. proprietat. dulc. elixir. uterin. Moebii, potus theae, & crebrior enematum usus.

§. 75. *Nimius mensium fluxus* oritur a saguinis intemperie calida & acri; aut restagnatione sanguinis, & in varias dimensiones ebullitione. In curatione placent alimenta medicamentosa ex hordeo, & oryza, ut & succi plant. bellid. nec non sudorifera. Adstringentia autem imprudentibus relinquimus, quorum usu plures vel ad orcum missas, vel in graviores morbos praecipitatas fuisse, novimus.

§. 76. *Lochiorum suppressio* ut plurimum ab admisso äëre frigido vel assumto potu frigido ortum trahit. Inducunt autem lochia omnes istas calamitates, quas venenum epotum excitare solet, ut febris illa inflammatoria, qua fere omnes puerperae moriuntur, non male pestis puerperarum vocetur. Quoad curationem observari velim, puerperas tractandas esse, sicuti graviter vulneratos tractare solemus, utrinque enim eadem militat ratio. Commendamus tinctur. antimon. ex scoriis reguli paratam, tinct. myrrh. myrrham, arcan. dupl. antihect. *Poterii*, antim. diaphoret. aqu. hyster. puleg. & bezoardica.

§. 77. *Lochiorum fluxus nimius* nihil aliud est, quam haemorrhagia uteri a continui solutione orta. Pro *curatione* corallia, & tinctura opii prudenter adhibita sufficiunt.

§. 78. *Sudores nocturni* sunt pedissequae hecticae & phthiseos, & ex colliquatione totius oriuntur, inde est quod apparentibus his phoenomenis plures sibi metuant de imminente hectica, nescii omnes splenetICOS, vulgo dictos, & ubi acidum in primis viis praedominium obtinet, nocturnis quoque sudationibus facile fieri obnoxios. Ubi enim chylus, ob acidum, viscidior ad massam sanguineam fuerit delatus, non potest non sanguis paullulum turbari in sua mistione, & in motu intestino evehi. Hinc tales eo tempore quid febrile patiuntur, pulsus est frequentior, arteriae in extremitatibus vehementius pulsant, & tandem sudores absque ulla molestia erumpunt. Nempe quando sanguinis partes in motu progressivo paullulum retardantur, e contra autem intestinus ipsarum motus intenditur, plus humorum agitatorum in tubulos excretorios cutis impellitur, quam sub forma vaporum egredi potest, quia ob tumultuarium hunc motum, & ipsa vasa lymphatica capillaria obstruuntur, hinc serum pingue sub forma madoris qua data via profluit. Curatur hoc malum coena frugali, absorbentibus & sudoriferis.

§. 79 Quod si plura restent dicenda, sicuti revera restant, nullus dubito, ea aeque facile, & perspicue nostris ex principiis explicari posse.

Finis Libri Secundi.

INSTI-

INSTITUTIONUM MEDICINAE RATIONALIS

LIBER III.

SIVE

SEMIOTICA

CAP. I.

De signis in genere.

§. I.

Doctrina de *signis*, si quae alia, digna profecto, ut tyronibus commendetur, quum tota die videamus, quam enormes ob neglectam diagnosin committantur in praxi errores, & quam facile Medicus ex ignorantia signorum prognosticorum existimationis suae incurrere possit discrimen. Multi enim sunt, qui vocati ad aegrotum, morborum vel plane non agnoscunt, vel alium a vero longe diversum sibi fingunt, & circa individuum vagum fluctuantes quasi per saltus ex quatuor mundi angulis remedia sibi invicem contrariantia accersunt. Quapropter, ut hos evitemus scopulos, necesse erit ad apparentias, res sensibiles, sive quae in sensus incurrunt, attendere, missis his quae alii de signis diagnosticis status naturalis hic tradere solent, quum vel in vulgus nota sint, vel scopum futuri practici non attingant.

§. 2. Eandem merentur censuram signa *temperamentorum*, tum totius, tum unius cujuslibet partis in specie; si enim pars aliqua solida prae alia calidior aut frigidior appareat, nequaquam existimandum est, eam peculiarem & nescio quam possidere qualitatem, utpote quae omnes ex se & sua natura sunt frigidae, & pari in qualitatum choro ambulant passu, omnemque suum calorem, qualis qualis etiam ille fuerit, habent a fluidis: sed caussa vel in testurae a caussa externa frigore v.g. aut percussione vel casu inducta mutatione; vel in fluidorum partem illam transeuntium, viscididate, vel praecipitatione quadam, a privato fermento facta, consistet, ob quam pars una altera calidior censebitur: quia videlicet humores non pari alacritate utramque alluunt. Quo ipso fama decantatae antipraxiae viscerum servari, & ventriculus ipso hepate subinde frigidior hoc illo calidus, vocari potest; si nempe ventriculus quo ad tubulos & poros magis, quam hepar fuerit obstructus, & fluida, introrsum & extrorsum tendentia difficilius transmiserit, a quorum motu omnis horum viscerum dependet calor.

§. 3. Sunt autem status praeternaturalis *signa*, vel *diagnostica*, vel *prognostica*. Signa *diagnostica* morbi caussam ejusque indolem coeteraque attributa, & partem affectam revelant. Nempe attendimus ad phoenomena, (cum morborum se-

semina saltem intelligibilia sint) illa per suas caussas ex nostris principiis explicamus, & ex illorum congerie tandem ipsum cognoscimus affectum, eumque cum suis caussis in apricum deducimus, quo ipso etiam ad abditos morbos eorundemque reconditas caussas laxatur janua, pari fere felicitate, qua *Cartesius* stupendos magnetis explicuit effectus, recensendo prius omnes ejus proprietates, deinde illarum caussas introducens nihilque admittens quod non clare & distincte percipi possit. Et sic demum naturam magnetis funditus exhausit.

§. 4. Desumuntur autem signa *diagnostica* ex pulsu, urina, actionibus laesis tam vitalibus, quam animalibus, victus ratione, vitae genere, sexu, juvantibus & nocentibus, nec non communiter vagantibus malis.

§. 5. Signa *prognostica*, morbi eventum, humoris morbifici cruditatem vel coctionem, omnesque tempestates indicantia, itidem ex pulsu, urina, respiratione, habitu corporis, lingua, oculis, & perverso spirituum animalium motu leguntur.

C A P. II.

De signis in specie, quae ex urina desumuntur.

§. 1. Praeclare scripsit *Helmontius*, *urinam esse vel potus, vel sanguinis*. Cujus vestigiis inhaerentes dicimus *urinam* non male sudorem ventriculi coeterorumque abdominis viscerum vocari, quum non solum sanguinis sit excrementum, sed etiam ex vaporibus sive sudoribus partium solidarum, qui per poros introrsum spectantes ipsam vesicam urinariam ingrediuntur, componatur. Hinc facile dari potest ratio, quare potatores urinam solito citius reddant, quum tamen impossibile sit, ut potulenta tam brevi temporis spacio ingentem tot regionum tractum peragrare potuerint, quippe potulenta ita sub vaporis forma, qua data via hinc inde oberrant, & vesicam ingressa urinam limpidam omnis odoris & saporis expertem componunt, quae ab altera, quae sanguinis dicitur, in eo differt, quod in ea plus acidi, sulphuris & salis, in hac vero plus phlegmatis reperiatur.

§. 2. Est autem *urina* liquor quidam ex varii generis particulis compositus, acidis nempe, alkalicis, pinguibus, aquosis, terrestribus, chylosis aliisque, aureo colore praeditus, & cribrationis in renibus ope, nec non vaporum vesicam intrantium condensatione generatus.

§. 3. *Sedimentum* illud, quod urinae naturaliter inest, est portio chyli, quae tum per angustos canaliculos renum lanae instar pectitur, floccorum induit figuram, atque pro situs, quem tenet, varietate, nunc hypostasis, nunc Enaeorema, nunc nubecula appellatur. Si enim fundum occupaverit, erit hypostasis; sin mediae innatet regioni, dicetur enaeorema: quod si in moleculas discerptum in superiori regione fluctuet, nubecula appellabitur.

§. 4. Consideramus autem in *urina* consistentiam, quantitatem, colorem, odorem, & ipsa contenta, atque ex his demum collective sumtis judicium ferimus.

§. 5. *Urina* quae *crassa spissa* aut *viscida* est, intemperiem sanguinis viscidam & acidam inducat, & cacochymiae est signum.

§. 6. *Urina* quae *turbida* mingitur & *confusa* manet, innuit copiam particularum terrestrium, lymphae crassitiem, malam digestionem in intestinis, spirituum & aetheris consueti inopiam, salium volatilium depressionem, hinc in febribus semper periculum portendit. Quod si *clarescat*, & humores fundum petant, melioris erit notae.

§. 7. *Urina tenuis* & *aquosa* obstructiones, & secretionis defectus, tum in primis

mis viis, tum in partibus glandulosis & arteriarum extremitatibus, aliisque canaliculis prodit, unde ex tali urina lienis, renum, uteri, hepatis, aliarumque partium obstructiones & infarctus augurare possumus.

§. 8. *Urina* altero tanto *copiosior*, & quae potus quantitatem longe excedit, certos nos reddit, cutis meatus & canaliculos excretorios esse obstructos, vesicae autem poros valde patulos. Vel signum perhibet novae inundationis, dum serum antea in viscere, vel parte musculosa restagnans, perruptis aggeribus, sanguini denuo confunditur, & ad renes amandatur. In ejusmodi casibus alvus ut plurimum est adstricta, sitis urget, & appetitus languet. Sin *parcius* eddatur, renes erunt obstructi, vel serum alio transferetur aut effundetur, hinc recte dicitur, quod sputatores, sudatores, & lactantes pauciorem reddant urinam.

§. 9. *Color urinae* qualiscumque ille fuerit est a salibus varii generis, cum oleosis partibus aliisque contentis arctius combinatis; prout enim haec radios luminares secundum lineas rectas vel rectis aequipollentes plus minus admittunt, ita quoque eorundem egressum mille modis variare possunt. Itaque quo magis *urina tincta & intenso colore saturata* erit, eo magis participabit de salibus. Sin *pallida* fuerit & *aquosa*, index erit (coeteris tamen paribus) morbi chronici, & defectum salis volatilis & particularum ramosarum indicabit.

§. 10. Difficile sane est *urinam* potatorum, omnis saporis & odoris expertem; & consequenter ab *urinis*, cachexia, calculo renum, aut mensium obstructione laborantium, signa discernere. Quas tamen nebulas discutere possumus; si *urinam* coquamus super ignem, vel *alkali aliquo* praecipitemus, sic enim haec mutabit faciem, dum altera & coctionem, & praecipitationem sine insigni ferat alteratione.

§. 11. *Urina rubicunda, intense saturata & flammea*, magnam humorum agitationem, misturae sanguinis turbationem, & peregrini aetheris vehementem insultum indicat. *Subrubra & crassa* scorbuti, phthiseos, & morborum ab acido oriundorum praebebit indicia, praesertim si simul valde spumosa fuerit.

§. 12. Ex *urina virescente* colicam, cardialgiam, alvi obstructionem, & morbos ex acido austero oriundos, conjecturamus.

§. 13. *Urina flavescens confusa & turbida*, vel *jumentorum urinae similis*, vertiginem prodit & affectus hystericos. In febri inflammatoria urina confusa, & flavescens instar vitelli conquassati praenuncia fuit mortis.

§. 14. *Urina livida & crassa* in acutis pessima. Extra febres autem affectus spleneticos, & succi pancreatici vitium indigitat.

§. 15. *Urina nigra* est ab humoribus austeris, salibus fixis, terrestribus & viscidis particulis conjunctis, atque sub tali colore saepius a nephriticis, & scorbuticis redditur. An vero talis in sanguinis necrosi, & extrema turbationis mistione unquam visa fuerit, & pestis, vel instantis mortis, indubitatus sit testis, ego quidem nescio, qui nunquam talem vel in peste laborantibus vel in moribundis, observavi: Neque etiam solidam video rationem, quare urina ubi jam omnia quasi polypose concrescunt, vel cadaveris induunt formam, aut jam putrescere incipiunt, nigri debeat esse coloris; quum saepius etiam post mortem in vesica contenta alius coloris reperiatur.

§. 16. *Urina foetida* exulcerationis in renibus, vesica, vel meatu urinario, est indicium; saepius de potentiori in ipsa urina fermentatione testatur, quae facit, ut ligata salia sui juris fiant, & qua data via vehantur ab aethere in aëra. Quod si *odoris expers* sit, erit illud a defectu salium & olei, quae vel non transmittuntur; vel transmissa ab aliis particulis viscidis, & terrestribus subjugantur.

§. 17. In *sedimento* coeterisque contentis consideramus materiam, consistentiam, colorem, coeterasque qualitates. *Arenosum album sabulo albicanti haud absimile* mensium obstructionem, & lienis oppilationem revelat. Si *album* sed *visco-*

sum fuerit *coagulum* vitiosae chylificationis & digestionis erit argumentum. *Rubrum farinaceum* scorbuti, intemperiei lymphae & sanguinis acidae, erit testis.

§. 18. *Arenulae rubrae acutae & micantes*, quae urinae innatant, aut a chyloso sedimento colliguntur, hypochondriacam, acrem sanguinis & succi nutricii intemperiem, atrophiam, & si urina simul valde tincta fuerit, hecticam indigitant. *Rubrae* sed *solidae*, quae in vasis fundo conspiciuntur, de nephritide & calculo renum testantur.

§. 19. *Sedimentum discerptum*, & *floccorum instar* per ambitum liquoris dispersum prodit catarrhos, & morbos ex lymphae vitio oriundos. *Crassum & conglomeratum* dicit pus. *Crassum* quidem sed *filamentosum* gonorrhoeam, & in mulieribus fluorem album indicat.

§. 20. *Urina spumosa*, & quae *bullas diutius persistentes* habet certos nos reddit de morbis pectoris vel capitis, & flatuum copiam innuit.

§. 21. Verum quum haec generaliora sint, nunquam illis solidis fidendum, si quidem verax prognostes esse velis. Sin Agyrtarum more plus quaestum facias, quam ipsam veritatem, nihil amplius quidem requiritur, quam ut multa garrias, & quadrata rotundis misceas, nemo enim erit, qui ad contradictoria & figmenta attenderit; sufficit si semel verum dixeris: sic enim more diaboli unica veritate mille vendes mendacia. Placet nobis judicium *Celeberrimi Wedelii*. *Urina*, inquit, *infidus valetudinis interpres est, & praestat ex ea judicare interrogando, quam decidendo, ad lectum quam domi nota, quam ignota.*

C A P. III.

De signis, quae ex pulsu desumuntur.

§. 1. Quamvis autem ex urina statum sanguinis & lymphae, & cujus generis salia in illis praedominium obtineant, in genere quidem cognoscamus, certiora tamen & specialiora indicia desumimus ex *pulsu sive motu cordis*, qui non solum sanguinis consistentiam, & mistionem secundum singulas partes nobis revelat; sed etiam de spirituum animalium vigore, vel imbecillitate, ordine, vel ἀταξίᾳ, & consequenter de tota oeconomia animali, testatur.

§. 2. In eo autem peccant Medici, quod in cordis motibus observandis non sat temporis impendant, sed post unum vel alterum ictum manum statim removeant, adeoque sic saepissime decipiantur, putantes totam massam sanguineam cum tribus vel quatuor ejus guttulis, quarum consistentiam, & mistionem in uno vel altero pulsu explorarunt, pari ambulare passu, quum plerumque fieri soleat, ut particulae a tergo sequentes aliter mistae, aliusque sint consistentiae. Accedit etiam hoc, quod peregrina fermenta, e tubulis partium solidarum subinde excutiantur & sanguini confundantur, in quo statu sanguis tam diu bonus esse potest, donec heterogeneae illae particulae, a sanguinis prioris motu, & mistione abludentes, cor ingrediantur & in pulsus tum celeritate tum frequentia notabilem inferant mutationem. Non mirandum ergo, quod *Sinenses* in pulsibus explorandis nobis sint feliciores, utpote qui integram fere horam huic negocio impendunt, quo tempore tota massa sanguinea cordis thalamos peragravit, unde etiam de tota massa sanguinea aequius judicium ferre possunt.

§. 3. *Pulsuum* differentiae in eo consistunt, quod *pulsus sit* vel *magnus & vehemens*: vel *parvus*, & *debilis*: Deinde quod sit vel *celer*, vel *tardus*. Tertio quod sit vel *frequens* vel *rarus*. Et quarto quod sit vel *aequalis* vel *inaequalis*, sub quo myurum, *vermiculantem formicantem*, & *intermittentem* comprehendimus.

§. 4. *Pulsus magnus & vehemens* indicat sanguinis guttulas ita esse dispositas, ut

ut promte rarescant, & quod multas particulas volatiles, & fermentescibiles in se contineant; hinc talis pulsus nunquam periculum portendit.

§. 5. *Pulsus est parvus & debilis*, quando guttulae sanguinis ad fermentationem ineptae sunt, id quod ob particularum terrestreitatem & crassitiem fieri potest, unde languentem, vel minus potentem fermentationem & spirituum defectum, nec non humoris acido-austeri & salini-fixi abundantiam indicat.

§. 6. *Pulsus celer* respicit tempus illud, quod rarefactioni impenditur, unde scire possumus, an guttulae cordi illabentes promte attenuentur, ipseque sanguis fermentescibilis sit.

§. 7. *Pulsus tardus* fit ob sanguinis visciditatem, vel etiam ob spirituum inopiam, hinc vel debilis, vel magnus esse poterit: debilis, ubi vires sunt attritae & spiritus dissipati: magnus, ubi sanguis viscidus quidem, sed plures oleosas & fermentescibiles particulas adhuc in se continet.

§. 8. *Pulsus frequens* vel *rarus* dicitur, si ad illud intervallum attendamus, quo alia guttula vel portiuncula a sanguine refluo discerpitur. Si enim partes undae instar se invicem sequuntur, pulsus dicitur frequens, qui respectu ipsius rarefactionis in corde simul debilis, parvus, & tardus esse potest. Sin vero particulae, quae cor ingredi debent, rarius a se invicem dividantur, pulsus vocatur rarus, qui tum magnus, tum parvus, tum celer, tum tardus esse potest.

§. 9. *Pulsus aequalis* de aequali sanguinis consistentia perhibet testimonium. *Inaequalis* autem intemperiem & turbatam fluidorum mistionem indicat. Omnium pessimi sunt *myurus*, *vermiculans*, *tremulus* & *formicans*, quales in moribundis observantur. *Intermittens* non semper malus est, quippe fieri potest, ut quid viscosi, vel fixi terrestris & ad fermentationem minus apti, subinde cordis ventriculos ingrediatur, quo tempore pulsus per unum vel alterum momentum intermittet, inde hypochondriaci & scorbutici, talem quandoque habere solent.

C A P. IV.

Continens signa, quae Plethoram, Cacochymiam, turbatam sanguinis mistionem, & cruditatem tum acidam, tum nidorosam indicant.

§. 1. **P**Lethora facile cognoscitur ex carnoso corporis habitu, vasorum sanguiferorum distensione & amplitudine, lactis sive chyli in sanguine turgescentia, spontanea artuum lassitudine, qui a copia succorum gravantur. Praecessit victus laudabilior & copiosior, usus cerevisiae pinguis, bene coctae & per fermentationem depuratae, & quod caput rei est ocium, quies, mens laeta, mens hilaris.

§. 2. *Cacochymiam pituitosam* indicant pulsus tardior, urina pallida, habitus corporis mollis, vasa minus distenta, pili albicantes, somnolentia, defluxiones, sensuum internorum hebetudo. Quod si pituita fuerit salsa, sive si lympha acris peccaverit, sapor salsus erit in ore, dolor ibi, ubi defluxio vel restagnatio.

§. 3. *Cacochymiam biliosam* prodit fervor, acrimonia, sitis, pulsus celer, urina valde tincta & salibus saturata. Tales non bene ferunt jejunium, & ad diarrhoeam sunt proclives.

§. 4. *Cacochymiam melancholicam* pulsus parvi & rari indicant, nisi forte

quaedam guttulae sanguinis cor ingrediantur, quae aetheri facile quidem cedant, sed ob visciditatem salia rarefacta, vel fermentata, illibenter dimittant, unde pulsus magni erunt & vehementes. Sin vero sanguis ille cacochymicus scateat salibus acidis, fixis, & corrosivis, haecque in partes solidas deponantur, varii generis dolores, pruritus, exulcerationes, tumores cancrosi, & tubercula, nec non impuritates cutaneae exoriuntur: quam intemperiem atrae bili sive humoribus adustis, hoc est, particulis lymphae & sanguinis terrestribus, multo sale acido corrosivo gravidis, acceptum ferunt.

§. 5. *Sanguinis mistionis turbationem* colligimus ex rigore, calore, inquietudine, urina flammea, siti, pulsu frequenti, virium prostratione, quae quo citius dispereunt, eo majorem indicant malignitatem; sive eo magis sanguis turbatus erit in sua mistione. Quod si dramata illa a veneno vel epoto vel afflato ludantur, appetitus statim erit dejectus, cum cardialgia, nausea, vomitu, alvi fluxu, faucium ardore, abdominis intumescentia, sopore, delirio, tremore, & cadaveroso faciei colore.

§. 6. In *cruditate acida* ventriculus plerumque plus appetit, quam conquoquit; vel si appetitus langueat, tamen inter comedendum reviviscet, quod tunc viscositas acidum compede tenens, paululum diluatur. Post sumtum cibum tumet ventriculus, adsunt phlogoses & subitaneae effervescentiae, alvus est adstricta, murmura & rugitus audiuntur. In *cruditate* autem *nidorosa* nausea adest cum sapore in ore tetrido, languet appetitus, adest sitis cum diarrhoea, in qua non ipsa alimenta nondum digesta, sed liquamen tetridum, serosum, & biliosum, excernitur.

§. 7. Tandem quod morbi genus & magnitudinem, nec non ipsam partem affectam in specie, concernit, attendendum erit ad *apparentias*, quae quemlibet morborum in specie comitari solent; nec non ad ipsas *caussas morbificas* de quarum signis in praecedentibus egimus, sic enim genus morbi facile cognosces. Ipsam autem magnitudinem ex *symptomatum vehementia*, *& partis affectae praerogativa* colliges. Quod si laesam functionem, situm doloris, ejusque proprietatem, ipsaque excreta sub accuratius examen vocaveris, habebis itidem fidum *partis laesae* signum diagnosticum.

C A P. V.
De signis prognosticis generalibus.

§. 1. PRaemitti hic debent signa *cruditatis & coctionis*, quae basis sunt & fundamentum omnis prognoseos. Desumuntur autem 1. ex *urina*, quae sanguinis & lymphae constitutionis, nec non modi secretionis & gradus fermentationis est nuncia, de qua supra fusius egimus. 2. Ab *alvi excrementis*, quae non solum de chylificatione & digestione in primis viis; verum etiam de ipso sanguine lympham ad glandulas intestinales, tum majores, tum minores transmittente testantur. 3. A *sputo & saliva*, quae index etiam est dispositionis, sanguinis, & lymphae, in pulmonibus, & glandulis tracheae collectae.

§. 2. *Signa mortis & salutis* petuntur a *respiratione*, quae quo liberior, eo melior. A *decubitu*, qui quo minus a consueto recessit, eo majorem spem de salute recuperanda facit. A *pulsu* de quo supra. A *sudoribus*, qui si largius cum *pulsu magno* profluxerint, boni judicantur. A *morbi tolerantia*, quam ex quiete vel inquietudine facile cognoscimus. A *facie & oculis*.

§. 3. *Signa critica*, sive quae *subitam aliquam mutationem*, *& insolitam in fluidis turbationem*, indicant, sunt insolitae apparentiae, in partibus, actionibus vitalis

talibus & animalibus, nec non excretionibus, dicatis, observabiles, cum symptomatum citra caussam aliquam manifestam ingravescentia.

§. 4. *Signa morborum tempora* indicantia desumuntur in genere 1. ex *indole, & natura ipsius morbi*: sic quo profundius sanguis turbatus fuerit in sua mistione, eo brevior futurus erit morbus. Et quo major aderit humorum fermentatio & confusio, eo velocius tendet morbus ad statum. 2. *A sanguinis constitutione*, qui quo magis activis & fermentescibilibus gaudet particulis, atque fortiori movetur aethere, eo brevior erit morbus. Sin vero ad visciditatem, & frigidam intemperiem inclinaverit, diuturnioribus torquebitur morbis. 3. *Ab anni tempore*. Sic morbi aestivi breviores sunt hyemalibus, quod in illis copiosior aether sanguinem perfluat, & fluida fortius & potentius premantur in illis, quam in his. 4. *A regionibus*: hinc in calidioribus morbi sunt breviores, longiores in frigidioribus. 5. *A victu antecedente*. Victus calidior sanguinem, & lympham reddit fluidiorem: victus frigidior obstructionis & visciditatis author est, sicque longiores efficit morbos. 6. *A virtute*. Quo consuetus aether potentior, eo magis resistet aetheri insueto. Sin autem insolitus potentior fuerit, brevi consuetus dabit manus. Hinc facile explicari potest, quomodo virtus fortis in morbo non lethali morbum brevem, debilis longiorem significet; Et quare in morbo lethali virtus fortis morbum longiorem, debilis breviorem faciat. 7. *A paroxysmorum accessionibus, anticipatione vel postpositione*. Paroxysmi stata tempora servantes morborum longum aperiunt. Si posterior anticipet, sed priori brevior sit, bonum est: sin longior sit priori, morbi longitudinem portendit. Iterum: Si posterior paroxysmus postpicipet & tardius revertatur, priori autem brevior & mitior sit, bonum est: sin longior fuerit, index est diuturnitatis morbi, quia humores magis viscidos & terrestres factos esse indicat. 8. *A symptomatibus*. Si graviora fuerint, morbum quidem brevem sed ancipitem indicant. Si mitiora una cum signis coctionis apparuerint, morbum imminui significant. 9. *A cruditate & coctione*. Quum enim fluida medicari debeamus juxta *Senis* effatum, palam fit, quod quo citius signa coctionis appareant, eo brevior futurus sit morbus.

C A P. VI.

De signis prognosticis specialibus.

§. 1. Quamvis eventum morbi tam ex collatione symptomatum cum viribus aegri, quam ex juvantibus & nocentibus, & ex ipsius morbi idea, in genere quidem divinare possimus: majorem tamen certitudinem haurimus a *laesis actionibus*, *ab excretis & retentis qualitatibus mutatis*, quae omnia ordine recensebimus.

§. 2. Omne *delirium* malum quidem est, sed non aeque periculosum. Nam si fuerit leve, non continuum, & cum respiratione libera quae in acutis potissimum consideranda) tutius erit: Sin reliqua symptomata fuerint graviora, si respirandi difficultas, convulsiones & alia adfuerint, magnum portendet periculum.

§. 3. *In quovis morbo animo bene valere, ac rebus convenienter datis gaudere bonum. Contrarium vero malum*. 2. aph. 33. In iis enim morbis, in quibus cerebrum afficitur, ratiocinari, imaginari, reminisci, sine ulla verborum absurditate, sine indecora corporis compositione, sine morum dissimilitudine, & praesentis laboris indolentia, suo fungi officio; alimenta assumere, foeces excernere, omniaque illa, quae ad oeconomiae animalis integritatem conservandam spectant, ex voto peragere, bonum est.

§. 4.

§. 4. *Desipientiae* quae circa necessaria fiunt, pessimae sunt. *Hippocrat.*

§. 5. *Desipientia* cum difficultate spirandi, sudore, oculorum rubedine, & motibus tremulis artuum, mala. *Hippocrat.*

§. 6. *Desipientiae* quae jam admodum fractis, & debilitatis viribus succedunt, pessimae sunt. *Hippocrat.*

§. 7. *Oblivio* subito exorta, mala est. *Oblivio* post epilepsiam vel apoplexiam, pessima.

§. 8. *Somnus* in morbo laborem afferens, malus est. *Hippocrat.* Dicitur autem laborem adferre, qui interruptus & turbulentus, cum terroribus & corporis jactatione; quando aeger post somnum deliranti similis, vel de maxima lassitudine, & virium prostratione conqueritur.

§. 9. Exitiosum est, ubi aegrotus ore hiante assidue dormit. *Hippocrat.*

§. 10. *Sopor* in principio morbi malus est; indicat enim malignitatem, hoc est, profundam sanguinis mistionis turbationem: unde cerebri tubuli, & plexus choroidei pori, obstruuntur, ipsique spiritus animales parcius generantur. Malus quoque est in statu morbi, & spirituum defectum praenunciat.

§. 11. *Somnus* multus in acutis convulsiones minatur. *Hippocrat.*

§. 12. *Vigiliae* in acutis, exceptis iis, quae instantem mutationem criticam comitantur, (nam quibus crisis fit, nox quae accessionem praecedit gravis) malae sunt.

§. 13. In his qui propter imbecillitatem non vident, nec audiunt, aut quibus labrum, oculus, aut nasus pervertitur, mors denunciatur. *Hippocrat.*

§. 14. *Surditas*, quae in acutis critice fit, bona est. Mala est, quae per intervalla in acutis observatur, & quae citra crisin evenit.

§. 15. *Sonitus* & *tinnitus* aurium in puerperis pessimi.

§. 16. Qui citra febrim *aurium tinnitibus*, *capitis doloribus* aut *tenebricosa vertigine*, & *vocis tarditate*, *manuumque stupore* tentantur, in iis aut siderationem, aut morborum comitialem, aut etiam oblivionem sperare. *Hippocrat.*

§. 17. *Dolorem* in aliqua parte non sentire, malum est. *Hippocrat.*

§. 18. *Dolor* diutius durans in parte aliqua, abscessum praenunciat.

§. 19. In febribus circa ventriculum vehemens aestus, & cordis morsus malum. *Hippocrat.*

§. 20. Omnis subita, etiam quae ad melius apparet mutatio est periculi plena.

§. 21. *Lassitudo* citra caussam manifestam prodromus est febris. In acutis periculum minatur. Si corpus omne grave est, & manus ac pedes, periculosum est. *Hippocrat.*

§. 22. *Convulsio* nunquam caret periculo. Quae plures partes, & inprimis cerebro viciniores occupat quaeque respirationem difficilem reddit, & interruptam, majori cum periculo est.

§. 23. *Spasmus* a vulnere, ileo, haemorrhagia, pessimae est notae.

§. 24. *Convulsio*, quae pueris & mulieribus extra puerperium accidit, plus saepius terroris habet, quam periculi. Unde *Hippocrates*, quamvis eam in febri lethalem pronunciaverit, tamen in pueris id fallere confessus est.

§. 25. *Singultus* in acutis pessimus.

§. 26. *Tremor* in acutis malus.

§. 27. *Horror* in acutis malus.

§. 28. Rigores, post quos corpus non incalescit, exitiosi sunt in acutis. Si alternent cum calore monstri quid alunt, & malignitatem indicant.

§. 29. Malum est, *supinum* jacere, *cruribus erectis* vel vehementer contractis. Pessimum vero est ad *pedes delabi*, nullamque *decubitus formam* servare. *Hippocrat.*

§. 30.

§. 30. Omnis *insuetus* vel *indecorus decubitus* exitium in acutis portendit.

§. 31. *Anxietas* in acutis, mala. Malum est, si aeger locum ac decubitum assidue mutet.

§. 32. *Aphonia* ex laesione cerebri pessima. *Hippocr.*

§. 33. Vox *tremula* vel *clangosa* perniciosa.

§. 34. Qui saepe, & vehementer sine caussa manifesta *animo* linquuntur, ii derepente moriuntur. *Hippocrat.*

§. 35. *Lypothimia* in malignis summum portendit periculum.

§. 36. Notanda hic veniunt aurea *Hippocratis* verba: *Respiratio libera* inquit: *in omni morbo, qui cum febre acuta infestat, magnam habet ad salutem vim.* Haec enim omne fere in prognosi fert punctum. *Magna & tarda* delirium, & convulsionem indicat. *Magna* exspiratio, & *parva* inspiratio, & contra, periculi plenae sunt. *Parva & obscura*, semper mala. *Hippocrat.*

§. 37. *Signa* illa *prognostica*, quae a *sanguine* per venae sectionem extracto desumuntur, infida quidem vel propterea censentur, quod sanguis eo ipso momento, quo aëri exponitur, in testura sua mutetur, aliamque a priori diversam induat faciem; juvabit tamen & illum ad judicii examen exigere. Si enim *sanguis* sit torridus, malum est. Si in febribus non sit *fibrosus* magnam secessionem partium a se invicem indicat. Si *purulentus* sit & ad coagulum pronus, turbatam mistionem, & lymphae acorem innuit.

§. 38. *Cibi fastidium* in morbo diuturno malum; ut & in longis dysenteriis cum febre *Hippocrat.* Si *appetitus langueat* ob *fermenti visciditatem*, quale quid saepius in intermittentibus observatur, caret periculo; sin *fastidium ciborum ex defectu lymphae gastricae* oriatur, magnam sanguinis in mistione turbationem indicat, & periculum portendit.

§. 39. Si post *febres inappetentia* maneat, recidivae metus est.

§. 40. *Sitire*, cum non *sitire*, & *non sitire* cum *sitire* debeas malum est.

C A P. VII.

De Signis prognosticis, ab Excretis & Retentis sumendis.

§. 1. A*Quosae dejectiones* malae sunt in febribus, & in morbis infantum.

§. 2. Omnis *copiosa dejectio* in morbis pectoris mala est.

§. 3. *Dejectiones cruentae* in variolis, aliisque acutis periculosissimae sunt.

§. 4. Malum est, si *sanguis splendidus* per secessum rejiciatur.

§. 5. *Dejectiones virides, aeruginosae, lividae & versicolores* exitiosae sunt.

§. 6. Uno die *fluere alvum* saepe pro valetudine est, atque etiam pluribus si absit febris, & intra septimum diem conquiescat.

§. 7. *Vomitus* in acutis augures sunt periculi. Malae quoque sunt *vomitiones sincerae, virides, nigrae, lividae, varii coloris* in acutis.

§. 8. *Foeces vomere in ileo lethale est. Hippocrat.*

§. 9 *Vomitus in vulneribus* semper mali sunt.

§. 10. Qualiscunque sit *Sudor*, si aegrum non juvat, inutilis est. *Hippocrat.*

§. 11. *Coposus sudor* cum repentina virium prostratione in principio variolarum lethalis est. Foetidus in febri castrensi nuper lethalis fuit in Studioso.

§. 12. Omnis *sudor particularis* symptomaticus est.

§. 13. *Sudores nocturni* post coenam largiorem boni sunt.

§. 14.

§. 14. Sputatoribus auxilio sunt *sudores* in somno. *Hippocrat.*

§. 15. In forti apoplexia cum magna spirandi difficultate *sudor* subortus lethalis. *Hippocrat.*

§. 16. *Largior mictio* in acutis mala. Intermittentibus hecticae prodromus.

§. 17. *Haemorrhagia* in acutis, quae larga quidem, non tamen nimia, & quae cum symptomatum mitigatione fit, atque aegrotantis constitutioni & morbi indoli respondet, bona est.

§. 18. Stillicidium narium malum est.

§. 19. Si *menses* extra ordinem in acutis fluant, magnum portendunt periculum. Imo si consueto tempore erumpant, ominosi sunt, in his enim regionibus rarius fluunt critice. Hinc fallit experientia Hippocratis, scribentis, quod mulieres quibus die critico menses eruperant, omnes periculo morbi defunctae sint, & quod nullam ex his, quibus recte id contigit, mortuam viderit.

§. 20. *Haemorrhoidum fluxus* limites non excedens, in quocunque morbo beneficium est naturae.

§. 21. *Sputum* aequale, non foetidum & quod sine magno dolore, & labore rejicitur in morbis pectoris albo calculo dignum.

§. 22. *Sputatio frequens* in variolis & morbo Hungarico nunquam a me quidem visa fuit mala.

§. 23. Omnes abscessus decretorii boni sunt.

§. 24. Tubercula ad aures cum dolore perniciem minantur. *Hippocrat.*

C A P. VIII.

De Signis prognosticis in specie, quae ex qualitatum corporis mutatione petuntur.

§. 1. H*Abitum corporis in morbo magno plane nihil mutari malum. Hippocrat.*

§. 2. In acutis *abdominis tumor* saepius lethale signum est.

§. 3. *Color flavus vel citrinus* cutis in acutis exitiosus est.

§. 4. *Oculis lucem fugere, illacrymare*, aut *perverti*, atque ex his *alterum minorem* esse, perniciem denunciat. *Hippocrat.*

§. 5. *Lingua tremula* instabilem mentem denotat. *Hippocrat.*

§. 6. Malum est, si *lingua sicca, nigra, dura, scissa* & *scabra* sit in acutis.

§. 7. *Fauces exulceratae* cum febre difficiles sunt. *Hippocrat.* Et in acutis morbis faucium dolores sine tumore pernitiosi. In *dysenteria* semper exitium praedicit linguae tumor cum difficultate deglutiendi.

§. 8. Si *Hypochondria* in infantibus febricitantibus distendantur & dura sint, malum est.

§. 9. *Lethale est, si in acutis externa algeant & interna urantur. Hippocrat.*

§. 10. *Caput, pedes & manus* frigidas esse, ventre & lateribus calentibus mali morbi signum est. *Hippocrat.*

§. 11. *Digiti ac ungues*, si fiant lividi cum corporis gravitate, in propinquo mors est. *Hippocrat.* Indicatur enim fluida in motu, & mistione esse perversa.

§. 12. *Facies coloratior* ex sanguinis restagnatione pessimum in acutis exhibet signum.

§. 13. Agmen claudit *Facies Hippocratica* dicta, nasus acutus, oculi cavi, tempora adstricta, aures frigidae. Quod si aeger nec audiat nec videat, in propinquo mors est.

CAP.

CAP. IX.

De Crisi & diebus criticis.

§. 1. OMnes morbi sive ad salutem fuerint sive ad mortem, sex modis terminantur. *Vel* enim cito sua tempora percurrunt, & vel subito jugulant aegrum; aut subito solvuntur, & ope naturae & remediorum abiguntur. *Secundo* mutantur, vel in melius, vel etiam in pejus. 3. Vel pedetentim fit solutio ad salutem, qui terminationis modus solutio simpliciter vocatur. Vel lento gradu tendunt ad mortem, quod mortis genus marasmus, vel mors lenta appellatur.

§. 2. *Subjectum criseos* sunt *febres acutae*, hae enim subito vel ad salutem, vel ad mortem terminantur; atque si sui sint juris definitis temporibus moveri solent. Verum! aliquod tamen hic notare licet discrimen, quod videlicet hoc nostro tempore tumultuariae ejusmodi perturbationes & ancipitis eventus mutationes rarius apud nos contingant, tum ob climatis diversitatem, tum quod ipsis febribus laxativis benignioribus, & clysteribus pabulum mature subtrahamus, & fermenta peregrina ptaecipitantibus, & absorbentibus subigamus, quum veteres haec omnia tempori commiserint, cujus sive injuria sive beneficio aegri subito extinguebantur, aut sanabantur.

§. 3. Describitur autem *Crisis*, quod sit subita aliqua vel ad mortem, vel ad ad salutem, cum insigni corporis perturbatione mutatio, ab omnis motus & fermentationis in fluidis auctore instituta.

§. 4. Ut in difficillima hac doctrina, quae tot retro annis Medicorum fatigavit ingenia, firmo incedamus gressu, nec a veritatis semita aberremus, observari velim corpus nostrum ex meris canaliculis suis liquoribus, refertis, componi; ita ut ubi arteriae finiantur, ibi appositae sint glandulae, sive alius generis vasculosus contestus, prout id in cerebro, naribus palato, ventriculo, intestinis hepate, & renibus, immo in totius corporis ambitu manifeste ostendi potest, quo ipso palam fit, quod in mistionis sanguinis turbatione humores heterogenei praevia insigni illa lucta, inter *consuetum*, & *insuetum aetherem* inita, ad confinia illa & glandulas facile propelli & protrudi possint, quae irritatae & vellicatae eos, qua data via emittunt, unde insolita aliqua in universa oeconomia animali fit ad salutem mutatio, si nempe coetera fuerint paria. Sin autem *consuetus aether* in opere suo deficiat, atque fermentescibiles illos humores foras protrudere nesciat, motus ille sanguinis progressivus tandem sufflaminatur, & subita aliqua ad mortē fit mutatio.

§. 5. Succumbit autem *consuetus aether*, quando *insuetus* contraria sub determinatione fluida permeat, earundemque particularum ordinem plane invertit, ut ipsa praeternaturalia naturalibus commista maneant, in quo statu sanguinem ceu mustum turbidum, aut vinum fulmine tactum, aut lac tonitruali sub tempestate acescentia corruptum, concipimus. Accedit, quod ob secessionem istam particularum contumacissimae in vasculoso contestu & glandulosis partibus ortae sint obstructiones, quae illam sanguinis a scoriis fermentiscibilibus depurationem remorantur, quo ipso naturalis fermentatio obruitur, & in devastata oeconomia animali *insueto aetheri* imperii fasces traduntur.

§. 6. *Caussa* itaque *efficiens* & proxima criseos salutaris est *natura* sive *aether* consuetus, quo motum & figuram particularum sanguinem constituentium una cum solidarum partium fabrica & testura referimus. Solus enim *aether consuetus*, & a prima infantia sanguinem permeare solitus, est *morborum medicatrix*, cui merito primas hoc in negocio tribuimus. Solus hic est, qui crises molitur, dum humores coquit, secernit & excernit. Hic est, qui cum *insolito*, per contagium, aut alia improportionata corpuscula advecto, pugnam init, qualem in

butyro antimonii ex spiritus nitri affusione, aut in oleo tartari a spiritus vitrioli instillatione observamus, atque de regimine contendit, id quod cum magna quadam totius corporis perturbatione fieri solet. Quod si *peregrinus aether consuetum* expellat, omnia fluida aliam induunt faciem, natura succumbit: hoc est naturalis motus, figura, magnitudo, & situs particularum destruuntur, sicque ex corpore vivente fit cadaver.

§. 7. Quibus evincitur, nos per *naturam*, obscurum illum & famosum terminum, nec mentem, nec principium quoddam internum motus, nec imaginarium illud vinculum mentis cum corpore, intelligere, quum neutrum ex his hoc defungi possit officio. Quod enim animam rationalem attinet, quum illa tanto non polleat robore, ut vel levissimi alicujus humoris restagnationem impedire, aut illum foras eliminare possit, nemo, opinor, erit, qui stupendos hos effectus ipsi in acceptis ferat. Sin vero quis inexplicabile quoddam principium internum supponere, illique hoc in negocio litare velit, id quidem per me licebit; oportet tamen, ut illud verbis ita exprimat, quo a me & ab aliis concipi possit. Multo minus induci possum, ut credam, spiritum vitalem naturae vicem supplere; falsum enim est, quod ille animam corpori vinciat, quum aeque corpus aliquod sit, quam alia aliqua pars solida, nec in hoc praerogativam aliquam obtinere possit: non jam dicam, quod plerumque eum concipiant tanquam ens mediae naturae, hoc est, qui ad naturam spiritus metaphysici propius accedat, quam pars aliqua solida; sicque forte *Pegaso*, vel *Sirenibus Poetarum* haud absimilis foret.

§. 8. *Caussa materialis* est humor malignus, sive salia acria & corrosiva, quae irritando glandulas sui excretionem vel translationem promovent.

§. 9. *Caussa externa* est influxus lunaris, lunae cum aliis planetis conjunctio vel oppositio, non excluso tamen sole, qui pressione sua & agitatione secretionem, & excretionem promovet: dum e contra luna alius motus, & figurae particulas transmittendo ipsam crisin varie modificare potest.

§. 10. Neque tantopere mirari debemus, si ex irritatione, ab acri aliquo humore facta, tantas in oeconomia animali videamus excitari turbas: quippe debemus cum *Dn. Boyle* corpus humanum ut machinam quandam, incredibili arte fabricatam spectare, cujus partes dissitae una etiam affecta in consensum facile trahuntur. Sicuti enim chalybis elaterium, a scopleto avulsum, manibus contrectamus, nec insoliti quid aut magni inde metuimus: verum ubi cum aliis partibus, quae ad bombardile pertinent, aptatur, si id vel digito moveris, subitus statim ignis tuos perstringet oculos, & ingens sonitus aures tuas percellet, & emissus globus magno cum impetu erumpet; ita eadem fere ratione si partes corporis non separatim, sed ut simul aliae aliis aptae & connexae sunt, inspiciantur, non poterunt non maximam inter se habere consensionem. Profecto si lucidi corporis aspectus sternutationem, qua totum etiam corpus concutitur, efficit: si illi, qui ex editiori loco terram intuentur, vix apud se sunt, sed velut vertigine correpti nutant: si agitati maris aspectus vomitum ciet; si titillatio totum corpus tam vehementer exagitat: si hystericas mulieres vel suavissimi odores conturbant: si perturbationes animi tantas in nostris corporibus edunt strages; si pavor repentinus epilepsiam & paralysin inducere potest: quis quaeso dubitabit? quod humores maligni, sive salia illa acria & corrosiva, glandulosum corporis nostri contextum ad excretionem irritare possint, quibus foras eliminatis tota massa sanguinea priori reddatur nitori.

§. 11. *Crisis* est vel *perfecta*, vel *imperfecta*. *Perfecta*, quae scilicet morbum omnino judicat, est vel *salutaris* vel *lethalis*. *Salutaris* fit, postquam signa coctionis apparuerunt, & consuetus aether jam de peregrino triumphum agit. *Deinde*

die critico. 3. Cum tali excretione, vel etiam materiae morbificae translatione, quae aegrotantis constitutioni, & morbi indoli conveniant. (4) Sine periculosis symptomatibus, ne Daemonem per Beelzebub ejiciamus. Imperfecta iterum duplex est, vel ad *melius* vel ad *deterius*. Ad *melius*, si aeger post talem subitam mutationem morbum alacrius ferat. Ad *deterius*, si contrarium contingat.

§. 12. Fundamentum harum differentiarum consistit in robore, vel imbecillitate aetheris consueti: in sanguinis visciditate, & salium combinatione: in tubulorum obstructione, & pororum diversitate.

§. 13. Fit *crisis* vel per *manifestam aliquam excretionem*, quando salia illa maligna per vias publicas excernuntur. Vel *metastasin* & *transpositionem*, quando ad partem aliquam solidam, sive internam, sive externam, transferuntur, ibidemque detenta tumorem constituunt; qui ad *melius* erit, si in parte ignobiliori haereat, nec cito dispareat; *lethalis* autem, vel ad *pejus*, si locus sit nobilior & cordi vicinior.

§. 14. Dies illi, in quibus ejusmodi mutationes contingunt, vocantur *dies critici & septenario circuitu* definiuntur, quales sunt 7.14.21.28.34.40. His adduntur *indicantes*, qui futuram illis in diebus crisin indicant, & *quaternario circuitu* definiuntur, suntque 4.11.17.24. Sunt praeter hos alii, quos *provocatorios* vocant, in quibus vel ob *insueti aetheris* copiam, vel ob errores in victus vel remediorum regimine commissos, intempestivae excretiones instituuntur, quales in variolis maxima cum aegrotantium clade contingere solent. Dies *vacui*, in quibus nunquam salutares fiunt crises, sunt 6 8.10.12.16.18.

§. 15. Sunt tamen multi, qui quibusvis diebus crises fieri posse statuunt, de quo *Comes* de *Flisco L. de Fato*. Praesertim quum videamus, liquores fermentantes nunc citius nunc tardius motuum suorum periodos absolvere, nec determinatis semper diebus ad depurationis statum pervenire: quidni ergo sanguis pro diversitate temporum anni, solis & lunae situs & motus, ut & corporis & humoris maligni conditione, nunc citius nunc tardius turbationis suae tempora absolvet, & debitae mistioni restituetur?

§. 16. Attendendum autem potissimum ad *signa coctionis*, in urina & sputo apparentia. *Salutaris* enim & *perfecta crisis* nunquam ante statum accidit; hinc si primo statim die *signa coctionis* apparuerint, *die quarto* speranda est *crisis*: sin *quarto die* ejusmodi signa observentur, morbus *nono aut undecimo die* terminabitur. Cognoscimus autem instantem *crisin* ex insolita novitate, novisque productis, qualia sunt inquietudo, anxietas &c. Nam *quibus crisis fit*, *his nox* (*vel dies*) *gravis ante accessionem*.

§. 17. Deinde perpendenda sunt *signa*, quae *modum criseos*, an videlicet per *abscessum*, an per *excretionem* & per quam *viam* haec futura sit. indicatur. Ubi morbi indoles, aegri natura, aetas, regio, victus antecedens, sanguinis motus & orgasmus aliaque consideranda veniunt.

§. 18. Quamvis enim his nostris in oris *crises perfectae salutares* rarius contingant, dum e contra *lethales perfectae*, quales in febribus malignis, hoc tempore epidemice grassantibus, sunt sudores, tumor faciei, ejusdemque rubor, diarrhoea, maculae & exanthemata, frequentius observantur; negari tamen nequit, & apud nos *salutares* subinde *crises* per haemorrhagias, diarrhoeam, sudorem, aut salivationem in febribus malignis & variolis fieri, ut vel propterea haec, quae de *crisi* scripsimus, digna sint, quae a Tyronibus attente legantur & relegantur.

Finis Libri tertii.

INSTITUTIONUM MEDICINAE RATIONALIS

LIBER IV.

SIVE

HYGIEINA

CAP. I.

De Sanitatis conservatione in genere.

§. I.

IN conservanda sanitate potior ratio habenda est ventriculi & intestinorum, ut nempe ipsa chylificatio in ventriculo rite & ex voto peragatur, atque digestio & secretio in intestinis cum debita foecum evacuatione quotidie promoveatur. Quo decantata illa medicorum regula spectat. *Vitia coctionis primae nullibi corriguntur:* hoc est, illud quod attenuari, secerni, exaltari aut subigi debebat in ventriculo & intestinis, si primam illam coctionem subterfugerit, etiamsi ad sanguinem devenerit, nullibi tamen visciditatem, acorem, aut alium saporem peregrinum, & excrementi naturam, deponet. Et ausim dicere, omnes fere morbos, praesertim chronicos, scaturigines suas habere in primis viis: ut eo majori cum sedulitate acidum illud vitale in ventriculo, & balsamicum amarum in intestino duodeno, quantum quidem possibile est, in mediocritatis statu conservare debeamus. *Omne enim nimium est naturae inimicum.* Hoc est *consuetus aether* non fert ejusmodi remedia vel alimenta, quae poros nimium immutant, aut alium fluidis conciliant ordinem, & motum.

§. 2. Deinde quum *consuetudo* sit altera *Natura*, etiam non temere recedendum est a tali consuetudine. Nam *consueta longo tempore etsi deteriora sint, minus molesta esse solent. Aphor. Hippocrat.* 50. *S.* 2. *Consuescere* autem nihil aliud dicit, quam non amplius *alterari*. Hinc fieri potest, ut cibos consuetos, etsi difficiliores sint, melius feramus, quam cibos melioris notae; tam diu enim illis usi fuimus, ut non amplius alterent, hoc est, tot nunc in sanguine reliquerunt particulas, ut non solum nulla amplius ex adventu chyli minus temperati percipiatur lucta & pugna cum *consueto aethere*, sed quod ipsum etiam fermentum ventriculi ex similibus partibus constet, & ob pororum similitudinem se ejusmodi alimentis citius insinuet, quam aliis. Male itaque consuleretur, si quis illos, qui assueti cibis durioribus, aut nicotianae suctioni, statim ad contrariam diaetam cogere vellet, quia *subitaneae mutationes* sunt *periculosae*, & *peregrinus aether* subinde habet naturam filii, qui etsi prodigus sit, nequaquam tamen cum impetu ejici debet, quin

potius in contrariam viam blande & sensim flectendus. Natura enim vult duci non cogi.

§. 3. Porro sicuti injuria fit illis, qui secundum apices juris judicantur, quia summum jus est summa injuria: ita summa est miseria, *scholastice* vivere, & palatum strictissimae diaetae legibus submittere. Plus sane laxior diaeta confert tuendae valetudini, quam si ad *scholae Salernitanae* rigorem exigatur. Neque enim negari potest, illos qui strictissimae diaetae addicti sunt, casu aliquo incidente plerumque gravius aegrotare, nec tam facile restitui posse. Unde non male *Celsus. Sanus homo & qui bene valet, & suae spontis est, nullis obligare se legibus debet, ac neque Medico neque Alipta egere. Hunc oportet varium trahere vitae genus, modo ruri esse, modo in urbe, saepiusque in agro; navigari, venari, quiescere interdum, sed frequentius se exercere, siquidem & ignavia corpus hebetat, labor firmat; illa maturam senectutem, hic longam adolescentiam reddit, Prodest etiam interdum balneo, interdum aquis frigidis uti modo ungi, modo id ipsum negligere; nullum cibi genus fugere, quo populus utatur, interdum in convivio esse, interdum ab eo se retrahere, modo plus justo; modo non amplius assumere: bis de die potius, quam semel cibum capere, & semper quam plurimum, dummodo hunc concoquat.*

§. 4. Quamvis autem illi, qui integra gaudent valetudine, sibi rarius medicari debeant: immo juxta *Hippocratem* nunquam bene ferant medicationes severiores, quae sc. catharticis & venae sectione instituuntur: non temere tamen & haec praesidia contemnenda erunt, praesertim vernali tempore, quo vomitus vel digitis faucibus immissis excitatus nunquam non conveniet etiam illis, qui coeteroquin sani sunt. De fortioribus autem remediis longe aliter sentio; siquidem quandoque pro medicina erit, non uti remediis. Unde non possum non illorum mirari liberalitatem, qui quacunque data occasione etiam bene valentibus sua obtrudunt arcana, & sub specie alicujus providentiae homines obtorto quasi collo ad pharmacopolia mittunt, quasi ibi vita longa venalis prostet: non attendentes, medicinam instar gladii in manu imprudentis ad utrumque esse paratam.

§. 5. Sed quid de *pilulis Francofurtensibus* statuendum, quibus plurimi ad praeservandum utuntur? Harum basis est *aloe*, sale quodam acri abundans, quod per lotionem elutriare satagunt, ne glandulis arteriarum adhaerescens haemorrhagias excitet; neque enim vana illa sunt, quae de vi haemorrhoides aperiendi dicuntur. Interim tamen illarum usus tolerari potest, tum quod amaritudine sua mucum abstergant, tum quod citra magnam turbationem deobstruant, sicque corpus a morbis immune reddant, qui omnes radicaliter obstructionibus oriuntur, quo nomine phlegmaticis, melancholicis & senibus commendari possunt.

C A P. II.

De Sanitatis conservatione in specie.

§. 1. Recte quidem dicitur, *sanis omnia sana esse*, modo non in quanto peccetur: quum autem sanitatis maxima sit latitudo, eaque non consistat in puncto, sed in linea, vix crediderim, regulam hanc omnibus ac singulis accomodari posse. Ea propter miror, quod omnes fere practici, & qui auctoritate medentur, omnes ac singulos homines ad scholam Salernitanam ablegare soleant, quasi sicuti in aliis scholis plures diversae aetatis & capacitatis discipuli informantur, ita & hic universalis vivendi ratio omnibus applicari possit; quum potius pro diversitate constitutionum tot praescribendae essent regulae, quot in hoc sanitatis ludo reperiuntur hospites. Verum quum & hoc Medicorum superet captum, ipsisque privata haec deficiat experientia, facile inde concludi potest,

unum

unum quemlibet in hoc quidem negocio sibi ipsi posse esse Medicum, atque accuratius nosse, quae juvant, & prosunt, aut nocent, quam si Medicum ex professo adhibeat, vel secundum alterius beneplacitum vitam suam componat. Sed quum homines aeque facile sibi, quam aliis blandiri soleant, neque omnibus datum sit ad omnes circumstantias in propria caussa attendere, non abs re erit, hic pauca quaedam de diaeta, a primordiis vitae ad decrepitam usque senectutem instituenda, praemittere, quo quilibet, cui cordi est sanitas, scire possit, quae nam praecipue in sex rebus non-naturalibus administrandis observari debeant.

§. 2 Notari autem velim, quod fundamenta sanitatis liberorum ab ipsis quidem *parentibus* ponantur, sed quod a *matre gravida* vel roborentur, vel convellantur & infirmentur. Omnes itaque morbi haereditarii radices suas vel in fermentatione illa seminali, quando prima sanguinis guttula nascitur, vel in chylo materno, quo infans in utero nutritur, habebunt. Equidem nemo inficiatur, facta conceptione totam massam sanguineam non parum alterari, ipsumque succum nutricium valde depravari; id quod vel ex gravidarum facie quandoque legere licet: unde lac, a sanguine secretum in utero, postmodum in tenellulo foetus corpore in angustissimis partium solidarum tubulis contumacissimas parit obstructiones, & majorem successu temporis acquirens acorem & viscididatem; tandem post nativitatem qua data occasione excutitur, & sub seminis morbosi forma sanguini confunditur, a cujus mistione & motu quum abludat, chronicos non solum sed etiam acutos morbos producere aptum est. E quibus patet, quantum momenti in regimine gravidarum positum sit, de quo nunc in capite sequenti.

C A P. III.
De Diaeta gravidarum.

§. 1. **A**Rgumentum hoc tractavit *B. Etmullerus*, omnemque visus est occupasse fundum: verum quum plura in eo contineantur, quae nunquam satis dici possunt, etsi vel centies repetantur, placet pauca quaedam in medium proferre, & primis digitis capita saltem rerum intendere.

§. 2. Nocent itaque gravidis (1.) illa, quae liquorem animalem valde convellunt. (2.) Quae turbas in sanguine excitant. (3.) Quae in primis viis facile acescunt, & chylificationem juxta ac digestionem depravant. (4.) Quae uterum vel mediate, vel immediate valde irritant, & concutiunt. Ergo exulare debent graveolentia & foetida, vehementiores animi passiones, cathartica, diuretica, cibi flatulenti & valde fermentescibiles, vinum, cerevisia tum recens tum vetus, motus corporis vehementior, sternutatoria, clysteres acriores, ponderis elevatio, brachiorum distensio, pedum divaricatio, cinctura corporis strictior.

§. 3. Huc spectat *venae-sectio* intempestive, & in loco minus convenienti instituta. Si enim prudenter admiministretur, usque adeo necessaria est in gravidis, prasertim medio gestationis tempore, ut etiam nunquam omitti debeat: quippe si quod aliud hoc profecto remedium ab abortu praecavet; neque tanto stipatum est periculo, ut vulgo quidem creditur, ut vel extra medium gestationis tempus, si indicetur, tuto adhiberi possit. Sic saepius & adhuc nuper in persona nobili, ter circa finem mensis secundi & initium tertii abortum passa, in septima a conceptione septimana venam secare jussi, quam & undecima & vigesima septimana optimo per Dei gratiam successu reiteravi. Quod si medio gestationis tempore fuerit neglecta, & abortus metus remedium exigat, licebit eam & ultimis mẽsibus instituere, quo remedio efficies, ut partus vitalis edatur, qui venae sectione susque

deque

deque habita vel paullo ante partum vel instante jam partu suffocatus periret.

§. 4. Coeterum quod ipsa concernit medicamenta, laudo primis mensibus absinthiaca, & alia temperata amara, additis semper carminativis, & ultimis mensibus magis spirituosis; interpositis tamen cardiacis, quae diutius in sanguine manent, & acidum in remotioribus locis corrigere possunt, qualia sunt omnia absorbentia temperata, ex testaceis parata. Eum in finem commendantur corallia, essentia panis cum vino malvatico, aqua epileptica *Langii*, balsamus embryonum, aqua flor. aurant. aqua mirabilis, menthae, immo quod paradoxum videbitur aqua pulegii, quae ob vim carminativam & sedativam, ipsis etiam praegnantibus citra ullum aliquod periculum dari potest: quid enim amabo te pulegium praeter vim aromaticam seu sal volatile oleosum in se continet; anne propterea gravidis est infensum, quibus coeteroquin tot spirituosa, confortantia vulgo dicta, commendantur?

C A P. IV.

De regimine puerperarum.

§. 1. Circa regimen puerperarum, quod in praeservando omne fert punctum, statuo, quod puerperae cum graviter & periculose vulnerati, pari passu ambulent, eademque victus ratione tractari debeant: fugiant ergo frigida, acida, acria, valde fermentescibilia, & putrilaginosa, diaeta sit excarnis reliquus etiam victus sit tenuissimus, transpiratio autem ob lac ab utero ad sanguinem revertens sit largior, & corpus in continuo sed aequali & temperato detineatur madore. His avertes gangraenam, putredinem, febres, praesertim inflammatorias, quae puerperarum pestis audiunt, & saepius brevi temporis spacio etiam robustissimas jugulant.

§. 2. Pari sedulitate animi pathemata proscribi debent, haec enim, praesertim terror & ira, in puerperarum sanguine, ad coagulationem jam prono, luctuosam plerumque exhibent catastrophen, quod ipsa experientia tota die loquitur.

C A P. V.

De Diaeta a prima infantia usque ad mediam aetatem observanda.

§. 1. Infans in lucem editus non statim lacte vel pulte nutriendus est, ne meconium acido austerum, in primis delitescens viis, recens assumta morboso contaminet charactere: quapropter illud ante omnia oleo amygdalarum, aut tantillo mellis est evacuandum, quo mucosae sordes ex intestinis foras eliminentur, quibus detentis gravissimis morbis laxaretur janua. Hoc expedito nutriatur quotidie lacte materno, & pulmentis non adeo viscidis, huic enim aetati infensissima sunt viscida, frigida, acida, quibus terrores & vigilias addimus. Porro quum infantes plerumque plus lactis vel pultis assumant, quam digerere possint, etiam in hac aetate transpiratio cutanea promovenda erit, id quod balneis subinde adhibitis, & frictionibus obtineri potest.

§. 2. *Pueris* subtrahenda sunt mellita, lacticinia, saccharata, omniaque muscarum sordibus & ovis conspurcata, quippe haec aetas admodum est obnoxia lumbricis, & inde natis symptomatibus.

§. 3. Conveniunt autem *pueris* blandiora vomitoria subinde exhibita, nihil

enim

enim est, quod morbos puerorum certius & tutius vel avertat, vel profligat, quam si saburra viscida & acido austera per vomitum expurgetur. Quod si literis & studiis animum applicare debeant, in eo potissimum locanda erit opera, ut mens per rectam ratiocinandi ducatur viam, quum mentes aequabiliter inter homines distributae sint, & nulla prae alia quoad connatas facultates habeat praerogativam. In hanc rem multa desumi possunt ex *Cartesio*, & *Auctore doctissimo* tractatus *medicina mentis & corporis* inscripti. Attamen in eo peccant paedagogi pene multi, quod in pueris innatas notiones negligant, & peregrinas atque fictitias intempestive & ad verbera usque in spem futurae oblivionis imprimant. Rectius consulerent memoriae & judicio, si etiam pueros elementa geometriae, & matheseos docerent, quo adultiores facti vim demonstrationum ex certis & evidentibus principiis etiam aliis in scientiis assequi & in sui usum convertere possint. Sed ita fert mos hujus seculi, ut multi malint infantes suos ignorantiae, & inscitiae geniis tanquam alteri *Molocho* immolare, quam permittere, ut per veram philosophandi semitam ducti verum a falso mature discernere discant.

§. 4. *Iuvenibus*, & *adolescentibus* conducunt saltationes, venatio, aliaque exercitia moderate adhibita. Nocent nimia vi agitatoria praedita, purgantia, ira, venus, vinum. Moneri etiam debent, ut se ad politiores mores & honestum vitae genus mature componant, quem in finem ethica in inferioribus classibus doceri deberet; nec est quod difficultatem objicias, quum ingenia ad rethoricam apta etiam studio ethico facile applicati possint. Sed quis omnes scholarum notabit errores, quia ab imis subselliis ad ipsos magistros usque se extendunt.

C A P. VI.

De mediae & decrepitae aetatis diaeta.

§. 1. **P**Ares si non majores in *aetate media* circa sex rerum non-naturalium administrationem committuntur errores. Esto pro regula universali: *In omnibus, quae pro sanitatis conservatione adhibentur, intra mediocritatis terminos subsistendum est.* Deinde quum crescentibus annis crescant labores, studia, & curae, impossibile fere est, ut non aliquae in primis viis colligantur cruditates, ipseque succus nutricius ab indole sua degeneret, id quod lassitudine spontanea & insolito labore post somnnm proditur; quibus averrucandis mature adhibenda sunt remedia, inter quae sudatio; evacuandi genus, quo natura vix per momentum carere potest, omne fert punctum, quum humores vitiosi extra ambitum primarum viarum divagantes vix per commodiorem viam foras eliminari possint. Utcunque vero sic sanguis a sordibus liberetur, proficuum tamen erit, si hac in aetate ad volatilisandum fermentum, & mucum stomachalem resolvendum tinctura aperitiva Moebii subinde ad guttulas quindecim vel viginti cum potu ordinario propinetur.

§. 2. Ad eundem scopum obtinendum commendamus etiam infusum Theae, quod praeter vim attenuandi, qua pollet, lympham acidam vel austeram egregie temperat & corrigit, poros ventriculi potenter reserat, respirationem facilitat, & sensibilem transpirationem promovet, & seri per vias urinarias excretionem feliciter expedit. Hinc est, quod urina a potu Theae largius sumto, reddita, colore magis tincta sit, secus quam illa, quae post alios potus excernitur, argumento non contemnendo, quod potus Theae non solnm poros ventriculi & vesicae, sed totum contextum vasculosum integris viribus permeaverit.

§. 3. Inter remedia *senili aetati* sacra omnibus palmam praeripiunt antiscorbutica; ego enim inter scorbutum, & morbosam senectutem prorsus nullum agno-

agnosco discrimen. Eapropter severe proscribimus cathartica vehementiora, calidiora exsiccantia, inter quae *vinum* quoque sub censum venit: Quamvis enim lac senum vulgo vocetur, aeque facile tamen acescit in primis viis, & sanguini insidias struit; deinde admodum exsiccat, humidas particulas educendo, vel minorem motum ipsis conciliando, aut obstructiones producendo, in quo natura siccitatis proprie consistit. Laudamus interim zingiber conditum cum enula, calamo aromatico, nuc. moschat. & succolada, ceu magnum adversus senectutem praesidium, quibus addo carnem viperinam, saepius cum carne caponis, gallinae vel perdicis comestam, aut in gelatinam redactam. In debilioribus concedimus tantillum vini Gallici, Hispanici aut malvatici cum aliquot guttulis salis volatilis-oleosi stomachalis, praesertim post prandium vel coenam.

§. 4. Quaeri hic solet, an Medicus certam ciborum quantitatem determinare possit? ℞ cibum ob subjectorum varietatem, diversumque vitae genus, nec pondere nec numero mensurari posse: si enim liquor gastricus rite se habeat, licebit ad satietatem comedere: sin vero acidum praedominium obtinet, ipseque ventriculus ad appetendum robustus, ad coquendum autem debilis sit, conducet sanitati, non satiari cibis; aut semel vel bis in hebdomada a prandio, aut coena abstinere. Animadvertes autem facile, an chylificationis negocium ex voto expediatur, si scilicet nullus post cibum in ore peregrinus sapor, si nulla post pastum inflatio ventriculi observetur, si caput non fuerit grave, atque ad munia corpus sit alacre.

§. 5. Quaerunt etiam de somno, utrum post prandium concedi possit. Sed quidni licebit dormire somnolento? neque ullam videmus rationem in contrarium, & quae *schola salernitana* pronunciat, falso nituntur supposito, & ascensum vaporum ad cerebrum e ventriculo pro fundamento habent.

C A P. VII.

De Cibis ex regno vegetabili sumendis.

§. 1. HActenus de diaeta egimus, nunc de ipsorum alimentorum qualitatibus dicendum erit, ut eas nobis magis reddamus perspectas.

§. 2. Describitur *alimentum*, quod sit omne illud, quod corpus nostrum nutrit: sive quod motu, poris, & figuris suis, partium fluidarum & solidarum poris, figuris, & motui in corpore nostro convenit, aut non multum contrariatur.

§. 3. *Alimentum medicamentosum* dicitur, quod praeter illas particulas alias in se continet, quae corpus nostrum alterant, & a poris & figuris sanguinis, atque consueti aetheris motu abludunt.

§. 4. *Panis* bene fermentatus & bene coctus, continet in se acidum ventriculo gratissimum, & solo etiam odore languentes reficit. Si fuerit viscidior, in mucum acidum abit, praesertim si a furno adhuc calens assumatur, quippe particulae crassiores & viscidiores in majori adhuc positae motu, facile poros ventriculi, & intestinorum ingrediuntur, ibidemque contumaces pariunt obstructiones, unde colica suos saepissime habet natales. Idem esto judicium de placentis recentibus aliisque omnibus, quae in glutinosam pastam facile abeunt, & propterea primis viis infensissima sunt.

§. 5. *Ptisana* ex hordeo parata, languentibus & alimentum, & medicamentum praebet. *Oryza* viscidior est, unde magis flatulenta, & ventrem sistit. Juscula *avenacea* tenuitate sua corpus facile permeant, & tussientibus, phthisicis, asthmaticis, hypochondriacis, aliisque tenui utentibus valetudine, apprime conveniunt. *Milium* terrestre est, & corpori crassum praebet pabulum.

§. 6. Omnia *legumina* sunt flatulenta & viscida, praesertim torrida & exsiccata: quo ergo diluta magis ac humida adhuc erunt, eo erunt meliora. Corrigi debent aromaticis, visciditatem temperantibus.

§. 7. *Raparum* particulae duplicis sunt generis, crassae terrestres, subtiles & tenues: illae per primam coctionem auferuntur: hae reclusa magis in decocto secundario testura evocantur, unde secundarium raparum decoctum obtinet vim diureticam, lympham crassam incidendi, & acidam corrigendi, atque in tussi, quartana, melancholia & dysuria prudenter commendatur.

§. 8. *Radices sisari, napi, pastinacae*, copiosum suppeditant chylum, venerem stimulant, & menses movent. *Radix petroselini* difficilis coctionis, & difficilioris digestionis est. *Raphanus sylvestris* est scorbuticorum solacium, hinc in cruditate acida corrigenda, in hypochondriaca, mensium suppressione, & obstructionibus viscerum tollendis, praesentaneam spondet opem.

§. 9. *Raphanus* sale volatili abundat phlegmate magis diluto: Resolvit mucum in primis viis, bilis visciditatem emendat, & succum pancreaticum detinet in officio, flatus discutit, & urinam potenter movet.

§. 10. *Allium* sale suo volatili acri corrigit lympham acidam & viscidam, succos magis fluidos reddit, prodest hypochondriacis, & vermes necat. Multis tamen ob vim agitatoriam, qua gaudet, infensum est, & in imo ventre non minus, quam capite turbas excitat. Ab hoc gradu differunt *coepae, sinapi, porrum.*

§. 11. *Endivia, portulaca, rapunculus esculentus, beccabunga, flor. boraginis, buglossae, nasturtium aquaticum*, phlogosin & bilis aestum temperant, somnum conciliant, & salia acria diluunt. *Bellis minor & numularia* phthisicis sunt solacio. *Asparagus, chaerefolium, petroselinum, chelidonium minus, nasturtium hortense, cochlearia*, lupulus, alleviant scorbuticos, menses & urinam cient, asthmaticos juvant.

§. 12. Inter herbas culinares sunt *beta, blitum, atriplex sativa, malva, spinachia, brassica alba, & rubra*, quae alvum blande subducunt, & humectant, atque simul aliquod praebent pabulum. *Brassica capitata* muria condita turbas in primis viis movet, sanguinem tumultuarie fermentat, & capiti nocet. Interim nitimur in vetitum, & hanc theriacam ferculorum etiam praeter meritum inter delicias ponimus.

§. 13. *Pyra & poma aromatica* melancholicis, & hypochondriacis apprime conveniunt, *dulcia* alvum servant lubricam, *acida* aestum temperant, *acerba & austera* potenter adstringunt. *Cydonia* temperata sua aciditate dicata sunt ventriculo.

§. 14. *Amygdalae dulces & passulae* multum nutriunt. *Amygdalae amarae* reddunt vias urinarias patulas, & ab ebrietate praeservant. *Nuces juglandes recentes* copiosum chylum suppeditant: *exsiccatae annosae* oleo rancido & acri, pectori & capiti nocent: idem judicium esto de *avellanis*. *Glandium, & castanearum* particulae sunt crassae, & valde viscidae; quod si tamen a potentiori fermento in primis viis attenuentur, chylum pinguem & oleosum suppeditant. *Nuces pineae & pistaceae* optime nutriunt, humorum acrimoniam temperant, & semen augent. *Cappares* conditi acescunt in ventriculo, & difficulter coquuntur. *Olivae* abstergunt, & mucum stomachalem detergent: Earundem *oleum* assumtum diffundit se per totum corpus, si quidem meatus fuerint patuli, sanguinem coetetosque succos temperat, & primas vias lubricitat, omni aetati magnum praesidium.

§. 15. *Pruna, mala persica, mora, fraga, melones, cucumeres*, facile in liquamen putridum abeunt, fermenta viscerum destruunt, & praevia fermentatione acriora spicula extravertendo choleram, alvi fluxum, colicam, & varii generis

febres

febres producunt. Ridiculum sane est, quod vulgo praetenditur de vi refrigerante: quasi vero illa, quae refrigerant, hoc est succorum vitalium motum sistunt, ad vitam protrahendam sint idonea.

§. 16. *Fungi* prodeunt ex sordibus terrae, & in corpore nostro in sordes revertuntur. *Saccharum balsamica* sua *vi* temperat lympham pectoralem acriorem factam; *vi* autem *acida* rodit *ossa*, & sanguinem cum coeteris succis acriorem reddit, sicque venenum in cauda habet, mel est in ore, fel in corde.

C A P. VIII.

De Cibis ex regno animali desumendis.

§. 1. CAro *suilla recens* male audit ob glutinositatem; *fumo exsiccata* ob sal muriaticum sanguini est infensum, & difficilioris censetur coctionis. *Caro vervecina, aprugnina, vitulina, bubula, leporina, cervina, agnina*, succum alimentarium satis copiosum suppeditant.

§. 2. Animalium viscera, extremitates, partesque tendinosae ob rigidiores fibras difficillime coquuntur, aut in chylum mutantur.

§. 3. *Gallinae, capones, gallus indicus, uro-gallus, perdices, turdi, alaudae, anseres, & anates juniores*, salubrem praebent succum, & optime nutriunt.

§. 4. Inter *pisces* sua se commendant salubritate *salmo, trotta, lucius, perca, carpo, fundulus, mustela fluviatilis, halec.* Qui viscosi sunt, aut exsiccati, multum pituitae suppeditant, & concoctu difficiles sunt.

§. 5. *Cancri* succulenti sunt, & acrimoniam salium obtundunt: *Ostreae, cochleae, & testudines* chylum pinguem, sed paullo viscidum, in recessu tamen sal volatile obtinentem, praebent.

§. 6. *Lac* optime nutrit, quo non datur praestantius. Neque enim opus habet, ut in chylum abeat, sed sufficit, si leviter in primis viis alteratum crassamentum caseosum deponat, reliqua autem sui parte sanguini confundatur. Verum quum ab acido aliorum ciborum, qui in una eademque mensa assumuntur, admodum alteretur, & peregrinum in primis viis acquirat acorem, saepius mutato habitu in venenum abit, & graviorum symptomatum auctor existit. Eapropter aut solum comedendum, aut mensa proscribendum.

§. 7. *Caseus recens* terrestreitate sua retardat chylificationem: *inveteratus* salibus suis acrioribus turbulentas, & inordinatas excitat in corpore fermentationes. Uterque hypochondriacis, & passioni hystericae obnoxiis infensus censetur. *Butyrum* recens facile distribuitur, & optime nutrit. *Ova* tremula parte vitellina nutriunt, sed albumen facile in duriciem concrescit. Frixa aut indurata sale acri coctioni primis in viis struunt insidias, & fermenta corrumpunt.

C A P. IX.

De Potu.

§. 1. UT coctio fiat in humido, & undulatorius sive tremulus palati & faucium fibrillarum motus (in cujus imminutione vel augmentatione ratio formalis sitis consistit) conservetur, aut restituatur, *potus* inter comedendum subinde assumendus est, quo fermentum ventriculi paullulum diluatur, (multis quippe languet appetitus, donec semel biberint,) & assumta accuratius & facilius misceantur, atque fauces cum lingua & salivalibus glandulis humectentur.

§. 2. Primum autem inter alia potulenta sibi vendicat locum *aqua*, tum jure antiquitatis, tum salubritatis praerogativa, & in se spectata potus medicus merito suo audit, quod lubricitate & flexibilitate particularum sese poris cujuscunque sint figurae facile insinuet, acidum vitiosum temperet, salia diluat, pituitam fluidiorem reddat, bilis aestum demulceat, & sanguini humidas particulas restituat; superfluum autem tum per vias urinarias, tum per exteriorem corporis superficiem, & ambitum iterum excernatur, & quod caput rei est nullibi acescat, ut ipsis etiam aegrotantibus, modo frigus ejus non obstet, tuto propinari possit.

§. 3. Eligatur itaque *aqua fontana*, valde limpida, tenuis & crystallina, quae levis & omnis odoris atque saporis expers est. Quod si forte particulas heterogeneas, & limosas in recessu habeat, coctione emendetur.

§. 4. Crassiores magisque ponderosae sunt *putealis, palustris, pluvialis, fluviatis &c.* & limo, sabulo, sale aut ramentis metallicis gravidae, quibus feoculentis in primis viis praecipitatis chylificationem, & digestionem interrumpunt.

§. 5. Sed remoram haud exiguam injiciunt calamo, qui persuasum habent, *aquam* minus gratam & convenientem esse ventriculo, ipsumque chylificationis negocium potum expetere, qui praeter vim calefaciendi virtute quoque polleat confortandi stomachum. Verum attende quaeso! quid sibi velint obscuro illo termino confortandi ventriculum; multa enim sunt, quae diverso respectu dicuntur stomachica, sive quibus vis tribuitur confortandi stomachum; sed quum diversi sint generis, explicandum erit, quid sit confortare. Ipsum profecto ventriculum omnium optime confortant, quae poros non alterant, eosque in figura & situ non mutant, nec tubulos obstruunt, quo rectius de aqua, quam de aliis liquoribus dicetur. Quod si ad experientiam provocare velis, obtendens, plures esse, qui aquam non possint ferre, & qui a potu aquae stomachi dolore, vel inflatione conquerantur, per me facile id quidem licebit, qui in recessu habeo, quibus plumbea haec tela retundere possim. Primo enim facit pro me decantata regula, *consueta etsi deteriora insuetis minus nocere solent*: deinde alia insoliti hujus effectus subest caussa, quae in ventriculi vitiosam dispositionem potius, quam in aquam redundat. Quippe si haec ob contumaces obstructiones pororum ventriculi, & intestinorum nequeat distribui, fluctuabit in primis viis, alkali suo occulto, vel rectius, insinuando de angustissimis poris assumtorum; ita ut plures ejus particulae sola materia primi elementi sint cinctae, subitaneas effervescentias & inflationes excitabit: quod alii quoque liquores potulenti majori saepius cum impetu facere solent.

§. 6. Itaque haud peccavero, si dixerim, *vinum & cerevisiam* aquae postponenda esse: immo vel ob hanc solam caussam, quod in corpore nostro facile acescant, vix admitti posse pro potu ordinario. *Vinum* ergo inter ea merito refertur medicamina, quae aut jugulant, aut nocent, & quae rarius in usum vocari debent. Quamvis enim sale suo volatili oleoso sanguini vigorem, & activitatem superaddat, ejusque usum omnimodo improbare non possimus, nemo tamen est ex medicorum ordine, qui ambigat, sanguinem & lympham ex crebriori vini usu acescere, & ad coagulationem disponi, unde succus nutricius in capillaribus vasculis facile praecipitatur, praecipitatus restagnat, restagnans plus acescit, acescens vicinos succos praeterlabentes inquinat, ut inde varia emergant phoenomena, toti oeconomiae animali fatalia.

§. 7. Impossibile quoque videtur, vini salubritatem in specie & intuitu individuorum determinare; Ecquis enim a priori scire poterit, an *aether* hujus vel illius vini amicus sit *aetheri consueto* sanguinis nostri, quum illud ab experientia depen-

dependeat, & quod quilibet facilius in se experiri poterit. Inde est, quod multi vinum Rhenanum eligant, alii aliud. Sunt qui Mosellanum commendant, quod alii culpant. Multi bene ferunt vinum Gallicum, a quo alii se pejus habent. Medicus octuagenario major nunquam graviori infestatus morbo rogatus a Principe, quo arcano usus fuisset ad prolongandam vitam, festive respondit; meum arcanum fuit vinum Rhenanum.

§. 8. *Cerevisia* bonae notae censetur, si sit tenuis, clara & lupulo modice condita. *Triticea* multas particulas viscidas in recessu habet. Utraque suos patitur manes, & in primis viis acescit, sicque valetudini minus convenit. Omnis itaque impendenda opera, ut acescentia tollatur, quae carminativis & aromaticis si non subjugari, saltem infringi potest.

§. 9. Possunt alii quoque liquores potum suppeditantes ex passulis & tartaro, vel ex liquiritia cum semine anisi vel foeniculi, vel ex sola farina avenacea, vel ex cerasis, pomis citri & cinnanomo cum aqua coctis praeparari. Quo potum *Coffae*, & *Theae* cum santalo quoque referimus.

Finis Libri Quarti.

INSTITUTIONUM
MEDICINAE RATIONALIS
LIBER V.
SIVE
THERAPEUTICA
CAP. I.
De Methodo medendi.

§. I.

DEvenimus tandem ad illam medicinae partem, quae finem artis nostrae immediate & propius respicit, & cui coeterae omnes velificantur; Quippe in hac methodus medendi, ceu fundamentum & basis omnis medicationis cum materia auxiliorum, sive medicamentis eorundemque praeparationis modo traditur.

§. 2. Est autem *methodus medendi* nihil aliud, quam *notitia* agendorum sive curandi *scientia*. Vel est *ars*, qua per certas indicationes auxilia inveniuntur, quibus labefactata corporis oeconomia in integrum restitui debet.

§. 3.

§. 3. Duo sunt hujus methodi fulcra & columnae, quibus superstruitur; *ratio* nempe, & *experientia*: quae conjuncta omne in prudentia medica ferunt punctum. Si enim illud quod *ratio* per demonstrationem evincit, *experientia* confirmetur; & quod *experientia* observat, *ratione* roboretur, ipsique consentaneum sit, res est in vado: Sin autem experientia imaginaria sit, & sola praesumtione vel auctoritate nitatur, merito falsa censetur & futilis. Et si ratio experientia destituatur, manca quoque est & inops. Mallem tamen ipsam sequi rationem tali videlicet in casu, si in inveniendis praesidiis nihil admittatur, quod non sit clarum & perspicuum: si naturam hominis medicus ex asse cognoscat, & caussam morbi probe perspectam habeat, omnesque operationes medicamentorum per claras, & stringentes demonstrationes in apricum producat, quam experientiae fluctibus agitari. Fateor, & suam experientiae constare laudem & dignitatem, praesertim in casu valde simplici. Verum quum hi rariores sint, & nullibi fere vulgaris istius proverbii, duo quum faciunt idem, non est idem, veritas clarius appareat, quam in praxi medica, non miror, si illi etiam viri, qui experientissimi vocantur, subinde ob rationis defectum, & quod ob nescio quam fiduciam in suam experientiam ad omnes circumstantias, quarum minimae rem variare possunt, non attendant, fallant & fallantur.

§. 4. Nec obstat, quod illi, qui *experientiam* plenis buccis crepant & vulgo *practici* vocantur, utcunque vires remediorum, & caussas morborum ignorent, tamen apud vulgus etiam prae aliis applausum & encomium quandoque mereantur: ille enim effectus non semper tribuendus est imaginariae illorum experientiae; sed aliis artibus ex *Machiavelli* schola non raro accitis in acceptis ferendus. Absurdum profecto non minus est, quam medico indecorum, fateri, se quidem naturam morbi ignorare, sed quum observaverit, eum curatum fuisse, curatique adhuc prostent exempla, praetendere, jure quodam sibi praerogativam in praxi deberi. Is enim *experientissimi* nomen demum meretur, qui & morbi naturam, & veram ejus caussam novit, & qui eum remediis a se inventis vel approbatis saepius curatum vidit; plus enim pollet *ratio* in auxiliis eruendis & inveniendis, quam ipsa *experientia*; & judicium medici practicum lucem suam a judicio theoretico foenerari debet. Itaque talis consulendus est medicus, qui judiciosus magis sit, ut loquitur *Cl. Ettmullerus*, quam memoria praeditus: quatenus hic nonnisi visa & audita, ille autem plane nova, mentis acie penetrat.

§. 5. *Indicationis* fundamenta sunt sequentes regulae (1.) Omne illud, quod in oeconomia animali aliquid indicat, vel sui conservationem indicat, vel sui ablationem. (2.) Quod secundum naturam est, & ad oeconomiae animalis integritatem spectat, est conservandum: quod praeter naturam, est tollendum (3.) Contraria iis tolluntur remediis, quae contrarium edunt effectum: Similia iis conservantur, quae similem edunt effectum.

C A P. II.

De Indicante & Indicato.

§. 1. INdicatio sive ostensio praesidiorum nunc *morbum*, nunc *caussam morbi*, nunc *symptoma*, nunc *vires* respicit, & propterea in curatoriam, praeservatoriam, symptomaticam, & vitalem dividitur. Unde ipsum quoque *indicans* vel curatorium est, vel praeservatorium, vel symptomaticum, vel vitale.

§. 2. *Indicans* est illud, quod praesidium indicat, & quod per indicationem innotescit. *Indicatum* est illud, quod medici oculos ad se divertit, & est scopus ille, quem medicus in curatione intendit.

§. 3.

§. 3. Quo autem plura sunt indicantia, quae unum idemque jubent, vel saltem non contra indicant, eo medicus in agendo firmiori stabit talo. Sin sibi contrarientur, & quod unum jubet, alterum id prohibet, suspenso magis gradu progrediendum, considerando prius indicantia consentientia, dissentientia, prohibentia, & contraindicantia.

§. 4. *Vitale indicans* peculiare quid sibi vendicat, & indicando coetera omnia antecellit, ipsumque ordinem in medendi methodo interrumpit, quia semper virium major habenda est ratio, quod etiam de symptomatico dici potest.

§. 5. *Indicatum* idem est ac agendum, sive id quod fieri debet; continet autem sub se legitimam praesidiorum administrationem, ex quo nempe regno desumi, & qua dosi, quo tempore, ordine & loco applicari debeant.

C A P. III.

De Indicatione curatoria morbos intemperiei respiciente.

§. 1. M*Orbi intemperiei* curantur per *alterantia in contrarium*: Sic *acida* vel *austera* sanguinis aut lymphae intemperies indicat sui alterationem per *alkalica absorbentia, & invertentia: Intemperies acris salina* corrigitur per alterantia *oleosa, blandiora acida, & cuspides involventia. Calida intemperies* corrigitur per *deobstruentia*: frigida per volatilia: haec enim contrarium edunt effectum, etsi neque calori neque frigori proprie contrarientur.

§. 2. Paradoxum hoc multis forte videbitur; operae itaque erit precium, arduam illam & magni momenti quaestionem, & controversiam hic introducere, & ad rationis non minus, quam experientiae obrussam exigere: utrum videlicet intemperies sanguinis calida curari debeat per contraria frigida? Ita quippe est, ut qui numero quaternario elementorum primarumque qualitatum praejudiciis constricti tenentur, affirmativam acerrime tueantur, eamque ceu sensibus magis obviam, & consentaneam rationibus confirmare contendant. Verum enim vero nunquam (si dicere fas est) sententia generi humano usque adeo infensa, & exitiosa e scholis ad forum medicum translata fuit, quam haec de intemperiei calidae per frigida alteratione inveterata opinio. Quandoquidem si juxta hoc praeoccupati animi statutum medicari vellemus, in certissimam ruinam vitaeque discrimen ipsum aegrum indubitato conjiciemus. Quid? anne sanguis unquam opus habet refrigeratione? anne motus ejus in circulum concitatior factus (si modo vitalis ille liquor, a materia subtili secundum lineam rectam torrentis instar agitatus, unquam secundum talem motum celerius moveri potest) praeternaturalis dici meretur, aut oeconomiae noxam minatur? Nempe non intelligunt, quid calor sit in rebus, quas calidas vocamus, nec quod fundamentum denominationis non in re ipsa sed in relatione ad corpus nostrum habeat; ipsa enim particularum agitatio, in qua ratio formalis caloris consistit, nullam plane convenientiam habet cum sensu caloris in mente, quarum rerum ideae propterea *Cartesio* recte dicuntur confusae; itaque ut propius ad rem accedamus, videbimus, quid sit calida illa sanguinis intemperies, in qua febrium essentiam consistere putabant, & quomodo corrigi aut curari debeat. Praesuppono autem ex physica, quod calor in rebus nihil aliud sit, quam motus vel agitatio particularum secundum omnes dimensiones; vi cujus suppositionis sequitur, sanguinem tunc demum dici calidum, & insolitam illam sensationem in mente produci, quando fibrillarum corporis nostri motus tremulus augetur: dum videlicet a sanguine cele-

celerius & vehementius pulsantur, id quod fit, ubi motus sanguinis progressivus, vel ob obstructionem in vasis minoribus, eum pari alacritate non recipientibus, vel ob vehementiora exercitia & nimium corporis motum impeditur, & in intestinum transfertur, in quo vera intemperiei calidae consistit ratio! E quibus meo quidem judicio luce meridiana clarius apparet, curationem non debere nec posse institui per frigida, utpote quae progressivum motum, quem promovere aut restituere intendunt medici ad unum omnes, magis sistunt & imminuunt; sed ipsam obstructionem ante omnia tollendam esse; quod certe non fit per contraria frigida, sed per volatilisantia, acidum absorbentia; immo ipsa calida. Fuere, qui calida in intemperie calida tantopere meruentes frigidis largiter usi sunt: Sed maximo cum valetudinis, immo vitae discrimine, dum calorem frigidis imprudenter restringendo sibi mortem acciverunt: inde etiam est, quare hodierni medici posthabitis in morbis calidis iulapiis, aliisque decoctis refrigerantibus ea solum urgente aestu & siti commendent, quae secundario & quasi per accidens refrigerant, qualia sunt nitrosa, & camphorata: nam haec deobstruunt, & motum illum intestinum iterum in progressivum referunt, quo expedito omnis ablatus erit calor praeternaturalis, sive intemperies calida.

§. 3. Excipies: ipsa tamen vasa sanguifera magis distenta esse in intemperie calida, & sanguinem per tusam venam redditum cum impetu egredi. Quibus respondeo, sanguinem tardius circulari his in casibus, nec toties cordis thalamos permeare, quam in statu naturali: propterea mirum non est, si ob restagnationem; & inde ortum motum versus omnes dimensiones, & vasa distendantur, & sanguis cum impetu e vulnusculo lanceola facto profluat. Ex eadem causa pulsus etiam frequentior est, quum tenuior sanguinis pars una post aliam undae instar cor ingrediatur, sed ob defectum coeterarum sanguinis partium rarefactio multo debilius instituatur: accedit quod ob sanguinis in cordis parenchymate restagnationem ipsum cor nec sufficienter dilatari, nec satis arcte contrahi possit.

§. 4. Cavendum autem, ne alteratio fiat usque ad alterum extremum: Quem in finem veteres ipsorum viscerum habuerunt rationem. Nec male quidem, modo omnia bene explicentur.

§. 6. Quum enim sanguis crassior & foeculentus in capite contumaces pariat obstructiones, ejusque motus per minutissima vasa cerebri continuatus pars vitae sit, certum est, non dari medicamenta capitis frigida, omniaque, quae partes juxta se invicem quiescere faciunt, cerebro esse inimica, qualia sunt frigida & acida, quae systemati nervino ob rationem satis notam minus quoque favent. Oculi admodum sensiles non ferunt acria & frigida. Pectori nocent acida & frigida ob eandem rationem. Sanguini & cordi acida, & vehementiora acria, & corrosiva calida sunt infensa: idem judicium esto de viscidis & frigidis terrestribus & exsiccantibus. Ventriculo grata sunt blandiora acida & salina, quia mucum incidunt & poros reserant. Amara vulgo censentur hepatica. Lieni solacio sunt martialia. Utero nocent acida & austera, omniaque quae inordinatas in corpore producunt fermentationes, quo dulcia quoque referuntur.

CAP.

C A P. IV.

De indicatione curatoria quatenus morbos turbatae mistionis sanguinis respicit.

§. 1. SAnguinis mistura turbata feliciſſime, & potentiſſime reſtituitur a ſudoriferis, & quae conſueto aetheri ſuppetias ferunt, peregrinum autem debellant.

§. 2. Eadem medendi methodo curantur *morbi occultarum qualitatum* ſive *totius ſubſtantiae* dicti, & qui ut in praecedentibus libris oſtendimus, gradu ſaltem ab aliis febribus, & nonnullis morbis differunt. Omnis nempe impendenda in id eſt opera, ut debita ſanguinis miſtio per alexipharmaca reſtituatur, quae an occulte an manifeſte agant, capite de medicamentorum facultatibus dicetur. Hic annotaſſe ſufficit, plurima alexipharmaca aliam quoque cum conſueto aethere inire fermentationem, mediante qua peregrina illa, & quae plane a naturali abludit, tollitur; dum peregrinus aether expellitur, & conſuetus faſces imperii recuperat.

§. 3. Sin ventriculus gravatus ſit ſaburra, levari prius poteſt blandiori vomitorio, praeſertim in morbi principio, quo creſcenti malo pabulum mature praeſcindatur.

C A P. V.

De Curatione morborum compoſitionis, conformationis & ſolutae unitatis.

§. 1. M*Orbi conformationis* ratione *numeri* curantur, ſi pars deficiens juxta de Curtorum chirurgiam reſtituatur, aut ſi hoc impoſſibile ſit, palliative curetur, ut ſcilicet deformitas occultetur. Pars ſuperflua autem tollitur novacula, forcipe, forfice: vel ſucceſſive per ligaturam aut remedio cauſtico extirpatur.

§. 2. *Magnitudo* per *totum corpus* aucta ſui indicat imminutionem victu tenui, peregrinationibus, venae-ſectione, purgantibus, & ſudoriferis obtinendam. Hunc in modum curatur *corpulentia nimia*, cujus exemplum vide apud *Timaeum a Guldenklee*: in *Hydrope* autem vehementiora cathartica non imminuunt magnitudinem, ſed augent; quia vaſa rupta magis dilacerant, & lympham in abdominis cavitatem deturbant. Interea totius rei cardo in eo vertitur, ut lymphae reſtagnanti motus aperitivis juvetur, & vaſa lymphatica rupta conſolidentur; hinc aperitiva & vulneraria, utramque hic faciunt paginam.

§. 3. *Magnitudo aucta* in *parte privata* tollitur diſcutientibus & reſolventibus, ſcilicet emplaſtrum de ranis cum mercurio vel cinnabari, lamina plumbea mercurio illinita, ſpiritus aromatici, omniaque ſalia volatilia. Cavendum tamen, ne relictis tenacioribus particulis fluidiores ſaltem diſcutiamus, quum illae ſibi magis implicitae poſtmodum vix ac ne vix quidem reſolvi poſſint.

§. 4. Huc ſpectant omnis generis *tumores*, quorum plurimi ſaltem gradu inter ſe differunt, atque diverſa nomina a loco, *durationis tempore*, partis affectae natura, & humoris conditione, atque cum aliis ſuccis alia atque alia coagulatione, aliiſque circumſtantiis ſortiuntur. Sic phlegmone & eryſipelas ab uno eodem-

demque humore nascuntur, quorum discrimen in majori vel minori distensione & rubore consistet. Idem illud sal, obstruens poros pleurae, inflammatorium producit tumorem, qui pleuritis vocatur, & in pulmonibus peripneumonia, in faucibus angina; in oculis ophtalmia, in meningibus phrenitis audit: Idem hic humor producit in extremitatibus digitorum panaricium: in partibus tendinosis anthracem, in glandulis inguinalibus bubonem: retro aures parotidem, sub axillis panum: in palpebris hordeolum: in facie furunculum. Sin vero chylus viscidus quidem, sed mollis in canaliculis extremis restagnat, erit oedema. Quod si a succis aliis acidis supervenientibus praecipitetur in caseosam substantiam, fiet scirrhus: sin salia corrosiva & acria sint immista, atque ab aethere in se invicem & canaliculorum fibrillas vibrentur, erit cancer. Similis quoque humor constituit in glandulis scrophulas. Quod si canaliculus a chylo intus contento valde dilatetur, multi autem plane diffringantur, oriuntur tumores, in quibus humores proprio folliculo aut tunica, continentur, quorum unus si adhuc mellis instar fluidus sit, melicеridem, sin in crassamentum caseosum abeat, atheroma: si plane induresca t instar casei exsiccati & sevo sit similis, erit steatoma, vel struma; ejusdem quoque indolis est humor ille, qui circa articulos ganglium, & tophos producit.

§. 5. A lacte tali corrupto in canaliculis capillaribus, & glandulis miliaribus cuti, restagnante pariter varii tumores suos habent natales & appellationes, & gradu saltem differre videntur, quales sunt scabies, herpes, achor, favus, tinea, impetigo, lichen; prout enim plures vel pauciores canaliculi obstruuntur, nuncque profundius, nunc superficialiter magis, infarciuntur, aut plane disrumpuntur; ipseque chylus nunc cum succo nerveo degeneri, nunc cum praexistente in ambitu corporis fermento maligno, vel in utero, ob matris errores in victu commissos, vel post nativitatem ab assumtis acidis collecto, in coagulum abit, atque variis modis concrescit & coalescit: ita varii acoris, visciditatis & fermentationis in ipsis humoribus restagnantibus reperiuntur gradus, variaeque inde resultant apparentiae & effectus.

§. 6. Primarii tumores curandi *scopi* sunt, ut *interne* acidum attenuetur, & obstructi canaliculi aperientibus reserentur, illudque praeternaturale quod fluidum adhuc est, vel satis attenuatum est, evacuetur. Huc spectant purgantia, sudorifera, diuretica, aromatica-oleosa, alkalica tum fixa tum volatilia, praesertim sulphur in substantia, & omnia ex sulphure praeparata. *Externe* camphorata, suffumigia, cataplasmata, & inunctiones ex emollientibus, discutientibus, acrimoniam temperantibus, poros restituentibus, fibras distortas & distentas relaxantibus, digerentibus, & acidum corrigentibus parata, laudantur.

§. 7. *Imminuta magnitudo*, qualis in atrophia partis alicujus occurrit, victu laudabili, quiete, frictionibus & balneis curatur.

§. 8. *Vitiata partis figura* indicat reductionem ad statum naturalem, ope manuum, fasciarum, aut instrumentorum perficiendam.

§. 9. *Meatus obstructi* erunt reserandi, & ab humoribus, sanguine grumoso, calculo, foecibus induratis, omnique illo, quod obstructionem peperit, liberandi. *Partes coalescentes* sunt dividendae. *Constipatae* ampliandae. *Compressae* ab onere levandae: *Canaliculi* praeter naturam *aperti*, ligatura aut styptico claudendi: *aspera* partis alicujus *superficies* emollientibus, & temperantibus corrigenda.

§. 10. *Morbi conformationis* situm & connexionem partium laedunt. *Situs mutatus* indicat partis in locum naturalem repositionem, v. g. in uteri aut intestini prolapsu: in ossis laxatione. *Connexio mutata* ligamentorum conjunctionem: sin sejuncta esse debeant, eorundem solutionem indicat: adhibitis deinde deobstruentibus, & poros sive tubulos reserantibus, ut flacciditas ligamentorum corrigatur, & partes roborentur.

§. 11. In *morbis solutae unitatis* divisa sunt conjungenda, reposito prius osse, si luxatio vulnus comitetur: aut reducto & coaptato, si fuerit fractum. Ante omnia autem extranea e vulnere sunt eximenda, si id quidem citra novum periculum aut majus discrimen fieri possit. Deinde sanguis sistendus: aëris accessus statim quovis modo impediendus: & gravioribus symptomatibus, quae ex resectarum fibrarum resilitione, & tubulorum vicinorum obstructione, oriuntur, mature obviam eundum, qualia sunt dolor, tumor, inflammatio &c.

§. 12. In *vulneribus venenatis* maligna illa veneni cum succis corporis nostri fermentatio est supprimenda, id quod fit scarificatione & cucurbitulis multa cum flamma adhibitis, ut venenum e parte affecta exprimatur: ferro candenti, ut discutiatur & coagulatio impediatur: caepis, fermento, theriaca, spiritu vini camphorato, impositis, ut contraria inducatur fermentatio, succus malignus praecipitetur, & spicula maligna obtundantur.

§. 13. Graviter peccant, qui vulnera saepius de die detegunt: si enim coalescentiae, & unionis impedimenta tollantur, sponte coalescunt partes divisae, & ci ius, quam si erudite nimis & officiose tractentur. Consistit autem ablatio impedimentorum in tubulorum obstructionibus reserandis, ut humorum circulantium itus, & reditus per partem vulneratam, sartus tectusque servetur.

§. 14. In *ulcerum* curatione ad acrimoniam salium potissimum respiciendum. Toti itaque massae sanguineae prius per universalia prospiciendum: deinde ad externa detergentia, acidum temperantia & obstructos poros labiorum reserantia deveniendum: Inter quae laudem merentur spiritus vini, & pulveres absorbentes cum emplastro vel unguento saturnino.

§. 15. Quae omnia obstetricantibus, quatuor illis operationibus chirurgicis expediuntur: quales sunt *Synthesis, diordosis, diaeresis, & exairesis.*

§. 16. *Synthesis* est operatio chirurgica, qua partes tum osseae, tum molles & carnosae sejunctae, fractae, vel luxatae, uniuntur. Huic inserviunt *extensio, coaptatio, per glutinum conjunctio, deligatio, depositio.*

§. 17. *Diordosis* est operatio chirurgica, qua ossa compressa & distorta ad pristinum statum, & locum reducuntur; Huic *cucurbita* cum multa flamma, elevatorium, *emplastrum tenax* in cranii depressione; in aliis partibus *thorax ferreus* aut alia *instrumenta ferrea, ocreae, fasciae* convenienter adhibitae, famulantur.

§. 18. *Diaeresis* est operatio chirurgica qua partes conjunctae, & continuae dividuntur. Huic obstetricantur *sectio, & ustio*. *Sectione* aperiuntur venae & minores arteriae, fistulae inciduntur, abscessus aperiuntur, froenum linguae relaxatur, thorax & abdomen perforantur, cutis scarificatur, setacea apponuntur, fonticuli excitantur, cranium trepano perforatur, ossa cariosa limantur, raduntur, serra dividuntur. *Ustione* partes cauterio potentiali vel actuali aduruntur, id quod in setaceo excitando multis in usu est.

§. 19. *Exairesis* est operatio chirurgica, qua superflua tolluntur. Ope hujus tela, sclopetorum globuli, e vulneribus, extranea e faucibus & oculis, foetus mortuus ex utero, calculus e vesica, urina, ope *catheteris flexilis*, qualem e *Belgio* accepi, extrahuntur, partes corruptae amputantur, excrescentiae exscinduntur, quo verrucas, condylomata, herniam carnosam, aliaque referimus.

§. 20. Quaeritur an *fonticuli* & *setacea* morbis vel abigendis, vel non admittendis sint dicata? Erunt multi, qui imaginaria authorisati experientia ne quidem in dubium hoc vocari posse, existimant, dum plures se remediis his adjutos profiteantur. Verum enim vero, si rationem consulamus, ipsiusque oeconomiae animalis statum rite perpendamus, apparebit facile, ulcera illa arte excitata pro conservanda sanitate parum vel nihil efficere posse; illud enim quod excernitur, novum videtur esse productum, quod antea in sanguine, lympha vel succo ner-

veo non praexistit, sed in ipsa parte ulcerata demum fabrefactum est. Utcunque autem rationes in contrarium prostent bene multae, non audeo tamen horum remediorum usum in totum negare, quum videam, illa transpirationis vicem supplere, ipsorumque fluidorum copiam in tantum imminuere, ut etiam illi, qui setacea aut plures fonticulos gestant, plerumque pallidiores quam antea appareant.

§. 21. Satis autem de chirurgicis dictum esse, autumo. Petantur solidiora ex *Hildano, Sculteto, Aqua-pendente, Barbette, Blancardo,* & *Bontekoe* notis *celeberrimi Albrechti* illustrato. Quibus demum lucem affundit *celeberrimus noster Dolaeus* in *Encyclopoedia sua chirurgica*, jam sub praelo sudante: in qua non solum ad chirurgiam spectantia nova accurataque methodo recensentur, sed, quod caput totius rei est, egregia etiam remedia cuilibet affectui appropriata fidelissime describuntur, ut perfectius opus hactenus nulla viderit aetas. Qui enim illud diligenti versabitur manu, magni & eruditi chirurgi nomen facile merebitur. Sed vino vendibili non opus est suspensa hedera. Lege, & judica.

C A P. VI.

De Indicatione praeservatoria usum venae-sectionis commendante.

§. 1. Diximus indicationem praeservatoriam caussam morbi respicere. Quum autem caussae morborum internae sint plethora, cacochymia & turbata sanguinis mistio, & plethora quidem per imminutionem sanguinis & subtractionem alimenti curari debeat, ordinis postulat ratio, ut nunc de *venae-sectione*, & quae illam supplent, velitationem nostram instituamus.

§. 2. Sane *phlebotomia* communissimum inter medicinae subsidia remedium, quo plebeii & se & jumenta sua a morbis praeservare satagunt, quem in finem nunc semel nunc bis eam quotannis instituunt: imo consuetudo in tantum inolevit, ut quoties valetudo periclitari videatur, statim ad hanc ceu salutis anchoram, & omnis curationis principium confugiant.

§. 3. Enim vero sanguis facillime per frequentiorem illam profusionem depauperatur; hinc fit, ut multi in phlebotomia vel commendanda vel admittenda nimis liberales successus subinde parum secundos experiantur. Quae forte caussa est, quare generosum hoc remedium neotericis male audiat; cui accedit, quod evictum nunc sit, veteres venae sectionem ex falso praejudicio plurimis in morbis admisisse, eamque scopum illum, quem illi intendebant, nunquam assecutam esse nec assequi potuisse. Quapropter eam non aliter, quam remedium empiricum suscipimus, quod aut juvabit aut nocebit; quum venam secare quandoque idem fere sit ac hominem jugulare. Adeoque quando super hoc cardine vita ac mors versatur, maxima opus erit deliberatione, antequam quid statuendum sit decernatur: Agam ergo de venae-sectionis usu, administrandi modo, loco tempore, & quos morbos immediate respiciat, brevissime indicabo.

§ 4. Super his autem advertere licet, veteres quatuor vel quinque *venae-sectionis* usus recensere, dum eam *corruptum sanguinem evacuare, copiam sanguinis imminuere, eumque refrigerare, revellere & derivare* docuerunt. Et quod duos quidem priores usus attinet, nemo inficiabitur, sanguinem, tam corruptum, quam optime constitutum, per venam sectam qua data porta effluere. Neque etiam quis facile in dubium vocabit, calorem per sanguinis emissionem praesertim largiorem imminutum iri. Enim vero an sanguis, qui versus partem aliquam propellitur,

litur, per venae-sectionem ab eadem averti & ad aliam diverti, & revelli possit; & eo sanguis, qui jam partem influxit, iterum ex illa parte revocari & derivari possit, hoc non dum est in liquido.

§. 5. Itaque in difficili hoc nodo primo notari velim, sanguinem per tusam venam emissum nequaquam ex centro versus peripheriam profluere, sed istius portionem esse, qui ab ambitu versus centrum regreditur, & in via est redeundi ad cordis thalamos Eapropter impossibile est, sanguinem corruptum ope venae-sectionis evacuari, quum ille sanguis, qui in principio fluxus emittitur, jam lacte vel chylo suo orbatus sit, quem in vasculis illis capillaribus & minutissimis canaliculis reliquit, dum sanguis arteriosus singulis pulsibus ad minutissima ista vasa propellitur, atque ad eas tandem evenit angustias, ut pars ejus non nisi sub forma humoris lactei aut crystallini a reliquis sanguinis partibus secessionem facere possit. Ridiculum ergo foret, si sanguis ille, qui prima vice egreditur, non bene coloratus appareret; eo usque illum extrahere, donec sub alio colore se conspectui sisteret: quippe fieri potest praesertim in febribus, ut ob turbatam sanguinis mistionem tota massa sanguinea obscuriori tincta sit colore, eumque pertinacius retineat, etiamsi maxima ejus pars extramittatur.

§. 6. Secũdo quum caussa morbifica magis sanguini arterioso inhaereat, quam venoso, hicque primus sit, qui facto foramine foras progrediatur; ecquis credet hunc esse corruptum illum sanguinem, quo natura levari desideravit.

§. 7. Porro in confesso demum est, sanguinem aequaliter ad partes distribui; illum autem qui per venae-sectionem emittitur, nequaquam in partem aliquam influere, aut jam in partem influxisse: sed omnem esse refluum. Unde cuique obvium est, nullam dari venae-sectionem revulsoriam.

§. 8. Multo minus derivatio hic habere potest locum, quum sanguis ille, v. g. qui per venam sub lingua pertusam effluit, non sit sanguis ille, qui in capite fuit, utpote qui per alias venas cordi denuo remittitur; Sed est sanguis a partibus exterioribus oris faciei & palati refluens, qui cum sanguine intra cranium detento nihil plane commune habet.

§. 9. Atque inde innotescet, unicum & primarium *venae-sectionis*, usum esse, *sanguinem evacuare sive imminuere*; hic enim coeterorum omnium defectus cum foenore compensat. Nam ubi sanguinis in vasis inferioribus copia imminuitur, facile in ejus locum novus per arteriae truncum descendentem eo transmittitur; & consequenter quaedam sanguinis portio capiti subtrahitur & sic revulsionis deprehenditur effectus. Iterum: si vasa frontis vel linguae depleantur, antea restagnans in vasis minoribus sanguis nunc ad inanita illa vasa alacrius progreditur, & tubuli antea compressi immunes redduntur, unde capitis dolores & defluxiones a secta vena saepius illico cessare solent.

§. 10. Omnis itaque venae-sectio est evacuatoria, & consequenter ventilatoria: atque caussam morbi non tollit, sed ipsum saltem symptoma respicit, nempe dolorem, qui per venae-sectionem vel imminuitur, vel in momento sistitur; quod videlicet ob imminutam sanguinis quantitatem minor fibrarum nervearum & tendinosarum fiat a sanguine arterioso pressio.

§. 11. Perinde autem erit, quaenam vena tundatur; modo talis eligatur, cui nec nervus nec tendo subjaceat, hae enim vix sine periculo ferri cuspidem admittunt; hinc vena frontis, sub lingua, & cephalica in brachio omnium tutissime secantur, quum & medianae & hepaticae nervus & tẽdo subjaceant. Pari securitate tundi etiam posset vena jugularis, quam in equis quotidie secari videmus. Rejicimus ergo omnem venarum delectum, utpote quae omnes ab uno eodemque oriuntur trunco; & a vero quam maxime alienum est, tria illa venosa vasa majora in brachio esse distinctos canales, quorum unus pulmonalis, alter hepati-

cus,

cus, tertius cephalicus, dici mereatur: illae enim denominationes ad captum vulgi sunt excogitatae, cum quo celeberrimi quandoque practici loquuntur, tum quod mundus velit decipi, tum quod bene philosophari & ratiocinari non semper conducat luculo aut foco: Nam ad acquirendum panem quotidianum quandoque tempori est inserviendum.

§. 12. Extrahitur sanguis in debilioribus ad aliquot cochlearia vel uncias: in robustioribus autem ad libram vel uncias sexdecim.

§. 13. Necesse tamen est, ut antequam venae-sectio decernatur, ad omnes circumstantias probe attendat medicus: quum & prohibentia & permittentia signa non raro in uno eodemque morbo concurrant, quae a regione, anni tempore, aetate, symptomatibus, & vitae genere desumuntur.

§. 14. Quovis interim tempore urgente quidem necessitate licebit tundere venam, nisi extrema virium prostratio, aut morbi status, aut diarrhoea vel vomitus id impediverint. Quod si προφυλάξεως gratia venam secare velis, melius est, si vernali tempore instituatur.

§. 15. Ad ipsum vero coeli positum & lunae coeterorumque siderum aspectus religiose nimis attendere velle, gentilem quandam sapit superstitionem, immo juxta *cl. Willisium* omnino frivolum videtur: ideoque potissimum hic mos damnandus est, quod pseudo astrologi in almanachis suis figuram habent, in qua singula zodiaci signa particularibus quibusque corporis nostri membris appenduntur; proindeque sub quo signo luna versatur e respectiva hominis parte sanguinem omnino detrahi vetant: certe qui ἀλόγως coelum observant, toto (uti dicitur) coelo errant.

§. 16. Atque sic in omnibus affectibus quos atroces comitantur dolores, licet secare venam, nisi aliud quid obstet. Licebit & gravidis medio gestationis tempore eam administrare. Indicatio nempe in omnibus est una eademque, quae a motu vel pressione sanguinis desumitur: inanitis enim vasis sanguiferis pars inflammata non amplius ita premitur, nec uteri fibrae vel acetabula amplius ita turgent vel distenduntur; sicque tum hic tum ibi omnis tollitur molestia.

§. 17. A sola autem plethora sanguinis imminutio indicatur, quam nec cacochymia nec turbata ejus mistio postulant, quum ad utramque nihil nisi forte per accidens conferri possit: Ex quo palam fit, in febribus malignis venae-sectionem nunquam indicari, adeoque satius esse, illa supersedere, quam profuso ipsius vitae thesauro aegrum in maximum discrimen conjicere. Calculum nobis adjicit *cl. Willisius*, qui in peste aut febribus malignis a phlebotomia omnino abstinendum esse judicat, quum in illis cruoris mistio plurimum solvi & pessum ire incipiat. Excipimus tamen casum in quo dolor pungitivus admodum urgeat. De coetero in omnibus morbis venae-sectione exulare jubemus, ubi principia activa summe deprimuntur.

§. 18. Quaeritur utrum purgatio debeat praecedere venae-sectionem? R. Credunt vulgo, praestare, catharticum venae-sectioni praemittere: sed in quem usum: si enim catharticum expectationi satisfecerit, quare sanguinem jam depuratum & a cacochymia liberatum extrahis? Unde contrarium colligere licet, nempe quod venae-sectio praemitti debeat, quia mole sanguinis imminuta illud quod reliquum est facilius purgantis ope a sordibus & recrementis liberari poterit.

§. 19. Porro quaerunt an frequentior sanguinis detractio hominem ad febres disponat, ita ut semel admissam ob febris metum quotannis repetere opus habeat? Nempe in confesso est, crebriori phlebotomia crasin sanguinis everti, dum vitali sua lympha sive chylo privatur, & ad coagulationem atque restagnationem in minoribus vasis aptus redditur, unde contumacissimis tandem introductis obstructionibus languent secretiones succorum, hinc inde instituendae, sanguis in

mino-

minoribus vasis in progressivo impeditus motu, intestino in aestum abripitur, & effervescentiam suscipit, quae, demta per phlebotomiam tempore vernali sanguis ille se ex minoribus vasis in majora inanita facilius diffundit & circularem motum alacrius redintegrat. Quibus probatur crebriorem venae-sectionem & ad febres disponere, & reiteratione quandoque opus habere. Lucem his affundit *cl. Willisii* observatio, recensentis, quod sanguine ad plethoram evitandam emisso reliqua massa citius ad plethoram assurgat, nec verendum esse, ut cruoris penus crebra phlebotomia absumatur; sanguinem enim intus detentum prioris loco sulphure pinguifico magis saturari. Cujus phoenomeni caussam esse puto aliqualem lymphae visciditatem, ob diminutum sanguinis motum per venae-sectionem instar juris carnis vitulinae facile in gelatinam cōcrescentis, unde ramosae partes in cumulum collectae pinguedinem constituūt. Ipse vero sanguis angustioribus ob fortiorem pressionem vasorum coërcitus limitibus, ab aethere vehementius agitatus novam mentitur plethoram, novosque temporis successu cudit morbos: Qui enim subito pinguescunt, plerumque brevioris sunt vitae, aut ad minimum valetudine minus prospera fruuntur.

§. 20. Venae-sectionis usum supplent *hirudines & cucurbitae*; illae vasis sanguiferis in locis minus carnosis; hae carnosis & musculosis partibus admoventur. Putant vulgo, per *scarificationem* sanguinem subter cutem evacuari, per *phlebotomiam* autem sanguinem venosum immediate emitti: Enim vero nullibi sanguis extra sua vasa in statu naturali reperitur: unde illud inter utrumque cruorem intercedere discriminis existimo, quod videlicet per venae-sectionem e vase majori extractus plures sanguinis partes constitutivas contineat, alter autem ex minutioribus canaliculis excussus pauciores habeat.

§. 21. Tandem & hoc adhuc addendum, minus recte dici sanguinem a cucurbitulis attrahi, nihil enim proprie attrahitur, sed impellitur, quod in physica docemus. Res eo tendit, quod cucurbitula, aëre intus rarefacto cuti admota, ab ambiente fluido versus cutem prematur, cum interior aër, imminutus vi ignis, hocque evanescente iterum condensatus viribus exterioris ambientis non aequipolleat. Ergo cutis ab ora vel margine cucurbitulae libera minus nunc pressa cedit & in altum elevatur, atque sanguini fortius, quam antea presso, liberum per inflicta vulnuscula concedit transitum.

C A P. VII.

De Repulsione.

§. 1. NEmo meo quidem judicio erit, nisi partium addictus studio, & praejudicii funibus constrictus, qui inficiabitur, hanc indicationem in generis humani perniciem, ruinam & detrimentum oeconomiae animalis excogitatam esse. Quicunque enim sanae adhuc mentis integrum progressum attente mecum perpendere velit, illico animadvertet, operationem hanc legibus circulationis directe & in totum contrariari, quod breviter sed solide demonstraturus sum.

§. 2. Suppono autem ab omnibus hodie concedi, humores inflammationis cujus vis auctores cum sanguine arterioso ad partes solidas deferri; qui si obex ponatur, ut ulterius progredi nesciat, nec iter suum emetiri, ibi restagnabunt, dum interea a tergo sequentes & singulis pulsibus accedentes molem ejus valde adaugebit, & tumorem producet. Ex mente veterum nunc dicendum est, humores istos affluentes *repellendos* esse. Cui indicationi satisfieri posse per *repellentia* in morbi principio mature adhibenda confidunt, ne scilicet calor innatus partis in-

flam-

flammatae ob affluxum humorum penitus suffocetur & extinguatur, ipsaque pars tumida emoriatur. Fac haec jam omnia ita se habere; per quas quaeso vias humores affluentes vis repellere? an per arterias? vim facies naturae, & contra torrentem brachia diriges; quippe hae nihil revehunt. An per vasa lymphatica? sed sanguis nunquam per haec remeabit nec illa ingredi poterit. Ergo per venas? Verum quomodo sanguinem juxta tuam sententiam extravasatum impelles venis? quem non resolvere aut venis impellere, sed repellere, ut per viam, per quam accessit, regredi cogatur, allaboras? Quomodo frigidis tuis *repellentibus*, quorum est humores figere: inspissare & condensare, succum hunc retroire coges? Inanem profecto ludis operam remediis, quae nihil auxilii sed multum noxae & damni promittunt. Rem exemplis declarabo. Si equus sub ephippio calcaribus agitatus valde incalescat, atque ephippium in jugo vel alia aliqua parte nimium premat subjectam cutem & carnem, humoribus circulantibus tunc torrentis instar angustissimos ductus & canaliculos permeantibus remora injicitur, ut illo in loco pari alacritate progredi nequeant: Itaque segnius promoti quam illi, qui continuo a tergo sequuntur, tumorem excitant, qui, si durante illa humorum agitatione ephippium removeatur, & aër frigidus admittatur, in momento fere mirum quantum accrescit, & nisi prudenter tractetur, usque adeo intenditur, ut tandem in gangraenam degeneret, non nisi ferro curandam. Duo autem hic praecipue observatu sunt dignissima, quorum primum est, ut ephippium dorso equi impositum relinquatur, donec humores ferocientes & agitati paullulum subsederint, & a citatiori motu cessaverint. Hoc enim neglecto etiam tumor subitaneus saepius exoritur, quamvis in ablatione ephippii nihil insoliti observaveris; tantum nempe periculum imminet a frigidis. Alterum est, ut parti inflammatae spiritus vini, aut urina, vel alumen cum albumine ovi, vel muria illico imponatur: quo scilicet obstructio tollatur & lymphae reliquisque succis fluiditas & motus progressivus restituatur. Sed quid tu in humani corporis partibus inflammatis moliris? misera afflictis ejusmodi admoves remedia, quae nec robustissimi etiam equi externe citra vitae periculum ferre possunt: Omnia enim *repellentia, quae cum frigidis pari passu ambulant, succos restagnantes magis figunt, sanguinem extravasatum magis indurant, sicque huic negocio conficiendo plane inepta sunt.* Deinde imprudenter profecto ageres, si foenum madidum ob internam effervescentiam nimium incalescens, arctius includeres vel exteriores meatus magis occluderes, sic enim brevi in putrilaginem abiret; Quibus exemplis cum inflammata parte corporis humani comparatis ignorantiae nebulae & praejudiciorum tenebrae sponte evanescunt.

§. 3. Sunt tamen qui excipiunt. Albumen ovi repellere: alumen eundem edere effectum; & fuisse, qui aqua frigida parti contusae admota inflammationem impediverint. Diluo illa, dicendo alumen rigidis suis particulis humores viscidos attenuare, & saturninis acidum absorbere; ipsum albumen ovi aëris accessum impedire, inflammatam partem fovere, sale volatili deobstruere; aquam autem juvisse humectando & temperando salia, vel impediendo quo minus sola materia primi elementi perniciosissimum suum motum exercuerit. Coeteroquin abunde satis constat, quam infelici successu frigida & repellentia in usum vocentur, quum scirrhum indomabilem vel gangraenam excitare apta nata sunt.

CAP.

C A P. VII.

De Intercipientibus.

§. 1. IN eodem haerent cum repellentibus luto decantata illa *intercipientia*, quibus chirurgi superbiunt, eaque non procul a parte inflammata ad intercipiendum humorem affluentem imponere jubent. Quum enim aeque ac priora obstructiones pariant, & humores in motu sistant, eadem censoria virgula digna esse statuimus. Plus profecto ejusmodi remedia noxae, quam praesidii adferunt; sanguis quippe noster reliquique succi in motu progressivo non impediti nunquam froeno, saepius autem calcaribus indigent.

§. 2. Ubi iterum ad experientiam rerum omnium magistram confugiunt, praetendentes, fortunatos intercipientium successus tota die observari: verum & hunc solvo nodum. Largior, quod *intercipientia* dicta humores ob denegatum satis alacrem motum progressivum segnius quidem progredientes, nondum autem inflammatos, ita disponant, quo minus aetheri peregrino auscultent, aut in fermentativum motum statim consentiant. Quamvis & hoc sub considerationem medicam cadat, quod plurima ex intercipientium familia nequaquam obtineant vim stypticam, adstringentem aut incrassantem: sed quod contrarium plane edant effectum, salibus suis tubulos obstructos reserando, lympham acidam corrigendo, & viscidum attenuando, de quibus plura *capite de medicamentorum facultatibus.*

C A P. VIII.

De Humorum restagnantium discussione, emollitione & suppuratione.

§. 1. TOtum curationis negocium in eo consistere videtur, ut scilicet pori aperiantur, fibrae strictae relaxentur, tubuli reserentur, & lympha restagnans attenuetur modesteque discutiatur, quod *emollientia* & *discutientia* dicta praestare solent, si diligenter & mature admoveantur. Verum si opus ex voto non succedat, vel de resolutione & discussione desperes, deveniendum est ad *suppurantia* dicta, quae non solum emolliunt, sed etiam conflictum alkali cum acido adaugent, ut ruptis canaliculis & fibris pus, quo dato exitu extrahi possit.

§. 2. Antequam tamen ad illud delabamur extremum ipsius humoris restagnantis indoles & natura sedulo erit indaganda, ne salia admodum acria & corrosiva, si quae sint compedibus suis liberemus. Nam haec juris sui facta postmodum depascentia & insanabilia excitant ulcera, vel cancri exulcerati auctores existunt. In tali enim casu suppurantia semper pessime cedunt.

C A P. IX.

De tollenda Cacochymia per vomitum.

§. 1. QUemadmodum *plethora* venae-sectionem, & alia sanguinis quantitatem imminuentia praesidia expetit; ita *cacochymia* sanguinis humorum a sanguine dependentium depurationem per *evacuantia*, & eorundem per alterantia, absorbentia, introvertentia, obtundentia, & praecipitantia correctionem indicat.

§. 2. Instituitur autem illa *evacuatio* vitiosorum humorum nunc per vias publicas, nunc per privatas. Exsurgit inde divisio evacuantium in universalia, & particularia. Illa per gulam & os, alvum, vesicam urinariam, cutem & glandulas salivales humores exterminant, & *emetica, purgantia, diuretica, diaphoretica,* & *salivantia* vocantur. Haec uni vel alteri corporis nostri parti magis sunt dicata, qualia sunt *errhina, sternutatoria, apophlegmatisantia, expectorantia, vesicantia &c.*

§. 3. *Emetica* de quibus nobis nunc sermo erit, illos praeprimis evacuant humores, qui in cavitate ventriculi continentur. Deinde quia glandulas arteriarum extremitatibus appensas convellunt, excutiunt etiam humores & succos in ventriculi tunicis, & in glandulis hepatis, pancreatis, duodeni, tracheae & gulae contentos.

§. 4. Operandi modus dependet a *sale plus minus acri & volatili*, fibras spasmodice vellicante, ut a fundo ventriculi versus superius ejus orificium, & abhinc per tractum gulae ad fauces usque contrahantur.

§. 5. *Sal* illud manifestum est in vitriolo vomitivo: in antimonio autem ab effectu & praeparationum circumstantiis probatur. Nam si ejus textura ope nitri & ignis solvatur, in lucem prodit sal emeticum & catharticum subtile quidem sed acerrimum, quod a liquido dilutum vel absorptum tincturam emeticam fortissimam constituit, sicuti in infuso vitri vel croci antimonii videre est. Quod si illa reseratio cum nitro aliquoties repetatur, sal emeticum tandem disperditur & cum nitro in auras exploditur, remanente in crucibulo corpore calciformi, ex quo postmodum antimonium diaphoreticum praeparatur.

§. 5. Dividuntur in *mitiora, mediocria & fortiora. Mitiora* cient vomitus gravando & fluctuando, quibus subinde pro stimulo sal additur, v. g. decoctum hordei, ol. olivarum, butyrum. *Mediocria* sunt Juli sambuci vernales, radix asari, vitriolum vomitivum, & qui coeteris omnibus palmam praeripit tartarus emeticus *Mynsichti a cl. Ludovici* correctus. *Fortiora* pro theoria non praxi annotamus, vitrum scilicet antimonii, crocum metallorum, mercurium vitae.

§. 7. *Tartarus emeticus Ludovicianus* hic est, ℞. croc. metall. optim. edulcorat. tartar. ā. ā. p. aequal. infund. in aq. calida per triduum in loco calido, agitentur saepius, dein coque ad tartari solutionem, filtrentur calide: permitte filtratum liquorem exhalare ad dimidium: dein repone ad crystallisandum, quod spacio 24. horarum fiet. Datur a quarta parte unius grani ad tria vel quatuor grana: & juxta *Mynsichti* operosum processum praeparato tanquam magis fidus & tutus longe praefertur; quum illae dubiae sit operationis, & vel nihil vel nimium operetur: hic nunquam fallat.

§. 8. Non inferioris conditionis est *pulvis emeticus correctus Zuvoelfferi*, praesertim si vis antimonii affusa aqua non penitus tollatur, sed vis emetica refracta, & vis diaphoretica conjungantur; hoc enim modo habebis emetico-diaphoreticum haud contemnendum, quo & in me ipso & in aliis felici cum successu usus sum. Paratur autem tali modo: ℞. vitr. antimon. sine additione ad mentem auctoris parat. unc. xij. nitri putiss. unc. iij sem. Singula prius seorsim in pulverem redacta, commisceantur exacte, post collocetur ollula, non vitreata intra carbones accensos vel ardentes, cui, si candet, de superiore pulvere cochlear unum post aliud pedetentim inspergatur, donec omnia paullatim immissa & candefacta sint; remota dein ollula ab igne, & refrigerata, materia quae flava veluti vel albicans apparet, pulverisetur, & cum aqua tepidissima, (non calida nimis aut fervida, quod studiose observandum, secus vis emetica ejus tota tollitur,) edulcoretur, & quidem confestim, ne diu aquae immersa materia edulcoranda haereat, sed quamprimum fundum petierit pulvis, aqua ab eo decantanda ac pulvis impalpabilis siccandus est. Observandum etiam, quod ponderosior ejusdem pulveris particula, quae illico in edulcoratione dum aqua cum leviori magis & impalpabili pulvere decantantur, fundum petit, separanda sit, ne pul-

veri

veri impalpabili permista maneat. Dosis a gr.xv.ad scrup.j. pro adultis, cum unciis circiter tribus vini ferventis infusum per noctem, quod vinum mane a residente pulvere clarum decantari, aut filtrari poterit, pulvere in fundum relicto: junioribus vero scrup.j.cum vini unc.j sem.: infantibus autem aliquot grana cum unc. sem. ad unc.j vini ferventis infusa sufficient. Vidi medicamentum hoc post tres vomitiones, largissimos sudores in lecto excitasse multo cum levamine.

§. 9. *Emetica* quae praeservationis gratia assumuntur, nullo anni tempore commodius dantur, quam *vernali*, quod tempus prae caeteris magis medicum est. In aegrotantibus quovis anni tempore si utilia censentur, exhiberi possunt.

§. 10. Facile autem vomunt infantes, & quibus os & ventriculus minori distant spacio.

§. 11. Phthisicis conveniunt *emetica* in principio, quia hic morbus saepissime radices suas habet in primis viis. Post ubi in malo desperato suffocationis periculum ex puris intus contenti copia imminet, itidem licebit propinare vomitorium.

§. 12. Magnae quoque efficaciae habentur in febribus tam continuis, quam intermittentibus. In illis statim in principio & primo accessu: in his tribus vel quatuor horis ante paroxysmum prudenter sunt exhibenda.

§. 13. In capitis dolore ex consensu, vertigine biliosa, apoplexia humorali, epilepsia, asthmate stomachali, cruditate cum acida tum biliosa, *emetica* omne ferunt punctum. Hanc in rem commentatur *Hippocrates. Non febricitanti*, dicit, *cibi fastidium, oris ventriculi morsus, vertigo tenebricosa & oris amaritudo; purgatione per superiora opus esse significant.*

§. 14. Sed iis, qui obesi sunt, aut plethorici, vel passionibus hystericis obnoxiae, minus tuto dantur. Nocent haemoptoicis, vulneratis, herniosis, & quibus ulcerosa sunt viscera.

C A P. X.

De eccoproticis & lenientibus.

§. 1. Cacochymia plerumque suos habet natales in *cacochylia*, quae in eo differt a cacochymia, quod haec sanguini illa chylo in primis viis contento, insit. Deinde aliud adhuc intercedit discrimen, quod videlicet cacochymia ejusmodi purgantibus, quorum vis se per totam massam sanguineam extendit, expurgetur: *cacochylia* autem non nisi *lenientibus* expugnari possit. Suadent sane usum *lenientium* eorundemque necessitatem inter alia commendant etiam illi morbi, in quibus saepius de purgantibus vehementioribus vix cogitare licet; quales sunt omnes febres inflammatoriae, morbi puerperarum, & vulneratorum symptomata, aliaque in quibus tamen alvi fluiditas, & primarum viarum lubricitas non minus necessaria indicatur. Accedit quod multi reperiantur, quorum nec sanguis ob dyscrasiam, nec ventriculus ob cruditatem acido austeram, purgantia bene ferat, & quibus non nisi *eccoproticis* in medium consulere possumus.

§. 2. Dicuntur autem *lenitiva* omnia illa, quae emolliendo & humectando succos fluidiores reddunt, fibrarum tensiones relaxant, & lympham acidam blande abstergunt, atque humores in primis viis haerentes citra magnam exagitationem subducunt. Quamvis enim & inter *lenitiva* quaedam sint, quae suo sale irritativo gaudeant; illud tamen usque adeo debile est, ut in primis viis omnem suam vim amittat, & non nisi refractum & obtusum ad sanguinem deferatur.

§. 3. Praeterea illa etiam *lenitiva* dicuntur, quae citra fermentationem, intestinalem fistulam irritant ad excretionem, & per quorum poros talis fluit aether, qui a poris sanguinis vel plane non, vel saltem non multum abludit.

§. 4. Inter usitatiora *lenitiva* recensentur passulae, pruna, malva, beta, atriplex, althaea, mercurialis, asparagus, endivia, brassica, spinachia, flor. rosarum, violarum, & infusa ex his parata, infusum theae, decoctum tamarindorum, oleum olivarum, amygdalarum, cremor tartari, tinctura tartari. Quo spectant enemata domestica ex lacte vel jure cum melle vel saccharo, ex decocto emollienti cum sale, cum oleo lini, sapone, foecibus cerevisiae & aliis.

C A P. XI.

De Humorum praeparatione.

§. 1. INter *Hippocratis* praecepta medica haud postremum est, quod humores expurgandos prius fluidos reddere jubet. Si enim hoc saluberrimum monitum susque deque habuerimus, & illotis quod dicitur manibus ipsis utamur purgantibus, nunquam ex voto operabuntur, quum loco humorum vitiosorum boni, quia illis fluidiores sunt, e sanguine deturbentur; vitiosi enim ob cruditatem & meatuum in arteriarum extremitatibus reliquisque canaliculis obstructionem, vim medicamenti eludunt; sicque a scopo aberrabimus, quum illud non expurgetur, quod expurgari debebat.

§. 2. Itaque ne scopis dissolutis rem agamus, aut in aëre piscemur, omnis eo intendenda erit cura, ut concocta non cruda moveamus, eaque evacuentur, quae evacuari debent.

§. 3. Consistit autem cruditas humorum vel in sale acido fixo, vel in acido austero, aut amaricante: vel in viscíditate, & glutinositate. Haec quippe obtundunt vires purgantium, eorundemque effectus remorantur, nisi prius *praeparantibus & digestivis*, ad actum purgatorium rite praeparentur.

§. 4. Hoc ergo loco *digerere & praeparare* nihil aliud erit, quam viscida attenuare, acria temperare, salia diluere, invertere, obtundere, absorbere, concentrare.

§. 5. Ab his non differunt, quae vias *permeabiles* reddunt, quatenus mucum, contestum glandulosum hinc inde obsidentem, incidunt, vias obstructas reserant, & cum *praeparantibus* pari passu ambulant.

§. 6. Quamvis autem longa illa series, qua *praeparantia* in practicorum libris ex more solemni, & quadam quasi pompa proponuntur, speciosa magis quam utilis sit; dabimus tamen catalogum *praeparantium & digerentium* medicamentorum, quatenus uni humori magis dicata sunt, quam alteri.

§. 7. Nempe *pituitam* dicimus *praeparari* ab attenuantibus & modice calefacientibus, qualia sunt potus theae, salia tam fixa, quam volatilia-oleosa, olea destillata aromatica, spiritus salis armoniaci temperatus, liquor cornu cervi succinatus, aquae aromaticae & carminativae. De calidioribus tamen observari velim, illis semper largius associandum esse vehiculum, quo incidendo non tantum dissipemus, sed etiam diluamus; hoc est lympham glutinosam fluidiorem reddamus.

§. 8. *Bilem praeparant* omnia quae salia diluunt, nam morbi ex bile revera sunt ex sale; talia sunt serum lactis vel simplex vel tamarindinatum, aut succis exaltatum emulsiones, opiata, testacea, coffe.

§. 9. *Humorem melancholicum praeparant* antiscorbutica, martialia, cinnabarina, acidulae, liquor terrae foliatae; potus theae, salia fixa, carminativa, balsamica; Et haec acido vitioso corrigendo & praeparando quoque sunt dicata, modo liquida illis largius superbibantur.

§. 10. Saepius ipsis *praeparantibus* aliquot grana cathartici admiscentur, quo fermentatio inchoetur, & purgans postridie vias non solum patulas, sed sanguinem paulisper in compage reseratum inveniat.

§. 11.

§. 11. Pro exemplo sint sequentes formulae.
℞. Salis-volatilis-oleosi-stomachal.drach.j.signet.digestiv.
℞.Liquor.corn.cerv.succinat.
spir.cephal.ā.ā.drach.sem.misce.signetur ut ante.
℞. foecul.bryon.scrup.sem.
arcan.duplicat.gr.IV.
salis armoniac.depurat.gr.iij.f. pulvis pro una dosi.
℞. Martis sulphurat. gr.iij.
lapid. cancror.gr.xij.
antimon.diaphoret.gr.viij.
ol. carvi gut.j.f. pulvis.
℞. Antihectic.Poter.scrup.sem.signetur ut ante.
℞. Essent. carminat. Wedel.drach.j.
martis.
liquor.terr.foliat.ā.ā.scrup.j.misce.signetur digestiv.pro duabus vel tribus dosibus.
℞. gumm.ammoniac.scrup.j.
martis sulp.gr. xij.f.pil.pisi magn.signentur praeparantes pilulae.
℞. Crem. tartar.gran.xij.
pulv. radic.laxat.gr.vij.
ol. cinam.gutt.j.f.pulv. pro una dosi.
℞. Tartar. vitriolat. gr.xij.
resin.Jalap.gr.iij.
ol. balsam.indic.gut.j.f.pulvis ut ante.

C A P. XII.
De Actu purgatorio & Purgantibus.

§. 1. **A**ctus *purgatorius* est *actus* quidam *febrilis*, sive motus intestinus vel fermentativus, in quo sanguini nova & insolita fermentatio inducitur, & qua praevia plurimae partes heterogeneae ad glandulas stomachales amandatae vomitum, aliae ad intestinales a celeberrimis viris *Hardero*, *Brunnero*, *Pejero* accuratissime descriptas depositae, & praecipitatae, vel per hepar & pancreas eo translatae, diarrhoeam excitant, & foras eliminantur: aliae per vias urinarias educuntur: quaedam subtiliores ad ambitum corporis deferuntur, & vel per salivationem, vel per sudorem excernuntur.

§. 2. Operandi modus consistit in *turbatione mistionis sanguinis*, *& fibrillarum* intestinalium contestusque glandulosi *irritatione*, facta a *sale quodam* plus minus acri & corrosivo, nec non *insueto aethere*, quem *purgantia* secum vehunt a sanguinis aethere abludente.

§. 3. Haec est vera *purgantium* analysis unde merito ad empirica etiam referuntur remedia, quae aut juvant aut nocent, & quae nunquam sine turbatione mistionis sanguinis suos sortiuntur effectus. Hinc palam fit, quam enormes quotidie ab imprudentioribus in foro medico committantur purgantibus errores; quum mos inoleverit, ut in quocunque morbo initium fiat purgatione, immo ab ipsis aegrotantibus promiscue expectantur purgantia, quasi his morborum semina expurgari & sanguinis mistio restitui possit.

§. 4. Tantum enim abest, ut *purganti a* cruditatem corrigant, aut debitam mistionem sanguini restituant, ut potius utramque non parum adaugeant, tum quod chylificationem in primis viis turbent, tum quod peregrinum aetherem adducendo particularum sanguinem constituentium situm & ordinem (quod praecipuum est sanitatis monumentum) pervertant, immo saepius evertant. Quare autem ad purgationem

tionem tanquam salutis anchoram confugiant ad unum fere omnes, id ob radicatum quoddam praejudicium fieri mihi quidem videtur; dum plurimi persuasum habent, morborum semina esse visibilia, & peregrina illa fermenta felicius per alvum, quam per alias vias expurgari, nullo vero modo corrigi posse. Sic non raro productum morbosum cum caussa morbi confundunt, neque animadvertunt, humores, qui cathartici ope excernuntur, plerumque purgantium esse progeniem: quum tamen experientia testetur, quod ipse Helmontius quoque annotavit, *cathartica* non semper aut solummodo humores in corpore prius existentes educere, sed potentia sua corruptiva depravatos efficere. Nempe scire juvabit, plurium morborum curationem in eo consistere, si videlicet particulae sanguinem constituentes iterum in ordinem redigantur, earundemque figurae invertantur, quippe a mistione particularum secundum minima sanguinis crasis dependet. Verum neutrum praestant *purgantia*, quae illud quod turbatum & situ suo emotum est, evacuant; id quod tamen retineri & reponi, atque ad pristinum statum & figuram reduci debebat; unde peracto actu illo purgatorio postmodum mistionis restitutio difficilius instituitur.

§. 5. Deliberandum autem diu, quod statuendum semel. Neque solum illud expendendum est, an purgatio indicetur, verum ad omnes quoque circumspiciendum est circumstantias, an forte aliquid reperiatur, quod impedimento esse possit, quo minus medici votum expleatur, aut ipsum pharmacum tuto operetur. Eum in finem *permittentia & prohibentia* inter se sunt conferenda & prudenter expendenda. Nempe 1. attendendum est ad *vires*, quae si valde attritae sint, prohibent purgantis usum, ne vitalis fermentatio penitus a peregrino destruatur. 2. *aetatis* habenda est ratio: nam infantes & senes non bene ferunt purgantia, praesertim fortiora. 3. *crasis sanguinis* coeterorumque succorum aequa exploranda est lance, ubi enim fermentescibiles humores primas occuparunt vias, ipseque sanguis multis haeterogeneis scateat particulis alium aetherem & a consueto abludentem facile admittentibus, etiam a mitiori aliquo purgante produci potest hypercatharsis. 4. *morbi indoles* est consideranda. Sic in acutis & puerperarum morbis vix cogitare licet de purgante. Rarius etiam purgandi sunt scorbutici & hydropici; vulnerati, gravidae, hectici, phthisici nunquam. In febribus intermittentibus nunquam evacuatio a sanguine turbato indicatur, indicatur tamen subinde a saburra in primis viis delitescente, hinc si tum in his tum in antea enarratis affectibus movendum quid sit, fiat id tantum lenitivis & eccoproticis, nunquam autem catharticis in specie sic dictis. Dandum tamen 5. aliquid *consuetudini*, qui asueti sunt pharmacis tutius purgantur. In non assuetis negocium vix sine labore immo quandoque cum periculo conficitur. Fieri potest, ut in parte aliqua solida malignum fermentum plures per annos delituerit sopitum, quod nunc a cathartico excussum sanguinem usque adeo potenter turbat in mistione, ut tota massa sanguinea fatiscat, & vires brevi temporis spacio diffluant, ipsaque mors sequatur. 6. *Mulieres* nunquam fortioribus exagitandae sunt pharmacis ob copiam acidi-austeri in primis viis restagnantis. 7. *Lunae phases* quoque sunt observandae; mos enim ita fert, ut decrescente luna propinemus pharmaca cathartica, quod humores eo tempore facilius auscultent. 8. Respiciendum ad *anni tempora*. Ante canem & sub cane, difficiles sunt purgationes; tutius vernali tempore exhibentur.

§. 6. Dividuntur *purgantia* in *mitiora*, *mediocria* & *fortiora*. *Mitiora* sunt, quae vim suam in corde amittunt. *Mediocria*, integris viribus cor transeunt, & in sanguine demum superantur. *Fortiora* omnem eludunt sanguinis fermentationem & in ipsis partibus solidis humores fermentant. *Mitiora* primam expurgant regionem. *Mediocria* cor subeunt & vasa sanguifera. *Fortiora* succos in canaliculis & tubulis minutioribus attingunt, contestum vasculosum convellunt, stamina abradunt, & de ipsa substantia quid secum revehunt.

§. 7.

§. 7. Tres veterum regiones stante sanguinis in circulum motu non admittimus. Quod per os assumitur sanguinem fermentare nequit, nisi sanguini confundatur, & cum eo circulum absolvat. Neque aliquid in hepate fermentationem producit, nisi prius cum sanguine eo deferatur. Hinc statuimus cum *B. Craanenio*, quod prima regio incipiat in ore & terminetur in corde. Secunda in corde incipit, & vasis capillaribus limitatur. Tertia partibus solidis circumscribitur.

§. 8. Porro dividuntur *purgantia* intuitu humorum evacuandorum in *chologoga. phlegmagoga; melanagoga, hydragoga, & panchymagoga*, quia sub tot diversis schematismis humores conspectui sistunt. Cujus divisionis fundamentum non in vi quadam electiva, attractrice aut occulta, sed in vi fermentativa & ipsius fermentationis atque attenuationis gradu consistit, quo enim humores potentius inciduntur & attenuantur, eo fluidiores sunt. Quo salia magis diluuntur sero, eo fluidiora. Quo plus chyli, lymphae, vel muci in primis viis abstergitur, aut e glandulis emulgetur, eo viscidiora erunt excreta. Quo plus succi pancreatici & bilis emulgetur, eo acriora erunt excreta; quae omnia a fermentationis gradu potissimum dependent.

§. 9. Aliquod tamen inter ipsa *purgantia* ratione aetheris notamus discrimen, apprime scopo nostro conducens. Particulae catharticae eas sanguinis partes facilius movent secumque abripiunt, quae ipsis non tantopere contrariantur; quales sunt, quae eundem fere admittunt aetherem, simile enim gaudet simili, & in eo vera illa vis specifica & electiva consistit. Nam si aether sanguinis nostri in actu illo purgatorio fortior sit, secretas ope peregrinae fermentationis a pharmaco inductae particulas, & particulis medicamenti adhaerescentes ad intestina praecipitat, sicuti in cerevisiae fermentantis & ipsum fermentum, quo fermentatio fuit inchoata, & omnia quae motum intestinum sequi nesciunt, versus ambitum protruduntur, ita tamen ut graviora ex gravitatis lege descendant. Quo unico observato vix illa electiva attractrix aut expultrix, quam veteres purgantibus affinxerunt, revelli potest.

§. 10. Enim vero nolim existimare, humores quos in actu purgatorio excerni videmus, tali sub forma in corpore nostro praeexstitisse, quum ex varii generis humorum affluxu & confusione in ipsis intestinis nascantur. Neque absurdum mihi quidem videtur, statuere, unum idemque medicamentum, quod in hoc subjecto est chologogum, in alio posse esse hydragogum aut melanagogum, & rhabarbarum in uno bilem evacuare, in alio pituitam vel serum, prout nempe ipsi humores diversimode erunt constituti, atque sanguinis consuetus aether plus minus potens aut debilis fuerit: id quod rationi non solum, sed ipsi etiam experientiae magis consentaneum videtur.

§. 11. Plura quidem sunt, quae in *purgantium* catalogo recensentur. Verum quum etiam paucis rem hanc expedire, & quod dicitur una fidelia duos dealbare possimus parietes, hac vice tutiora, & usitatiora enumerabo. Initium autem faciam *chologogis*, inter quae sequentia sunt praecipua. *manna, sirup. flor. persicor. sirup. rosar. sol. S. & c. sirup. de cichor. c. rheo, rhabarbarum, scammoneum, electuar. de tamarindis c. fol. senn. electuar. e succo rosarum, extractum diacitri.*

§. 12. *Manna* hoc cum omnibus dulcibus commune habet, quod cum humoribus acrioribus facile fermentescat, unde intus assumta in hypochondriacis & hystericis inflamationes, vomitus, & cardialgiam subinde excitat, non culpa sui sed culpa liquaminis in primis viis restagnantis. Datur vel sola in pulte, jure, decocto prunorum, vino, vel aqua destillata soluta a drach. j. ad unc. iij. Additur tartarus pro stimulo, quem in finem prostat in nonnullis officinis manna tartarisata, vel tabulata dicta, cujus drach ij. cum vino dissolutae purgans satis gratum constituunt. *Dn. Managetta Caesareae Majestatis medicus* suavissimam odore & colore se commendantem potiunculam putavit ex *manna*, cujus haec apud cl. *Hoffmannum* est descriptio.

℞. Man-

℞. mannae elect. Calabrin. unc. ij. crystall. tartar. drach. sem. solve in calore MB. bene muniti cum aquae fontanae acidulae unc. iv. adde parum succi granatorum vel citri recentis, aut spiritus martis striati ope grata aciditate. Tandem cum albumine ovi clarifica & per chartam filtra; denique cum corticibus citri recentibus vel cum magisterio cinanomi fiat odor & gustus suavis. Dosis ab un. iij. ad unc. iv. vel unc. v. Nonnullis in usu est sirupus de manna, medicamentum evacuans infantibus, & delicatulis appropriatum: datur ad unc. ij.

§. 13. *Cassia.* catharticum antiquis usitatissimum in calculo & gonorrhoea, sed quum paullo sit viscidius, & ingrati coloris, ejus usus frequentior exspiravit. Sunt tamen, qui in alvi torminibus infantium commēdant, & a drach. ij. ad unc. j. vel drach. x., addito in adultis rhabarbaro exhibent, datur commodius in forma boli, quum ob tenacitatem vix in vehiculo propinari possit.

§. 14. *Electuarium de tamarindis cum foliis sennae.* Datur ad drach. x. cum aqua cichorji dissolutum addito tantillo cremoris tartari & sirupi de cichor. cum rheo unc. sem. vel drach. vj.: Convenit egregie in morbis ex sale sive bile oriundis laudatur quoque in contumaci alvi obstructione una vel altera hora ante prandium nucis moschatae magnitudine alternis diebus sumtum. Dicatum videtur hypochondriacis, scorbuticis, hystericis & febricitantibus.

§. 15. *Sirupi cholagogi* dantur a drach. ij. ad unc. ij. vel unc. iij. *Platerus* celebratissimus practicus ejusmodi sirupos julapiis febricitantium superaddit, & horum beneficio alvum servavit lubricam.

§. 16. *Electuarium e succo rosarum*, pharmacum palato gratum, datur a drach. iij. ad unc. sem. Vim suam potissimum mutuatur a scammoneo, adeoque in eo quidem minus tutum est, quod ob commistionis varietatem subinde portio reperiatur, in qua abundet scammoneum, dum in alia plane deficiat, & sicuti illa nimium ita haec nihil operabitur. Idem esto judicium de diacydoniis laxativis.

§. 17. *Rhabarbarum* rarius quidem in substantia nostro hoc tempore solum exhibetur, interim tutum est medicamen ad drach. j. vel drach. j. sem. in forma pulveris exhibendum. In infuso vel decocto sufficit quoque drach. j. ad drach. ij. quum facile vomitus cieat, vel saltem nauseam pariat. Ejus textura recluditur sale tartari, cum quo elegantissima tinctura interveniente humido extrahitur, in fluxu haemorrhoidum proficua si ad cochleare unum saepius exhibeatur.

§. 18. *Aloë* amaritudine sua primis viis accomodatissima datur in forma pilulari ab aliquot granis ad scrup. sem. vel gr. xv: abstergit mucum stomachalem, & alvum blande relaxat. Praeprimis si liquor martialis largiter superbibatur; unde in acidularum usu famam promeruit. Basis plerumque est omnium pilularum familiarium, quales sunt *Francofurtenses*, *Glassianae*, *Conerdingianae*, aliaeque. Sunt quibus male audit *aloë*, ob nescio quam vim haemagogam. Sed terror iste panicus est, si enim fluxui sanguinis obnoxiis aloë nocet, est a sale amaricante. Quod autem crebrior ejus usus haemorrhoides aperiat, id incidenter & per accidens fit, dum lympham in tubulis circa anum restagnantem, propellit & sanguinem in vasis sedalibus, attenuat & incidit; sed quum hic ob contumaciores obstructiones regredi nesciat, qua data via foras erumpit. Ex *aloë* egregia essentia amara pro usu acidularum paratur, in morbis chronicis a visciditate succorum oriundis magnae efficaciae, quam magnus ille medicus Zellensis, *Dn. Theodorus Conerdingius consiliarius & archiater Luneburgicus* σὺν ἐν ἁγίοις, & in cineribus mihi semper colendus, mecum dum viveret amice communicavit. Coetera quae ex *aloë* parantur, qualia sunt *elect. hyer. picr. electuar. Caryocostin.* & alia lubens praetereo, quum antiquitate obsoleverint, nec palato amplius arrideant.

§. 19. *Extractum diacitri*, egregium pharmacum, sapore gratum, nec mole molestum, commendavit illud mihi celeberrimus *Reiselius*, nunc *consiliarius & archiater*

ter Wurtembergicus meritissimus fautor, & olim collega meus honoratissimus, a quo tempore, unico hoc fere purgante in plurimis morbis nunquam non felicissime usus sum. Dosis ejus est a scrup. j. ad scrup. iv.

§. 20. *Scammonium*, quod correctum diagrydium vel diacrydium vocatur, pharmacum est potentissimum; hinc non nisi pro stimulo ad aliquot grana aliis benignioribus commiscetur. Equidem non sum nescius, esse & inter modernos, qui acre hoc evacuans largiori exhibent dosi. Sed cui quaeso bono te praeter omnem necessitatem exponis periculo? dubiae plenum opus aleae tractaturus.

§. 21. Post cholagoga ordine sequuntur *phlegmagoga*, nempe *agaricus, mechoacanna, gummi ammoniacum, turbith, semen carthami, extractum diacarthami, trochisci alhandal.*

§. 22. *Agaricus* cum levior sit, in substantia rarius vel nunquam exhibetur; in infusis autem decoctis & speciebus pro vino medicato sibi crebrius vindicat locum: praescribitur ab aliquot drachmis ad drach. vj.

§. 23. *Mechoacanna* datur in substantia ad drach. j. vel drach. j sem. in decocto ad drach. iij: eligatur autem recens non cariosa, & quum linguam non afficiat, ipsis etiam infantibus in pulte feliciter exhibetur.

§. 24. *Gummi ammoniacum* ingrati est saporis, & in forma liquida non nisi cum nausea assumitur. Quapropter consultum magis erit, illud in forma pilulari praescribere. Datur a granis v. ad scrup. j, vel drach. sem. & uno vel altero grano trochiscorum alhandal, exaltatum serum viscidum, & pituitam in primis viis ex voto abstergit; hinc spleneticis & scorbuticis commendatur.

§. 25. *Turbith* in forma pulveris ad scrup. ij. in decocto, vel vino medicato aliis purgantibus associatum ad drach. iij. exhibetur.

§. 25. *Semen carthami* cum aliis purgantibus infunditur v. g. pro mensura vini seminis carthami drach. x. cum fol. senn. drach. x. rhei drach. iij. agaric. unc. sem. mechoacann. turbith. ā ā drach. ij sem. crem. tart. drach. j. additis aliis herbis, vel floribus sufficiunt.

§. 27. *Extractum diacarthami* vel *cnicopharmacum* est medulla, vel resina seminis carthami cum spiritu vini extracta, additis aliis purgantibus. Medicamentum laude sua dignum, quod absque ulla molestia humores satis potenter evacuat. Datur a drach. j. ad scrup. iv. aqua destillata probe solutum.

§. 28. *Trochisci alhandal* non nisi ad aliquot grana a prudentioribus exhibentur, coeterisque tutioribus pharmacis catharticis saltem pro stimulo adduntur.

§. 29. Inter *melanagoga* usitatiora recensentur *folia sennae*, quae rectius in infuso a drachma ad duas, vel tres cum tantillo salis tartari exhibetur, quam si vel in forma pulveris, vel in decocto usurpetur: quum in forma pulveris nauseam & tormina pariat; per decoctionem autem virtutem suam amittat. Egregia inde paratur tinctura cum aqua rosarum & sale tartari, quae ad unc. iij. vel iv. exhibita alvum absque ulla molestia stimulat.

§. 30. *Elleborus niger*, famosum quidem purgans est, sed ut fatear rarius a me commendatur. Ejus extractum ad scrup. j. exhibetur: vide *Timaeum a Guldenklee.*

§. 31. *Extractum melanagogum Mynsichti* inter purgantia non postremum, datur in forma pilulari a scrup. ad drach. sem.

§. 32. *Confectio hamech* olim magni aestimabatur, nunc ejus celebritas obsolevit; educit autē humores potenter & cum magna turbatione. Ejus dosis est unc. sem.

§. 33. Ex *hydragogis* eligimus *sirupum de spina infectoria, radicem jalapae, electuarium hydragogum Sylvii, pulverem solutivum tartarisatum Zuvoelfferi, gummi gotte, hermodactilos.*

§. 34. *Sirupus de spina infectoria* ab unc. sem. ad unc. j. vel unc. j sem. datus, aquas potenter movet, lympham restagnantem fluxibilem reddit, ejusque motum promovet.

vet. Commendatur in hydrope a *celeberrimo Sydenham* cum infuso antimoniato.

§. 35. J*alapa* in vulgus nota est, datur a scrup.j. ad scrup.ij. addito cremore vel sale tartari, vel tartar. vitriolat. a gr.v ad scrup. sem. Parem si non majorem obtinet efficaciam, si cum arcano duplicato misceatur. Ejus *resina & magisterium* ad gr. viij. ad xij. exhibentur. Paratur inde potiuncula parvae molis, sed magnae virtutis. ℞. resinae jalapae gr.x. solve cum tantillo vitelli ovi, adde aquae melissae, vel cinnanomi buglossatae drach.j sem.

§. 36. *Electuarium hydragogum Sylvii* celebre catharticum in morbis lymphaticis, datur vel in forma electuarii, vel in forma potionis a drach.iij. ad unc. sem.

§. 37. *Pulvis solutivus tartarisatus* distingui debet a pulvere solutivo de tribus, ne error forte committatur. Ejus dosis est ad scrup. ij. Convenit fere in omnibus cum pulvere tartarisato *Haffniensium*, cujus sequens descriptio. ℞. pulv. radic. jalap. drach. x. crystall. tartar. tartar. vitriol. ā ā drach. iij. resin. jalap. scammon. ā ā drach. j. ol. anis. scrup. j. m. f. pulv. dosis a scrup. sem. ad drach. sem. vel scrup. ij.

§. 38. *Gummi gotte* alvum vehementius turbat, hinc etiam inter emetica locum tenet, quod humores & per superiora & per inferiora potenter educat. *Lottichius* suam inde conficit familiarem potiunculam purgantem cum aqua cinnanomi, quae tamen robustioribus & agrestibus magis dicata videtur, quam delicatulis. Rectius *celebris D. Michaelis in suo collegio* illud cum aliis hunc in modum miscet, ℞. radic. jalap. scrup. j. magist. gummi de Peru gr. vj. croci martis saccharin. gr. viij. ol. cinnam. gr. j. misce pro una dosi.

§. 39. *Hermodactili* arthriticorum solacium dantur in forma pulveris a scrup. j. a drach. sem. vel scrup. ij.

§. 40. Tandem agmen claudunt *panchymagoga*, inter quae haut immerito locum habent omnes pilulae purgantes. Primas tenet panchymagogum *Crollii* vel *Augustanorum*, si non tam dignitatis, quam temporis habeatur ratio. Utrumque a scrup. j. ad drach. sem. exhibetur. Quod si grana iv. vel v. diagrydii addantur, scrupulus dimidius poterit esse basis, sic enim citius & felicius res expedietur. Huc referri possunt pilulae de galbano *Sylvii*, quarum quinque vel septem unam constituunt dosin: pilulae de ammoniaco compositae, quarum tres vel quinque pro dosi determinata habentur. Tradam utriusque massae descriptionem. ℞. gummi galban. aceto squillitico praeparat. scrup. ij. vitrioli martis ad albedinem igne blando lente calcinati. mastich. elect. ā ā scrup. j. castor. opt. myrrh. ā ā gr. xv. croci Orient. scrup. sem. trochiscor. alhandal. drach. j. resin. jalap. scammon. ā ā scrup. j. ol. cort. citr. gutt. vj. m. f. pil. n. L. vel si magnitudo molesta sit fiant pilulae centum ex massa, & pro dosi dentur x. vel xv. ℞. gumm. ammon. dissol. drach. sem. myrrh. rubr. resin. jalap. diagryd. an. scrup. j. croc. scrup. sem. sal. volat. succin. gr. xv. ol. cort. aurant. gr. viij. f. pil. n. xl. Cuidam *practico longe celebratissimo* sequētes pilulae in frequenti sunt usu. ℞. mass. pil. sine quibus esse nolo scrup. ij. marocostin. drach. sem. resin. jalap. gr. xv. cum elixir. propriet. f. pilul. parvae: dentur xj. vel xiij. pro dosi, quibus multi in acidulis exoptato quoque cum successu utuntur. Hanovensibus Medicis in crebriori sunt usu pilulae *Eustachii Rudii* sub nomine extracti cephalici, quas ille a *Weckero* mutuatus est. Ex scrup. sem. formantur pilulae xv. dantur xj. xiii. vel xv.

§. 41. Omnium autem purgantium anima est mercurius dulcificatus, tum quod tubulos profundius sitos, & obstructos potenter reseret, & humores incidat, tum quod diutius in sanguine remaneat, ejusque intemperiem viscidam & acidam egregie emendet. Unde omnibus purgantibus, praesertim, quae sub pilulari forma exhibentur a gr. iv. ad gr. xij. commisceri potest; ut impediat, quo minus purgantia primarum viarum fermenta nimium praecipitent vel obstructionem in poris & tubulis glandularum post se relinquant: unde plerumque alvus post purgationem solet esse siccior. Sin vero mercurius dulcis pro comite addatur, humores admodum flexi-

biles redduntur, & glandularum angusti ductus servantur patuli. Plura de panchymagogis vide apud *Deckerum & Zuvoelfferum*, nam & hujus pilulae hypochondriacae dictae suam merentur laudem. Omitto autem electuaria veterum, quae nunc ad Anticyram relegata, vix amplius palato digna habentur.

§. 42. Quod si mercurius tibi suspectus sit, sumatur ejus loco cinnabaris, nam & haec purgantibus maritata eorum operationem ex voto facilitat.

§. 43. Ipsis purgantibus superbibere solent jusculum. Observavimus tamen ab assumtis subinde fermentationem illam a cathartico introductam superari, nulla amplius subsequente purgatione. Unde melius sibi consulunt, qui si lympha in ventriculo abundet, per quatuor horas ab omni cibo & potu abstinent. Quod si lympha viscidior existat, e re erit jusculum avenaceum largiter haurire, aut infusum theae in magna copia sorbillare, vix enim dici potest, quam alacriter operatio his promoveatur.

C A P. XIV.

De Evacuatione per urinam.

§. 1. CAcochymiae corrigendae dicata etiam sunt *diuretica*, quae secundum inter evacuantia universalia tenent locum, quatenus lympham & salia diluunt, atque haec secum per vias urinarias foras abripiunt.

§. 2. Usus ipsorum admodum proficuus est in intemperie sanguinis melancholica, pituitosa, scorbutica; hinc spleneticos vulgo dictos juvant, & in scorbuto coeterisque morbis chronicis omne ferunt punctum.

§. 3. Dantur ventriculo jejuno existente, quo eo felicius & alacrius poros & tubulos reserare, atque universum vasorum tum sanguiferorum tum lymphaticorum tractum permeare possint. Unde etiam necesse est, ut antequam diuretica propinentur, primae viae prius a sordibus expurgentur.

§. 4. *Operandi modus* triplex est. Quaedam serum a sanguine praecipitant: quaedam salinis suis cuspidibus poros obstructos reserant, & humores flexibiles reddunt: quaedam serum substantialiter augent, quod acidulae & thermae faciunt, quamvis prioribus quoque modis operationes suas absolvere possint. Plura vide apud *celeberrimum Wedelium de medicamentorum facultatibus*.

§. 5. Omnia purgantia sunt *diuretica*, sed non contra. Vidi in muliere ab usu resinae jalapae per alvum nihil, per vias urinarias autem aliquot libras seri fuisse excretas.

§. 6. Omnia mensium fluxum promoventia sunt *diuretica*. Quod etiam de calidis, & salinis tam fixis, quam volatilibus dicimus. Ridiculum est statuere, dari *diuretica frigida*, hoc est quae refrigerando diuresin promoveant.

§. 7. Usitatiora sunt radic. ononid. gramin. asparag. saxifrag. polypod. apii, petroselini, liquirit. alth. enul. foenicul. asari. aristoloch. raphanus nativus & rusticus, semina 4. calida majora & minora; quo omnia carminativa & aromatica spectant. Fructus alkekengi, baccae juniperi, amygdalae, infusum theae, infusum veronicae, infusum flor. chamaemeli cum vino paratum, omnia ex chaerefolio, petroselino fragar. violar. parietar. saxifrag. cuscut. haedera terrestr. urtic. omnia ex terebinth. omnia ex sale armoniaco, tartaro, sale & nitro. Omnia testacea, quo & lapides, judaicum v.g., & alios referimus, excrementa animalium; tinctura aperitiva *Moebii*, tinctura nephritica *D. Michaelis* cum calce viva parata, spiritus vitrioli refractus, spiritus aperitivus *Penoti*, tinctura antimonii solaris, tinctura ex tartaro silicibus antimonio & nitro in *decad. 2. anno sexto Ephemerid. Germanor. a Claudero descripta p. 362.* Sub hunc quoque censum veniunt insecta quaedam sale volatili plus

minus acri & corrosivo luxuriantia, qualia sunt millepedes, lumbrici, vermes majales, & cantharides. Parantur ex his tincturae non contemnendae: observandum tamen in illarum praeparatione, ut corrosiva vis refringatur & invertatur; hinc mallem imitari *Dn. Le mort*, quia essentiam lumbricorum terrestrium cum sale tartari optime calcinato & spiritu vini, essentiam cantharidum autem cum spiritu nitri fortissimo & spiritu vini parat, utpote quae coeteris mihi videntur tutiores, sedulo enim hic vel ad sal volatile alkalicum, vel ad acidum volatile est respiciendum, illud mediante sale acido obtunditur; hoc sale alkali fixo domatur.

§. 8. Quaeritur utrum calculosis *diuretica* conveniant? Ego certe negative respondeo. Calculosis sola acidum austerum corrigentia & viscriditatem incidentia conveniunt; & sic quidem illa diuretica admitti possunt, quae sale suo poros renum aperiunt, quatenus inter aperientia numerantur. Verum illa quae serum a sanguine praecipitant, non nisi maximo cum damno usurpantur: quum enim serum ad renes deveniat, aquosae quidem partes facile penetrabunt glandulas, & arenulas quoque abluent: ast salia recens advecta concrescent interveniente lympha viscida & glutinosa, & novos sic producent calculos.

C A P. XV.

De Evacuatione per sudorem.

§. 1. SUdorifera affinitatis quodam jure diureticis conjuncta sunt, quum diuresin nunquam non promoveant. Ut ut enim serum ad corporis ambitum abripiant, mihi tamen constat, etiam ob solam hanc agitationem non solum plures vapores vesicam urinariam intrare, sed fibras quoque nimis antea constrictas relaxari, ut humoribus circulantibus liberior concedatur via: hinc quibus abdomen paullo durius est ante sudores, iis erumpentibus sudoribus mollius redditur, & urina etiam largius profluit.

§. 2. Agunt autem *sudorifera* sanguinem exagitando, & fermentationem (non intestinalem sed progressivam sive circularem) augendo. Nonnunquam praecipitant etiam sanguinem, & sic simul urinam movent.

§. 3. *Dn. Craan.* quaerit hic, quare *sudorifera* non pari passu ambulent cum purgantibus, quum aeque fermentationem in sanguine excitent? Respondet, quod purgantia insuetum inferant aetherem, sudorifera talem qui a motu nostri aetheris non tantopere abludat, quin potius illi robur novum conciliet, ut sanguis alacrius circuletur. Motum ergo intestinum putamus augeri a purgantibus, sed progressivum imminui, quum e contra a *sudoriferis* motus progressivus augeatur, & intestinus imminuatur.

§. 4. Dicata sunt *sudorifera* intemperiei sanguinis & lymphae viscidae, acri, acidae. Errores circa cibi & potus quantitatem commissos egregie emendant, absumendo statim illud & expellendo, quod obstructiones gignere, & sanguinem coeterosque succos intemperare posset: unde & praeservativi & curativi nomen merito obtinent. Praeterea turbatam sanguinis mistionem usque adeo feliciter restituunt, ut vix absque illis febris curari possit, de quo in capite sequenti.

§. 5. Qui facile sudant, vel poros habent nimis arctos, vel plures in glandulis & vasculis extimis patiuntur obstructiones, unde sudores non semper sunt testes bonae & laudabilis constitutionis. Qui difficillime sudant, poros habent nimis patulos, ut quicquid agitatur sub forma vaporum abeat. Saepius defectus est in moderamine, quod nec stragulum nec quietem ferre velint.

§. 6. Conveniunt autem sudores omnibus cujuscunque sint conditionis, modo coetera recte dirigantur. Quod si aliquid inde incommodi vel damni accessisse credant,

dant, culpa vel in aërem frigidum statim post sudores admissum, vel in medicamentum nimis mobile & acre, vel in naturam seminis sive fermenti morbosi erit rejiciendum. Hoc enim si ope diaphoretici (quod etiam a cathartico fieri potest, ut supra innui) una vice & confestim excutiatur e suis tubulis, & ad vascula capillaria cum arterioso sanguine deferatur, omnen lympham sive succum nutricium coagulat, eumque restagnare facit, unde vasa lymphatica penitus obstruuntur, & ex tali fluidorum congerie colliquativi oriuntur sudores, non nisi cum morte cessantes: saepius inflammatio meningum cerebri ex eadem suboritur caussa, & brevi temporis spacio finem morbo & vitae imponit, quod in variolis ab intempestivo & primis diebus exhibitorum sudoriferorum usu factum fuisse novimus. Quamvis enim in coeteris malignis statim ab initio sudare conveniat, tamen in variolis res longe aliter se habet; quum illud fermentum in lacte admodum acido, & ipsum succum nutricium notabiliter & potenter depravante consistat, quod sanguini confusum primis diebus magis attenuatur & refringitur, si ipsi sanguini aliquamdiu immistum manserit, quam si primo statim die ad angustissimos canaliculos arteriarum appendices ope sudoriferi propellatur, ibidemque vim suam praecipitatoriam & coagulatoriam exserat.

§. 7. Quaeritur an inter *sudandum* potus largior conveniat? dicunt id necesse esse partim in febribus ardentibus, ne sanguis nimis torridus fiat, & ut sudores minori cum molestia profluant. Verum de frigidis si intelligatur, id absolute nego, quum illa sudores sistant, non vero promoveant, nisi forte per accidens & in detrimentum oeconomiae animalis, quatenus videlicet obstructiones inducunt, & serum in ambitu corporis restagnare faciunt. Sin vero sitis nimium urgeat, fallatur potu theae, vel si sudores paullulum cohibere velis, potu coffae, quos sudantibus ambabus largior manibus.

§. 8. *Diaphoretica* usitatiora sunt antimonium diaphoreticum, cinnabaris antimonii, tinctura antimonii, antihecticum Poterii, spiritus tartari tam simplex, quam compositus, mistura simplex, tinctura bezoardica, sal volatile quodvis, sal fixum quodvis, bolus Armena, terra sigillata, unicornu, lapis bezoar, carduus benedictus, angelica, galega, rutha, fumaria, flores sambuci, succisa, hyssopus, veronica, pulegium; scorzonera, petasitis, radix chinae, lignum guajacum, sassafras, sarsaparilla, china chinae, opium, aceta omnis generis, cornu cervi, spiritus cornu cervi, sanguis hirci, testae concharum, lapides cancrorum, rob sambuci, ebuli, juniperi, theriaca vulgaris & coelestis, camphora ejusque essentia, aliaque plura, quae in dispensatoriis videri possunt.

CAP. XVI.

De turbatae sanguinis mistionis restitutione.

§. 1. Expediunt hanc difficultatem *diaphoretica*, quae exterminando heterogenea ordinem pristinum, & consuetum restituunt; unde apparet, quam imprudenter agant illi, qui in febribus nil nisi purgantia commēdant, quum hi non minus a scopo aberrent, quam si in vulnere curando singulis diebus portiunculam de substantia carnis novacula abscinderent. Secundario juvant quoque aperientia, attenuantia, emetica, vesicantia, aëris mutationes, imaginatio fortis, praecipitantia & absorbentia, & ipsa vulneraria, quatenus fermentum subigunt, dissipant, invertunt, abscondunt, & glandulas deobstruunt.

§. 2. Talia sunt arcanum duplicatum, camphora, sal armoniacum, sal absinthii, carduibenedicti, tinctura bezoardica, mistura simplex, lapides cancrorum, pulveres febrifugi, & quae sunt instar omnium china chinae, & tinctura opii, plura tum ad theoricam, tum ad praxin spectantia vide in *dissert. de febribus*. CAP.

C A P. XVII.

De particularibus evacuationibus.

§. 1. Glandulas palati & faucium expurgant *apophlegmatisantia* dicta, quae scilicet sale quodam aromatico plus minus acri glandulas irritant, ut mucum & lympham limpidam copiosius reddant.

§. 2. Prosunt in gustus defectu, ubi saliva valde viscida & glandulae obstructae sunt. Nocent autem in ulceribus palati vel faucium, dentium carie, & ubi lympha valde acris existit.

§. 3. Potiora *apophlegmatisantia* & *masticatoria* sunt radices pyrethri, iridis nostratis, angelicae, imperatoriae, cardamomi, cubebae, piper, mastix, nux moschata, macis, cariophylli, semen sinapi, nasturtii, nicotiana, castoreum, serpillum, origanum, salvia, ruta, spiritus cochleariae, spiritus salis armoniaci, aqua majoranae, vitae *Matthioli*, balsamus vitae, potus theae.

§. 4. Salivationem universalem instituunt mercurialia tum interne exhibita, tum foris illinita, quam cinnabaris largius sumta quoque excitare potis est. Ejusmodi curatio instituitur in lue venerea & vulgo curatio per inunctionem vocatur: verum quum molestiae & periculi plena sit, prudẽter dirigenda est, ne internam aliquam exulcerationem & gangraenosam inflammationem causeris; in quem finem elige tibi methodum *celeberrimi Sydenhamii*, haec enim sola mihi rationalis & omnium tutissima videtur.

§. 5. *Errhina*, nasalia tam sicca quam liquida, eodem modo operantur & non nisi ratione partis affectae differunt ab apophlegmatisantibus. Sternutatoria sunt *errhina* fortiora.

§. 6. Commendantur in olfactu depravato, foetore narium, cerebri obstructione, nocent in haemorrhagia, exulceratione, & gravedine a lympha valde acri, quo in casu temperantibus plus efficitur.

§. 7. *Errhina* parantur ex succis majoranae, betonicae, betae rubrae, anagallidis, nasturtii aquatici, iridis coeruleae; aquis chelidoniae majoris, majoranae, spiritu lil. convall. Ex salvia, pulegio, serpillo, majorana, radic. ellebor. alb. pyrethri, ari, ireos, semin. nigellae, erucae, nasturtii, sinapi, castoreo, nicotiana, aqua *Reginae Hungariae*, butyr. majoranae, nasalo liquid. *Schroderi*, balsamis aromaticis, &c. Huc quoque referuntur suffimenta varii generis tum in forma liquida naribus admota, qualia sunt urinosa volatilia, tum quae sub forma fumi admittuntur ex mastiche, thure, gummi animae, benzoë, succino, cinnabari, aceto, prunis vel lateri calenti injectis.

§. 8. *Expectorantia*, glandulas pneumonicas irritant, lympham attenuant & incidunt: vel si nimis tenuis sit, dantur ea, quae paullulum incrassent & acrimoniam temperent. Magnae sunt efficaciae in tussi, raucedine, phthisi, pleuritide, asthmate,

§. 9. Enumerabo autem potiora, quum plurima etiam in vulgus nota sint. Agmen ducit infusum theae, infusum veronicae, succus bellidis, numulariae, chaerefolii, aqua veronicae, cinamoni, mirabilis temperata, spiritus gummi ammoniaci, omnia ex enula, zinzibere, liquiritia, cerevisia calida cum butyro vitello ovi & melle vel saccharo, calida enim pectori admodum amica sunt, Sperma ceti omniaque suffumigia ex gummosis in forma sicca carbonibus injectis excitata.

C A P. XVIII

De Indicatione Symptomatis urgentis, horumque curatione.

§. 1. URgentiora vocantur *symptomata*, quae ipso morbo pejora sunt, quia nullas ferunt inducias & citra totius oeconomiae ruinam diutius ferri nequeunt. Suntque *dolor*, *vigiliae*, *sitis*, *alvi fluxus*, *vomitus*, *haemorrhagia & lipothymia*.

§. 2. *Dolor* duo dicit, nempe aliquid in corpore, deinde aliquid in mente: in corpore nil nisi motus est admodum insuetus, & improportionatus. In mente est certus cogitandi modus, & molestus mentis status. Intuitu mentis fortitudo, magnanimitas, praeparatio ad excipienda adversa, musica, amicorum colloquia & meditationes profundiores multum praestabunt. Sed non sufficient, quod enim alibi de ventriculo dicitur, scilicet quod careat auribus, illud quoque de parte dolente dici potest, quam solantur omnia illa, quae fibras rigidas emolliunt, corrugatas blande reducunt, tubulos obstructos citra magnam agitationem reserant, id quod faciunt pinguia molliora, emollientia, acrimoniam demulcentia vel ipsos spiritus animales paullulum figentia. In nostris officinis prostrat emplastrum anodynum, quod multae spei est remedium; ejusdem commatis est emplastrum de minio, emplastr. diachyl. simpl. sevum cervinum, medulla crurum vituli, lac, ol. nuc. moschat. tinctura balsamica *Barbette*, anethum, flores chamaemeli, sambuci, melilot. verbasci. Aqua hysterica camphorata, spiritus frumenti, spiritus lumbricorum terrestrium, spiritus vini camphoratus, linimentum ex ol. nuc. moschat. express. sapone Veneto, ol. castorei, essentia camphorae, & spiritu salis armoniaci.

§. 3. *Vigilias* coërcent balnea dulcia & tepida, medulla cervina & crurum vituli, cinnabarina, theriaca Veneta & coelestis, diascordium, arcan. duplicatum, essentia anodyna, emulsiones oleosae & salia obvolventes, omniaque papaverina.

§. 4. Si *sitis* admodum urgeat, omne feret punctum potus theae. Sin frigida expetas, gratificaberis quidem palato, sed sitim augebis. Commendant blandiora acida, decoctum citri, limonadas acidulas.

§. 5. Miror quod homines saepius de *alvi fluxu* disputent, an in principio morbi alicujus acuti sit sistendus, quum totus, quantusquantus est, symptomaticus sit. Itaque damnamus quidem styptica & adstringentia terrestria, sed propterea non sequitur, nos nolle alvi fluxum sistere. Commendamus autem eum in finem blandius quoddam sudoriferum cum aliquot guttulis tincturae opii, quo uno quasi ictu hydram hanc, & malorum lernam expugnabis.

§. 6. Vomitus sistitur acre vellicans temperantibus: v. g. crystallo montana, pulvere cordiali precioso, aqua cinanomi cydoniata, theriaca, diascordio, coralliis, cornu cervi usto, essentia stomachali, spiritu theriacali camphorato &c.

§. 7. In *sanguinis fluxu sistendo* laudantur styptica ex vitriolo, pulveres stegnotici cum albumine ovi, charta bibula, crepitus lupi, colophonium pulverisatum, liquor noster stypticus ex aqua martiali paratus: operosos magis & splendidiores vide apud *Charras* in pharmacopoea. Summam meretur admirationem & applausum experimentum *celeberrimi Domini D. Bohnii, Professoris Lipsiensis famigeratissimi*, qui in *epistola ad Dn. Dolaeum* data meminit, se vehementem haemorrhagiam solo spiritu vini cohibuisse

§. 8. Lypothymiae obviam itur graveolentibus & spirituosis cardiacis. Pertinent huc omnia ex castoreo, rutha, lavendula, floribus liliorum convallium, aceta omnis generis, elixirium vitae preciosum, & vinum generosum naribus oblatum.

CAP.

CAP. XIX.

De Indicatione vitali.

§. 1. HAec viribus prospicere jubet & fluidis, ipsamque fermentationem vitalem & humorum itum in circulum conservare, id quod cardiaca praestant, & quae vires restaurare dicuntur.

§. 2. Sunt autem confortantia *primo* generalia illa omnia, quae poros sanguinis non immutant, sed & illos & figuram & magnitudinem particularum sanguinem constituentium relinquunt, prout in statu naturali se habere solent. *Secundo* illa quae in specie cordi, vel rectius sanguini dicuntur esse dicata, & cardiaca per excellentiam vocantur: haecque iterum sunt duplici generis. Quaedam cardiaca dicuntur, quia sanguinis fermentationem subito augent, qualia sunt omnia spirituosa, volatilia, aromatica oleosa, & praeprimis theriacalia, quae eo fere momento quo ad sanguinem deveniunt, fermentationem augent. Quaedam lente agunt, & ob constantiores poros diutius in sanguine manent, atque aetherem consueto nostro similem continuo transmittunt; hinc ipsorum effectus se non statim prodit, sicuti id in prioribus cardiacis fieri solet, sed successive & post plures saepius dies. Ejusmodi vim cardiacam habet aurum, margaritae, corallia, lapides preciosi. Quaedam motum intestinum sedando, & salia ferocientia supprimendo viribus conservandis conducunt, qualia sunt blandiora acida.

§. 3. Eundem effectum sortiuntur juscula admodum fervida cum vitello ovi assumta. Sed & reliquarum rerum non naturalium regimen conveniens instituendum est, de quo in *L.4. abunde satis egimus*.

CAP. XX.

De Medicamentis eorundemque Facultatibus.

§. 1. MEdicamentum dicitur, quod poris corporis nostri paullulum contrariatur: atque ratione figurae, magnitudinis, flexibilitatis, rigiditatis, ramositatis, mollitiei & aetheris, quem per poros transmittit, in sanguinem, & humores a sanguine dependentes, agit, eosque alterat.

§. 2. Si nimium rodant partes solidas, aut fluidas turbent, vocantur *venena*, quae duplici modo agunt. Vel enim partes solidas corrodunt ob figuram acuminatam, pungentem vel scindentem cum rigiditatis attributo. Vel peregrinum aetherem a motu sanguinis intestino valde abludentem inferunt, huncque augendo in sanguine, ejus mistionem turbant, & saepius plane destruunt, id quod venenum pestilentiale, virus arsenicale, viperarum, & horrendum illud venenum la poudre de succession dictum confirmant.

§. 3. Dependent itaque facultates medicamentorum 1. a *magnitudine* particularum, prout subtiles vel crassiores sunt. 2. *a figura*, prout vel pungunt vel scindunt. 3. *a scabritie*. 4. *a mollitie*. 5. *a flexilitate*. 6. *a rigiditate*. & 7. *a pororum configuratione*, vi quorum alium atque alium aetherem transmittunt. Et ab horum attributorum pluralitate vel paucitate, variisque gradibus intensionis omnes diversae illae qualesquales etiam fuerint facultates dependent, & ex hoc principio explicantur, atque clare & distincte intelliguntur.

§. 4. Male autem dividuntur in *primas*, *secundas & occultas*, quum istius divisionis nullum plane videamus fundamentum. Nam primae qualitates fundamentum habent in relatione ad corpus nostrum, neque dicunt quid in objecto sint, sed

saltem

saltem quid in mente fiat, quando res corpori nostro admoventur, cujus simile plane non existit in objecto, quod calidum vel frigidum, aut humidum vel siccum vocatur: Qualitates secundae fundamentum suum habere debent inprimis, quae tamen non raro sunt effectus & productum secundarum. Occultae autem sive tertiae non sunt ignotae, quum phoenomena, quae in nobis producunt, adeoque in sensus incurrunt, per caussas intelligibiles debeant explicari, aeque ac manifestae. Quamdiu enim aliquid sensibile est, tamdiu phoenomeni nomen habet; Hinc si caussae istorum phoenomenorum etiam sensibiles sunt, semper in explicando progrediendum, donec ad intelligibile tantum & non magis sensibile deveniamus. Qua ratione omnes qualitates possent dici occultae, nempe quod ipsarum caussae intelligibiles sint, hoc est clare & distincte intelligantur, sed tamen sensibus non legantur.

§. 5. *Excipiunt*, qualitates occultas tota substantia agere, manifestas autem a sua forma dependere. ℞. Nos nullam aliam praeter motum & figuram agnoscere formam, a qua habent medicamenta, quod tali & non alio modo agant. Et quid est tota substantia agere; nonne tota substantia arsenici agit? nonne tota ignis substantia urit? Quid quaeso plus in occultis qualitatibus reperis, quod non aeque per motum & figuram aliaque attributa explicare possis, quam in manifestis?

§. 6. *Instant*. Confugiendum subinde esse ad sympathiam vel antipathiam, ubi insoliti & stupendi praeter omnem expectationem producuntur effectus. ℞. Fieri utique potest, ut unum idemque medicamentum diversos dat effectus; Hinc saepius observetur, unum remedium multis prodesse, uni autem semper nocere, & ab hoc sine insigni turbatione assumi non posse. Verum id non fit propter antipathiam quandam, sed quod medicamentum nimis bonum sit, ut loquitur B. Craan. & quod in ejusmodi subjecto inveteratae sint obstructiones, factae ab humoribus a natura motus sanguinis plane degeneratis, & qui citra novam & vehementem turbationem sanguini commisceri nequeunt: Haec, itaque a medicamento excussi insolitos tales producunt effectus, quorum author non est medicamentum sed humor malignus, temporis diuturnitate corruptus. Et illi profecto homines male consulunt suae valetudini, si insolito hoc effectu perterriti ab omni medicina abstineant, nam eo pacto retinent humores & in graviorem saltem tempestatem reservantur. Inde etiam est, quare illi, qui nunquam aegrotarunt, aut medicamentis assueti sunt, si morbo graviori tententur, plerumque subito curentur, aut subito moriantur.

§. 7. Quaeritur an dentur medicamenta certis corporis nostri partibus dicata, ita ut alia cephalica, alia uterina & sic deinceps. ℞. Virtus illa ab uno eodemque principio dependet, & sic respectu partium solidarum nulla talis datur differentia, nam omnia medicamenta, quorum particulae subtiles sunt neque notabilem aliquam ac corrosivam acrimoniam habent, sunt cephalica: Et illa cephalica revera etiam sunt uterina; Eadem cephalica sunt etiam splenetica, ophthalmica, thoracica, cardiaca, stomachica, hepatica, uterina &c.

§. 8. *Interim* contigit saepius; ut in dolore hypochondrii sinistri medicamentum ex voto operetur & lienem deoppilet, sicque huic parti magis appropriatum videatur, quam alii. Sed subest error. Si alia quaedam pars itidem obstructa esset, idem medicamentum, quod tibi audit spleneticum eundem sortietur effectum in alio viscere; Atque spleneticum erit simul hepaticum vel uterinum, & sic de aliis.

§. 9. Medicamenta *temperata* dicuntur, quae motum sanguinis nec augent nec imminuunt

§. 10. *Calida* sunt quae sanguinis coeterorumque humorum motum intestinum augent.

§. 11. *Frigida* sunt, quae sanguinis motum imminuunt, vel plane sistunt.

§. 12. *Humida* sunt, quae lubricas & aquosas sanguini inferunt particulas.

§. 13. *Sicca* sunt, quae vel humidum expellunt. Vel quae parum vel nihil aquae admistum habent.

§. 14. *Emollientia* dicuntur quae habent particulas vel tantum flexiles & quae sibi in omnibus punctis non adeo firmiter cohaerent, hinc citra pinguefactionem cutis emolliunt, v.g. radix altheae, medulla panis. Vel particulae sunt simul ramosae, quae varii generis pinguedines constituunt; Et hae multas salinas aut acidas particulas in complexu habent, quae si diutius servantur, occulta actione aëris & aetheris evocantur & volatilisantur, id quod in lardo & butyro rancido observamus: simile quid in caseo antiquo fieri solet.

§. 15. *Adstringentia* sunt omnia frigida, quorum particulae sunt crassae, & vel quum vel sine attributo rigiditatis & figurae acuminatae, hinc exsurgunt acida non adstringentia, v. g. in tamarindis, & acida adstringentia, nec non austera adstringentia. Nullo autem alio modo adstringunt, quam occludendo poros, & humores incrassando, iisque transitum denegando.

§. 16. *Incrassantia* sunt omnia sicca, tam illa quae aquam admistam non habent, quam illa quae humidum simul expellunt. Alia enim sunt frigida; quae particularum motum sistunt.

§. 17. *Attrahentia* proprie dicta nullibi reperiuntur. Corpora affluunt, vel accedunt ex legibus motus; & si duo videas ad se invicem accedere corpora; sicuti faciunt ferrum & magnes, fit id ob pororum & aetheris, quem hi transmittunt, similitudinem. Pari ratione videmus alios humores secerni in renibus, alios in hepate, & porro. Nempe non attrahuntur, sed ob peculiarem cribri configurationem tales hic segregantur partes, quae ob cribri diversitatem non poterant alibi separari. Sic videmus quod post acrium & corrosivorum applicationem cutis rubeat, aut madeat, & humores exstillent, unde vulgo dicunt calida illa attrahere. Nos rectius dicimus effectum hunc dependere a figura scindente vel pungente & particularum mobilitate, hinc & fibras abscindunt, & humorum circulationem praepediunt, atque ob diversum aetherem cum succis illis restagnantibus, vel recens advenientibus, fermentationem instituunt. Hunc in modum attrahunt urticae, habent enim cuspides quibus pungunt: habent circa cuspidis basin folliculum, in quo fermentum igneum sive valde acre latet, quod detracta pellicula & sua acrimonia & vi fermentativa urit & calefacit. Sic apes & vespae gravius laedunt quam urtica, quod ipsarum aculei inversas habeant extremitates & prominentias instar sagittae, hinc magna cum fibrillarum dilaceratione & infiguntur carni & adhuc majori cum difficultate extrahuntur; praeterea fermentum malignum in vulnusculo relinquunt, quod succorum ibi transeuntium motum intestinum mirum quantum adaugeat, unde subitaneus ille tumor & ardor.

§. 18. His affinia sunt *vesicantia, crustam inducentia, rubefacientia, adurentia, corrodentia, putrefacientia, psilothra.* Utpote quae gradu saltem & ratione subtilitatis, rigiditatis, & mobilitatis differunt: Neque obstat, quod aqua fervida cuti admota statim vesiculas producat: Nam fibrillae aeque a violentiori motu rumpuntur, quam a corporibus acutis discinduntur: Et aether copiosius irruens & quum alia determinatione eundem sortiri potest effectum, qualem salia illa corrosiva producunt. Sic vel solus calor poros destruit, & fibras divellit, quod in corio vel calceo igni admoto illico apparet. Haec autem omnia & motu & figura in cutem & carnem agunt, atque suam exerunt virulentiam.

§. 19. *Aperientium* vis dependet a subtilitate & aliquali rigiditate particularum. Sunt tamen quaedam inter haec, quae alium sanguini inferunt aetherem, & insolitam producunt fermentationem; Quo pacto purgantia primo aperiunt, deinde quum illa fermentatione variae fiant coagulationes, saepius viscera magis obcalida & cephalica sunt aperientia, nulla autem dantur frigida.

§. 20. *Repellentia* sunt frigida, incrassantia & adstringentia; Adeoque proprie non repellunt, id quod sanguinis circulationi contrariatur, sed humores saltem sistunt & in parte figunt.

§. 21.

§. 21. *Vulneraria* pus generantia, carnem generantia, callum generantia & cicatrizantia sub se continent. Nihil autem aliud praestant medicamenta, quam quod impedimenta sanationis tollant, quae nempe obstant consolidationi, qualia sunt aër, sal acre vel acidum, chyli visciditas, tubulorum obstructio, fibrillarum crispaturae. Ergo conducunt omnia illa quae sanguinis intemperiem acidam vel salsam corrigunt, quae poros & tubulos reserant, motum chyli promovent, eumque fluidiorem reddunt; & fibras corrugatas ad lineam rectam iterum disponunt. E quibus palam fit ipsa medicamenta nec carnem generare nec pus. Pus enim nihil aliud est quam chylus acescens. Caro autem ex chylo producitur. Hinc alimenta potius pus & carnem generant: Et medicamenta quae admodum exsiccant & humiditatem absumunt cicatricis inductionem facilitant.

§. 22. *Praecipitantia* alium aetherem per poros transmittunt, illius liquoris aetheri, quem praecipitant, vel rectius in quo fit praecipitatio, plane contrarium.

§. 23. *Absorbentia* cavernulis sunt praedita, intra quas spicula abscondunt, ipsorumque cuspides simul invertunt.

§. 24. *Anodyna* non sunt unius generis. Quaedam caussam doloris perfecte tollunt, dum salium spicula involvunt, q.s. lac, butyrum recens, medulla panis, pinguedines, vitellus ovi, althea, foenum graecum; Quaedam nervos obstruunt & stuporem inducunt, quatenus spiritus animales non possunt influere intra tubulos obstructos, hinc pars illa nervi est flaccida & ad sensum exercendum inepta. Quaedam sanguinem incrassant & impediunt, quo minus salia acria ad partem dolentem ferantur; Verum haec ad tempus caussam tollunt, quam primum enim vis remedii exspiravit, & particulae illae coagulantes sanguinem exhalarunt, dolor saepius redit. Anodyna tutiora sunt cinnabaris, arcanum duplicatum, anodynum *Angeli Salae*, tinctura opii, laudanum opiatum, theriaca, discordium, & omnia papaverina.

C A P. XXI.

De Operationibus Pharmaceuticis.

§. 1. Qui medicamentorum compositioni se accingit, terminorum chymicorum & pharmaceuticorum exactam non solum habeat cognitionem, sed omnes quoque nosse debet encheirises, earundemque rationes philosophicas, ut nunquam absque ratione agat, sed sic uti in omnibus ita & hic claram ac distinctam sibi praefigat perceptionem. Desudarunt hoc in negocio plures, inter quos omnem occuparunt fundum celeberrimi viri *Bohnius* & *Wedelius* ille in *dissertationibus chymicis*, hic in *pharmacia acroamatica*. Pro instituti nostri ratione sufficiet indigitasse terminos, ne ipse tyro rudi plane minerva artem pharmaceuticam aggrediatur.

§. 2. *Alcoholisare* est operatio pharmaceutica, qua vel spiritus vini ita dephlegmatur, ut ignis instar pulverem pyrium in momento accendat. Vel qua pulveres testacei in pollinem rediguntur, unde alcohol audiunt; v.g. alcohol coralliorum.

§. 3. *Amalgamare* ab emolliendo sic dictum, est operatio qua metalla emolliuntur, per mercurium, & in calcem rediguntur, quo modo calces Solis & Lunae praeparantur: a quibus mercurius vel per expressionem per corium, vel per evaporationem in crucibulo iterum aufertur, estque haec operatio prima calcinationis species, & proprie solis metallis dicata.

§. 4. *Calcinatio* est pulverisatio corporum per ignem vel actualem vel potentialem. Igne actuali calcinanda incinerantur, vel igne reverberatorio dicto confringuntur, unde duae emergunt calcinationis species, incineratio & reverberatio. Igne potentiali calcinantur res, dum vel a spiritu acido vel a pulvere corrosivo coemen-

tatorio dicto corroduntur. Illa operatio calcinatio immersiva; haec coementatio seu stratificatio dicitur. Huc spectat fumigatio, quando concreta fumo acri mercurii, vel liquoris alicujus. emolliuntur, quo modo cornu cervi philosophice praeparatur, & ad distinctionem a cornu cervi usto cornu cervi philosophice praeparatum discitur.

§. 5. *Clarificare* est decocta cum scopis & albumine ovi depurare.

§. 6. *Circulatio* est digestionis modus in vase circulatorio, ovum philosophicum dicto. In hoc enim motu circulatorio partes accuratius comminuuntur, uniuntur, miscentur, & duo diversa in unum tertium abeunt. v. g. Spirit. salis dulcificatus aliique spiritus minerales dulces, qui notante Cl. Wedelio aeque per circulationem quam per cohobationem dulcificari possunt.

§. 7. *Coagulatio* est operatio, qua quae erant separata compelluntur in unum. Saepius praecedit praecipitatio, vel cohobatio. Fit quatenus fluidae partes exhalant, concrescentibus ramosis crassioribus. Vel quando a superveniente acido testura destruitur, & crassiores partes gravitate sua fundum petunt. Quod alibi praestat acidum, hoc in butyri praeparatione praestat motus & agitatio.

§. 8. *Cohobatio* est repetita destillatio, ut duo liquores sibi arctius cohabitent. Vel ut omnis ex capite mortuo vis evocetur.

§. 9. *Colare* est depurare vel separare liquidum a spisso, purum ab impuro: Colatura fit vel per linteum vel per pannum *manicam Hippocratis* dictum.

§. 10. *Crystallisatio* species coagulationis est, qua salia in motu posita a superveniente frigore ad quietem rediguntur & in crystallos efformantur.

§. 11. *Decantare* est liquorem per vasis inclinationem a foecibus separare, estque colatio sine linteo.

§. 12. *Detonatio* est fulminationis remissior gradus, quando rigida spicula materiae primi elementi innatant, & circa centra rotata cum impetu majus occupant spacium, omniaque occurrentia corpora disjiciunt. Est vel sicca, quae fit cum nitro in antimonii praeparationibus. Vel humida cum sulphure, tartaro & nitro in clyssorum praeparatione.

§. 13. *Deliquare* est fluidum reddere, sic salia per deliquium solvuntur.

§. 14. *Digestio* plurimis aliis inservit operationibus. Quae digeruntur, macerantur, attenuantur, conjunguntur, dissolvuntur. Fit in calore temperato & humido.

§. 15. *Edulcorare* est acria per lotionem diluere & a calce separare.

§. 16. *Extrahere* est corpus in diversas resolvere partes. Dicitur in specie de tincturis, essentiis resinosis & gummosis. In genere vero destillationem, sublimationem, filtrationem, rectificationem, cohobationem, digestionem, circulationem in se complectitur.

§. 17. *Fixatio* fit vel ab igne, vel ab acido. Figere est quasi ligare, quod avolare contendit, & est immutationis species.

§. 18. *Filtrare* est liquorem per chartam bibulam depurare.

§. 19. *Laevigatio* est triturae species; fit super porphyritem, affusa subinde aqua destillata, unde praeparata exsurgunt.

§. 20. *Nutrire* est succo convenienti impraegnare. Quamvis & in his abusus sit.

§. 21. *Praecipitatio* fit; quando liquor praecipitans affunditur corpori a menstruo aliquo soluto. Spectant huc canones chymicorum. Quod habet vim solvendi, habet etiam, ubi contrarium occurrit, vim pracipitandi. Quae solvuntur ab acidis, praecipitantur a contrariis & vice versa. Omnia sulphurea & resinosa praecipitantur ab aqueis. Eadem aqua diluendo salia per accidens praecipitant, dum solutum sponte & ob propriam gravitatem descendit.

§. 22. *Sublimare* est particulas subtiliores in sublime ducere, ut vasi adhaereat relictis crassioribus in fundo.

§. 23. *Fermentatio* est motus particularum intestinus a diversi generis materia subtili introductus. Ab hoc gradu differt effervescentia.

§. 24. Pertinent huc encheirises aliaeque circumstantiae observatu dignissimae. 1. In destillatione spirituosorum inflammabilium vasa, quo altiora, eo meliora. 2. In acidorum destillatione quo vasa depressiora & humiliora, eo meliora. 3. In olei empyreumatici destillatione recipiens debet esse amplissimum. 4. Oleosa aromatica non fermentata multum olei, parum spiritus reduunt; Fermentata multum spiritus parum olei suppeditant. 5. Si oleum a phlegmate vis separare, filtrum eodem oleo illine. Sin phlegma transire debeat filtrum, humectetur phlegmate. 6. Fracturam vitri ob calidi infusionem evitabis, si paucas prius guttulas vitro affuderis cum agitatione quadam vitri, ut aequaliter prius incalescat.

CAP. XXII.

De instrumentis & furnis.

§. 1. APparatus necessarius ad labores pharmaceuticos consistit in *instrumentorum & furnorum* copia & numero.

§. 2. Usitatiora *vasa & instrumenta* sunt cucurbita cum suo operculo, quod vulgo alembicus vocatur sed male, notante *Cl. Le Mort*. Si cucurbita sit major & ex cupro, vocatur vesica. Si sit minor & recta, dicitur cucurbita separatoria; si sit cum collo incurvato vocatur retorta. Recipiens, crucibula vitriata & non vitriata, catini sive capellae, vel testae, phiola, spatulae, conus susorius, mortaria, circuli ferrei igniti, circuli straminei, cribrum, pixis coementatoria, rollae, ampullae, infundibula, siphones, variique generis vitra, vasa enim vitrea coeteris omnibus sunt praeferenda.

§. 3. *Furni usitatiores* sunt furni pro balneo, pro retortis, pro cucurbitis, piger Henricus, furni pro spiritibus acidis destillandis, furnus portatilis cingulis ferreis munitus, furnus lampadis.

§. 4. *Furnus* constat ex cinerario foco, & laboratotio. Accedunt spiracula sive ventilia vel registra, craticula, ostiola.

§. 5. Caloris gradus mitior est quem tenerrimi hominis manus ferre potest, & respondet urinae recens mictae. Alter gradus est in mb. Tertius in cineribus calidis; quartus in arena calida; quintus in aperto igne: habent tamen & hi gradus suas iterum latitudines vel subgradus.

CAP. XXIII.

De Medicamentorum compositione & distributione.

§. 1. MAteria medica, ex qua omnia constant medicamenta, desumitur ex triplici regno, vegetabili, animali, & minerali.

§. 2. Cum autem plura ob cruditatem ulteriori opus habeant praeparatione, nec intentioni medici plenius satisfaciant, solent plura prius praeparare, alia conjungere, & inde conficere medicamentum nunc simplex dictum nunc compositum.

§. 3. In qnolibet composito est basis; additur subinde stimulus & corrigens. Quae de directore dicuntur, inter figmenta sunt referenda.

§. 4. Accedat signatura vel inscriptio, cujus magna est vis in foro medico, quia conceptus alligati sunt verbis, & quia vocabula nobis nota sunt, putamus res aeque tales esse, quales per vocabula significantur.

§. 5. Porro requiritur, ut medicamenta legitime dispensentur, & certis suis ponderibus atque mensuris distribuantur. Dantur autem pulveres a grano ad scrup. ij. vel

ij.vel drach.j.*Willisius* saepe illos cochleari metitur.Potiones ad unc.Misturae liquidae uno vel altero cochleari. Salia fixa ad drach. j. Volatilia ad grana sex vel octo, spiritus acidi ad guttulas 7.9.vel 12.Elixiria a guttulis 15.ad 40. Extracta a grano ad scrup.j.vel scrup.ij.exhibentur.

§. 6. Granum gr.granum hordei aequat pondere.
Scrupulus scrup.j.pendet grana xx.
Drachma drach.j.tres scrupulos continet.
Uncia unc.pendet drach. viij.
Libra lib.est pondus unc.xij.
Lib.sem.id est unc.vj.
Manipulus M.quantum manu comprehendi potest.
Pugillus P. quantum adductis digitorum apicibus attollitur.
Numero.No.) ita fructus & semina distribuuntur.
Paribus.Par.)
Ana.a.aa.id est eorum quae recensentur aequalis debet esse quantitas.
P.aequ.partes aequales.
gt.guttulae.
q.s.quantum sufficit.) hoc arbitrio prudentis pharmacopoëi relinquitur.
q.v. quantum vis.
q.pl. quantum placet.
S.a.secundum artem.
l.a. lege artis.
S. signetur.
f.s.s.stratum superstratum.
MB.Balneum Mariae.

§. 8. Quandoque compendium facimus,& uno sub titulo plura intelligimus medicamenta , sic nosse debent pharmacopoei , quae sint radices quinque aperientes aliaque ne medicus semper opus habeat ea in specie recensere . Comprehenduntur illa in hac classe.

Quinque radices aperientes.Radix apii, asparagi, foeniculi, petroselini & rusci.
Quatuor herbae emollientes.Althea, Beta, Malva, Violaria.
Quinque herbae capillares.Capillus Veneris.Phyllitis.Polytrichon. Ruta muraria & Ceterach.
Tres flores cordiales.Borraginis, buglossae, violarum.
Quatuor semina calida majora.Semen anisi, cardanomi, cumini, foeniculi.
Quatuor semina calida minora.Ammios apii, carvi, dauci.
Quatuor semina frigida majora.Sem.cucumeris, cucurbitae, citrulli, melonum.
Quatuor semina frigida minora.Cichorei,endiviae, lactucae & portulacae.
Lapides quinque pretiosi.Granatus, hyacinthus, sapphyrus, carneolus,smeragdus.

C A P. XXIV.

De Formulis.

§. 1. MEdicamenta ut variant , in diversis sub formis vel servantur in pharmacopoliis, vel ex tempore ad nutum medici parantur,qualia sunt.

Aceta. Haec vel simplicia sunt vel composita , parantur per fermentationem, per destillationem.

Aquae simplices vel compositae; illae cum vel sine vino, ex toto , vel ex succo: hae variis cum ingredientibus destillantur, quibus non raro per imprudentiam adduntur ea , quae nullam unquam reddere possunt humiditatem , neque blandiori hoc calore alterari.

Boli.

Boli. Rarius a recentioribus praescribnntur. Pro exemplo sint sequentes, unus purgans, alter alterans. ℞. elect. de tamarindis cum foliis sennae unc. sem. pulveris radicis laxativae drach. sem. fiat bolus asperg. saccharo. ℞. Conserv. rosar. antiqu. drach. sem. confect. alkermi. scrup. j. f. bolus.

Cataplasma est medicamentum in forma pultis. Fiunt vel extemporanea commistione pulverum & liquidorum: vel per coctionem, quale est sequens ℞. Rad. alth. unc. j. sem. H. Malv. bismalvae M. j. flor. chamomil. p. j. coque ad putrilaginem, adde farin. lin. drach. vj. vitellum ovi, oxymel. simpl. unc. sem. f. cataplasma.

Clyster est liquor vel decoctum ano injiciendum. ℞. decoct. Betonic. unc. iv. liquor. Corn. cerv. succinat. gr. xv. mellis violat. drach. ij. f. Enema in epilepsia pro infante. ℞. decoct. emollient. lib. j. sal. tart. gr. xiij. sacchar. drach. j. sem.

Condita parantur cum saccharo vel melle. Confecta sunt radices, semina, vel fructus, saccharo incrustata.

Conservae sunt folia, flores, vel etiam radices cum saccharo contusae.

Decocta sunt medicamenta coctione pro purgandi vel alterandi usu praeparanda, pro exemplo esto decoctum folior. Senn. *Mynsicht*. cum vel sine rheo.

Electuarium est in forma mellis vel paullo spissius. Paratur ex conservis, conditis, pulveribus, extractis, sirupis, essentiis, elaeosaccharis. v. g. ℞. Conserv. rosar. unc. ij. theriac. drach. ij. radic. Enul. condit. drach. iij. Extract. Croc. gr. iij. pulv. anonimi. drach. ij. spir. cephal. gr. xv. c. sir. fl. poeon. f. Electuarium in catarrho.

Elixirium est compositum, beneficio menstrui variis ex ingredientibus praeparatum: habet maximam convenientiam cum essentiis. Prostrant in officinis elixir. propriet. *Paracelsi*, album *Helmontii*, uterinum, amarum, febrile, spleneticum, &c.

Emplastra sunt medicamenta tenacia, corio inducenda vel linteo, ut cuti adhaereant: Huc pertinent cerata emplastris molliora, dropaces, picationes, sparadrapa.

Emulsiones sunt medicamenta lactiformia ex nucleis & seminibus cum aquis destillatis vel decocto aliquo parata. Sumitur pro unc. j. aquae drach. j seminis.

Epithema est medicamentum externum vel in forma sicca, vel in forma liquida. In forma sicca sub specierum, pulveris vel farinae nomine parti externae apponitur; vel est in forma liquida, & nihil aliud quam vel sola aqua, vel acetum, vel mistum ex aquis & pulveribus: In officinis prostant aquae pro epithemate cordis, quae ex tempore mistae epithema cardiacum constituunt. e. g. ℞. aquae pro epithem. Cord. unc. ij. spec. pro epithemat. drach. j. & sem. misce.

Essentia est liquor concentratus, & sola consistentia differt ab extracto.

Foecula est medicamentum sub forma pollinis, convenit cum magisteriis, talis est foecula poëoniae, iridis, bryoniae, ari.

Flores sunt sublimati pulveres v g. flores sulphuris.

Gelatinae ad confortandum ex tempore praescribuntur. Talis est gelatina cornu cervi; paratur prius jusculum, cum rasura C. C. cum aqua & vino, quod superveniente frigote in gelatinam abit, additur medulla pomorum citri & saccharum.

Gargarisma est medicamentum liquidum ori & faucibus dicatum. Paratur vel ex aquis, vel ex decocto, additur mel, diamorum, dianuc. nitrum, spirit. vini, &c. e. g. ℞. aquae fol, querc. unc. x. nitr. praep. drach. j. sem. misce. f. gargarisma.

Infusa differunt a decoctis, quod citra coctionem vim medicam possideant: v. g. infusum fol. senn. infusum vitri antimonii.

Julebi denotant medicamentum ad refrigerandum & confortandum in forma potus exhibitum. Vel omnes potiones in quemcunque finem adhibitas. Prioris generis potiones sapore & colore plerumque sunt gratae. Adduntur eum in finem sirupi coralliorum, ribium, berberum, papav. errat. rub. idaei. acetos. citr. pro basi sumitur decoctum aliquod v. g. decoctum corn. cerv. vel aquae simplices destillatae, vel fontana, additur tinctura rosarum, spir. vitrioli ad gratiam. *Mor-*

Morsuli parantur interveniente saccharo fuso. Sunt vel alterantes vel purgantes. Eodem modo parantur *rotulae*, nisi quod pulveres minori dosi sint in morsulis quam in rotulis, hinc ex omnibus quae cum saccharo soluto commisceri possunt, parari etiam possunt morselli & rotulae.

Olea sunt vel expressa, vel destillata, vel cocta.

Pessarium est in forma digiti, dum species sacculo vel lana aut gossypio exceptae, vel cum melle aut galbano incorporatae, in formam oblongam accommodantur.

Huic simile est *suppositorium* pro ano ex melle plerumque & sale constans. Hujus loco utimur etiam lardo, radice petroselini, alumine, sapone, &c.

Pilulae compositae sunt ex rebus siccis beneficio viscidi ac glutinosi alicujus liquoris incorporatis, pro purgandi vel alterandi usu excogitatae.

Praeparata sunt pulveres tenuissimi, saepius intervenienete aqua aliqua destillata in conum collecti, ut ex tempore iterum in pollinem redigi possint. v.g. Corall. praeparata.

Pulveres & species fiunt tritura & laevigatione. Officinales ex pluribus ingredientibus facti vocantur species. Si aromatici sint trageae.

Sacculi fiunt ex vegetabilibus facculo exceptis v.g. stomachales, cordiales paregorici, in colica & calculo, pro cucupha.

Spiritus sunt salia phlegmate soluta.

Sirupus est liquor medicamentosus cum saccharo vel melle ad mellis liquidiusculi consistentiam coctus.

Tincturae sunt extractiones sine abstracto menstruo. Sunt qui tincturam coralliorum siccam quoque ostendunt.

Trochisci sunt parvae rotulae ex pulveribus viscoso aliquo liquore compactis compositae & charactere notatae.

Linimenta & unguenta sola consistentia differunt, illa enim fluidiora, haec minus fluida sunt. Sumitur olei unc. j. pinguedinis unc. sem. vel drach. iij. pulveris & cerae drach. j. Sed plura non addo cum tyronibus scripserim, non veteranis. Neque farraginem ingredientium magni faciam, cum paucis etiam rem aeque feliciter expedire possimus.

DEO Optimo Maximo sit laus honor & gloria in sempiternum! Amen.

Finis Libri Quinti.

CASUS I.

Cephalalgia.

Pastor aetatis circiter annorum triginta quaeritur de appetitu saepius dejecto, siti circa prandium & coenam in principio mox urgente. Maximos circa tempora patitur dolores, praesertim si in aere nebuloso versetur, accedit memoriae imminutio, & animalium functionum tarditas.

Ex ventriculo affectum hunc suam traxisse originem, atque sic per consensum inductum fuisse hanc Cephalalgiam, haud dubitandum: Non tamen eum hic intelligi volumus consensum, quem sibi imaginati fuere veteres, occultum scilicet sed manifestum nos credimus, utpote qui consistit vel in vicinitate, qualis inter pleuritidem & diaphragma, vel in communitate vasorum transmittentium, ut inter pancreas & intestinum duodenum; vel substantiae simi litudine, prout inter nervosas omnes partes ea vulgaris est.

Sitim exortam credimus a ciborum reliquiis, quae in ventriculo in putrilaginem

nem degenerarunt, & lympham magis viscidam reddiderunt, unde glandulae salivales, tali lympha viscida repletae, sitim induxerunt praeternaturalem.

Dolores circa tempora potius sentiuntur. Cum ibi non tantum plura reperiantur vasa, sed & musculi ibidem teneriores ac aëri magis expositi, coagulationem circulantium liquorum, sicque obstructionem facilius incurrant.

Hinc inducta circulantium crassitie memoria simul imminuitur, ob simulgeneratos spiritus crassos etiam ipsis nervis infensos, neque functionibus animae obeundis idoneos: Non mirum vero, cum illa depravata labes eis a prima origine, chylificatione videlicet vitiosa, contracta sit. Qualis enim chylus, talis sanguis, & qualis sanguis, tales etiam erunt inde enati subtiliores aliâs liquores.

Chronicum vero hoc est malum, & pastoribus non raro familiare, utpote qui catarrhis, apoplexiae, phthisi &c. aliâs obnoxii deprehenduntur; Spiritus namque multum impendunt, ac praeterea hyemali tempore in locis frigidis aperto capite saepe nimiam moram nectunt, unde coagulationes succorum facillimè incurrunt.

In curatione ergo non ventriculi solum, sed totius massae S. habenda est ratio: praecedat tamen emeticum tale vel simile v.g.

℞. *Tartar. emet. gr. ij. vel iij. S. Drechpuelverlein a. 1. m.*

hoc non tantum primae viae a saburra liberantur, sed & saepe materia s. lympha viscida hinc inde stagnans per concussionem quasi extricatur & ad motum deducitur.

Dehinc deobstruentia sive stomachica vulgo sequantur, inter quae elixir propr. ess. absinth. spir. cephalicus, haud ultimo loco ponuntur, nec minus aestimentur decoct. betonicae, veronicae, salviae siccae, verbenae &c. multum etiam commendari solet in cephalalgiis omnibus Tr. mille pedum, & alia omnia ex his parata.

Addi tamen his possunt ess. ambrae, castorei, spir. lilior convall. &c. pro memoria vero confortanda in usum veniat *Tr. Succini*, *Potus Theae*, ac *Coffeae*, quae instar omnium erunt, *sal volatile* etiam, *c. c.* naribus odorandum offeratur. Laudatur etiam a plurimis *pulvis trithemii*, parum tamen habet in recessu, nisi intemperamentis frigidis.

℞. *Tinct. succini cum sale armoniaco parat, drach. j. sem. essent. anodyn. scrup. ij. MS. S. Essentz.*

℞. *Extract. cephal. Myns. scrup. j.* f. pill. n. xv. dentur cum pulv. rosar. rubr.

Ut alvus libera sit, prout in capitis omnibus affectibus requiritur, clyster domesticus applicetur, ne symptomata ingravescant.

Externe convenit empl. de minio fronti impositum, vel unguentum alabastrinum, aut

℞. Species pro cucupha unc. sem. vel drach. vj. dentur in nodulo. S. Species *dum Daupt.*

CASUS II.

Hemicrania.

Sexagenarius jam ab aliquot annis, de vehementi dolore capitis, dimidiam & quidem dextram ejus occupante partem, questus est, & quidem quod hyeme magis, quam aestate affligere soleat, cui nunc accessit auditus difficultas, & pulsatorius auris internae dolor adeo intensus, ut de inflammatoria obstructione suspicio sit.

Affectum hunc ut duplicatum quidem aspicimus, nomen tamen hemicraniae, utpote a potiori symptomate, ei imponimus.

Causam in intemperiem sanguinis viscidam & pituitosam rejicimus. Unde sal

sui juris factus, haud rite diluitur; hinc pituita multo sale repleta, per arteriarum poros, in partes membranosas, tum intra tum extra cranium egressa, & subsistens, tristem sensationem efficit.

Magis vero hyeme affligit dolor, quia pori magis coarctantur, ac transpiratione sic sufflaminata, succi coacervati ac in tubulis hinc inde subsistentes, dolorem magis sentire faciunt.

Auditus difficultas accessit, a particulis crassioribus tubulos nervi auditorii obstruentibus, atque simul *internae auris dolor intensus* simul pulsatorius jungitur, a copia particularum crassiorum obstructionem augente, sicque membranosas auris partes nimium extendente, vel inflammationem inducente ac pulsatorium simul sensum imprimente, quae phaenomena suppuratio saepe comes esse solet.

Ut eventum mali hujus paucis attingamus, fere pronunciare possumus illud curatu difficile fore, praecipue ob aegri aetatem, & metuendum ultro ne in apoplexiam, phrenitidem, vel paralysin degeneret.

Scopi tamen curationis sint, materiae peccantis (ut vulgo vocatur) praeparatio, tum evacuatio, doloris sedatio, & ubi tumor exoritur, suppuratio & denique affectae partis confortatio.

Instituitur vero peccantis materiae praeparatio, ut quod viscidum est, ante propinatum catharticum paulum diluatur, & ad faciliorem motum disponatur, quo postea cathartici motum eò facilius sequatur.

Sunt vero praeparantia haec salina omnia vel volatilia vel fixa, hinc omnia ex tartaro, *sale absinth. Card. benedict.* sale armoniaco, &c. huc spectant, sic. v.g.

℞. *Tartari vitriolati* gr.xv. *Succini pulverisati* gr.v. pro dosi. S. digestiv.

Tartari vitriolati loco, sumi aliâs potest arcanum duplicatum sive caput mort. aquae fortis a scrup.sem.ad drach.sem. Succinum additur non quod sit cephalicum, sive dicatum cerebro, sed quod mediantibus suis particulis volatilibus acidum invertat, potissimam malorum talium caussam.

Pro hoc & simili scopo sequentia etiam non erunt minoris momenti v. g.

℞. *Liquoris tartari unc.sem.* S.liquor 30. 40. *Tropffen und mehr im Trincken zu geben.*

Vel ℞. *Tinct.scoriar. regul.* antimonii. Tartariana drach.j. S.Essentz xv.

Jam quod attinet evacuatorium scopum, non hic ad elective purgantia respiciemus, utpote quae nunc dubia diu fuere reddita, sed gradibus ea dimetiemur, v.g.

℞. *Extr.panchymagog.Augustan. vel Crollii* scrup.sem. vel gr. xv. *Scammon. correct.* gr.iij. olei *Succini* gtt.j. misc. & cum spir. lilior. convall. fiant pillulae no.xv. quae aspergantur foecula poeoniae. S.*Hauptpillen* pro dosi.

Vel ℞. *Extracti dicarthami* drach.j. solve in aqua *flor. tiliae*, *adde crem.* Tartari scrup.j. *Syrup.rosar.solitivi* drach.vj. *Aqua cinamomi* unc. sem. Misc. fiat potiuncula a. 1. m.

Si aeger purgans prius in pillulis deglutiit, tum paullo post ad facilitandum in ventriculo & intestinis motum, vel jusculum assumat vel potum theae hauriat. Si vero forma in liquida hoc sit assumtum, tum per aliquot horas nullum capiat cibū.

Praeter evacuatorium hunc scopum, ubi pars materiae peccantis per alvum deturbatur, alia se sistit evacuationis species, per ambitum scil. corporis; & haec quidem praefertur priori: Depuratur etenim hac methodo sanguis, qui immediatam mal. caussam convehit & continet.

Sic ℞. *Theriac.*drach.j. solve in s, q. *aquae card.benedict.* adde *mixturae simpl.* scrupul.j. misc. D. S. Dolor ut mitigetur, conducere poterunt papaverina, chamomilla, melilot. cinnab.nativ.opium.arcan. duplicatum &c. v.g.

℞. *Cinnab.nativ.* gr.iij. *arcan.duplic.* gr.ij. misc.f.pulv.pro dosi.

Vel ℞. *Theriac.coelestis* gr.iij. dentur. S.

Ubi

Ubi tumor exoritur & ad suppurationem tendere intendit, externè applicetur cataplasma ex Herb. *malv. flor. melilet. chamomill. fol. lauri, sem. foenugraec. cum lacte* factum.

Abscessu rupto ad ulceris mundationem in usum veniat mistura ex spir. vini & tantillo mell. rosat.

Tandem ut quartus obtineatur scopus, partis scil. affectae roboratio.

℞. *Tinct. succini* drach. j. *castorei* scrup. j. *Ess.* *ambrae* scrup. sem. misc. S. *Daupt* Essentz *ju* XI. *Eropffen* cum aqua lilior. conval.

℞. *Spir. c. c. composit.* drach. ij. sem. D. S. Spiritus.

Si praemissa omnia in cassum sint adhibita, refugium erunt acidulae, vesicatoria, vel fonticuli aut setacea: Nec sacculi omittantur calidè aplicati ex *sal. tosto*, vel ex *serpillo, origano, salvia, baccis juniperi, rad. angelic.* cum aqua *anhaltin.* irrigati imponantur.

Praeterea vitetur aër frigidus, ac is suffitu corrigatur, qui tantum praestat quam destillatum aliquod. Vinum item vitetur ac alvus libera semper sit.

CASUS III.
Epilepsia.

Vir nobilis aetatis consistentis, ante biennium vexatus malo hypochondriaco, incidit in dolorem colicum, succedente ictero nigro, quem nunc motus convulsivi cum sensuum ablatione, per intervalla excipiunt: ad se rediens, quaeritur de articulorum doloribus, manuumque & pedum dolorifica resolutione.

Affectus hic est complicatus, ob symptomatum congeriem, epilepsiam vero vocamus a symptomate magis urgente, & quidem conjuncta ea hic est cum paralysi notha & arthritide: & in casu sub nomine motus convulsivi comprehenditur. Differunt enim hi a convulsionibus simplicibus. Sic convulsivos motus adesse dicimus, quando partes mox contrahuntur, mox iterum extenduntur. Convulsio vero simplex saltem spasmus est.

Quod hypochondriaci colica facile corripiantur, non ex alia est caussa, nisi ob lympham viscidam & acrem, ac bilis inertiam, unde alvus eis est siccior & segnior.

Icterus vero niger non est ab obstructione lienis, sed ab obstructione vasorum capillarium, & impedita per vasa haec circulatione: haec vero praesupponit intemperiem sanguinis viscidam, & coagulationi leviter obnoxiam, unde spiritus animales etiam crassiores & male dispositi segregantur, qui tum circa certas lunae phases epilepsiam, cum reliquis phoenomenis inducunt, & quidem ob peculiarem nervorum ad artus tendentium obstructionem, resolutionem pedum & manuum inferunt.

Caussa ergo est acidum quoddam nervis admodum infestum & spiritibus animalibus, sive succo nerveo legitime segregando, vel perficiendo, inimicum: unde & malo hoc correpti subito cadere solent, ob nervorum flacciditatem, quando hi a spiritibus animalibus non amplius tenduntur & expanduntur.

Recidivare vero solet hoc malum, quando nunc pori & tubuli cerebri ita dispositi sunt redditi, ut nullus amplius laudabilis succus nerveus segregari queat, sed is vel acris nimium, vel crassus, & obstructionibus aptus segregatur, atque tum non tantum motu, sed & quantitate, acrimonia &c. vitiosas perficiat functiones.

Videtur vero malum hoc, in proposito subjecto satis periculosum, non ob symptomatum congeriem saltem, sed & quod ante pubertatem saltem illud curabile observatum sit, postea raro vel non.

Curationi tamen insistatur & in & extra paroxysmum.

In paroxysmo ad excitandum vel in ordinem redigendum subtilium agentium motum, naribus offerantur *Spir. salis armoniaci, aqua epilept. Lang. castoreum*, &c.

Spinae dorsi infricetur *Spir. convulsivus lumbricor. aqua hyster. cum castor.* &c.

Et aeger si in loco tenebricoso versetur, in magis lucidum feratur, ut eo citius excitetur & ad se redeat.

Extra paroxysmum respectus habeatur causae, quae cum in viscidi tate & acrimonia circulantium humorum originaliter consistere soleat, quovismodo ad statum naturalem reduci tenetur: & quidem si humore quantitate excedere hariolentur, plethora videlicet adesse praesumatur. V. Sectione ea paulisper minuatur. Postea primarum viarum saburra acida eliminetur, modo per praeparantia, modo per evacuantia. Scopos vero hos duos unico sequenti remedio assequi poterimus, v.g.

℞. *Radic.* 5. *aperient. angelic. poeon.* aa. drach. j.
Herb. betonic. salviae aa. m. j.
Flor. tiliae. Stoechad. Lilior. convall. aa. p. j.
Fol. senn. unc. j. sem. *Agaric.* unc. sem. *sem. carthami.* unc. j. *crem. tartari.* scrup. ij. *cinamomi. Zingib. macis* aa. scrup. j. Incisa grosse dentur ad nodulum. D. S.

De hinc ad specifica accessus fiat, utpote acido acri minus volatili corrigendo in specie dicata. Sic a Cratone cinnabarina praedicantur, ut *Magnes Epilepsiae*, *Riverius* commendat pulverem *Valerianae* ad cochlear j. *Barbette* potionem *ex Sapone Hispanico* &c.

Laudant alii *Corvum* in olla ad nigredinem combustum, vel *secundinam humanam* ad drach. j.

D. Ludovici suum pulverem Epilepticum aliis praefert. v.g.

℞. *Pulv. bezoard. alb.* (qui paratur ex C. C. *philos. terra sigill.* & *unicornu foss.* aa. unc. sem.) *succini albi* pp. drach. iij. *cinnab. nativ.* scrup. iv. *laud. opiat.* scrup. j. Misc. f. pulvis.

Infanti unius mensis exhibet quartam grani partem, trimestri gr. j. &c.

Nos laudamus *Tinct. Opii Dn. Maets cum Spir. nostro Cephalico* spir. C. C. compos. paratam.

Potus theae etiam largius dari debet, ac quidem in primo cyatu *liquoris C. C. succinat.* gtt. xx.

Salis vol. etiam C. C. singulis diebus semel detur a drach. j. ad drach. ij. cum cerevisia tenui calida.

Sudores quoque singulis diebus mane in lecto eliciantur, praemisso *potus theae* ad gratiam, interpositis *pillulis purgantibus cum castoreo*, quales habent *Barbette* & *Decker*.

Variis irritis setaceum Epileptico suaderi poterit.

Ad artuum vero resolutionem praeter sudorifera etiam *Thermae* & *Balnea* consulantur.

In diaeta vitentur omnia acida & viscida, & terror, ira &c. Pro potu concedantur cerevisia vel *vinum salviatum*, *epulatum* &c.

CASUS IV.

Apoplexia.

Judaeus senex, facie rubicundus, post mediam noctem stertere incipit, uxor insoliti quid observans, eum excitare conatur, rata, eum in somniis vexari, quod aliàs ipsi non erat insolitum, verum frustra, jacet instar mortui, sine sensu & motu, excepta respiratione & pulsu.

AFfectus est apoplexia fortis ob respirationem admodum imminutam, ex hac etenim vel imminuta admodum vel subinde remittente fortitudo hujus affectus patet.

Differt vero affectus hic a caro in hoc, quod in caro respiratio sit liberior, & a passione hysterica, quod in hac non omnes sensus tollantur, & a syncope, in qua partes sentiuntur rigidae, ubi econtra hic laxae & flaccidae.

Malo vero huic obnoxii facile fiunt sanguinei, cum eorum sanguis a centro versus superficiem impetuosius moveatur, segnius vero a superficie ad centrum.

Dari verò Apoplexiam a sanguinis restagnatione, morbus Hungaricus indigitat, ubi aegri nonnulli paulo ante mortem, in profundissimum labuntur somnum.

Post mediam noctem vero aegrum hoc malo correptum esse, causa potuit esse, vel quia tum minor humorum agitatio, vel quia peracta tunc chylificatione, novus chylus sanguini infusus, singularem potuit inducere alterationem & dispositionem ad subitam talem stagnationem circulantium humorum.

Stertor exoriri videtur a lymphae in aspera arteria restagnatione, haec enim spirituum animalium influxu sublato, statim aëri viam intercludit, non aliter ferè ac fit in strangulatis.

Insomnia de vertigine, de casu ab alto, in Senibus Apoplexiae, in Infantibus Epilepsiae solent esse prodromi.

Sensus & motus pereunt ab impedita spirituum animalium segregatione & influxu, a sanguine enim stagnante & vi in cerebrum adacto, quasi comprimuntur orificia nervorum. Pulsus vero ad tempus adhuc durat venis & arteriis non omni ex parte, & quasi uno momento obstructis, sed pro parte adhuc circulum permittentibus.

Dividit *van Helmont* Apoplexiam in positivam & privativam. Positivam eam credit ubi spiritus quidem adsunt, sed transitus negatur: Privativam vero ubi spiritus deficiunt, neque ex qua necessum est adsunt copia.

Alii distinguunt in sanguineam & pituitosam. Sanguineam ab immediata sanguinis stagnatione, & sufflaminata circulatione: Pituitosam vero ab obstructis variis cerebri saltem tubulis a lympha viscida originem trahere statuunt: atque hinc curam maxime distinctam oportere esse contendunt. Sic in sanguinea commendant V.sect. non item in pituitosa; in hac vero purgantia fortiora, in illa non. Sic item in pituitosa volatilia praescribunt, Temperata vero in sanguinea: clysteres etiam in hac volunt esse emollientes in illa vero acriores. Diaetam quoque observari deberi notant, ubi in pituitosa aromatica laudant, in sanguinea vero mucilaginosa sive juscula ex animalium extremitatibus, & lacticinia.

Curatio interim & in & extra paroxysmum instituatur.

In paroxysmo primarius scopus eo collimet, ut omnimodo excitetur aeger, in hunc finem *Spir. sal. armoniaci fortis* naribus adorandus admoveatur, vel *Sale vol. Cc.* ad aliquot grana eis infletur, ac ori indatur.

Et si certi simus aegrum Apoplexia pituitosa esse correptum, tum statim vomitorium sat potens infundatur. v.g.

℞. Sir. emetici unc. sem. vel drach. vj. S.

In-

Infusio vero aegrè & non nisi cum molestia magna fiet, interim tentetur quovis modo, vel etiam talis clyster injiciatur. v. g.

℞. *Radic. Angelic. Enulae* aa. drach. iij.
Herb. Salv. majoran. Origani aa. m. j.
Flor. Stoechad. Anthos. Lilior. convall. aa. p. j.
Colocynth. in petia ligat. drach. sem.

Coque in s. q. aquae tonitrualis (ob copiam nitri) Colaturae ℞. libram j. adde.
Aq. benedict. Rulandi, sive *croci metall.* unc. iv. vel vj.
Sal. gemmae drach. j. Misc. fiat clyster statim injiciendus.

Ori etiam infundatur hoc vel simile. v. gr.

℞. *Aqu. Epilept. L. hirundin. cum castor. Lilior. convall.* aa. unc. j. sem.
Spir. Cc. compos. cephalici aa. drach. j. sem. Misc. S. Mistur.

℞. *Aq. hyster. cum Castor.*
Spir. ceras. nigr. Lilior. convall. aa. sem. Misc.
S. Spiritus pro spina dorsi & plantis pedum.

Pro praeservatione detur *Sal volatile cc.* ad drach. j. bis vel ter in hebdomade inter prandium vel coenam: *Potus item Theae* bibatur cum salvia vel rore marino, ac singulis mensibus bis propinentur seqq. pilulae laxativae numero 5. vel 7. v. g.

℞. *Gummi ammon.* drach. j. *myrrhae. resin. jalapp. diagrid.* aa. scrup. ij. *croci* scrup. j. *Sal vol. succini* drach. sem. *olei succini* gtt. xij. MS.

Fiant pillulae numero Lxxx. quae involvantur pulv. diambrae.

Praeterea *fonticulus excitetur*, & ad haemorrhoides respiciatur, quia horum fluxus admodum foret conveniens.

Si a percussione originem videatur trahere, videndum num Trepanatio institui queat.

Extra Paroxismum alias conveniens eadem quae in Paralysi.

CASUS V.

Paralysis.

Quamvis autem praedictus Judaeus elapsis 24. horis extingueretur, & paulo ante mortem febricitaret: Alium tamen vidimus Apoplecticum, qui excitatus dextri lateris resolutionem patiebatur, ablato omni motu & sensu, in eodem latere, manus & pes affecti lateris intumuisse videbantur, sed tandem penitus flaccescebant.

LAborabat hic Judaeus Hemiplegia seu Paralysi unius lateris.

Manus & pes intumescebant, ob Spirituum defectum, & humorum stagnationem: *& flaccescebant* ob impeditum Spir. animal. influxum.

In curatione (quae aliquando aegrè obtinetur & quidem difficilius in senibus, quam juvenibus, difficilius item hyeme quam aestate, &c.) eo allaborandum, ut obstructio nervosarum partium tollatur, visciditas circulantium humorum incidatur: & denique debilitatae partes roborentur.

Primo scopo inservire poterunt purgantia & quidem fortiora.

℞. *Extracti diacarthami* scrup. iv. solve cum *Aq. cinamomi*, adde *castorei pulverisati* gr. iv. *Tartari vitriolat.* gr. xxv. *Sir. diaser. Andernac.* unc. j. Misc.

Vel ℞. *Extract. cephal. Mynf.* scrup. j. *Merc. dulcis* gr. viij. *Scammon. correct.* gr. iij. *Olei succini* gtt. j. Misc.

Fiant pillulae numero xv. deauratae dentur. Omnibus remediis in Paralysi debet addi castoreum.

Si in infuso purgans desideretur, infusio fiat *cum decocto lignorum*, non enim hujus mali cura a curatione Luis venerae abludit multum.

Praemissis si opus purgantibus, vel iis omissis ad sudorifera fiat accessus, quoniam vero sudor difficulter hic obtinetur propter pororum nimiam angustationem ex obstructione, hinc valida sint sudorifera, vel insuper in Laconico sudores exprimantur.

℞. vero. *Theriacae rec.* drach.j. solve cum *Aq. Flor. sambuci*, adde *Spir. Tartari compos. Tinct. Antimonii ex scoriis.* aa. drach.j. Misc. pro dosi.

Theriacam commendamus, quia ob diversitatem aetheris, in fluidis corporis nostri, insuetas producat fermentationes, in stagnantibus partibus.

Vel ℞. *Antimonii diaphoret. cinnab. nativ.* aa. scrup. sem. *Salis vol. viperar.* gr. iij.

Fiat pulvis, cui superbibatur haustus Decocti Lignorum.

Bezoardicum minerale hic etiam praestantissimum praebet deobstruens pro debilitatarum nervosarum partium, vel spirituosarum earundem, incolarum roboratione.

Rec. *Spir. cephalici. Cc. compositi.*
Salis vol. oleos. cephalic. aa. scrup. ij. Misc. S. Essentz *ju* xv.
Rec. *Tinct. antiscorbuticae Bontekoei* unc. iij. S. Spiritus *jur* Essentz.

Externè instituantur inunctiones per spirituosa & penetrantia, non vero in parte affecta, sed in spina dorsi, cum obstructionis initium & principium ibi subsistat.

Rec. vero *Spir. vini rectificatissimi, convulsivi* aa. unc. j.
Olei philosophor. drach. ij. *Iuniperi* scrup. ij.
Aq. hyster. cum castor. unc. j. Misc. S. mistur.
Rec. *Olei circulati Fausii.* unc. ij. S.

Aqua hysterica additur praemissae misturae ut Spir. vini paulum temperetur.

Conveniunt etiam unguenta, sed sint subtilia & cum oleis destillatis remixta v.g.

Rec. *Unguent. Nervin. martiati* aa. unc. j. *olei thereb. lucid.* drach. j. *C. Cervi* drach. sem. *Salis vol. cc. in spir. propr. sol.* scrup. ij. Misc. Fiat linimentum.

Post inunctionem pars affecta Paralytica tegatur linteis calidis, vel panis calidus imponatur lateri affecto.

Maximo cum emolumento etiam spinae dorsi imponitur Empl. de ranis cum mercur., utpote ad omnes viscerum obstructiones pituitosas efficax.

Rec. vero *Empl. de ranis cum quadruplo* mercur. unc. j. *Camphorae* drach. sem. malaxetur cum *olei succini*, & detur.

Thermae cum aliquando juvisse aliquando nocuisse deprehensae sint, hinc earum usus cautè instituatur.

Pro praeservatione convenit Fonticulus, & creber usus *Tinct. succini. Liquor. cc. succin. Aq. Anhalt.* &c.

CASUS VI.

Vertigo cum consumptione totius.

Puer undecim annorum plerumque post somnum de capitis imbecillitate conqueritur, a prandio subita virium dejectione cum scotomia corripitur, corpus contabescit, & saepius alvi torminibus vexatur: quaeritur quis morbus; & quae remedia sint adhibenda?

Quum nonnulla hic concurrant symptomata, quae alias non accidunt vertiginosis, hinc affectus hic propriè loquendo non est vertigo, sed est congeries morborum a spirituum animalium depravata, & crassa dispositione non tantum, sed & circulantium reliquorum humorum visciditate, vel & vasorum lacteorum obstructione dependens.

Vertiginem induci a spirituum crassitie, probatur exemplo ebriorum, ebrii namque

que sunt vertiginosi, quia spiritus volatiles vini sunt crassiores, ac adeo brevi tempore spiritibus animalibus assimilari haud queunt, hinc ob mistionem perturbatam, & motum inaequalem, vertiginis phaenomenon exoritur.

Si per consensum est, facilè cognoscitur, quia invadit cum praecordiorum anxietate, vel etiam nausea aut vomitu.

Vertigines hystericarum vel hypochondriacarum mulierum, ex complicato malo patent.

Capitis imbecillitas post somnum adest, quoniam humores circulantes per meningum tubulos segnius moventur.

Somnus etiam in vertiginosis saepe solet esse turbulentus, quia spiritus a particulis heterogeneis comitantur, quae si sunt crassiores somnum, si vero subtiliores vigilias inducunt.

Virium prostratio se jungit, quia pauci & crassi quidem spiritus generantur, vel quod sanguis nimium moveatur, id quod a bile, ab humore aliquo calido, & forte vinoso fieri potest: Vel etiam ab inordinata fermentatione, & quod tunc particulae exhalent, quae sanguini commistae ejus rarefactioni in corde resistunt.

Corpus contabescit ab acrimonia humorum salina & crassa, unde spiritus similes generantur, qui tum cum ipsi sint crassiores vel salini, dulcificationem succi nutritii perficere haud queunt.

Tormina etiam sentiuntur, vel quia pori intestinales sunt obstructi, vel quia fortè lumbrici domicilium sibi in intestinis constituerunt, quoties etenim tormina sentimus, toties suspicio de lumbricis capi potest.

Morbus interim hic non est contemnendus, solet enim vertigo saepius esse prodromus Apoplexiae in sene, vel Epilepsiae in juvene.

Videntur vero objecta moveri in circulum, quoniam spiritus a particulis heterogeneis in talem motum rapiuntur, & tum mens concipit ideam motus circularis.

Sic qui ab alto despiciunt, saepe fiunt vertiginosi ob motum.

Est verò Vertigo triplex: 1. Quando objecta videntur in gyrum agi, 2. quando videntur nigra, 3. quando aegrum projicit ad terram.

In curatione ratio habeatur crassitiei humorum corrigendae: Obstructionis factae in profundis, reserandae, & capitis cum ventriculo roborandi.

Ubi per consensum ex ventriculo exoriri videtur vertigo, citam feret opem vomitorium oblatum v. g.

℞. *Tart. emet.* gr. j. vel 2. *Pulveris. rad. jalapp.* gr. v. Misc. f. pulv.

Si vero ex visciditate circulantium etiam humorum, tum instituatur praeparatio, & denique ejusdem eliminatio vel per Purgantia vel Sudorifera.

Inter praeparantia poni merentur praeter salina varia, & omnia ex Tartaro parata, etiam *balsamica Tinct. Propr. Mynf. Elixir Propr.* s. acido, *Ess. carminativa, spir. salis armoniaci simpl.* & *arom. Liquor. c. c. succin.* &c. Si purgandum.

℞. *Mannae el.* unc. j. solve in s. q. *Aq. fl. acatiar.* adde *crem. tartari.* scrup. j. Misc.

Vel ℞. *Extract. panchymag.* scrup. sem. *resin. jalapp.* gr. iv. cum *Tinct. purgante* fiant pill. no. 11.

Vel ℞. *Extract. diacarth.* drach. j. fiat potiuncula purg. prout de Paralysi praescripta extat.

Pro obstructione vero in profundis tollenda, ac sic consequenter capite roborando, utpote quae roboratio eadem est, ac reseratio.

℞. *Liquoris c. c. succinat.* scrup. ij. *spir. c. c. compos.* drach. j. *cephalic.* drach. sem. *Ess. castor.* scrup. j. Misc. S. Essentz *ju* xv.

Vel ℞. *Spir. lilior. convall.* drach. ij. *Aq. Anhaltin.* drach. j. sem. *Spir. c. c. compos.* drach. sem. Misc. S. ut ante.

Vel ℞. *Aq. menth. Lilior. convall.* aa. unc. j. *aperitiv. Schrod.* unc. ij. *Liquoris c. c. succin.* scrup. j.

scrup. j. *Ess. castor.* scrup. sem. *Syr. flor. poeon.* drach. ij. Misc. S. mistur.

Pro corrigendis stomachi depravatis contentis egregiè prosunt amara v.g. Essentia absynth. compos. cum Spir. cephalico mista. Multum quoque praestant pulveres absorbentes horis vespertinis exhibiti cum uno vel altero grano salis armoniaci, vel C.C. volat.

Nec etiam negligantur pulveres stomachales aromatici cum specif. cephal. combinati. Si specifica alia quis expetat, ei commendatur stercus pavonis vel in pulvere, vel electuario, ob sal etenim volatile copiosum effectum suum edit, hinc

℞. *Stercoris pavon. q. lubet*, cum *conserva betonic.* fiat Elect.

CASUS VII.

Mania.

Studiosus ab aliquot annis Epilepticus, ante Plenilunium furere cepit, loquebatur plura absurda, vim adstantibus inferre conabatur, altero die oculi rubescebant, furor erat acutus, lingua sicca & arida, vigiliae continuae.

Mania species melancholiae est cum furore, & quidem non differunt melancholia, mania, phrenitis & delirium nisi gradu: cum epilepsia vero convenit Mania, quia causa amborum consistit in humoribus circulantibus ab acido singulari acre fermentescibili depravatis: vel nervorum tubulis singulari modo dilatatis, & sic etiam crassiores particulas transmittentibus: hinc frigus perferre possunt, quia humores etiam crassi in nervos admissi, fibrillarum motum maximè intendunt.

Occasio est a fermento intus in corpore genito, vel a fermentescibili crasso foras adveniente, ut vino, vel aethere, aut spiritibus animalibus sic sensim depravatis.

Pulsus in hoc malo quidem est magnus non tamen frequens, propterea non febrilis, quia, etsi sanguis impurus, tamen mistio ejus nondum turbata existit.

Servat verò Mania sua tempora instar febris intermittentis ferè, hinc plenilunium eligit.

In curatione ad intestinum motum praeternaturalem respiciendum: dehinc acidum peregrinum eliminandum, & denique urgentiori symptomati occurrendum; quod hic solent esse vigiliae nimiae, ob pororum vero sive tubulorum nerveorum nimiam dilatationem, ac sic nimis copiosam admissionem particularum etiam crassiorum, nulla quies datur.

Primum scopum quod attinet sisti saepe solet intestinus circulantium humorum motus per V. sectionem in brachio vel pede, & quidem satis largiter institutam ad unc. x. & ij.

Post V. Sectionem motum etiam sistunt frigida, sed quia haec simul obstruunt, hinc cautè propinentur. Nitrum vero convenit & camphora &c. & nitrum quidem etsi frigidum censeatur, non tamen obstruit, sed resolvit, hinc infunditur potui ordinario. Vel.

℞. *Liquoris Nitri alcalisati* unc. sem. D.S.

Vel loco hujus sumatur *liquor Tartari* vel *spleneticus Schroederi*.

Prosunt etiam chalybeata, sic v.g. continuetur usus *Tincturae Martis Ludovicianae* bis de die ad gtt. 25. ad 40. interposito subinde catharctico quale hoc esse potest v.g.

℞. *Resin. jalapp.* gr. xv. *vitelli ovi tantill.* solve exacte & adde *aqua epilept. Lang.* drach. j. sem. Misc. S. a. I. m.

Purgantia oportet esse fortiora, alias vix saburram acidam commovebunt. Hinc & emetica magnae hic sunt efficaciae.

Potius tamen extra paroxysmum, quam in illo, purgantia offerantur, quia sanguinem magis solent movere. Clysteres vero si admittat aeger, saepius injici debent fortiores.

Denique vigiliae quovis modo demulceantur tam per externa quam interna: Inter interna omnibus praeferuntur emulsiones, & si vires sint fortes etiam opiata dentur, praeprimis si ab ira malum sumserit initium: Si vero epilepsia praecessit, cautè dentur opiata quia nimis figunt subtiles spiritus, crassioribus relictis.

CASUS VIII.

Phrenitis.

Juvenis ebrietati deditus, cum per aliquot dies mero incaluisset vehementissimè febricitavit, deliravit & in adstantes involare conatus est.

VIdetur affectum hunc ab erysipilate in ipso cerebro enatum fuisse, vinum enim inflammatoriam obstructionem leviter inducere potest, quia sanguinem coagulat: quod enim est erysipelas in parte alia membranosâ, illud est phrenitis in meningibus.

Aequilibrium spirituum est sublatum ob meningum sive partium nervosarum inflammationem sive obstructionem, unde floccos legunt, & alia absurda peragunt. Incuratione ergo non horum saltem, & turbatae sanguinis misturae respectus habeatur.

Inflammatoria obstructio tollatur per V. Sectionem saepius repetitam, tum per deobstruentia v.g.

℞. *Cinnab.nativ.*gr.v.*Nitri alcalisati.*gr.iv.*Pulv.Bezoard.vel antim.diaph.*gr.xij. misc.f.pulv.

Vel ℞. *Lapidis Bezoar.cancror.*aa.gr.v. *Camphorae* gr.iv. misc.f.pulv.pro dosi.

Tinctura Bezoardica saepius item detur, ac nitrum in potu ordinario copiosè propinetur.

Opiata quemadmodum in nulla inflammatione, ita nec hic conveniunt, nisi maritentur cum diaphoreticis v.g. cum sale vol.c.c. vel cum tinct. bezoard.&c.

Inter externa conveniunt ea quae poros penetrant ac inflammationem demulcent, atque inter haec laudantur columbae vivae dissectae & applicatae, &c.

CASUS IX.

Ophthalmia.

Vir consistentis aetatis studiis deditus flante barea prodiit in publicum, statim sensit mordacitatem in oculo cum lachrymis involuntariè profluentibus, noctu supervenit ardor cum rubedine oculorum, multa vasa sanguine turgescentia in albo oculi conspiciuntur, ac lucem ferre nequit.

AFfectus est inflammatio oculorum sive Ophthalmia: Est verò inflammatio humida ob vasorum lymphaticorum copiam. *Barbette* distinguit inter ophthalmiam ex lympha crassa, vel acri: in illa commendat *Tinct. Veneris & vitriolum album*, in hâc verò sedativa utpote *Sacharum Saturn.* tutiam, &c.

Literati quando saepius hoc malo corripiuntur, id habent a continuis vel nimiis lectionibus, quia sic spiritus depauperantur: & tum quod per vitam sedentariam saepe concoctionem turbatam experiantur.

Lucem verò affecti *ferre nequeunt*, quia ob motum luminis, in quo solo subsistit lumen, ardor augetur.

Cu-

Curatio eo collimet ut obstructio inflammatoria tollatur, seri acrimonia temperetur, affluxus praecaveatur, & oculus denique roboretur.

Quoniam verò huc multum contribuit depravata primarum viarum dispositio, hinc si malum propterea contumax sit curationis gratia non tantum vomitorium commendatur, sed & praeservationis gratia etiam multum valet.

Diaeta etiam hic plus saepè praestat quam medicamenta.

Sic & Hippocrates notavit alvi profluvium lippientibus solatio esse. Purgantia ergo propterea non erunt hic extra usum v. g.

℞. *Elect. de Tamarindis cum fol. senn.* drach. x. *cum aqua flor. acatiar. solutis* adde *Ialapp. pulv.* gr. xij. *Syr. rosar. solutiv.* drach. vj. misc. S. *a.* 1. *m.*

Vel ℞. *M. P. Lucis maj. ex aloe rosat. extract. cochiar.* aa. scrup. sem. *diagrid. pulver. troch. aland.* aa. gr. j. misc. fiant pill. numero xxj. D. S.

Vel ℞. *M. P. de succino Cr.* scrup. j. Fiant pill. num. xv. D. *a.* 1. *m.*

Post haec V. Sectio praesentaneum hic erit remedium, vel hirundines retro aures vel tempora ponantur. Vel vesicatoria aut setaceum applicentur. Nec sudorifera omittantur.

Externè pro Collyrio

℞. *Olei Saturn. dulcis* gtt. 20. *Tinct. Veneris* gtt. 10. *Sp. vini camphorat.* gtt. xv. *aqu. rosar. sambuci* aa. unc. j. sem. misc. fiat Collyrium.

Vel ℞. *Album ovi optime conquassat.* cum *aqu. foeniculi, euphras. rosar.* aa. unc. ij. adde *Sachar. saturn.* scrup. sem. *vitrioli albi* gr. vj. *Tinct. Veneris* q. s. ut coeruleo colore tingantur. Misc.

Vel ℞. *Aq. chelidon. maj.* unc. ij. *Spir. flor. Sambuci* drach. sem. *croci metall.* scrup. j. sem. *Margarit. ppt.* scrup. j. *Sal. viperar. nicotian.* aa. gr. ij. Mixta stent per 24. horas, postea filtrentur, pro collyrio.

Albumen ovi in collyriis prodest non quod repellat, sed quod acidum absorbeat. Sic vitriolum album non repellit, sed ob particulas metallicas absorbet. Lac verò proterea non convenit, quia ab acido statim coagulationem incurrit. Resolventia ergo omnem hic absolvunt paginam.

CASUS X.

Suffusio.

Foemina 30. annorum scorbutica ante aliquot menses advertit culices parvos, & caliginosa quaedam corpuscula in oculo dextro apparere, nunc eadem oculo sinistro obvolitare.

AFfectus hic vocatur suffusio, & est morbus humoris aquei, & quidem ab ejus crassitie originem trahens.

Est vero suffusio vel vera vel notha, notha utrosque occupat oculos, & est primus catharactae gradus. Vera verò primo unum, dehinc alterum occupat oculum.

Dantur verò diversi gradus, sic objecta vel planè, non videntur, vel pro parte, dum aliqua saltem pupillae pars tegitur a pellicula.

Differt etiam suffusio cornea a nigricante &c.

In curatione, respectus habeatur cacochymiae scorbuticae, quae tollatur, dehinc oculus roboretur aperientibus & discutientibus.

Ad tollendos depravatos humores crassos &c. conducunt. v.g.

℞. *Aloes opt.* gr. vj. *Troch. aland.* gr. j. *merc. dulcis* gr. iv. vel v. misc. fiant pill. num. xv. pro dosi.

Hae pillulae ad minimum bis sumantur in septimana. Interpositis ta men alterantibus, utpote tinct. antim. spir. cephalico, sale vol. oleos. &c.

Tum pro roboratione partis affectae sumatur elect. Timaei vel

℞. *Spec. diambr. cum ambr. diarrhod. abbat.* aa. scrup. ij. *coriandr. ppt.* drach. j. *sem. anisi. foeniculi.* aa. drach. j. sem. *N. mosc.* drach. j. *cardamom. minor. cubebar.* aa. scrup. j. *Sachar. rosat. tabulat.* unc. sem. misc. fiat pulvis D.S.

Praeter haec diaeta tenuissima sit, qualis debet esse aliàs in morbis acutis. Post haec curatio absolvatur externis discutientibus.

Ex his spir. vini aliquando satisfacit, vel aqua Hungariae tanquam spir. penetrantiss. rorismarini.

Conducit verò efficaciss. *Sale vol. viperar.* si gr. j. vel ij. aqua rosar. solvantur & oculis instillentur.

Vel ℞. *Spir. panis secalin.* unc. iij. *croci metall.* scrup. j. Stent per 24. horas, tum filtrentur exactè per chartam, adde parum *vitrioli cypr.*

In officinis etiam prostat *Aq. ophthalmica Quercetani*, vel *Hartmanni*, quae instillari possunt mane & vesperi, aeger verò detineatur in tergo.

His irritis vesicatoria, fonticuli, ac setacea in usum vocentur, nec V. S. negligatur precipuè sub lingua.

Camphora quae aliàs in inflammatis oculis optimè prodest, hic nocet, quia humores subtiliores abripit, crassiores verò relinquit ac incrassat.

Si frustra omnia adhibeantur; ad manualem operationem accessus fiat. Ubi tamen notandum, ut catharacta sit matura, scil. ut pellicula talis sit consistentiae ut detrahi queat absque ruptura.

Prae aliis huic malo obnoxii dicuntur, oculis prominentibus gaudentes, quod aëris injuriae sic magis expositi coagulationem lymphae facilius admittant.

CASUS XI.
Catarrhus ad Nares.

Vir generosus plethoricus, vinosus iter faciens intempesta nocte incidit in narium obstructionem, quandoque multa mucosa tum per nares tum per os rejicit, accedit raucedo cum tussi.

AFfectus hic aliàs vocatur coryza, & hic quidem cum raucedine.

Causa immediata est coagulatio lymphae & mediante hac inducta obstructio a frigore contracta. Occasionalis causa erat intempesta nox: Antecedens verò plethora.

In curatione respectus habeatur coagulatae lymphae, quae fluida rursus reddatur, & quidem sudoriferis mediantibus, inter quae prodest theriaca, vel rob sambuci cum Aq. flor. sambuci, vel item antim. diaphoret. Vel.

℞. *Aq. flor. sambuci. card. bened.* aa. unc. j. sem. *Spir. theriacal. camphorat.* drach. j. *Tinct. opii* gtt. xv. *Syr. card. bened.* drach. ij. misc. Si alvus sit tardior praemittatur enema.

Praeterea etiam lympha attenuationem recipit a suffumigiis; sic *Barbette* commendat vaporem aceti ferro ignito aspersi, ut & simplex suffumigium ex mastiche sexies de die adhibitum, &c.

Contra raucedinem conducunt cerevisia calida cum butyro, vel potus theae, nec non Syr. violar. de liquirit, diacodium liquidum &c.

CASUS XII.

Auditus difficultas.

Puer 12. annorum laboravit ante triennium morbo Hungarico, hunc excepit auditus difficultas in hunc usque diem durans, ut ea etiam quae proferuntur a praeceptoribus vix audiat.

SOlent febres malignae judicari per surditatem, dum pori a fermento peregriño maligno obstruuntur. Et hic quidem non est absque periculo quoniam non tantum diu duravit, sed & obstructio fortis est, & totalis ferè.

Conveniunt verò 1. purgantia v.g.

℞. *Extract.diacartham* scrup.ij.solve cum *Aq.serpill.* adde. *Rhabarb. pulv.* gr.vij. *Sir diaser andern.* unc. sem. misc. pro dosi.

Dehinc sudorifera non negligantur, inter quae conducunt decoctum lignorum, &c.

Pro corroboratione detur *Spir.cephalicus Tinct.succini, Sp.formic.Aq.anhalt.* internè, ad gtt.12.vel 15.

Externa non sint nimis aeria, neque crassa, nec frigida aut calida, sed temperata. Commendantur verò *Aq.Reg.Hungar.Aq.card.bened.* de recenti herba ter vel plus destillata, cum gossypio auribus indita, vel item *Spir.Tartari sassafratus*. Vel & *panis recens* ex fornace extractus & *cum aqua anhaltina* aspersus & applicatus.

Moschata quoque non sunt infimae sortis auribus immissa. Vel. *Aq. acovistica Mynsi. aut formicar.* ob Sal. eorum volatile quod magnanimitat. efficit. Crato commendat *axungiam serpentis, cum aqua card.bened.destill.* & immissam. *Pediluvia* item non negligantur, & *Potus caffe* diligenti sit in usu.

Si omnis cura frustra adhibetur, videndum an mediante cornu audire patiens queat, quia per id propter flexuosum aëris motum surdastri saepe optimè audiunt.

CASUS XIII.

Tinnitus Aurium.

Hypochondriacus conqueritur de tinnitu aurium, putat se audire sonitum campanae, vel strepitum aquae, quandoque cessat hoc malum sed subitò recurrit.

HYpochondriacus conqueritur de tinnitu aurium, putat se audire sonitum campanae ab humorum inordinata fermentatione, hypochondriaci etenim sanguine gaudent fermentescibili.

Causa est visciditas flatibus generandis apta, & variis obstructionibus conficiendis idonea.

Hinc conveniunt stomachica acidum absorbentia qualia sunt omnia anti-hypochondriaca.

Sal volatile c.c. bis vel ter sumi potest in septimana in prandio. Sic sudorifera hic erunt insignis effectus.

Enemata etiam possunt applicari cum emolumento.

Externè Sal tostus auribus applicetur. Scarificatio aurium singulis mensibus instituatur, & V. Sect. in pollice pedis, vel manus, ac vesicatorium item nuchae applicetur.

CASUS XIV.

Dentium dolor.

Puella quindecim annorum gravissimos patitur dentium dolores qui noctu exacerbantur, malae tument, pulsus solito est celerior, & sitis intensior.

Subjectum hujus mali vel est universale, massa sang. videlicet circulans, vel particulare nervosa scil. dentis pars, ob nervum enim quo quilibet dens gaudet, exquisitissimo sensu pollent.

Deportatur vero materia illa acris ad dentes per arterias, ubi tum stagnans tumore malas afficit.

Pulsus sentitur celerior ob turbatam sanguinis misturam, & hinc inordinatum motum spirituum.

Sitis simul adest intensa ob lympham incrassatam & viscidam redditam.

Nonnunquam a vermibus originem sumit dentium dolor, & cognoscitur inde quando per intervalla cedit & redit. Enascuntur vero vermes ab insectorum ovulis, quae cum assumtis saepius mixta sunt, & tum in calido quodam loco deposita excluduntur.

In curatione respectus habeatur acidi acrioris ad dentes deportati, corrigatur vero vel per alterantia aut sudorifera, & inter ea principem obtinet locum Tr. opii, Spir. theriacalis &c.

Eadem etiam aromatica volatilia, utpote *Aq. asthmat. Anhaltin. spir. convulsivus, sal. armoniac. sal. vol. oleos. Sylv. Elixir. vitae Matth.* omniaque theriacalia &c. in ore detenta juvant.

Sic egregium est *Elixir camphorae* cum spir. frumenti paratum: v.g.

℞. *Spir. frumenti* unc. xij. *camphor.* unc. iij. *salis Tartari opt. calcinati* unc. ij.

Destillentur per B. M. Spiritum destillatum denuo affunde camphorae, idque repete septies: De hoc aliquot gutt. induntur denti cavo, vel aquae asthmaticae instillatae in ore detinentur.

Si Dentis cavitas in causa nunc est doloris, immittatur *olei caryophyll. camphor. Bals. odontalg. Myns. Theriac. coelest. opium* &c.

Si vero plurimae adsint cavitates, tum in usum veniat *Decoctum Sabinae* &c. quo os eluatur.

Si cavitas adest magna, tum imponitur plumbum quo cervus trajectus fuit, ut vel pondere tali stupor inducatur, vel aër arceatur.

Si vermes adsunt cinnabaris & hyoscyamus prunis injiciuntur & fumus ore excipitur.

Externè temporibus applicantur adstringentia v.g. *Empl. de mastich.*, *de Tacamahaca caranna, gummi elemi*, vel & *contra rupturam* quod egregium hic est.

In contumaci dolore ad vesicatoria, vel *V. Sectionem* recurrendum tamquam insignia praesidia.

Si nigedine simul deturbantur dentes, utpote quae vel ab aëre, vel a cibo & potu, frigidus & acribus, superficiem inaequalem reddentibus, originem sumit, tum vel instrumentis idoneis adpositus tartarus removeatur, vel pulveribus asperioribus deteratur rursus, v.g.

℞. *Crem. Tartari* drach. ij. sem. *Irid. Flor.* drach. sem. *alum. usti* drach. sem. *pulv. nuc. M.* drach. ij. misc. S.

Si gingivae laxae sint, in usum veniant vulneraria & antiscorbutica: vel & mel rosar. cum Spir. vitrioli temperatum illinatur.

CASUS XV.

Angina.

Judaeus mediae aetatis, primo de faucium dolore, mox difficili respiratione & deglutitione conqueritur, ita ut nec cibum nec potum admittere possit: Exterius nullus fere tumor, intus autem circa radicem linguae, fauces tument & rubent, ob angustiam loqui nescit, sed adstantibus voluntatem indicat scriptis, pulsus adest frequens, & corpus ad contactum calidum.

QUatuor vulgo recenseri solent gradus, qui tamen sub una communi causa comprehenduntur. Dependent enim ab inflammatoria tubulorum & glandularum & musculorum obstructione, & quidem ab humore vel magis acri salino, vel viscido magis. Ubi tamen plus periculi si ab acri salino, quam si à viscido humore initium cepit.

Distinctio verò haec de sanguinea vel humorali intelligenda erit. Periculosus verò est hic affectus, quia tumor internus magis est, & aegrum, qui vix loqui potest, fortè suffocare potest.

Hinc *circa curationem* non cunctandum, & cum inflammatio indicet deobstruentia, non verò adstringentia frigida vel repellentia, hinc illa & interna & externa diligenti sint in usu.

℞. *Aq.card.bened.flor, sambuc.*aa.unc.iij. *Spir.theriacal. camphorat.* drach.ij.*ocul. cancr.* drach.j.sem. *Syr.violar.* drach.sem.misc.detur saepius ad aliquot cochlearia.

Vel ℞. *Antim.diaphoret.sanguin.hirci ppt.*aa.gr.xij.Mil.f.pulv.pro una dosi.

℞. *Radic.levistic.rasur.c.c.alb.graeci* aa.drach.j.sem.*Sal.alcalisati* drach.sem. incisa incid. dentur. S.Species. Pro gargarismo.

℞. *Aq.fol.quercus.flor.ligustr, plantag.rosar.*aa.unc ij.*Spir.vini vel frument.*unc.j. *mellis rosar.*drach.iij. Misc.S.

Collo applicetur cataplasma ex nido hirundinum, vel *Empl. de meliloto*. Vel in vehementiori inflammatione.

℞. *Lithargyr.aur.*unc.j. sem. *aceti & vini* aa.drach.vj. *Flor. rosar. pallidar. sambuci* aa.m.j. Coque & filtra, ac adde *Spir.vini camphorat.*unc.j. Misc.fiat epithema calidè collo applicandum.

Vel ℞. *Lithargyr.ceruss.*aa.unc.j. *Olibani. mastich.* aa. drach.j.sem. *Flor.sambuci. rosar.Flor.tussilag.*aa.m.j. *Vini albi* unc.vj. *aceti vini* unc.iv.*aqu.flor.sambuc.*unc.ij.

Coque omnia ad quartae partis consumpt.Colaturae adde.

Spir.vini unc.ij. in quo solutus sit. *camphorae* scrup.j.Misc.S.

Multum etiam praestare queunt ab initio suffumigia ex succino, olibano &c. Olea vero & unctuosa vitentur ad extra.

CASUS XVI.

Orthopnoea.

Vir 50. annorum parvae staturae, diu de difficili respiratione conquestus, nocte subitò incidit suffocationis periculum cum crebra & sonante anhelatione. Datur mistura pectoralis, a cujus usu liberius spirat, & jam omnia pacata videntur, utitur per triduum vino medicato, die quarto circa mediam noctem, gravissimo iterum paroxysmo corripitur, & intra horam suffocatus perit.

AFfectus fuit asthma vel orthopnoea. Staturam vero aegri multum huc contribuisse credibile est, cum hi aliàs angustioris pectoris, suffocationis periculo plus sint expositi.

Causa verò cum visciditati humorum debeat ortum, subitò aggredienda per salia volatilia, *Spir.c.c. compos.Spir.sal.armoniac.anisat.Bals.sulph.anisat.sal.volat.oleos. Sylvii* &c.

Enema injiciendum, & fortè V. Sectio poterit habere locum, quo pulmones minus graventur, & ne videamur quid praetermisisse.

Laudatur quoque potiuncula *Bruneri* v.g.

℞. *Gummi ammon.* drach.j.sem.*aq.hyssopi* unc.iv. *Vini rhenan.* unc.iij. Misc.S.

Extra proxysmum conducunt rad.Aron.ppt.

CASUS XVII.

Asthma Stomachale.

Adolescens obesus hypochondriacus crescente luna summa afficitur respirandi difficultate, cum tussi, & materiae viscidae rejectione, appetitus tunc languet, antea nimium auctus, venter est inflatus anxietas adest circa praecordia, & alvus siccior.

AFfectus est asthma stomachale, vel hypochondriacum.

AEger namque erat Spleneticus, vel laborabat cruditate acida ventriculi.

Tussis dependebat a lympha salsa. Appetitus erat languidus, & venter inflatus, quia pori tum intestinorum tum abdominis obstructi erant, unde vapores transpirare haud valebant. Alvus verò siccior ob austeritatem & siccitatem humorum.

Malum curatu videtur difficile, cum plures partes affligantur, ac circulantium omnium liquorum intemperies causam suppeditet.

Interim *cura instituatur* per materiae in primis viis hospitantis evacuationem, ac lymphae viscidae correctionem.

Illa obtinebitur *exhibito vomitorio* vel *extracto diacarthami* ad drach. j. aut *vino passulato*.

Posthaec sudores aliquoties eliciendi pulvere *ex cinnab. & c.c.* s. igne vel *mistura sudorifera* aut *decocto theae*.

Haec verò *Decocto pectorali Spir.sal.armoniaci anisato, liquore c.c.succinato* &c. vel statim exhibendum *sperma ceti* a drach.sem.ad scrup.ij.vel drach.j. Admodum etiam laudatur *aqua rubra pector.Horstii*.

℞. *Flor.ros.rubr.*p.j. *aqu.veron.*unc.vj.extrahe,s.a.Tinct.adde *aqu.asthmat* unc.j. *elixir.vitae Matthiol.*drach.ij.Misc.

Vel ℞. *Aq.veronic.cum vino* unc.ij.*asthmatic.*unc.j.*Zedoar.anisat.*unc.sem.*Essent.* *enu-*

Phthisis in principio difficillime cognoscitur, facile curatur, in progressu facile cognoscitur, rarius aut nunquam curatur.

In principio morbi detur infusum fol. sennae cum manna.

Pro lymphae correctione exhibeatur salinum ex sale armoniaco, & pulvere anonymo. v. g.

℞. *Pulv. anonym.* drach. sem. Fiat pulvis. Sum.

℞. *Aq. veronic.* unc. vj. D. S.

Eo enim nitendum ut salia corrosiva tum in pulmonibus, tum in tota massa sanguinis invertantur, obtundantur, & vel correcta, vel diluta, vel per alvum, vel per sudores evacuentur. Sanguis in debita mistura & crasi conservetur, id quod omnium optime praestant sudorifera metallica cum blandis anodynis, v. gr. *antim. diaph. cum tinct. opii, febrifugum Craanenii*, cum tantillo opii, & omnia remedia, quibus in catarrhis, & scorbuto utimur in principio conveniunt.

In progressu scopus primarius est, ut expectoratio promoveatur per vulneraria, incidentia & resolventia; siquidem tamdiu vivunt quam diu spuunt.

Conveniunt hic *pulvis anonym. Haly. rad. aronis*. Operantur haec quatenus abundant sal. volat. it. sperm. ceti.

Tr. antiphthisica decoct. vulnerar. succus bellid. numular. in jusculo cum tantillo *mellis* est instar omnium.

Vel ℞. *antihect. Poter.* drach. j. *ocul. cancr. ppt.* drach. ij. *pulv. Haly.* drach j sem. D. S.

℞. *Essent. traumatic. Hagendorn.* drach. iij. Sum.

℞. *Tinct. antiphthisic.* drach. iij. S. Tinctur. cum aqua farfarae, vel in potu ordinario.

Omne hic fert punctum *potus theae* cum aqua, vel cum aqua & lacte.

Inter arcana sequens habendum.

℞. *Succi bellidis pratensis, numulariae rec. express.* āā. unc. iv. Sum. *cum jusculo avenaceo*, in quo tantillum mellis est solutum.

Horis vespertinis semper in morbi principio exhibere debemus opiatum. *theriac. coelestem, tinct. opii, vel diacod. liquid.* Ante decubitum sic:

℞. *Essent. anodyn. Zuvoelffer.* drach. j sem. *aq. veronic. menth.* āā. unc. ij. misc. Sum.

CASUS XXI.
Haemopthisis.

Officialis quidam 35. annorum iter faciens in intensissimo frigore ex improviso tussi corripitur, & non sine terrore magnam sanguinis floridi copiam cum impetu rejecit; & quoties postmodum tussi urgetur, toties sputum cruore tinctum apparet.

Caussa immediata hujus affectus est apertio vasorum sanguiferorum. Caussa antecedens est frigus, quod hic operatur motum sanguinis, imminuendo, & coagulando.

Prognosis habet, malum esse periculosum, etenim vel brevi terminatur, vel degenerat in phthisin.

In curatione sanguis motu peccans est revellendus per venae-sectionem grumosus vero resolvendus & evacuandus, vas apertum consolidandum.

Venae-sectio convenit saltem ipso fluxus tempore: ubi ad unc. viij. ex mediana vel basilica est extrahendus. Extra hoc tempus aut nocebit, aut non erit necessaria.

Sanguis evacuandus non per purgantia sed blandiora sudorifera v. gr. *oc. cancr. corall. mum. sperm. ceti, aqu. chaerefol. portulac.* item medicamenta a *Timaeo* descripta *decoctum*, & *electuarium*.

℞. *Aq. portulac. papav. errhat.* aa. unc. ij. *chaerefol.* unc. j sem. *tinct. rosar.* unc. j. *sirup. papav. errhat.* unc. sem. Sum.

℞. *Conserv. rosar. antiq.* unc. iij sem. *pulv. radic. consol. utriusque. sem. portulac. mastich. bol. Armen. tragacanth.* ãã. drach. sem. cum *sirup. de symphyt.* fiat elect. molle. Sum.

℞. *Radic. symphyt. major.* unc. j sem. *plantag. pimpinell.* ãã. drach. iij. *tormentill.* unc. sem. *altheae. liquirit.* aa. drach. iij. *herb. bursae past. prunell. polygon. chaerefol. consolid. maj. saniculae* ãã. m. j. *flor. rosar. hyperic. bellidis cum toto* aa. m. sem. *sem. hyperici* drach. iij.

Incisa grosse infunde per noctem in aqua fontana, colatura cum albumine ovi clarificetur, cujus

℞. *Lib.* ij sem. *sirup. de symphyt.* unc. iij. *altheae* unc. ij. *oxymell. simpl.* unc. j sem. Fiat decoct. Sum.

Nimium adstringentia non tuto dantur, quia sanguinem magis coagulant & hic ad phthisin disponunt.

Vinum debet exulare.

Victus sit tenuis.

Diaeta excarnis, quia facile fermentationem promovet.

CASUS XXII.
Palpitatio Cordis.

Iuvencula saepius palpitatione cordis immani corripitur summa cum anxietate, animi deliquio, laboravit aliquoties arthritide vaga, semper de calore in volis manuum conqueritur. Scire vult, quae hujus mali caussa, & quomodo curari debeat.

Affectus est motus inordinatus, dum, systole & diastole depravantur.

Caussa immediata hujus affectus est irritatio, haec fit vel a sale acri corrosivo, qui per arterias coronarias deponitur in parenchyma cordis, vel fit etiam a sanguinis visciditate & spirituositate. Haec simul stare possunt vid. *Craan.*

Hic fit a sale acri, quia arthitide laboravit.

Per intervalla (malum urget.) Quia sanguis non semper eodem modo dispositus existit.

Prognosis affectum periculosum pronunciat, quia aeger suffocatione facile exstingui potest.

In curatione sal acre corrosivum cum humorum visciditate temperandum per medicamenta, quae blando sale & oleo constant: v. gr.

In ipso paroxysmo detur sequens antiepilepticum.

℞. *Aq. epilept. L. hysteric. cum castor,* ãã. unc. j sem. *meliss.* unc. ij. *mirabil.* drach. iij. *Spir. cc. compos.* scrup. j. *essent. anodyn.* drach j. *sachar. perlat.* drach. ij sem. misc.

℞. *Specif. cephalic. pulv. cordial. precios.* ãã. gr. vj. *arcan. duplicat.* gr. ij. misc. Sum. Extra paroxysmum conveniunt martialia.

℞. *Tinct. martis cum spir. vin. parat.* unc. sem. Sum.

℞. *Aq. aperitiv.* Schrod. *splenetic. ejusdem* ãã. unc. iv. Sum.

Potus theae quoque commendatur, in cujus haustu primo sumatur *essentia ambrae* ad gtt. ix. vel si hanc non ferat aegrotans *tinct. succin.* cum sale armon. parata ad guttulas xv. instilletur. Item

℞. *Diascord.* drach. j. *antim. diaphoret.* scrup. j. *croci* gr. viij. *laud. opiat.* gr. j. *aqu. card. bened.* q. s. misc. pro sudorifero. Ubi judicas peccare salia muriatica.

℞. *Theriac.* drach. j. *lap. cancr. sal. absinth.* aa. scrup. j. *febrifug. Craanenii* scrup. sem. *Aq. card. bened.* unc j. sem. *olei cinamoni* gtt. j. misc. Sum. ut ante.

Con-

enulae drach.j sem. *elixir. vitae Matth.* unc.ij. *olei bals. Indici* gt. iij. misc. Sumatur cochleatim.

℞. *Essent. enulae* drach.iij.

Vel ℞. *Sacchari cand.* q.pl. instilla guttatim *spir. sal. armoniac.* vol. ut fiat electuar, adde *olei anisi* gt.vj. misc. Vel fiat *elixirium mellis* hoc modo:

℞. *Mellis opt.* unc.iv. *Spir. vini* unc.xx. circulentur per 7.dies, colaturae adde *spir. sal. armoniac. vol.* unc.ij. circula per duos dies. sum. elixir ad gt.20. & plures.

In asthmate sicco, sive caduco laudantur *opiata cum essent. castor. tinct. succini, & spir. sal. armoniac. anisato.*

CASUS XVIII.

Pleuritis.

Vir 30. annorum ex itinere redux quum mero incaluisset, insigni corripitur rigore horario, subsequitur calor cum siti & intenso lateris dextri punctorio dolore, qui ex decubitu in latus oppositum augetur. Tussis primo sicca, dein fit humida sputum nunc cruore tinctum est, respirandi summa difficultas adest, gena dextra rubet, appetitus admodum est prostratus cum summa virium dejectione. Urina intense rubet, clara est, quinto die alvus est laxior, & omnia in pejus ruunt.

Hic affectus est pleuritis, caussa est obstructio inflammatoria a sanguine extravasato.

In hoc casu turbata sanguinis mistio praecessit inflammationem, qui ex rigore horario colligitur.

Dolor ex decubitu in latus oppositum augetur. Quia materia inter musculos costales, & pleuram latens premit pleuram, sicque dolorem inducit. *Tussis* est ex irritatione, *sputum* cruore tinctum a rupto vase.

Respiratio difficilis ob metum doloris.

Gena dextra rubet, quia in hac parte humores plus agitantur.

Appetitus prostratus ob turbatam sanguinis mistionem.

Alvus laxior est symptoma, quia non cum levamine.

Pleuritis distinguitur a diaphragmatis inflammatione, quia in hac dolor est circa finem costarum; in illa vero dolor magis urget versus superiora.

Prognosis. Malum esse periculosum indicat, quia est acutum, & quia pars affecta cordi est vicina.

In curatione 1. Motus sanguinis est sistendus per veneae-sectionem per papaverina, ut aqua & sirup. papav. errhat. fl. papav. errhat. in substantia. Opiata hic non conveniunt, quia obstructiones augent. 2. Sanguis extravasatus discutiendus per diaphoretica fixa.

Volatilia sunt suspecta recentioribus, quia sanguinem magis movent.

Conveniunt *antim. diaph. antihect. Poterii. lap. cancr. c. c. s. igne bezoar. mineral. aq. card. bened. fumariae, lil. alborum, fl. acaciarum, hysopi, veronic.* Timaeus habet quaedam decocta, quae videri possunt: ut & tincturam antipleuriticam vel.

℞. *Pulv. antipleur. Mynf.* scrup.j. vel drach.sem. pro una dosi.

℞. *Aq. papav. errhat* unc.j sem. *sirup. ejusd.* drach.ij. misc. S.

℞. *tinct. antipleurit.* unc.vj. S. Tinctur.

Externe conveniunt *emplastrum de cumino. Sacculus arena plenus. Unguentum de althaea, unguentum marciatum, nervinum cum oleo philosophorum, cerae, chamomill. empl. diach. simpl. de minio, de sperm. ceti. Catapl. ex pane albo cum croci tantillo, & lacte.*

Superveniente *diarrhoea* mutanda sunt remedia, conveniunt tunc *terrae sigillatae*

P

tae cum gr.j. *camphorae. diascord*, *theriac.* aliaque bezoardica mista cum stypticis.

Pro potu ordinario laudatur decoctum hordei cum radice liquiritiae, decoctum c.c. cum radice scorzonerae. spir.nitri dulcis. lap.prunell.sirup.papav.errhat. in decoctis & julapiis, vinum & acidulae nocent, diaeta sit excarnis.

CASUS XIX.

Peripneumonia.

Hic pleuriticus jam curatus videbatur, exposuit se aëri frigido vespertino juxta fenestram, eadem die, corripitur sublimi respirandi difficultate cum pectoris dolore gravativo ad scapulam vergente, praecessit levis horror, adest magna anxietas & inquietudo, tussis, leve delirium, calor totius, frequens pulsus sed debilis, urina intense iterum rubet.

AFfectus est peripneumonia, cujus tria haec sunt signa pathognomonica, febris acuta, tussis vehementior, respiratio difficilior.

Ex injuria aëris facile fit pleuritis & peripneumonia. Plus in hoc casu periculi, quam doloris, nam juxta Hippocratem pauci evadunt, sed brevi moriuntur.

Eadem hic est medendi methodus, quae in pleuritide. Veteres praescripserunt purgantia, sed male.

Saepius aliquoties repeti debet venae-sectio & alvus lubrica servari enemate blandiori vel domestico.

℞. *Bezoar.Orient.*gr.v.*antim.diaphoret.*gr.xij. S.

℞. *Aq. Card.bened.flor. acaciar.* ā ā.unc.ij.sem. *cordial.saxon.frig.cum camphor.* unc.j sem. *sirup. liberant.incompl.*unc.sem. misc. S.

℞. *Tinct. bezoard.*drach.iij.edulcoretur parum *sirup.papav.errhat.* D.S. tinctur.

Sed potus debet esse tepidus.

Vellem etiam ut aeger saepius biberet *infusum theae.*

Dulcia temperant acrimoniam lymphae, praeterea nihil praestant.

CASUS XX.

Phthisis.

Musicus 16. annorum vexatur tussi, praesertim noctu, cum sputo ut plurimum purulento, respiratio est difficilis, a pastu incalescit, rubent genae, totum corpus consumitur, pili defluunt, noctu sudat.

AFfectus hic est phthisis. Subjecti conditio ad diagnosin hic aliquid facit, quia cantores amant humores, & quia inflando trompetas, ex nimia pulmonum distensione facile vas sanguiferum laedi potest, unde exulceratio oritur.

Tussis est ab irritatione, haec a lympha acri.

Sputum quandoque albicans a lympha, quandoque purulentum a sanguine admisto.

Respiratio difficilis. Quia ob ulcus, pulmones non possunt libere moveri.

Noctu sudat. Quia sanguis, cui pus admistum a calore lecti agitatur, vel quia tempore nocturno sanguis tardius refluit versus cor quam diurno, glandulae ergo subcutaneae magis repletae sunt, & lacrymas illas fundunt.

Causa phthiseos *remota*, est acrimonia lymphae.

Sal acido-austerum, est quoque caussa phthiseos. Febris est lenta, quia pori puris a sanguinis poris non admodum abludunt, & quia pus sanguinem incrassat.

Est affectus periculosus curatu difficilis 1. quia pulmones sunt in continuo motu 2. quia pulmones longe distant a prima coctione.

Evacuantia sunt *aloëtica ex hierapycra* cum *agarico*, *extractum aloës.*

Primo praemittendum emeticum v.gr.

℞. *Tart.emet.* gr.j sem. *tart.vitriolat.* gr.iij.*pulv.rad.jalap.*gr.vj.f.p.pro dosi sumatur horis matutinis.

Dehinc

℞. *Elix.propriet.s.acido* drach.ij.*sal volat.* oleos. drach.j. mis.Sum.

Si sal volat. non praestat, sumatur liq.*c.c.succinatus.* Vel

℞. *Elixir.propriet.dulcis* drach.ij. *essent. absinth.* scrup.ij. *olei macis* gt. vj. misc. Sum. elixir.

℞. *Elixir.propriet.*drach.j sem. *spir.nostr.cephalic.*drach.j.misc.Sum.ut ante.

℞. *Elixir. propriet.* drach.j sem. *essent.macis* scrup.ij.*spir.salis armon.* scrup.j. misc.Sum.ut ante. Post pastum.

℞. *Pulv.stomach.Birckmanni* unc.sem. Sum.

℞. *Aq.menthae spirituosae. carminat. cortic. citri* aa. drach. j.*sal volat. oleosi* gt. xxv.*sirup. cortic. aurantiorum* drach.ij. misc.Sum.

℞. *Aq.menth.puleg.*aa.unc.j sem.*ligni sassafr. cum vino* drach. j. *ol. menth. macis* aa.gt.ij. *tinct.croci* gtt.xv.*sacchari perlati* drach.ij. Sum.ut ante.

CASUS XXV.

Cruditas nidorosa.

Alius 30.annorum conqueritur de calore, siti nausea, ructibus biliosis, subinde vomitus biliosi superveniunt, appetitus dejectus, alvus inclinat ad obstructionem, urina saepius tincta apparet.

JUxta veterum principia affectus hic est intemperies ventriculi calida, in qua omnia assumta mutantur in bilem.

Sed caussa est fermenti inertia, unde omnia in humorem putrilaginosum mutantur.

Oleum obtundit lympham gastricam, hinc oritur sal rancidum, sicuti lardum, butyrum,& alia rancescunt.

Qui comedit mel facile bilem evomit, quia habet sal corrosivum acre.

Signa sunt: sapor putridus in ore,incipiente, vel peracta chylificatione.

Haec cruditas procreare potest febres malignas.

Alvus potest esse adstricta, si bilis nimis viscida, & si sal nimis austerum existit.

Curatio respicit humores acres citra turbam evacuandos, tum fermentum ventriculi restituendum.

Pro *primo scopo*

℞. *Decoct. tamarind.* unc. iv. infunde per noctem *fol. senn.* unc.j. sem. *rhabarb.* scrup.ij. *terrae foliat.* (paratur ex tartaro) gr. iv. Stent in loco tepido, mane detur colatura, quae egregie abstergit, hinc & in dysenteria dari potest.

Pro *secundo scopo* nempe fermenti *correctione.*

Omnia acida blandiora cum sulphureis maritata conveniunt v.gr.

℞. *Spir.nitr.dulcif.* drach.ij sem.Sum.15.gt.in potu ordinario. Vel

℞. *Mist.simpl.* drach.sem.Sum.ut ante.

℞. *Aq.fl. tiliae recent.* unc.viij.

℞. *Sal. absinth. tartari vitriolat. ocul.cancr.ppt.* aa. gr.v.f.p.

℞. *Elixir.vitrioli Myns.*drach.j.Sum.elixir.

℞. *Tinct.bezoard.* drach.ij. Sum.tinctur.

Cōveniunt quoque pulveres bezoardici cum salinis vel fixis vel volatilibus misti.

Quia potus theae salia admodum diluit, potest & in hoc affectu tuto dari.

CA-

CASUS XXVI.

Vomitus cruentus.

Mulier 50. annorum cui ſolito maturius menſes ſteterant, corripitur anxietate circa praecordia, ſequitur vomitus cruentus, & nigrae per alvum dejectiones cum animi deliquio, & ſumma virium proſtratione, totiuſque corporis frigore cadaveroſo.

ANxietas adeſt circa praecordia. Quia ſanguis extravaſatus eadem efficit, quod venenum.

Nigrae dejectiones. Quia deſcendit per alvum.

Animi deliquium. Quia corrugatio in ventriculo, & ſic quoque in corde accidit.

Prognoſis nobis ſiſtit malum periculoſum; quum enim ſanguis ſit extravaſatus, aegra potuiſſet ſuffocari: Eſt vero malum chronicum ſaepius recurrens, quia eſt a menſium ſuppreſſione.

Utrumque hic peccat quantitas, & qualitas ſanguinis.

Curatio ergo dirigenda ad totam maſſam ſanguini, hinc *chalybeatis* per plures ſeptimanas inſiſtendum.

In paroxyſmo.

℞. *Aq. chaerefol. portulac. cordial. Saxon. frig. cum camph.* ā ā. unc. j. *tinct. corall. cum cera parat.* drach. j. *ſacchari perlati* drach. j ſem. miſc. Sum.

℞. *Pulv. cordial. precioſ.* gr. v. *ocul. cancr.* ſcup. ſem. *arcani duplicat. myrrhae rubr.* ā ā. gr. ij. miſc. Fiat pulv. pro una doſi.

Clyſter etiam *ex decoct. rub. tinct. & chaerefol. cum ſaccharo rubro* injiciatur.

Extra paroxyſmum.

℞. *tinct. martis cum ſpir. vin. parat.* drach. j ſem. Sum.

℞. *Aq. matris ſylvae* unc. viii. *ſirup. de ſymphyt.* unc. i. miſc. Sum.

CASUS XXVII.

Cholera.

Officialis bibens cereviſiam recentem & tabacum, incidit in vomitiones bilioſas aqueas, cum dejectionibus faetorem & nidorem ſpirantibus, adeſt dolor & punctura ventris, quandoque imminet animi deliquium, ſitis valde urget, urina pauca redditur.

PRaeſens affectus eſt cholera, in qua humores corrupti *ἄνω καὶ κάτω* reiiciuntur. Cereviſia recens habet vim facile fermenteſcibilem.

Vomitiones incurrit bilioſas, & aqueas ab humorum turgeſcentia.

NB. Impoſſibile tamen eſt ut a cereviſia humorum copia eſſe poſſit, ſed oritur a tota maſſa ſanguinis infecta, igitur confluunt humores, quia glandulae irritantur.

Dolor ab humoribus acrioribus a ſale corroſivo fibras inteſtinales corrodente.

Eodem modo ſal ſe habet, quam ſpiculae, has ſine ullo doloris ſenſu in manu tenere poſſumus, quam diu non intra cutim ſe contulerint, quam primum autem hoc factum, enormes patimur dolores.

Sic etiam ſal quamdiu per corpus tranſit, nullum percipimus dolorem; ſi autem intra poros reſtagnat, iis maxime affligimur.

Animi deliquium ſe iungit. Quia ſpiritus pleno agmine ad inteſtina ſe conferunt, & quia fluida maximum inter ſe habent conſenſum.

Sitis ab obſtructione glandularum faucium, dein etiam a ſale; ſal enim obſtruit, motum tremulum auget, hinc calor, ſitis.

In

Convenit etiam *decoctum ex ligno sassafras, santal. citrin. rad. acori. foenic. enul. campan. herb. melissae, betonicae, chamaedrios, summitatum pini, corticum citri*: coque cum aqua, sub finem adde tantillum vini sp. sal. armon. Praeter haec conveniunt *camphora, lapis prunellae, aqu. theriacal. camphorata, omnia theriacalia* erunt proficua.

Externe *theriaca, card. bened. crocus, balsamus Peruvianus* laudantur. Item epithema, quod habet *Craanen. crocus cum aqu. carbunculi* juvat.

Venae-sectio multum confert. Vide monita medica.

CASUS XXIII.
Tussis Stomachalis.

Infans unius anni vehementi per intervalla corripitur tussi, tanto cum impetu, ut suffocationis adsit periculum, donec vomitus superveniat, respiratio fit cum sonitu profundo, sed sine febre.

Malum tussis est, qua id quod molestum est ejicitur.

Et quidem est motus convulsivus, & tussis stomachalis, quia vomitus adest.

In infantibus semper est stomachalis, eaque est sine febre.

Irritatio est caussa immediata tussis, haec fit a lympha acri, vel in ventriculo generata, vel ex glandulis exstillata.

Tussis oritur ob viciniam diaphragmatis, hinc ventriculus non potest convelli, nisi simul convellatur diaphragma.

Prognosis nos docet esse malum non carens periculo, quia adest periculum suffocationis, & herniae metus in infantibus, in gravidis abortus, in adultis phthiseos.

Curatio. lympham acrem & viscidam esse evacuandam praecipit per tart. emet. tertiam partem grani vel dimid. cum tantillo sacchar. miscendo.

Purgantia in tussi pulmonali nil juvant sed potius nocent. In stomachali conveniunt. Ut *sirup. rosar. solut. Sirup. fl. persicorum* cum gr. j. *rad. jalapae.*

Ventriculus roborandus, hoc est, praecavendum ne malum regeneretur. Conveniunt hic *elixir. propriet. tinct. antim. lap. cancr. liq. c. c. succinatus, sperma ceti, spec. diaireos, antihect. Poterii, succinum pptum, antim. diaph. theriaca recens*, vel *coelestis*, *pulv. contra tussim infantum Myns.* Sed ob crocum ingrati est saporis: a recentioribus commendatur liq. limacum ad gtt. x.

Tussis *convulsiva* est ab acido, qualis est hypochondriacorum & hystericarum.

In tussi praesertim pectorali videndum 1. ut sanguinis compages & mistio conservetur 2. ut lymphae acrimonia temperetur.

Priori scopo satisfaciunt oculi cancr. antim. diaphoret. antihect. Poter. & sudorifera quaevis temperata.

Posteriori scopo inserviunt sirup. de alth. liquirit. papav. errhat. Decocta pectoralia, & anodyna blandiora. *Sic*

℞. *Aq. asthmatic.* unc. j. *menth.* unc. j *sem. fl. acaciar.* unc. iv. *elixir. mellis* drach. ij. misc. *Sum.*

℞. *Antihect. Poter.* gr. v. *fl. sulphur.* gr. j. *spec. diair.* gr. iij. misc. Fiat pulvis pro una dosi.

℞. *M. pil. de styrac.* gr. vj. *theriac. coelest.* gr. iij. Fiant pilulae grani pondere. *D. S.*

℞. *Rotul. diaireos* vel *tragacanth.* vel *diacodium in rotulis* unc. j. *D. S.*

Sumatur etiam frequenter potus theae cum saccharo cand.

CASUS XXIV.

Cruditas acida.

Vir constitutione phlegmaticus de incipiente tumore ventris praesertim post pastum, pectoris compressione & cardialgia sive dolore cordis conqueritur, appetitus dejectus quidem est, sed inter comedendum augeri videtur, urina est cruda, aquosa & spumosa.

Hic de temperamento quaedam dici possent, utpote quod nil est nisi certa qualitas, orta ex sanguinis mistione.

Veteres dixere temperamentum vel esse ad pondus vel ad justitiam, sed omne temperamentum est ad justitiam.

Objectum temperamenti primarium est sanguis, secundarium partes solidae.

In hoc affectu *tumor adest post pastum.* Quia ubi fermentatio, ibi halitus, quoniam vero pori ventriculi & intestinorum sunt obstructi, hinc halitus non possunt libere transire eorum latera.

Pectus comprimitur. Quia diaphragma non potest libere moveri.

Motus diaphragmatis fit modo duplici, nempe per systolen & diastolen.

Cardialgia. Haec sedem habet in superiori orificio ventriculi: quidam putant cor affici, sed minus recte, quia tantum fit a communitate nervorum cum corde.

Appetitus dejectus & debilitatus, quia fermentum ventriculi vitiatum est, hoc est, fermentum nimis viscidum, & muco involutum existit.

Redit vero inter comedendum. Quia viscíditas parum diluitur.

Hypochondriacis hic affectus est familiaris.

Multi edere nequeunt, nisi prius biberint, quia fermentum quod antea erat fixum, sic parum diluitur.

Sed non prius licet bibere vinum, si fermentum nimis volatile, quia sic adhuc volatilius redditur.

Urina cruda, aquosa, tenuis & spumosa, a defectu salium existit.

Color urinae est a salibus: putant quidem nonnulli colorem urinae a bile esse, sed contrarium probare conamur, quia urina non est amara, item lixivio, quo major copia salium additur, eo magis tingitur.

Spumosa est, quod spiritus quidem adsint, sed obruti a viscíditate.

Flatulenta, quia salia volatilia ingrediuntur poros particularum viscidarum.

Ex tali urina in morbis capitis catarrhum, tinnitum aurium, vertiginem, dispositionem ad apoplexiam, in morbis thoracis, asthma, infimi ventris malum hypochondriacum praedicimus.

Caussam quod concernit, notandum, in affectu ventriculi praeprimis attendendum esse ad ingesta, vel transmissa.

Pars affecta est ventriculus, qui triplici tunicarum genere constat.

Ventriculus nihil aliud est, quam caput intestinorum, vel continuatio gulae.

In caussa etiam sunt sex res non-naturales, & Medicus inquirat in antecedentia.

Cruditas acida ut plurimum ortum trahit ab assumtis, ut cibo & potu.

Cibus si peccat *quantitate*, non potest rite volatilisari.

Si qualitate. Si cibi nimis viscidi vel acidi, vel sale muriatico praediti, idem accidit.

Prognosis notat esse affectum hunc chronicum & matrem morborum chronicorũ.

In curatione omnem paginam absolvunt *digestiva*, & *evacuantia*.

Digestiva sunt omnia ex tart. *chalybe*, item balsamica ut *aloë, myrrha, salia volatilia, crocus sal armoniac. sal. c. c. sal. succini.*

Eva-

In quavis diarrhoea serum paucius ejicitur, quia defertur ad glandulas intestinales.

Prognosis sistit affectum ex numero acutorum, facile enim degenerat in iliacam passionem: intra spatium 24. horarum aeger exstinguitur, quia pars nobilis afficitur, ventriculus & intestina, & quia spiritus dissipantur.

Curatio 1. respicit humores acres corrigendos.
2. Evacuandos.
3. Tubulos constringendos.

Pro primo scopo convenit clyster ex jusculo & saccharo, jusculum egregie diluit, saccharum autem abstergit.

℞. *Juris hordeati* lib.j. adde *sacchari* unc.j sem. misc. fiat enema.

Ad ferociam sistendam convenit theriaca coelestis, diascordium, crystallus ppta. &c. Sic

℞. *Theriac.* drach. sem. *vini calidi* q.s. adde *croci* gr.iv. misc. Sum.

℞. *Theriac. coelestis* gr.iij. Fiant pilulae numero iij. Sum.

℞. *Diascord. theriac. recent.* āā. drach. ij. *olei nuc. mosch. expr.* scrup. ij. *still. menth.* scrup. sem. misc.

℞. *Decoct. c.c. cum rad. scorzon. parat.* lib. ij sem. *sirup. corallior.* unc. ij. *tinct. rosar.* unc. j sem. misc. Sum.

℞. *Decoct. galang.* lib. ij sem. Sum. ut ante.

℞. *Tinct. corall. cum cera* drach. j sem. *spir. c.c. compos.* drach. sem. misc. Sum. tinct. cum aqua prophylactica Sylvii.

℞. *Cristall. ppt.* gr. xv. *bezoar. Oriental.* gr. vj. *theriacae coelest.* gr. iij. *c.c. s. igne* scrup. j. *olei nuc. mosch.* express. gr. ij misc. exacte. fiat pulv. Sum. cum aqua papav. vel aqua c.c. citata. *Pro infante unius anni*

℞. Pulv. cord. preciof. gr. iij. theriac. coelest. gr. j. f. pulv. pro 1. dosi.

Quia sitis valde urget, cerevisia vero est flatulenta, & vinum magis exagitat, hinc magis praeter modum praescriptum decoctum galangae, convenit decoctum c.c. vel etiam sequens:

℞. *Amygd. dulc. recent. excorticat.* unc. ij. *decoct. c.c. ust.* cum ligno sassafr. parat. lib. j sem. f. l. a. emulsio, edulcoretur saccharo perlato. Sum.

Externe theriaca vel diascordium in forma emplastri, ut & empl. de crusta panis.

CASUS XXVIII.

Colica biliosa.

Studiosus cholericae constitutionis nocturnis assuetus potationibus, vehementissimos ventris patitur dolores cum vigiliis, aestu corporis, siti, nausea & vomitu bilioso, urina rubet, alvusque est adstricta.

Intestinum colon est affectus hujus subjectum, quia multas habet cellulas. Periculum quod metuimus est inflammatio.

℞. olei amygd. d. recent. express. unc. j sem. Detur cum jusculo pro 1. dosi.

Clyster injiciendus ex fl. sambuci, meliloti, chamomill. cum lacte paratus.

In colica melius si statim purgans exhibetur, sed satis validum, hic necessario convenit, quia est a saburra.

℞. Infus. fol. senn. cum manna, vel extractum diacitri ad drach. j.

Si vomitus adest, is primo sistendus v.g.

℞. *Tinct. corall. cum cera parat.* drach. j. *essent. macis* scrup. ij. *spir. sal armoniac. anisati* scrup. j misc. Sum.

℞. *Corall. rub. ppt.* gr. xv. *theriac. coelest.* gr. j misc. Fiat pulv. pro dosi. Deinde purgans

-gans exhibendum. His peractis si dolor valde urget.

℞. *Essent anodyn.* drach. j. *aq. aurantior. cum vino malvat.* drach. vj. *tinct. tartari* gt. vij. misc. pro dosi: vel

℞. *Aq. menth. zedoar. anisat.* ãã. unc. j sem. *tinct. opii* gt. xx. misc. Sum.

Si sudores possimus evocare optimum:

℞. Theriacae drach. j. cum vino calido.

Externe avena calida in sacculo regioni ventriculi imponatur, habet enim vim resolvendi, & discutiendi. Lap. serpentinus etiam convenit, ut & unguentum carminativum v.g.

℞. *Unguent. spasmatic. Myns.* drach. vj. *axung. cati sylvestr.* drach. j sem. *sapon. Venet.* drach. ij. *ol. nuc. mosch. express.* drach. sem. *spir. vini camphorati* ãã. q. s. ut fiat liniment.

CASUS XXIX.

Colica pituitosa ex febre male curata.

Tertianarius curatus solis testaceis cum opiatis, de sputo copioso, periodico capitis dolore, pectoris compressione, ventriculique dolore, diu conquestus, nunc vehementissimum alvi experitur dolorem, urina cruda & aquea, alvus vero adstricta existunt.

Potest vocari colica pituitosa.

Sputum in ipsis febribus bonum, post vero malum.

Prognosis nota aegrum hunc facile incidere posse in febrem; vel passionem iliacam & inflammationem.

In curatione statim fortius purgans exhibendum, vel clyster injiciendus. Sic

℞. *Extract. diacarthami* scrup. iv. solve cum *aq. menthae*, adde *crem. tartar.* scrup. j. *tinct. tartar.* scrup. sem. *sirup. diasereos Andernaci* unc. j. misc.

Vel praemitti potest enema. v.g.

℞. *Decoct. fl. chamomill.* unc. x. vel lib. j. adde *elect. hierae picrae* unc. j. *sacchari* unc. ij. *vitelli ovi* num. 1. misc.

Si alvus est libera, egregium aperitivum, & carminativum exhibendum.

℞. Essent. carminat. Wed. drach. j sem. tinct. aperitiv. Penoti, drach. j misc. Det. simul.

℞. Aq. splenet. Schrod. aperitiv. ejusdem ãã. drach. ij sem. misc. Sum: vel.

℞. *Spir. cephalici* drach. ij. *essent. macis.* drach. j misc.

Vel adde cuilibet dosi guttulas septem *tincturae opii*; vel.

℞. *Aq. menth. cortic. citri* ãã. unc. j *mirabilis* unc. sem. *spir. sal. armon.* gt. xxx. misc. Sum.

℞. *Tinct. propr. myns.* drach. j. *opii* gt. xv. *aq. menth.* drach. ij misc. Sum.

Deckerus sequentem commendat misturam.

℞. *Aq. menth. cortic. citri* ãã. unc. j sem. *elixir. vitae Matth.* unc. j *laud. opiat* gr. iij. *sperm. ceti* scrup. sem. *ol. cortic. aurant. macis still.* ãã. gt. iij. *spir. nitri dulcis* gt. xv. *sirup. foenicul.* unc. j misc. Sum. mistur. usque dum dolor cessarit.

Sunt vero in hac formula nonnulla, quae censuram merentur 1. quia sperma ceti, & spir. nitri dulcis sibi contrariantur, quod etiam de oleis & spir. nitri dicendum 2. dosis laudani opiati videtur nimia, cui vel unum granum subtrahendum, vel aquae in largiori dosi admiscendae. Loco spiritus nitri addi potest spir. cephalicus ad drach. ij.

Externe imponatur sacculus avena calida, vel arena calida repletus.

Vel ℞. *Unguenti martial.* drach. vj. *carminativ. myns.* drach. ij. *olei philosoph.* drach. j. *succini* gt. vij. misc.

Sed quoniam malum hoc saepius est contumax, & alvus semper durior, hinc singulis vel alternis diebus dari potest vinum passulatum v.g.

℞. Pas-

℞. *Passular. major. exacinat.* drach. iv. *cremor. tartari* unc. sem.

Contundantur haec ut fiat quasi pasta, affunde aquae fontan. lib. iv. coque, tunc colaturae adde.

Fol. sennae unc. j. *cinamomi* drach. j sem.

Stent per noctem, mane filtrentur. Vel. quod instar omnium deobstruens, & simul laxans in tali casu vinum medicatum.

℞. *Summitat. absinth.* m. j. *fol. card. bened.* m. j sem. *fl. centaur. minor.* p. j. *rad. taraxaci, enulae. polipod.* ana drach. j. *fol. sennae* unc. j sem. *agarici* unc. sem. *rhabarb. mechoacannae* ana drach. ij. *sem. cardamom. min.* drach. iv. *corticum aurantiorum* drach. sem. *passularum minorum* unc. j sem. Incisa adspergantur tinct. tart. D. ad nodul. Sum.

CASUS XXX.

Hernia, & passio Iliaca.

Vir rupturam intestinalem patiens, cum exspatiaretur cingulo consueto non munitus, post haustum pleniorem cerevisiae subito deprehendit intestinorum ad scrotum descensum. Domum se conferens tumorem admodum durum in scroto animadvertit, vomit saepius, alvus adstricta est, dolor circa umbilicum vehemens, pulsus frequens, calor totius cum siti, & vigiliis.

HIc videmus duos affectus complicatos, herniam & passionem iliacam.

Fit illa dum peritonaeum relaxatur vel disrumpitur, & sic intestina delabuntur in scrotum.

Est vero hernia, vel scrotalis, vel inguinalis, vel umbilicalis.

Passio iliaca vocatur alter affectus, quia dolor praeprimis in intestino ilio.

Percipitur in quo motus peristalticus admodum est inversus.

Qui fit quando spiritus animales ita influunt in fibras intestinales, ut pars inferior stringatur ad superiorem.

Beneficio hujus motus foeces sursum eliminantur.

Est vero passio iliaca inflammatio intestinorum: cujus

Caussa obstructio pororum, & tubulorum intestinalium existit.

Ab *ira* etiam hic affectus oriri solet, ubi bonum est si post iram alvus libera est, & urina excernitur.

Idem hic contingit, quod in repletis farciminibus.

Prognosis nobis hic sistit morbum, qui est peracutus, & ut plurimum lethalis, quod Hippocr. jam dudum docuit.

Non vero semper est cum inflammatione, nam aliquando est a flatibus, vel infarctu foecum.

In curatione obstructio ante omnia tollenda, & vomitus quantum possibile sistendus.

Tollitur obstructio per crebriorem injectionem enematum ex emollientibus, & lenientibus v. g. ex lacte cum saccharo, ex aqu. foecibus vini, & butyro recenti.

Ipsi abdomini imponitur spir. vini vel. catapl. aliquod discutiens, & resolvens: item omentum vervecinum calidum, &c.

Interne datur ol. amygd. dulc. deglutitur globus bombardae, mercur. vivus exhibetur, antim. diaphoreticum laudatur: vel

℞. *ol. amygd.* unc. j. *manna liquid.* unc. ij sem. *vini malvat.* unc. j misc. Sum.

Si propter vomitum liceat, singulis horis detur haustus vini passulati in praecedenti casu descripti, vel loco hujus decoctum laxativum D. Spinae, vel sequens ex Barbette.

℞. *Rad.alth.*unc.j.*fol, malv.*m.j.*sennae* drach.x. *agaric.rhei electi* āā. unc.sem. *tamarindor.tart.crudi* āā.drach.vj.*sem.lini* drach.ij. Coque ex aqua hordei.

℞. *Colaturae* unc.xxv.adde.*sirup.diacnicu* unc.j sem.*elect.e succo rosar.* drach.vj. misc.fiat apozema.

Sudorifera etiam conveniunt. Hinc *sal volatile corn. cerv.* ad drach.ij. ac combinetur huic vel aliis sudoriferis *opium*; absque illis enim hoc non juvat hic. Sic & purgantia non volunt exhibere plures, nisi cum sudoriferis combinentur. Sic potest theriacae drach.j sem. dari cum aq.fl.sambuci; haec enim saepius alvum laxat, quia austerum, quod nimis tendit fibras, corrigit.

Pro secundo scopo nempe vomitu convenit aq. menthae D. Craan. commendat ol. nucistae ad gr.xij.cum duobus gr.opii, quae in eadem formula continentur.

CASUS XXXI.

Catarrhus intestinalis.

Iuvencula sitibunda, cerevisiam frigidam affatim hausit, eadem nocte corripitur alvi fluxu aquoso in diem aucto, gravissimos subinde patitur dolores circa regionem epigastricam, putat se gravidam esse, & propterea consilium anxie expetit.

AFfectum vocamus catarrhum intestinalem, est enim affectus lymphaticus a frigida cerevisia introductus, quae poros tum stomachales, tum intestinales obstruxit, & lympham acriorem reddidit.

Glandulae intestinales irritatae a sale, continuo lachrymantur; & humores in tubulis ventriculi restagnantes dolorem distensivum quandoque punctorium excitant.

Prognosis indicat huic malo mature succurrendum esse, ne vel abortum patiatur aegra, vel dysenterica fiat.

Sequentes autem scopi observandi sunt: obstructio glandularum tollenda, acrimonia lymphae temperanda; tonus ventriculi & intestinorum roborandus. Eum in finem datur statim sudoriferum ex c. c. antim. diaphoretico, & unicornu, quod alias in colica pro specifico habetur: vel.

℞. *Theriac.rec.* drach.j. D.s.

℞. *Theriac.coelest.* gr.iv. Fiant pil.num.iij. D. s.

℞ *Tinct.corallior.cum cera parat.*drach.j sem.*Sum.* tinctur., est enim diaphoreticum egregium.

Deinde exhibetur cochleatim mistura carminativa, & mitigativa ex aq. menth. cort citri, zedoariae anisatae, card.bened.tinct.rosarum, opii, sirup. cydoniorum.

Externe linimentum ex unguento stomachali carminativo, anodyno commendatur, vel

Aqua mastichina cum spir. vini camphorato, aut theriaca pro emplastro imponatur.

Inter tonum roborantia proderit vinum cydoniorum, aqua nuc.mosch. fl.aurantiorum, quae simul ab abortu praecavere possunt.

Quod purgantia omiserim, est. 1. quod non ex infarctu, sed ex alteratione diarrhoea introducta: 2. quia aegra gravida, gravidae enim melius ferunt sudorifera, quam purgantia. 3. Febrem metuit, febres enim melius sudoriferis, quam purgantibus tolluntur. *Si* tamen in diarrhoea purgare velis.

℞. *Pulv.rhei* scrup.j.nuc.mosch. gr.iv.misc.fiat pulvis.

Vel ℞. Decoct. tamarind. q. s. infunde per noctem rhei scrup. ij. mane ebulliant, tunc.

℞. *Colatur* unc.ij.*sirup.de cichor.cum rheo* drach.vj.misc.Sum.

CASUS XXXII.

Dysenteria.

Studiosus circa autumnum pruna largiter comedit, incidit in alvi fluxum cruentum, adsunt ventris tormina, praesertim paullo ante excernendi tempus, pulsus justo celerior, calor totius acris & febrilis, cibi fastidium, sitis vehemens, anxietas & per-vigilia excruciant.

AFfectus vocatur *dysenteria*, quae est excretio varii generis humorum plus minus cruore tinctorum, cum alvi torminibus.

Vel est intemperies acris lymphae intestinalis, cum turbata sanguinis mistione.

Caussa est humor acris rodens substantiam intestinalem, praesertim glandulas,& tunicam. Vel est sal acre corrosivum, quod nunc foris advenit, nunc generatur in sanguine.

Hic est e caussa externa, pruna enim assumsit, quae multo sale scatent, quod caput in fermentatione extollit.

Nonnunquam etiam dysenteria est symptoma,ut in febribus.

Subjectum ministrant 1. intestina nunc tenuia, nunc crassa, nunc utraque 2. Ex partibus fluidis tota mass.sangu.

Cruor,qui excernitur est ex vasis sanguiferis.

Ulcera intestinorum nunquam vel difficillime curantur, exinde non putamus adesse exulcerationem in dysenteria benigna, sed in omni maligna adest, quae secum fert exitum funestum.

Febris oritur,quando sal acre corrosivum communicatur sanguini, unde ejus mistio turbatur,& pulsus celerior redditur.

Cibi fastidium advenit, quia ab assumtis fermentum ventriculi depravatum est.

Quia vero sanguis est turbatus mistione, hinc gradu differunt dysenteria benigna & maligna prout 1. intestina tenuia vel crass. laesa. 2. prout sal acre magis existit.

Prognosis nos docet,quod quo febris, cibi fastidium, sitis & anxietates intensiores, eo malum magis periculosum esse.

Et quidem est affectus periculosissimus si a caussa interna originem sibi sumsit.

Si adest linguae inflammatio, & deglutiendi difficultas, absolute malum lethale est.

Scire possumus intestina tenuia esse laesa,si non statim post dolorem excretio fiat, etiamsi summus adest dolor.

Febris haec potest etiam esse a dolore, ubi enim dolor, ibi spiritus magna in copia confluunt, & sic turbantur, & per consequens sanguinis mistio laudabilis perit, vigiliae etiam inferre possunt febrem.

In curatione sal acre mitigandum & eliminandum, sed salia non auscultant purgantibus.

Nisi diarrhoea ab assumtis ortum traxerit, tunc in principio lene evacuans dari potest, hoc autem statim excipiat sudoriferum, quod aliquoties repetendum, interpositio tamen absorbente aliquo,& acrimoniam salinam temperante, quo clysteres abstergentes & anodyni etiam referuntur. Sic

℞. *Extracti rhabarb.*gr.xv.*aq.melissae* drach.vj.*sirup.de cichor.cum rhabarb.*unc. j. misc. D.s. pro 1.dosi.

℞. *Rhabarb.recent.contusi* gr.xx.Sum.pulv.pro 1.dosi.

Elapsis sex horis.

℞. *Theriac.vel diascord.*drach.ij.vel drach.iij.solve cum aq.bardan. majoris q.s. adde. *spir.theriacal.camph.*scrup.j *corn.cervi comp.*scrup.sem.misc.Sum.

℞. Pulv.

℞. *Pulv. cordial. precios. pannon rubr.* ā ā. scrup. sem. *bezoard. Occident. unicorn. veri* ā ā. gr. v. *theriac. coelest.* gr. ij. Fiat pulv. D. s.: vel

℞. *Theriacae* drach. j. *aq. card. bened.* unc. j sem. *tinct. corall.* cum cera paratae gt. 12. misc. Sum. 1. dosi.

℞. *Lap. bezoar. Orient.* gr. vij. Si dives. *antim. diaphoret.* gr. xv. *camphorae* gr. j. fiat pulv. Sum. pro 1. dosi.

℞. *Terrae sigillat.* drach. j. *laud. opiati* gr. sem. f. pulv. Sum. ut ante.

℞. *Diascord.* scrup. ij. *aq. c. c. citrat.* drach. x. *menthae* drach. ij. *tinct. opii.* gt. vij. misc. D. s. pro 1. dosi.

Si dolor vel fluxus alvi admodum urgeant, dantur horis vespertinis pilulae.

℞. *Extr. tormentill.* drach. sem. *theriac. coelest.* scrup. sem. *laud. opiati* gr. v. Fiant pil. n. xxxv. D. s.

Ad temperandum, & absorbendum.

℞. *Aq. menth.* unc. j sem. *panis cum nuc. mosch. destillat.* unc. ij. *c. c. citrat.* unc. iij. *elixir. vitae matthioli* drach. j misc. Sum.

℞. *Aq. panis cum nuc. mosch. menthae* ā ā. unc. j. *carminativ.* unc. sem. *cinamomi* drach. j. *decoct. c. c. usti* unc. iv. *lap. haematites. coralliorum ppt.* ā ā. scrup. ij. *lap. cancr.* drach. j. *tinct. opii* drach. ii. *sachari perlati* drach. iii. misc. *D. s.* mistur. prius bene agitata.

Clyster abstergens etiam non negligatur v. g.

℞. *Iuris capitis vervecin* unc. vi. *mellis rosarum* unc. sem. misc. fiat. enema.

Vel fiat *anodynus*, v. g.

℞. *Lactis chalybeati* unc. vi. *terebinth. vitello ovi solut.* drach. ii. *theriacae* drach. i. sem. misc. f. enema.

E re etiam erit, ut externe antifebrilia exhibeantur, & vesicatorium carpis manuum applicetur.

In diaeta commendatur hordeum excorticatum: pro potu decoctum cydoniorum, cui vinum cydoniorum addi potest.

Vel decoctum galangae aut c. c. usti propinetur, nec non tinctura rosar. largiter detur in potu ordinario, vel tinct. bezoardica crebrius instilletur potui ordinario ad plures guttas.

Abdominis inunctio fiat cum spirituosis, ut aqua carminativa, atq. theriacal. camphorata.

Datur species, quae vocatur fluxus hepaticus, sed male ita vocatur; est enim fluxus haemorrhoidum, & curatur martialibus acidum absorbentibus.

CASUS XXXIII.
Lienteria Coeliaca.

Infans 7. annorum, qui post ablactationem consuevit noctu saepius bibere, assumta vel plane non immutata per alvum egerit, quandoque immutata in tantum, ut vix amplius cognosci possint excernit, facies tumida, alvus & abdomen durum apparent.

Patet hunc affectum esse mistum, mox enim assumta non cocta egeruntur ut in lienteria, deinde non nihil mutata excernuntur & sic referri potest ad coeliacam, vel alvi fluxum chylosum.

Caussa merito reiicitur in potationes nocturnas, quibus digestio, & chylificatio admodum fuere laesae.

Hinc accusamus fermenti gastrici inertiam, nec non bilis inertiam aquositatem, vel etiam crassitiem, & viscididatem.

Videmus in febribus malignis lienteriam symptomaticam facile supervenire; nem-

nempe quia sal eiusmodi acre ad glandulas circa pilorum sitas defertur, easque irritando citiorem, quam par erat descensum alimentorum ex ventriculo producit.

Quod si videamus assumta esse quidem concocta, sed non separata ab excrementis, tunc accusamus obstructionem vasorum lacteorum &c. & sanguis quia non potest rite volatilisari, hinc mirum non est, quod abdomen durum, faciesque pallida existat.

Hi affectus desinunt vel in cachexiam, vel atrophiam.

In curatione conveniunt omnia, quae ventriculo grata sunt, quae bilem acuant: praemisso leniter evacuante ex *rhabarbaro*, vel lenitivo aliquo aloëtico, e.gr.

℞. Tinct. tartar. cum essent. *absinth.* vel tinct. *terrae Japonicae*, *sal. armoniacu* cum *sal. absinth.* sal. volatil. *oleosum stomachale*, *elixir vitriol. mynsicht.* essent. amara, zingib. conditum, *tinct. coralliorum* c. *elixir. propriet.* sine *acido*, *tinct. antim. spir. convuls.* c. *essen. carmin. Wed.* vel essent. absinth.

℞. *Spir. nitri vel salis* optime *dulcificati* drach. ij. D. s. spiritus.

Blandiora illa acida conveniunt, ubi sal muriaticum peccat, vel lienteriae auctor existit.

℞. *Elixir. propr. sine acido* drach. j sem. *tinct. corallior.* scrup. ij. *olei bals. Indici* scrup. sem. misc. Sum.

Conducunt etiam post pastum *succolada*, vel *zingiber conditum*.

CASUS XXXIV.

Haemorrhois coeca.

Vir 50. annorum conqueritur de lumborum dolore, nullum hactenus in urina apparuit nephritidis signum, circa anum, tuberculum plus minus dolens, & cum aliquali calore sentit, alvus plerumque siccior est cum flatibus, saepius noctes habet inquietas cum lassitudine totius.

Quoties audimus aegrum conqueri de lumborum dolore, toties suspicio occurrit de calculo, sed fallimur.

Vestigium nephritidis est, si in fundo matulae arenulae duriores, & asperae reperiantur, vel quando urina saepius excernitur cum ardore, vel quando quis habuit parentes nephriticos.

Quod si haec signa non adsint, videndum an sanguinis forte restagnatio sit in caussa, qualem caussam hic adfuisse dicimus ex signis.

Sanguis facile restagnat in vasis sedalibus circa anum, quia per conatum egerendi sanguis praepeditur in motu circulari, hinc qui alvum semper obstructam habent, illis a pressione tali sanguis restagnat in his vasis. In partu difficili idem fit.

Adjuvat continua sessio, hinc qui sedentariam vitam agunt huic malo sunt obnoxii.

Si aër hic frigidor admittatur, vel partes ani magis aëri exponantur circa egerendi tempus, idem eveniet.

Tuberculum adest, quia sanguis restagnavit.

Dolor &c. quia adest intemperies sanguinis viscida, & acris.

Haemorrhoides dividuntur in coecas, & fluentes.

Coecas has esse ex relatione patet.

In prognosi affectus hic est chronicus, plus molestiae, quam periculi habens; si enim non fluant ex dolore continuo incidit aeger in febrem, vel inflammatio & suppuratio supervenit, unde abscessus & fistulae ani si fluant facile modum excedunt, & cachexiam, vel hydropem post se trahunt.

In curatione intemperies sanguinis viscida est corrigenda, acris temperanda, obstructio tollenda, dolor sistendus.

His

His scopis satisfaciunt praemissis praemittendis, quae omne ferunt punctum infus. laxat. ex fol. senn. & rhabarb. item vinum passulatum: postea, elixir. amar. spir. aperit. Penot. tinct. martis liq. sal. armoniac. cum marte aliaque chalybeata exhibeantur.

Convenit quoque elix. propr. s. acido largiter assumtum, pilul. Francof. saepius exhibitae.

℞. *Balsam. Italici vulnerar.* drach. ij sem. D. s.

℞. *Martis sulphurat. antim. cachect. Ludovici* āā. gr. iv. *salis armoniaci* gr. ij misc.

Fiat pulv. D. s. dentur 9. doses pro novem diebus: Superbibatur potus theae, vel coffae, vel vini absinthitis haustus.

Vel ℞. *Spir. corn. c. comp.* drach. j sem. D. s. spiritus.

Externe ℞. *Boli. album. ovor.* q. s.

Fiat cataplasma, applicetur calide, addi potest tantillum spir. vini camphorati, vel fiat fotus ex *sem. lini fol. lauri, momord. fl. chamomill. melilot, verbasc*, vel famosum illud *unguentum de linaria*, vel aliud *ex mucilag. sem. cydonior.* cum pulv. *rad. scrophular. symphit. fl. verbasci* applicetur.

℞. *Unguent. rubri camphorat* unc. j. *pulv. radic. scrophular.* unc. ij. *pulv. de verbasco Myns.* drach. ji. *ol. ovor.* drach. j sem. *cerae* scrup. j misc. D. s.

CASUS XXXV.

Affectio hypochondriaca.

Vidua quum in vehementi aestu peregrinasset, siti vexata frigidam hausit, post incidit inflammationem sinistri hypochondrii, jejuno ventriculo singultit cum crebrioribus suspiriis, post cibum dolorifica adest compressio, interdum anxietas subitanea illam invadit, per intervalla capitis adest gravitas, alvus difficilis, somnus perturbatus. Urina tenuis, alba, menses difficulter fluunt.

Affectio hypochondriaca, nihil aliud est, quam congeries multorum symptomatum, suosque natales habet in ventriculo.

Male itaque accusatur lien, quum aeque pars patiens sit ac reliqua viscera.

Inflatio sinistri hypochondrii. Est a frigida, quatenus poros obstruxit, & quum vapores semper oberrent in corpore nostro, a praeclusis flatibus hic oritur inflatio intestini cujusdam non lienis, quia impossibile est ut lien tam breviter intumescat.

Veteres practici plus respiciunt ad viscida, quam ad fluida, rectiori sed contrario modo procedunt moderni.

Jejuno stomacho singultit. Alias oritur singultus, quam primum cibi sunt assumti, sed hic a reliquiis assumtorum eorumque acrimonia, quae agitantur in ventriculo, & sic spasmum excitant, ille exoritur.

Suspiria crebriora. Sunt a sanguinis particulis crassioribus, diaphragma vel etiam pulmones trajicientibus.

Post cibum dolorifica compressio adest a nimia distensione ventriculi, vel visciditate fermenti.

Anxietas subitanea excruciat, quia sanguis non sibi semper est aequalis, a diversis generis particulis; hinc est, quod quaedam guttulae alacrius, quaedam vero segnius rarefiant: hinc anxietas subitanea, potest etiam esse a spasmo, sed prima ratio magis placet.

Capitis gravitas. Est ab obstructione tubulorum meningum cerebri.

Alvus difficilis ab adstringente humore acido austero.

Som-

Somnus perturbatus ab inaequalitate spirituum animalium.

Urina tenuis, alba, a deficiente attenuatione & debita mistione salium.

Menses difficulter fluunt ob sanguinis visciditatem.

Caussa hujus mali *proxima* est acidum austerum in primis viis, cui accedit intemperies sanguinis viscida.

Prognosis nobis sistit hic malum chronicum degenerans in scorbutum confirmatum, hydropem vel febrem aliquam chronicam. Non raro etiam hypochondriaci fiunt apoplectici, icterici, scabiosi, quartanarii.

Curatio dirigenda ad visciditatem, & aciditatem humorum.

Visciditas corrigitur aperientibus, diluentibus & resolventibus.

Aciditas corrigitur absorbentibus, & invertentibus.

Vomitoria juvant hypochondriacos citius, quam purgantia, quae symptomata leniunt, sed caussam morbi saepius non attingunt: interea in hoc affectu saepius cogitur Medicus aliquid admittere, quod jubet consuetudo, opinio vulgi, superstitio praejudiciaria, quod sana ratio e contra vetat.

Purgantia interim hic debent esse liquida, sed modo admodum simplici parata, hoc est per solam infusionem, sic

℞. *Fol. senn. agaric.* ãã. drach. ij. *rhabarb.* gr. xxv. *crem. tart.* gr. xij. *rad. polypod.* gr. xv.

Infunde in aqua calida per noctem, mane colet. D. ad unc. iij. vel unc. iv.

Nec negligantur pilulae hypochondriacae.

℞. *Gummi-ammon. cum aceto ppt.* drach. sem. *mastich. el. carabes albiss. limatur. mart. in alcohol. contrit.* ãã. scrup. j. *myrrh. rubr.* scrup. sem. *trochisc. alhand.* scrup. j. *resin. jalap. scammon.* ãã. gr. xv. *ol. macis still.* gt. viij. misc. Fiant pil. num. xxx. deaurentur.

Superbibatur eis potus theae largiter.

Ad deobstruendum convenit spir. cephal. ad gt. xv. bis de die. tinct. tart. essent. carminativ. Wedel. mistur. hypochond. cum aq. aperitiv. Schrod. vel aq. splenet. ejusdem Schroderi. Sic

℞. *Liquoris tartari* unc. sem. D. liquor. cum aq. splenet. vel potu ordinario.

℞. *Misturae hypochondr.* drach. iij. Sum. liquor.

℞. *Tinct. aperitiv. Moebii* unc. sem. tingatur *sirup. papav. errhat.* D. s.

℞. *Tinct. solaris. vel terr. Hassiac.* drach. ij sem. D. s.

Potenter resolvunt decocta lignorum pro eliciendis sudoribus.

℞. *Arcan. duplicati* gr. viij. *corallior. ppt.* gr. xij. misc. Fiat pulv. D. s.

Dentur 9. doses pro novem diebus. Haec mistura optime profuit.

℞. *Aq. carminativ. cortic. citri. aq. splenetic.* ãã. unc. j. *tinct. jalap.* drach. ij. *julep. rosar.* unc. sem. misc. D. mistur.

Infusum antea laudatum laxans repeti potest aliquoties.

In prandio & coena, convenit haustus vini absinthites: vel spir. sal. armoniac. vel spir. salis refractus in potu ordinario.

Hypochondrio sinistro imponatur *empl. carminativ.* vel *de ammoniaco*, quod spir. multos exhalat.

Clysteres hic admodum etiam sunt proficui. e. gr.

℞. *Aq. pluvial.* unc. xij. *foecum cerevisiae* unc. ij. *sapon. Venet.* drach. ij. misc. f. enema.

Sed quum morbus diuturnus esse soleat, ablegamus hanc viduam ad acidulas, commune hypochondriacorum solamen.

CASUS XXXVI.

Obstructio Hepatis.

Civis conqueritur de gravativo dolore lateris dextri, appetitus est prostratus, fastidium adest, & nausea carnium, quarum odorem vix ferre potest, respiratio a motu est difficilior, calor excedit circa vesperam, urina est cruda, alvus ad obstructionem inclinat.

VOcamus hunc affectum obstructionem hepatis ob gravativum dextri dolorem. Morbus hic usque adeo frequens, ut ab omnibus balneatoribus, empiricis, ac agyrtis accusetur obstructio, si non hepatis, saltem mesenterii, lienis aliorumque viscerum.

Nemo melius de obstructione scripsit, quam Etmullerus, cujus paginae merentur ut legantur, & relegantur.

Viscera dicuntur obstrui. 1. secundum vasa qualiacunque illa sint vel sanguifera, vel lymphatica, vel nervina. 2. secundum poros & meatus. Verum cum corpus nostrum tantum consistat ex fluidis & vasis fluida continentibus, non opus habemus, ut de viarum diversitate sic simus nimis solliciti; fluida enim non obstruuntur, sed obstruunt, hinc omnis obstructio fit in vasis, sive quod idem est in tubulis, poris, vel canaliculis.

Videtur verosimilius vasa sanguifera, praesertim majora non tam facile obstrui, quum ex illorum obstructione sanguinis circulus magis deberet laedi.

Hic affectus posset etiam vocari cruditas acida, quia recte dicit Etmullerus obstructiones viscerum esse ex depravatione chyli, ejusque vitiosa distributione.

Obstructiones utplurimum oriuntur, vel culpa assumtorum, vel ex animi passionibus; sicque semper magis habent rationem effectus, vel producti morbosi, quam caussae morbificae.

Gravativus dolor. est a lympha crassa, & viscida hepar obstruente.

Appetitus est prostratus a vitiato fermento ventriculi, idem *de nausea carnium.*

Gravidae etiam nausea corripiuntur, quia menses non fluunt, vasa obstruuntur, & sic ventriculi fermentum alteratur.

Respiratio difficilior. 1. quia diaphragma libere moveri nequit ob subjacens hepar obstructum, & aliquo modo tumidius factum. 2. quia totus sanguis intemperatus est, & ad viscidi tatem inclinat.

Calor circa vesperam excedit. 1. quia tunc humores segnius agitantur, hinc fibrillae celerius moventur, quae in motu tremulo esse debebant. 2. quia tunc chylus crudus defertur ad cor unde sanguinis turbatio.

Vrina cruda existit. ob deficientem resolutionem salium, & particularum oleosarum.

Alvus siccior ob bilis, & succi pancreatici visciditatem, & quia interiora intestinorum muco nimium obducta sunt. —

Obstructiones viscerum saepius sunt affectus intestinorum, quibus probe repurgatis a flatibus, foecibus & muco viscido, bene se habent viscera.

Hic affectus in omnibus conveniunt cum intemperie sanguinis frigida, & eodem modo curatur etiam obstructio lienis, mesenterii, uteri, chlorosis, & cachexia mulierum.

Ratione *prognoseos* est morbus chronicus, qui facile degenerat in morbum complicatum, hydropem, cachexiam, scirrhum, quartanam, asthma pituitosum, &c.

Curatio difficilis est, partim ob humorum visciditatem, quod in illis corporibus contrariantes sibi fermentationes facile a medicamentis agitatoria vi praeditis excitentur.

Con-

Consistit autem curatio in humoris viscidi attenuatione, acidi correctione, ejusdemque evacuatione, quod in praecedenti casu observavimus idem, & hic notandũ.

Purgantia primo sint in forma liquida, post in forma pilulari. Conveniunt itaque omnia est *tart. pilulae tartareae Quercetan. pilulae ex ammoniaco* ejusdem, *pilul. aloëtic. pilul. de galbano Sylvii*, quibus *mercur. dulc.* addatur, hinc placent *pilul. ex ammoniaco*, & *mercur. dulc.* quas *Craan.* habet.

Interponi debent chalybeata, nisi jam scirrhus visceris adsit, in tali enim duritie chalybeata plus nocent, quia nimis exsiccant; hinc in macilentis, & tempore aestivo chalybeata non semper tuto exhibentur.

Praemissis his, sudorifera in usum vocanda, nec non serum lactis. cum tinct. antim. vel mist. simpl. vel. cum succo chaerefol. cochlear. beccabung. vel

℞. *Tinct. aperitiv. Penoti* drach. ij. D. s.

℞. *Spir. sal. armoniac.* drach. ij. D. s. ut ante.

℞. *Spir. tartari compos.* drach. ij. D. s. ut ante.

℞. *Aq. aperitiv. Schrod. petroselin.* ãã. unc. iv. *tinct. mart. cum vin. malv.* parat. vel cum *aq. pluviali* unc. iij *malvatic. juniperin.* drach. j sem. *sirup. aperitiv. vel de 5. radicibus* unc. j. m D. s.

℞. *Ant. m. cachect. Ludovici* gr. vj. *arcani duplicati* gr. iv. misc Fiat pulv. dentur 9. doses.

Externe conveniunt aperitiva, carminativa, empl. de cicuta, ammoniaco, vel solutio *sal. armoniaci* in aqua destillata instar epithematis, hepati parti obstructae applicetur.

CASUS XXXVII.

Ascites.

Juvenis a tertiana vix liberatus incidit in tumorem ventris, & pedum cum virium imbecillitate, appetitu dejecto, pectoris angustia, urina pauca, sed rubicunda, & tartarea.

Hic affectus est hydrops, ascites.

Caussa proxima est extravasatio seri vel lymphae in cavitatem abdominis, & habitum musculosum pedum.

Febris tertiana potest exsistere caussa hydropis 1. ob culpam regiminis in dioeta, quando aeger nimium appetitui indulget vel etiam siti, unde non raro pori intestinorum, & ventriculi obstruuntur, vapores detinentur, lympha viscida obstructiones parit, & tandem in cavitatem abdominis exstillat.

2. Culpa medicamentorum, quando nempe styptica, incrassantia, opiataque nimium adhibentur, unde contumaces viscerum obstructiones oriuntur, & consequenter lymphae restagnatio.

Virium imbecillitas est a defectu spirituum, sanguis enim laborat intemperie crassa.

Appetitus dejectus adest ob fermentum non satis volatile vel meteorisatum.

Pectoris angustia a compressione diaphragmatis.

Urina rubicunda a copia salium.

Tartarea a copia salis fixi impuri.

In prognosi. est affectus chronicus, sed si nulla tussis adsit, sitis non adeo urgeat, post febres ascites superveniens saepius curatur. Et quoniam hic nulla adest corruptio vasorum, spem promittimus reconvalescentiae, praesertim quũ forsan hic hydrops a potus ingurgitatione nimia, unde videmus messores facile curari. Signa autem periculosa sunt tussis, sitis, summa respirandi difficultas, labia decolorata, &c.

In curatione serum praeparandum, & foras eliminandum, obstructio tollenda, &

 an-

ante omnia bilis, & fermenti ventriculi habenda est ratio.

Interim statim purgans exhiberi potest, quamvis enim purgantia alias suspecta, tamen hic ubi a digestione vitium est, auspicari possumus curationem a purgante, de his purgantibus optime scripsit *Sydenham* in tract. de hydrope.

℞. *Electuar. hydragog. Sylv.* unc. sem. solve *cum aqua cichor.* D. s.

℞. *Elect. hydragog. Sylv.* drach. ij sem. *aq. flor. acaciar.* q. s. adde *sirup. de spina cervina, vel de spina infectoria* unc. j. *aq. cinamom.* drach. j. misc. Sum ut ante.

℞. *Resin. jalap.* gr. xv. solve *cum vitello ovi*, adde *aq. meliss.* drach. vj. *sirup. de spina cervin.* unc. sem. *tinct. tartar.* gt. xv. *aq. mirabil.* drach. sem. misc. Sum. ut ante.

Non inconveniens etiam erit, si *absinth.* & *fol. senn.* ā͞ā. m. j. vino infunduntur, & mane forti expressione facta in usum veniunt.

De purgantibus observandum, si pro voto operantur, Medicus audacter pergere potest, sin aeger non bene ferat satius erit inhaerere praeparantibus aperientibus.

Ex veterum formulis non contemnendae sunt sequentes.

℞. *Electuar. de tamarind. cum fol. sennae* unc. sem. *electuar. Caryocost.* drach. ij sem. *crem. tartar.* scrup. sem. cum saccharo f. bolus. Sum.

℞. *Rad. irid. florent. foenicul. liquirit.* ā͞ā. drach. iij. *summitat. absinth.* m. j. *herb. agrimon. ceterach. marrub.* ā͞ā. m. sem. *fol. sen. s. s.* unc. j sem. *soldanell.* drach. vj. *sem. cartham.* unc. j. *cortic. med. sambuc. rad. frangul.* ā͞ā. drach. iij. *maceris* scrup. j. *passul. minor.* drach. x.

Incisa infundantur per 24. horas mensura j. vini, dein exprimantur, & filtrentur. Dosis lib. sem. singulis diebus.

Ad incidendum, & aperiendum commendantur decocta ex *rad. quinque aperient. rad. ireos cortic. sambuc. marrubio, sem. petroselin. foenicul.* cum *sero lactis* parata, ita tamen, ut evacuationes intermediae nunquam omittantur.

Secundae indicationi satisfaciunt sudorifera ex rob. ebuli, *aq. veronic.* & *aq. sambuci.* Sed aeger debet deduci ad laconicum subtus accenso spir. vini vel injectis silicibus in decoctum aliquod sudoriferum.

℞. *Tinct. tartari. spir. juniperi* ā͞ā. drach. ij. D. s.

℞. *Spir. tart. compos.* drach. ij. *c. c. compos.* drach. j. misc. D. s.

℞. *Essent. absinth.* drach. j sem. *spir. sal. armon.* scrup. ij. *essent. macis* drach. j. D. s.

Pro confortatione.

℞. *Malvat. juniper. cum spir. junip. par.* unc. j. sem. *aq. menth. foeniculi. lignorum* ā͞ā. unc. ij. *tinct. tartari* drach. j. misc. Sum.

℞. *Succi chaerefol. rec.* unc. j sem. continuetur per integrum mensem.

℞. *Elect. nostr. antihypochondr.* unc. vj. D. s. Cui *superbibatur aqua levistici.*

Ratione fermenti ventriculi, & bilis conveniunt omnia amara v. gr. omnia ex *absinth. elixir. febril. Myns.* potui ordinario injici debet rad. enul. herb. carduibened. addita rad. ireos.

Haec autem cura continuari debet ad minimum per 7. septimanas, ita, ut nunc purgetur, nunc sudoriferum exhibeatur, nunc amara, & aperientia immisceantur, & sic curatur hydrops, nisi substantia viscerum exulcerata jam sit.

NB. Post omnes febres exhibenda amara, plura videantur apud Sydenham, hac cum cautela, ut ejus purgantia ex vitro antim. summa prudentia in usum vocentur, vel fugiantur.

CASUS XXXVIII.

Icterus.

Vir triginta annorum spontanea lassitudine, & incipiente lipothymia subito prehenditur, urina intense flavescit, alvus est adstricta, qui si excrementa egerat sunt cinericei coloris, totiusque corporis ambitus flavo colore tinctus est.

AFfectus vocatur icterus. Caussa est intemperies sanguinis viscida; hujus vero caussae possunt esse variae v.gr. febres, acida, & alia alimenta vitiosa.

Praedominium hic obtinent in sanguine flavae, viscidae, & amarae partes.

Lipothymia, est a sanguinis viscíditate, unde in corde rite rarefieri non potuit, partim etiam, quod pauci generentur spiritus.

Excrementa albicantia. ob viscíditatem sanguinis omnia viscera languent, hinc nulla in ventriculo, & intestinis digestio.

Prognoseos ratione saepius est morbus chronicus, & quo sanguis magis viscidior, eo majus ad curationem requiritur tempus.

Tutior est icterus, si sine febre, inflammatione, calculoque in vesica fellea existit, Si cum calculo, tunc dicimus magnam adesse coagulationem terrestrem.

Curatio perficitur incidentibus, attenuantibus, & deobstruentibus. Sic

℞. *Spir. sal. armoniac. fortiss.* drach. ij. D. s. spiritus.

℞. *Elixir. propr.* drach. ij. *tinct. tartari* drach. j. misc. D. s. Elixir.

℞. *Aq. contra icterum Timaei* unc. vj. *mistur. simpl.* drach. sem. *sirup. de 5. radicibus* unc. j sem. misc. Sum.

Purgantia usum habuisse raro observatum est.

Decocta, & destillata plus hic praestant, quam elixiria, & tinct. quia in majori copia assumuntur. Laudatur sequens.

℞. *Rad. rub. tinctor. succisae. urtic.* āā. drach. iij. *fol. chelidon. maj.* m. j. *summitat. absinth. centaur. minor.* āā. p. j. *rasur. eboris* drach. ij. *stercor. anserin. Vere collect.* drach. iij. *cinamom.* drach. j sem. *croci* scrup. sem. Coque in unc. x. vini, & aquae colat. detur.

Timaeus a Guldenklee habet egregium destillatum, de quo ter de die sumi debent 4. cochlearia. Commendatur etiam elix. propr. s. acido, tinct. tart. tinct. antim. spir. sal. armoniac. &c.

Externe *empl. de cicuta, de cumino. ungu. aperitiv. vel martiatum* cum successu imponentur.

CASUS XXXIX.

Scorbutus.

Matrona triginta, & quot excurrit annorum, plenioris corporis habitus, conqueritur de diuturna cephalaea, artuum lassitudine, difficili respiratione, cordis palpitatione, maculis rubris circa humeros, & crura, appetitu nunc subito aucto, nunc iterum imminuto.

HIc affectus vocari potest dispositio ad scorbutum. Notandum est, quod quando multa symptomata numerantur, tunc esse cogitandum de nomine congeriem morborum indicante.

Subjectum est e sexu sequiori, mulieres enim facilius corripiuntur scorbuto, quam viri, sed facilius ferunt scorbutum, & minus periclitantur, quam viri, quia per menstruas purgationes, & puerperium magna sanguinis salis fixi, & viscidi copia absumitur.

AEgra

AEgra pleniori habitu corporis praedita. Ergo jam existit disposita ad cacochymiam, quia corpora succi plena facile cacochymiam contrahunt: et dubio procul inclinavit ad catarrhum, & defluxiones, quia in ejusmodi corporibus succi plenis plus infertur partibus nutriendis, quam difflatur, vel per nutritionem consumitur.

Caussa est hic sal acidum fixum, & prout illud plus minus corrosivum, eo major gradus aderit malignitatis scorbuticae.

Colligitur sal illud acidum fixum, vel culpa assumtorum, vel culpa aëris inspirati. Hinc est quare incolae maris sint scorbutici, hinc est quare in obsidione civitatis alicujus epidemice grassetur scorbutus.

Cephalaea diuturna excruciat, quia catarrhis fuit obnoxia, ubi facilius partes salinae, & viscidiores rapiuntur ad cerebrum, quia plures subtiliores partes eo deferuntur, quae priores secum abripiunt, & quum tubuli meningum admodum angusti sunt, hic partes crassiores, & fixae facile ibidem deponuntur.

Artuum lassitudo adest, ob inopiam spirituum animalium, & humorum per partes solidas circulantium visciditatem.

Respiratio difficilis, quia pulmones succumbunt sub onere sanguinis viscidi illos transeuntis.

Cordis palpitatio. 1. ab acrimonia lymphae cor transeuntis, illudque nutrientis 2. a spirituum discrasia, 3. a sanguinis inaequalitate.

Maculae oriuntur a sanguine salino extravasato guttatim subter cutem hospitante.

Appetitus nunc auctus, &c. prout partes plus minus fixae, vel volatiles in glandulis ventriculi sequestrantur.

Prognosis morbum hunc esse pronunciat chronicum, & nisi inveteratus admodum sit, plus alit molestiae, & terroris, quam periculi.

In curatione humores acidi sunt temperandi, viscidi volatilisandi.

Praemitti vero semper debet venae-sectio in scorbuto incipiente, quia demta visciditatis portione, reliquum facilius medicamentis attenuari potest.

Purgantia, hic nunquam pro voto succedũt si sanguinem attingunt, hinc si eorum terminatur operatio tantum intra primas vias, concedi possunt: v.g. omnia aloëtica, pilul. Francof. ad scrup. sem. *pilul. de galbano Sylv.* num. v. *pilul. de ammoniac.* tart. pilul. *Wedelii* a scrup. j. ad drach. sem.

Conducunt quoque optime potiones laxativae v.g.

℞. *Decoct. laxat. D. Spin. apud Schrod.* ad cochlearia 4. 5. 6. singulis diebus.

Diebus intermediis danda sudorifera v. g. tinct. antim. *elixir. scorbuticum spir. diaphoret. Mynf.* a drach. sem. ad drach. j.

Inter attenuantia sunt spir. sal. armoniacus sal. vol. oleosum aqua *antiscorb. Dornerel. essent. viperin. Zuvoelff.* spectant huc, salia, *arc. dupl.* salia nitrosa sal volatil. cc. secundum Bontekoe paratum.

Infusa antiscorbutica cum *sero lactis ex anagallid. aquatic. nasturt. raph. sylv.* sedo minori, *essent. absinth.* cum spir. *nasturt. elix. propr.* cum spir. sal. armon. vel sal. volat. oleoso.

CASUS XL.

Scorbutus confirmatus.

Literatus ab annis aliquot lassitudine totius, & respirandi difficultate laboravit frustra adhibitis pectoralibus, successit inflatio ventriculi cum quotidianis ructibus, adest cachexia, totius oris graveolentia, dentium mobilitas, catarrhus cum expectoratione materiae viscidae graviter olentis. In cruribus maculae subrubrae, vel etiam lividae apparent. Urina admodum rubra est, sed sine calore febrili totius corporis.

TOt, & tanta recensentur symptomata, ut facile colligi possit multa viscera huic malo esse obnoxia. Cerebrum enim, thorax, & abdomen cum artubus hoc malo corripiuntur.

Observandum duo esse sanguinis, & lymphae principia activa, sal nempe volat. & oleum sive partes balsamicae, siquidem ab horum legitima dispositione crasis sanguinis, & lymphae dependet.

Videmus hoc in urina, si partes salinae, & oleosae sint rite combinatae, urina est bona, verum si vel sal vel oleum qualitate, vel quantitate excedant varia urinae est consistentia, odor, sapor, color varius una cum contentis vario modo praecipitatis.

Ita etiam sal in sanguine, vel lympha peccat quantitate vel qualitate: quantitate si peccet, lympha erit nimis serosa, et ad nimium motum, vel erraticam effervescentiam apta: sin qualitate peccet crassitie, nempe, sanguis, et lympha erunt plus minus acres, acidae austerae.

E contra si partes oleosae peccent, vel quantitate, vel qualitate, humores erunt inflammabiles, vel facile rancorem contrahent.

Scorbutus maximam habet affinitatem cum lue venerea, ut qui unius probe cognoverit naturam, et indolem, de alterius quoque caussis facile disserere possit.

Oritur vero scorbutus vel ab assumtis, vel ab aëre.

Quod caussam proximam attinet dicimus esse lympham acriorem, deinde enim sanguis, et spiritus animales inficiuntur.

Quaestio. An humor scorbuticus sit viscidus?

℟. Omnes humores in scorbuticis ad coagulationem quidem esse pronos, verum distinguendum inter caussam efficientem, et productum. Caussa efficiens consistit in halitu vel miasmate vaporoso plus minus acri vel austero. Qui halitus vel vapores reserant poros aliarum partium, ut lympha eos facile ingredi possit, hinc lympha redditur mucilaginosa, et viscida. Si spiritus sal. affunditur spirit. citri, tum amittit fluiditatem, et mucilaginosam acquirit consistentiam.

Putamus acidam cruditatem esse scorbuti caussam, quum nunquam ventriculus insons in hoc malo reperiatur.

Non male scorbutus comparari potest cum senio: in senibus sal. volat. depressum est, pauci spiritus generantur, lympha acris caput extollit, unde multa symptomata.

Lassitudo adest. quia lympha inclinat ad restagnationem.

Respirandi difficultas. partim culpa sanguinis, partim spirituum animalium.

Inflatio molestat ob obstructionem pororum intus foras spectantium: in omni fermentatione halitus reperiuntur, qui per poros in auram abire debebant sed sunt obstructi.

Cachexia exoritur a lympha.

Oris graveolentia a gingivarum putredine.

Dentium mobilitas ab acredine lymphae.

Ca-

Catarrhus, &c. a vitio lymphae, et ranciditate humorum circulantium.

Urina rubra sed sine calore febrili. est a copia salium, non autem est ex turbata sanguinis mistione.

Erit igitur hic affectus scorbutus confirmatus ob sedentarium vitae genus non parum exasperatus, & propterea curatu erit difficillimus, praesertim in aetate senili, quum omnes qui ex senio moriuntur, moriantur etiam ex scorbuto.

Pro curatione, commendantur illa, quae blandiori sal. volatil. abundant, & quum paucae guttulae non satisfaciunt, praestant destillata, infusa, electuaria.

Inter evacuantia primatum obtinent sudorifera blandiora: itaque

℞. *Rad. ari. trifol. fibrin. raphan. sylv. acetosae* ãã. drach. vj. *herb. fumar. nummular. nasturt. aquatic. sedi minoris* ãã. m. sem. *summitat. pini* m. j. *corticum capparum. tamarisc.* ãã. drach. iij. *maceris cinamom.* ãã. drach. sem. infunde per noctem in *sero lactis* calido, mane facta expressione colentur. Colat. ℞. lib. ii sem. adde spiritus *nasturtii* drach. iij.

℞. Sal volatil. c. c. drach. j. Sum. prandio, & coena. Vel per diem sumatur drach. j. Neque etiam minoris effectus erit infusum theae cum radice armorac. & cochlear. vel ruta murar. nasturt. hortens. aut trifol. fibrino, factum. Vel

℞. *Succi nasturt. beccabung. cochlear.* ãã. unc. ij. *seri lactis cum tantillo seminis anisi correct.* lib. ij. m. exacte. Sum.

℞. *Aq. antiscorb. splenet. Schrod.* ãã. unc. iij. *essent. pini* drach. iij. *elixir. antiscorb.* drach. j. misc. Sum. mistura antiscorbutica, quae est egregia.

Reliquae formulae peti possunt ex doctrina de hydrope, ictero, & obstructione hepatis.

CASUS XLI.
Mictio cruenta.

Puer facie pallidus valetudinarius duodecim annorum dejectum patitur appetitum, urget sitis, urina quam reddit cruenta est, nullus tamen lumborum percipitur dolor.

Appetitus dejectus adest. ob nimiam lymphae stomachalis aquositatem, salia enim haerent in glandulis ventriculi obstructis.

Sitis urget. quia tubuli faucium sunt obstructi, & lympha ad ambitum corporis potius defertur.

Urina est cruenta. quia salia remoram passa in renibus tenellula vasa sanguifera erodunt, ut sanguis sub forma sanguinis deveniat ad pelvim & ureterem. Ob hanc caussam cachectici sunt haemorrhagiae narium obnoxii.

Omnis hic de calculo suspicio eximitur, quia nullus adest circa lumbos dolor.

Affectus ergo recte nominabitur mictio cruenta.

Mictio peaeternaturalis est triplex, vel est cruenta, vel purulenta, vel pilaris.

Prognosis notat morbum hunc curatu esse difficilem, & satis periculosum; si enim sanguis in via a renibus ad ureterem grumescat, urinae suppressionem producit.

Curationis scopi sunto.

1. Ut sanguinis spirituascentia juvetur, id quod temperatis stomachicis, et sudoriferis obtinebimus.

2. Ut acrimonia salium obtundatur per mucilaginosa, balsamica, et oleosa.

Ergo pro his scopis adimplendis commendamus *decoctum contra mictionem Mynsichti* bis de die sumtum. Vel aliud *decoctum vulnerarium*, ex *iva artetica, agrimoniae, mille fol. rad. consolid. major.* substitui potest.

Porro nihil obstabit quo minus *elixir. propriet. s. acido c. essent. absinthii, & ol. macis* in

in usum vocemus, quae enim de vi aperiendi oscula vasorum dicuntur, nugae sunt. Aliquando insequi potest haemorrhagia, quia aloëtica sanguinis intemperiem viscidam corrigunt.

℞. *Tinct.corall.cum cera parat.*drach.ij. *terrae* Japonicae, *essent.hyperic.*ãã.drach.j.misc. Sum.

℞.*Aq.portulac.plantag.agrimon.*ãã.unc.ij.*tinct.corall.cum cera* drach.j sem.*sirup. de symphyto* unc.sem.misc.

Horstius sequentem commendat pulverem.

℞. *Rad.liquirit.ras.*drach.ij.*glandium* drach.j sem.*sem.4.frigid.maj.* ãã.drach.j. *portulac.lactuc.*ãã.scrup.ij.*fl.rosar.rubr.*m.j.*succin.alb.ppt.*drach.sem.*c.c.ust.ppt.*scrup.j. *sacch.cand.*unc.sem.f.pulv.dosis drach.j. cum aqua malvae, in qua semen cydoniorum aliquando fuerit infusum.

In diaeta nocent acida, frigida, flatulenta, motus nimius &c.

Jam si a Galenico caussam petimus, dicet, est intemperies hepatis, accedit labefactata facultas retentrix, & ante omnia facultas retentrix roboranda per adstringentia v.g.

℞. *Sacchari rosat.antiq.*unc.sem.*diacydon.simpl.* unc.j sem. paratur sine aromaticis. *corall.ppt.c.c.ust.ppt.*ãã.drach.j sem.cum *sirup.de rosis siccis.*f.electuarium.

℞. *Ungu.Comitiss.*unc.j sem.

CASUS XLII.
Atrophia scorbutica.

Vir scorbuticus hactenus stranguriam saepius passus, coeteroquin plethoricus, propter inflationem hypochondrii sinistri utitur acidulis Wildungensibus, paulio post incidit in mictionem cruentam, & purulentam cum atrophia totius, haec duravit per biennium, donec exhaustis viribus diem suum obierit.

MEdici fuere solliciti de vera hujus affectus appellatione, credimus tamen hunc virum obiisse ex atrophia scorbutica: nec forte errabimus si dicamus sub fuisse inveteratam luem veneream; omnes senes, qui saepius patiuntur stranguriam, contraxerunt in juventute exulcerationem, vel saltem texturae laesionem prostatarum, (sunt glandulae seminales) hinc quum scorbutus maximam habebat affinitatem cum lue venerea, facile etiam hi duo affectus in se invicem commutantur.

Saepius stranguriam passus est. In quavis enim urina est sal, sed temperatur ab oleo, si partes oleosae deficiant sal rodit, & mingendi infert desiderium, qui dolor eo diutius durabit, quo magis glandulae prostatae, vel ipsa urethra exulceratione contaminata existit.

Stranguriam hanc esse veram patet ex curatione, omnia enim quae particulis oleosis praedita sunt, conveniunt in strangurja v.g. *oleum macis, nucistae, carvi, foeniculi. cortic. aurantiorum*, si una vel altera guttula exhibeantur; hinc etiam laudantur aqua *Physagona. menth. cortic. aurantiorum, vinum malvaticum juniperinum, oleum juniperi, aqua anhaltina, &c.*

AEger habitus fuit pro splenetico, & eum in finem consuluerunt usum acidularum. Sed dicimus inflationem non ex liene esse, sed ex intestino colon dicto, quod inflatum molam mentitur in hypochondrio sinistro, id quod saepius contingit in sexu sequiori: quum enim digestio in hoc viro, quae contingit in intestinis tenuibus laesa admodum esset, (quippe strangurja radicaliter ex ea) hinc mirum non est, quod intestina flatibus, succis fermentescibilibus turguerint.

Acidulae in atrophia quandoque plus nocent serum, vel sanguinem plus diluen-

luendo, nimium per vias urinarias deturbando.

Credimus tamen acidulas non induxisse mictionem cruentam, sed illam ortum traxisse ab exulceratione prostatarum, quae forte longo tempore pus quoddam foetidum in se continuerunt, cui januam laxavit acidularum usus. Coeterum quoque potest ab aliis etiam partibus ad renes demandari, id quod in pleuriticis non raro contingit, hinc meliori cum successu uti potuisset lacte, quam acidulis, vel *potu coffae*, qui senibus admodum proficuus est, suasissem etiam *essentiam castitatis* cum spir. *lignorum*, & externe per catheterem instituenda fuisset injectio. v. g.

℞. *Aq. rosarum plantag.* ãã. unc. iii. *trochisc. alkekeng. s. opio subtilissime pulverisati. succini pulverisat.* ãã. drach. j. *bol. Armen.* drach. sem.

Nomen huic medicamento non imponimus, ne in officina sciant, quo morbo aeger correptus degat.

CASUS XLIII.

Calculus renum.

Foemina hyemali tempore incidit in vehementissimos lateris sinistri circa lumbos praesertim dolores: accedit per intervalla dolor colicus, nausea, vomitus, alvi obstructio. Vrina aquea est, cruda & ad mictionem saepius stimulat, noctesque ob dolores sunt insomnes.

Quamvis passio hysterica plurima phoenomena communia habet cum calculo renum, ut vel propterea difficile sit in sexu foeminino pronunciare subesse calculum renum, tamen ex urina aquea, ex stimulo ad mingendum, ex dolore lateris sinistri vergente circa lumbos, hic recte concludimus foeminam hanc laborare calculo renum.

Hyemali tempore quidem, nam quia transpiratio minor, hinc calculus magis augetur.

Adsunt *lateris sinistri dolores, &c.* 1. quia calculus conabatur e sinistro rene in ureterem ingredi, quia colon annexum renibus hinc in consensum trahitur latus sinistrum, & supervenit dolor colicus, quia calculus ex acido austero, & in omnibus calculosis digestio labefactata deprehenditur.

Nausea exoritur, ob consensum.

Vomitus. ob dolorem renum spiritus copiosius fluunt ad ventriculum, cujus fibrae magis intumescunt, sicque extrema contrahuntur, & contenta in ventriculo eructantur.

Alvus obstructa. quoties nempe humores acido-austeri praedominium obtinent in intestinis, id quod pro variatione diaetae fieri potest.

Vrina aquea. quia tubuli renum non satis patuli sunt, premuntur enim a calculo.

Vrina stimulat. quia sale abundat.

Noctes insomnes. ob ἀταξίαν spir. animalium, vel quia calculus exitum sibi parare intendit.

In caussam calculi si quis inquirit, quidam dicunt eum esse a spiritu quodam lapidifico, sed nihil dicunt praeter terminum.

Quidam putant calculum oriri a calore, sed si hoc verum, unde est quod senes eo corripiantur. Nos

Caussam calculi dicimus esse sal volatile intricatum humoribus austeris, viscidis, ob particularum oleosarum, vel balsamicarum defectum; falsum enim est calculos oriri ex tartaro quodam sanguinis, quamvis illud plausibiliter satis dicant multi Medici, quum in tartaro acidum praedominetur, in calculo vero sal volatile.

Prognosis indicat, affectum hunc in foeminis curatu esse faciliorem, quia viae adsunt magis patulae, solet tamen facillime recidivare.

Cal-

Calculus renum cum ulcere renum curatu difficillimus est, quae enim calculum pellunt, exulcerationem augent.

Facultas tum animalis, tum vitalis admodum debilitantur in hoc morbo; hinc vires usque adeo depressae sunt, ac si per plures septimanas aegri lecto fuerint affixi, interim quandoque plus terroris, quam periculi hic subest, quia quod facile fit, facile etiam tollitur.

Circa curationem

Quaer. an calculus vesicae possit exscindi?

Resp. affirmative. Videmus enim stupendos effectus in canibus, quibus renes sine vitae discrimine exscinduntur, puto tamen abstinendum, & adhibenda temperata diuretica.

Quaer. an juvent medicamenta lithontriptica?

Resp. juvant non quatenus frangunt. Neque juvat, quod calculus in certo aliquo menstruo possit resolvi; medicamentum enim non defertur ad renes salva manente vi calculum comminuendi. Sed.

Curationis scopus primarius est dolorem lenire, alter scopus vias reddere patulas, tam urinae, quam faecum. Mallem enim ut natura expellat calculum, quam Medicus, quia fortiora diuretica quandoque magis praecipitant sanguinem, & renes magis infarciunt.

Pro his scopis obtinendis.

℞. *Herb. malv. violar.* ā ā. m. j. *rad. althaeae. lil. alb.* ā ā. drach. ij. *sem. cumin. foenicul.* ā ā. drach. sem. coque in s. q. aq. communis. Colat. ℞. unc. x. adde *terebinth. vitell. ovi solut.* ab unc. sem. ad unc. j. *nitr. antim. fixati* drach. sem. f. enema.

℞. *Aq. menth. carminat.* ā ā. unc. j sem. *cordial. temperat.* unc. j. *tinct. opii* drach. ij. misc.

℞. *Terebinth. lucid.* drach. sem. *croci optim.* scrup. sem. *bals. Indic.* gr. xv. *ol. nuc. mosch. express.* gr. viij. *cāphor.* gr. v. f. pilulae pondere gran. unius. obvolv. pulvere liquirit.

Detur etiam ol. amygd. dulc. cum spir. nitri dulcificato.

℞. *Vnguent. de althaea. anodyn. nephrit. Myns.* ā ā. drach. iij. *ol. scorpion. simpl.* drach. j. *carminat. stillat.* drach. sem. misc. pro lumbis, & abdomine.

℞. *Herb. calaminth. puleg. parietar. matricar. fl. melilot. chamomill.* ā ā. m. j. *bacc. juniperi* unc. iij. *sem. lini foenugr.* ā ā. unc. j. incisa grosse coque cum lacte, vel aqua, & alternatim imponantur abdomini.

Lumbis vel regioni lateris sinistri imponatur avena in sartagine calefacta.

Si dolor valde urgeat

℞. *Tinct. opii Zuvoelff.* a scrup. j. ad drach. j. *aq. meliss. cum vino* drach. vj. *tinct. tart.* gr. v. *conf. alkerm. incompl.* gr. v. misc.

Extra paroxysmum detur evacuans v. g. *Infus. foliorum senn. Myns.* vel

℞. *Extract. diacitri* drach. sem. solv. in aqu. fl. *acaciarum.* Sum. pro 1. dosi.

NB. Mulieribus delicatiora, & blandiora sunt exhibenda.

Potus theae commendetur, a vesperi *malvaticum juniperinum*, ad unum vel alterum cochlear, vel spir. sal. armon. in potu ordinario propinetur.

CASUS XLIV.

Dolor nephriticus.

Vir quidam in itinere hyberno occupatus, ſentit gravitatem circa renem dextrum cum urinae ſtillicidio, dexter teſticulus ſurſum trahitur, accedit alvi fluxus, nauſea cum vomitu, & totius laſſitudine.

QUamvis hic quaedam adſint ſigna calculi praeſentiam, quae ſuadeant, tamen accuratius re penſitata dicendum erit eſſe dolorem nephriticum humoralem ſive ab humoribus non a calculo, ſicuti enim in itinere ab equitatione, vel vectione viſcera quandoque e tubulis ſuis, humores acres, a natura ſanguinis, & lymphae abludentes, quos diu in ſinu foverunt, eructant, & vel in inteſtina, vel in renes, & vaſa urinaria deponunt, ita non raro dolorem colicum, alvi fluxum, mictionem frequentiorem, mingendi difficultatem ardorem, & ſtranguriam in itinere experimur.

Praeprimis autem his mutationibus obnoxii ſunt illi, qui cruditate acida, vel auſtera laborant. Adeſt etiam totius laſſitudo, quia humorum circulantium motus eſt ſegnior.

Vrinae ſtillicidium ab acrimonia.

Teſticulus ſurſum trahitur. a motu quodam ſpaſmodico, vel in ani, vel in veſicae ſphinctere.

Alvi fluxus moleſtat, quod ex inteſtinalibus glandulis fuerit ſerum excuſſum, ob eandem cauſſam adeſt nauſea cum vomitu.

Ab eventu dico nullum adfuiſſe calculum, (hic facile decipimur,) quia aeger fuit reſtitutus, nullum tamen calculum excrevit. Poteſt calculus deliteſcere in renibus, paroxyſmus nephriticus tamen equitatione poteſt induci.

Medicus vocatus jubet ſtatim injicere enema.

℞. *Spec. pro decoct. emollient. carminat.* āā. m. j. coque cum *aq. pluvial.* colat.
℞. Lib. j. adde *ſacchari* unc. ij. *ol. amygd.* unc. j ſem. miſc. f. enema. Porro
℞. *Aq. zedoar. aniſat. carminat. menth.* āā. unc. j ſem. *tinct. propriet.* drach. j. Sum.
℞. *Vnguent. ſpaſmat. Mynſ.* unc. j.

Subſequentibus diebus praeſcripta ſunt ſequentia.

℞. *Eſſent. carminat. Wedel.* drach. ij. *tinct. tartari* drach. j. miſc. Sum. ad gt. 20. bis de die.

Tandem aliquoties *ſudoriferum* erit exhibendum, quum hic affectus a ſero acriori ortum traxiſſe merito videatur.

CASUS XLV.

Urinae ſuppreſſio.

Senex per plures annos calculoſus urinae ſuppreſſione corripitur abſque omni dolore, & ad urinam reddendam ſtimulo, moritur circa diem undecimum.

SAEpius in praxi experimur, quod ſenes urinae ſuppreſſione corripiantur, quandoque cum alio graviori morbo, quandoque ſine eo, & talis urinae ſuppreſſio plerumque ſolet eſſe lethalis. Oritur enim a deficiente ſecretione tum ſpirituum in cerebro, tum fermentorum in viſceribus, ut & ſeri in renibus, ut recte totalem viſcerum obſtructionem, & lymphae coagulationem hic accuſemus: ſi enim eſſet a calculo tum dolor lumborum adeſſet, accederet nauſea cum vomitu, & ſtimulatio ad excretionem urinae.

Quia autem satius est anceps experiri remedium, quam nullum in casu etiam desperato, & medicina non tantum conducat ad vitae conservationem, sed etiam ad εὐθανασίαν (Verulam.) ut tranquillius, & minori molestia moriantur: hinc commendamus cardiaca spirituosa, volatilia, balsamica v.g. ut sunt *elix. vit. Matthioli, aq. cinamomi, mirabilis, aq. diuretica ex nucleis*, quia fit cum vino malvatico, est etiam spirituosa. *Liq. c. c succinatus*, spir. sal. *armoniac. oleosus, spir. cephalicus, specificum cephalicum*, omnia *cinnabarina, succinata pulv. cordial. preciosus, aurum* in pollinem redactum, quod egregie in hoc casu convenit.

Quum hic sermo sit de calculoso, dicenda pauca sunt de medicamentis prophylacticis.

Inter prophylactica remedia calculi generationem impedientia primum obtinet locum *herb. thea*, praesertim si cum lacte bibatur, observata accuratissima diaeta, ut videlicet exulent omnia acida, praesertim autem vinum.

Porro quum potus coffae acidum quodvis, & austerum egregie compescit, & corrigit, parem quoque inter prophylactica sibi vendicat locum.

Secundo ut alvus quotidie suo respondeat officio.

3 Ut horis vespertinis a severioribus curis, & cogitationibus abstineamus.

4. Ut quoties aliquam etiam percipiamus, vel lassitudinem, vel incommodum circa primas vias, corpus ad sudores componamus.

5. Quoad medicamenta paucioribus contenti esse possumus nempe *elixir. antinephritico* quod tale est.

℞. *Sal tartari* unc. j. solve in *aq. petroselini* unc. xvj. digerantur cum *corticibus aurantiorum, citri* āā. unc. sem. per tres dies, filtrentur per chartam: adde

Ol. cortic. aurantiorum.

Macis āā. gt. viij. digerentur iterum per aliquot dies & erit par. elixirium nephriticum. Detur subinde horis vespertinis, vel etiam matutinis cochleare dimidium cum tantillo vini Mosellani dilutum. Vel

Ol. juniper. & terebinth. anat. part. ad guttulas xxv exhibitum.

Vel baccae juniperi numero impari singulis diebus jejuno ventriculo comedantur.

Alterum remedium prophylacticum est spiritus antinephriticus, qui bis vel ter in septimana datur ad bonum cochleare prius cum aqua petroselini temperatus. Descriptio haec est:

℞. *Rad. saxifrag. ononyd.* āā. unc. sem. *sang. hirc.* unc. iij. *nuc. mosch. cinamom.* āā. unc. sem. *croc. optim.* drach. j sem. *caryophillorum* drach. j. *terebinth.* unc. viij. *spir. vini malvat.* lib. ij sem. stent. per 14. horas dein destillentur ex balneo mariae.

Hic spiritus etiam egregie convenit in gonorrhaea.

Tertium remedium prophylacticum est tartarus solubilis, vel *balsamus zamech* Paracelsi.

℞. Tart. crud. q. v. solve coquendo cum pluvia, & calide filtretur.

Sal tart. āā. solve quoque in pluvia, duas has solutiones confunde, & excitabitur magna ebullitio, atque in fundo tandem praecipitabitur tartar. solubilis sic dictus, quia in vino totus liquescit.

CASUS XLVI.

Mensium paucitas.

Vidua 36. annorum dolorem mordicantem patitur circa cordis scrobiculum, hypochondrium sinistrum est inflatum, respirat difficile instante mensium tempore qui parcius fluunt, conqueritur de capitis dolore quandoque lipothymiae imminent, urina alba est & spicea.

De morbis mulierum videatur Ettmullerus, & Barbette praesertim in formulis, & notis ad Deckerum, sic satis instructi erimus in his morbis.

In genere ipsum consideretur subjectum, ut in omnibus morbis viduarum, naturam habeamus uteri, nam viduae juvenculae magis sunt expositae affectibus hystericis, & plerumque graviora patiuntur symptomata, quam virgines, vel etiam mulieres in conjugio viventes.

Dicitur *dolorem mordicantem passam esse circa cordis scrobiculum*. Medicus quoties querelam de dolore audit, semper debet in speciem doloris inquirere, sic enim caussam non solum, sed & partis affectae conditionem eo facilius noverit, quia *dolor gravativus* est ab humore aliquo crasso, *distensivus* a flatibus, *pungitivus* a sale pinguiori rarefacto, *pulsatorius* fit super arteriam, *mordicans* circa cordis scrobiculum. Ergo adfuit cardialgia, vel rosio quaedam a sale, ut sensibiliter loquamur vocari potest bilis, vel humor biliosus.

Hypochondrium sinistrum est inflatum. a distensione intestini colon.

Respirat difficulter, quia tubuli diaphragmatis sunt obstructi.

Instante mensium tempore conqueritur, &c. ob novam quandam sanguinis, & humorum supervenientem turgescentiam, quippe hoc tempore mulierculae saepe patiuntur aliquid febrile, unde vel plures partes crassiores in illa turbatione rapidissimo cum motu transferuntur ad partes capitis tam exteriores, quam interiores; non raro enim conqueruntur de dolore externo. Vel serum eo tempore majori in copia ad abdominis vasa transfertur, unde humores subtiliores ad caput delati minus temperantur.

Imminent lipothymiae. partim ob consensum cordis cum ventriculo, partim quod spiritus animales in motibus naturalibus ciendis facile deflectant a suo officio, hinc est quare mulierculae eo tempore facile fiant epilepticae, vel hystericae.

Urina alba est, & spicea. Quod vitium primae coctionis nullibi corrigatur.

Jam si quaeratur, qualis ergo sit morbus? dicendum est, esse morbum complicatum accedentem ad naturam morbi hypochondriaci, quia tamen in hoc sexu in indagandis caussis morbificis Medicus semper inquirere debet in statum sanguinis, & mensium, atque hic audiamus hos parcius fluere, quum vulgo loquimur, & dicimus, esse affectum hystericum nempe paucitatem mensium, vel menses parcius fluentes.

Prognosis hunc affectum, utut chronicum minus tamen periculosum esse pronunciat, itaque humores vitiosi sunt educendi, sanguinis intemperies tum viscida tum acris est corrigenda, fluxus mensium, instante legitimo tempore est promovendus.

Primo scopo ut satisfiat observandum, in mulierculis semper a fortioribus catharticis esse abstinendum, potius blandiores pilulae laxativae, vel infus. fol. senn. vel aqua laxativa dari debet, vitatis scammoniatis, gummi gtae. trochisc. alhand. immo ipsa etiam resina, & magisterio jalapae.

℞. *Rad. polypod. levist.* āā. gr. xv. *fl. cheir. violarum* āā. p. sem. *fol. senn.* drach. ij sem. *crem. tartar.* gr. vj. *passul. minor.* drach. iij. Infunde per noctem in loco tepido vel in *sero lactis calido*, vel in aqua fontan. vel in aqua fl. *acaciarum.* colat. fortit. express.

℞. unc.

℞. unc.iij.adde *pulv.rad. jalap.* gr.viij.*aq.carminat.cochlear.* sem.misc.Sum.
Debent autem purgantia extra mensium tempus exhiberi.
Pro reliquis scopis elixiria, essentiae, tincturae praescribi possunt. v.g.
℞. *Elixir.uterin.Moebii* quod egregium est drach.ij sem.
℞. *Essent.carminat.Wed.* drach.j sem. *tinct.succini* drach.j.misc.
℞. *Aq.hysteric.s.castor.* unc. ij. *pulegii* unc.iv. *Dominarum Mynf.* unc.j. *facchari perlat.* drach.ij.misc. Bis de die dentur gt.xv.de tinctura, vel essentia instantibus mensibus detut spir. *salis armoniac.* vel *pulv.succini cum uno*, vel altero grano *myrrhae*, vel salis armoniaci.

CASUS XLVII.
Mensium suppressio.

Virgo conqueritur de dolore circa verticem, & anteriorem capitis partem cum lassitudine totius, ventriculi imbecillitate, & post motum respirandi difficultate, symptomata haec singulis mensibus praesertim circa novilunium recrudescunt cum imi ventris, & lumborum doloribus, color naturalis mutatur in pallidum, urina valde cruda excernitur.

MEdici pro signo quodam pathognomico in affectibus uterinis habere solent dolorem circa verticem capitis cum sensu frigoris, quasi glacies vertici capitis admoveretur, quamvis dolor ille non tam uteri, quam sanguinis indicet intemperiem, & consequenter obstructionem mensium; si enim sanguis viscidus sit, & vasa capillaria uterina obstruat, eundem quoque effectum exercet in aliarum partium vasis capillaribus, unde mirum non est, ubi menses sunt obstructi, dolor circa sinciput vel capitis verticem percipiatur, non quod uterus aliquid conferat, sed quod mensium suppressio & dolor capitis ab una eademque dependeant caussa.

Antequam autem ulterius progrediamur, advertendum est in historia morbi nullam fieri mentionem suppressionis mensium, id quod studio factum est, ne Medicus in sola aegri relatione acquiescat, sed ut ulterius etiam instet quaerendo.

In omnibus enim mulierum affectibus Medicus semper quaerere debet de statu mensium, quamvis ipsa patiens alia ipsi referat symptomata, unde, si ex illa virgine quaeratur an menses fluant, respondebit quod non, sicque statim Medicus suas cogitationes dirigere debet ad peculiarem hanc obstructionem, caussam omnium symptomatum reliquorum, quae in historia morbi enarrantur. *Nam dicitur adfuisse totius lassitudinem* culpa sanguinis, & lymphae, culpa etiam spirituum animaliũ: siquidem, & a sanguinis crassitie, & lymphae tardiore motu, ut & spirituum animalium tum crassitie, tum paucitate lassitudo illa produci potest.

Queritur de ventriculi imbecillitate. Ventriculus semper compatitur in suppressione mensium, quia pluribus instructus est arteriis, quae sanguinem crudum viscidum spiritibus exhaustum suscipiunt, & glandulis stomachalibus lympham corruptam acrem chylificationi ineptam suppeditant.

Excruciatur item respirandi difficultate. Non quod pulmones officio suo non probe fungantur, sed quod diaphragma libere moveri non possit, vel ob propriam obstructionem, vel quod cavitas abdominis vaporibus crassis nimium sit repleta, & tubuli musculorum pectoralium, & costalium infarcti sint lympha glutinosa.

Recrudescunt symptomata. quia illo tempore fluida magis exagitantur ob peculiarem Lunae phasen.

Cum imi ventris, & lumborum doloribus. quia humores agitati distendunt vasa, premunt partes vicinas, circa lumbos ubi arteria magna, circa imum ventrem ubi va-

vasa gastrica. Hinc mensium suppressione correptae nonnunquam nephriticae accusantur.

Calor mutatur. Rarius enim illae, quibus catamenia non fluunt floridum habent faciei colorem, quia non adest tanta spirituum efficacia: neque sanguis adeo fermentescibilis ut minutissima faciei vasa ingredi possit, & faciei rubicundum largiri colorem, nonnunquam tamen consueto fluxus tempore facies rubet, quia tunc sanguinis in motu suo novum impetum accepit ab influxu lunari.

Urina existit cruda. quia chylificatio est turbata, & vasa capillaria renum sunt obstructa, ut partes saltem flexiles, lubricae, hoc est, aquosae saltem parenchyma renum transire possint, remanentibus particulis durioribus crassis, quae tum in sanguine, tum in partibus solidis varia ludunt dramata.

Morbus hic est suppressio mensium.

Caussa immediata est obstructio vasorum capillarium circa uterum.

Caussae remotiores sunt ingesta frigida concoctu difficillima: huc spectant etiam animi passiones, moeror, tristitia, paucitas spirituum, & instantibus, & fluentibus mensibus terror aut frigus admissum.

Affectus hic inveteratus, vel radicatus curatu est difficillimus, & plerumque in hydropem, febrem quartanam, scabiem, phthisin, melancholiam degenerat. Dicunt practici si ultra menses sex duravit, curatu esse impossibilem: id quod tamen experientiae refragatur.

Admirationem meretur, quod sanguis menstruus bene constitutus circa novilunium certam aliquam spiret fragrantiam, odorem florum calendulae aemulantem, manifestissimo indicio insoliti quid tunc sanguini accidisse, quippe effluvia eo tempore usque adeo copiose per transpirationem egrediuntur, ut si menstruata ingrediatur cellam ubi cerevisia recens recondita est, illa statim acescat.

Curatio. convenit in omnibus cum intemperie sanguinis pituitosa, sola excepta venae-sectione, quae in hac minus conveniens, in mensium autem suppressione, quam maxime necessaria videtur.

In curatione duo potissimum sunt, ad quae practico hic attendendum 1. ad primas vias, 2. ad statum sanguinis.

Ratione illius non improbamus usum vomitorii, quũ non raro observemus illas quibus menses sunt suppressi saepius spontaneis vomitionibus vexari, praemitti autem possunt, ut bene judicat *Etmullerus* digestiva, h. e. aciditatem, & visciditatem lymphae & chyli corrigentia. Hoc autem fieri debet extra consuetum tempus, quo menses antea fluxerunt. Hinc

℞. *Crem. tartari* drach. j sem. *sal absinth.* scrup. ij. misc. f. pulv.

℞. *Tartari emet.* gr. ii sem. *lap. cancr.* gr. iv. f. pulv. Sum. pro 1. dosi.

Ratione hujus nempe sanguinis videndum etiam an conveniant purgantia, venae-sectio sudorifera, & specifica: de singulis ordine.

Purgantia, quia sanguinem attenuant, & incidunt, ipsique novum impetum inferunt saepius etiam movent menses. Inter haec purgantia optima mihi videntur si in forma pilulari juxta mentem *Sylvii*, *Barbette*, & *Deckeri* in notis praescribantur, atque singulis septimanis dosis assumatur: v. g.

℞. *MP. de galban. Sylv. ammon. Quercet.* ãã. gr. v. *aloës* gr. iij. *resin. jalap.* gr. vij. *croci* gr. sem. *ol. cinamom.* gt. j. f. pilul. num. xv. adspergantur foecula bryon.

℞. *Pulv. jalap.* scrup. j. *foecul. bryon.* gr. vj. *scammon. correct.* gr. iij. vel iv. *ol. caryophyll.* gt. j. f. pulv. Sum.

Solent tamen Medici vinum medicatum praescribere ad plures dies continuandum.

℞. *Rad. aristoloch. rotund. rub. Tinctor.* ãã. drach. iij. *herb. meliss.* m. ij. *fl. calendul. leucoi.* ãã. p. j. *fol. senn.* unc. j sem. *rhabarbari* drach. iij. *agaric.* unc. sem. *mechoacann.*

drach.iij.*fibrarum helleb. nigr.ppt.*drach.j sem. (alii scribunt radicem sed non est radix.) *cinamom. elect. casiae lign. ver.* ãã. drach.j. *sal tart.* gr.xv. incisa adspergantur *tinct.tart.* vel spiritu vini tartarisato D. ad nodulum.

De his vero, vel aliis purgantibus notetur, omnibus vel salia, vel mercurium dulcem addi debere.

Circa venae-sectionẽ notetur, quod quia adest summa artuum lassitudo, & respirandi difficultas, admodum necessaria sit phlebotomia; sed in quo loco commode institui possit, hoc opus hic labor est. Habet quidem *Etmullerus* quaedam de hoc negocio, sed non satisfacit; dicit enim, quando menses fluentes subito supprimantur debere venam incidi in talo, extra talem casum autem ad menses promovendos incidendam esse venam in brachio, ne sanguinẽ per venae-sectionẽ in talo institutam magis faciamus ruere in vasa majora uteri, unde ex plenitudine illa privata, fiet contumacior obstructio. Itaque putem posse venae-sectionẽ institui in brachio novem, vel 14. diebus ante novilunium, duobus vel tribus diebus autem ante novilunium, & terminum fluxus, in pede, sic enim evitamus omnes istas difficultates, quae alias circa venae-sectionem instituuntur.

De sudoriferis certum est, haec esse magnae efficaciae, prout in omnibus morbis, ita & hic: sic vidi puellam nondum menstruatam ex hoc solo factam fuisse menstruatam, quod singulis septimanis semel sudoribus provocandis incubuerit, dari potest *crocus cum vino calido*, vel *theriaca cum aqua pulegii* pro sudoribus eliciendis.

Tandem de specificis, quorum farrago apud practicos reperitur, observavi hactenus in praxi plus saepius effici communioribus vegetabilibus, & simplicibus, quam artificiose compositis, v.g.

℞. *Herb.meliss.matricar.menthae* ãã.m.j.*fol.anthos.*m.sem.*caryophyll.* drach.sem. *croci* scrup.j.*cinamom.* drach.ij. incis.f.decoctio.

Calida egregie hic prosunt.

℞. *Elix.propriet.s.acido* unc.ij.*ol.caryophyll.meliss.cinamom.*ãã.gt.iij.misc.Sum.

℞. *Elixir.uterin.Moebii*, vel si non prostet, *Crollii*(*Moebii tamen melius*)drach.ij. Sum. ut ante.

℞. *Aq.pulegii* unc.iv. semper debet esse basis in forma liquida, *hysteric. cum castor.* unc.ij. *vit. mulierum* drach.iij. *spir. sal. armoniaci* scrup.ij. *tinct.propriet. Myns.* drach.j sem. *sirup.de cinamomo* unc.sem. ad unc.j usque. quae admodum efficax.

Instante tempore

℞. *Sal. armoniac.* gr.iv. quod potentissimum hic. *myrrhae rubrae* gr. ij. *croci* gr.j. *cinab.nativ.* gr.iij.f.pulv.Sum.pro 1.dosi horis matutinis in jusculo. Dentur 3. doses 3.dieb.

℞. *Spir.cephal.D.Wedel.*drach.iij. Sum. spiritus.

℞. *Aq.puleg.* unc.vj.

Si potentiora desideres, dentur *chalybeata*, *decoctum martiatum Myns.*

Vel *limaturae martis* affundatur vinum.

Costerus habet tragaeam, quam saepius expertus sum salutarem.

℞. *Spec.dianthos.diarrhodon.*ãã.drach.j. *pulv. asari ireos cyclami. dictamn.alb.aristoloch.rotund. cyperi. gentian. zedoariae* ãã.scrup.ij. *succini albi. myrrh. cinamom.*ãã. drach.sem.*sem.seselios.dauci* ãã.scrup.j. *Sacchari ad pondus omnium*.f.tragaea.Sum.

Prosunt quoque egregie clysteres instantibus mensibus ex aromaticis parati.

CASUS XLVIII.

Mensium difficultas.

Alia ventriculi imbecillitatem cum capitis doloribus, instante lunatico profluvio experitur, nunc cum vomitu, nunc cum alvi fluxu, subsequente dolorifico mensium fluxu.

SAnguis hic laborat intemperie melancholica sive acida, quae radicaliter est ex vitio stomachi.

Si benevolentiam hic captare velimus, dicendum erit, lienis subesse vitium, quia mulierculae libenter audiunt, si Medicus lienem accuset.

Vomitus est ex humorum turgescentia, ob quam etiam caussam glandulae intestinales lympham eructant, & alvi fluxum producunt.

Alvi, & mensium fluxus non bene conveniunt nec in una sede morantur, pejus tamen est si mensium fluxus praecedat, & eum excipiat diarrhoea, vel dysenteria, melius autem si dysenteriam, & diarrhoeam excipiat mensium fluxus, quia saepius alvi fluxus cruentus mutatur in profluvium menstruum.

Fluxus mensium est dolorificus, & quandoque parturientium adsunt cruciatus, quia spiritus animales fibras uteri copiosius inflant, ab acrimonia sanguinis, vel lymphae irritati, qui motus spasmodicus inane excernendi desiderium per muliebria producit.

Sanguis quandoque admodum grumosus est, dum excernitur, quia in eo acidum abundat.

Si Medicus in ipso paroxysmo, & praesenti dolorifica excretione consulatur, praescribere debet carminativa, & stomachica, v.g. *essent. carminativ. cum tinct. succin.* ad gt. xx. xxx. bis vel ter de die sumendum, vel *tinct. propr. Myns.* cum *aq. carminat.* ut & misturam in casu praecedenti commendatam.

Venter inungatur *unguento de althaea*, vel *unguento carminativo*, & *spasmodico Myns.* cum *ol. philosophorū*, vel *carminat.* inunctio etiam fieri potest *cum aq. anhaltina*.

Deinde institui debent *fotus* cum sacculis *pulegio. mentha*, *calamenth. serpillo*, *fl. chamomill. calendul. leucoi*, *baccis lauri*, *sem. carvi*, *anisi*, *foeniculi*, & aliis repletis.

Potus sit vinum medicatum cum *enula*, *calamo aromatico*, *herb. card. bened. meliss. centaur. minor. scordio*, *&c.* praeparatum.

Sin vero prophylacticum a Medico expetatur remedium, detur primo digestivum vel absorbens aliquod e. gr.

℞. *Eboris s. igne oc. cancr. ppt. c. c. s. igne cinnab. nativ.* āā. scrup. sem. *vitriol. martis* gr. vj. *laudan. opiat.* gr. j. f. pulv. divid. in 6. part. aeq. Sum.

Hoc adhibito in usum vocetur *vinum medicatum laxativum*, vel aliud tutum catharticum.

Tandem commendari debet spiritus *cephal. elixir. uterin.* Moebii, vel Crollii, &c.

Omnia acida cane pejus sunt fugienda.

CASUS XLIX.

Fluxus mensium nimius.

Illustris foemina nimium fluxum mensium patitur, alvus est adstricta, quandoque corripitur vertigine cum omnium artuum tremore, conqueritur de anxietatibus, & involuntariis suspiriis, urina sabulosa redditur.

FLuxus nimius mensium utplurimum est a sanguine acriore, & pororum nimia reseratione, ab impetu sanguinis facta, quando videlicet talis haemorrhagia a ter-

a terrore ortum ducit, vel etiam a vasorum ruptura, ut in lapsu.

Practici accusant serum crudum, quo sanguis nimium diluatur, & uteri substantiam flaccidam, vel laxam; quod si intelligant nobiscum lympham acriorem vitio primae coctionis adulteratam, & per laxam uteri substantiam vasorum eorundemque pororum nimiam relaxationem, idem nobiscum sentiunt.

Sin autem per lympham aliquid a sanguine plane diversum, & imaginariam facultatis retentricis imbecillitatem, tum longe a veritatis semita aberrant.

Omnes quae hoc malo corripiuntur, vel habent ventriculum debiliorem, vel quamvis appetitus vigeat, plus tamen ventriculus appetit, quam concoquit.

Alvus est adstricta, ob praedominium humoris acido austeri in intestino, colon dicto.

Alvi tarditas alacriorem sanguinis circulationem per vasa uterina non parum retardat, hinc in omnibus haemorrhagiis bonum est si alvus sit libera.

Affectus vertiginosus &c. est a fermento uterino vel aura maligna, quae subinde cum sanguine ad cerebrum transfertur, & spirituum *ἀταξίαν* inducit, unde levior quaedam epilepsiae, vel convulsionis species producitur. Practici dicunt fieri hoc per consensum uteri cum cerebro, & a vaporibus ex utero ad caput elevatis. Potest etiam fieri a paucitate spirituum, qui non satis promte poros cerebri aperire possunt, hinc reflexi in circulum aguntur, & vertiginem menti imponunt.

Conqueritur de suspiriis, & anxietatibus involuntariis: haec symptomata oriuntur a spasmo diaphragmatis, & ipsius etiam cordis cum vasis suis majoribus.

Vrina sabulosa redditur. quia humores acido austeri hic in primis viis praedominium obtinent, qui partes oleosas supprimunt, salia volatilia, & partes terrestres combinant, unde arenulae in renibus generantur.

In prognosi, malum hoc diuturnum est, & viam sternit ad hydropem, vel atrophiam. Et quae semel morbo hoc graviter laborarunt, plerumque manent valetudinariae.

Hic affectus rarius accidit a plethora.

Purgantia sunt suspecta, quia sanguinem magis turbant, laxativum autem blandum erit adhibendum.

Curatio prudenter est instituenda, si enim stypticis terrestribus curationem perficere velimus, obstructiones viscerum augentur, & menses quandoque copiosius fluunt ab horum usu. Itaque pro unico scopo ponimus hunc ut ventriculi, & sanguinis habeatur ratio.

Et quamvis purgantia, qua talia in hoc affectu non indicentur, neque approbare possimus veterum medendi methodum, qui solis hydragogis fortioribus ut & stypticis malum hoc curabant, eoque ipso sanguinis crasin magis evertebant, & humorum acrimoniam augebant, quia nihil sciverunt de absorbentibus, & praecipitantibus.

Hoc tamen non attento, quia alvus in nostro subjecto est adstricta, blandiora evacuantia praesertim quum vires adhuc constent, propinanda erunt: v.g. *Infusum passulatum, aqua laxativa, decoct. laxativum D. Spinae apud Schroderum*, quorum alternis diebus 4. vel 5. cochlearia propinari debent.

Interea merito praeferenda sunt sudorifera v.g.

℞. *Rob. sambuc. juniperi* ãã. drach. j sem. misc. cum *aq. veronic.*

Sumatur in septimana bis, vel ter, vel

℞. *C.C. s. igne antim. diaph.* ãã. gr. xv. *sal. volat. viperar.* gr. iii. f. pulv. sumatur *cum aq. fl. sambuci.*

Verum ut ipsa vasa in utero paullulum constringantur, mitioribus adstringentibus incipiendum est, in quem finem electuariũ corroborans & adstringens praescribi potest, ex *conserva rosarum antiq. cons. rad. cichor. theriac. recent. corall. ppt. terr. sigill.* quibus *Etmull.* addit *alumen crudum cum opio.*

Potui ordinario injiciantur *rad. caryophyllat. enul. macis nuc. mosch.* quia intemperiem sanguinis corrigunt, quamvis menses magis movere videantur, in prandio, & coena conceditur haustus *vini sassafrati.*

℞. *Sassafr. chin.* ãã. unc. sem. *ireos* drach. vj. *caryoph. galang.* ãã. drach. j. *herb. salviae. meliss. rorismarin.* ãã. p. j. *sem. anisi. foenicul.* ãã. drach. j. Incisa includantur nodulo pro mens. j sem. vini.

Quod si vires admodum prosternantur confugiendum erit ad *tinct. opii cum succo cydoniorum* extractam, *tinct. lap. haemat.* vel seq.

℞. *Aq. plantag.* unc. j sem. *lap. haematit.* scrup. ij. *corall. rubr. ppt.* scrup. j. *laud. opiat.* gr. iij. *sirup. myrtil.* unc. j. F. mistura.

Huic misturae addi potest vinum rubrum ad unc. iii. vel iv.

Craan. certam pollicetur curationem duobus his remediis, e. gr.

℞. *Test. ovorum calcinat.* a gr. xvi. ad xx. *vitriol. martis* a gr. vj. ad x. Fiat pulv. D. 6. doses pro 3. diebus mane, & vesperi una, & juxta hunc pulverem *tinct. opii.*

Commendant etiam practici indusium viri per octiduum gestatum, quemadmodum in suppressione mensium indusium menstruatae convenit.

Externe liquor stypticus, spiritus vini, solutio aluminis felici successu adhibentur

CASUS L.

Fluor albus.

Virgo nubilis conqueritur de fluxu albo post vel ante ordinarium mensium fluxum, facies pallet, oculi circulo livido cincti sunt, caput dolet, quandoque hypochondria tument, cor palpitat, interim menses statutis temporibus fluunt.

FOEminis, & in & extra conjugium viventibus, gravidis, non gravidis, virginibus saepius humores albicantes plus minus foetidi aut graveolentes, ut & acres per muliebria exstillant, excoriationem, & atrophiam totius non raro inducentes.

Si humores flavescentes, & foetidi sunt vocatur gonorrhaea ex vitio glandularum, circa vesicae collum, & orificium sitarum orta, & eodem modo curatur ut gonorrhaea apud viros curari solet, vel humores illi suppeditantur ab omnibus uteri glandulis, quia totus uterus est glandulosus, partim ob lymphae acrimoniam, partim ob glandularum laxitatem, ut non male fluxus hic albus coryza, & catarrhus uteri vocari possit.

Si ex lymphae vitio, caussa quaerenda erit in primis viis, si ex vitio glandularum, plerumque praecessit partus difficilis, vel gestatio foetus mortui, vel alia violenta caussa.

Tales plerumque melancholicae sunt, quia sanguis idem redditur pituitosus, hinc facies pallet, caput dolet, fermenta primarum viarum degenerant: cor ob intemperiem sanguinis, & spirituum palpitat, quia tamen sanguis juxta diversas lunae phases auscultat motui extraordinario materiae aethereae, hinc singulis mensibus per ordinarias vias excernitur.

Affectus hic chronicus est & curatu difficilis prout omnes glandularum morbi, rarius tamen lethalis.

Quoad curationem lymphae vitium corrigendum, uterus roborandus, & accuratissima observanda diaeta.

Conveniunt pro evacuatione *pilul. mercuriales*, pro *correctione decoctum lignorum, succinum* in substantia, *tinct. succini*, omnia *terebinthinata*, *tinct. antiphthisica*, martialia, &c.

Ad uterum corroborandum prosunt *suffimigia ex succino, laudan. gumm. anim. tacamahac.* vel si aegra sit morigera *thermae Emdenses* debent commendari. CA-

CASUS LI.

Passio hysterica.

Mulier cacochymica concidit subito tempore verno intercepta quasi respiratione, ut strangulari videretur, rubet facies, vox obmutescit, jacet attonita sine sensu, & motu, partes exteriores convelli videntur: ad se rediens percipit dolorem abdominis, sequuntur vomitus, inter quos iterum fit attonita.

PAssio hysterica saepius non magis est morbus uteri, quam cerebri; non enim convulsiones exoriuntur semper in eo loco ubi humores colliguntur, ubicunque enim colligatur materia talis vitiosa, potest paroxysmum hystericum inducere sic idem accidit, si cerebro & ejus incolis suffundatur.

Sicuti e.g. tempore vernali febres oriuntur, quandoque diarrhoeae ex commotione humorum hyeme praecedente collectorum, pariter eodem tempore humores fermentescibiles ad cerebrum deferri, & spiritus animales turbare possunt.

Differt ab apoplexia, quod in illa respiratio magis laedatur; pulsus etiam debilior, nec sensus, & motus intantum aboliti prout quidem in apoplexia.

Ex pulsu differentiam sumimus, in apoplexia in initio pulsus celer, in hystericis tardus.

Apoplectici nunquam recordantur, quae facta in paroxysmo, hystericae autem eorum recordantur.

Hysterica dum suscitatur apparet quasi ex somno naturali, apoplecticus autem quasi a morte in vitam redeat.

Accusant veteres practici cum vulgo adscensum uteri, liberum diaphragmatis motum tunc impedientis: rectius tamen dicitur esse speciem affectus hypochondriaci, quia ab iisdem caussis exoritur, iisdemque etiam remediis tollitur.

Helmontius hunc affectum vocat asthma muliebre.

Vomitus adest ob irritationem.

Flatus ob humorum circulantium, & vaporum liberum itum & reditum denegatum.

Mulierculae si ira corripiuntur, facile hoc morbo laborant.

Curatio itaque duplex, nempe in & extra paroxysmum, praemissa prognosi affectum hunc plus terroris, quam periculi habere, hinc Medicus magnam sibi acquirit famam si dicat esse periculosum, & tamen brevi curat.

Naribus graveolentia offerenda, *castoreum*, *asa foetida*, *spir. sal. armoniaci aq. hirund. acida*, *spir. c. c. fila accensa coloris coerulei*, *calli equorum* prunis injecti. Interne infundatur *aq. hysterica cum castoreo, pulegii, carminat. pulv. absorbens*, qui hic omne fert punctum: *cinnabaris tum nativa tum factitia, species dia-jovis Mynf. sal. jovis.*

Si magna adsit praefocatio faucium, detur *aq. carminat.* cum *tinct. opii*, *theriac. coelest.* cum gr. sem. vel gr. j. *laud. opiat.*

Clyster quoque statim injiciendus non agitatorius, sed sedativus.

Extra paroxysmum detur tinct. tartar. bis ter vel quater de die ad gt. xx. *essent. carminat. Wed. pilul. praeservativae ex foecul. bryon. castoreo, sale succini, coralliorum* cum *galbano f.* pilulae non magnae, D. bis de die.

Si alvus non sit libera, admoneatur, vel clystere, vel vino passulato.

Hic fugienda omnia acida, ira praeprimis, quae maximam vim habet ad affectum hunc producendum.

Sententia *Sylvii* non caret fundamento.

Si hysterica stertore corripiatur bonum est. *V. Hipp.*

Externe convenit *ol. succini* umbilico illinitum, ut & *empl. matricariae* regioni hypogastricae imponendum.

In-

Interne habet *Timaeus* pulverem specificum ex *margaritis, castoreo, foecul. bryon. ol. rutae*, qui tuto exhibetur. Vel

℞. *Eboris. corall.* ãã. gr. xv. *vitr. martis* gr. ii. *cinnab. nativ.* gr. iii. vel iv. *laud. opiat.* quart. partem gr. i. m. f. pulv.

Convenit etiam *elixirium Wedelii*, cujus descriptio haec est.

℞. *Rad. poeon. maris. succini flavi. myrrhae elect. castorei* ãã. unc. i. *rad. zedoar. galang. dictamn.* ãã. unc. sem. *baccarum lauri. antophyll.* ãã. drach. ii. *croci. camphorae* ãã. scrup. sem. contus. confund. sp. vin. stent per plures horas f. elix. uterinum, dosis a gt. xv, xx. xxx. usque.

Laudem etiam meretur *antihect. Poterii*, ut omnia sudorifera.

Si enim non in fine exhibeantur, metuenda recidiva est.

℞. *Tinct. corall. cum spir. c. cerv.* parat. drach. ii.

Vel ℞. *Tinct. corall. cum cera* drach. i. sem. *spir. c. c. compos.* drach. j. misc. ut ante.

Ettmulleri formulae etiam essent egregiae, nisi ingrati saporis.

Spir. cephalicus noster hic etiam convenit in *aq. matricar. puleg. menth.*

Praeservationis gratia laudatum antea *elixirium Wedelii* commendatur.

CASUS LII.

Symptomata in praegnante.

Mulier per 3. menses gravida conqueritur de contumaci alvi obstructione, adest nausea, quandoque vomitus, saepius strangulari videtur, nephriticos patitur dolores, conqueritur de catarrhis, & tussi vexatur.

IN hoc casu proponuntur nobis varia symptomata in praegnante: solent alias symptomata illa dividi in prima, media, & ultima gestationis tempora, quae videri possunt apud *Sennertum*, vel brevius apud *Ionstonium*. p. 1067.

Quamvis non adeo accurate tempora sua observare soleant, quia etiam primis mensibus tussis supervenire solet, quae alias inter symptomata medii gestationis temporis recenseri solet. Sic alvi duricies ultimis gestationis temporibus supervenit, quae tamen in nostro casu etiam primis mensibus adest.

Facta impraegnatione totum corpus alteratur ejusque temperamentum mutatur, partim quod menses supprimantur, partim quod a semine virili tota massa sanguinis alteretur, *unde vitiosi humores effunduntur in ventriculum, hinc nausea & vomitus: humores austeri transferuntur* ad intestina, unde alvi obstructio: *Humores acres transferuntur ad cerebrum*; vel diaphragma, unde strangulari videntur.

Lympha acris destillat in asperam arteriam hinc tussis. Partes acido-austerae praedominium acquirunt ob illam sanguinis alterationem, hinc salia volatilia combinantur cum particulis terrestribus, & arenulae generantur, quamvis lumborum dolor non semper sit ex calculo, sed ex restagnatione sanguinis in vasis majoribus circa lumbos.

Symptomata illa non carent periculo, quippe contumax alvi obstructio caussa abortus esse potest, quod foetui spacium amplum non concedatur.

Neque tamen purgantibus tuto uti licet, hinc ipsa testatur experientia, quod accurata diaeta hic plus praestare possit, quam medicamenta: suaderem tamen usum decocti passulati vel electuarii de tamarindis, ut alvus suo semper fungatur officio.

Pruna laxativa num. iv. pro dosi. passul. laxat. ab unc. sem. ad unc. i. dantur.

Sal item absynth. cum corall. & lapid. cancr. exhibeatur.

Praeterea horis vespertinis, aqua foeniculi, menth. aqua cortic. citr. aurant. zedoariae, elixir. febrile, bals. embryonum, vel aqua Dominarum Myns. ad cochlear dimidium, vel integrum commendetur.

Tussi praegnantium medentur, pilulae de styrace, diarrhoeae, corallia & tinctura coralliorum, &c.

CASUS LIII.
Partus difficilis.

Foemina toto gestationis tempore ex optata fruebatur valetudine, supervenientibus parturientium doloribus una manus faetus prodiit sub conspectum, quam obstetrix frustra tamen reponere cogebatur, interim aegra gravissimis torquebatur doloribus, vires admodum collapsae erant, frigebant extrema cum sudoribus frigidis, de horripilatione conqueritur, manus exserta conspicitur livida, omnique juxta obstetricis relationem motu privata est. Quaer. quid in tanto discrimine facto opus sit?

AFfectus hic vocatur partus difficilis cum situ p. n. faetus.

Si tali modo infans egressum tentet, in maximum discrimen conjicitur, & mater & foetus, quippe impossibile est ut foetus tali sub forma in lucem prodire possit, & non sine periculo propinantur medicamenta expellentia.

Ridiculum quoque est, quod obstetrices quandoque efflagitent auxilium a Medico, quasi vero medicamenta situm infantis mutare possint, quum potius manu ad debitam figuram reponi debeat.

Interest autem scire an infans adhuc vivat nec ne, vitam colligimus ex motu, quem parturiens percipit, nec non ex pulsu in manu foras prodiente, ex calore & colore brachii exserti.

Infantem mortuum esse judicamus ex diuturnitate dolorosi partus, ex horripilatione parturientis, ex colore livido manus exsertae, ex faecum excretione per muliebria, &c.

Totum, quod Medicus potest praestare in eo consistit, ut vires parturientis quantum possibile conserventur, nihil autem est quod citius refocillet, quam vinum; unde subinde unum vel alterum cochlear dari potest, praesertim si febrilis effervescentia non adeo vehemens sit; eo enim respiciendum est, ne forte medicamenta sanguinem & spiritus nimium accendant, hinc fit, ut plerumque puerperae gravioribus tententur febribus ob solam hanc caussam, quod magnis & multis remediis in partu fuerint usae: sequens mistura scopo huic egregie satisfacit.

℞. *Aq. borrag. buglos.* unc. ii. *cinamom. optim.* drach. ii. m. d. subinde cochlear unum.

Et quum parturientes plerumque a cibo abstineant, poterit ad confortandum vitellus ovi recens cocti exhiberi.

Interea obstetrix monenda ut vel caput inclinet versus uteri orificium internum, retrusa prius manu infantis, id quod tamen difficillimum est & raro succedit, tum quod obstetrices nostrae sint pusillanimes, tum quod ad hoc negocium conficiendum ineptae sint, habentes manus & brachia nimis carnosa, & obesa.

Itaque alia erit incedendum via, & videndum an unum ex pedibus arripere, sicque situm infantis invertere possis, ut qui prono capite egredi debebat nunc pedibus extrahatur, & quum hic summum subsit periculum in mora, ipsaque obstetrix fateatur se nihil conficere posse, confugiendum est ad extractionem hamis peragendam, in quo genere operationis exercitatissimum hic habemus Chirurgum, nomine *Hering*. qui ultra 70. ab ergastulo suo liberavit.

Circa usum remediorum partum promoventium duo praesertim observanda veniunt, nempe quando sint exhibenda, & qua dosi propinanda.

Quoad prius in eo saepissime graviter peccatur, dum remediis his intempestive ad-

adhibitis naturae vim inferunt; itaque de his non cogitandum, donec aquae prius effluerint, deinde donec orificium internum uteri aperiatur, & obstetrix infantis situm explorare possit, & tandem tertio ubi parturiens gravissimis corripitur doloribus; tunc enim demum conatus juvandus est remediis expellentibus.

Quod si tamen infans egressum tentaverit, & in conatu suo defecerit, doloresque iterum sileant, arte quasi iterum excitandi sunt: placet formula Barbette.

℞. *Aq.hysteric*.unc.i.sem.*pulegii. meliss*. ãã.unc.ii.misc.detur cochleatim. Hujus misturae virtus exaltari potest, si gt.xx.xxx.ad drach.i. *tinct. succini* admisceantur: vel

℞.*Hepat.anguill*.a drach.sem.ad drach.i. *borac.Venet*. scrup.i. *aq.chaerefol.lilior. alb.calcatripp*.ãã.unc.i sem.misc.

℞. *Borac*. drach.i.*croci*.gr.vi.*ol.cinnam*.gt.ii.misc.f.pulv.pro 2. dosib.

Clysteres optime prosunt.

Externa non raro juvant: *pellis leporina, agnina* vel *cervina calida, umbilico imposita, cingulum ex corio humano, rosa Hierichuntina* in dextra detenta, nec non *oleum succini* umbilico instillatum.

Posterius quod concernit, dosin nempe, in exigua dosi medicamenta sunt exhibenda, ne sanguinem, & spiritus nimium turbemus. Reliqua videantur in monitis medicis.

CASUS LIV.

Secundinarum retentio.

Alia partum quidem enititur viventem, sed remanent secundinae, obstetrix illud parum curare videtur, atque super hac negligentia a Medico reprehenditur: nam in ejusmodi casibus occasio reverenter est habenda, quia fronte capillata, post est occasio calva.

TOtum corpus puerperae ad putredinem est proclive, hinc videmus quod secundinis retentis gravissima, & plerumque lethalia inducantur symptomata, statim itaque praescribi debent remedia illa, quae habet *Timoeus* in *lochiorum* retentione. Vel

℞.*Trochisc.de myrrha.pulv.rad.dictamn.alb*.ãã.scrup.i. *boracis.sem. violarum* ãã. scrup.sem.f.pulvis pro duabus dos.

℞.*Cinamom*.drach.i.sem.*myrrhae*. scrup.ii.*succin.alb*.drach.i.*rub.Tinctor.castor*. ãã.scrup.i. *boracis* scrup. sem. *croci* gr.v. misc. fiat pulvis detur singulis horis quantum cuspis cultri capit cum aqua pulegii.

Tulpius habet in suis observationibus decoctum aliquod, quod magnae est efficaciae. Convenit etiam.

Elix.propr.cum *tinct.bezoard*.vel *tinct.antimon*.aut

℞.*Borac.Venet.succin.alb*.ãã.scrup.i. *croci.casiae lign.castor*.ãã.scrup.sem. misc.f. pulv. pro 2. dosibus.

℞. *Rad.gramin.poeon.scorzoner.cichor*.ãã.drach.i. *herb. acetos. endiv. boragin. meliss*.ãã.m.i.*arthemis.card.bened*.ãã.m.sem.*borac. Venet*.drach.iii.Coque cum *aq.hordei* ad lib.ii. adde *sirup.de arthemis,limon*. ãã.unc.ii.misc. fiat potio de qua ter de die detur haustus.

Venter inungatur *unguento de arthanita, de alth.carminativo*. Vel sacculus imponatur ex *fol.matricar.puleg.calaminth., flor.chamomill.meliloti, baccis lauri, rad. levistici, &c.*

Fiant injectiones in uterum ex emollientibus decocto malv.parietar.sem. lini, ol. lilior.alb, enema fortius injiciatur ano.

Ob-

Obstetrices, & adstantes saepius nimis indulgent parturientibus, easque post enixum partum e sella dimittunt, ut ut secundinae nondum extractae sint, ne afflictae addantur afflictiones: verum in eo errant gravissime, quandoquidem parturiens nunquam dimitti vel in lectum deduci debet, nisi prius secundinas reddiderit. Hae autem tutius, & commodius manu perita ab utero divelluntur, & extrahuntur, ubi funiculus umbilicalis, qui indicis loco est recens adhuc est; quod si orificium uteri jam clausum sit, debet apice unius digiti iterum aperiri, & digitus prudenter circumduci, donec & alter inseri potest: jam si digitos ad fundum uteri usque exporrigere possis, quaerendus est locus, ubi secundinae utero adhaerent, & digito inter uterum & placentam inserto, caute haec divellenda. Cavendum vero ne forte ipsum apprehendas uterum, quem facile dignosces, quum placenta ob vasorum congeriem admodum inaequalis, & durioris sit superficiei.

CASUS LV.

Dolor haemorrhoidum.

Honesta foemina 40. circiter annorum, constitutionis macilentae, post partum difficilem de intumescentia ani conqueritur, ita ut saepius una cum excrementis non tantum tumor mollis quantitate dupla nucis juglandis exprimatur, sed simul etiam sanguis fluidus frequenter excernatur.

HIc affectus vocari potest dolor haemorrhoidum ex restagnatione sanguinis viscidioris in vasis ani: quum enim spiritus animales ad has partes maxima in copia effluant, sanguis regredi nescit; hinc post partum difficilem tumor horum vasorum facillime sequitur.

Huic nostrae aegrotanti commendamus interne *elixir. propr.* Externe *unguentum de linaria*, vel *sacculum floribus chamomill. melilot. verbasci* herb. *betonic. matricar.* &c. repletum, & cum lacte coctum.

CASUS LVI.

Urinae incontinentia.

Honesta foemina tertia puerperii hebdomada conqueritur de involuntario urinae fluxu: Quaer. E. quae sit caussa, & quid in medium consulendum?

INvoluntaria mictio hic oritur a laesione sphincteris vesicae: vel enim in nimio conatu parturiendi hic musculus tono suo exuitur, vel post partum paralytica relaxatione corripitur.

Prognosin, quod attinet malum est curatu difficillimum, & non nisi thermis curari potest: interim ea vide quae habet *Michaël. in Ionston.* capite de mictione involuntaria.

Suffumigia ex musco pruni sylvestr. fol. quercus, & absinth. non erunt absque effectu.

CASUS LVII.

Defectus lactis.

Quum in partu maxima adfuisset uteri haemorrhagia, enixa quidem est filiam conjux Mercatoris, sed tantus adfuit lactis defectus, ut quamvis reliqua omnia bene se haberent, lactis tamen generatio nulla etiam arte in mammis procurari potuit.

Ex hac historia patet non dari peculiares ductus chyliferos ex intestinis ad mammas, sed omnem chylum pro lactis generatione deferri ad mammas, mediante sanguine, hinc in vehementiori haemorrhagia lac omnino deficit, & curatio fere solis alimentis succo nutricio abundantibus perficitur: v. g. jusculo hordeaceo, jusculo ex lacte, & cerevisia cum vitellis ovorum. Decocto fl. sambuci cum lacte ad unc. iii. vel iv. exhibito.

Quod attinet specifica, inter alia commendantur *rotul. lac promoventes Mynsichti.*

Multum hic confert animi tranquillitas, quies & ocium, &c.

Si dolor post partum excruciat, convenit.

Tinct. myrrhae, antimonii, aqua chaerefol. meliss. lilior. alb. ol. amygd. sperm. ceti &c. Externe *ung. carminativ. spasmaticum Myns.* &c.

CASUS LVIII.

Ephemera.

Vir quidam in intenso frigore non bene vestitus iter faciens, circa vesperam insolitum calorem sine praeeunte horrore percipit, adest quaedam pectoris angustia, pulsus solito frequentior, & fortior est.

Febris haec a durationis tempore vocatur diaria vel ephemera, quia intra diem naturalem plerumque terminatur.

In principio difficillime discerni potest haec febris, quum frigus, & calorem cum aliis febribus communem habeat.

Quod si tamen antecedentem attendamus, an nempe praecesserit crapula, ira, subitanea refrigeratio, bubo in aliqua parte haereat, pulsus non adeo deflexerit, nec vires admodum sint attritae, diariam esse merito conjicimus, praesertim si patiens antea optime fuerit constitutus, eadem etiam caussa in diversis subjectis diversas producere potest febres.

Caussa est insensibilis transpiratio sufflaminata, quae primum effectum effervescentiae, qui est mistio sanguinis, laedit.

Quaer. Quare non omnes statim febricitent, quam primum denegatur insensibilis traspiratio? Resp. Quia alius generis particulae ex hoc, alius vero ex illo emanant; hinc quamvis particulae lubricae sub forma vaporum avolare solitae intus detineantur, non tamen statim massae sanguineae misturam turbant: verum si salia fermentescibilia, si miasmata alium aetherem transmittentia retineantur in sanguine, tum quod singula non poterant coacervari jam efficiunt, h. e. misturam sanguinis laedunt.

Cum in itinere plerumque plus solito edamus, & bibamus ad demulcendas molestias itineris, hinc transpiratio etiam auctior esse deberet; quod si impediatur, in robustis non solum, sed etiam cacochymicis facile varii generis febres oriuntur, sed in senibus apoplexia, in infantibus epilepsia saepius generantur.

Pectoris angustia. Hic mihi videtur species cardialgiae, quum tanta in sanguine non-

nondum adsit effervescentia, quae sanguinis motum per pulmones nimium augeat.

Quum sanguinis compages in hac febri leviter saltem sit reserata, ejusque mistio superficialiter turbata, non opus est ad generosiora confugere remedia, sed satis est si benignioribus remediis *insensibilis traspiratio restituatur*, id quod fit, si corpus quamprimum ad sudores componatur, sumto prius *haustu vini vel cerevisiae calidae cum macere*, & *saccharo* vel *jusculo calido cum croco*, vel etiam *theriaca recens ad* drach.i. statim dari potest.

Haec febris si incaute & temere tractatur aut incidit in corpus cacochymicum, & ubi hinc inde in tubulis viscerum humores putridi latitant, qui occasione febrilis effervescentiae e latibulo excutiuntur, & sanguini commiscentur, degenerat in febrem synocham sive plurium dierum, non putridam dictam, & quae gradu nempe respectu minoris turbationis, & pauciorum symptomatum a synocha putrida aliisque differt.

Generosiora remedia purgatio, & venae-sectio qua talia nunquam indicantur, indicantur tamen ab humoribus recrementiciis in intestinis delitescentibus.

In synocha non solum cutis, sed et interiorum etiam partium pori sunt obstructi, ut non solum exterior transpiratio sed & interior hic sufflaminetur.

In synocha calor est intensior, sitis magis urget, quandoque sanguis sub forma sanguinis minutissima vasa ingreditur & dilacerat, atque subter cutem effusus rubras producit maculas instar morsuum pulicum. Si enim pulex rostrum infigat vasculo sanguifero, subtilior sanguinis portiuncula egreditur, & rubram componit maculam, quam pulices post se relinquunt.

In curatione transpiratio quovis modo juvanda, exulent omnia frigida, & ipse potus debet esse temperatus. Hinc instillari potest spir. nitr. *dulcif. Mist.* sum. parum dulcificata, *tinct. bezoardica* parum refracta.

Camphora sicut in omnibus febribus ubi dolor & vigiliae, ita & hic laudem meretur.

Attendendum ad naturam sanguinis an magis inclinet ad intemperiem acidam, an vero salinam: in illa *salia fixa nec non temperata oleosa*, in hac autem *nitr. arc. duplic. blandiora acida*, nec non spir. sal. armoniaci rectius datur.

Quando utimur sudoriferis alvus debet esse aperta, ne sordes ad sanguinem abripiantur: hoc est contra illos, qui promiscue rejiciunt purgantia. Ab infantibus exemplum desumitur.

Quaer. quare post sudoriferum assumtum vomitus superveniat? Resp. quia medicamentum non satis cito potest dispensari ob pororum ventriculi obstructionem, hinc ventriculus irritatus assumta excutit, &c.

Craan. admodum commendat *bezoardicum minerale*, sed in his locis minus tutum, quia pharmacopaei illud vi sua cathartica non omnimodo spoliare possunt.

Quaer. an antim. diaphoreticum diuturnitate temporis iterum fiat malignum? Resp. negando: Si enim semel rite fuerit fixatum, & spicula ejus intorta sint, nunquam ab aëre qualiscunque etiam fuerit in contrariam figuram reflecti poterunt.

CASUS LIX.

Tertiana intermittens.

Adolescens 20. annorum incidit hac aestate in febrim cum rigore, pulsu frequentiori, calore multo & acri, superveniente vomitu. Post rigorem adest dorsi dolor, & hypogastrii gravitas.

ADoloscentem hunc laborasse tertiana intermittente exquisita pronunciamus, quamvis in primo paroxysmo vocati simus, quippe adest rigor, omnis autem tertiana exquisita cum rigore invadit,

Calor acris est quia sanguis biliosus est, supervenit vomitus, qui tertianariis solet esse familiaris, tempus est aestivum bilis collectioni idoneum, aetas patientis respondet, dolor dorsi est a distensione vasorum ob sanguinis ebullitionem, hypogastrii gravitas est a flatibus, nam flatulenti etiam sunt tertianarii, quia humor acido-austerus in primis viis restagnat. Vocatur exquisita, quia paroxysmi ultra 12. horas non extenduntur, deinde quia septem circuitibus terminari solet; ita ut paroxysmi ante quartum & post quartum sint mitiores, quartus autem omnium vehementissimus.

Caussa est fermentum febrile sive humor corruptus vel putridus in partis alicujus solidae tubulo collectus, & alternis diebus sanguini in corde commistus, ejusque misturam turbans, hinc primo rigor, deinde calor acris, quia sanguis constat principiis activis fermentescibilibus.

Caussae antecedentes possunt esse variae, omnes in eo conveniunt, quod in parte aliqua solida obstructiones pariant.

Quamvis autem focus materiae febrilis in qualibet parte solida esse possit, plerumque tamen haec febris natales suos habet in ventriculo, vel forte etiam in hepate juxta *Fernelium*.

Prognosis spondet etiam reconvalescentiam, si aeger in omnibus morem gerat, & tenuissimo uti velit victu.

Indicationes sequentes sunt observandae: fermentum febrile evacuandum, una cum humoribus austeris in primis viis delitescentibus: 2. sanguis per sudorifera depurandus & specificis contra peregrinum hostem praemuniendus, ne videlicet a fermento febrili superveniente in crasi vel mistione sua amplius turbetur. Tertio symptomatibus obviam eundum.

Pro primo commendamus sequentia.

℞. *Tart. vitriolat.* gr. xv. *sal. armoniaci* gr. ii. *c. c. usti* gr. v. f. pulv. Sum. digestiv. pro 1. dos. detur horis vespertinis immediate ante diem purgationis.

℞. *Decoct. fol. senn. Myns.* unc. ii sem. vel unc. iii. die intermissionis cum custodia & regimine die accessionis h. e. die tertio.

℞. *Arc. duplic.* gr. viii. *lap. cancr.* gr. xii. *corall. alb. ppt.* gr. vi. f. pulv. Sum. pro 1. dosi. 2. paroxysmo cum *aq. card. bened.*

Si *paroxysmus redierit* detur die intermissionis sequens.

℞. *Spir. sal. armoniaci* scrup. ii. *tart.* scrup. sem. *essent. absinth.* drach. i. sem. misc.

Die *accessionis horis quinque* ante *paroxysmum.*

℞. *Tart. emet.* gr. i sem. *sal. absinth.* gr. v. d. simul pro 1. dosi.

NB. Non opus est ut aegrotanti dicamus assumsisse emeticum, sed vomitus malignitati febris in acceptis est ferendus.

Interim externa non sunt omittenda, suspendatur camphora de collo, emplastra febrifuga imponantur carpis manuum.

℞. *Theriac.* drach. ii *sem. santonic.* drach. i sem. *fuliginis splendent.* scrup. ii. *terebinth.* q. s. f. empl. pro carpis manuum.

In ipso paroxysmo nihil fieri potest, quam quod forte sitim restinguamus & dolorem capitis demulceamus. *Contra sitim detur decoctum citri* vel *limonada, cerevisia secundaria*, adjectis aliquot cochlearibus *vini tenuioris*, vel instilletur spir. nitr. dulcificatus, vel tinct. *rosarum*, vel potus theae veniant in usum.

Dolori capitis medemur epithemate frontali ex placenta rosarum vel nucleis persicorum, vel epithemate ex aq. rosar. vel unguent. rosat. cum nucl. persicor. vel enemate ante paroxysmum applicato, vel sudores in declinatione paroxysmi promovendo, id quod fit si aeger stragulo bene cooperiatur.

Si febris fuerit contumax die accessionis sudoriferum propinetur: de quibus nota, quod vegetabilia sudorifera sanguinem saepius magis accendant, hinc praefertur

antimonium diaphoreticum, pulvis reguli antimon. medicinalis, vel *febrifugum cranii*, vel pulv. ex *c.c. usto* & *terr. sigillat.* cum *aq. card. bened.* vel *tinct. bezoardica.*

Ipsi vehiculo aliquot gt. *tinct. opii* admisceri possunt.

Post febris ablationem commendamus continuandam *essent. absinth. compos.* vel *vinum absynthites.*

CASUS LX.

Febris quotidiana.

Vir 30. annorum comessationibus deditus, incidit in febrem praevio leviori rigore subsequente calore vehementiori, paroxysmus ultra sex horas non extenditur, interim singulis diebus recurrit.

NOlumus jam nos immiscere huic controversiae, an detur febris quotidiana, an vero omnis quotidiana sit tertiana duplex: quod quidem locum habet quando tertiana degenerat in quotidianam; verum quando incipit quotidiana, non facile dixerim eam necessario esse tertianam duplicem.

Caussam dicimus esse lympham corruptam & putridam in ventriculo genitam, ob errores in diaeta commissos, quippe hujus focus utplurimum est in ventriculo; hinc quum facilius & citius per vasa lactea ad cor devenire possit fermentum febrile, singulis diebus paroxysmi recurrunt.

Hae febres saepius sunt chronicae, quia omnia assumta in novum fomitem transeunt.

In curatione commendamus *vinum absinthites laxativum* singulis diebus sumendum: v. g.

℞. *Herb. absinth.* m. ii. *fol. senn.* unc. i sem. *sal. absinth.* drach. i.

Incis. gross. d. ad nodulum pro mensura vini: vel ut brevius conficiamus negocium, detur *tart. emet.* ad gr. ii.

His praemissis *elixir. febr. Myns.* vel *specificum Crollii*, aliaque salina, imo *alum. cum saccharo* hic palmam quandoque eripit. Et styptica hic tutiora, quam in aliis febribus, quia focus est in ventriculo, ad sudandum commendetur *tinct. bezoardica.* Vel

℞. *Sal absinth. armon. lap. cancr.* ā ā. scrup. sem. *zing. alb.* gr. xii. *ol. caryophyll.* gt. i. f. pulv. detur cum vino calido duabus horis ante paroxysmum.

CASUS LXI.

Tertiana notha.

Alius in paroxismo conqueritur de tensivo capitis dolore, paroxysmus ultra 12. horas protrahitur, urina crassa est & rubra cum sedimento rubro farinae laterum simili, ipsum vitrum in fundo calce inductum videtur, in declinatione paroxysmi sudores copiosissime fluunt.

IN hoc casu proponitur nobis febris tertiana notha sive spuria, in eo differens ab exquisita quod paroxysmi diutius protrahantur, quod urina non adeo ignea sit ut in exquisita, quod dolor capitis tensivus magis, in exquisita autem pungitivus magis & pulsatorius, quod non cum tanto rigore invadat.

Curatu tamen difficilior est, & paroxysmi diutius durant ob materiae febrilis viscititatem, & quod non tam facile attenuari, & in halitus resolvi possit.

Plerumque tempore vernali febres istae epidemice grassantur, quod humores viscidi praecedenti hyeme fuerint collecti, nunc vero sole ad nos redeunte obstructiones & claustra sua perfringant, atque in sanguinem erumpant.

Commendamus sequens pharmacum. ℞. Ex-

℞. *Extr. diacarth.* scrup. ii sem. solve cum *aq. fumar.* adde *tartar. emet.* gr. i. *tinct. tart.* gr. xv. F. potiuncula.

Die intermissionis sumendum.

Die invasionis duabus horis ante paroxysmum *sudoriferum Barbette* exhibeatur, & aliquoties reiteretur:

℞. *Aq. card. bened.* unc. ii. *theriacal. simpl.* drach. ii. *spir. sal. armoniac.* scrup. sem. *sal. absinth.* drach. sem. *sirup. papav. errat.* drach. i sem. M. pro haustu, non minoris erit effectus.

Spiritus corn. cerv. compos. ad gt. xxx. in cerevis. tenui bis de die sumtus. Vel

℞. *Sal. absinth.* drach. sem. vel scrup. ii. f. pulv. Detur cum cochleari cerevisiae calidae, & superbibatur praecedens potio.

Ut rationem habeamus intemperiei sanguinis.

℞. *Elixir. scorbut.* drach. i. *febrilis* scrup. ii. *spir. nasturt.* scrup. i. *liq. c. c. succin.* scrup. sem. misc. Sum essent. gt. xv. bis de die.

CASUS LXII

Tertiana lenta.

Puerpera constitutionis macilentae incidit in febrem lentam tertia die exacerbatam cum appetitu dejecto, calore absumente, lassitudine totius, pulsu exili & celeri, urina est spicea: supervenit tumor ventris cum dolore circa partem dextram cum cruris istius impotentia motus. Tandem circa inguina abscessus producitur.

Puerperae facile corripiuntur febribus, tum continuis tum interminentibus, quatenus vel in ipso partu humores vitiosi in tubulis viscerum delitescentes commoventur, & sanguini confunduntur; vel quatenus a subitanea refrigeratione, vel ab aëre foris vel a potu frigido intus obstructiones viscerum inducuntur, & tertio quia jam sanguis a lactis ab utero ad sanguinem, regurgitatione pronus est ad turgescentiam febrilem.

Talem febrem saepius observavi in puerperis superveniente abscessu in musculis abdominis praesertim recto & transverso musculo, dum ibidem humores coacervantur in partus doloribus, vel in motu suo impediuntur dum in ipso partu mulierculae assidentes ventrem premunt, & crura saepius violenter distrahunt.

Circa prognosin metuendum ne febris illa degeneret in hecticam, & tertianae huic lentae continua hectica superveniat.

Curatio itaque instituenda secundum hos canones: obstructiones viscerum sunt reserandae, humores febriles evacuandi, tumor ille resolvendus vel suppurandus, post abscessus aperiendus, detergendus & consolidandus: itaque

℞. *Decoct. laxativ. D. Spin. apud Schrod.* lib. i sem.

Circa *quartam* vel *quintam vespertinam.*

℞. *Tart. vitriolat.* scrup. sem. *antim. diaph. oc. cancr.* āā. gr. viii. f. pulv. pro 1. dos.

Abdomini imponatur cataplasma

℞. *Catapl. ex nid. hirund. Myns.* vel

℞. *Herb. malv. betonic.* āā. m. i. *fl. chamomill.* m. sem. *sem. foenugraec.* unc. i sem. coque cum aqua ad putrilaginem, adde *mucilag. psyllii* unc. i. *farin. fabarum. sem. lini* āā. unc. sem. *ol. chamomill. cocti* q. s. f. cataplasma.

Tandem tumor scalpello aperiatur, & quod reliquum relinquatur Chirurgo.

Interea internis prospiciendum:

℞. *Tinct. tart. antim.* āā. drach. i sem. Sumatur tinctur.

℞. *Aq. card. bened. c. c. citrat.* āā. unc. iii.

Cum

Cum cruris impotentia, &c. est species paralysis ex obstructione vel musculorum affectione.

CASUS LXIII.
Quotidiana intermittens.

Mulier pituitosae constitutionis, quum per hyemale tempus difficultatem circa praecordia, praeprimis in ascendendis scalis sensisset, incidit tempore vernali in febrem cum frigore sine rigore, animi deliquio sese subinde offerente, cum somnolentia appetitu dejecto: paroxysmus ad 18. horas usque protrahitur, singulis diebus circa vesperam periodice recurrens, urina sub-aurea est, sed crassa.

Hanc febrem ob diuturnitatem paroxysmi vocamus quotidianam intermittentem: focum dicimus esse ventriculum, quia circa praecordia congesta est lympha crassa quae tempore vernali putrescens febrem procuravit.

Adest praeterea in hoc subjecto diathesis scorbutica, hinc animi deliquium in principio paroxysmi.

Difficultas circa praecordia, id est, circa ventriculum adest.

Esse diathesin ad scorbutum pronunciamus ex anxietate circa praecordia & animi deliquio, quae pro signis pathognomicis habentur. Vide lumen rationale Medicum. p.255

Pauci spiritus animales generantur, hinc somnolentia.

Paroxysmus protrahitur ad 18. horas, quia fermentum febrile sanguini mistum citius nec subigi, nec foras elici potest.

In prognosi febris haec erit diuturna ob materiae peccantis conditionem, & quod tempore vernali inceperit.

Curatio duplex erit in paroxysmo ipso, & extra paroxysmum; quamvis enim rarius in ipso paroxysmo praescribi solent medicamenta, id tamen fit quando typum nondum scimus: 2. quando graviora urgent symptomata.

Nostrae huic aegrae apprime convenient enemata, hinc sequens statim jubemus praeparari.

℞. *Rad. levistic. althaeae* ãã. drach. ii. *fol. agrimon. betonic. hyssopi* ãã. m. j. *fl. sambuc. genist.* ãã. p. j. Incisa coque cum aqua pluviali. Colat. unc. x i. adde *elect. diacarth.* unc. i. *sacchari thomaei* unc. ii. *liq. c. c. succ.* gt. xv. *sal. tartar.* gr. xii. f. enema.

℞. *Aq. antiscorbut.* unc. i sem. *menth.* unc. sem. *puleg.* unc. ii. *spir. sal. armoniac.* gt. xxx. *conf. alkerm.* scrup. i. *sirup. cortic. citri* drach. iii. misc. Sum.

Quia adest *somnolentia*, offeratur naribus *rutha*, *l'eau d'Hongrie* (pro illustribus) vel *aq. epilept. L.*

Extra paroxysmum humor viscidus incidendus & evacuandus, dein reliquiae per ambitum corporis discutiendae, & paroxysmi medicamentis specificis tollendi. Ad implendos hos canones.

℞. *Tart. vitriolat.* scrup. sem. *rad. aron ppt.* gr. v. f. pulv. Sum. pro 1. dos.

℞. *Extr. diacarth.* drach. j. solve *cum vino Rhenano.* adde *aquae cinamom.* drach. i. misc. Sum. pro 1. dos.

Pro sudoribus movendis convenit potiuncula nuperrime commendata, vel

℞. *Sal. absinth. card. bened. lap. prunell.* ãã. gr. xii. f. pulv.

Pro specificis commendamus pulveres, quos habet Barbette ex sale & saccharo paratos. vel

℞. *Arcani duplicati* scrup. sem. *corallor. ppt.* gr. viii. misc. Fiat pulv. detur cum aq. taraxaci.

℞. *Sal.*

℞. *Sal absinth. card. bened.* ãã. gr. xv. *tartari vitriolati* gr. vi. *sacchari perlati* drach. sem. misc. Fiat pulvis qui detur immediate ante paroxysmum, cum haustu cerevisiae calidae, vel *potu theae*.

CASUS LXIV.

Quartana intermittens.

Vir consistentis aetatis, temperamenti frigidi & sicci, post multos in victu & potu commissos errores, hoc tempore autumnali advertit ingentem totius corporis lassitudinem, cum pulsus inaequalitate, pandiculatione, oscitatione, horrore, rigore dolorifico & ossa contundente. Supervenit calor in principio paroxysmi mitior, in progressu acrior, paroxysmus per 20. horas durat, sequentibus diebus bene se habuit, sed quarto demum die horror & incalescentia rediere, urinae albae sunt & tenues, accessiones quatriduum observant intervallum.

IN casu hoc describitur nobis quartanarius tali nempe morbo correptus qui vel in alium graviorem degenerat v.g. icterum nigrum, scirrhum, hydropem, vel remediis vehementioribus exasperatur, levioribus autem cedere nescit.

Haec febris commune quid habet cum affectione hypochondriaca, hinc eadem fere conveniunt remedia quae in hac praescribuntur. Tota fere mass. sanguin. laborat intemperie acida, & semper subest austeritas in primis viis, hinc purgantibus ne hilum proficimus, nec partes tartareae facile volatilisari possunt.

Huic aegro suademus 1. ut saepius utatur clysmate aliquo, 2. ut venae-sectionem admittat. 3. ut aliquoties sumat emeticum 4. ut peracta sic provisione totius, tum die invasionis tum diebus febribus vacuis corpus ad blandiorem diaphoresin componat, admiscendo diaphoreticis specifica antiquartanaria: & tandem ut tenuissima utatur victus ratione, imo saepius jejunet.

In ipso paroxysmo a potu plane abstineat: multum enim bibere quartanariis, est venenum. Formulae sint hae.

℞. *Tart. emet.* gr. ii. *vitriolat.* gr. v. *scammon correct.* gr. iii. *merc. dulc.* gr. iv. f. pulv. Sum. vel

Mercurius vitae ad gr. ii. vel iii. cum *conserv. rosar.* in forma boli exhibeatur; diebus vacuis dari quoque debet *spir. c. c. compos.* vel *essent. martis Ludovici* vel sal. volat. c.c. ad drach. i. usque: vel *liquor nitri alcalisati* ad gt. xx. in *potu theae* singulis diebus bis vel ter: Vel

℞. *Decoct. chinae chinae cum vino absinthites parati* lib. i. Sum. dentur pro 1. dosi unc. iii. singulis dosibus instilletur spir. salis armoniac. ad scrup. ii.

Laudem etiam meretur pulvis quidam descriptus a *Deckero in Barbett.* p. 112.

Visceribus prospiciatur bona aliqua tinct. martis.

Vel ℞. *Salis armoniaci* gr. viii. ad xii. vel xv. *corall. ppt.* gr. xv. misc. fiat pulv. ante paroxysmum sumendus.

Si haec nil juvent, confugiendum erit ad infusum chinae chinae. v. gr.

℞. *Chin. chin.* unc. i. *summit. absinth.* m. i. sem. *sal. tartari* gr. xii. infunde in vini lib. iii. *aq. cent. minor.* lib. i. stent per noctem in loco calido, mane coque colatura detur, detur haustus in declinatione paroxysmi & diebus vacuis mane, & vesperi & ante instantem paroxysmum hora una vel altera.

Bezoardicum item *martiale Ludovici* sive *antimon. cachect. vel martiale* detur ad scrup. j.

Externe imponatur hypochondrio sinistro empl. de cicuta: carpis vero manuum decantata febrifuga.

Si

Si his nihil proficiamus, ablegandus noster quartanarius ad acidulas.

Quod si alvus sit siccior, subinde moneri debet pilulis aloëticis, vel tartar. quibus mercur. dulc. semper admiscere poteris, vel vinum passulatum, vel blandius aliquod decoctum lenitivum commendetur.

CASUS LXV.

Synocha cum paralytica affectione.

Vocor ad literatum plethoricum & obesum, inciderat ante biduum in calorem febrilem adhuc durantem, urina rubra erat & crassa, somnus interruptus cum dolore capitis gravativo; supervenit dolorifica motus impotentia in manibus.

PLethorici inclinant ad febres.

Febrem praedicimus ex pulsu, & urina.

Capitis gravitas adest a turbata sanguinis mistione; deferuntur enim particulae crassae ad cerebrum, & sic inferunt dolorem capitis gravativum.

Somnus interruptus est. ob nimiam agitationem sanguinis, & per consequens spirituum animalium.

Paralysis ab obstructione nervorum non in totum, sed in tantum: si enim in totum, tunc apoplexia adesset.

Omnis febris continua est periculosa, & diuturna, praeprimis haec: duplicatur enim morbus quia paralysis adest, quia tamen sensus remansit, & sanguis in sua mistione non est profundius solutus, promittimus reconvalescentiam.

Indicationes respiciunt plethorae imminutionem, caloris febrilis alterationem, symptomatum mitigationem, & virium restaurationem.

Curatio itaque auspicanda venae-sectione, quia autem calor febrilis non est intensus, lenitivum hic conceditur, quibus praemissis sudorifera omnem absolvent paginam, & obstructionem in tubulis nervorum egregie reserent.

Itaque pro purgatione lene *infusum fol. senn.* vel potio ex *electuar. de tamarind. cum fol. senn.* detur, vel hujus loco clyster aliquoties injiciatur.

Sudorifera constare debent ex specificis antifebrilibus, & nervinis: v.g.

℞. *Antimon. diaph. sal. absinth.* āā. gr. xv. *cinnab. antimon.* gr. v. misc. f. pulvis.

Vel ℞. *Aq. card. bened.* drach. iii. *spir. theriac. camphorat.* drach. i sem. *mist. simpl.* scrup. ii. misc. sum.

Pro alteratione

℞. *Tinct. bezoard.* drach. i sem. Sum. tinctur.

Potus sit cerevisia tenuis, cui aliquot cochlearia vini infundi possunt: vel *decoct. hordei cum c.c.* paratum.

CASUS LXVI.

Febris synocha putrida cum arthritide vaga.

Vir athletico corporis habitu praeditus, tempore vernali continuo, & sine intermissione febricitat, superveniunt vagi articulorum dolores noctu magis affligentes, cum motus impotentia, & aliquali intumescentia circa juncturas.

CAussa mali hujus est cacochymia.

Caussa evidens tempus vernale commovens humores, qui delati ad articulos dolores inducunt: hi autem sunt vagi, quia materia non viscida, & tenax est.

Instituimus curationẽ, venae-sectione, & enemate praemissis, solis sudoriferis, qui-

bus semper admiscendum *spir. lumbr. terrestr.* qui egregie resistit putredini: scorbuticis haec febris familiaris. Etiam conveniunt spir. c. c. *cochleariae*, *nasturtii*, &c. qui spiritus sudoriferis specificis admisceri semper debent.

Decoctum chamaedr. cum vino ad lib. j. pro sudoribus excitandis hic egregium erit.

Vel ℞. *Antimon. martial.* scrup. j. *antihect. Poter.* gr. v. *cinnab. nativ.* gr. iv. misc. fiat pulv.

℞. *Aq. flor. sambuci. bardanae* āā. unc. i. *tinct. opii* scrup. sem. misc.

Item.

℞. *Spir. c. c. compos. nasturtii.* āā. drach. i. misc. Sum. spiritus.

℞. *Spir. tartari compos. lumbricor. terrestr.* āā. drach. i. *essent. viperin.* scrup. ii. misc.

℞. *Aquae lignor.* unc. vi.

Externe *tinctura balsamica Deckeri*, vel *liquor camphoratus Myns.* vel *rasura radicis bryoniae* insignis fuit effectus.

Vel ℞. *Aq. arthrit. ad extra Zuvoelff.* unc. i. *spir. lumbric. terrestr.* unc. sem. *c. c. compos.* drach. i sem. misc.

Vel ℞. *Spir. nostri convulsivi* unc. i. sum. ut ante. Wedelius in quavis defluxione laudat sequens.

℞. *Spir. formicar.* unc. i. *c. c.* drach. ii. *salis armon.* drach. i. sem. misc.

Pro usu externo.

Sic etiam anodyna, & simul incidentia sunt optima, v. g.

℞. *Sapon. Venet.* unc. i. *vitelli ovi* n. I.

Temperentur spiritu vini, & fiat cataplasma. In inflammatione.

℞. *Lithargyr. aur.* unc. i sem. *flor. sambuci rosar. pallidar.* āā. m. j. Coque ex aceto, & vino pro fotu. Ad tumores discutiendos.

℞. *Empl. de ranis cum duplo vel triplo mercurio parat.* part. iii. *cerati de cumino* p. i. malaxetur cum oleo succini. In podagra.

℞. *Elect. cariocostin.* drach. iii. *resin. jalap.* gr. iv. *ol. carvi* gt. iii. misc. Fiat bolus pro dosi.

Pro praeservatione conveniunt bis in septimana *pilulae Franc.* ita ut in sequenti die *potus theae* largius superbibatur.

In diaeta nocent aromatica, acriora, sinapi, caseus, & acetum.

Saepius dolor exacerbatur ab usu salium alkalino volatilium, quia aetherem inferunt nimium, vel abludentem a motu sanguinis, quum e contra alkalia fixa levamen afferant.

Pro potu ordinario nil melius datur *decocto c. c.* vel *potu theae*.

CASUS LXVII.
Febris continua cum somnolentia.

Iuvenis vinosus tempore hyberno incidit in febrem, quae primo lentè invadebat, augebatur paullatim calor, vomitiones aderant, urina tenuis erat, & subrufa, supervenit sopor cum aliquali delirio, & virium tum animalium, tum vitalium imbecillitate.

CAussa procatarctica est acrimonia sanguinis cum aliquali visciditate, unde dicimus lente invasisse. Exemplum desumitur a ligno.

Caussa evidens vinum largius sumtum. Circa vomitus notandum, quod si in principio febrium continuarum adsint, tunc humores jam ante febrem collectos, esse in caussa: verum si febris prius invadat, & in statu vel circa declinationem vomitus superveniant, indicium est sanguinem, cujus partes fecerunt secessionem (h. e. tur-

turbatum) deponere ejusmodi recrementa in ventriculum, id quod sedulo observandum, ne cathartico aliquo vehementiori forte humores illos educere conemur, id quod pessime succedere solet, quia plerumque effervescentia sanguinis de novo redintegratur: sed satius tunc est tenui uti victu, & lenissimo aliquo eccoprotico primas vias lubricitare.

Urina tenuis pallida. Indicat crudam, & viscidam sanguinis intemperiem unde pauci spiritus, & tales febres non carent periculo; quippe sopor plerumque index malignitatis.

Quamvis venae-sectionem libenter institueremus, eam tamen prohibet vomitus, hinc praemisso clystere statim ad mitiora alexipharmaca confugiendum, quibus antimon. & salia volatil. admiscenda.

Propter soporem frictiones instituendae., spina dorsi inungenda *tinct. c. stor. cum aqua hysterica*: vesicatoria duo carpis manuum applicanda: viribus parum validioribus prospiciendum.

CASUS LXVIII.
Febris ardens.

Iuvenis sub sirio iter faciens ex quo huc venit febricitavit vehementer, & destituitur somno, & per intervalla incondito sermone loquitur.

Signa pathognomica hujus febris sunt calor, & sitis intensa.

Hic juvenis laborat febre ardente in specie sic dicta, quia calor adest intensissimus, & sitis aucta, quae sunt signa pathognomica in febribus ardentibus: accedit quod sub sirio iter confecerit.

Adsunt vigiliae, quia pars sulphurea, & pinguis est inflammata, cujus partes ad cerebrum translatae spiritus animales efferos reddunt.

Febris haec est acuta, propterea que periculosa; majori tamen cum periculo conjuncta si inflammatio partis alicujus solidae eam concomitaretur. Talem autem hic abesse colligimus ex caloris aequalitate, quum e contra in aliis malignis calor nunc remittat, nunc intendatur, prout nempe ex parte inflammata aliae, atque aliae particulae sanguini communicantur.

Curationem, quod attinet Medicus in primo accessu praescribit enema, & operatione peracta venam tundit in brachio: ad sedandam autem sanguinis effervescentiam sequens alterans praescribit.

℞. *Aq. card. bened. c. c. citrat. ulmar.* āā. unc. ii. *tinct. rosar. recent.* unc. i sem. *sirup. papav. errat.* unc. sem. misc.

℞. *Arcan. duplicat.* gr. vii. *antihectic. Poter.* gr. xii. f. pulv.

Urgentius symptoma sunt vigiliae: itaque pro altero scopo nunc emulsionem horis vespertinis, nunc pulverem nitratum commendamus.

℞. *Sem. 4. frig. maj. excortic.* āā. drach. ii. *aq. papav. errat c. c. citrat endiv. lactuc.* āā. drach. i sem. f. l. a. emulsio, adde *oc. cancr.* ppt. drach. i. *perlarum* ppt. scrup. sem. *julep. rosarum* ad gratiam Sum. pro tribus dos.

℞. *Sal. nitr. ppt.* gr. viii. *corall. rubr ppt. lap. cancr.* āā. scrup. sem. f. pulv. Sum. pro 1. dos.

Interea, & externis capiti prospiciendum, vel *unguento alabastr.* vel *populeo*: vel epithemate sive frontali sicco ex *fl. paralyseos*, *rosarum*, *oc. populei*, *nucleis persicorum*, &c.

Theriaca quoque *recens* retro aures ponatur vel sub axillas. Potus ordinarius sit *emulsio amygd.* vel *decoct. hordei* cum sirup. papav. erratici.

Vel decoctum corn. cerv. usti cum spiritu vitr. & sirup. papav. errat.

Quaer. an opiata locum habeant, quum vigiliae urgeant? ℞. Attendendum semper

esse ad ipsum pulsum priusquam opiatum exhibeatur: si enim pulsus fuerit languidus inaequalis aut formicans, opiata cane pejus sunt fugienda, quia aegrum praecipitant primo in somnum profundissimum, post in mortem.

CASUS LXIX.

Febris continua cum ictero.

Studiosus incidit in febrem continuam, quarto die supervenit icterus, hinc malum non parum augetur.

Die quarto crisis exspectatur, illa autem fit duplici modo, vel per evacuationem vel translationem: per evacuationem per vomitus, &c.

Per translationem si defertur ad superficiem, prout hic.

Febris haec continua est cum ictero, & plerumque plus alit periculi ubi icterus febri conjungitur; raro enim sine malignitate ejusmodi febres esse solent.

Probe tamen attendendum an calor ille flavus symptomatice, vel critice inducatur, id quod facile scire possumus si attendamus ad diem, quo icterus accedit: deinde an morbus primarius inde mitior fiat, si enim febris non remittat tum plerumque lethalis esse solet.

Oritur autem hic icterus ex visciditate humorum circulantium ob praegressam insignem sanguinis turbationem: spem tamen reconvalescentiae concipimus, quia aeger juvenis est, quia icterus die quarto accedit; adeoque curationem auspicamur *mistura antifebrili*, & *aperitiva*, quo sanguini legitimam mistionem, & humoribus legitimam consistentiam conciliemus.

Ante omnia alvus, quae in ictero solet esse siccior, hic humectanda est enemate v. g.

℞. *Rad. althaeae lil. alb.* ãã. drach. ii. *herb. mercurial. absinth.* ãã. m. j. *foenugr.* unc. sem. coque cum aq. pluvial. colat. ℞. lib. i. adde *sacch. rubr.* unc. iii. *salis armoniaci* drach. i. misc. f. enema.

℞. *Spir. corn. cerv. simpl. cephal. Bussii* ãã. drach. i. misc. Sum. spiritus volatilis ad guttulas xv. in potu ordinario saepius dandus.

℞. *Mistura simpl.* drach. ii. dentur gutt. xxv. vel xxx. in potu.

℞. *Sal. volat. corn. cerv.* drach. ii. detur drach. sem. in haustu. cerevisiae tenuis, sed calidae post sumtum cibum.

℞. *Aq. aperitiv. Schrod. fumar. febrifug. card. bened. fragorum* ãã. unc. i. sem. *tinct. bezoard.* drach. i. *sirup. de quinque rad.* unc. i. misc. Sum.

℞. *Sal. absinth. tart. vitriolat.* ãã. scrup. i. *antimon. diaph.* gr. xv. *antih. Poter.* scrup. sem. f. pulv. cum aq. c. c. citrata.

Potui ordinario qui sit *decoctum hordei*, vel cerevisia tenuis illi injiciatur *rasura c. c. eboris* ãã. drach. ii. in nodulo.

Febre jam curata conveniunt amara *mist. simpl.* vel si vires non admodum attritae *vinum medicatum.*

CASUS LXX.

Febris continua cum tussi.

Foemina corripitur febri continua cum tussi, & cephalalgia, quarto die menses fluunt.

Hic morbus recte vocatur. Estque febris maligna, id quod colligo ex symptomatibus: Fluxus enim mensium etiam hic habet rationem novi symptomatis, & certe quocunque tempore menses fluant in malo acuto pro malo habendum, quia ma-

magna mistionis sanguinis laesio humorumque insignis acrimonia indicatur, tussis est effectus laesae mistionis sanguinis; hinc plurimi humores secedunt in pulmonibus, & glandulis tracheae: ex eodem fonte capitis dolor sive cephalalgia scaturit.

Prognosis itaque sistit morbum valde periculosum, quia organa respirationis afficiuntur, & facile inflammatoria dispositio illis induci posset. Quapropter statim in initio ventilatoriam venae-sectionem suademus, qua peracta sudorifera propinentur, quæ iam in prioribus, ut & in capite de pleuritide notavimus.

Subinde dari potest sperma Ceti ad drach. sem. pulvis bezoardicus, Pannonicus rubeus, erunt contra tussim: omnibus admisceatur antimon. diaphoret. quia est egregium pectorale item.

℞. *Aq. card. bened. veronic. papav.* āā. unc. i sem. *c. c. citrat.* unc. i. *mist. simpl.* gt. xxv. *facch. perlat.* drach. ii. misc. Sum.

Subinde horis vespertinis dari potest mistura ex conserv. rosar. diascord. & liq. c. c. succ. ad gt. 7. 9. 11. in potu ordinario propinari potest.

CASUS LXXI.

Febris Hungarica.

Nobilis ex Hungaria rediens calore febrili corripitur, urget sitis cum vigiliis, oculi torvi sunt, adest tremor artuum, & linguae, urina parum a statu naturali declinat, largam patitur narium haemorrhagiam, lingua sicca est & squalida, delirat.

Hic nobilis laborat morbo in quo plus malignitatis, quam caloris deprehenditur; hinc ipsum non vocamus febrem ardentem sed Hungaricam, quae inter Milites plerumque grassari solet: oritur autem antecedenter ex squalore aëris. ranciditate alimentorum, denegata insensibili transpiratione, quae forte potior caussa est, Milites enim noctu cubant sub dio.

Caussa proxima est quidem etiam turbatio mistionis sanguinis, sed hic morbus peculiarem putrilaginem in primis viis, & ipso ventriculo sibi vendicat, & pro varietate humorum in primis viis putrescentium variantur ipsa symptomata: unde saepius quot subjecta tot species morbi Hungarici.

Infectio fit per atmosphaeram, cum corpora illa morbosa emittant effluvia atmosphaeram constituentia, hinc si alius ingrediatur simili corripietur morbo.

Non difficile est hoc explicare si attendamus, quod si lepus vel per momentum calcaneis attigerit terram, post se effluvia ibidem relinquat, à quibus spiritus canis sagacis novam accipiunt determinationem.

Nolo ulterius excurrere, quum jam alibi de his actum sit.

Morbus hic facile cognoscitur, adest delirium soporosum, in nonnullis tamen furor supervenit.

Lingua admodum sicca est, unde Medicus in principio etiam morbi nunquam discedat ab aegro nisi prius linguam inspexerit.

In plurimis haemorrhagia narium non critica, sed symptomata contingit, quod pessimum est signum, ita etiam si hanc febrem diarrhoea concomitetur.

Quoad prognosin observandum, praedictiones hic admodū esse incertas, quum signa salutis, & mortis hic sint infida: unde Medicus nunquam debet promittere reconvalescentiam, sed semper adstantes inter spem & metum dubios tenere.

Quaer. *an hic purgandum sit?* ℞. Cruditas indicat, & malignitas prohibet: hinc melius consulitur aegrotanti si constantibus viribus lene saltem vomitivum exhibeatur, quod ultra tres vel quatuor vomitiones non cieat: tutius enim est a purgantibus abstinere, praesertim ubi pulsus est citatior, qui si magnus tunc in principio lene catharticum a Medicis praescribi solet.

Pur-

Purgantium vicem supplere potest enema, quod per intervalla applicetur.

Sudorifera itaque hic omne ferunt punctum, interpositis cardiacis, & alexipharmacis.

Quoad venae-sectionem eam raro administramus, cujus usus in hoc morbo rationi, & experientiae contrariatur.

Quod si videas aegrum esse plethoricum, morbum admodum recentem, in gratiam adstantium ad unc. iii. vel iv. sanguinem extrahi curato: post ubi ardor linguae, incidatur ranula vena sub lingua.

Externe statim vesicatoria carpis manuum applicanda, quae ut in aliis malignis morbis ita & hic felicissime, & potentissime opitulantur.

℞. *Lap. bezoar. Orient.* gr. viii. f. pulv. detur cum *aq. card. bened.* addito tantillo *aceti bezoardici.*

℞. *Pulv. Pannonic. rubr.* drach. sem. *sal. volat. viperarum* gr. v. misc. f. pulv. pro i. dos.

Salia enim volatilia, & acetum semper addi debent ubi sopor adest, e contra ubi vigiliae, & deliria *diascord. antim. diaphoret.* & cinnabaris dari debent. *pro Pauperibus.*

℞. *Spirit. vin. prophilact.* drach. iii. ad unc. sem. Sum. pro 1. dos. Vel

℞. *Aq. scabios. card. bened.* ā͞ā. unc. ii sem. *aceti bezoard.* drach. ii. *theriac.* drach. i sem. *antim. diaphoret.* scrup. ii. *camphor.* gr. iv. *sirup. liberantis* unc. i. misc. d. s.

℞. *c. c. usti ppt. antim. diaph.* ā͞ā. gr. xv. Si autem adsit diarrhoea terra *sigillat.* substituatur.

Inter cardiaca haec sunt praecipua, tinct. bezoard. detur in potu ordinario, tunc, qui hoc morbo correpti sunt, facile fiunt epileptici, detur ergo sequens mistura.

℞. *Aq. c. c. citrat. contra febrem malign. cerasor nigr.* ā͞ā. unc. ij. *epilept. L.* drach. iij. *confection. de hyacinth.* scrup. j. vel drach. sem. *spir. vitrioli rite parat.* gt. xij. *sirup. acetosit. citr. liberantis* ā͞ā. unc. sem. misc. detur saepius. Vel

℞. *Flaved. cortic. citr. recent.* drach. ij. *sem. citri. card. bened. aquileg.* ā͞ā. drach. j. *myrrhae el.* scrup. j. *amygd. d. excort.* drach. j. Contusis affunde aquae scorzonerae. card. bened. ā͞ā. unc. iij. fiat s. a emulsio, cui adde *aquae c. c. citrat.* unc. i sem. *cinamom. opt.* unc. sem. edulcoretur parum saccharo perlato. Pro pulsibus.

℞. *Aq. Hercul. Sax. cum camph. semperviv.* ā͞ā. drach. vj. *aceti rosati. rutae. fl. tunic. rubi idaei* ā͞ā. drach. iij. *aq. pro epithem. cord.* unc. j. *spec pro epith. cord.* scrup. ij. *theriac.* drach. j. *sal. nitr. ppt.* drach. sem. misc.

Plantis pedum rasura raphani singulis horis mutanda, imponatur.

℞. *Ferment. sapon. nigr.* ā͞ā. unc. i sem. *sinapi* unc. j. *lapid. prunell.* drach. ij. *aceti* q. s. fiat cataplasma. Pro carpis manuum.

℞. *Cortic. med. ramor. nuc. jugland.* unc. sem. *lapid. prunell.* drach. iij.

Contusa cum aceto bezoardico, & aqua rosar. imponantur carpis manuum, sic aliquando excitatur vesicula, vel cutis saltem parum aduritur. Pro faucibus.

℞. *Aq. fol. quercus* unc. x. *nitri ppt.* unc. sem. misc.

Linguae imponatur frustulum lardi, vel lapis prunellae, aut illinatur *mucilago seminis psyllii*, vel *cydonior*, vel os eluatur aqua, & aceto.

De opiatis Quaer. Resp. summa prudentia hic opus, subinde tamen aliquot gt. tinct. opii admisceri possunt cardiacis, praesertim ubi incompescibilis haemorrhagia vel furor adest.

Ultimo huic symptomati debellandi imponatur gallina nigra recens dissecta.

Pro *potu ordinario* commendatur sequens potio.

℞. *Sacchari* unc. ij. coque parum cum mens. j. sem. aquae fontanae, remotae ab igne injice duo *poma citrea* in taleolas dissecta nucleis exceptis seu seminibus, *rasurae c. c.* vel *c. c. usti* unc. sem. stent in cella donec refrigescant.

Si aeger admodum languidus sit, semper aliquot cochlearia vini addi possunt dicto potui ordinario.

CA-

CASUS LXXII.

Febris petechialis.

Filia professoris corripitur febri continua cum alvi fluxu, erumpunt maculae in facie praesertim, & in brachiis, delirat, per aliquot dies in profundo jacet sopore.

DIcitur febris petechialis, quod pulicares maculae in superficie appareant, oriuntur hae ab alio gradu secessionis a se invicem partium sanguinem constituentium.

Aliae coagulationes fiunt in sanguine si spiritus salis affundatur, aliae, si acetum, &c.

Est autem hic morbus admodum periculosus propter alvi fluxum, sunt enim contrarii motus, unus ad centrum alter ad superficiem.

Quapropter statim ad alexipharmaca confugiendum: convenit autem *lapis bezoar, mist. alexipharmaca, aqua pro epithemate cordis, & pulsuum*, & sic circa diem vigesimum demum reconvaluit.

Omnibus pulveribus sudoriferis, vel cardiacis admiscenda myrrhae aliquot grana, pro dosi.

℞. *Aq. e succo rubi idaei. c.c. citrat.* ãã. unc. ij. *cord. Saxon.* unc. j. *succi citri rec. express.* drach. ij. *confect. alkerm.* drach. j. *sirup. liberantis* unc. j. misc. S. mistur. Ad expellendas maculas.

℞. *Radic. scorzoner.* unc. i sem. *acetos.* unc. j. *herb. card. bened. scabios. galegae. scord.* ãã. m. j. *rasur. c c.* unc. sem. *flor. borag. tunic. rosar.* ãã. p. j. *flaved. cort. citr.* drach. i sem. *sem. citri* drach. j *card. bened.* drach. i sem. Coque in s. q. aquae fontanae.

℞. *Colaturae* lib. ij. adde *confect. alkerm.* drach. i. *sirup. corallor. liberantis* ãã. unc. i. misc.

℞. *Aq. fontan. pane correct.* lib. ii. *vini non sulphurati* lib. i. *succi cydonior. opt.* unc. ii. misc.

CASUS LXXIII.

Hectica.

Pastor 30. aliquot annorum diu de molesto screatu horis matutinis, & materiae viscidae rejectione conquestus, sensim emaciari coepit, sui tamen negligens pergit vacare muneri, tandem post pastum plus solito semper incalescit, superveniunt sudores nocturni cum atrophia totius, & siti intensiori.

TRes hujus febris constituuntur gradus. In primo difficulter cognoscitur, sed facile curatur: in secundo cognoscitur facile, sed difficillime curatur: in tertio a quovis facile cognoscitur, sed nunquam curatur; colligitur vero tertius gradus ex facie Hippocratica.

Vir hic laborat febri hectica, & quidem non amplius incipiente sed confirmata, quae facile cognoscitur sed difficile curatur, quum e contra in principio difficillime cognoscatur, sed facillime curetur.

Caussam, quod attinet verisimilius nobis videtur semper praecessisse inflammationem in parte aliqua vel nobiliori vel ignobiliori in suppurationem versam, unde pus illud recens semper generatum in occulto hoc ulcere si ad sanguinem deveniat crasin, & mistionem ejus pervertit, hinc & ipse ventriculus tandem segnior in suo officio, & assumta in cremorem puri similem transmutat. Hinc variae species hecticae oriuntur; si enim ulcus sit in pulmonibus erit hectica pulmonum, sive phthisis, si in

ſi in hepate vel renibus, erit hectica hepatis vel renum; jam ſi in ſolida aliqua parte vel alibi abſceſſus lateat, Medicus certo quidem locum affectum dignoſcere nequit, interim tamen recte concludimus hecticam a nulla alia cauſſa produci, & foveri poſſe.

In prognoſi affectus hic eſt periculoſus tum ex natura morbi, tum ex aegri conditione; Paſtores enim catarrhis ſunt obnoxii, & facile fiunt phthiſici: Itaque quamvis exigua, vel nulla reconvaleſcentiae ſpes adſit, tamen in ſolacium aegrotantis quaedam praeſcribemus.

Curatio autem conſiſtit in eo ut 1. ſanguinis, & lymphae acris, & viſcida intemperies corrigatur, 2. ut ulcus ubicunque lateat mundificetur.

Priori indicationi ſatisfaciunt alkalina temperata, emulſiones vel deſtillata aquoſa vel lacticinia. Poſteriori vulneraria, & ſtomachica temperata: v. gr.

℞. *Antih. Poterii* drach. i ſem. aeger ſi ſit dives. *ſacch. ſaturn.* ſcrup. j. *camphorae* gr. ij. f. pulv. ter de die ſumendus quantum cuſpis cultri capit.

Huic pulveri ſemper aliquot grana *ſalis armoniaci depurati*, pro doſi admiſceantur. Vel dentur *ſpecies diamargarit frigidae* ad ſcrup. i. Vel *margarit.* ad ſcrup. ſem.

Dari quoque poteſt *ſpir. c. c. cum gummis* ad gt. vii. in potu ordinario.

℞. *Aq. veronic. ex ſucc. deſtillat. tuſſilag. ex ſucco. endiv. lactuc.* ãã. unc. ii. miſc.

℞. Deſtillati antih. apud Schrod. vel Mynſ. deſcript. partem dimidiam Sum. deſtillatum ad 3. vel 4. cochlearia ter de die.

Aqua antihectica Timaei ter de die ſed recens deſtillata detur ad cochlearia 4. vel 6. deſtillandis addantur albumina ovi.

℞. *Oc. canc. contuſ.* unc. ſem. *herb. veronic. alchymill. lentis paluſtr.* ãã. m. j. *paſſul. maj.* unc. i ſem. *rad. chin.* drach. vi. Inciſa coque cum *lacte* aqua fluviali. colat. ℞. lib. i. ſem. adde *ſirup. papav. err.* unc. i. miſc.

℞. *Tinct. antiphth.* (quae expers omnis acrimon.) drach. iii. Sum. xx. gt. *cum aqua pulmonum Vituli.*

Externe pro ſpina dorſi ol. ranarum. *unguentum reſumtivum*, vel butyrum cancrinum commendatur.

Tandem ad lac confugiendum quod loco potus, & ciborum exhibendum.

Si poſt uſum lactis ſitis remittat, bonum eſt ſignum.

Potus theae praefertur *potui coffae*, in hoc enim ſal eſt magis acre, & aduſtum.

CASUS LXXIV.

Febris inflammatoria puerperarum.

Puerpera laborioſiſſimum partum in Muſaeo non calefacto hauſtum vini frigidi ſumit, corripitur circa quartum puerperii diem levi quodam horrore ſubſequente calore, & dolore intenſiſſimo lateris dextri, ſpirat difficulter, ſymptomata, ſequentibus diebus ingraveſcunt, lochia parce fluunt, venter intumeſcit, ſupervenit ſtupor ex improviſo, die octavo moritur.

Puerpera haec morbo laborat acuto febri nempe inflammatoria, quam contraxit ex admiſſo aëre frigido, qui facilius nocet puerperis quam aliis, quia egent copioſiori tranſpiratione, & quod ipſarum ſanguis ad coagulationem magis pronus ſit.

Quum enim lac antea ad uterum pro nutritione foetus fluens nunc ſanguini confundatur, majori certe ſanguis opus habet ventilatione, quam geſtationis tempore.

Porro quum lac illud vel aliis heterogeneis impuritatibus inquinatũ ſit in utero, vel temporis diuturnitate acorem cõtraxit, totam maſſ. ſang. ſi ad eam deferatur, ad

coa-

coagulationem, restagnationem, & polyposam concretionem disponit; hinc est quare tot aegritudinibus puerperae obnoxiae sint v. g. anginae, phrenitidi, peripneumoniae, pleuritidi, dysenteriae, variolis &c. inter quae symptomata pro mitiori adhuc habenda est dysenteria, quia est excretio viis muliebribus vicina; deinde quia sanguis in hac excernitur, non ut in aliis inflammationibus ubi retinetur.

Pauci practici satisfaciunt in describendis morbis puerperarum: omnibus itaque praeferimus Riverium. de morbis acutis puerperarum, & Ettmullerum de regimine puerperarum, quippe ad tria potissimum attendere debemus in cognoscendis, & curandis puerperarum morbis, nempe 1. ad lochia intuitu quorum omnia frigida, omnia adstringentia vitare debemus. 2. ad lac ab utero ad sanguinem nunc regurgitans, intuitu cujus diaeta debet esse tenuissima. 3. ad uterum vulneratum, intuitu cujus omnes animi passiones omniaque frigida vitanda, debent enim puerperae tractari instar graviter sauciatorum.

In prognosi observandum, quemcumque puerperarum morbum esse periculosum, & febres acutas cito illas interimere.

Interim quamdiu functiones animales bene sese habent, & cerebrum rite est dispositum, faustum sperare licet eventum: verum si de tinnitu aurium vertigine, sopore, delirio, risu, fatuitate, auditus difficultate conquerantur, aut similia signa facultatis animalis labefactatae observentur ad unum fere omnes moriuntur.

Mirum est, quod quandoque lochia rite fluant, & reliqua omnia bene sese habeant, nihilominus tamen febris acuta accedat: nempe observare debemus febres acutas puerperarũ oriri, vel ex lochiorum suppressione vel ex humorum pravorum tempore gestationis collectorum in ipso partu agitatione, & cum sanguine permistione: vel ex secundinis retentis, vel integris, vel frusto remanente. 3. ex mala administratione sex rerum non naturalium.

Curatio 1. instituitur venae-sectione si fuerit necessaria in pede: 2. medicamentis sanguinem coagulatum dissolventibus, lochiorum fluxum promoventibus, & diaphoresin facilitantibus; plus enim hic malignitatis h. e. inflammationis, & lochiorum fluxus habenda ratio, quam caloris, quod optime notandum; unde nunquam propinamus frigida: itaque nostrae huic puerperae sequentia commendamus.

℞. *Rasur. c. c.* drach. i sem. *rad. levistic. taraxac.* ãã. drach. sem. *fl. calendul. cheiri anthos* ãã. p. j. *cassiae ligneae* scrup. ii. Incisa grosse pro nodulo potui ordinario injiciendo.

℞. *c. c. s. igne ppt. antim. diaphor. cinnab. nativ.* ãã. gr. vi. *castor.* gr. i. f. pulv. pro 1. dos.

℞. *Pulv. Pannon. rubr.* gr. xv. *myrrh. rubr.* gr. iii. *bezoar. Orient.* gr. iv. f. pulv. Sum. ut ante.

℞. *Aq. puleg. calend.* ãã. unc. iii. *hysteric. s. castor.* unc. i. *tinct. antim.* drach. sem. *sacch. perlat.* drach. ii sem. Sum. mistura: singulis horis dentur aliquot cochlearia.

Clysteres non nisi blandiores, sed rarius tamen applicari debent.

Elixir. proprietatis, spir. corn. cervi compositus, spiritus cephalicus cum aqua chaerefolii, saepius possunt dari, ac sperma Ceti crebro quoque sit in usu ad drach j.

Externa omnia debent esse carminativa.

℞. *Unguenti de althaea* drach. vi. *carminat.* drach. iii. *ol. still. absinth. chamomill. succin.* ãã. gt. iii. *sperm. Ceti* scrup. i. misc. f. ungu. pro latere affecto. *De potu ordinario quaeritur?*

Resp. dicimus primis diebus quando non aegrotant abstinendum esse ab omni potu, in cujus locum substitui debent juscula tenuia. Elapso hoc tempore, & si febri corripiantur detur *decoctum hordei cum tantillo cinamomi*, vel *cassiae ligneae* paratum, vel *decoctum galang.* quod egregium est sed ingrati saporis, vel *decoct. citri Mynf. cum rasur. c. c.* paratum.

Haec si probe observaveris omnes puerperarum morbos, qui curari possunt, curabis.

CASUS LXXV.

Tormina alvi, vel colica infantilis.

Infans bimestris a prima nativitate alvi siccioris jam ab aliquo tempore subinde vagit, noctesque clamoribus, & insomnis transit cum corporis contorsione, subinde flatus erumpunt, & alvi excrementa sunt viridescentia, & mucosa. Quaer. quo morbo hic infantulus laboret, & quae remedia sint applicanda.

CAussa est pituita acida, & acris a superveniente bile in intestino duodeno non satis attenuata; & rarefacta, unde non solum ab acrimonia acida intestina roduntur, sed a flatibus etiam crassioribus distenduntur, & dolor atrocissimus excitatur.

Mucus ille acidus ortum suum debet diaetae matris, quia praegnantes rarius abstinent a fructibus horraeis, embammatibus acidis, vino &c.

Symbolum suum conferunt lac nutricis ad coagulationem pronum, pulmenta viscida, & forte etiam quod a frigore non bene muniatur.

Malum hoc satis contumax, & quandoque fores pandit febribus, vel insultibus epilepticis.

Curatio consistit in visciditatis, & aciditatis correctione, flatuum dissipatione, & pituitae acidae evacuatione.

His satisfaciunt enemata: v.g.

℞. *Decoct. fl. chamomill. cum malva* unc. ii sem. *terebinth. vitell. ovi solut.* drach. i. *liq. c. c. succinat.* gt. vi. *sacch. rubr.* drach. sem. misc. f. enema. *Contra flatus.*

℞. *Aq. menth.* drach. ii. *foenicul.* unc. i. *spir. nitr. optime dulc.* gt. v. *essent. citri saccharin. recent.* drach. i. misc.

℞. *Sirup. chamomill.* drach. vi. *aq. tiliae* parum misc.

Conveniunt quoque *salia volatilia*, praesertim *sal. volatile, cornu cervi* gr. sem. vel tertia pars grani. *Ad corrigendum acidum acre.*

℞. *Cinnab. nativ.* gr. sem. *crystall. ppt. tertiam part.* gr. i. *pulv. Marchion.* gr. i. pro 1. dosi. Per aliquot dies repetatur.

℞. *Mitridat.* gr. i. pro 1. dos. detur vesperi.

℞. *Oc. canc.* gr. i sem. *bezoar. Orient.* gr. sem. *theriac. coelest.* tertiam partem gr. i. Fiat pulv. pro 1. dosi. Detur vesperi.

℞. *Unguenti de althaea.* drach. iii. *carminat.* drach. ii. *ol. philosoph.* drach. sem. misc.

℞. *Herb. menth. calamenth. puleg. serpill.* ā ā. m. j. *bacc. lauri. juniperi. sem. anisi carvi cumini* ā ā. drach. i. *fl. chamomill.* m. sem. Incisa grosse coquantur cum vino, & imponantur ventri.

Ad alvum laxandam inspergatur pulti pulv. *sem. anisi*, vel *muscerda passerum*, vel drach. i. una aut altera *mannae* solvatur in pulte; vel detur *sperm. Ceti* scrup. sem. vel *ol. amygd.* dulc. ad drach. ii. vel *sirupi rosar. solut.* drach. i.

Ipsi *nutrici* detur *tinctura proprietat. Mynsicht essent. carminativ. Wedeli liquor. corn. c. succinat: spir. cephalicus corn. cerv. compositus ad* guttulas xi. vel xv. vel *sal. volatile Sylvii.*

Nutrix vitare debet acida, frigida, viscida.

CASUS LXXVI.

Dentitio Difficilis.

Infans septimestris febricitat, papillas mammarum quandoque mordet, digitos inserit ori, tandem epilepsia corripitur.

Recte judicamus hunc infantem laborare dentitione difficili, atque ob hanc febricitare, & epilepsia corripi.

Febris continua ortum suum debet partim dolori, partim tumori inflammatorio in gingivis, ab utraque enim caussa sanguis turbari potest.

Febris etiam ortum habere potest ex saliva acriori facta, & continuo deglutita, hinc vomitus, diarrhoea, ipsaque febris.

Ipsa etiam epilepsia, vel ex nervo circa radicem dentis exitum tentantis oritur, vel ex acido aliquo, in cerebrum effuso, & spiritus animales turbante.

Circa mensem septimum erumpere solent dentes, nunc quidem citius nunc tardius, & horrenda quandoque inducunt symptomata.

Medicus vocatus statim naribus offert spiritum *salis armoniac.* & *rutam* ex vicino horto, & tunc praescribit enema: v.gr.

℞. *Decoct.rad.poeon.*unc.iii.*aq.carminat.*drach.i.*liq.c.c.succinat.*gt.viii.*salis tartar.*gr.iv.misc. f.enema.

Post paroxysmum immediate exhibet sequens, ut

℞. *Specif.cephal. glaciei mariae* āā.gr.i.f.pulv.pro 1.d.detur cum *aq.cerasorum nigrorum.*

Capiti imponatur *empl.epilepticum*, & dosis hujus pulvis aliquoties repeti potest, cetera quoque disponit Medicus quae respiciunt nutricem, huic enim conveniunt *carminativa*, & quae lactis coagulationem impediunt.

Medicus quoties accedit ad infantem aegrotantem secum perpendere debet, an morbus iste forte ex dentitione, vel ex instantibus variolis ortum trahat.

Si ab instante dentitione aegrotare videatur, tum oculi cancri de collo suspensi, vel glossopetra promovent dentitionem.

Praestat tamen frustum lardi quo dentes sive gingivas saepius fricent.

Willisius ad avertēda graviora symptomata commendat vesicatorium in nucha.

Gingivae illinantur butyro recenti, cerebro leporino, sanguine e crista galli calente, conveniunt etiam fotus in mala affecta.

CASUS LXXVII.

Tussis stomachalis.

Puer unius anni vehementissima laborat tussi cum suffocationis metu, superveniunt vomitus.

HAEc tussis, est tussis stomachalis ex cruditate pituitosa, & acida, in consensum trahitur diaphragma, & tussis vix sedari potest nisi aliquoties vomuerit infans, tunc enim aliquamdiu silet.

Vulgaria dulcia, & lambitiva hic plus nocent. Plus valet mistura similis.

℞. *Aq.fl.acaciarum* unc.i sem.*menth.*drach.iii.*epilept.L.* drach.i. *liq.c.c.succinat.* gt.xii.*diacod.liqu.*drach.ii.misc.detur cochleatim.

Subinde exhibeatur c.c.philosoph.ppt.ad gr.iii.

Commendamus etiam arcanum duplicatum saepius sumendum a grano ad grana duo cum anatica portione coralliorum.

Ventriculo imponatur emplastrum de tacamahaca.

Semper admiscenda tinct. carminativa, & interne, & externe.

Subinde etiam sperma Ceti exhibendum cum pulte. Pulvis seminis anisi pulti quoque semper adspergatur.

Saccharum hordeatum, vel hordei ex mucilagine hordei, & saccharo paratum valde commendatur.

Plantis pedum inungatur axungia lucii piscis, vel sevum cervinum.

Nutrici praescribatur decoctum pectorale Augustanorum. Vel liq.corn.cervi succinatus, vel spir.corn.cervi in potu ordinario dentur.

CASUS LXXVIII.

Alvi fluxus.

Infantulus nondum bimestris alvi fluxu laborat, excrementa sunt aquea, serosa, caro totius corporis flaccescit.

ALvi fluxus in infantibus tenellulis oritur, vel a nimia lactis fusione, vel ob insensibilem denegatam transpirationem, quae copiosissime fieri debet in infantibus si secunda frui velint valetudine; hinc videmus quod plures sordes colligantur in ambitu corporis infantilis, quam adulti.

Talis diarrhoea si sit cum vomitu, vel febri, admodum periculosa est, & spatio aliquot dierum infantes ad summam redigit maciem, & nisi mature manus medica accesserit, ad interitum.

Egregie autem hic juvant pulveres absorbentes, addito pro ratione aetatis gr.sem. vel integro salis alicujus volatilis, v.g.

℞. *c.c.usti* gr.ii. *sal.volat.c.c.* gr.sem.misc.f.pulv.pro 1.d.

Vel ℞. *Pulv.cord.precios.* gr.iii. *theriac.coelest.* gr.sem.misc.f.pulv.pro 1.dos.

℞. *Specif.cephal.* sive hujus loco oc.cancr.gr.ii. vel plura pro ratione aetatis. *cryst.all.mont.* ppt.gr.sem.fiat pulv.cujus dosis augeri potest ad gr.i.vel gr.ii.

Pro *scrobiculo cordis* commendatur *balsamus stomachalis*, vel *empl. de crusta panis.*

NB. Infantibus valetudinariis saepius ejusmodi pulveres in aliis etiam morbis dari debent, quia omnes ipsorum morbi ut plurimum sunt ex primis viis, vitio vel bilis, vel succi pancreatici, vel utriusque orti.

Interea nutrici commendanda sunt juscula hordeacea aliaque, & serio imperandum ut abstineat a largiori potu, & carnibus.

CASUS LXXIX.

Variolae.

Puer sex annorum conqueritur de capitis dolore, oculi lachrymantur, pulsus celer, calor totius, sitis urget, tussi vehementissima corripitur: rogatus quid doleat, dicit se dolore dorsi admodum vexari, saepius sternutat, die morbi tertio maculae pulicum morsibus similes erumpunt.

EXtra omne dubium positum est, puerum hunc febricitare, & quidem sine intermissione, quum autem speciem febris continuae in infantibus nunquam determinare debeamus, nisi prius sciverimus an variolis laborarint nec ne: & semper hujus morbi suspicio Medici animo obversari debeat; hinc quum non solum audiamus plures infantes in eodem loco ex variolis aegrotare, sed multa etiam in historia morbi deprehendamus signa, & phoenomena, quae variolas comitari solent, quia sunt dorsi dolor, oculi humidi, &c. dicimus, & hunc puerum variolis correptum esse.

Caus-

Caussa materialis est lac in utero materno haustum, & in tubulo aliquo obstructo reseratum, quod successu temporis insignem aliquem acorem, & malignitatem contraxit.

Caussa occasionalis est peregrinus aether vel desuper transmissus, vel cum miasmate ab alio aegrotante emisso, vel cum vino etiam communicatus, (quod quandoque fieri solet, post crapulam enim juvenes morbillis corripiuntur:) qui lac corruptum e latibulo suo excutit, & ad sanguinem propellit, unde mistio admodum turbatur, & plures partes chylosae ab aliis separantur, acriores factae ad ambitum corporis potruduntur, & primo vascula minora sanguifera rodentes maculas, deinde fibras cutaneas dilacerantes pustulas producunt.

Hic morbus admodum *periculosus* est quia facillime incuria, vel inscitia ipsius Medici tum etiam adstantium efferus redditur, tum etiam quia facillime in pleuritidem abit, vel dum sanguis circa praecordia, vel etiam in respirationis organis restagnat, suffocationem subitaneam infert.

Porro periculosus est affectus, quia ex inflammatione pustularum nova febris acuta, & maligna oritur, quae conceptam de reconvalescentia spem saepe saepius tollit, ut aegrotantes in morbi declinatione; ubi jam prima febris victa videtur, ex hac nova febre moriantur.

Caeterum melius est si in principio morbi graviora statim deprehendantur symptomata, quam si circa finem morbi proveniant ut epilepsia, motus convulsivi, &c.

Circa curationem Medicus vocatus ad aegrotantem qui variolis nondum laboravit, semper curiosus esse debet inquirendi in signa variolas indicantia, ne temere forte quid committat cujus damnum sit irreparabile, eoque cautius procedere debet si jam alios simili morbo laborare sciverit. Phoenomena pulcherrime describit nobis *Rixius*, inter quae *dolor dorsi* citra caussam manifestam, qui oritur ab ebullitione sanguinis, unde arteria magna distenditur, *sternutationes*, *lachrymae involuntariae*, *tussis*, principaliora sunt.

Hic affectus multa habet communia cum febre lymphatica, hinc etiam illi extra periculum versantur qui in variolis frequentissime sputant. Nullum namque sputatorem in variolis vidimus morte correptum.

Ubi jam Medicus certus est de variolis, prospicere debet mature oculis, faucibus, & intestinis.

Ante quintum, vel sextum diem non debet suadere sudores aut exhibere expellentia, post nonum diem ob novam febrem debet dare salina antifebrilia; & affectus hic tantam Medici poscit prudentiam ut pauci Auctores practici hic satisfaciant, solo excepto Timaeo, quem imitari possunt praesertim quoad diaetam praescribendam.

NB. Adulti fere omnes moriuntur phrenitici, unde his calor potius refrenandus, quam calore lecti, vel sudoriferis augendus. Nos huic nostro aegroto sequentes commendamus formulas.

℞. *Rasur. c. c.* drach. iii. *sem. napi. aquileg.* scrup. ii. incrassant enim ne nimis partes a se invicem secedant. *terrae sigillat.* drach. sem. quia plerumque variolosi diarrhaea corripiuntur. *fl. aquileg. bellid.* ā ā. p. i. His prospicimus pectori. *alb. graec.* scrup. ii. nitr. ppt. scrup. i. incis. grosse d. ad nodulum injiciatur potui ordinario.

Quia facile coincidit epilepsia in promtu haberi potest sequens pulvis.

℞. *Cinnab. nativ.* gr. iii. c. c. s igne gr. v. fiat pulv.

℞. *Aq. c. c. citrat.* unc. vi. detur cochleatim pro lubitu.

Subinde detur *emulsio* non quae expellat sed quae impediat effervescentiam.

℞. *Sem. melon.* drach. i. *napi citri card. bened.* ā ā. scrup. i. contund. fiat emuls. cum aq. c. c. *citrat. fl. acaciar.* ā ā. unc. i sem. adde *sacchari perlati* ad gratiam, d. pro 2. dosibus.

Post diem nonum detur frequentissime *tinct. bezoard.* in potu ordinario; resistit

enim

enim febri, quae supervenire solet die xi. ex qua multi pereunt.

Variolae sunt, vel distinctae, vel cōfluentes, sed differunt ratione symptomatum.

In adultis ingens in sudores adest propensio, primo statim invasionis tempore.

Si infans ex improviso fiat epilepticus, erit vel ex dentitione, vel variolis, quod si variolae statim appareant post insultum epilepticum, erunt semper boni moris, & rarissime confluunt.

Discretae plurimum die quarto, rarius ante illum apparent.

Variolae, quae sex postremis anni mensibus invadunt, nullas post se relinquunt foveas.

In confluentibus febris, anxietas, vomitus, immanius affligunt, praecedit saepius diarrhoea, quum in discretis nunquam observetur.

Confluentes tertio utplurimum die erumpunt, & quo citius apparent, eo magis confluunt, pustulae, hae non attolluntur in molem aliquam spectabilem, sed sibi implicitae habent se instar vesiculae rubrae, omnem vultum contegentis, qui maturius etiam intumescit, post diem octavum pustulae ad fuscum vergunt colorem.

Si confluentes variolae conjecturantur, dentur statim primis diebus blandiora quaedam acida, v.g. tinct. rosar. flor. aquileg. tinct. violar. in potu ordinario, & hae iterum circa diem octavum frequentius sunt exhibendae. Dari possunt hae tinct. cum aqua expulsiva, vel in potu ordinario.

Utimur etiam alio quodam remedio in forma liquida, quod a primis statim diebus usque ad finem in adultis ad cochleare unum dari potest, quo ipso puto reconvalescentiam, divina adjuvante gratia certe promitti posse, utut gravissima adsint symptomata, praecipue autem hoc remedium est dicatum inflammationi, quo & externe uti possumus.

In suppressione urinae, aeger manibus adstantium suffultus aliquoties obambulare debet in cubiculo.

Malignitas ex variolarum frequentia, non in toto corpore, sed in facie colligitur.

In discretis symptomata quae die octavo accedunt, & in cōfluentibus quae die undecimo apparent, maximum habent pondus, vel ad vitam, vel interitum.

Quo tumor faciei, & manuum diutius persistit, eo melius, sin tumor ille una cum salivatione evanescat, prodromus est mortis.

Mictus sanguineus qui in adolescentibus saepius supervenit, indubitatus instantis mortis testis, idem fatum praenuntiat urinae suppressio.

Plures moriuntur ex calidiore regimine, quam a suscepto frigore, & rarius quidam moritur ex eo, quod variolae primis diebus non eruperint, sed quod vel nimium eruperint, vel praemature detumuerint.

Primis diebus aeger more consueto est tractandus, quoad calorem musaei, & lecti, praesertim autem adulti primis diebus sibi cavere debent ab omnibus, quae humores exagitant, & minus nocet peccare in frigore, quam in regimine calidiori. Primis itaque diebus caveant saltem a potu frigido, & nisi aliquid urgeat, abstineant ab omni remedio ad diem quartum.

CASUS LXXX.

Vermes sive lumbrici.

Puer 6. annorum conqueritur subinde de alvi dolore, color faciei ut plurimum pallidus est, nisi quod per intervalla malae rubescant, qui tamen calor cito iterum perit, scalpit nares saepius. Manus febricitantium instar calent. Somnus est turbulentus.

VErmes symptomatum horum Auctores esse facile ex syndrome signorum patet.

Caus-

Caussa materialis sunt ova muscarum cum alimentis assumta.

Caussa efficiens est calor putredinalis in primis viis. Recte enim dicit Helmontius, quod ubi putredo ibi lumbricorum sit patria.

AEtas vero haec magis lumbricitat prae aliis, quod calor ad excludenda ova in hac sit magis proportionatus. Et quod plerumque mucus in primis viis apud pueros abundet.

Dolor itaque est a morsu. Color faciei pallidus a lymphae restagnatione. Rubicundus autem ab inordinata fermentatione sanguinis.

Pruritus narium a lymphae acrimonia, quippe haec balsamo suo, vel chylo defraudatur.

Somnus est turbulentus a lymphae acrimonia, & viscididate.

Manus calent a sanguinis motu progressivo impedito, & intestino aucto.

Horrenda autem a vermibus excitari possunt symptomata, ut non raro ex incantatione produci videantur, hinc maturanda est *curatio*, quae in his consistit.

1. Vermes debent enecari, post expelli.
2. Putredini primarum viarum quovis modo resistendum.

Primae indicationi satisfacit sequens nodulus.

℞. *Ras. c. c.* drach. ii sem. *radic. filicis* scrup. ii. *seminis hyperici* scrup. i sem.

Incisa dentur ad nodulum, vel adde rhabarb. drach. iii. sal tartari gr. vii. flor. persicor. p. i. sem.

℞. *c. c. sine igne* drach. i. *arcani duplicati* scrup. i. misc. fiat pulv.

℞. *Tinctur. bezoard.* drach. i sem. bis vel ter de die in potu ordinario.

℞. *Essent. contra vermes* drach. ii sem.

℞. *Olei amygd. d. recent. express.* drach. ii. Mane cum jusculo, nulla insecta vivunt in oleo, quamvis in aceto vivant.

℞. *c. c. sine igne corall. ppt.* ā ā. gr. xv. *mercur. dulcific.* scrup. i. *sacchari in aq. rosar. solut.* unc. ii. Fiant s. a. rotulae.

℞. *Aq. graminis c. c. citrat. nasturtii* ā ā. unc. i sem. *spir. vitrioli martis* gt. vii. *sirup. violar.* drach. ii. misc.

Commendantur alia adhuc plura v. g. decoctum allii cum lacte.

℞. *Pulv. contra vermes Augustan.* drach. i.

℞. *Spir. c. c. compos.* drach. i sem. s. spiritus.

Clysteres debent esse dulces v. g.

℞. *Lactis* unc. v. *sacchari* drach. vi. Fiat enema.

Externe.

℞. *Ung. de arthanita* sive *contra vermes* drach. iii. *elixir propr.* drach. i. misc. fiat linimentum.

Secundae indicationi.

℞. *Pulv. jalap.* scrup. sem. *c. c. philosoph.* gr. iv. *cinnab. nativ.* gr. i. fiat pulvis. d. cum lacte.

CASUS LXXXI.

Scabies humida.

Puer 9. annorum dormiverat in eodem lecto cum discipulo suo scabioso, & idem contraxit malum, tument manus cum rubore, & magnis pustulis, facies pallet, circa vesperam molesto turbatur pruritu.

Scabies fere semper est ex contagio, cujus caussa est sal acidum, quod cum chylo, vel lacte ad angustissima vascula in corporis ambitu delatum ibidem cum alkali effervescit, fibrillas rumpit, unde omnia illa quae in cute conspiciuntur phaenomena prodeunt.

Cir-

Circa vesperam conflictus ille salium magis percipitur, & etiam intenditur, quia tunc humores tardius moventur in motu progressivo ob Solis discessum. Inter stragula major pruritus, quod a calore lecti salia illa suscitentur, neque tamen ob atmosphaerae occupantis spacium, inter corpus, & stragulum densum avolare possunt, hinc majori cum impetu arietant in fibrarum latera.

Caussae antecedentes sunt errores in cibo, & potu commissi. Pueri qui acida ingurgitant, & tempore aestivo fructus immaturos comedunt, tempore autumnali fiunt scabiosi.

Quia ab hoc sale chylificatio perturbatur, atque succus nutricius viscidior, & acrior fit, obnoxii redduntur scabiosi varii generis febribus, fiunt cachectici, saepiusque contabescunt.

Ante omnia hic acutissima diaeta instituenda vitatis omnibus acidis, austeris, viscidis & salsis. Nocet itaque vinum, cerevisia crassa, tabacus, &c.

Convenit vero pro potu ordinario sequens.

℞. *Ligni guajaci* unc. sem. *santali rubri* drach. ii. *cinamom.* drach. i sem.

Coque cum aqua fontanae mensura i. colatura detur.

Quia etiam multum salis per purgationem foras eliminatur, detur decoctum sequens.

℞. *Decoct. splenet. Mynf.* partem tertiam. pro dosi unc. ii.

Vel ℞. *Extract. diacartham.* scrup. ii. solve cum aq. fumariae, adde *crem. tart.* gr. vii. *sirup. de cichor. cum rheo* unc. sem. *aq. cinamom.* drach. i. misc. detur.

Post haec sudores elici debent in lecto, exhibito rob. sambuci ad drach. ii.

Convenit quoque egregie potus theae, vel tinctura antim. ad gt. xv.

Praeparantia sive dirigentia ut vulgo vocantur hic magnae sunt efficaciae, quia acrimoniam valde temperant diluendo scil. salia, sicque obstructiones reserant.

Inter haec omnibus palmam praeripit sequens *Timaei.*

℞. *Herb. agrimon. scabios. acetos. fumar. capill. vener.* ā ā. m. i. *flor. borrag. bugloss.* ā ā. p. sem. *rad. lapathi acuti. polipodii.* q. ā ā. drach. vi. *cichor.* unc. i sem. *liquirit.* unc. sem. *enulae* drach. iii.

Incisa coque in seri lactis lib. iii. in colatura solve *sirup. capillor. vener.* unc. ii. *salis volat. oleosi stomach.* gt. xxx. misc.

Externe.

℞. *Lapid. scissilis* unc. i sem. *salis saturni* scrup. ii. *antimon. diaphoret.* drach. i. *cinnab. nativ.* scrup. i. *butyri recent.* q. s. fiat unguentum. Timaeus habet unguentum probatissimum.

℞. *Pulv. cort. lauri. sulph. citrin.* ā ā. unc. i. *enulae* unc. sem. *vitrioli albi.* drach. iii. *styrac. liquid.* q. s. ut fiat unguent.

Si cito sanare velis.

℞. *Ungventi rosati* unc. ii. *praecipitati rubri* scrup. ii. misc.

Vel ℞. *Unguent. albi camphor.* unc. ii. *sulphuris* unc. sem. *mercur. dulcis* drach. ii. misc.

Nota: Spiritus vini addi quoque potest omnibus linimentis cum successu.

Interne saepius detur sulphur in substantia ad scrup. i.

In potu ordinario detur *liquor tartari* ad guttas xx. vel xxx.

Convenit quoque lotio cum *tinct. nicotian. cum spir. vini*, vel cum vino gallico parata.

Quibus res angusta domi, coquunt nicotianam cum cerevisia.

Hoc modo curatur etiam *herpes, achor,* & *tinea capitis.*

Vel utere in his *aq. calcis vivae*, vel

℞. *Nicotian.* m. ii. *fuligin.* unc. ii. coque cum *aq. Ferrar.* unc. xx.

Ea-

Eadem quoque conveniunt in gutta rosacea praesertim si interne potus theae largiter sumatur, atque frequentius sudores eliciantur.

Saepius tamen omnibus externis praestat *spiritus vini camphoratus cum tinctura myrrhae,& spir.sal.armoniac.*

Qui liber esse vult a pustulis, & furunculis in facie, vitare debet omnia acida,tam in cibo quam in potu, vinum, cerevisiam crassam, spiritum vini, & pro potu ordinario bibere debet *decoctum c.c.* cum *flor.violar.&semine foeniculi*, vel aliud cum *sarsaparilla, liquirit.santal.* tantillo *cinamomi*, & *thea* paratum.

CASUS LXXXII.

Metus abortus.

Nobilis foemina,bis abortum passa, jam tertio gravida, undecima septimana dolore lumborum, & imi ventris corripitur, hinc iterum abortum metuit, ac proinde opem medicam implorat.

AFfectus hic metus abortus vocari potest; melius enim est abortum praecavere, quum factus infectus fieri nequeat.

Abortus caussae potiores sunt vel plethora uteri, sive particularis, & inde nata pressio placentae uterinae, vel acrimonia succi nutricii seu lactis, seu gravis quoddam animi pathema, vel caussa aliqua externa, casus v.g. ab alto, percussio; si caussam in ipso foetu mortuo quaerere velis, per me licebit, quamvis hanc sub acrimonia succi nutricii comprehenderim.

Nostrae huic aegrae suademus statim venae-sectionem in brachio, qua sanguis ad unc. viii. extrahi debet.

Purgantia, quae ab aliis commendantur, nobis sunt suspecta; transimus itaque statim ad confortantia, vulgo dicta, h. e. quae acidum temperant, v.g. *tinct. corall.* drach.i sem.

℞. *Aq.cortic.citr.meliss.cum vin.*āā.unc.i.*balf.embryon.*drach.iii. *aq. borag.*unc.ii misc.

Vel ℞. *Pollin.ebor.corall.*āā.scrup.ii.*pulv.Marchion.* drach.sem.*gran.kerm.*scrup.i.f. pulv.

℞. *Aq.bugloss.*unc.iv.*cinam.*drach.i.misc.

Vel ℞. *Tinct. gran.kerm.*

Externe convenit *l'eau d'Hongrie*, vel *aq. mirabilis, aqua carbuncul. balsamus embryonum* pro inunctione imi ventris, alii commendant *unguentum Comitissae* tanquam adstringens,sed notum est, non dari adstringentia.

Diaeta sit excarnis, fugiat foetida. frigida, calidiora aromatica, vinum, clysteres: potui injiciantur *cort.citr.rec.* vel *rad.caryoph.* plura vide apud *Timaeum*; putem tamen haec in quovis casu sufficere posse.

CASUS LXXXIII.

Gangraena.

Senex, septuagenario major, diu conquerebatur de dolore pedis sinistri, praesertim in planta, & digitis, appositum fuit vesicatorium in dorso, cessat mox dolor, sed color cutis mutabatur in lividum, caro spongiosa erat, cum motus & sensus imminutione.

HIc affectus est gangraena, a scorbuto, vel senio ortum trahens.

Caussa est obstructio, & coagulatio lymphae acerrimae, in tubulis membrano-

nosis, & carnosis, & quum sanguis in vasis suis restagnare quoque cogeretur, ejus totalis corruptio, & putredo brevi fuit sequuta.

Quod in glandulis est cancer, quod in ossibus est caries, hoc in partibus membranosis, & carnosis est gangraena.

Caussam dicimus esse acidum corrosivum, exedens fibras carnosas, & membranosas; immo tandem etiam osseas, & tunc vocatur sphacelus, quem Chirurgi & gangraenam differre solo gradu dicunt.

Fit autem gangraena facile a fortiori ligatura, vel frigore potentiori, vel a laesione aliqua externa, contusione, morsu animalis venenati, vel ab usu imprudenti repellentium, & adstringentium, in inflammationibus, vel sicuti dixi a scorbuto, ut & ab ambustione.

Phoenomena explicatu sunt facillima, in principio enim dolor est ab acido, verum discissis jam fibrillis nerveis, nullus amplius sensus, nullus motus superest; vita enim partis alicujus consistit in transmissione fluidorum, ubi vero illa cessat irrigatio, pars haec non amplius est pars corporis, sed jam calore, colore, mollitie, aliisque privatur.

Et quum sanguis etiam per vasa majora profluere non possit, mirum non est, si tandem malum toti massae sanguineae communicetur, & aeger talis ex lipothymiis, febri lypiria, agmen claudente sopore profundiore, intereat.

De hoc affectu optime inter Veteres scripsit *Fabricius Hildanus*, in cujus medendi methodo hoc unicum displicet, quod juxta Veterum sententiam in principio inflammationum aliorumque morborum, adstringentibus, & repellentibus usus fuerit; quum e contra in recentiorum Chirurgorum scriptis hoc unice placeat, quod ne unicum quidem adstringens, vel repellens reperiatur, testes sunt Chirurgia *Muys*. scripta *Blancardi*, aliorumque.

Curatio nititur his indicationibus: 1. motus fluidorum in parte sana quantum quidem possibile est conservandus, 2. illud quod jam mortificatum, a parte sana separandum, 3. viribus, cordi & cerebro prospiciendum.

Ad primum scopum assequendum pars gangraenosa statim scarificanda, deinde epithema, in collegio chirurgico descriptum, applicandum, vel imponatur *spir. matricalis* cujus descriptio haec est.

℞. *Myrrh. mastich. oliban. succin.* ā̄ā. unc. ii. aff. spiritus vini lib. ii. destill. ℞. spir. hujus matric. lib. sem. spir. c. c. comp. unc. i. misc. vel adhiberi possunt remedia a *Timaeo* commendata.

Pro secundo scopo, imponenda cataplasmata, v. g. ℞. *farin. sem. lin.* lib. sem. coque cum *cerevis. optim.* f. catapl. facta jam separatione *ung. digestivum*, vel *Apostol.* addito spiritu vini, & *succo chelidonii* imponendum, atque cataplasma aliquandiu adhuc continuandum.

Pro tertio scopo ℞. *Sperm. Cet.* drach. i. pro 2. dosibus. ℞. *Spir. c. c. compos. spir. cephal.* ā̄ā. drach. i sem. misc. d. ad gt. xv. ter de die cum aqua *ceras. nigr.* vel *lil. convall.*

Sudorifera quoque conveniunt, quia obstructiones potentius reserant v. g.

℞. *Aq. cord. Sax. cum campb. fl. sambuc.* ā̄ā. drach. vi. *diascord.* drach. i. *antimon. diaph.* gr. xii. *spir. c. c. comp.* gt. viii. misc. pro 1, dosi.

CASUS LXXXIV.

Gonorrhoea cum suspicione luis Venereae.

Officiarius quidam conqueritur de molesto seminis profluvio, tumore testiculi sinistri, doloribus artuum vagis, lassitudine totius, dolore capitis, noctu praesertim affligente, adest continuus urinae ardor, observavit ante aliquot septimanas pustulas quasdam in glande, quae cito iterum disparuere.

AFfectus hic est gonorrhoea virulenta, quae jam in luem veneream degeneravit.

Caussa est acidum quoddam viscidum, seu ut loquuntur, fermentum malignum, ex impuro coitu susceptum, quatenus mulier illa laboravit gonorrhoea virulenta, hoc est, exulceratione glandularum vaginae uteri.

Acidum illud glandem per poros intrat, & fluidis miscetur; eorundemque restagnationem, visciditatem, caussatur: & dum cum sale alkali effervescit, fibras glandulosas discindit, & exulcerationem prostatarum excitat. Delatum ad sanguinem, & lympham, istos humores tardius progredi facit, hinc lassitudo, dolor artuum, & capitis.

Semen, quod nihil aliud, quam laudabilior chyli pars, acescit, vel potius putrescit, dum acidum, & alkali inter sese conflictantur; hinc semen quod excernitur, nunc flavescit, nunc viridescit, foetorem quoque putridum spargit.

Liquor tamen ille non omnis est genitalis, sed maxima ejus pars est lympha putrida, ex prostatis exulceratis profluens, quas exulceratas si urina attingat, ardor percipitur, & cum urethrae glandulae saepius etiam laesae sint, dolor & ardor per totum canalem sentitur.

Noctu malum hoc ingravescit, quia tunc humores magis commoventur, quam interdiu.

Hic affectus, ubi altas egerit radices, gravissima inducit symptomata, dum acidum istud corrosivum glandulas, & cartilagines narium, & faucium exedit, ossa cariosa reddit, vel succum nutricium eorundem coagulando, tophos producit, in capite, fronte, circa mentum, & inguina saepius pustulae erumpunt; quatenus ob glandulas miliares exulceratas, lymphae corruptae refluxus impeditur, hinc exulceratio canaliculorum, & puris generatio.

Curatio in eo consistit, ut 1. totius purgatio instituatur: 2. acidum istud corrosivum, mediantibus sudoribus evacuetur: & 3. illud, quod in prostatis aliisque glandulis fixius haeret, temperetur per appropriata.

Pro primo scopo.

℞. *Extract. panchimag. Croll.* g. xii. *scammon. correct.* gt. v. *mercur. dulcis* gr. viii. *olei terebinth.* gt. ii. fiant pil. n. xv. pro 1. dosi.

Vel ℞. *Extracti rhei* scrup. i. *mercur. dulcis* scrup. sem. misc. fiant pil. pro dosi.

Laudatur etiam sequens conditum.

℞. *Pulpae casiae rec. extract.* unc. i. *terebinth. Venet. lotae.* unc. ii. *mercur. dulcis. salis prunell. lapid. cancror. ppt.* ãã. drach. i. *salis vol. succini* scrup. iv. *sirup. de althaea Fernel.* q. s. misc. fiat conditum. Dosis magnitud. nuc. mosc. bis & ter de die.

Pro secundo: ℞. *Lign. sanct.* unc. vi. *rad. sarsaepar.* unc. ii. *bardan. maj.* unc. i *sem. ling. junip.* unc. sem. inf. in aq. font. calid. lib. vi.

Stent per 24. horas in loco tepido, dein coque ad remanent. 4. lib. Sumantur singulis diebus horis matutinis unc. vi. & beneficio spir. vin. accensi eliciantur sudores per integram horam, in laconico, vel si aliter fieri non possit, in lecto.

Continuetur haec aura sudorifera per dies xviii. vel xx. ita tamen, ut die vii. xiv.

xxi. purgans iterum exhibeatur, in quo dosis mercur. dulc. ad gr. xii. vel xv. augeri potest.

Pro tertio: ℞. *Aq. ex tereb. destill. Querc.* unc. vi. *tinct. succin.* unc. i sem. misc.

Vel ℞. *Aq. ex tereb. aq. contr. ardor. urinae Mynf.* ãã. unc. iii.

℞. *Spir. tereb. c. c. comp.* ãã. drach. sem. misc. Sum. spiritus.

℞. *Mastich. gumm. elem.* ãã. drach. i. *terr. Japon.* scrup. i. *camphorae* scrup. ii. *cum tereb.* fiant pilul. cicer. magn. Sum.

℞. *Ol. succin.* gt. x. *terebinth.* gt. v. *balsam. Peruvian.* gt. iii.

Dentur cum vino calido saccharat. Vel

℞. *Balsami Copaivae* gt. x. ad xv. cum potu calido.

℞. *Terebint. Venet. coct.* unc. sem. *lapid. cancror.* drach. iii. *balsam. Indici* drach. i. *camphor.* drach. sem. *ol. sabin.* gt. xx. fiant pilul. ex scrup. i. num. v.

℞. *Cantharid.* drach. i sem. *spir. vini* unc. xii.

Cantharides grosse contusi ligantur in nodulo, & suspenduntur in spir. vini stent per noctem in cineribus calidis. Dosis cochlear. i.

℞. *Olei succini. juniperi* ãã. drach. i. *spir. vini* unc. v. misc.

Mane, & vesperi cochlear in vino propina.

℞. *Terebinth.* drach. ii. *balsami Peruviani* gt. vi. *extract. rhei* scrup. i. misc. fiat elect. pro una dosi.

℞. *Tinct. verm. majal.* cum alkali tartari parat. gt. x. cum aqua petroselini, vel in vino.

His & similibus diureticis venenum per eas expellitur vias per quas fuit admissũ.

Contra tumorem testiculorum.

℞. *Foec. vin.* unc. iii. *farin. secalin.* unc. i. pulveris. *sem. cumin.* unc. iii. *camph.* unc. sem. spir. vin. q. s. f. catapl, calide adhibendum.

Pro injectione ℞. *Vini gallici albi* unc. ii. *tutiae ppt.* scrup. sem. misc.

Vel ℞. *Aq. theae* unc. ii. *camph.* gr. x. misc.

Vel *decoctum theae cum lacte* factum injiciatur.

Nihil tantopere retardat curationem, quam faucium exulceratio, hinc,

℞. *Tinct. lign. sassafr.* unc. i. *decoct. lign. guajac.* unc. viii. *muriae limon. spir. cochlear.* ãã. unc. i sem. spir. vin. unc. ii.

℞. *Ras. lign. junip.* pulv. drach. i sem. *mastich. carann.* ãã. drach. i. *cinnab. vulg.* drach. i sem. misc. f. pulv. gross.

AEger abstineat a vino, neque se exponat aëri, bibat decoctum ligni guajaci, quod vocant secundarium.

MONITA MEDICA, DE Morbis Chronicis.

I. Medicamenta in affectibus chronicis largiori dosi, & copia praescribenda sunt, ut usus eorum per tempus aliquod continuetur. Spectant igitur huc pulveres digestivi in magna quantitate praescripti. Pilulae laxativae, ut singulis septimanis ad minimum semel, vel bis purgent. Destillata quae per aliquot septimanas continuari possunt. Aquae aperitivae.

II. Omnimodo allaborandum est, ut purgationes bene operentur, & quidem satis fortiter, & non prius etiam famam apud illos acquirit, nisi largiter eos purget. Ut ve-

vero hoc obtineat, digestiva purgantibus miscenda sunt cum gr.iv. vel v. pulv. jalap. vel cum scrup.i. fol. senn. sequenti vero mane *infusum purgans* dari potest, *cui* semper *addatur* scrup.i.*pulv.jalap*.ex gr.*decocto fol.senn. Myns.adde* colatur. scrup.i. *vel* gr.xxv. *pulv. jalap.* Huc quoque spectat *decoct. splenet. Mynsicht.* cui addendum scrup.i. *pulv. Jalap.* omnia illla purgantia erunt hic egregia quae *B.Michael.* habet in suo Collegio practico *super Jonston.* Dandum tamen aliquid consuetudini, & credulitati, & medicamenta in forma pilulari exhibenda aliquando, quia putant illas omnium optime operari. Inter haec omnia commendatur. *extract. melanagog. Myns.*a scrup.i.ad drach.sem.ut & *cephalic.ejusdem* eadem dosi, addi potest gr.i. *trochisc.alhandal.* At solent prohiberi in his affectibus purgantia fortiora? Verum quidem est, hic in his morbis nullum purgans indicatur, sed solummodo praeparantia, & aperientia, humores igitur reserati evacuari debent, quod optime per purgantia fieri potest. Sciendum tamen est non scammoniata, & alia calidiora dari debere, sed infusa, quae non ita nocere possunt.

III. Mercur.convenit hic tamen externe,quam interne: interne si associatur purgantibus gr.vii.xii. ad xv. quod fiet felici cum successu. Externe optimum habebis empl. si recipias *emplast.de ranis cum mercur.* & imponatur sinistro, vel dextro lateri, ubi obstructio erit, propter incisionem addatur sal. armoniac. & sic egregium erit spleneticum.

IV. Clysteres saepius hic interponendi sunt, & quo simpliciores eo meliores erunt. Ergo *ex jure,& sacchar.*vel *ex aq.fontan.*vel *lacte cum melle* erunt optimi.

V. Sanguis in his morbis chronicis parcius, & quidem tempore vernali extrahendus.

VI. Martialia non statim in principio,neque ubi scirrhosa durities viscerum deprehenditur, neque in calidioribus naturis, ut & in inveteratis affectibus dari debent.Non in principio,quia augent obstructionem;quum enim non nisi per accidens aperiant, hinc semper universalia debent praemitti, digestiva,praeparantia, vomitoria. Non in scirrhosa viscerum duritie, quia materia magis indurescit.

Omne ferunt punctum *pilulae Spadanae*, & pares non habent, parantur ita, *limat.chalib.vel Martis solvuntur in aq.fort.* & edulcorantur, deinde haec solutio iterum solvitur, & edulcoratur, additur, *bezoar.mineral. & mercur. dulcis*, & cum aliquot gr.*scammon.*f.pil. id quod etiam de acidulis observandum quae de Marte. Et hoc manet verum,quicquid excitare debet appetitum,debet modice exhiberi,quum autem acidulae absorbeant acidum vitiosum, cathartica interponenda sunt, quo quicquid praeparatum sit educatur, & sic ille felix est,qui alvum lubricam servare scit.

DE ASTHMATE.

I. CUratio duplici tempore *instituitur in paroxysmo* scilicet, *& extra eum*. Medicus si vocatur ad asthmaticum suffocatione periclitantem, non potest aliquando in veram caussam quaerere, secum tamen considerare debet; utrum a spasmo, vel convulsione, an ex obstructione humoris pituitosi, vel a sanguine restagnante. Si ab humore, nihil praestantius vomitorio, sive tunc ille sit in pulmonibus, sive in ventriculo. Si a sanguinis restagnatione in pulmonibus, exhibere potest sperma Ceti a drach. sem. ad drach.i. Huc quoque convenit emulsio enulata Timaei,quae grati saporis. Vel *tinct.asthmatic.Horstii* quae est ℞.*flor.ros.rubr.p.i.affund. aq.veron.& f.l.a.tinct.*unc.iv.vel vi. *adde aq.asthmat.* unc.i. *elixir.vitae Matthiol.* drach.ii.Sum.tinctur.asthmatica detur cochl.i.in paroxysmo. Si a spasmo erit, tunc exhibendum *theriac.recens* a drach.sem.ad drach.i.*aq.asthmat.aq.veronica temperata*,& cum aliquot guttulis *tinct.opii.*

II. Venae-sectio non in quovis asthmate admittenda, nisi adfuerit magna plethora tunc concedi potest, si a mensium defectu, vel haemorrhoidum suppressione, tunc quoque administrari potest praecipue in pede.

III.Quo-

III. Quoties ad asthmaticam vocamur admiscenda uterina sunt, v. g. *aq. puleg. meliss. hysteric.* cum *castor. balf. embryon.*

IV. Quia mulieres non bene ferunt vomitoria omitti possunt. In infantibus autem semper necessaria videntur.

V. Si asthma per consensum est ab inflatione ventriculi abdominis, aliquot gut. *ol. carvi* dari debent, vel *essent. carminat. Wedel.* & injiciatur enema carminativum.

VI. In ipso paroxysmo nihil omittendum, quod respirationem reddere possit liberiorem, hinc ventus flabello excitandus, vesicatorium imponendum, fonticuli excitandi.

VII. Quum omnia purgantia solent respirationem reddere difficiliorem, & praecordiorum angustiam excitare, hic non indicantur. Quia tamen aliquid dandum consuetudini, & credulitati aegrotantis, praescribatur *manna soluta cum aq. flor. acaciar.* vel *extr. diacartham.* drach. i. solv. *in aq. pectoral.* f. potio. Magis placent vina medicata, vel decocta laxativa.

VIII. In habitu cachectico stomachica, & hepatica vulgo dicta omnem absolvent paginam, unde *pulv. stomachal. Birckman. pulv. cachectic. Quercet. & malvat. juniperin.*

IX. Inter medicamenta incidentia, & expectorationem promoventia superbit *balsam. sulph. anis. vel terebinthinat.* qui tamen largius dati, haemopt. vel phthisin minantur, sufficient ergo 2. l. 3. gut. Huc spectat *tinct. propriet. Myns. ad cochl. sem.* vel i. Huc pertinet *pulv. Anonym.* cum *flor. sulph.* vel *opiata ex melle, radice enulae pulverisatae, & flor. sulph.* mel enim est anima pulmonum, & sulph. egregium pectorale. Inter specifica sunt succi, nempe *succus chaerefol.* ad aliquot cochlear. cum jusculo, *succus mille pedum, lumbricor. terrestrium. Brunerus* efficacem quidem habet potionem pption. ammoniac. sed ingratissimam, magis placet *Joëlis*, quam *Ettmullerus* habet in sua praxi.

X. Dispnoea, vel respiratio difficilis in puerperis febri continua correptis semper monstri quid alit, & fere omnes moriuntur.

XI. Quaer. quare paroxysmi asthmatici exasperentur noctu? Hoc fit ex alia dispositione corporis, quia pori interdiu sunt aperti, & fermentationes alacriores fiunt, plusque materiae subtilis tunc in est corpori, unde etiam humores alacrius commoventur. Secus vero noctu ubi pori collapsi.

DE SINGULTU.

I. Singultus quidem leve quid videtur, aliquando tamen generosa illudit remedia, & multum facessit Medico.

II. Ante omnia accurate inquirendum est, an febris continua singultum concitet, & an sit sine febri. Si cum febre est, certum est, monstrosi quid latere, & subjectum non esse tam ventriculum, quam diaphragma. Hinc nec vomitoria nec purgantia tunc tuto vix dari possunt, quin potius exhibenda antispasmodica v. g. *cinnabarinum* aliquod *cum opio*, vel *tinct. bezoard. cum essent. castor.* externe *theriaca* satisfaciet. Cataplasma *ex fermento cum theriac. & spirit. theriacal. campohorat.* qui vel solus pro inunctione sufficere potest.

III. Si sit sine febre conveniet vomitorium, quia conjecturamus malum in orificio superiori haerere, vel *pilulae aloëticae*. Post vomitorium danda praecipitantia ex. gr. *ex ebore c. c. usto. crystallis praeparatis*, superbibantur frequenter aliquot cochlearia misturae stomachalis ex *aq. ment. zedoar. anisat. cinam. cydoniat.* quia quod jam praecipitatum diluitur, & sic commode per inferiora detrudi, & excerni potest.

IV. Fugienda sunt omnia frigida, acida, flatulenta, acria & consequenter vinum, quod nervis est inimicum. Et pro regula sit, quod vinum in omnibus morbis nervinis spasmodicis, convulsivis non conveniat. Potus ordinarius potest esse *decoct. hordei cum tantillo cinamom. vel galangae* paratum.

V. Externe quoque potest fieri cataplasma ex fermento, si nil aliud ad manus sit, cum

cum spiritu vini *camphorat.* & aromaticis *pipere, macere, nuc. moschat.* vel *cataplas. contra singult. Myns.* vel etiam herbae aromaticae possunt coqui in vino, & calide applicari, ex. gr. *menth. abrotan. absynt. flor. rosar. bacc. juniper. lauri.*

VI. Senibus singultus familiaris est, & iis conveniunt quae in apoplexia commendantur, vel cephalica dicuntur, ex gr. omnia ambrata, *elixir. vitae Matthiol.* antiepileptic. antapoplectica.

DE RAUCEDINE.

I. Aeris hic habenda est ratio, hinc suffimigiis saepissime alterandus est ex. gr. gummi anim. succino.

II. Totum negocium consistet in lymphae correctione, hinc omnia anticatarrhalia, praesertim quae ex ligno sassafras parata, *ut essent ligni sassafr. aq. ligni sassafras* erunt proficua.

III. Si febris, quae lymphatica vocatur, comitetur, curari debet instar febris catarrhalis, nempe per sudorifera humorum acrimoniam temperantia non omissis temperatis opiatis. Purgantibus nihil proficies, plus venae-sectione sudoriferis, & papaverinis efficies.

IV. Vulgaria lambitiva, & dulcia expectationi non semper satisfaciunt, malum quandoque asperant praesertim in infantibus, quorum naturae sirupi sunt infensi. Si horum loco exhibeantur *pulveres absorbentes cum pulv. Anon.* misti, qui in parva dosi, vel *cum aq. veron.* vel *card. bened.* dari possunt, vix fallent.

V. In adultis in inveterata, vel annosa conveniunt duo illa remedia a Doct. *Michael* in Coll. super Jonston. tradita, & ab *Ettmull.* hic descripta.

VI. Fonticuli opem spondent non contemnendam.

VII. Hic vino abstinendum, convenit decoct. liquirit. cum tantillo anisi, vel foeniculi, quae duo semina admodum efficacia sunt in hoc morbo compescendo, raucedo enim est degeneratio lymphae, quae per haec optime restituitur, ut & *per spiritum sal. armoniaci anisatum.*

VIII. Oritur etiam aliquando raucedo a defectu spirituum, & est species apoplexiae, senibus familiaris est. Curatur antapoplecticis, & epilepticis.

IX. Purgationes uti in omnibus pectoris morbis noxia sunt, ita & hic negligenda sunt.

X. Venae-sectio ventilatoria concedi potest.

XI. Sudorifera uti in omnibus pectoris affectibus valde conveniunt, etiam & hic in usum vocanda sunt ex gr. *aq. flor. sambuc. succin. cinnabarin. theriac.* addatur *scordium*, his duos parietes dealbare possumus.

XII. Quum quidam raucedine affectus omnia incassum adhibuerat, tandem curatus est *aq. embdensibus*, constat enim illas magna vi pollere aperiendi, & incidendi.

DE TUSSI.

I. In tussi praesertim pectorali purgantia datam practicorum fidem non liberant, immo si ex aëris inclemētia tussis fuerit contracta plus nocent. Tusses pectorales a purgantibus solent exasperari. Ettmuller. p. 213. habet. E contra concedi possunt in tussi stomachali, & ubi magna sanguinis cacochymia deprehenditur.

II. In tussi humida, & mucosa pectorali opiata, vel plane non vel rarius exhibenda, ne humores concentrati inflammationem inducant.

III. In tussi pectorali sicca ex lymphae acrimonia, sive ut loquuntur ex materia tenui, opiata & papaverina horis vespertinis exhibita omne ferunt punctum, praesertim si nobilitentur sudoriferis v.g. *liquor. c.c. succin. spir. sal. armoniac.* admodum enim conducit movere sudores in tussi pectorali.

IV. In tussi pectorali dari possunt vulgaria quaedam remedia, quae saepe melius juvant, quam preciosa, v.g. *decoct. rapar. cum sachar. cand. succus raphan. cum sacchar o cand. spiritus vini super ficus deflagratus*, mel vel *hydromel.* quod coqui potest cum

sca-

scabios.hedor.terrestr.veron. pulmon. pulpa passular. cum flor. sulph. conserv. rosar. cum *pulv.radic.enulae*. Praeter haec in tussi mucosa promtissime operatur *oxymell.squillit.* commistum spirituosis v.g. *aq.asthmat.aq.cinamom.buglossat.sperma Ceti,decoctum pectoral.Augustan.* ol.sachar. famosus ille *balsam.sulph. anisatus.*

V. In tussi stomachali commendamus *elixir.propriet. tinctur. propriet.tinctur.sulph.tinct.antim.tinct.tart.*

VI. In tussi infantum, quae utplurimum stomachalis est, preamisso emetico absorbentia cum *arcan.duplicato* exhibita levamen adferunt.

VII. In tussi gravidarum multis praecellunt parasangis *pilul.de styrac.* superbibantur aliquot cochlear. *balsam.embryon.aq.foenicul.temperat.*

VIII. Quamvis venae-sectio a practicis tantopere non commendetur, magnae tamen solet esse efficaciae in tussi fere quacunque.

IX. Commendata fuerunt anodyna in tussi ex lymphae acrimonia, verum si febris simul sit conjuncta, caute procedamus cum anodynis, & recte *Sydenham* p.229. notat anodyna in illa tussi fere nunquam profuisse. In tussi humida commendat *ole. amygd.dulc.* etiam ubi febris adest.

X. Circa usum spiritus vini super ficus usti notetur, quod in naturis calidioribus, & tussi epidemica male audiat.

XI. *In tussi* convulsiva infantum *ex dentitione* difficiliori orta omnibus remediis *Syndenham praefert vesicatoria.*

XII. Esus carnium interdicendus ratione diaetae, fugienda remedia spirituosa, nocet vinum, *prodest ptisana pectoralis.*

XIII. Sudores in tussi ferina admodum conducunt. Potentiora sudorifera saepius augere solent symptomata morborum epidemicorum, hinc omnes illi quos Medici magno remediorum apparatu curandos suscipiebant, moriebantur ex tussi epidemica apud *Sydenh.*p.230.

XIV. Quaer. an clysteres conducant in tussi? Affirmamus, quia temperant acrimoniam. Clysteres in tussi epidemica nunquam injiciendi, (1) ubi vires fractae. (2) Mulieribus hystericis convulsionibus obnoxiis. (3) Hypochondriacis, quia novas turbas excitant in ipsorum sanguine, qui facile exaestuat. Vulgus quoque interdum dicit clysteres nocuisse, quia si sanguis imbutus sit partibus fermentantibus, facile novae istae peregrinae insinuantes, & ingredientes sanguinem partes, calorem augere, & alia symptomata accersere poterunt. Intelligendum autem hoc tantum est de fortioribus, & acrioribus clysteribus. Ergo illi ex jure cum melle, vel saccharo parati semper erunt optimi.

DE CATARRHO SUFFOCATIVO.

I. FOnticuli se commendant praeservando. Quaer. an iterum occludi possint. ℞. Eadem manente sanguinis, & humorum circulantium dispositione vix tuto posse sanari, est ubi temperamenti fit mutatio, & aeger ex termino aetatis transit ad alium, v.g. ex infantia in pueritiam, &c. quidni poterunt citra periculum occludi haec ulcera.

II. Venae-sectio admodum necessaria est, tum ad pulmones ab onere sanguinis levandos, tum ut adstantibus satis fiat. Clysteres primas vias elutriando solantur quoque thoracem per accidens.

III. Quum praesentissimum periculum sit in mora, detur *sperma Ceti* statim a drach.sem. ad scrup.ii. deinde in usum trahi possunt omnia, quae in asthmate humorali, sive pituitoso commendavimus.

DE VIRIUM LANGUORE, ET SYNCOPE.

I. EXulare hic debent remedia fortiora, purgantia volo, & diaphoretica.

II. Acida potentiora quum sanguinem figant, merito suspecta habentur, nisi quod externe levamen promittant.

DE

DE PALPITATIONE CORDIS.

I. PUrgantia fortiora nocent.

II. Clysteres lenientes admodum conducunt.

III. In ipso paroxysmo venam secare licet, sed vide ne excedas in quanto.

IV. Martialia extra paroxysmum caeteris omnibus palmam reddunt dubiam.

V. Crocus, & theriaca plus conferunt externe, quam interne. Opium plus interne quam externe.

VI. Qui scit curare passionem hystericam, scit etiam curare cordis palpitationem.

DE ANOREXIA.

I. SPir.vin. guttatim sumtus egregium est stomachale, praesertim si in ventriculo offendat cruditatem pituitosam flatuum copiam, quibus vis ejus urens frangi possit. Largius autem sumtus fermentum stomachale obruit, & ignea sua qualitate chylum, & sanguinem accendit.

II. Omnia stomachica debent esse temperata ne fortioribus remediis calorem nimium, vel augeamus, vel extinguamus, & ne fermentum reddamus acrius, vel debilius: hinc praestat pauca dosi, & per intervalla remedia stomachalia exhibere, quam uno impetu ventriculum remediorum mole obruere. Id quod & de humectantibus probe observandum, quia ventriculus vult quidem humectari, sed non relaxari. Et hoc nostro tempore id facilius nos praestare possumus, quam Veteres, qui carebant essentiis, tinct. oleis destillatis, &c.

III. In morbis ventriculi non solum acidi, vel fermenti, sed & caloris habenda est ratio, acidum quidem dissolvit, sed calor promovet.

IV. Praecipitantia prudenti manu sunt exhibenda, quorum affectus in solum retundant ventriculum, unde praecipitantibus semper admiscenda sunt, quae sal acre corrigant, id quod alias (praecipitatum jam) rosione sua plus molestiae crearet ventriculo, unde laudandus venit *Wedel.* qui utens *pulvere e conchis*, semper *addit* unam, vel alteram *gutt. ol. caryophyllor.*

V. Fugienda itaque sunt in morbis ventriculi oleosa, & aquosa, & fluida in magna copia assumta.

VI. Non quivis ventriculus bene fert martialia, quae tantopere in cruditatibus corrigentibus laudantur, quia humorum egressum ex ventriculo retardant. Sic vidi quendam gonorrhoea inveterata laborantem ab usu martialium, & saturninorum semper incidisse gravissimam colicam cum inappetentia, & alvi constipatione.

VII. In omnibus morbis curandis semper attendendum est ad ventriculum, nedum aliis partibus prodesse volumus, in transitu laedamus ventriculum.

VIII. Post febres curatas si non redit appetitus, purgans dandum; videtur enim curatam esse praecipitantibus. Curata jam febri, *vina medicata* quoque valde conveniunt, *ex card. bened. centaur. min. absinth.*

DE SITI.

I. SIticulosis nocent cathartica, & diuretica, nam purgare siticulosum est oleum camino affundere.

II. Quum sitis non tam a calore, quam obstructione oriatur, saepius plus juvant salina, & alia quae caeteroquin calida censentur, quam frigida.

III. Ante omnia videndum ut salivatio promoveatur, v.g. detineatur in ore nitrum, vel sal armoniac.

IV. Cerevisia tenuis, & calida in qua nitrum solutum in ore detenta magis levat sitim, quam si sit frigida.

V. Acetum aqua fontana dilutum in ore saepius detentum fallit sitim non refrigerando, sed salivam viscidam, & glutinosam incidendo.

VI. Inter remedia omnibus praefero *decoct. tamarind. citr. decoct. radic. acetos.* vel sequens, quod magis vulgare. ℞. *sacchar.* unc. iv. coque cum *aq. fontan.* lib. vi. ad lib.

IV. injice *flaved.cortic.citr.recent.detract.* convenit quoque *serum lactis* citratum.

VII. Quaer. an acidulae levent sitim? ℞. Illas saepius humores coagulando sitim augere, unde nec febricitantibus semper tuto exhibentur.

VIII. Omnia lacticinia fallunt sitim, hinc conveniunt *juscula ex lacte, & cerevisia.*

IX. *Infantibus egregie conducunt emulsiones.*

X. Illis, qui conqueruntur de intemperie hepatis calida convenit *decoct. santal.* & hujus loci.

XI. In ore sumi potest butyrum recens.

DE MORBIS DENTIUM.

I. Dentibus nocent frigida, calida, acida, acria, dulcia, lac, caseus.

II. Armoniacalia foetorem dentium corrigunt, sed & ipsas quoque reddunt friabiles.

III. Qui aquam fontanam bibunt elegantissimos habent dentes utplurimum, qui vino indulgent, nigros, & corruptos.

DE VOMITU.

I. In morbi principio vomitus facilius feruntur, & Medicum spectatorem volunt, non actorem.

II. Minus tuti sunt, si pro comite habent diarrhoeam.

III. Vomitus puerperarum mature sistendi sunt, quum saepius illas ex insidiis trucident.

IV. Vomitus horis matutinis aegrum vexantes non statim opiato, vel styptico sunt sistendi, quin potius cura ad cruditatem acidam, & hypochondriacam corrigendam dirigatur.

V. Uti in omnibus evacuationibus nihil praestantius datur, quam somnus; ita & in vomitu cohibendo, saepius fert omne punctum, solo eo excepto casu, si forte venenum fuerit assumtum.

VI. In gravidarum vomitionibus nec opiata nec adstringentia conveniunt, quum totum negocium tutius soli naturae relinquatur.

VII. Si vomitiones oriantur primario a spirituum ataxia, opiatum omnium est tutissimum; sin vero praecedat dolor partis alicujus renum, vel intestinorum cura nequaquam est auspicanda opiatis, sed venae-sectione & enemate leniter evacuante.

VIII. In vomitionibus ab emetico fortiori excitatis detur cochl. j. spir. vin. hic enim in momento vomitus compescit.

IX. In febribus malignis detur sudoriferum, quod simul de vi opiata participet, qualia sunt *diascord. theriac.rec.pulv.bezoard.* cum *theriac.coelest. tinct. bezoard.* cum aliquot gutt. *essent.anod.*

X. In hoc affectu clysteres nunquam excedere debent quantitate sua unc. viii. in adultis, ne praecipitemus aegrum in ileum.

XI. Medicamenta quae in forma pilularum, vel pulveris, vel boli exhibentur, non tam facile revomuntur, hinc merito tales formulas aliis praefecimus, ex gr. ℞. *theriac.recent.* drach.i. *confect.alkermes* scrup.sem. *laud.opiat.* gr.i. fiat bolus ℞. *theriac.coelest.* gr.iii. f. pil. num.ii. pro 1.dosi: vel ℞. *pulv.bezoard.* scrup.sem. *laud.opiat.* gr.sem. misc.f.pulv.

XII. In vomitu cruento ex lienis obstructione oriundo vix dabitur praestantius remedium, quam vasorum sedalium apertio, sive illa ope medicamentorum sive sanguisugarum applicatione instituatur.

DE CARDIALGIA.

I. Puto cardialgiam optime dividi posse in humoralem, & flatulentam.

II. In flatulenta clysteres magis sunt proficui, quam emetica, purgantia, & absorbentia.

III. Inter carminativa placet mihi mistura ex *spir.nitr.dulc.* & *spir.anisi* ad gt.xx. a xx. sumenda.

IV. De

IV. De medicamentis vi agitatoria praeditis idem hic notandum venit, quod moneri solet in colica, nempe ab illorum usu saepius anxietas augeatur.

V. In humorali vomitorium caeteris paribus propinari potest.

VI. In humorali opiato magis necessaria sunt, quam in flatulenta.

VII. Nunquam praecipitantia sola sunt exhibenda, sed semper quid aromatici addendum, v.g. *lapid.cancr.* cum una vel altera gutt.*ol.caryophyll.specif.febril.Crollii* cum *ol.caryophyll.carvi*, &c.

VIII. Paroxysmi febrium intermittentium saepius invadunt cum cardialgia; praesertim in mulieribus, id quod saepius vidi, omnium tutissimum tunc est *enema domestic.* ex *jure & sacchar.* ex *lacte & melle.*

IX. In tali casu die intermissionis egregio cum successu *pilul.ex galbano Sylvii*, nu. v. vel vii. exhibui.

X. Si subsit malignitas, exhibeatur *lap. bezoar.* a gr.v. vi.viii. vel x. vel *pulv. bezoard.* ad gr.xv. cum gr.i. vel altero *theriac.coelest.*

DE ALVI CONSTIPATIONE.

I. HAEc vel est solitaria, vel alium morbum comitatur. Si sit solitaria, qualis familiaris est spleneticis, nephriticis, hystericis, arthriticis, literatis scorbuticis, danda sunt amara v.g. *elixir.febril.Mynf.essent.absinth.* vel *compos.* ad gut. xx.xxv. dimidia hora ante prandium, vel coenam in uno, vel altero cochl. vini. Vel salina v.g. *crem.tart.* ad drach.i. *tart. vitriolatus* ad drach. sem. *arcan. duplicat.* ad scrup.i. *tinct.tart.* gut.xxx.xxxx. Huc referri potest *clyssus* antim. ad gut.xx. Vel quae lubricant, & emolliunt ex gr. panis butyro illinitus ante prandium, & coenam sumtus. *Balneum aq. dulcis*, imponatur sacculus abdomini ex farina lini. *Poma cum axungia anseris cocta*, & in prima sumta: si superbibatur prunis. Vel quae fortiorem instituunt fermentationem v.g. vinum largius sumtum.

II. Si morbum comitetur tutissimum est *electuar.de tamarind.cum fol. senn. tinct. fol.senn.* ex gr. ℞.*fol.senn.* drach.i.*aq.calid.* unc.i.*sal.tart.* gr.vi. stent per noctem, mane filtrentur, sic perit amaritudo, & acquirit colorem rubicundum detur pro dosi. *Vinum passulatum*, vel apozema passulatum cum drach.i. vel altera *folior.senn.* paratum. Timaei ita corrigi potest. ℞. *passul.minor. passul.major.* āā.unc.i sem. *fol.senn.* sin. stip.unc.i.*cinnam.* drach.ii.*crem.tart.* drach.i.contund.in mortar. ut f. q.s. pasta, affunde *vini Rhenan.* optimi prius calefacti lib.iv. stent per horas in loco tepido in vase probe clauso, colat.express. filtretur per chartam emporeticam, servetur in vitro ad usum. Sum. vinum passulatum. D. haustus horis matutinis, vel pomeridianis: *serum lactis passulatum, vel tamarind.*

III. Enemata familiaria expectationi quidem satisfaciunt nisi frequentius injiciantur, tunc enim aliquam post se relinquunt siccitatem, hinc bis vel ter in septimana in usum vocanda.

IV. *Male consulunt qui usum pilul.Francof.* vel *aloëtic.* vel *elixir.propriet.suadent*, quia illa pro nunc quidem juvant, sed in futurum nocent.

V. Falluntur illi, qui vim vi repellere conantur, atque eum in finem validum quoddam exhibent catharticum, magnas saepius turbas in abdomine ciens; hinc non tam ad humorum evacuationem, quam ad consuetam alvi apertionem promovendam respiciendum est.

VI. Fieri tamen poterit, ut purgans pro nutu operetur, sed alvus postmodum reddetur siccior, quia purgans nihil ex intestino colon dicto, sed saltem contenta quaedam in tenuibus intestinis collecta foras eliminavit.

VII. Si intestinum rectum scybalis sit infarctum, multum praestant ol. per clysteres injecta, v.g. *ol.rapar.lini, oliv.* &c. sin foeces superiores fuerint induratae, superne etiam danda sunt oleosa, & pinguia v.g. oleum olivar. vel butyr. recens cum cerevisia calida.

VIII. Plantae pedum, & umbilicus magnam cum intestinis colunt amicitiam; hinc aloëtica, & colocynthiaca aliaque his partibus egregio cum successu applicantur, v. g. *plantae pedum illiniuntur axung. lucii piscis*, in infantibus *butyr. recens* cum *axung. anseris*, & muscerda imponitur umbilico. Linteum tingitur *elixir. propriet.* & imponitur umbilico.

IX. Quamvis in omnibus morbis salutare sit, si alvus quotidie suo respondeat officio, plus tamen periculi infert diarrhoea, quam alvi adstrictio in morbis puerperarum, in variolis, & febribus malignis.

X. Omnia medicamenta, quae ad alvum lubricitandam exhibentur dari debent, vel in coena, vel paullo ante coenam, quia tunc utplurimum in sequenti mane, quod est commodissimum egerendi tempus, operationem suam exerunt, & qui alvum habent sicciorem nunquam se mane studiis applicare debent, vel foras procedere, nisi alvum prius deposuerint, vult enim saepius moveri alvus segnior.

DE ILEO.

I. Quum omnia cathartica, sive superne, sive inferne exhibeantur, fiant emetica, imprudentiae argumentum est, si Medicus purgans exhibeat ubi crebriores adsunt vomitiones, vel clysterem injiciat ubi tanta est a podice ad gulam usque constrictio. Quid enim aliud hic praestabit, quam quod irritationem augeat.

II. Sic errant omnes illi, qui plures clysteres in una etiam hora Iliacis applicari jubent, quum nil nisi sanguinem illis obtineant.

III. Praestat itaque prius ventriculum, & intestina placare, & deinde evacuare. Pro primo scopo obtinendo commendatur *catulus vivus abdomini impositus*: interne autem detur saepius *aq. menthae*.

IV. Iliaci instar puerperarum sunt tractandi, hinc frigida intestinis inimica ceu ipsa pestis fugienda. Omnis itaque potus debet esse calidus, & victus non nisi tenuis.

V. Antequam globulus deglutiatur praemitti debet haustus *ol. olivar. amygdalar. vel lini*.

VI. Ubi magnus calor ibi opium minus tutum, quia facile tunc sequitur inflammatio, & consequenter gangraena intestinorum.

VII. Quia nusquam tuta fides hicque affectus tam facile recidivat, medicamenta stomachica plures indies sunt continuanda.

DE DIARRHOEA.

I. Risum meretur, quod saepius Medici in febribus malignis tam anxie deliberent, an diarrhoeam supprimere liceat, quum illa sit mere symptomatica. In morbis infantum matres saepius de eo etiam sunt sollicitae an liceat sistere alvi fluxum, qui tam facile in hac aetate contingit: & inclinant certe ad negativam, quod multum materiae peccantis sic excernantur, verum quidni licebit has diarrhoeas sistere, si modo semper possent sisti, illa enim quae excernuntur non sunt caussa morbi sed productum; hinc admodum foetent, cruda sunt non digesta adeo corrigenda, & ad pristinum statum reducenda.

II. Sudores sistunt diarrhoeas.

III. Diarrhoeae admodum periculosae sunt in morbis pectoris, infestae sunt puerperis, & infantibus febre maligna correptis.

IV. Saepius ex moerore oriuntur diarrhoeae incurabiles ob turbatam spirituum animalium crasin, & maximum a statu naturali fermenti stomachici, & bilis recessum, accedit febris erratica, donec tandem atrophia consumti intereant.

V. Cave ne curam stypticis inchoes, sic enim introduces contumaces viscerum, & intestinorum obstructiones, quas sequitur hydrops.

VI. De venae-sectione lis movetur, dico quod si recrementa fermentescibilia ex sanguine deponantur in intestina, & febris accedat, licere venam secare.

VII. Car-

VII. Carnium esus nocet alvi fluxu laborantibus.

VIII. Plus praestabis modice refrigerantibus v.g. *aq.hordei aq.c.c.citrat.tinct.rosar.* quam stomachicis calidioribus.

IX. Clysteres in parva quantitate sunt injiciendi, sive intestina abstergere, sive illa confortare velis, utrique intentioni satisfaciet diascord. ad drach.iii. in clystere solutum.

DE CHOLERA.

I. HIc probe attendendum an magna adsit humorum corruptorum saburra, & an vires satis maneant constantes, tunc enim praestabit agere spectatorem, quam actorem.

Omne hic fert punctum *theriac.coelest.cum lapid. cancr. bezoar.* vel *pulv. bezoard.* vel cum *pulv.cord.precios.* interponi potest *tinct.rosar.* cum *tantillo aquae menth.* & *julep.gemmat.* exaltata.

DE LIENTERIA.

I. PUrgantia aut plane hic sunt omittenda aut benigniora saltem eligenda.

II. Stomachica simpliciora, & paratu faciliora saepius plus praestant, quam composita v.g. *nux moschata condita, zingiber conditum. Vitellus ovi cum aceto coctus, essent.absinth.* & omnia *ex mastiche* parata.

DE PASSIONE COELIACA.

I. QUum non facile discerni possit an ex defectu bilis an ex obstructione vasorum lacteorum malum hoc foveatur, conjungenda sunt amara cum aperitivis, v.g. *essent.absinth.* martialis, vel cum *tinct.tart.* vel antim.exaltata. ℞.*essenth.absinth.* drach.ii. *liquor. martialis ad gut.* xxx. optimus liquor martialis fit, quando sublimentur flor. sal. armoniaci cum marte, quod tunc remanet, si reponatur in cellam abit in liquorem, qui vere est liquor martialis.

DE DYSENTERIA.

I. IN dysenteria nulla agnoscimus intestinorum ulcera ceu caussam morbi. Spasmus est qui sanguinem e vasis elutriat, vel extorquet, ex hac continua irritatione oritur inflammatio, & tandem gangraena, sicque intestina post mortem apparent exulcerata, quod phoenomenon non est caussa morbi sed productum.

II. Vomitorium locum habere potest si dysenteria fuerit introducta ab assumtis & malum adhuc sit recentissimum. Caute tamen quaeso procedas, ne irrites crabrones, atque satius forte erit loco hujus exhibere leniter abstergens, & evacuans.

III. De purgantibus ita sentio: si non licet purgare in hypercatharsi, non licet purgare in dysenteria atque V.P.E.& P. ut autem in tali discrimine eas tutissimum, exhibe *tinct.rhei* cum aliquot gut. *tinct.opii*, vel *rheum in substantia* cum gr.sem. ad i. *laud.opiat.*

IV. In hoc morbo multum, non multa a Medico sunt praescribenda.

V. Quiete traspirationis promotione, & munimento contra frigus praesertim in pedibus magnus hic curatur morbus.

VI. Enemata rarius, & parcius injici debent, sufficit pro affectus hujus conditione dimidia dosis consuetae pars, & si podex admodum sit sensilis, praestat illa omittere.

VII Adstringentia eam exerunt noxam, quam foris ab illis experimur in inflammatione, & erysipelate.

VIII. Dysenteria ex contagio suborta nunquam est sine febri, ut non male scripserit *Sydenham* dysenteriam esse febrem sui generis.

IX. Egregie prodest primis diebus *serum lactis* si posthabitis purgantibus loco clysteris injiciatur.

DE

DE TENESMO.

I. Videtur naturam, & superiora intestina sese exonerare in intestinum rectum, quod ob spirituum inopiam, & tonum labefactatum illud, quod molestum est foras eliminare nequit: itaque nil nisi analeptica hic sunt exhibenda, quia crescentibus viribus, desiderium cacandi decrescit, omnia enim illa externa quae ano induntur plus irritant, quod quilibet practicus fatebitur.

DE FLUXU HEPATICO.

I. Hic sanguinis indicat discrasiam, & curatur medicamentis eam corrigentibus, & acrimoniam temperantibus, qualia sunt *serum lactis tamarindinatum, tinct. antim. tinct. tartar. essent. terr. foliat. tartari.*

II. Fonticulus in brachio excitatus, hic magnae poterit esse efficaciae.

DE VASORUM HAEMORRHOIDUM AFFECTIBUS.

I. Qui haemorrhoidum fluxu laborant rarius sunt purgandi.

II. Venae-sectio hic magis nocet, quia consuetum hunc fluxum, quem natura saepius plures fert per annos impedit; & quum per vasa sedalia sanguis foeculentus affluat, contrarium contingit per venae-sectionem, per quam sanguis floridus, & vegetus extrahitur.

III. Venae-sectio locum tamen habere potest urgente inflammatione, & consuetae evacuationis suppressione.

IV. Stomachi digestionis potior hic habenda est ratio.

V. Prosunt omnia anticachectica, *pulv. cachect. Quercet.*

VI. Quamvis horum vasorum apertio in multis magnis morbis ingens promittat levamen, nunquam tamen temere tentanda, ne novam aegrotanti e longinquo accersamus molestiam.

VII. Vinum omnibus his nocet qui hoc malo affliguntur, (sive haemorrhoid. suppressione, sive apertione.)

VIII. Qui novit viscerum tollere obstructiones is etiam novit curare haemorrhoides coecas, pro quibus saepius externe sufficiens erit remedium saliva hominis jejuni, vel canis.

IV. Loco auri fulminantis, quod in ulcere fistuloso commendatur, substitui potest cinnabar. nativa, ut inde cum *ol. amygd. dulc.* vel alio aliquo appropriato fiat unguentum.

DE COLICA.

I. Si purgans exhibere velis, ea detur dosi ut satis fortis sit ad alvum movendam.

II. Tutius autem dari potest, si nulli vomitus adsint, nulla adsit febris: & si in forma liquida exhibeatur.

III. Clysteres antimoniales in nullo morbo adeo efficaces sunt, quam in colica.

IV. Opiati usum semper praecedat enema.

V. Carminativa optime miscentur cum opiatis.

VI. Colica habitualis, & endemica ex vini acido oriunda curatur solis sudoriferis a vesperi anodynis interpositis, quod Empiricus Viennensis decocto sudorifero egregie obtinuit.

VII. Colicae antidotum *est chamomilla* ex quacunque etiam orta fuerit caussa.

VIII. Si a frigore externo convenit *spir. juniperi*, si a cruditate ventriculi, & assumtis *aq. mirabilis.*

IX. Omnia frigida intestinis sunt inimica.

DE HERNIA.

I. Arcanum in curanda hernia est quies, & ligatura.

II. Enemata non semper tuto injici possunt herniosis.

III. Quamvis multa depraedicentur a grandiloquis remedia, pauca tamen sunt, quae famam sustinent.

IV. Pla-

IV. Placet mihi si locus affectus balsamo foetido inungatur superimposito empl. glutinatorio.

DE FEBRE TERTIANA INTERMITTENTE.

I. Fortiora purgantia facile duplicant tertianam.

II. Vomitoria 4. vel 5. horis ante paroxysmum egregie juvant.

III. Terrestria, & testacea non solum febrem duplicant, sed & ad hydropem viam sternunt.

IV. Quamvis juvenes hanc febrem facile ferant, senibus tamen exitialis esse potest.

V. Tertianarii facile fiunt hectici.

VI. Non est de nihilo, quod transitus super flumen & frequentatio templi, aër juxta aquam & in aedibus lapideis frigidior, & crassior transpirationem sistit.

VII. Clysteres ante paroxysmum juvant, in declinatione paroxysmi nocent.

VIII. Largior potio nocet in principio paroxysmi circa finem prodest.

IX. Opiata nil aliud praestant, nisi quod sanguinem ita disponant quo minus auscultet fermento febrili certis temporibus fermentanti. Hinc patet quod viscera facile obstruant.

X. Totum artificium curandi febrem intermittentem in eo consistit, ut febrifugum convenienti tempore exhibeatur, & vim suam integram retineat, hinc momenta temporum saepius sunt tentanda, deinde cavendum ne misceantur illa, quae se invicem destruunt, v.g. c.c.ust. cum spirit. &c. &c.

XI. Practici ad unum fere omnes commendant sudorifera, sed ego ipsorum effectum salutarem esse hactenus non observavi. Abbreviant paroxysmum fateor, sed radicem febris tollere nesciunt.

XII. Venae-sectio febrem non tollit, quod si juvet illud fit per accidens, quatenus sanguinem ita disponit ut fortiori fermentationi non auscultet.

XIII. Quum autem novum fermentum febrile, vel ex reliquiis assumtorum, vel ex sanguinis recrementis in declinatione paroxysmi in partes solidas depositis generetur, necesse erit, ut nec ante paroxysmum nec in ipso paroxysmo cibi assumantur, ut & medicamenta salina aliaque sanguinis crasin conservantia in ipsa declinatione exhibeantur eorundemque usus continuetur juxta methodum Medici Angli in Gallia cum sua china chinae. Nimirum si laboret quis febre intermittente, tunc die intermissionis exhibe lenitivum aliquod, ut vesperi specific. febrile, & in accessionis die in fine paroxysmi. Vel die accessionis 4. vel 5. horis ante paroxysmum vomitorium, & in fine paroxysmi exhibe quando sudores profluunt specific. cum aliquot guttulis essent anod. sequenti die, qui erit iterum dies intermissionis, exhibe specificum mane, & vesperi, & die sequenti ante paroxysmum, & in fine paroxysmi, ita continuetur donec cessat febris. Quae facilius vim suam largiuntur uti spirit. sal. armoniac. dentur 1. hora ante paroxysmum, reliqua vero ut salia fixa 2. vel 3. horis melius ante paroxysmum exhibentur.

XIV. Salia volatilia sanguinem nimis rarefaciendo ad diabetem, & atrophiam disponunt.

XV. Si nactus sis febricitantem morigerum bene ipsi consules si in declinatione paroxysmi potum calidum exhibeas, v.g. vinum calidum, cerevisiam calidam, sic enim sudores largius profluent, & omnia frigida tertianariis sunt infesta.

XVI. Vulgares julepi inflant abdomen, & ventriculum relaxant.

XVII. Tertianariis liquida prosunt, quia bilem acriorem diluunt, quartanariis autem nocent.

XVIII. Pro specifico commendo omnibus *antihect. Poter. cum sal. armoniac.* vel *arcan. duplicat.*

XIX. In tertiana pro amuleto sola sufficit camphora.

XX. Felix ille erit Medicus, qui aliquot ante paroxysmum horis, & catharsin leviorem, & sudationem mediocrem citra turbas excitare poterit. Quod si antim. ita saltem figatur ut ter vel quater alvum laxet, post sudores moveat, euporiston habebis in intermittentibus non satis laudandum.

XX. Omnibus febricitantibus diaeta excarnis commendanda.

DE QVARTANA.

I. PUrgantia rarius sunt exhibenda, quibus *mercur. dulc. semper addendus*. Hinc emetica purgantibus praeferuntur.

II. Quartanariis nocet venae-sectio.

III. Quartana ut inter initia caute tractanda, sic multo magis sub finem.

IV. Quartana, quae passim oritur circa aequinoctium autumnale, desinit plerumque inter initia Veris.

V. Ex vino tenui in tempore dato febricitanti robur, & sudor.

VI. Largior potus facilius nocet quartanariis, quam tertianariis.

VII. Quartanarius sputator facile curatur.

VIII. Frigus quartanariis infensissimum, hinc praecordia tegumentis probe munienda, & spir. vini linteis duplicatis saepius ipso in paroxysmo abdomini applicandus.

IX. Vesicatoria facilius juvant in quartana, quam tertiana.

X. Potui ordinario semper amara in nodulo injicienda, qualia sunt *absinth. centaur. min. ruta murar. scordium*, vel saltem *essent. absinth. comp. instillanda.*

VI. Si hydrops supervenerit febri, potior habenda erit ratio febris, quam hydropis, quia hydragoga febrem reddunt deteriorem. Egregie hic juvabit *essent. absinth. martialis*.

XII. Externe pro amuleto conveniunt omnia ex araneis comparata.

DE FEBRIBVS INGENERE.

I. POst omnes febres intermittentes *recidivae metum adimunt amara*. Acida qua acida in omnibus febribus intermittentibus sunt suspecta, sola excepta tinctur. bezoard.

II. Omnes febricitantes quamdiu sputant extra periculum sunt tam in continuis, quam intermittentibus. Lingua sordescens ubique suspecta.

DE FEBRIBVS CONTINVIS.

I. IN synocha saepius sola sufficit venae-sectio modo mature administretur.

II. In omnibus continuis nunquam ab aegro discedito, nisi prius linguam inspexeris.

III. Vomitorium mature exhibitum omnia symptomata toto morbi decursu apparentia reddit mitiora, qualia sunt diarrhoea, dolor capitis, vigiliae, delirium, &c.

IV. Purgantia proprie sic dicta omni morbi tempore nocent.

V. Sudorifera in principio propinata, praesertim si fortiora, & validiora fuerint, majores turbas excitant, & phrenitidem accersunt.

VI. Neque tamen volo ut in principio ab omnibus alexi pharmacis abstineamus; sed temperatiora saltem eligenda statuo, non tam ad sudores promovendos, quam acre absorbendum, & corrigendum.

VII. Dixi alexipharmaca esse exhibēda: quum enim febres malignae in principio saepius febres continuas simplices mentiantur, ne quid omisisse videamur, utique alexipharmaca temperatiora in omnibus febribus continuis dari debent, ut quando malignitas se postmodum prodiderit, Medici prudentia laudetur.

VIII. Acida his in febribus magis juvant, quam in intermittentibus.

IX. Alvus clysmate sollicitanda scilicet frequentius in principio, rarius in statu, vel declinatione,

X. Commendantur quidem opiata, sed velim non nisi summa urgente necessitate, & viribus non omnino exhaustis exhibeantur.

XI. Mihi placent papaverina ex papav. errat. vel emulsion. vel diascord.

XII. Quamvis chymica aliis sint potentiora, his tamen in febribus vegetabilia tutius saepe, & utilius exhibentur, v.g. *decoct. alterans* ex *rad. acetos. fol. tarax. fumar. violar. flor. viol. ros. vel aq. destillatae.*

XIII. Apparatus remediorum non sit copiosus, pauca sequentia sufficiunt, v.g. *c.c. s. igne antihectic. Poter. arcan. duplicat. nitr. perlat. antim. diaphor.*

XIV. Sitim fallit serum lactis citratum.

XV. De febribus continuis omnium optime scripsit *Sydenham*. Ubi de malignis accuratissime *Moraeus* Italus.

DE HECTICA.

I. Cum omnibus hecticis modeste agendum.

II. Hectici non ferunt colliquescentia, destillataque empyreumata per plures septimanas ter vel quater de die ad 4. cochl. assumta valde prosunt hecticis.

III. Lac hecticorum est remedium, si solum, & per intervalla sumatur, plus tamen praestat in febri sine ulcere.

IV. Tinct. illa antiphthisica plus praestat in atrophia ex cruditate ventriculi, quam in vera hectica cum ulcere pulmonum.

V. Querelae de calore nocturno nunquam oscitanter, vel superficialiter a Medico excipiendae, merentur enim & attentionem, & tempestiva remedia.

DE FEBRIBUS MALIGNIS.

I. Si quod movendum vides move, idque aut nunc aut nunquam, fit hoc tutius per emeticum si aeger conqueratur de anxietate praecordiorum.

II. Venae-sectio, vel prodest vel nocet, ita ut difficile sit hic certi quid determinare; tutius tamen esse puto venam secare, modo non peccetur in quanto, idque primo, vel secundo die.

III. Medicus nunquam ab aegro recedat nisi prius inspexerit oculos, quorum insolita mutatio infaustum praedicit morbi eventum, & dum pulsum explorat semper attendere debet, an manus aegrotantis sit tremula.

IV. Epilepsia facile coincidit, hinc semper miscenda sunt specifica alexipharmacis, v.g. *castoreum* ad pauca grana, *cinnab. liquor. c.c. succin. c.c. solar. sal. vol. c.c. viperar.*

V. Septimo die sudores movere bonum.

VI. Primum enema in morbi principio potest esse paullo fortius, sed in morbi progressu omnia debent esse mitiora.

VII. Victus sit tenuis, conveniunt panatellae, brodia instaurantia cum pomis citri parata, cremor hordei, emulsiones.

VIII. Diarrhoea nunquam est salutaris, statim itaque exhibenda sunt alexipharmaca intestina simul corroborantia, v.g. *diascord. c.c. ust. terr. sigillat pulv. bezoard.*

IX. Praesente diarrhoea nunquam venae-sectio tentanda, multo minus praesenti vomitu.

X. Modicum vini concedito praesertim febri petechiali, & peste correptis.

XI. Inflammatio visceris, vel partis alicujus superveniens morbum fere semper facit lethalem, quapropter in prognosticando estote oculati, & quum inflammatio plus valeat in indicando, quam caussa morbi prohibendo, cogimur venam adhuc secare, quocunque etiam id fuerit morbi tempore, saltem ne videamur quid intermisisse.

XII. Spirit. vitriol. egregie alias convenit, sed praesente dysenteria, & catarrho omitti debet.

XIII. Ubi intensus calor ibi exulare jubeto theriacalia, aliaque calidiora.

XIV. Practici tantopere commendant opiata, sed credas te non obtinere illud, quod promittunt.

XV. Vesicatoria quo plura eo efficaciora, videlicet in carpis manuum, & in suris.

XVI. Apparentibus petechiis nihil amplius in primis viis moveri debet, ut hinc vel ipsa enemata eo tempore sint suspecta.

DE VARIOLIS.

I. IN variolis, vel nihil dandum, vel parum.

II. In principio nocent ceu ipsum venenum omnia quae sanguinem magis exagitant, nempe calor musaei, vel lecti, ira, vinum, omnia expellentia, ut satius sit nihil tunc exhibere nisi gravissimum id jubeat symptoma.

III. Ordinarie post 4. vel 5. diem potui ordinario largius instillari debet *tinct. rosar.* vel *bellidis*, vel *violar.* hae enim sunt verum variolarum antidotum.

IV. Plures moriuntur ob variolarum copiam, pauci ob earundem inopiam, ex quo solo abusus expellentium innotescit.

V. Mature prospice oculis, & faucibus.

VI. Si eruptionem variolarum juvare velis, contentus esto remediis vulgaribus mulierculis etiam non ignotis, v.g. *sem.aquileg.aq.fumar.aq.expulsʃ.lap.bezoar.*

VII. Post diem 8. vel 9. tractato aegrum quasi nova febri jam correptum; ab eo enim tempore, ad diem 13. vel 14. usque in maximo adhuc versatur vitae periculo, immo saepius quam in morbi principio, praesertim si fuerit adultus: itaque frequenter exhibenda sunt illa quae sanguinis compagem fartam tectamque servare possunt, v. g. spirit. vitrioli parum refractus, aq. c.c. citrat. *tantillum succi citri in potu ordinario*, julep.refrigerantes; tantum enim abest ut majorem aestum excitare debeamus, ut potius novum istum calorem febrilem compescere studeamus.

VIII. Venae-sectionem merito suspendimus.

DE ATROPHIA.

I. IN membrorum aridura leniores frictiones saepius institutae plus quandoque praestant, quam medicamenta.

II. Cave ne vel poros infarcientibus influxum, & circulationem succi nutricii plus sufflamines, vel spirituosis volatilioribus partes tenues auferendo obstructiones augeas.

III. Temperanda itaque sunt spirituosa oleosis, & pinguibus, v. g. spir. convulsʃ. cum oleo vulpino.

DE PHTHISI.

I. HIc morbus fere semper in principio est ex stomacho (nisi fiat ex haemoptysi) hinc stomachica egregie juvant, v.g. *tinct.antipht. pulv.stomach.cum sal. armoniac.liq.terr.foliat.tinct.aperitiv.Moebii.*

II. Purgantia quovis modo vitanda una cum venae-sectione; haec tamen locum habebit inter praeservantia.

III. Sanguis in pulmone ubi delitescit inevitabiles vitae struit insidias.

IV. Nulli pectoris morbi flocci aestimandi, quia multis ne opinantibus quidem fiunt exitio.

V. Acidulae non nisi praeservationis caussa adhibendae, sed vide ne largius, & frequentius sumantur, nam omnia vitriolata pectori sunt inimica.

VI. Nimius quoque saccharatorum usus nocet, hinc magis mihi placent destillata absque sirupis, & saccharo.

VII. *Balsam.sulph.anisat.* non solum non juvat, sed quandoque facit phthisin.

VIII. *Decocta lignorum* non nisi in principio conveniunt: in progressu tutius datur *decoctum chinae cum herbis vulnerariis*, quale prostat in praxi *Ettmulleri.*

IX. Fonticuli egregiam in principio morbi conferunt operam, in progressu exsiccando nocent.

X. Vinum penitus exulare jubeto cum venere, & ira.

XI. Opiata non nisi in principio conveniunt.

XII. Phthi-

XII. Phthisici vitare debent aërem austrinum, vespertinum, nocturnum, loca subterranea, templa, transitus fluminis.

XIII. Lac qualecunque fuerit non tam exulcerationis pulmonum, quam sanguinis acrimoniae praesentissimum est remedium.

XIV. Quo mitius hic morbus tractatur, eo diutius vis lethifera longas in moras protrahi potest: hinc multi solis vegetabilibus vulnerariis thoracicis contenti, plures in annos vitam protrahunt, dum alii pharmacopoleorum pyxides evacuantes cito moriuntur, placent mihi pauca haec: *rob. passul. conserv. rosar. veron. pilosell. heder. terrestr. scabios. antihect. Poter. pulv. Anonym. lapid. cancr.*

XV. Suffumigia si unquam, profecto hic quam maxime necessaria, & proficua sunt, qualia sunt, quae ex *gumm. anim. juniper. heder. succin. oliban. mastich. tacamahace, styrace parantur.*

DE CACHEXIA.

I. Cachectici, quo lenius purgantibus tractantur, eo citius curantur.

II. In cachexia rarius, in hydrope confirmato saepius purgandum.

III. Primae digestionis hic potior habenda ratio, absolvunt hoc negocium omnia *ex mentha, absinth. juniper. tart. & mart.*

DE HYDROPE.

I. Aut fortiter purgandum aut non purgandum, lenientium enim usum semper insequitur major pedum intumescentia.

II. Hydropici naturam in ferendis catharticis rite explorare potior curationis pars est.

III. Si una purgatio pro voto succedat, brevi instituantur plures, alias inducias concedendo morbo nunquam pacem sperare licebit.

IV. Quo major adest copia aquae, eo fortior poterit esse purgatio. *Infusum croci metallorum* hic multum preastabit, vel *sirup. de spina cervina*, vel *decoct. cortic. interior. sambuc.*

V. Verum si hydrops sequatur phthisin aut labem alius visceris, aut perversam luis venereae curam, aut cancrosam sanguinis diathesin, omnia nocent cathartica, & tali in casu juvant diuretica, praesertim in sexu foeminino, qui purgantia ratione uteri non bene fert, & quod caput rei est iter susceptum, & aëris mutatio.

VI. Omnes formulas antihydropicas ingredi debet *absinth.* ad quamcunque etiam intentionem obtinendam praescribantur.

VII. Quamvis vinum in plurimis noceat, morbis hydropicis tamen salutare est, quia fermentum vitale restaurat, & sanguini robur addit.

VIII. Spir. vin. semper nocet hydropicis.

IX. Pro potu ordinario prosunt *vinum absinthites, cerevisia absinthites*, vel alliata, vel *enulata, cum radic. raphan. sylvestr. cochlear. salviar. salvia, ruta muraria, agrimon.* &c.

X. Omnia frigida, & aquosa nocent, v. g. aqua fontan. julep. cerevisia tenuis, decoctum hordei.

XI. Omnia externa pro fuco sunt, solo excepto spir. juniper. vel spir. vin. tartarisato.

XII. Venae-sectio ceu pestis fugienda, scarificationem profuisse novimus, sed credimus non fuisse veram ascitem sed anasarcam.

XIII. Hoc in morbo fortuna quandoque juvat audacem timidumque deserit, utrinque anceps dubiae aleae eventus.

XIV. Uti in Phthisi quandoque plus praestant remedia vulgaria, ita hoc quoque in morbo saepius absinthinea, sambucina, ebulina, juniperina omnibus caeteris palmam praeripiunt.

XV. Pulvis bufonum misceri debet cum rad. laxativ. ascendendo singulis diebus

ad scrup.i. usque ex gr. si *pulv. bufonum* gr. vi. *cum* scrup.i. *jalap. dedisti* altero die scrup.sem. pulv.bufon.cum scrup.i. jalap.dari pt. &c.

DE ICTERO.

I. OMnes calculosi facile fiunt icterici, & vice versa.

II. Icterus sine febri facilius curatur, quam si sit cum febre, & corporis atrophia.

III. Vomitorium hic admodum necessarium est ad fermentum elutriandum, quo praemisso detur ter de die *aq. contra icterum Timaei* ad 4.cochl. singulis dosibus addendo gt.24. tinctur.mart.

DE ERYSIPELATE.

I. VEnae-sectio in quavis inflammatione est administranda.

II. Purgantia in vigore inflammatorio semper nocent.

III. Fuge omnia frigida, iram, & terrorem.

IV. Externa sint mitiora v.g. *rob. sambuc.* (theriac.rusticorum) *aq. flor. sambuc.* cum tantillo sp. vin. *theriacal.vel camphorato.*

V. *Pulvis erysipelatos. Myns. farina. liquirit.* cum stuppa cannabina praesertim in erysipelate mammarum egregie juvat.

DE ANGINA.

I. NUnquam omittenda venae-sectio, sub lingua,& si mature fueris vocatus in brachio, vel habita ratione circumstantiarum in pede.

II. Angina sedulo distinguenda a tonsillarum tumore, & inflammatione, illa curatur bezoardicis, haec anticatarrhalibus.

III. Semel anginosus facile eodem saepius corripitur morbo.

IV. Frigida sunt anginosis inimicissima.

V. Eodem carbone notentur purgantia.

VI. Quies partium inflammatarum admodum necessaria, hic aeger parum loquatur, nec gargarisando fauces irritet, praestat gargarismum saepius in ore detinere.

VII. Inter prophylactica vix datur praestantius remedium, quam fonticulus in brachio excitatus.

VIII. Blandiora diaphoretica in curatione ferunt punctum.

DE PLEURITIDE; ET PERIPNEUMONIA.

I. SAnguis venae-sectione extractus, si statim abeat in coagulum, indicat venae-sectionem aliquoties repetendam esse.

II. Sanguis etsi saepius mittatur, semper tamen in parva quantitate erit extrahendus.

III. In pleuritide maligna,tutius est venae-sectionem omittere, quamvis cogamur aliquid dare consuetudini.

IV. Purgare pleuriticum est eum maximo exponere vitae periculo.

V. Potus frigidus multos enecat,quos morbus vincere non potuisset.

VI. Omnia dysenterica sunt etiam antipleuritica.

VII. Sudorifera initiora omnem absolvunt paginam, ita ut vel solum antim.diaphor. pro curatione sufficere possit.

VIII. Opiatis seu infidis remediis, hic non admodum fido.

IX. De Paracenthesi inter quartam, & quintam costam multa dicuntur, sed quis anceps hoc adhibebit remedium.

X. Qui novit unius visceris, vel partis solidae inflammationem curare,novit omnes inflammationes curare.

DE OPTHALMIA.

I. REmedia chirurgica agunt hic efficaciter, venae-sectio scarificatio, vesicatoria, fonticuli, setacea, hirudinum applicatio ad vasa temporalia.

II. Pur-

II. Purgantia si unquam profecto hic sunt necessaria.

III. Aër frigidus oculis infensissimus.

IV. *Alumen vitriol. album*, & *tutia* sunt anima oculi.

DE HEMORRHAGIA.

I. Stercus suillum utcunque sordidum sit medicamentum, praesentissimum tamen fert auxilium externe, & interne.

II. Purgantia rarius hic prodesse solent.

III. Omnia ex vitriolo praeparata, & interne fidelem spondent opem.

IV. Venae-sectio nunquam negligenda, satis tamen est sanguinem in parva quantitate extrahere.

DE EMPYEMATE.

I. Quum sanguis semel extravasatus statim putredinem concipiat, videndum ut sive id factum fuerit a casu ab alto, a percussione, vel contusione, sanguis mature discutiatur, id quod egregie praestant diuretica, & si vires ferant blandiora sudorifera, qualia sunt *lapid. cancr. sang. hirci* cum *aceto flor. sambuc. aqua cherefol. sperm. Ceti.*

II. Verum in principio nunquam omitti debet venae-sectio.

III. Quod si pus jam factum sit, conveniunt decocta pectoralia vulneraria, inter quae eminet *scabiosa*, & *heder. terrestr.*

IV. Si febris adsit detur *antihect. Poter.* plures per dies.

V. *Antim. diaphor.* est empyicorum solacium, sed ad drach. i. cum flor. sulph. dari debet.

VI. Paracenthesis aut statim, aut nunquam instituenda.

DE SPUTO SANGUINIS SIVE HAEMOPTYSI.

I. Quemadmodum venae-sectio hic semper necessaria est, ita purgantium usus nunquam sine periculo.

II. Electuarium cujus meminit *Boyle in Philosoph. experiment.* ex *conserv. rosar.* & *sem. hyosciam.* praesentissimum remedium est.

III. Verum quum solum adstringat, interponenda sunt medicamenta sanguinis grumos dissolventia, v.g. lapid. cancr.

IV. Vinum exulare debet.

V. AEger parum, vel nihil loquatur.

VI. Fumus nicotianae haemoptysicis est infensissimus.

VII. Quum hic affectus facile abeat in phthisin, suadenda sunt omnia, quae exulcerationem impedire possunt, qualia sunt vulneraria paullulum adstringentia, v.g. *plantag. portulac. heder. terrestr. pyrola.*

VIII. Somnus longior omnibus prodest haemoptoicis, & phthisicis.

DE ISCHURIA RENALI.

I. Malum hoc saepius radicaliter est ex ventriculo; hinc juvant illa quae suos effectus in primis viis exerere solent, e.g. lapid. *cancr. tartar. vitriol. sal. armon. acidulae sal. vol. succin.*

II. Venae-sectio quandoque valde necessaria est praesertim ubi vasorum distentio; institui autem potest vel in pede, vel in brachio.

III. Diuretica semper sint mitiora.

IV. Clysteres renibus, & viis urinariis egregie opitulantur, componi debent ex *decoct. carminat.* cum *terebinth. stercore equino sal. tart.* vel *liquor. c. c. succinato.*

V. Quum vinum generosum soleat esse diureticum, & simul stomachicum, subinde propinari potest unum vel alterum cochl. in quo prius infusum fuerit *stercus equinum*, vel ovillum *si cum vino exprimatur* est egregium.

VI. Balnea hic quoque suam spondent opem.

VII. In morbi progressu omnibus remediis admisceri debet *cinnabaris*, & *succinata*,

ta, quo nervinum genus corroboretur, & epilepsia avertatur.

VIII. In acute febricitantibus, & infantibus epilepticis, vel variolis Medicus semper quaerere debet, an urina rite profluat, quum in his morbis maximo cum aegrotantis periculo supprimi soleat.

IX. Sedulo Medicus attentus sit in caussam, num oriatur ex sanguinis grumo, an pure, viscido muco, contractione, &c.

DE CALCULO RENUM.

I. SEmper eo annitendum ut alvus sit lubrica, tum in paroxysmo, tum extra paroxysmum.

II. Hinc omnia laxativa, quae hypochondriacos juvant, juvant etiam nephriticos.

III. Omnia amara conducunt nephriticis.

IV. Fortiora diuretica in paroxysmo dolores augent, sanguinem accendunt, ventriculo nocent, extra paroxysmum renes infarciunt, & calculi generationem promovent.

V. Vitanda quoque sunt diuretica, si renum adsit exulceratio, cui curandae egregie conducunt terebinthinata.

VI. Opiata cum lubricitantibus vulgo dictis, vel potius acrimoniam urinae demulcentibus v.g. *ol. amygd. dulc. emulsiones*, *decoct. Forest.* & clysteres omne ferunt in paroxysmo punctum.

VII. Omnia *carminativa* prosunt nephriticis praesertim *ex chamomilla* parata; hinc quae prosunt colicis, prosunt etiam nephriticis.

VIII. Ventriculi semper habenda est ratio, quia calculi semper fere radicaliter ex ventriculo.

IX. *Usus herbae theae* quotidianus, egregie praeservat a calculo.

X. Praeservationis gratia exhibendum est vomitorium tempore vernali, vel etiam autumnali.

XI. Si in calculo vesicae paracenthesin instituere velis sequere methodum famosi istius lithotomi Galli, qui sine ullo aliquo apparatu, & remediorum usu sectionem instituit cultello falcato ad latus perinaei sequens situm fibrarum, & exiguum saltem vulnus infligens, si prius aeger aliquoties ob ambulaverit, quem insidere jubet in sinu famuli absque ulla ligatura, post indit duos digitos in podicem, & calculum sine ulla vi sensim protrudit ex vesica in collum, quo facto paracenthesin instituit, & aegrum spatio 7. dierum pristinae reddit valetudini, exemto calculo collum vesicae retrudit, & sic impedit effluxum urinae per vulnus. Mentio fit hujus lithotomi apud *Ronheusen lib. 2. obs. 1. p. 8. & 9.*

DE MICTV CRVENTO.

I. QUies item *decoct. Myns. contra mictionem* malum hoc facile tollere possunt.

II. Vide ut alvus semper sit lubrica, sed cave ab aloëticorum usu.

III. Purgantia hic nocent.

IV. Fonticulus in brachio multum prodesse potest.

DE DYSVRIA, ET STRANGVRIA.

I. COnveniunt omnia ex chamomilla.

II. Ventriculi habenda est ratio.

III. Prosunt carminativa, quia acidum corrigunt.

IV. Diuretica plus nocent.

DE CATARRHIS.

I. DEcantata in his morbis sunt remedia, fonticuli, vesicatoria, venae-sectio sudorifera, & suffumigia.

II. Inter opiata merito laudantur *pilul. de styrac. pilul. de cynogloss.* Favent *theriac. recens*, *theriac. coelest.*

III. Prae-

III. Praeservationis gratia semper luna decrescente corpus blande purgandum.
IV. Abstinentia a coena catarrhosis commendanda.
V. Inter specifica laudem merentur omnia ex ligno sassafras, v.g. *essent. lign. sassafr.* cum spirit. vin. *tartarisato, aq. lign. sassafras*, cum vino parata, (quod enim est egregium stomachale.)

DE HYDROCEPHALO.

I. IN infantibus recens natis quandoque tumor in capite deprehenditur, qui non est a sero, sed a sanguine extravasato ob partus difficultatem, & vel vulnerariis discutientibus in sacculo cum vino addito tantillo spiritus vini coctis curatur, vel sectione, hinc vide ne talem infantem habeas pro hydrocephalo.
II. *Radix laxativ.* a gr. sem. ad i. ii. vel plura etiam infantibus exhibita valde efficax est.
III. Externe convenit fotus in forma sicca ex pulv. sabin, & semin. cumin.

DE VIGILIIS.

I. PEdiluvia ex lactuca, verbena, capitibus papav. albi alterata, hic multum praestant.
II. Tantum abest ut opiata semper somnum inducant, ut quandoque noctes reddant magis inquietas.
III. Opiata semper horis vespertinis, nunquam matutinis sunt exhibenda.
IV. Theriaca recens largius sumta ante decubitum in naturis frigidioribus rarius fallit.
V. Plus spei pollicetur *theriac. coelest.* vesperi ad gr. iv. vel vi. data, si aegri conditio ferat.
VI. *Succolada* vesperi cum vino malvatico, vel lacte sumta sensibus somnum conciliat.
VII. In subiectis calidioribus prosunt *emulsiones*.
VIII. Puerperae saepius vigiliis torquentur, tutissimum omnium remedium est, si tempora medulla cruris vitulini, plantae pedum autem saevo hircino illinantur.
IX. *Vinum absinthites cum verbena* paratum est egregium somniferum.

DE VERTIGINE.

I. OMnia epileptica hic conducunt.
II. Vix datur praestantius remedium, quam *emeticum*, modo uterus id ferat.
III. Venae-sectione in manu instituta multis profuit vinosis vertigine laborantibus.
IV. Semper ejusmodi remedia eligenda sunt, quae respiciunt primas vias.
V. *Tinct. succini* parcius sed saepius data cum *sirup. flor. poeon.* merito inter specifica refertur.

DE EPILEPSIA.

I. HIc varia generosa tentanda sunt remedia (1.) Venae-sectione variis in partibus instituenda, (2.) Hirudines vasis sedalibus adhibendae. (3.) Vomitoria saepius exhibenda, (4.) excitetur fonticulus in brachio, & setaceum in nucha. (5.) Cauterium actuale applicetur vertici capitis, ulcus autem diu apertum servandum.
II. Omnibus purgantibus *mercur. dulcis largius addendus* nempe ad gr. xv. vel scrup. i.
III. Cura sudorifera per *decoctum lignorum* instituta nunquam non salutaris esse potest.
IV. Innumera commendantur specifica, sed pauca famam sustinent, mihi placent *cinnabarina, cinis talpae, pulv. ex secund. spir. sang. hum. opiata.*
V. Foeminae facilius fiunt epilepticae, quam viri, sed minori cum periculo, quia etiam facilius curantur.

VI. In infantibus lactantibus malum hoc fere semper ex primis viis, hinc *acidum absorbentia*, & *clysteres carminativi* optime conducunt.

DE APOPLEXIA.

I. STatim *fortius vomitorium infundendum*, v.g. *sirup. emetic.* ad drach. vi. *vel tart. emet.* ad gr. vi.

II. Venae-sectione omissa Medicum apud vulgus reddit negligentem, adhibita exosum, si aeger post venae-sectione moriatur.

III. Clyster acrior qualis est antimoniatus ocius injiciendus.

IV. Cauterium actuale vertici capitis, & nuchae adhibendum.

V. Plantae pedum urtica urente acrius fricandae sunt.

VI. Regioni ventriculi spir. vini optime dephlegmatus linteis duplicatis imponendus.

VII. Post paroxysmum scarificatio instituenda, setaceum applicandum, fonticulus excitandus, sputatio promovenda, purgandum, sudandum, & cerebrum cum ventriculo roborandum.

VIII. Senibus egregie prodest succolada, & ambra.

DE PARALYSI.

I. VEnae-sectio paralyticis rarius prodesse solet.

II. Purgantia fortiori stimulo sunt exaltanda, & omnia debent esse mercurialia h.e. de mercurio dulci participare, nisi salia corrosiva in corpore praedominium obtineant, quod in paralysi scorbutica, & colicam excipiente fieri solet; sic enim mercurius dulcis abit in sublimatum, vel praecipitatum.

III. Thermae omnibus externis praeferendae, sive sint naturales, sive artificiales *ex calce viva, sulph. & acervo formicarum* paratae.

IV. Harum usum praecedere debent universalia, qualia sunt purgantia, praeparantia, & aperitiva.

V. Inter specifica laudem meretur *vinum salviatum* parcius tamen sumtum, & *tinct. succini cum castoreo.*

DE DOLORE.

I. UBi dolor ibi facile inflammatio, & suppuratio fieri potest.

II. Circa externum usum cautus sis, & prudens tutissimum est *empl. nostrum anod.* addito *diascordio*, *vel theriac.* hoc enim emplast. malum ex quacunque etiam ortum fuerit caussa, nunquam reddit deterius.

DE ODONTALGIA.

I. PRodest venae-sectio in manu, vel etiam sub lingua.

II. Alvus sit lubrica, & quandoque hydragogum exhibendum, hinc *radix laxativ.* semper tuta.

III. Dolor dentium quandoque infallibile est signum conceptionis, quod plurimae confirmabunt mulierculae.

IV. Vesicatorium nunquam negligendum.

V. Theriaca recens externe imposita haud exiguam confert medelam.

VI. *Aq. asthmatica*, vel *mirabilis*, vel *lil. convall.* triplici infusione florum recentium parata in ore detenta egregie sedat dolorem.

VII. Ipsum opium cavo denti inditum doloris demulcet atrocitatem.

VIII. Fumus seminis hyosciami carbonibus injecti ore haustus multis profuit, praesertim si dolor fuerit a vermibus.

IX. Omnia frigida, omnia fervida, ut & saccharata nocent.

DE CEPHALALGIA.

I. ALvus quotidie suo respondeat officio.

II. Hic affectus utplurimum est per consensum, rarius per essentiam, excepta lue venerea, & scorbuto; hinc fere semper emeticum dari potest, sexu sequiori tamen excepto.

III. Cly-

III. Clysteres, & suum conferunt in juvando symbolum.

IV. Usus obtinuit, ut *purgantia in forma pilular. ante decubitum dentur*, quibus *mercurius dulcis recte miscetur.*

V. Venae-sectio in fronte, manu vel pollice pedis nunquam erit frustranea.

VI. Arteriotomia in temporibus, & vesicatoria juxta aures generosa hujus morbi sunt remedia.

VII. Opiata palliative curant, idque non sine periculo gravioris recidivae, vel affectus lethargici.

VIII. Optimum est remedium non satiari cibis.

IX. Vinum nocet capiti.

X. Topica in forma liquida multis sunt suspecta, idque non sine ratione, placent mihi frontalia in forma sicca ex *flor. pap. rhead. betonic. paralys. rosar. populi summit. anethi. nucleis persicor.*

XI. In febribus intermittentibus *aq. rosar.* linteis duplicatis frequenter apponatur temporibus.

XII. In dolore capitis ex caussa frigida, & humore pituitoso prosunt spirituosa, v. g. *spir. convuls. aq. cephal. Carol. V. tinct. castor.* & alia foris adhibita, vel *emplastr. de ranis cum mercur.*

DE OCULORUM DOLORE.

I. Vitanda sunt lucida, radii solares, frigida & acria.

II. *Sacculi floribus euphrasiae, cyani, chamom. summit. anethi* referti, & spir. vini *aspersi* egregie prosunt foris impositi.

DE AURIUM DOLORE.

I. Frigida, & acria auribus sunt inimica.

II. Praestat species pro fomento sacculo inclusas cum lacte coctas auribus imponere.

DE ARTHRITIDE.

I. Praeservatoria semper danda ante aequinoctia, & solstitia.

II. Purgantia fortiora, & sudorifera calidiora rarius bene cedunt.

III. Praeferuntur blandiora laxativa, infusa, v. g. & pilul. aloëtic.

IV. Vomitus quidni proderit arthriticis, quum malum hoc radices suas habeat in depravata digestione.

V. Totius curae negocium consistit in accuratissima diaeta quoad sex res naturales, omnia enim reliqua medicamenta exceptis stomachicis vilipendo.

VI. Lac est unicum arthriticorum solacium, vel si haec cura displiceat convenit electuar. ex amaris, quale habet *Sydenham*, tum in, tum extra paroxysmum, quia omnia amara sunt stomachica, & tonum viscerum corroborant.

VII. Arthritici tandem fiunt hydropici, hinc prosunt hepatica vulgo dicta, h. e. amara, & aperitiva.

VIII. Vinum exuletur, & pro potu ordinario commendamus *tinct. sarsaeparill.* vel *terevisiam medicatam ex rasur. c. c. enulae chamaedr. & chamaepith.*

IX. *Essent. carminat. Wedel.* vel *spirit. carmin. de tribus*, vel *tinct. tartar. opiata* egregie prosunt in ipso paroxysmo.

X. Fonticuli quo numero plures eo efficaciores, quia est morbus articulorum.

DE ARTHRITIDE VAGA.

I. Pilulae arthriticae *Schoefferi* ad gr. xv. datae, & sudoriferum *ex theriac. aq. fl. sambuc. mist. simpl. tinct. tartar. succo lumbricor. terrestr.* gutt ulis aliquot. tinct. opii brevi cicurant hoc monstrum.

II. Externe placet nobis *cataplasma ex beccabunga, sapone, stercore vaccino, & lumbricis.*

DE VARIIS VISUS LAESIONIBUS.

I. Pilulae cephalicae sive ophthalmicae, semper luna decrescente exhibendae.

II. Conveniunt fonticuli, scarificationes, setaceum.

III. Remedia interna sunt stomachica, & cephalica, v. g. salvia, euphras. anthos, &c.

IV. Inter collyria excellunt infusa antimonialia.

DE AUDITUS LAESIONIBUS.

I. Eadem remedia chirurgica hic applicari possunt.

II. Venae-sectio in pollice manus egregie prodesse solet.

III. Instillantur auribus spirituosa, *aqua magnanimit. l'eau d'Hongrie*, *spir. vin. tart. sassafratus*.

DE PHRENITIDE.

I. Venae-sectio in pedibus instituenda, & reiteranda.

II. Carpis manuum vesicatoria sunt applicanda.

III. Plantis pedum revellentia, v. g. sapo niger, brassica capitata, muria condita, fermentum.

IV. Capiti resolventia, & discutientia sunt imponenda, v. g. columbae, & gallinae recens dissectae.

V. Blandiora acida, & pulveres cinnabarini cum emulsionibus inter interna omne ferunt punctum.

DE MANIA.

I. Vomitoria fortiora prosunt.

II. Venae-sectio largior conducit.

III. Somnus quovis modo conciliandus.

IV. Omnes maniaci generose ferunt generosa remedia, hinc est quare agyrtae, & circumforanei felicius interdum hujusmodi morbos curent, quam Medici rationales.

V. Pro potu ordinario convenit serum lactis.

DE RABIE.

I. Ulcera diutius servanda sunt aperta.

II. Usus diaphoreticorum plures septimanas continuandus, quum hic morbus admodum infidus sit.

III. Specifica vide apud Timaeum.

DE MALO HYPOCHONDRIACO, ET SCORBUTO.

I. Huc spectant omnia, quae de vitiosa chyli distributione diximus.

II. Alvus semper debet esse laxior, eum in finem conveniunt pilulae *Weibelii*, vid. *Schroëd.* hypochondriacae *Zuvoëlffer.* melanagog. *Mynsicht.* tartareae *Quercet.* sive *Schroeder.* aloëticae Francof. vel *vina passulata*, *serum lactis passulatum cum fol. senn.* omnia ex tart.

III. Inter hypochondriaca juvant acidulae, in scorbuto confirmato nocent, vel saltem sine periculo suaderi nequeunt.

IV. Venae salvatellae sectio omnibus creditur prodesse.

V. Omnes hypochondriaci sunt flatulenti, hinc admodum conducunt enemata.

VI. Tempore vernali semper exhibendum est emeticum.

VII. Inter specifica laudant martialia, & balsamica, v. g. omnia ex pino, omnia ex sal. armoniaco, *arcan. duplicat. elixir. antiscorb. tinct. aperitiv. Moebii.*

VIII. Omnes scorbutici habent ventriculum debiliorem, hinc egregie prodest *Zingiber* in India *condit.* succolada, vinum malvaticum.

IX. Omnes scorbutici bene ferunt nervina, & antispasmodica.

DE GONORRHOEA.

I. QUi bene hic purgat bene sanat.

II. Adstringentia non nisi praemissis purgantibus locum habent.

III. Mercur. dulcis omnibus purgantibus misceri debet.

IV. Si adsit exulceratio in urethra prodest injectio ex *decocto flor. rof. aq. calcis vivae, spir. flor. sambuc. trochiscor. alkekengi*, & *melle rosar.*

DE SUPPRESSIONE MENSIUM.

I. VEnae-sectio crescente Luna instituenda in brachio, ante novilunium in pede.

II. Purgantia debent esse aloëtica, & quum hic affectus curetur ut cachexia, convenit vinum medicatum ex hepaticis, & spleneticis.

III. Instantibus mensibus potus frigidus, omnia frigida, & acida, ira, moeror, terror quovis modo sunt fugienda.

IV. Ante omnia ventriculi habenda est ratio, hinc omnia stomachica sunt etiam uterina, solis exceptis acidis.

V. inter specifica succinum, cinnabar. & myrrha atque omnia ex his parata principem obtinent locum.

VI. Quae nervis, & cerebro sunt dicata conveniunt quoque utero.

DE FLUORE ALBO.

I. CUratur ut gonorrhoea, & hic locum habet vulgare: qui bene purgat bene sanat.

II. Prodest quoque venae-sectio.

III. Ante omnia attendendum ad chylificationem.

IV. *Liquor. c. c. succinat.* & alia antiepileptica hic multum praestant.

V. Acidulae multis fuere proficuae.

VI. Adstringentia disponunt ad cachexiam, & febres.

DE SUFFOCATIONE UTERI.

I. OMnia quae hypochondriacos juvant, juvant quoque hystericas.

II. Omnia purgantia nocent hystericis, enemata autem egregie prosunt.

III. Dulcia, acida, frigida, suaveolentia, ira & terror pestis instar fugienda.

IV. Emeticum statim exhibitum ipsum tollit paroxysmum.

V. In ipso paroxysmo omnia illa sunt adhibenda quibus epileptici excitari solent.

VI. Quippe paucis contenti esse possumus, v.g. spir. sal. armoniac. *tinct. succ.* cum opio, *aq. menth. puleg. epilept. Lang. pulv.* Timaei ex *margar. foecul. bryon. castor. & ol. rutae.*

DE MORBIS GRAVIDARUM.

I. TError, ira, casus, percussio, & omnia foetida procurant abortum.

II. Venae-sectio medio gestationis tempore administrata, remedium est nulli secundum.

III. Primis mensibus dari debent, quae juvant chylificationem, vel si necessitas non urgeat, nausea & vomitus soli naturae relinquantur.

IV. Nulla diarrhoea tuta est.

V. Tussi medentur pil. ex styrac. ambra, & laudano opiato.

VI. Quandoque ad confortandum danda sunt spirituosa, v.g. *aq. epilept. Lang. aq. mirab. ceras. lavendulata, bals. embryon. vinum Hispanicum.*

VII. Omnia acida, & vinosa nocent gravidis.

DE PARTU DIFFICILI.

I. NUlla danda sunt remedia foetum expellentia, nisi ubi jam omnia ad partum fuerint disposita, hoc est antequam aqua effluxerit, & os uteri fuerit apertum.

II. Alvus constipata reddit partum difficiliorem, hinc clysmata egregie prosunt in partus difficultate.

III. Si foetus situ praeternaturali egredi conetur, stolidum est expellentibus velle uti remediis.

IV. Non omnes dolores sunt dolores partus, dantur enim dolores nothi vel spurii vulgo, qui ad spasmos intestinales, & consequenter uterinos referri solent, quos a veris distinguere res est magni momenti.

V. Frigus omnibus parturientibus est infensissimum.

VI. Inter partum promoventia excellunt succinata, cinnabarina, glacies Mariae, borax Veneta, aq. meliss. aq. puleg. aq. cinam. aq. epilept. Lang. bals. embryon.

VII. Si foetus fuerit mortuus, satius est eum frustulatim uncis extrahere, quam ad matris internecionem usque eum relinquere.

VIII. Si foetus per tres vel quatuor dies haeserit in partu, merito habetur pro mortuo.

IX. Quae sanguinis spirituascentiam promovent, partum accelerant.

X. Quae humectando relaxant, v. g. fomenta, balnea; & juscula lubricitantia optima sunt.

DE PUERPERIS.

I. Puerperae tractari debent quemadmodum graviter vulnerati tractari solent.

II. Statim restaurans aliquod, v.g. unum vel alterum cochl. vini calidi, vel cerevisiae calidae exhibendum.

III. Quies est imperanda.

IV. Somno non statim indulgendum.

V. Morbi puerperarum ad unum fere omnes ex mala victus ratione, & ex frigoris susceptione ortum trahunt.

VI. Frigus pestis est puerperarum.

VII. Non statim debent satiari cibis.

VIII. Diaeta excarnis praeservat a febribus.

IX. Terror mille malorum est auctor.

X. Optimum praeservativum est, si puerpera corpora corpore existente quieto, & mente tranquilla ad diem undecimum usque in lecto detineatur.

XI. Melius est alvum primis diebus siccam esse, rite interim fluentibus lochiis, quam si diarrhoea coincidat, quae semper monstri quid alit.

XII. Purgantia ceu ipsum venenum fugienda.

XIII. Potus semper sit tepidus.

XIV. Plus enim periculi a remediis refrigerantibus, etiam ubi intensus adest calor, quam a calidis.

XV. Si lochia non rite fluant, detur tinct. myrrh. tinct. antimon. sperma Ceti, succin. cum myrrha.

XVI. Quamprimum puerpera febri corripitur, respiciendum erit ad lochia, & ejusmodi danda sunt remedia, quae horum fluxum promoveant, vel saltem non retardent, v.g. c.c. sine igne *lapid. cancr. antimon. diaphor. cinnab. antimon. myrrh. rubr. sal. vol. c.c. succini. tinct. myrrh. tinct. antimon. aq. puleg. aq. flor. cheiri, aq. hysterica.*

XVII. Saepius praesenti etiam febri fluunt lochia, sed ob continui solutionem intus factam adest inflammatio, unde febris, & consequenter convulsiones, & mors.

XVIII. Puerperae febricitantes facile fiunt epilepticae, quod probe notandum, ut semper ad futura graviora mala in medendo respiciamus.

XIX. Febris lactea, quae quarto vel sexto die supervenit, est ephemera, & solius naturae auxilio levi subsequente madore tollitur.

XX. Dolor post partum est, vel a spasmo, vel a grumis sanguinis, convenit *elix. propriet. ol. amygd. recens expressum, sperma Ceti.* Externe *ungent. carminat. Mynf.* & sac-

sacculus paregoricus ex *flor. melilot. sambuc.* & aliis *carminativis*, cum vino, vel lacte coqui possunt, & calide imponi.

XXI. In erysipelate mammarum conveniunt ex *rob. & aq. flor. sambuc.* externe mammae leviter fricentur scopula ad dissolvendum lac, deinde imponatur *pulvis contra erysipel. Myns.*

XXII. Aër frigidus quocunque modo admissus nocet.

XXIII. Ad lac exsiccandum convenit chaerefolium cum butyro frixum foris impositum, sparatrappa ex cera, & ol. rosar. empl. de spermat. Ceti empl. de minio.

NOTAE IN PRAXIN

BARBETTIANAM.

IN praefatione Auctor dicit, *se supra centum consuluisse Auctores, & nihil exscripsisse*. Quod equidem laudandum esset, si illi Auctores in arte medica non fuerint celebres, & in praxi felices.

Verum quum ex centum forsan unus fuit, qui acerrimo praeditus judicio morborum caussas eorundemque curationem methodicam proposuerit, mirandum quod Auctor ita ambitiose omnia pro suis inventis vendere voluerit, quum tamen pluribus in locis eadem verba ex Auctoribus aliis *sine Auctoris propria allegatione reperiantur*. Id quod vel in primi morbi (epilepsiae) definitione patet, quae verbotenus ex Riverio exscripta est.

Proprio ubique usus sensu, & judicio. Nihil sane admittendum, quod non clare & distincte percipiamus, praesertim in medicina, *ubi à crisi, & Medici judicio tota hominis salus dependet*: omnia itaque quae legimus apud Auctores, quaeque ab illis nobis saepissime summo cum studio recommendantur, illa inquam non ob nudam aliquam auctoritatem sine judicio, & examine prius instituto statim aegris sunt exhibenda, quia nusquam tuta fides, & periculosum tam facile cuilibet credere, quia sic facile etiam decipiemur.

Verum in caussarum morbificarum medendi methodo, & medicamentorum inventione, semper proprio uti sensu, & judicio non minus periculosum est quam ambitiosum, quia sane oculi plus vident quam oculus.

Doctoribus se scripsisse dicit, quod equidem verum; qui enim non fidelem habuerit praeceptorem in praxeos hujus explicatione, incidit facillime in scyllam evitaturus charybdim, neque Tyronibus haec scripta sunt, quia impossibile erit claram, & sufficientem morborum cognitionem hoc ex fonte haurire, quia brevitati studuit Auctor, & praecipua saltem notavit, ut eorum perlectione recordari possimus eorum, quae de hoc affectu apud alios legimus Auctores, quaeque non minus necessaria sunt Medico, quam illa generalia, & praecipua ab Auctore tradita. Brevitas quidem laudanda, sed dum brevis esse laborat, obscurus fit.

Huic malo mederi voluit Dekkerus doctissimus, & felicissimus Medicus, qui notas elegantes edidit in praxin Barbettae; verum nec omnia notatu digna tradidit, neque obscura semper & luce indigentia pro voto, & desiderio Tyronum explicavit, saepius etiam formulas communicavit, in quibus opium, & acida videntur excedere, ita ut operae precium sit, & hujus notis novas superaddere.

Pituitam vocavi lympham crassam, &c. Lympha duplex est, tenuis & fluida & viscida sive crassa, haec generantur quando fluida, vel a restagnatione longiori, vel ab ambiente frigore, vel a cibis frigidis viscidis, & glutinosis incrassescit, & coagulatur. Provocat ad examen, & excipit lympham in ventriculo, & intestinis, quia ita immista, & aliis humoribus, sic in ventriculo adjunctum habet spiritum acidum, in intestinis bilem, & succum pancreaticum, & pura ibidem inveniri nequit.

LIBRI PRIMI DE *Capitis Affectionibus.*

CAP. I.

DE EPILEPSIA.

A Morbi vehementia vocatur etiam morbus Herculeus, ab ejus magnitudine morbus sacer; sacer enim significat etiam magnum. Auri sacra fames, i. e. magna.

Nonnulli Theologi in ea sunt opinione, omnes daemoniacos, quorum mentio fit in sacra Scriptura, fuisse epilepticos, & morbi hujus curationem dici spiritus malefici ejectionem, & exorcismum. Saepius enim tot monstrosa adsunt hoc in morbo symptomata, ut pro obsessis habeantur, *sic vidimus epilepticam coelibem adhuc corpore obeso praeditam, succique lascivialis, & libidinosi plenam, quae tantas passa est convulsiones abdominis, & colli contorsionem, cum omnimoda ἀναισθησίᾳ, ut a primis Medicis pro obsessa habita fuerit. In ipso enim paroxysmo inter ejulatus, & clamores peregrina quaedam vocabula protulit, quae tamen paullo post adhibitis convenientibus remediis aliquamdiu convaluit.*

Omnia enim haec a caussis naturalibus fuisse orta semper hactenus credidi, & me magis mea in opinione confirmavit *Rodericus à Castro* in suo de affectibus mulierum erudito tractatu c.2. l.2. de epilepsia ex utero.

Videtur itaque hoc in affectu divini quid latere, quod nec dici nec scribi possit, praeprimis illis, qui in quatuor humoribus vulgaribus circa morborum explicationem quiescunt. Et nemo negabit daemonem monstrosis istiusmodi ex Dei permissu uti morbis ad torquendos homines, talique sub larva plurimis imponere malignum illum spiritum, humani generis hostem aeternum.

Definitio.) Medici contenti sunt explicatione, & clara ac perspicua descriptione, sive illa legibus logicorum conformis sit sive non modo sit ita clara, ut affectus natura inde clare & distincte percipi possit.

Convulsio.) Proprie loquendo non est convulsio, quae est membri alicujus contractio, permanens & dolorosa ut in tetano, &c. Explicata vero per motum convulsivum potest stare loco generis.

Plerarumque.) Nonnunquam totum corpus cum omnimoda sensuum externorum, & internorum, & ablatione convellitur, saepius etiam & quidem frequentius pleraeque partes convulsivae moventur, brachium, pedes, digiti, caput: vidi in quibus sola facies, & potissimum oculi cum frontis musculis convellebantur.

Plerumque laesione.) Rectius definitur per functionum animalium laesionem ad tempus, sive detentionem, quam per abolitionem, ubi enim tales functiones plane abolitae sunt, vix vita superstes erit. Neque semper omnium adest sensuum laesio, sed aliquorum, saepius mens remanet, & sensus constant, partibus interim sub capite mirum in modum convulsis: saepius tactus, & visus laeduntur, salvo manente auditu, ut aegri audiant quae dicantur, nihil tamen sentiant, videant neque loqui possint, quod aliquoties in epilepsia scorbutica sive hypochondriaca observavi: vide exemplum de moniali a Riverio allegatum in sua praxi.

Caeterum hic producitur subjectum morbi sive pars affecta affirmativum, & ne-

negativum. Affirmativum est cerebrum,& consequenter nervi. Negativum membranae sive cerebri meninges, quae intelliguntur per cerebri membranas.

Sed gravissima hic movetur controversia, si cerebrum est pars affecta, & subjectum; an tota ejus substantia, an secundum aliquas partes afficiatur? Siquidem in cerebro latere caussam videmus a subitanea illa ἀναισθησίᾳ, & functionum animalium laesione. Auctores in diversas abeunt sententias, dum aliqui ventriculos cerebri, aliqui totum meditullium, aliqui vero membranas cerebrum investientes accusant.

Priori sententiae addictus fuit Galenus, quem alii secuti sunt, Sennertus, & Riverius eam sententiam etiam excusant, & adversariorum argumentis respondent, quae responsiones nequaquam satisfaciunt multorum expectationi. Nam si obstructio horum ventriculorum esset caussa epilepsiae, quare illi, quorum in ventriculis cerebri post mortem fuit inventa tanta humoris copia, non fuere epileptici. Quare inde non soporosus quidam potius excitaretnr affectus qua epilepsia, quare non desineret statim post paroxysmum in paralysin. Respondet quidem Riverius, admittendo imperfectam ventriculorum cerebri obstructionem, & accusando facultatem expultricem, vel ob humorum copiam non insurgentem in apoplexia, in epilepsia vero irritatam insurgere, &c. Sed haec de facultate expultrice dicuntur, sunt scopae dissolutae.

Accedit hoc, quod cerebrum tanquam pars mollis,& laxa non ita possit constringi, & convelli,ut materia quaedam peccans tali insigni conatu excutiatur, id enim cerebri mollities nunquam admittit, quae ratio etiam secundam opinionem perstringit? Non enim sequitur, caussa epilesiae morbifica haeret in cerebro: Ergo cerebrum est subjectum primatium, quia nonnulla sunt in cerebro, quae non pertinent ad cerebri essentialem constitutionem, v. g. spiritus animales; neque etiam sequitur, partes nervosae ita convelluntur, ergo etiam ipsum cerebrum, quia longe alia est constitutio partium nervosarum, quam ipsius cerebri.

Tertia opinio primo intuitu videtur probabilior, dicunt enim, meninges a maligna quadam aura constringi, sicque ipsum comprimi cerebrum, unde pori claudantur, ut cessent omnes actiones animales, & quia caudices nervorum exoriantur ex appendice meningum. totum sic genus nervosum convelli.

Verum obstant nonnulla quae hanc opinionem evertunt 1. *meninges, & quidem dura mater firmiter adhaeret cranio*. Pia etiam mater membranarum connexu ita contrahi nequit, ut talis cerebri compressio oriatur, ita ut utraque membrana magnam sui partem sit immobilis.

2. Multi in cephalalgia conqueruntur de tali membranarum constrictione, & cerebri compressione, neque tamen sunt epileptici.

3. Meninges saepius multa ferunt in vulneribus capitis, cranii fractura, meningis ipsius laesione, neque tamen talis motus convulsivus inducitur, quis ergo diceret a sanguine, vel vaporibus facilius contrahi meninges, quam a laesione a ferro, sanie, &c.

Et in levi sive imperfecta epilepsia, in qua ratio manet integra, non conqueruntur aegri de tali contractione spasmodica, sed potius *de cerebri quadam inflatione, & spirituum tumultuosa explosione*.

Videtur itaque probabilius, cerebrum esse quidem morbi sedem, sed non affici primario: verum spiritus animales potius qui sint naturae salinae, a particulis nitrosulphureis ita affici, ut vel ob repletionem, vel ob inanitionem inordinate, & cum impetu explodantur. Siquidem quod est motus regularis instrumentum praecipuum, illud etiam a motu irregulari praecipue afficitur. Atque spiritus animales. Ergo. Quam opinionem prolixius defendit clar. Willis in sua cerebri pathologia.

Ideo-

Idiopathica) Haec differentia desumitur a subjecto, cerebro nempe; partes mittentes humores vitiosos sunt ventriculus, lien, uterus, saepius etiam partes externae, manus, & pedes, in quibus primo formicatio quaedam praesentitur, post ex hac parte versus caput sensim perrepere, & serpere videtur, saepius etiam instar aurae frigidae versus caput ascendentis imminentem paroxysmum praedicit.

Caussa tamen epilepsiae non latet in his partibus, sed potius in cerebro, quia spiritus animales nullibi exploduntur in partes nisi in cerebro; haecque praenominata symptomata praeliminaria signi rationem saltem habent, vel sunt caussae evidentes, quia vitiosa alicujus visceris diathesis excitans aliquam ibidem perturbationem, facile ob fermenti transmissionem, vel spasmi usque in cerebrum continuationem, in cerebro jam praedisposito accessionem epilepticam excitat.

Vel spirituum in cerebro explodi incipientium tantum signa existunt, dum enim spiritus quidam in privatis hospitantes partibus, & locis, destituto continuo aliorum spirituum influxu, inordinatum cient motum, sicque in extremitatibus nervorum, & in illis partibus quibus nervi illi inferuntur spasmos quosdam excitant, qui ulterius serpentes cerebro communicantur, spiritus jamdum ad explosionem paratos concitant, ut ita exordinate excurrant, *sicque instar fomitis ignarii sese habent*, *id quod saepissime fit ex utero*, *nec malam tamen haeret in utero sed in cerebro, quod probat Carolus Piso, & Willisius.*

Fortis vel levis) quatenus fit vel cum ἀναισθησίᾳ vel sine, quatenus in terram prosternuntur, sensus omnes laeduntur, omnes partes convelluntur vel non.

Acredine acido-austera. Particulae hujus lymphae non sunt solum teretes, & aculeatae, verum etiam hamulis praeditae, quibus penetrant, sese fibris nervorum ita insinuant, ut iis infixae adhaereant pertinaciter. Verum si talis nervorum constrictio adesset, nonne potius paralysis oriretur, & spirituum animalium totalis influxus impediretur, quod in epilepsia dici nequit.

Patet ex effectis, & curatione. Acidi p.n. effectus sunt *humores acidi*, *vitalis fervescentiae in corde defectus*, anxietates circa praecordia, ventris tormina, motus convulsivi, dolores lacerativi, lancinantes, & sine ardore rodentes.

Austera glutinositatem rebus conciliant, dolores convulsivos, & suffocationem hypochondriorum excitant. Quae omnia an in epilepticis, vel saltem aliqua reperiantur, quilibet judicet.

Austerum corrigunt tinctura castorei, salia volatilia. oleosa v.c. c.c. cranii humani, succini, spiritus salis armoniaci volatilis salsus.

Acidum curatur alterantibus. Salia volatilia, *sal volatile armoniaci*, salia fixa & quae infringunt acrimoniam v.g. *limat. martis, margaritae, ocul. cancr. creta, corallia, rasur. ebor. ungul. Alcis, foecul. poeon. spiritus volatiles armoniaci.* oleosa v.g. *olea aromatica* stillatitia, *emulsiones*, *opiata*, *diuretica*, *sudorifera vomitoria*, *& purgantia* acidum educunt, temperato prius humore acido, *quia nulla purgantia humores acidos blande educunt.* Omnia haec in curationem epilepsiae adhibentur, concluditur ergo *caussam esse lympham acido austeram.*

Vapores non admitto) Extra sanguineam massam non placet hoc, si enim vapores moschi, & ambrae excitant passionem hystericam, quidni etiam vapores tales maligni excitabunt convulsiones.

Signa si a lumbricis sunt foetor anhelitus, narium pruritus, dolor ventris, *aetas conveniens*, *stridor dentium* in somno, urina turbida.

Caussae nonullorum symptomatum hinc etiam considerandae veniunt, cur non tam cadant, quod fit in appoplecticis, quam vi potius prosternuntur? Ratio videtur, *quod omnis notitia*, *& cognitio epilepticis statim adimatur*, & quod nervi capiti vicini valide contrahantur, unde tota corporis moles subito prosternitur. In apoplexia fit casus, quemadmodum fulcimenta aedium remota faciunt aedium collapsum,

ſum, in epilepſia vero, quemadmodum aedes a pulvere pyrio diſrumpuntur, & de loco moventur.

Spuma oris) Habetur ſaliva ſpumoſa a multis pro Signo pathognomonico, quamvis in aliis affectibus *pneumonicis*, *& hyſtericis* ſaepius appareat. Cauſſam putarunt eſſe cerebri conſtrictionem, ita ut exprimatur ſpuma in palati cavitatem; verum quum antea dictum fuerit, neque cerebrum ita convelli poſſe, neque etiam viae appareant, ſtatuimus cum Williſio fieri, & generari ſpumam ab aëre concutiente ita ſalivam, ut videmus albumen ovi agitatum verti in ſpumam; cum enim nervi thoracis, diaphragmatis, & pulmonum motui dicati convellantur, praecordia valde conſtringuntur, & pulmones ſurſum ad laryngem uſque elevantur, ita ut nec reſpiratio, nec pulſus percipiantur, ſanguis vero in corde reſtagnans illud valde comprimit, hinc crebra, & frequenti reſpiratione aër continuo tranſit ſalivam, eamque vertit in ſpumam, & foras protrudit.

Eadem eſt cauſſa, quare ſaepe epileptici pectus ſive thoracem percutiant manu, ob ſanguinis nempe reſtagnationem cor comprimentis, & ſuffocationem comminantis; ita ut in ſuo cerebro raro naturae inſtinctu aegri thoracem percutiant, quo illo motu, & agitatione ſanguis ventiletur, & cor ab oppreſſione vindicetur. Videtur eodem hoc fieri modo; quo dormientes titillati, aut pulicum morſu vellicati locum affectum inſcii confricant, & ſcalpunt.

Curatu eſt difficillima, quia non ſolum ibi haeret cauſſa morbifica, ad quod medicamenta purgantia, & alia non tam tendunt, verum etiam a ſingulis paroxyſmis cerebrum quod eſt fons, & ſcaturigo ſpirituum animalium, plurimum debilitatur, *eiuſque pori laxantur*, ſicque cuilibet materiae heterogeneae poſt patet aceeſſus.

Ante pubertatem. Tum enim *duplex accidit homini alteratio*, dum ſpiritus animales ad teſtes, & partes genitales influunt copioſius, ſicque ſimul ſi quae adſunt particulae nitro ſulphureae exploſivae, quaſi revelluntur a cerebro & alio mittuntur, ſi ſanguis forſan quoddam exoticum, & malignum contineret fermentum cerebro communicandum, tum illud facile per arterias ſpermaticas in teſtes deponeret: e contra accipit ſanguis in teſtibus ſeminalem quandam tincturam, eamque refluo ſuo curſu toti communicat, hinc corporis, & animi dotes fiunt tunc vegetiores, pili erumpunt, ita ut videamus ſanguinem, & ſuccum nutricium nova quadam Ζωμωσει impraegnari; & Hippocrates recte ſtatuit, *ſi fermentum illud morbificum a fermento ſeminali non ſuperetur, tum nullam ſupereſſe reconvaleſcentiae ſpem.* Epilepſia ſaepius aegrotantem in ipſo tollit paroxyſmo, quatenus vel in apoplexiam degenerat, ſeu propter violentam illam concuſſionem tota illius oeconomia evertitur: & refert Riverius, nonnunquam particulas quaſdam proceſſuum mamillarium per nares exploſas fuiſſe.

Vi motus eventus eſt duplex, terminatur, vel ad mortem, vel in alium tranſit morbum, melancholiam continuam, paralyſin aut maniam, propter toni cerebri ejuſque conformationis depravationem? hinc admiſſis aliis particulis exoticis ſpiritus animales figuntur, vis elaſtica deficit, nec amplius exploduntur.

Indicationes) methodus medendi hic ſaepiſſime non obſervatur, ſed ad empirica confugiunt, plurimi etiam ex practicis, *forte quia cauſſam, & affectus hujus genium non bene cognoverunt*, quae res dubio procul felicius ſuccederet, ſi ſimul alia obſtacula removerentur medicamentis convenientibus; *ſunt ergo indicationes, vel curatoriae, quae paroxyſmum reſpiciunt, vel praeſervatoriae, quae cauſſam morbificam.*

Frictiones) duplex in paroxyſmo fit intentio ſpiritus efferos, & volatiles inordinato motu quodammodo figere 2. exploſiones factas in genere nervoſo ſupprimere, & ſpiritus avocare.

Fit hoc per frictiones, quia ſic ſpiritus efferi demulcentur, revocantur & in ordinem rediguntur, & ad conſueta munia illa titillatione admonentur.

Punctiones) non sint violentae, neque vellicationem neque cucurbitulae, neque partium extensiones approbantur, si perperam instituantur, quia tam abest ut spiritus efferi tali irritatione demulceantur, ut potius inordinatius influant, *& duplex etiam tali cura naturae infertur molestia, una a morbo altera a remedio.*

Clysmata) Διαναθησία diutius duret.

Illinitiones temporum, narium) *balsamo rutae, vitae, succini, castorei, aceto rutae, bezoardico, aqua hirundinum cum castoreo* circa cranii suturas.

Naribus offerantur, quae spiritus animales *sua graveolentia repellant* intus quam extra adhibita, *spiritus salis armoniaci, cor cerv. fuliginis, ungul. Alcis vitrioli philosoph. castor. ruta, asa. foetida.*

Praeservatoria indicationes *extra paroxysmum* possunt referri ad haec duo; sanguinis sive liquoris vitalis, & nervosi succi, i.e. liquoris animalis vitia corrigere per morbificei fomitis evacuationem.

2. Cerebri vitiosam diathesin tollere, prius fit vomitoriis, purgantibus, venae-sectione, &c. posterius per appropriata.

Quaeritur in quonam consistat virtus specificorum? ℞. *In vi adstringente, qua gaudent vegetabilia,* v.g. *ruta, betonica, majorana, lil. convall.* unde dilatati pori iterum reducuntur ad pristinam, & debitam figuram, & nocivus particularum heterogenearum illapsus impeditur.

In animalibus vero, & mineralibus consistit in exspiratione quadam armoniaca urinosa, omnia enim illa specifica cranium humanum, &c. exhalant ἀναθύμασιν armoniacam sive dissipativam, unde spiritus animales depurantur, & particulae explosivae figuntur, vel dissipantur.

Fontanellae) videntur convenire, quia latex serosus per tale emissarium educitur, & aliqui in paroxysmo igni incidentes, quamdiu ulcera illa manarunt, & incurata mansere, tamdiu paroxysmo non fuere correpti, notante Willisio observ. 2. cauteriis curavit Carolus Piso, setaceo Hildanus, vesicatoria etiam conveniunt.

Menstrua nihilominus justo tempore, & modo fluebant. Quare ergo laboravit epilepsia; ℞. Ut fermenta naturalia circa pubertatis annum se exserunt, sic etiam praeternaturalia, vel haereditaria, vel ascititia longo tempore latentia commoventur, & vim suam exserunt, nihilominus menses interim ordinate fluunt, *quia caussa non in utero haeret, sed ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ.*

Radix poeoniae. maris; Luna decrescente collecta intus & extus: Willis ad drach. i. cum aq. cerasor. nigrorum exhibuit, & epilepticam felicissime curavit.

Rad. valerianae sylvestris ad drach. i. vel sem. cum vino vel lacte datur.

Vomitoria danda triduo, & quatriduo ante plenilunium, ante quaevis novi, & plenilunia crocus metallorum, in infusione mercurius vitae, tart. emetic. Mynsichti ad gr. iii. sal. vitr. a scrup. i. ad drach. sem.

Venae-sectioni venis haemorrhoidalibus sanguisugae applicatae praeferuntur, *in pollice pedis venae-sectio laudatur.*

Semper admiscenda specifica vomitoriis.) Sic vomitoria dari possunt cum conserva flor. poeoniae in figura boli. Pulveribus, & pilulis additur castoreum, cran. hum. ol. succini, sal armoniacum, specificum cephalicum D. Michael. cinnabaris antimonii rite praeparata.

Willis. ℞. fol. visc. querc. drach. ii. rad. poeon. incis. unc. sem. castor drach. i. ponantur in vase clauso cum aq. beton. vino albo. āā lib. i. sal. visc. quercin. vel communis drach. ii. digerantur in vase clauso calore arenae per 2. dies, capiat unc. iii.

Sin vero cathartica, & specifica incassum fuerint exhibita, ad remedia magna accendendū, diaphoretica, salivantia, thermas & acidulas; decoct. lign. mercurius acidulae artificales antimon. & marte impraegnatae: *Massaria dicit caussam, quod raro curetur epilepsia, quod Medici semper in levioribus haereant.*

Olea.)

Olea.) ol. amygd. dulc. quia acidum epilepticum compescit; ol. fulig. ad gt. vi.

Heraclinium Rulandi, quod Paracelsus pro specifico judicat, ex uterin. fertur foeminam epilepticam sanam factam usu carnis lupi in pulverem redact. vid. resolut. medic.

Sive bilis sive pituita: addendus humor melancholicus, melancholici enim saepius fiunt epileptici, ob humoris naturam acidam, & nervis inimicam, & humor melancholicus facillime induit naturam vitrioli, vel mercurii.

Coturnicis: laborant ipsi epilepsia, & saepius in mensam vocati nocent: aliqui de hoc dubitant, & putant inclusos corripi epilepsia, secus vero si libero fruantur aëre, vescuntur helleboro sese hoc remedio praeservant; putamus tamen illos in se continere *characterismum quendam epilepticum*, *& aliquid commune cum bufonibus obtinere*, *ipsorum ova* habentur pro morbi hujus antidoto, *quemadmodum hepar canis rabidi tollit venenum rabiem inducens.*

Fel catuli nigri) quia acidum corrigitur ab amaro; *pinguedo cati sylvestris umbilico illita.*

Pulvis cordis humani violenta morte interemti; elixir poeon. Mynsicht. tinctur. flor. poeon. *ror. solis* stercus pavonis figendo spiritus, & acrimoniam temperando.

Infantes morbo huic sunt maxime obnoxii, ob cruditatem ventriculi, lactis coagulationem, voracitatem, dolores, vigilias, vermes, dispositionem seminalem, & nervosi generis imbecillitatem, observatum fuit, pulticulas e lacte vaccae recrementis cerevisiae coctae nutritae paratas excitasse epilepsiam, quia particulae illae acidae postmodum in ventriculo promtissimam excitarunt lactis coagulationem.

Fit vero hoc circa duo potissimum tempora, primo a partu mense, & tempore dentitionis. Post nativitatem cerebrum nondum est satis firmum, nervi etiam sunt laxiores propter humidi abundantiam, hinc si a liquore illo, quo partes irrigantur, nimium inficiantur spiritus animales, irritantur & inordinate moventur, quo confert totius massae sanguineae, & nervosi liquoris contracta in utero ob aëris defectum & debitam ventilationem, pravam dispositionem, ob hunc ventilationis defectum saepius in infantibus recens natis erumpunt sanguinis effervescentiae latae, rubicundae, & morbillorum instar.

In dentitione) propagines nervorum circa radices dentium a sanguine restagnante acriori corrugantur, & spasmodico convelluntur motu, unde dolor vehemens. A tumore etiam gingivarum sanguinis circulatio impeditur unde arteriae comprimuntur, quod ibidem fieri potest a nervorum corrugatione, sicque febriles oriuntur effervescentiae.

Florentini infantibus suis occiput mature inurunt, *sicque illos ab epilepsia praeservant.*

Formulae medicament. *purgantium* pag. 11.

Dosis drach. iii. i. cum pp. additum spiritum salis facilius fermentet, ergo sine spiritu illud exhibere. Hinc potest etiam addi electuar. de tamarindis unc. i. vel f. hoc ℞. electuar. e succo ros. drach. vi. pulv. jalap. drach. i. misc. f. electuar. vel etiam inde fieri possunt pilulae.

Praeparantium p. 12.

℞. *Liquor.* tartari, &c. liquor tartari est liquor spleneticus ex tartaro, & nitro apud Schroder. lib. de tartaro vim habet praecipitandi lympham, convenit in affectibus cephalicis spleneticis, & nephrit. ad gt. x. vel xx. bis vel ter de die.

℞. *Sal. succini volatil.*, *&c.* aquae prophylacticae descriptionem habet Auctor de febribus malignis.

Observatio I. propter humiditatem cerebri pori fuere laxiores, fibraeque a se invicem disjunctae.

Ratio quare sapo conveniat, quaerenda est in sale, quod constat lixiviali. (Observationes Decker.) quod caryophyl. juverint caussa consistit in explosione spirituum animalium. II. quod dissipent particulas nitro sulphureas, habent enim sal volatile oleosum in se.

In formula prima, tinctura castorei non debet excedere gt.x. quia est ingrati saporis, in sexu foeminino debet addi laud. opiat. incomplet. gr.ii. vel iii. possunt sufficere, tempore vespertino opiata debent exhiberi.

Vinum) viscus quercinus, & semen poeoniae sunt specifica, constant ex cephalicis, & cordialibus, quia valde cor debilitatur in ista convulsione.

Cinnabaris) debet esse rite praeparata, alias exercet vim emeticam, & antimonialem.

Specifica anti novi, & plenilunium sunt usurpanda, quia tum insignes animadvertuntur fermentationes.

Formula ultima in infantibus lactantibus suspecta est propter spirit. salis armoniaci, qui coagulat lac in ventriculo.

Sirup. diacod. refertur inter anodyna, & paratur ex papavere, sedat impetum spir. animalium.

Aq. foeniculi) quia adsunt flatus, & tormina.

Manna, vel per se soluta in lacte materno, vel pulment. paratur ex ol. amygdal. & facchar. penidii. *Vel ℞. pro infante 3. mensium*, mannae electae scrup. iii. cum ol. amygd. rec. & facchar. penid. f. pulm. pro 1. dosi unc. sem. sirup. fl. persic. pt. add. si suspicio sit de lumbricis, sirup. solut. simpl. unc. sem.

Infantes obnoxii sunt motibus epilepticis (1) ob nimiam voracitatem, unde flatus, & cruditates colliguntur, succus pancreaticus nimium acescit, unde excitantur tormina. (2) quando acidum in illis augetur, & humores induunt naturam vitriolatam. (3) vel etiam fit primo mense a partu, quia tum cerebrum scatet istiusmodi humoribus collectis in utero materno, ob prohibitam transpirationem, & sanguinis ventilationem, hinc liquor generatur, qui facile ingreditur cerebrum, (4) tempore dentitionis sive etiam fit propter consensum, quando exiguae propagines nervorum a sanguine restagnante vellicantur, quae vellicatio communicatur cerebro. Vel intumescunt gingivae, propter illum tumorem comprimuntur arteriae, unde prohibetur sanguinis circulatio, & restagnat, &c.

FORMULAE IN PAROXYSMO.

Rad. hellebor. nigr. ppt. drach. ii. *cardamom.* drach. i.

Cort. citr. aurant. ãã. scrup. iv. incisa, & contusa adspergantur *aq. epileptica Langii*, dentur ad nodulum ex sindone albo.

Pro specifico) ℞. *tinctur. lunae* drach. sem. *tinct. succin.* drach. ii. m. sum.

In infantibus fit pulmentum ex manna, ℞. *emplastr. epilept. Cratonis* drach. iii. ducatur super alutam, & obducatur sindone rubro. Fiat emplastr. rotundum.

℞. *Specific. cephalic.* gr. v. *ungul. Alcis* praepar. *rasur. cran. human.* ãã. scrup. sem. m. f. pulv. dividatur in tres partes aequales, sum. Pro infante trium mensium: vel ℞. *specif. cephal.* gr. iv. sum. datur cum aq. cerasor. nigror.

Clyster pro infante unius mensis.

℞. *Flor. beton. sambuc.* ãã. p. i. coq. cum jusculo carnis; colatur. ℞. unc. iii. adde *urinae pueri* drach. ii. *vitell. ovi* m. f. enema.

C A P. II.

D E A P O P L E X I A.

CErebrum.) Et quidem corpus callosum, quia imaginatio, & sensus communis afficiuntur, dum totalem patiuntur eclipsin, & obtenebrationem. Subjectum itaque proximum immediatum *sunt spiritus animales cerebri*, regionem istam, ubi principes animae cognoscentis facultates resident, nempe corpus callosum incolentes.

Me-

Mediatum vero statuimus meditullium cerebri, quia in hoc omnium sensibilium perceptiones terminantur; ipso itaque ingruente paroxysmo cessant functiones cujusque spontaneae, ut & cognoscentis actus omnes: quia spiritus animales in emporio suo corpore calloso supprimuntur; unde non solum motus expansionis, verum & ipsorum affluxus in appendicem nervorum prorsus deficit, hinc illa eclipsis totam regionem animalem, quae hujus ditionis est, obscurat, & obtenebrat.

Pulsus vero, & respiratio, nec non ventriculi, & intestinorum actiones remanent, si non perfecte tamen imperfecte, & languide, quia ipsorum actus omnino a cerebello procedunt, quod aut parum aut plane non laeditur.

Quum vero explicatu difficillimum sit, quomodo spiritus animales statim in ipso emanationis fonte ita possint subito supprimi, & extingui, ut cessent omnes motus & sensus: *Auctores* in diversas abiere sententias. Alii enim in corde caussam quaesiverunt, alii in cerebro, ejusque accusant malam conformationem, (intemperiem) obstructionem, eamque putant aliqui fieri in ventriculis majoribus, alii in poris cerebri minoribus, ita ut vel sanguis pro spirituum fomite non possit ad illas partes influere, vel spiritus animales inde effluere. Wepferus sedulus in apoplexiae vera caussa inquirenda veram invenit caussam in sectis apoplecticorum cadaveribus, h.e. ipsius cerebri, & cerebelli substantiae quoad minutissimos poros obstructio, ita ut nec spiritus vitales e sanguine influere, nec animales effluere possint.

Hocque fieri putat, quando arteriae carotides *obstruantur a sanguine ibidem in grumas abeunte*, vel comprimantur a glandulis lympha copiosa refertis, vel in cerebri substantia vasa minora obstruantur ab humore crasso, & viscido, vel sanguinis influxus inhibeatur rupto aliquo vase in cerebro.

Effluxum vero spirituum animalium inhiberi ob principii nervorum a colluvie serosa factam obstructionem, vel ob subitam ejus compressionem a turgescentibus venis, & arteriis meningum, & ipsius cerebri, vel sanguine extravasato in ventriculis latente, vel ob diathesin phlegmodeam.

Willisius putat totalem sanguinis e cerebro exclusionem fieri nunquam posse ob carotidum arteriarum internarum obstructionem, quia arteriae carotides, & verticales ita osculis innumeris sibi conjungantur, ut liquore injecto arteriae carotidi paullo post videantur tinctae universae ramificationes, & arteriarum carotidum, & cervicalium: hinc *quamvis unus forsam fuerit obstructus ramus*, *sanguinem tamen facillime per aliam cerebri substantiam influere posse*: invenit etiam ipse Auctor osseam arteriam carotidem post mortem, neque tamen aeger unquam morbo attonito fuerat correptus.

Totalem vero sanguinis exclusionem ἀναιϑησίαν inferre posse prolixe demonstrat, sed tunc non esse apoplexiam, sed hystericam passionem, vel animi deliquium, quatenus sanguis nimium irruit versus cor ob aliquam consternationem, vel spiritus animales ob denegatum influxum non influunt, quod saepissime fit ob nervos cardiacos spasmo affectos, tumque sine omni motu & pulsu jacent aegri, *sed cum pulsus hoc in morbo sit fortis, alia erit caussa*; una est *accidentalis* a caussa forti, & subitanea oriente; altera est habitualis a cerebri vitiosa dispositione, & haereditaria; potest enim apoplexia dividi, quarum una oritur a meditullii obstructione, altera vero a cerebello, vel ab utroque. *Cerebrum* huic morbo magis obnoxium denotant praeviae scotomiae, *cerebellum* vero male dispositum arguunt, creber incubus pulsus intermittens, syncope, & lipothymia.

Fit vero apoplexia saepissime sine caussa ulla procatarctica, hinc nulla etiam prophylactica curatio institui potest, & curatoria plerumque inefficax est. Est magna aliqua continui solutio, unde cerebri meatus opprimuntur & obstruuntur a sanguine extravasato, abscessu in meningibus, & postmodum rupto; ab humoris serosi inundatione, a *nimio spir. vini potu*; vel inter usum acidularum magna dosi assumta-

rum

rum somno post prandium, urina suppressa, *haemorrhagia narium intempestive sedata*; in febribus malignis etiam saepissime serosa illa excrementa versus cerebrum delata ἀφωνίαν lethalem excitant: *vel fit a spirituum animalium subitanea extinctione, quae fieri potest per narcotica, & immoderatum spiritus vini usum, qui efflatu suo spiritus animales perimunt*. Saepius tamen praecedit cerebri diathesis, & caussae procatarcticae, hinc videmus nonnullos aliquoties insultibus istiusmodi apoplecticis tentari. Praesupponimus ibi materiam quandam colligi in cerebri ambitu, postmodum vero pergere versus corpus callosum, ibidemque partim poros obstruendo, partim narcosin inducendo spiritus animales opprimere, si enim a sola obstructione fieret tum non ita subito, sed successive paroxysmus invaderet; quod si materia illa per poros iterum exsudet, vel versus ventriculos cerebri transferatur, vel in corpus striatum ibidemque hemiplegiam excitans paroxysmus illic desinit, & redit quamprimum nova iterum materia in cerebri ambitu fuerit collecta.

Materia illa morbifica videtur habere naturam vitriolatam quae spirit. sal. figere potens est, estque contraria vi explosivae, & spasmodicae, quae erat nitro-sulphurea, ita ut ab hac vis elastica spirituum animalium plane tollatur, videmus enim particulas vitrioli, si cum fulminante terantur, tollere omnem vim fulminantem, sic putamus etiam, auram talem glacialem congelare omnes particulas activas spirituum animalium.

Prognosis) apoplexiae semper est dubia. Nullam tamen admittit curationem, si respiratio etiam & pulsus desinant, & sudores colliquativi superveniunt.

Non tamen statim cistae ferali mandandi, quia aliquoties factum est, ut materia discussa in cerebro spiritus animales iterum emanarint e cerebro, sicque redierit cordis motus, *ut horologio restituitur motus appensis ponderibus. Qui semel paroxysmo apoplectico tentatus, postea fiat vertiginosus, eum novis accessionibus obnoxium fieri judicatur*, quatenus materia morbifica in ambitu cerebri collecta ibidemque sparsim fluitans subinde per portiones tantum exiguas in meditullium descendit, & tandem acuta vitriolica, vel narcotica vi siderationem accersit.

In paroxysmo) motus sanguinis mutandus, & juvandus, hinc expediet si in sella aeger contineatur: spiritus animales excitantur *spiritu corn. cerv. spir. fuliginis, salis armoniaci salsi*, cauterio actuali vertici applicato, vesicatoriis hinc inde appositis; cucurbitulis etiam, vomitoriis & clysteribus acribus non neglectis.

Extra paroxysmum vere, & autumno purgandum emeticis, catharticis, *pilulis de succino* Cratonis: *fontanellae duae* ponendae, una in brachio, altera in pede lateris oppositi; pro confortatione electuaria, aquae destillatae; (NB. *in vino prius maceretur stercus pavonum*) rotulae; *spiritus salis armoniaci succinatus*, coralliatus, castoreo aut cranio humano impraegnatus.

Potus coffae, & herbae theae, succolata, elixir. vitae Matth. tinct. coralliorum.

In diaeta, coena sit pauca vel nulla, somnus meridianus, &c. *Compotationes nocturnae fugiantur; materia morbifica saepius aeque tenuis ac subtilis est ac ipsi spiritus animales qui afficiuntur, adeoque omnem fugit sensum, quod probat historia Theologi apud Willisium, in quo ne vestigia quidem, vel sanguinis extravasati, vel colluviei serosae apparebant capite aperto.*

C A P. III.

De paralysi, caro, comate vigili, & somnolento, catalepsi, incubo, lethargo, &c. opisthotono, emprosthothono, tetano.

Coma, *lethargus, & carus differunt, (1) quoad gradus somnolentiae, (2) quoad memoriam, & oblivionem (3) quoad dissipationem febrilem.*

Omnium horum affectuum caussa est (1) humor aquosus pituitosus, lympha copiosa sive colluvies serosa, quae si occupet saltem corticem cerebri, & superficiem oritur *coma*, si non superficiem solum sed & profundius penetret ad ipsam substantiam,

tiam, & meditullium oritur *lethargus*; si vero profundius ingreditur ad ipsum corpus callosum, excitatur *carus*; ubi vero ipsum corpus callosum, occupaverit oritur *apoplexia*, quatenus obstruit poros, & transitus denegatur spiritibus animalibus.

Caussa 2. a sanguine copioso non extravasato sive restagnante in vasis, quod fit in plethoricis, quia vasa valde distenduntur, ita ut partes subjacentes comprimantur, & tum curantur per venae-sectionem.

Caussa 3. a sanguine extravasato, ubi non est plethora, quando ob nimiam copiam, & distensionem vasa rumpuntur, vel a casu, ictu, percussione, quae excitant rupturam ut sanguis irruat in cerebrum, unde omnes viae clauduntur spir. animalibus.

Caussa 4. tumor in cerebro, qui per signa non innotescit, nisi post mortem quale exemplum habet Platerus.

Caussa 5. a vaporibus excitatur, qui ascendunt sive ex humore putrido, vel a vino intemperanter, & nimia copia hausto, vel a *spir. vin. sic dediti crapulae saepe comprehenduntur tali affectu soporoso propter continuum influxum vaporum exhalantium ex ventriculo, intestinis, & vasis meseraicis.*

Caussa 6. a medicamentis narcoticis vim figendi habentibus spirit. anim. *qui ita incrassescunt, & coagulantur, fiuntque inepti ad praestandos sensus, sicque impeditur restauratio. Vel etiam tales particulae sulphureo vitriolatae possunt generari in ipso corpore sicut, & alii humores generantur, licet in medicamentis non fuerint assumtae, quae coagulant, & incrassant spiritus.*

Q. Quae vena secanda? ℞. Jugularis prae brachiali, quia sic sanguis intra sinus capitis plurimum coacervatus, & restagnans ad aequalem circulationem facilius reducitur.

Vomitoria) sunt exhibenda si a crapula, vel assumtis narcoticis affectus fuit excitatus soporosus sin vero supervenerit alii morbo, sanguis fit valde cacochymicus, tum nocent, quia humores exagitant, & in partem affectam magis adigunt.

Errhina, sternutatoria, & apophlegmatismi in principio morbi ob metum novae fluxionis vetantur.

Vesicatoria sincipiti adhibita multum praestant.

IN AUCTORE.

Praecessit hic febris, E. si est de essentia lethargi, castoreum semper debet admisceri.

In mistura potest pro lubitu sustitui *aqu. cephalica magna, anhaltin.* unc. sem. *tinct. succini. errhina possunt confici ex nicotiana, flor. lil. convall. majoran. sem. rutae.*

Illa materia non fuit evacuata e cerebro, sed ex glandulis palati, & salivalibus.

DE INCUBO.

Non solum afficiuntur spiritus in ipso meditullio, sed & in cerebello contenti.

Plerumque sunt crapulae dediti, & habent sanguinem melancholicum.

Conveniunt purgantia cephalica, post confortantia *conserv. beton. fl. paralys. major. spir. dianth. pulv. Marchionis, succinum, spir. lil. convall. sirup. de betonic.*

℞. *Sulph. antim.* gr. v. *crem. tartar.* gr. vi. m. f. pulv.

℞. *Diagryd. sulph.* scrup. sem. *castor.* gr. v. *olei succini* gt. i. m. f. pulv.

Hoc purgans in aliis affectionibus non potest usurpari, quia excedit dosin.

Hermodactyli optime omnibus purgantibus praecipue in affectibus nervorum addi possunt.

℞. *Turbith mineral.* & pro hoc errhino minerali aliud ex vegetabilibus constans substitui potest.

CAP.

CAP. IV.

DE LETHARGO.

AFfectuum priorum subjectum quaesivimus in cerebri meditullio, & cerebello, jam de illis agimus, quorum subjectum latet in cortice cerebri, *cujus partis, & loci affectiones sunt somnus vigiliae*, *& memoriae*, explicandum itaque quomodo fiat somnus naturalis, & praeternaturalis, & memoria. Naturalis somnus fit quando spiritus animales retrocedunt versus interiorem cerebri partem, & succus nervosus pro nutritione, & generatione spirituum animalium poros ingreditur, id quod ex lege naturae simul fit.

Praeternaturalis fit) quando succus ille nervosus inquinatus, serosus & vitiosus, animales spiritus a cortice cerebri repellit versus interiorem cerebri partem: eadem haec spirituum animalium exclusio ab exterioribus cerebri meatibus humore quodam plenis est caussa oblivionis.

Lethargus, sive cum febre vel solum denotat affectum soporosum, oritur ab illuvie serosa cerebri anfractus exteriores irruente, ejusque poros & meatus corticales subeunte, id quod docuit anatomia, quando etiam plicarum cerebri interstitia lympha fuere repleta, unde saepius hydrops cerebri.

Saepius etiam a malignitate, quando virulenta quaedam, & infesta materia e sanguine in cerebrum instillat in febribus malignis, in febribus male judicatis (curatis) vel fit a latice inerti, & vappido, loco succi nervosi, & spirituosi influente in cachexia scorbutica, & ictero.

Caussae procatarcticae sunt) sanguis vitiosus, & cerebri dispositio talis facile materiam morbificam suscipiens. In narcosi spirituum etiam consistit, ubi quaeritur, an particulae tales narcoticae in corpore nostro generari possint? affirm. quia in affectibus spasmodicis videmus generari particulas nitro-sulphureas, quare non etiam particulae sulphur. vitriol. aut narcoticae.

Aut edictorie summa consistit in hoc. Accidit somnolentia illa, quia spiritus animales exterioris cerebri incolae a motu & emanatione cessant, quod fit proprio vitio, quatenus vero a labore, morbo &c. absumti, vel narcosi affecti: ut congelentur, vel vitio cerebri, quod in exteriori parte est obstructum, ut spiritus animales debito pro expansione spatio defraudentur.

Quare laedatur respiratio, & pulsus? ℞. quia durante paroxysmo eadem caussa morbifica ex parte etiam cerebellum afficit, ibidemque spiritus praecordiorum motibus inservientes laedit, qui perturbati non quidem omnino cessant, munus tamen difficulter ac interrupte peragunt, ut diaphragma, & thoracis musculi systoles suas laboriose, & nunc longiori conatu, interdum nixibus repetitis obeant,

Unde febris in lethargo? Illa seu praedit seu sequitur, non ab humore putrido, quo putant oriri inflammationem frigidam, quae idem sonat quod ignis glacialis: sed a prohibito aequali fluxu sanguinis, & aequali refluxu, qui impeditur propter laesam respirationem, & pulsum, non solum enim sanguinis temperies in particulis rite commistis, & subactis, verum etiam in organica circulatione consistit.

Quae vena secanda? ℞. Jugularis prae brachiali, quia sic sanguis intra sinus capitis plurimum coacervatus, & forsan restagnans in circulationem aequabilem facilius reducitur.

An vomitoria sint exhibenda? ℞. Si a crapula vel narcoticis assumtis exortus fuerit affectus, conveniunt *sal. vitrioli, aq. benedict. mercurius vitae* rite praeparatus cum *aq. cerasor. nigror.*

Sin vero febri aut alio morbo supervenerit, vel ob vitiosam sanguinis diathesin ortus nocent ab initio exhibita, quia humores exagitant, illosque subigere nequeunt, & in partem affectam magis adigunt.

Errhina, sternutatoria apophlegmatismi morbo ineunte ob metum novae fluxionis vitantur. *Vesicatoria* sincipiti adhibita multum praestant.

DE

DE VERTIGINE.

In vertigine manipuli saltem spirituum animalium afficiuntur, ipsorumque motus partim pervertitur, partim supprimitur.

In prioribus morbis illa pars cerebri tantum fuit affecta, in qua anima sensitiva locum habet, nunc vero illa pars interior, sive superficies callosi corporis, *ubi phantasia, & sensus communis resident*, afficitur in vertigine. In vertigine facultas visiva, & locomotiva laeditur. Objecta enim visibilia circumrotari videntur, & laborantes saepius etiam corruunt, nonnunquam a tenebris obfuscantur. Hoc in affectu sensus communis, & imaginatio laeduntur simul, judicium vero rationale constat.

Quomodo fiat? considerandae sunt res nonnaturales, quae illam excitant, circumgyratio, despectus ab alto, pontium transitus, navigatio, ebrietas.

PARALYSIS.

Definitur, quod sit partium nervosarum a debita tensione resolutio, seu relaxatio.

Caussa est, quod spiritus animales partes illas non satis irradiant, vel viarum obstructio, vel spirituum animalium impotentia, & *defectus*, quando a flatu quodam maligno, vel narcotico sunt tacti.

Observatio ad affectus soporosos.

Ad observ. (1) *Comate carove*: male conjungit Auctor hos affectus.

Oblivio est verum signum lethargi, neque enim semper adest febris.

Ad observ. (2) addit Auctor plures morbos, & symptomata quae non possunt inesse subjecto, nec morbo.

Vertigo est symptoma hominis vigilantis, si fuit hysterica quomodo potuit esse vertiginosa, neque fuit paralytica, quia fuit hysterica, sive abfuit potius convulsio.

Si pilulae constant ex resinosis, resolvuntur in spiritu vini, vel anisi.

Acida sunt nervoso generi inimica; affectus hystericus non fert dulcia, quae facile bilescunt, unde effervescentia orietur major.

Nephritis, paralysis non possunt curari intra 7. dies ad observ. *Deckeri*, non semper adest totalis privatio, sed quandoque aliqua saltem impotentia.

In paralysi debent praecedere praeparantia, & resolventia; unguentis *praeferuntur spiritus, quia illa magis obstruunt poros. Aq. anhalt. spir. lumbr. terrest.* praeparantia, *salv. rorismar. major.* nervina.

Pilulae foetidae ad scrup. ii. laudantur in affectibus hystericis, & nervinis, quia e profundo eliciunt materiam morbificam.

Loco succini conveniet *spir. urtic. minor.* qui egregie prodest.

Hermodactyli referuntur inter hydragoga, quia serum evacuant, prosunt affectibus nervinis.

In pilulis conven. *extractum* in substantia, vel in vino medicato, vel pulvere.

CAPUT V.

DE CATARRHIS, &c.

DEfinitio *in omnes corporis partes; totum enim corpus est transpirabile*, adsunt etiam vasa, quae humores ad omnes partes corporis vehere possunt: alii definiunt, quod sit humoris excrementi e capite ad subjectas partes praeternaturalis effluxus.

Humor praeternaturalium.

Cerebrum) veteres dixerunt esse tectum domui fumosae impositum, excipiens vapores e partibus inferioribus continuo ascendentes; quod sano sensu explicandum, neque cerebrum semper in culpa, verum etiam partes sanguificationi destinatae; quamvis vitia primae, vel secundae coctionis saepe praeter culpam excusantur, quum partis intemperies, in quo humores generantur, sufficiat, certum enim est in medicina axioma: *Ubi alimentum ibi excrementum, &c. Cerebrum etiam* generat catarrhos, quia aëri prae aliis partibus exponitur: hinc *aër calidus*, colliquat & fun-

dit, *frigidus* vero constringendo exprimit; plurimum vero contribuit *inaequalitas aëris, ejusque subitaneae mutationes*, vel etiam aër autumnalis ejusque primum frigus, quia pori per totam aestatem fuere aperti.

Literati etiam iis sunt obnoxii ob continuas meditationes, & spirituum animalium consumtionem.

Aulici etiam, quia nudato capite semper incedunt, & illi qui conclave ingressi statim dum adhuc sudant capillos rejiciunt: *etiam ob prohibitam seri transpirationem*.

Qui pedibus nudis incedunt, ob magnos nervos, quos a spinali medulla habent pedes, & impeditam transpirationem, & haec est ratio quare pediluvia conferant quid in catarrhis.

Addo membranas, &c. distinguendum inter partes mandantes, & recipientes: recipientes utique sunt partes membranosae, & nervosae, quod ex tumore, dolore & loco affecto patet, harum partium fibrae vellicantur; periostia, & membranae ossium capita investientes in arthritide afficiuntur.

Addi debent diuretica, & sudorifera, confortantia etiam cerebrum, morsuli incrassantes, & confortantes.

In catarrho suffocativo nocent unguenta, saepius etiam in febribus nocent.

Purgantia sint aloëtica, de succino Cratonis.

Arthritis, hujus enim caussa merito quaeritur in cerebro, quod probant Carolus Piso, & Fernelius.

Non sanguis peccat, quia corpora exanguia fere semper occupat, quamvis enim tumor superveniat, ille tamen non est morbus, sed symptoma, & ob impeditum sanguinis circuitum fit; *si enim ex sanguine ob plenitudinem seu serosam intemperiem extravasato fieret, duceretur ad suppurationem aliquando.*

Neque succus acris seu acidus nerveus accusari solum potest, quia in 6. partibus excitaret tales vellicationes, neque solum internodia ossium infestaret: neque humor quidam a sanguine effervescente deciduus, & ab articulis susceptus caussa materialis esse potest, tunc non semper deberet praecedere febris, *& arthritici quam maxime deberent esse proclives ad febriles effervescentias, quod rarissime fit:* saepius etiam insultus arthritici fiunt subito, & in principio valde atroces sunt, sine immani sanguinis effervescentia, & ebullitione, quod fieri non possit si sensim materia morbifica in parte affecta deponeretur, tum enim essent paroxysmi longiores, & durabiliores, neque tam facile sedem suam ita mutare possent.

Materia morbifica non est mere excrementicia, sive portio succi nutricii versus salem fixum degenerat; alias humor ille excrementicius continuo parti affectae molestiam, & tumorem excitaret; convincitur hoc etiam curatione per amputationem, & curationem facta.

Itaque apparet humorem quendam singularem insultus arthritici caussam esse non posse, sed potius duos succos fermentativos non facile miscibiles coire, effervescere, & lucta hac fibrarum vellicationes dolorificas excitare. *Et quemadmodum videmus quod sales in diversimodo statu positi, alii nempe fixi sive alkalisati, alii fluore adepti sive acetosi invicem commissi ebulliant, & effervescant, eorundem humiditate in coagulum album, & duriusculum facessente, sic ab eorundem succorum diversae salinae indolis coagulatione, nonnunquam materia tophacea calculosa in locis affectis congeritur.*

Succus nutricius e sanguine per arterias ad omnes partes delatus constat *e pauxillo spiritu, aqua terra, & sulphure copiosis, & modico salis aliquatenus volatilisati.*

Nerveus liquor volatilis est, quod si degeneret in fluorem sive acetositatem, ejusque particulae, suborta subinde fluxione, uberi copia, in articulos descendant, ibidem cum minera salina effervescunt & paroxysmum arthriticum excitant.

Om-

Omnes purgationes aloëticae in affectibus catarrhosis laudantur, uti pilulae Cratonis vel Francofurtenses,&c.

Externe non sine utilitate usurpantur *thus*, *mastiches*, &c. externe medicamenta semper tuto juxta vulgum applicari non possunt, quia magis excitant serum, uti in catarrho suffocativo in quo non valet axungia pectoralis vid. Craton.

Albumen ovi si cum lacte auribus applicatur valet, sic etiam *olea destillata* ut *succini*, &c. aquae, spiritus, si catarrhus est a lympha crassa laudantur, omnia vero opiata exulent.

℞. *Flor.cinei*, &c.per istos flores juxta *Deck*. nihil aliud intelligitur, ac est, quam stannum depuratum.

℞. *Aq.euphras.* haec formula optime convenit, sed sal est omittendum, ac *crocus metallorum*, vel aliud substituendum.

℞. *Minii* lib.sem. & hoc emplastrum valde laudatur & est in communi usu, nam habet vim anodynam, & mitigandi acrimoniam.

Purgantia, & sudorifera habent vim curandi arthritidem.

℞. *Aq.prophylact.nostr.* haec formula habet vim lympham acrem incrassandi, & ter de die cochleatim assumi potest.

Errhina, & sternutatoria licet quidem non sine magno successu in quovis catarrho assumantur, *attamen in ophtalmia maxime nocent. Sequitur errhinum.*

℞. *Succi betae rubrae recenter expressi* unc.sem. *aq. major.* unc.i.*sem.nigell.* scrup.i. misc. *Formula humores intercipiens est sequens.*

℞. *Diacod.solidi* in rotulis August. drach.i. vel iii. *Formula sequens humores attenuat.*

℞. *Aq.loch.san.& expert.scabios.ver.asthmaticae* ãã unc.i.*oxym.squillit.* drach.i.*sirup.de scabios.*drach.vi.*pro confortatione.*

℞.*Succin.ppt.*drach.vi.*ambr.*scrup.i.*sacchar.in aq.epilept.Langii solut.*q.s.f.rotulae.

Sequens formula in quovis catarrho tuto, & magno cum successu potest propinari.

℞. *Chin.elect.*unc.sem.*lign.lentisc.*drach.iii.*visc.quercin.*drach.ii.*sem.anisi* scrup.ii. coque in 4.lib.aquae fontanae.

LIBER II.

DE

Affectibus Colli.

CAP. I.

DE ANGINA.

A*Ngina*) quasi intus augens, praecludit enim cibi, potus & aëris introitum: ab ἄγχω suffoco, strangulo; cynanche, quod *suibus* familiares sint morbi.

Definitio: haec descriptio est admodum generalis, quia non omnis faucium inflammatio est angina, ut in *variis morbis*, *febri Hungarica*. Etiam non est reciproca definitio.

Faucium inflammatio ab Hippocrate distinguitur ab angina 6. epidem. sect.7. t.1. quibusdam vero faucium inflammationes aderant, aliis angina.

Haec jam potest substitui definitio, quod sit cum febre continua, dolore, ardore deglutiendi difficultate, & suffocationis metu.

Differentia desumitur a musculis affectis, qui varii sunt, vel oesophagi, laryngis, vel asperae arteriae. Oesophagi externi inflammati efficiunt parasynanchen, interni vero synanchen; haec species familiaris est suibus, *qua utlplurimum moriuntur*. Asperae arteriae internae sive laryngis musculi afflicti generant cynanchen, quae species familiaris est canibus. Externi vero seu asperae arteriae capitis musculi inflammati paracynanchen constituunt.

Fauces i. e. pars ex gula, & gutture constituta.

Partes affectae sunt variae communes nempe, quae palatum constituunt respiratio, & deglutitio praeprimis laeduntur ab ipso morbo, etiam alia symptomata accidunt.

Nota: partes hae omnes non semper omnes laeduntur, sed pro diversitate symptomatum.

Si Hippocratem consulamus, is tres tantum admittit differentias desumtas a morbi gravitate, & vehementia; prima est paracynanche, quando tantus adest in faucibus, & collo tumor, ut proprii laryngis musculi constringantur cum orthopnaea, oris rictu, linguae exertione, oculorum prominentia, faciei rubore, aphonia, & potus in nares regurgitatione.

Altera est in qua rubor, & inflammatio se magis foris, & extrinsece extendunt, vocatur paracynanche.

Tertia, in qua solum rubor, & tumor in colli, & cervicis musculis conspicitur extrinsece cum minoribus symptomatibus.

Est vel vera vel notha: & haec vel ratione caussae, vel ratione effectus, ut plurimum angina fit per viam fluxionis, rarissime per viam congestionis.

Est vel maligna, vel benigna; in illa omnia symptomata sunt graviora, & contagiosa, in hac vero non ita.

Haec notata adhuc est differentia, & ab Auctore omissa.

Caussa: mediata est aër frigidus, ictus, potus frigidus.

Ebrietas, & quaevis repletio; sanguis biliosus, vel lympha acriori impraegnatus per arteriae jugularis ramos influit.

Pituitosus humor illegitimam, & notham potius excitat; saepissime, quod notandum, fit a mensium seu haemorrhoidum suppressione.

Quibus ex angina in pulmonem fit mali conversio, intra septem dies moriuntur, si vero hos effugerint, suppurati fiunt. l.5.aph.x.

Angina correpto tumorem in collo fieri bonum, morbus enim foras vertitur. l.7. aph.49.

Angina detento, tumor, & rubor in pectore superveniens bonum, morbus enim foras vertitur l.6. aph. 37.

Si febre detento collum repente pervertatur, ut vix deglutire queat, nullo in faucibus existente tumore, mortiferum. l.8.aph.35.

Indicationes desumuntur a morbo, caussa morbifica, & viribus.

In principio quies commendatur etiam ipsius linguae, hinc gargarisatio valida etiam non approbatur.

Humor vel influxit, qui resolvendus, vel concoquendus si aliter fieri nequit, & suppurandus, & mutandus, vel adhuc influit, qui repellendus, revellendus, et derivandus, vires vero roborandae.

Periculosissima quae nulla in faucibus praebet signa, (tumorem seu inflammationem,) praeter dolorem et orthopnoeam.

Quae fit ob laxationem vertebrae etiam pro incurabili habetur.

Inter revellentia primum obtinet locum venae-sectio, quae parcius in hyeme, quam aesta-

aestate administranda, et quidem partitis vicibus. *Si a mensium vel haemorrhoidum suppressione secetur vena in pede, post sub lingua aperiatur vena, non vero in principio, ne tota corporis plethora illuc trahatur.*

Post lenitivum exhibeatur, praesertim si sit a pituita, ex *mann. el.* unc. ii. *crem. tart.* drach. sem. in jusculo seu aq. aliqua destillata.

Repellentia externe collo nunquam applicanda, sed solum in gargarismis locum habent: atque decocta varia, *plantag. tormentil. fol. quercus rosar. rubr. succ. granat. myrtill. mel. rosat.* quod valde abstergit.

Si dolor urgeat, lac chalybeatum detur pro gargarisatione.

Post digerentia addantur decoctis, *agrimon. betonic. hyssop.* et tandem suppurantia.

Quod si tumor non rumpatur, frustulum panis vel carnis per vim deglutiatur, vel pulvis centaur. min. cum albo graeco assumatur. Laudatur etiam ad rumpendum abscessum antimonium diaphoret.

Abscessu rupto aeger commode locandus, ut pus effluere queat.

Laryngotomia non minus rara quam periculosa, modum operandi tamen docet *Hildanus*.

Diaeta debet esse tenuissima, quia juxta Hippocratem in morbis acutis tenui victu utendum.

Semper convenit venae-sectio si non evacuativa, tamen ventilativa.

An sanguis ad animi deliquium sit mittendus, ut voluit Galenus in febribus ardentibus, magnis inflammationibus, et vehementibus doloribus? ℞. neg. obstat difficilis respiratio, et suffocationis metus, deinde spiritus vitales hic satis sunt necessarii ad respirationem.

Etiam imminentis signa sunt consideranda.

Venae-sectio est optimum, praesentaneum et compendiosum remedium, praemitti tamen debet enema.

In quo latere sit secanda V. ℞. in opposito primo, post etiam in affecto; sin vero nullum discrimen appareat unum latus prae alio dolere, mittatur sanguis e dextro brachio vena mediana vel basilica.

Quid faciendum si menses sunt suppressi, vel haemorrhoides; vel si fluant, quae vena secanda? ℞. considerandum an metus adsit suffocationis, si adsit, praemittatur sectio venae brachii, secus vero pedis.

De purgantibus notandum, si febris praecedat, vel simul cum angina invadat, purgantia possunt dari, quia humores sunt quasi turgescentes, debent tamen febrim non augere, nec humores valde agitare, *casia, manna, tamarindi, sirup. ros. solut. viol. de cichor. cum rheo, &c. electuar. diacatholic.*

Repellentia interne dantur in forma gargarismi, non debent esse acria, nec deleteriam habere qualitatem, ne accidat nobis id, *quod Medico contigisse Galenus meminit, qui atramentum sutorium pro gargarismo praescripsit.* Parantur potissimum, quod Galenus interdum innuit, ex moro ex corticibus viridibus juglandum, acida cerevisia, et melle.

Gargarismi non tuto in principio praescribuntur, quia propter illum motum major fit agitatio humorum ut magis influant, potest tamen quis eo uti ut saltem detineat in ore, in statu vero commode adhiberi poterit. Quies hic est summe necessaria praeprimis, in principio ubi turgent humores, quo magis enim corpus movetur eo major fit agitatio sanguinis.

Somnus non adeo tutus, quia refluxus augetur, et inflammatio major fieri potest in somno, in omnibus enim inflammationibus somnus non conducit.

Purgantia sine ratione omittuntur. *Zacut. Lusitan.* quae tamen praescribi debent non in solida forma ut pilulari electuar. bol. etc. *sive potius in forma liquida.*

Et quum vomitus sit periculosus, purgans debet esse faucibus gratum v.g ex manna.

na. ℞. *mann. elect.* unc. ii. *crem. tart.* drach. sem. solve in calore tepido balnei Mariae c.s.q. *acidularum Wildungensium* addito parum *succi citri*, post clarificetur cum albumine ovi, & filtrentur per chartam emporeticam, cui odor & gustus suavis concilietur *recentibus corticibus citri*, fiat potio clara, & grata: est nobile & gratum purgans; unde dicitur Caesareum seu imperiale, quia Imperator solet uti hoc purgante ad unc. i. vel unc. i. sem. si desint acidulae potest sumi *aq. flor. acaciar.* & addi *spir. vitriol.* ad gratiam.

In angina maligna summo cum successu exhiberi possunt medicamenta emetica.

Sudorifera, si adsit malignitas, summe necessaria sunt, talia debent esse, quae vim habent simul refrigerandi sanguinem quando transeunt gulam, quale est nitrum perlatum dos. ad scrup. i.

De purgantibus notandum quod debeant esse talia, quae non exagitant, &c. vid. supra.

Medicamenta contra anginam.

Rad. potest addi *radix tormentill. plant. fl. ligustri* celebres sunt propter vim adstringendi: *sirup. pap. errat. rob. dianuc.* quod habet vim alexipharm. & adstringendi etiam summam penetrandi.

Repellentia nunquam externe collo applicanda, sed in forma saltem gargarismatum.

In gargarism. possunt addi vel substitui *plantago flor. tormentill. mel. rosatum*, quod non solum repellit, sed & valde abstergit.

Adstringentia sola non debent praescribi, sed semper digerentia, & suppurantia debent admisceri, quia si solis adstringentibus uteremur, tum major fieret inflammatio, quia pori constringerentur sicque sanguis detineretur, & non posset evacuari.

Formulae in gargarism.

Loco liquoris in quo species coquantur, potest substitui cerevisia acida, in qua species possunt coqui, si dolor urgeat, lac chalybeatum.

Inter discutientia commendatur, *decoctum agrimon. beton. hyssopi.*

Alii negligunt decoctiones, & solvunt *nitrum in aq. fontana*, vel confundunt *cancros in aq. fontana*, & addunt parum *aceti* illoque utuntur pro gargarismate.

Medicamenta externa emollientia, & resolventia adhibentur, vel in forma cataplasmatis, vel linimenti imponuntur, possunt illis *quae Auct. habet aliae herbae addi malva bis malv. flor. chamom. sambuc. melilot.* quae ad mucilaginem coquuntur. *ol. lumbricor. terrestr.* praefertur, *ol. sept. florum Mynsichti.* ol. sapon. Venet. *inter emplastra commendatur emplastr. de meliloto*, diaphoret. Mynsicht.

Observ. I. Caussa mortis fuit angina maligna, hinc nocuit venae-sectio, deinde magnum commisit errorem, quia assumsit medicamentum catharticum.

2. Quae abscessus rumpunt sunt *Mercurius diaphoret. pulv. centaur. min. cum albo graeco, & melle assumtus, nidus hirundinum.* Excrementa animalium conducunt in ipso affectu propter vim resolvendi propter salia nitrosa, quibus impraegnata sunt ut album graecum, nidus hirundinum.

FORMULAE.

Pro gargarism. ℞. *Semper vivi maj.* exprime succum hujus succi, ℞. lib. ii. *salis armon.* unc. vi. destillentur lege artis, si placet potest addi *succus cancror expressus*; optime etiam resolvit casia extracta, si cum aq. plantaginis solvatur, & saepius gargarisetur.

Convenit etiam hoc; ℞. *nid. hirund.* unc. i. sem. *empl. de melilot.* drach. ii. *medull. casia* drach. sem. c.s.q. sap. f. cataplasma.

Sine coctione: ℞. *Aq. prunell. semper viv. corticum nucum* āā. unc. ii. *rob. dianuc.* unc. sem. *lap. prunell.* drach. sem. ℞. *flor. ligust. balaust. rosar. rubr. torment.* āā. p. i. incisa crasse dentur ad chartam.

Ene-

Enema potest esse tale in angina, quod debet praemitti venae-sectio. ℞. *herb. violariae, malv.* ãã. m. i. *chamomill. centaur. min.* ãã. p. i. *rad. liquirit. alth.* ãã. drach. iii. *sem. lin.* unc. sem. *prunor. dulc.* nu. iv. coq. in aq. font. colatur. ℞. lib. i. adde *electuar. diacatholicon.* unc. i. *ol. viol. amygd.* ãã. unc. i. *vitell. ovi. salis gemmae* drach. sem. m. f. enema. Conveniunt etiam clysteres nutrientes ex jusculo capon. *carn. gallin.* & quia febris urget, convenit *aq. cordialis frigida* Saxon.

Destillatum externe applicandum, ℞. *herb. sanicul. alchymill. pyrolae* utriusque, *matris sylvestris, veronic. hederae arbor. fragariae, consolid. sarracen.* ãã. mist. *rad. vincetox.* m. sem. *albi graeci* m. ii. infundantur in cerevisia vetusta, & acida per aliquot dies, post destillentur sum. ut ante; mane & vesperi potest gargarisari aeger.

CAP. II.

DE SCROPHULIS.

DEfinitio) sunt tumores penduli propria membrana inclusi, & doloris expertes, suibus sunt communes.

Continent in se humorem pulti, vel melli similem.

Hippocrates putat fieri strumas ab anno 14. ad 42. ab ea vero aetate ad annum 65. fieri negat: nullam tamen video rationem.

Molestae magis, sunt quam vitae humanae insidiosae, excitant raucedinem, dispnoeam & formam minus decoram.

Caussa est humor crassus, & lentus, quem pituitam vocant.

Non videtur verisimile, quod sit humor excrementicius, quia sine corruptione tamdiu subsistere non posset, tandem tamen hic humor putredini, & corruptioni sit obnoxius.

Sed est succus glandularum nutricius, qui nimia in copia adductus, vel a caussa aliqua violenta expressus e glandulis humores tales excitat. Hinc peculiari etiam aliqua membrana concluditur: (Sennertus, & alii facultatem formatricem hic accusant:) verum hoc esse probat Cas. 23. l. 6. ap. Timaeum.

Inter caussas locum habent aquae nivales, & crudae, in *Carinthia, Styria, & Alpibus*, strumae sunt endemiae, & qui sani in illa loca perveniunt ibidemque aliquamdiu degunt, eodem morbo corripiuntur.

Ortum etiam trahit hic humor e cibis crudis, & crassis, hinc aetati puerili familiares sunt scrophulae.

Signis diagnosticis non indigemus.

Prognosis) instituitur talis, omnes difficulter curantur, facilius tamen in pueris, quam in adultis.

A vasis liberae facilius curantur, quam quae vasis implicatae sunt ob metum haemorrhagiae si exscindantur, vel ob metum graviorum symptomatum si caustica violenta apponantur, & virulenta, quum virus eorum toti massae sanguineae communicari facillime possit, in colli parte anteriore sine periculo maximo exscindi nequeunt propter nervos eo loci latentes, qui laesi aphoniam inducunt, *quod Medico cuidam, referente Galeno accidit*, qui a strumis quidem per excisionem liberavit puerum, sed mutum reddidit.

Nisi radicitus, evellantur facile regenerantur; radix scrophulariae, urticae, rusci valent.

Danda opera an insensibiliter discuti possit materia per topica emollientia, & resolventia, vel an ad suppurationem deduci possit. Suppuratione facta observandum apertionem non esse faciendam, nisi totus humor suppuratus fuerit, ne calore exspirato, reliquus magis induresc at.

Quod si nec hoc modo curari possint, restat sectio & per *caustica potentialia* assumtio. Illa periculi, & timoris plena ut ante dictum. Haec judicium & prudentiam exactam requirit, ne scilicet partes vicinae laedantur: *hinc muniendae sunt unguento refrigerante Galeni, vel rosaceo aliove defensivo frigido.*

Mo-

Modum sectionis habent *Sennert. instit. l. 5. part. 1. sect. 2. c. 13.* inter caustica primas *obtinet arsenicum, quod ultra dimidii grani tritici quantitatem non adhibendum*, & aeger interea, ut febricitans & febri maligna decumbens tractandus.

Laudatur *lapis causticus a Sennert. in instit. l. 5. & ult.* descriptus. Item causticum apposuit *Timaeus* in propria filia frustra tentatis aliis. ℞. *calc. viv.* unc. i sem. *min.* unc. sem. *sapon. Fullon. q. s. coq. ad duriciem lapidis, vide in casibus ejus.*

(Purgantibus addatur semper Mercurius dulcis pilul. de galbano compositae Sylv. etiam conveniunt.)

Potenter etiam discutit hoc *emplastrum.* ℞. *galban.* acet. solut. unc. i. *pic. naval.* unc. sem. *sal. armon.* drach. i. *pulv. rad. scrophular.* drach. ii. *emplastr. diachyl. cum gummat.* unc. sem.

Excisione curatam strumam in brachio, & axilla dextra vid. cas. med. *Timaei.* l. 6. v. 23.

Sin pendeant strumae ab exili radice, ligari potest radix seto equino aut filo serico.

Reges Galliae curant per donum supernaturale, quod per successionem ad omnes Reges, nullo habito familiae respectu pervenit, primus fuit Ethnicus, & idolorum cultor, *conversus vero ab uxore, & baptisatus donum habuit sanandi per tactum scrophulas.* Hinc tali utuntur formula:

REX TE TANGIT, DEUS TE SANET.

Integrum tractatum hac de rescripsit *Andreas Laurentius*, Medicus Gallus.

Riverius) curatas strumas habet in observationibus suis communicatis, observ. 18. observ. 9. ubi miram humoris strumas excitantis acredinem, ut ossa etiam excedere, *& colliquare potuerit, recenset.*

Sequuntur externa, spirit. gummi ammoniac. topicus D. Geilfus. ol. circulatum D. Fausti Archiatri olim Heidelbergensis.

Zacutus Lusitanus commendat esum serpentum, laudat etiam externe pinguedinem serpentum.

Medicamenta ut plurimum exhibenda Luna decrescente. His tentanda est ipsa discessio, si non juvant, tentanda suppuratio, non tamen aperiendus tumor, nisi prius bene sit cocta omnis materia in illo.

Si haec non respondent voto Medici ad extrema confugiendum, quod fit per cauteria, & novaculas; interim tamen est curatio periculosa, quia vasa facile possunt laedi et defensivum prius debet adhiberi, ut unguentum Galeni.

Inter caustica primas obtinet arsenicum, sed non sine periculo adhibetur propter saevissima symptomata: ultra dimidium grani triticei pondus non est imponendum; quia vero est periculosum, alia adjungendo. Videatur Sennert. de lapide caustico lib. 5. institut.

Causticum tale prodest, ℞. *calcis vivae* unc. sem. *minii* unc. sem. *sapon. Fullonum* q. s. coque ad duriciem lapidis, qui per 3. horas consumsit scrophulas filii illius, estque tutius quam arsenicum, *ad pag. 62.* ibi item pumex potest addi, *emplastr. diasulphur. Rulandi, de ammoniaco* composito Fausti, *tale etiam habet.* ℞. *Galbani aceto soluti* unc. i. *picis navalis* unc. sem. *salis armoniac.* unc. i. *pulver. rad. scrophular.* drach. ii. *emplastr. diachyl. cum gummis* unc. sem. m. f. emplastr.

Sequens emplastrum. ℞. *Rad. bryon. cyclam. enulae, cucumeris agrestis* ãã. unc. i. coque cum vino, & aceto anatica portione, deinde pistentur, & per setaceum transcolentur, add. *pulver. rad. irid. myrrh. oliban. mastich. croci, aristoloch. rot.* ãã. unc. sem. *flor. chamom. melilot. sambuc.* ãã. p. i. *opopan. sagapen. ammoniaci, bdellii, galbani in aq. vitae* solutor. ãã. unc. sem. *gummi hederae, styrac. calamitae* ãã. drach. iii. *euphorb.* drach. v. *sem. staphisag.* drach. ii sem. *argenti vivi* saliva jejuni hominis extincti unc. ii. *ol. lilior. ovor. oesippi* ãã. drach. v. *adipis anserini, anatini, suilli, medullae cruris vituli*

ãã. unc.

āā.unc.ii. *mucilaginis seminis lini, foenigraeci, rad.alth.* āā.unc.i.m.cum cera, & tetebinthina f.emplastrum.

Observ. glandulae emolliendae) scrophulae talem habent naturam, ut emolliri queant. Medicus tamen tentet suas vires oportet. *Medicam. sunt scroph. radix scrophular. principatum obtinet*, & omnibus debet addi medicamentis; huc pertinet pulv. ad strumas Augusti de Villa nova.

Pag.64. in notis Deck.lit.L. unguentum est tale Poterii. ℞. *fol.nicotian. recent.* m.vi. *butyri insulsi* lib.ii. *terebinthinae Venetae* unc.iv. misceantur simul, & insolentur per octiduum, colentur, & torculari fortiter exprimantur; expressioni adde *cerae citrinae, gummi ammoniac. galban.* āā. unc.ii. *pulver. antimonii crudi* subtilissime triti, *cinnabar.* āā.unc.sem. *myrrhae, thuris* āā.drach.ii.m.f.unguentum, quod a *Poterio laudatur pag.64.* l.c.

Observat.) *Et plerumque in mensenterio sunt scrophulae tales, ideo contabescunt aegri, quia denegant influxum succi lactei.*

C A P. III.

D E A N E U R I S M A T E.

IN *Infantibus facile pro vena inciditur arteria*, qualem observationem habet Riverius cent.iii.observ.43. quem tumorem curavit adstringentibus ex bolo, terra sigillata, aceto, & albumine ovi, fascia arctissime superinducta.

In observ.communicatis 12. refert, ingentem in molem excrevisse tumorem post arteriae incisionem ex appositione medicamentorum resolventium, & tandem sponte apertum eo in loco, ubi incisio facta fuerat. Cent.4. observ. 34. refert de melancholico, cui tumor mollis sub clavicula dextra eminuit cum insigni pulsatione, qui insanabilis fuit, post mortem arteriam magnam ascendentem a corde ad claviculam adeo dilatatam, ut brachii fere magnitudinem aequaret.

Tunica ejus erat admodum densa, & cartilaginea.

C U R A T I O.

Convenit cataplasma ℞. *thur. mastich.* āā. scrup.ii. *balaust. myrtill. acaciae. hypocist. matricar. gallar. immatur.* āā.scrup.ii. c.*album.ovi* f.cataplasma protinus, & in principio statim tumori applicandum, post appone laminam plumbeam, & super impone emplastrum contra rupturam Augustanorum, vel tale. ℞. *rad. bistort. consolid. maj. cynogloss. sigill. Salomon.* āā.drach.i. *flor. rosar. rubr. ligust. chamomil. melilot. balaust. fol. heder. arboresc. sem. perfoliat.* āā.scrup.ii. *summit. cupress. bacc. myrti, malicorii* āā. drach.sem. *mumiae, sanguin. dracon. sarcocoll. mastich. myrrh. thuris* āā.scrup.i. *croc. martis* scrup. sem. f. pulvis subtilissimus ter aceto rosar. irrorandus, & rursus siccandus est, terendus, & per cribrum trajiciendus cum *ol. mastich. cera*, & *terebinth.* f. emplastrum. Totum vero brachium ligetur fascia madefacta tali epithemate.

℞. *Aq. burs. pastor. plantag. sperm. ran.* lib.sem. *alum. crud. croci martis* āā. drach.i. *litharg.* drach.ii. *album. ovor. no.*ii.m. *Haec tutissima methodus est curandi aneurismata, & tales tumores.*

Horstius laudat *Magisterium opii*, si statim in principio applicatur, quia sanguinem ad miraculum usque sistit: idem praestat compositum sperniolae, cujus descriptionem vide apud *Schroderum*, vel *sperniola Crollii*, quia refrigerat potenter.

Puerperae saepius inopinato moriuntur, quatenus ob nimium parturiendi conatum aneurisma internum rumpitur, & sanguis in cavitatem nobiliorem effunditur, cujus caussam saepe non cognoscunt adstantes, & Medici, quia aneurismata interna non cognoscuntur, nisi post mortem aperto cadavere.

Observ. I. habet etiam *Riverius observat.* 18. in observationibus communicatis etiam talem habet casum.

LIBER III.

DE

Affectibus Thoracis.

CAP. I.

DE PLEURITIDE.

HAEc desciptio non est sufficiens, quia etiam debet fieri mentio symptomatum, & signorum. E. ita.

Cum dolore pungitivo, tussi & respiratione difficili: haec absolvit totam naturam hujus affectus; siquidem non omnis inflammatio potest vocari pleuritis.

Subjectum) *est pleura, non solum autem pleura, sed & musculi intercostales*, impossibile enim est quod membrana possit inflammari, non inflammatis etiam simul musculis qui ea cinguntur; musculi autem sunt duplices, interiores & exteriores: si externi musculi, pleuritis spuria sive notha oritur; sin interni, vocatur vera pleuritis.

Plerumque etiam patitur, &c. hae non enim per se afficiuntur, sed per consensum.

Q. An pulmones semper afficiantur in pleuritide? Affirmativam defendit Platerus? alii contradicunt, & plurimi; ratio cui Platerus innititur est experientia. Verum pleuritis *degeneravit in peripneumoniam*, quando dicit se invenisse post extinctionem hominis, & apertionem cadaveris; sed quia ibi pleuritis degeneraverat in peripneumoniam, ideo fuit ortus lethalis: pleuritis enim facile potest degenerare in peripneumoniam.

Caussa) *sanguis sive quantitate, sive qualitate peccans, quantitate quando peccat plethora, vasa nimis distendit unde restagnat, acescit, fit acris, erodit tunicas, & ita effunditur in pleuram, & musculos intercostales, unde vera pleuritis semper fit per anastomosin vasorum, vel peccat cacochymia quando est nimis acris, serosus.*

Viae, per quas influit sunt arteriae mammariae, intercostales praeprimis, *ramus sine pari.*

Differentia) vera est, quando pleura cum musculis intercostalibus interioribus a sanguine acri, & seroso afficitur.

Notha est) quando musculi exteriores inflammantur ab humore pituitoso, melancholico, lympha crassiore, *vel etiam quando dolor lateris, ex improviso oritur a flatibus, & tunc fallit Medicum, quia putat esse pleuritidem.*

Signa sunt triplicia (1) *distinctiva*, *distinguentia pleuritidem a peripneumonia sunt.* (1) Dolor in peripneumonia minor est, & non adeo vehemens ac in pleuritide; ubi sentiuntur acerrimae puncturae, quia pulmones non sunt ita exquisiti sensus propter defectum membranarum, e contra in pleuritide afficiuntur membranae. (2) Respiratio multo difficilior est in peripneumonia, quia organa respirationis per se afficiuntur, in pleuritide vero per consensum. (3) Febris etiam est vehementior in peripneumonia, quam pleuritide, quia pulmones sunt propiores cordi majoremque excitare possunt effervescentiam.

1. *Pleur. ab inflammatione diaphragmatis differt*, quia hic haeret dolor non in uno latere, sed extendit se ad duo latera, (quia diaphragma non solum alligatum est, &c.) ad partem anteriorem dorsi, & posteriorem, *est que dolor circularis.*

2. in inflammatione diaphragm. semper & in principio adest delirium propter consensum cum meningibus cerebri.

3. *Pleur. ab inflamm. mediastini differt*, quia hic dolor sese versus jugulum convertit, in pleuritide vero manet in uno latere dextro sive sinistro.

4. *Pleur. ab inflam. hepatis differt*, quia hic dolor non est exquisitus, deinde est infra costas in pleuritide supra, deinde non ita respiratio est difficilis, & laesa in inflammatione hepatis, & dolor non est adeo pungitivus, sic etiam in inflammatione lienis febris non est adeo vehemens, respiratio non adeo laesa.

Signa diagnostica) dolor lateris punctorius, dolores excitantur varii, obtusi pungentes lacerativi, &c. *hic est acutus, quia afficitur membrana, quae est exquisiti sensus.* Caussa etiam, quia est humor acris.

(2) Tussis, oritur propter denegatam sufficientem extensionem organorum respirationi dicatorum.

(3) Difficilis respiratio, quae fit ob dolorem & inflammationem; *ubi enim est inflammatio ibi tumor, ubi tumor ibi respiratio non potest fieri recte, quia pulmones debite non possunt extendi.*

4. Febris continua, quae adscribitur effervescentiae, quae fit a sanguine extravasato.

(5) *Pulsus durus*, qui fit propter inflammationem membranae, & tumorem arteriae rigidae; parvus etiam quia arteriae non possunt satis dilatari propter tumorem, *E. conatur compensare frequentia pulsus, quod non potest praestare multitudine.*

Signa prognostica) desumuntur a sputo, & expectoratione, quando videmus facile, & sine difficultate rejici sputum, & quidem tale debeat excerni, & sic brevi terminabitur: si vero sputum difficulter excernitur & est crudum crassum, cum labore rejicitur, tunc non erit tuta.

Natura pleuritis est acutus morbus qui solvitur l.7.9.11.14. *die si primis diebus sine molestia reiicit sputum, tum ulcera 7. dies non durabunt.*

A symptomatibus etiam sumitur prognosis, *si statim adsit tremor, delirium, convulsio, malum a copioso screatu*, quia exulceratio major, putredo augetur, & si hinc symptomata ingravescunt, quia haec innuunt magnam copiam humoris peccantis, etiam sic materia non potest omnis evacuari per screatum, & sic aeger suffocatur.

Qui saepius fit pleuriticus tandem perit pleuritide, quia membranae valde sunt imminutae quoad poros, quia humores majori copia influunt, & possunt extinguere calorem vitalem, sicut & in apoplexia, & epilepsia.

Etiam ab aegris sumitur prognosis: *senes difficilius curantur, quam juvenes, quia febris adest, quae nullam habet convenientiam cum senectute.*

Asthmatici difficilius curantur, quia pleuritis decet curari per expectorationem, jam autem vasa, bronchia, in asthmaticis sunt obstructa, & infarcta materia crassa.

Indicationes curativae: hic affectus habet omnes indicationes, quas habet omnis inflammatio.

Humor, qui influit indicat cohibitionem, & derivationem, qui influxit, resolvendus, digerendus suppurandus, gravioribus symptomatibus occurrendum; virium semper habenda ratio, sanguis indicat revulsionem, & derivationem. Q. Quomodo. ℞. per venae-sectionem, quae est praesens remedium in pleuritide nempe *caeteris paribus* i. e. si vires constent, si enim instet crisis vel per menses, haemorrhoides, seu per alvifluxum vel per anacatharsin. Q. *in qua parte?*

℞. Venae-sectio instituta revulsionis gratia semper in latere opposito, quia omnis revulsio debet fieri ad partes oppositas secundum regulas Medicorum, si derivationis gradum in parte affecta, quia fit derivatio ad partes vicinas, quod si ergo vocatur Medicus 3.4. vel 5. die instituat venae-sectionem derivationis gratia, quia minor est copia sanguinis inter partem affectam, & oppositam.

Q. si fluentibus mensibus corripiatur foemina pleuritide, an debeat administrari venae-sectio in brachio.

℞. In brachio potest fieri sed non in tanta copia extrahendus sanguis, ne sanguis inferior commoveatur?

Q. Si mensibus suppressis?

℞. Si sit vera pleuritis utique potest in brachio fieri, quia morbus ille non fert inducias, postmodum etiam in partibus inferioribus potest, semper Medicus debet esse curiosus, *an adsit malignitas*, quia datur pleuritis benigna, & maligna. E. ibi semper est inspiciendum ad malignitatem potius, quam morbum ipsum, adeoque medicamenta debent praeparari malignitati resistentia, & sanguis non in tanta copia extrahendus, postmodum corpus purgandum, cum cautione tamen hoc fieri debet & quidem lenioribus, v.g. tamarind. mann. casia, sirup. rosar. Fernel. fortiora debent exulare, quia prognosticon est illos, *qui laborant fluxu alvi interire*, jam metus est, ne excitetur talis fluxus. E abstinendum a purgantibus, & enema leniter evacuans potest injici.

Si fluxus alvi coincidat in pleuritide, & non critice tunc plerumque moriuntur.

Sudor movendus in maligna praeprimis.

Expectoratio juvanda, si sputum non rite procedat sitque crassum, & viscidum; quando vero est tenue, & nimis serosum tum praeparandum, *succus & sirup. papav. erratici celebris est non quidem expectorationis gratia, sed quia incrassat materiam tenuem.*

MEDICAMENTA.

Sperma Ceti nec ratione febris, nec doloris adhibetur, sed expectorationem promovet; habet enim vim attenuandi, & incidendi humorem crassum, & viscidum.

Sal prunellae, quia resistit febri, & malignitati, sic & *nitrum perlatum, succus, cichor. sylvestr.* aq. sirup. &c. hic recommendatur, & quidem maxime ab Helmontio.

Aq. c. c. *galeg. scordii, tinctura bezoardica, liquor diaphoreticus Mynsichti*, in maligna praeprimis *tinctura sirup. de farfara, althaea.*

Olea lini, olivar. amygd. ol. lini recens in magna copia prodest, externe etiam utimur in unguentis. ol. 7. *flor. Mynsicht. lumbricor. terrestr. anethinum, ol. diapalmae*, quod est specificum.

Si sit maligna, ol. scorpionum, theriac. hyperic. simplex, & compositum. Externe & interne convenit celebre illud unguentum seu *butyrum cancrinum* cum cerevisia calida, interne ad drach. i.

Emplastr. diachylon simplex, de melilot de mucilagine, Augustanorum, *optime convenit in pleurit. notha empl. diaphaenicon. Mynsichti, si a flatibus empl. de baccis lauri convenit.*

Helmont. maxime commendat *sanguinem hirci*, habet vim corrigendi acorem, *qui insensus est massae sanguineae.*

FORMULAE AUCTORIS.

Ad 1. pro succo taraxaci potest substitui succus betulae.

℞. *Oculi cancrorum crud. contus. quia cocti multum perdunt de viribus. E. viventibus adhuc cancris debemus eximere.*

2. *Diacodium*, si nempe vigiliae adsint.

Ad 3. Decoctum hoc laudandum, si omittantur purgantia.

TOPICA.

Oleum de cucurbita antipleuriticum, cujus Auctor *Petrus a Castro observ.* 10. in tomo primo, descriptio est haec.

℞. *Cortic. cucurbit. longioris* lib. i. vel ii. *olei olivarum* vetustissimi xx. xxx. imo si possibile sit centum annorum lib. iii. huic oleo incoque corticem, post modum coletur deinde per manicam, est egregium antipleuriticum.

OB-

OBSERVATIONES.

Emplastrum ireos. Est carminativum, & sic habet vim resolvendi. E. fuit notha pleuritis a flatibus.

Formulae aliae.

Loco purgantis. ℞. *sem. melon. cucumer.* ā ā. drach. ii. vel iii. contusa emulgeantur cum *aq. flor. acaciar. scabios. card. bened.* ā ā. q. s. solve in hac emulsione *mannae* unc. i. sem. *aq. cinamom.* drach. ii. misc. f. potio; primo statim die potest exhiberi, quia alvus lubricitatur statim & etiam resistit pleuritidi.

℞. *Spirit. antipleurit. Rolfinc.* drach. iii. sum. spirit. ad gt. xv. xx. ter de die.

℞. *Tinct. antip. Timaei a* lib. iii. *Cujus tincturae haec est descriptio.*

℞. *Flor. papav. errat.* m. ii. *bellid. violar.* ā ā. m. sem. affunde *aq. taraxaci, scabios. card. bened.* ā ā. lib. i. *hederae terrestris.* lib. sem.

Spir. sulph. q. s. ad gratam aciditatem. Stent in loco calido per horas 7. post filtrentur, adde *sirup. papav. errat.* drach. iii. misc. fiat tinctura, potest iterum filtrari per chartam si placet.

Pro potu ordinario in pleuritide sequens decoctum potest dari.

℞. *rasur. c. cerv.* unc. i sem. *aq. fontan.* lib. vi. Coque ad remanentiam quatuor librarum, adde *sirup. papav. errat. violar.* ā ā. unc. ii. *spirit. sulphuris* drach. sem. misc. sum. ordinarie.

CAP. II.
DE PHTHISI.

Phthisis vocabulum *generale est.* I. *significat omnes extenuationes in genere*; 2. *in specie illam, quae fit ab ulcere pulmonum.*

Definitio Auct. est *manca*, & videtur respexisse omnem sive quamcumque consumtionem: in pluribus enim affectibus est consumtio talis, & tamen non semper est phthisis, deinde etiam in statu naturali est humoris nutricii consumtio, corpus enim augetur, & consumitur, potius ita: *est consumtio humoris nutricii ab ulcere pulmonum oriente seu exorta cum tussi, & febricula lenta, respiratione difficili*, ulcus illud pulmonum sensim inducitur, hinc vapores non magna in copia communicantur cordi sed successive, *unde febris lenta, & ita tempore corpus contabescit.*

Subjectum seu partem affectam Auct. dicit glandulas lacteas, verum *confundit hic affectus infimi ventris cum morbis pectoris seu thoracis*, *generaliter* phthisis sumitur, quatenus comprehendit omnes atrophias, *specialiter* vero, & stricte pro ulcere pulmonum, ut paullo ante dictum.

Caussa secundum Auct. est (1) sanguis acris, & serosus, (2) succus pancreaticus, *quando saguis fit nimis tenuis ut transudare possit vasa pulmonum*, (3) crassior chylus qui transcolari nequit per glandulas mesenterii, (vel quando crassior chylus abit ad vasa lactea illaque obstruit, unde tabes, quae videtur saepius in infantibus.

Interim vesiculae pulmonis) *describit Auctor symptomata affectus hypochondriaci, phthiseos, lienis, mesenterii.*

Ulcus pulmonum tabem esse non admitto dicit Auct. concedimus, interim tamen illud ulcus excitat tabem.

Quas aperuit Auct. periere phthisi hepatica, atrophia, obstructione mesenterii.

Caussa *vera proxima, & immediata* hujus morbi est exulceratio pulmonum (ulcus pulmonum) mediata est quidam humor acris, & corrodens, qui in pulmonibus excitat illam exulcerationem.

Humor ille acris generatur vel *vitio coctionum alvi, vel in partibus quae affundunt illum in cerebrum, ex quo destillat in pulmones. Vel generatur in ipsis pulmonibus*, ubi praecedit haemoptysis, dum non omnis sanguis rejicitur sed remanet aliqua pars quae acescit, postea extravasatus erodit.

Saepe humor nondum acris destillat, qui tamen dum remoratur in pulmonibus sit acrior, & acescit.

Sae-

Saepe pulmonum vitium est haereditarium consistens in nimia laxitate pororum, & mollitie, unde facile recipiunt humores, hinc phthisis multis familiis familiaris morbus & proprius.

Oritur etiam saepe e tuberculo, quo tandem supparato pus effunditur in pulmones, & nisi reiiciatur facile excitat exulcerationem; rumpitur autem in abscessu illa vesicula per nimium motum, & effundit pus in cavitatem thoracis sua acrimonia exulcerans, & corrodens pulmones.

Caussae externae: phthisis est morbus contagiosus, qui per miasmata facile transplantatur, hinc qui vivunt cum phthisicis se invicem inficiunt, uti conjuges, si enim maritus est phthisicus facile conjux inficitur, & contra, imo Riverius dicit periculosum esse fratres, & sorores intrare cubicula, quia miasmata reperiant ibi similes poros; inter caussas externas etiam infertur *halitus felis*, qui infensissimus est pulmonibus, quod testatur Matthiolus.

Calx viva recenter extincta per particulas causticas, & acres excitat exulcerationes pulmonum, unde in musaeis recenter dealbatis periculosum vivere, & Artifices qui circa tales res versantur plerumque fiunt phthisici.

Sex res non naturales etiam addunt symbolum cum primis.

Aër autumnalis, ubi frequenter inchoatur phthisis propter inaequalitatem frigoris, & caloris, quae concitat destillationes quas pulmones excipiunt. *Vini etiam usus nimius* multum contribuit, hinc in Austria phthisis admodum est familiaris, (nam propter vile precium bibunt admodum liberaliter) quia exinde generatur sanguis acris ad destillationes multo facilior.

Phthisis est morbus contagiosus: (ut supra) de consanguineis, & consuetudinem inter se habentibus hoc intelligendum, & qui admodum inter se familiares sunt, ut inter conjuges fratres, & sorores, *quia habent eiusmodi porosum, & eiusdem figurae.*

Autumnus tabidis malus dicitur Hippocrati.

Differentiae) Auct. ponit 3. species, 1. non est vera species phthiseos 2. secunda etiam non, potest tamen praecedere veram phthisin, quia propter illam tussim & motum continuum vesiculae ex quibus meris constant pulmones illae laxantur, & excitatur sputum cruentum, quod quomodo inducat phthisin supra dictum. 3. Quae oritur a lympha crassa sed & acri, & tenui instituente diapedesin tum a lympha destillante in catarrhis.

Verae differentiae, & species sunt quatenus est vel haereditaria, vel adventitia, quatenus generatur vel in vel extra pulmones, vel a catarrho, vel haemoptysi praecedente alia a corruptione proprii alimenti in pulmonibus.

Tussis potest esse caussa propter continuum motum, quia per istum relaxantur pori.

Signa diagnostica) *imminentis desumuntur ab ipsa corporis statura, talem describit Hippocrates quando dicit*, qui habent pectus angustum, & depressum collum oblongum, scapulas alatas, & prominentes suntque valde macilenti, hi sunt proclives ad phthisin.

A. *Incipientis dicit signa sunt inflatio ventric. tumor abdom. potius sunt illa signa affectus hypochondriaci. Vera autem sunt tussis, dolor thoracis sputum salsum, & aliquo modo amarum.*

Consummatae sunt sputi purulenti, & cruenti rejectio, dolor circa os sternum, & dorsum, febris non solum continua hectica, sed & putrida intermittens, vocaturque tertiana duplex.

Q. Quare appetitus sit magnus in consummata phthisi.

℞. Propter acrimoniam sanguinis, qui glandulas ventriculi ingressus generat fermentum acre in ventriculo, quod caussa appetitus aucti ad mortem usque.

Tussis continua quae probe consideranda, quia catarrhus saepe mentitur phthisin.

Sputum phthisicorum injectum aq. frigidae statim petit fundum, estque coloris cine-

nericii, & minus album quam pituita, saepe sputum est mistum ex pure, & pituita. Pituita vero si injiciatur in aquam quidem ad fundum tendit, sed etiam cohaeret, & dissolvitur.

Prognostica. Phthisis habita majori dicit Auct. cura abdominis facile curatur in principio; hoc quidem verum est si caussa est in abdomine, *alias temerarium est dicere phthisin facile curari in principio, siquidem recens pulmonum exulceratio curatu difficillima.* Phthisis incipiens curatur difficillime, confirmata nunquam & incurabilis pene: Hipp. dicit aliquid de signis phthiseos prognosticis quae videantur, & aphorism. 12. 14. idem dicit; *qui tabe vexantur, si sputum carbonibus injectum graveolet, & capilli decidunt, lethale est.*

Potissimum signum prognosticum desumitur a diarrhoea, quae periculosissima, & omnes moriuntur super veniente alvi fluxu, quia exiguus ille succus nutricius qui adhuc adfuit, per talem fluxum colliquativum eliminatur totus.

Indicat. Ulcus indicat abstersionem, & conglutinationem, materia in pulmonibus contenta indicat expectorationem per epicrasin, febris refrigerationem, & consumtio humectationem.

Diaeta debet esse refrigerans, & humectans, victus sit analepticus, v. g. hordeata, amygdalata, pineata, oryzata, avenata; cibi boni succi qui valde reficiunt vires. *Vitandi cibi acres, nimis conditi aromatibus, cibi salsi, & alii.*

Vinum etiam nocet phthisicis, valde enim exsiccat, & acrimoniam acuit, & sic sanguis fit acrior.

Pro potu ordinario convenit aq. refrigerans saccharata, hydromel tenue, decoctum chinae, &c.

Medicamenta in genere.

Purgantia phthisicis tuto non possumus exhibere nisi oriatur a catarrho, tunc in principio locum habent.

Exulare vero debent in consummata, quia inclinant ad alvi fluxum, omnibus abstinere debemus medicamentis aloëticis, quia aperiunt vasa (& conveniunt in suppressione mensium & aliis) *praeprimis si praecessit haemopthisis, hinc non tuto exhibetur elixir. propriet. Crollii propter aloën, quod tamen Crollius valde commendat.*

Venae-sectio in principio potest concedi, quia febris illa domatur, & sanguinis acrimonia mitigatur.

Quaer. an aliquid immediate possit transire ad pulmones per asperam arteriam.

℞. Putamus aliquod posse communicari, & ingredi caput asperae arteriae seu laryngem, nempe illa quae sensim liquescunt in ore (*ut saccharata etiam sed non acida*) hinc rotulae praeferuntur aliis medicamentis de sirupis, &c. *Lac* potest satisfacere pluribus indicantibus, quia constat triplici substantia.

(1) *Serosa*, quae abstergit ulcera, (2) *caseosa* quae conglutinat & (3) *butyrosa* seu glutinosa, quae nutrit & humectat.

Lac asininum praefertur reliquis, quia est serosius & tenuius, facileque vasa permeat, & magis abstergit, sic & *lac muliebre.*

Contra indicantia, quae impediunt usum lactis, sunt 1. capitis dolor & imbecillitas, 2. magnitudo febris, quia lac statim coagulatur in ventriculo, praeprimis si appetitus sit nimium auctus, 3. si flatulentus simul adsit affectus, quia viscera flatibus magis sic distenderentur.

Auct. §. 8. dicit se acidis feliciter usum scilicet in illis speciebus quas describit, conveniunt acida v. g. in atrophia splenetica, & hepatica in acrimonia succ. pancreat. quod tamen in veris phthisicis nequaquam procedit, praesertim ubi metus est ulceris, & exulcerationis periclitatur non solum salus Medici, sed & sanitas aegri.

Medicamenta anti phthisica.

Radix chinae, &c. possunt addi *radix farfarae, liquirit. pimpinell. fol. capillor. veneris*

ris herb. tussilaginis, agrimon. flor. farfarae, bellidis minor. papav. errat. sem. altheae: amygdalas non amo, dicit Auct. ideoque rejicit etiam emulsiones amygdalatas. Respicit enim hic ad obstructiones. E. quia in hoc affectu est obstructio mesenterii utique non conveniunt, quia habent vim obstruendi, in vera phthisi vero maxime conveniunt emulsiones ex amygdal. etiam amygdalae in substantia, quia nutriunt, sed tamen non adeo crassae esse debent emulsiones, & ad mensuram aquae libra dimidia amygdalarum sumatur tantum, tunc fit tenuis, & diuretica estque suavis, si vero nimis sit crassa, auget obstructiones ventriculumque gravat.

Santalum citrinum) quod acrimoniam, & salsedinem totius massae sanguineae corrigit est optimum; hinc decoctum santali recommendat Riverius, praeprimis in phthisi ab humore acri primarium, & secundarium, decoctum secundarium potest adhiberi pro potu ordinario in prandio & coena, si 4. lib. aq. & unc. iv. *ligni santali* sumantur, & coquantur ad tertiam partem, postea speciebus iterum affunditur liquor & coquitur, bis de die sumat mane vesperique: omnes *aquae antihecticae* conveniunt *ut Schroederi*, simplices etiam ut *aq. veronicae farfarae*.

Spiritus sulph. &c. Hi spiritus sunt suspecti quia sunt spiritus acidi, ab illis debemus abstinere in phthisi vera, quia augent exulcerationem valde, talia sunt omnia acida.

Balsamus sulphuris simplex, & anisatus. Nimio si adhibetur promovet phthisin, & exulcerationem, sed si rite & caute exhibetur non singulis diebus, sed ter saltem singulis septimanis alternis diebus mane jejuno ventriculo in brodio vel liquore ad gt. v. *ultra gt. v. non debet assumi.*

Elixir. propriet. est suspectum, est enim medicamentum aloëticum, *omnia enim aloëtica aperiunt vasa.*

Sirupus ex floribus hyperici, de hyssopo, farfar. valde commendantur, ut & *sirupus hederae terrestris*, talem habet Quercetanus.

FORMULAE AUCTORIS.

In 1. debent omitti *sal. prunell.* & tartarus vitriolatus, possunt substitui *extractum liquiritiae, croci, enulae, pulmonum vituli, loch. sani, & expert. species diaireos.*

2. Linctus potest tolerari si adsint vigiliae, quia *diacodium infert somnum*, deinde si febris adsit, convenit *sal. prunell. & bezoardicum minerale.*

3. Apozema, tumor pedum, & fluxus alvi quando coincidunt, actum est de aegro, *si alvus est obstructa*, potest adhiberi *sirup. rosar. solutiv.* simplex sive compositus, compositus datur ad drach. x.

Observ. 1. Affectus hic descriptus non est phthisis sed potius atrophia scorbutica, *omnia opiata debent exulare in phthisicis*, & etiam opiata adstringunt thoracem, & ita impediunt expectorationem ut materia excerni nequeat, quia humorem incrassant.

2. Innuit periculum purgativum medicamentorum, *Infantes saepissime laborant tabe, quia obstruuntur vasa mesenterii* (ex obstructione mesenterii) ubi convenit *unguentum de arthanita, sirup. diacor. i. e. de carthamo*, recommendatur in infantibus *spiritus vitrioli martis*, quando infantes contabescunt sine manifesta caussa habet egregiam vim aperiendi; NB. *Lactantibus non ita tuto potest exhiberi*, quia lac in ventriculo facile coalescit, ergo longo post cibum tempore debet exhiberi iis, qui laborant atrophia splenetica vel hepatica, non vero in vera phthisi.

FORMULAE DICTATAE.

Gelatina antiphthisica, quae primario scopo qui est confortari vires, egregie inservit (seu vires tantum respicit) ℞. *Caponem unum evisceratum* in particulas minutas conscissum, *omnibus ossibus conquassatis: partem dimidiam hepatis, cordis, pulmonum vituli, hepat. gallinarum numero 4. cancrorum fluviatilium numero* 20. *Limacum recentium* sale, & aqua lotarum, *radic. consolid. major.* unc. i sem. *herb. scabios. veroni-*

veronicae plantag. recentium ā̄ā̄. unc. j. *flor.* recentium *rosarum rubrarum* unc. i sem. *hepaticae*, *anthos* ā̄ā̄. drach. ii. *succi tussilaginis* recenter expressi, *seri lactis capril.* ā̄ā̄. unc. x. *cinamom. nuc. moschat.* ā̄ā̄. drach. ii. *maceris*, *croci* ā̄ā̄. drach. i. *rad. chinae* electae in taleolas concis. unc. i sem.

Concisa, & contusa immittantur lagenae stanneae, quae clausa, & vesica obducta (ne pereant vires) coquantur alio in vase aqua repleto per horas 5. vel 6. post fiat expressio, & conservetur gelatina in patina stannea vel terrea. Est egregia restaurans & humectans in phthisi, potest exhiberi vel per se, vel potest dissolvi in juscu-lis, & quater de die exhiberi: dosis potest esse unc. sem. ad unc. i. grati saporis, & odoris est.

DECOCTUM ANTIPHTHISICUM.

℞. *Rad. recent. symphyt. maj* unc. i sem. *chinae electae* unc. i. *herbarum recent. veronicae*, *hepat. nobilis tussilag. plantaginis minor. scabios.* ā̄ā̄. drach. ii. *rorismar.* drach. vi. incisa coquantur *in lactis caprilli* recentis lib. vi. ad remanentiam 4. libr. f. colatura & dum adhuc fervet injice *conserv. rosar. rubr. recentium* unc. ix. *cinamom. opt.* drach. ii. coletur & filtretur. bis de die exhibendus. dosis unc. iv.

Emulsio antiphth. quando vigiliae urgent, siquidem illae valde urgent, & tamen opiata non adhibere.

℞. *Pinear. mundat. pistaceorum decorticator.* ā̄ā̄. unc. i sem. contundantur cum *sero lactis caprilli*, & emulgeantur.

Colaturae lib. ii sem. adde *sirup. & succ. tussilag.* dosis est haustus pro lubitu aegri.

Balsamus sulphuris anisatus ita debet praescribi.

℞. *Balsam. sulph. anisat.* drach. i. Dein.

℞. *Aq. veronic. loch. san. & expert. farfar.* ā̄ā̄. unc. i. *pulmonum vituli* unc. sem. *sirup. papav. errat.* unc. sem. vel drach. vi. misc. in hoc liquore potest assumi bals. sulph. anisat.

Et haec de phthisi quoad exulcerationem.

Jam quae respiciunt ipsum catarrhum si a desluxionibus, & catarrhis a capite ruentibus in pectus, conveniunt sequentia.

℞. *Mass. pilular. de succino Cratonis* scrup. i. *resin. jalap.* gr. v. vel vii. cum *tinctura succini*, f. pilulae num. xv. sum.

℞. *Conserv. rosar. veter.* unc. iii. *pulv. succin. albi* ppti scrup. ii. *bol. Armen.* scrup. i. *mastich. thuris albissimi* ā̄ā̄. drach. i. *specier. diatragacanth. frigid.* recenter dispensati scrup. iv. *spir. rosat.* gt. xi. misc. f. electuar. cum sirupo papav. erratici. sum.

Possunt inde confici morsulae, si loco sirup. papav. cum s. q. sacchar. &c. debet etiam minui conserv. rosar. ita ut unc. i sem. &c.

Convenit sequens pulvis, quem recommendat in praxi. ℞. *pulmonariae aureae* unc. sem. *margaritarum Orientalium* ppt. drach. i. *sacchari rosati* tabellati unc. ii. misc. fiat pulvis. sum.

Cerevisia medicata haec potest esse.

℞. *Herb. veronicae* m. iii. *farfar. pulmon. pilosell. scabios.* ā̄ā̄. m. ii. *rad. chinae* unc. i. *sarsaeparill.* unc. ii. vel iii. incisa grosse dentur.

Externa medicamenta non sunt negligenda, & si a desluxionibus, convenit sequens cucupha.

℞. *Herb. origan. serpilli. majoran.* ā̄ā̄. p. ii. *flor. lavendul. anthos. rosar.* ā̄ā̄. p. ii. *rad. irid. Florentin.* drach. ii. *gummi juniperi* drach. i sem. *thuris*, *mastichis*, *succini styracis* ā̄ā̄. drach. i. *rasur. ligni Rhodii* drach. ii. incisa, & contusa dentur ad chartam. sum. species, quia sic confortatur cerebrum, & humores acres revelluntur.

CAP. III.

DE FEBRIBUS.

F*Ebris ratione essentiae formalis consistit in effervescentia sanguinis*: quidam definiunt per intemperiem calidam, sed illa potius est effectus.

Cerebrum) hinc conqueruntur de cephalalgia, & dolore capitis. Circulatio aucta per pulmones,&c.quia horum viscerum actiones videntur laesae, pulmonum quia adest difficilis respiratio; cor laeditur, quia pulsus est celerior & auctus, adest lassitudo artuum.

Partes affectae, febris est morbus universalis, hinc afficiuntur plures partes, dantur quidem febres in quibus non omnes partes afficiuntur; sic in febri tertiana solum ventriculus afficitur, in quartana intestinum duodenum, in intermittente accusatur pancreas, in quartana intermittente glandulae mesenterii,quae sunt obstructae, in febre arthritica omnes artus, & sic pro diversitate febris afficiuntur partes.

Caussa. Caussa secũdum Auctorem qui sequitur Sylvium,est in ventriculo,quatenus cibos non bene concoquit, oritur febris continua, quatenus succus pancreaticus non bene sese miscet bili,unde generatur fermentum febrile, quod communicatum per venas cordi, excitat talem effervescentiam. Tertianae oriuntur *a bile quatenus, vel nimis est tenuis vel nimis oleosa, & pinguis:* caussa febris intermittentis haeret adhuc in ventriculo, hinc ab usu emetici alicujus facile cessat,febris quartana intermittens est in pancreate.

Caussa externa contusio, quae tamen solam febrim symptomaticam,quae supervenire solet vulneribus, excitat.

Frigus) quatenus per pororum constrictionem fuligines retinentur, hinc augetur effervescentia sanguinis.

Differentiae) Veteres vocant, quae quotidie, & singulis diebus occurrunt: in natura dari negat Auctor, in quo tamen refragatur, & rationi, & experientiae, apud nos enim utique dantur continuae.

Signa diagnostica) signum pathognomonicum est pulsus celerior, vel aucta circulatio, ideo non difficile est febres cognoscere, verum malignas difficillimum est cognoscere.

Pulsus semper est celerior, oppressus est nempe in paroxysmo, in horrore, & in principio paroxysmi ob rigorem, *quia sanguis cito rapitur versus cor; pro diversitate humorum diversi excitantur dolores, punctorius a bile a particulis acribus, & pungentibus, sic cito evomescit a flatibus, ab humore melancholico crasso, & faeculento gravativus oritur.*

Conqueruntur de anxietate cordis, & praecordiorum, sed haec fit potius, & saepissime in febri scorbutica, ad hoc etiam si animi deliquium accedit, signum infallibile est esse humorem scorbuticum, & sic febrim scorbuticam. Distinguendum est inter anxietatem, si enim adsit anxietas cum nausea, & vomendi desiderio tunc caussa haeret in ventriculo, sin vero talia signa non adsunt, tunc utique caussa est in corde, quatenus sanguinis accensio non rite perficitur, interdum adest rigor.

Vt plurimum febres incipiunt cum horrore, (quod intelligendum de febribus benignis non malignis) caussa sunt halitus acres, qui alias temperabantur particulis oleosis, illi sui juris facti genus nervosum vellicant, unde rigor sive horror.

Multi vomunt, &c. Si nimirum materia (bilis) adhuc haereat in primis viis, si vero altius haereat fermentum febrile, abest desiderium vomendi.

Postmodum sudant) sudores in fine paroxysmi plerumque copiosi erumpunt, quatenus in illa effervescentia fuligines penetrarunt poros, & eliminantur particulae acres biliosae, quae fuerunt fermentum, & tunc signum est febrem terminatum iri in paroxysmum.

Saepe etiam sopor) in principio est, dum particulae sulphureae occupant meditullium, & obstruunt poros, ut spiritus animales excurrere nequeant.

Prognostica) febres intermittentes quamvis difficilius curentur, sunt tamen tutiores, quia ferunt inducias, & moras & saltem per intervalla affligunt: febres vero continuae sine intermissione affligunt, & ut plurimum conjunctam habent malignitatem. E. semper alexipharmaca intermiscenda sunt.

Quartana Medicorum vocatur opprobrium ob difficilem rationem curandi, quia ejus caussa haeret profundius, *cujus focus est lien obstructus* humore melancholico, & tenaci: in hoc morbo si in ullo alio maxime valet diaeta, quia febris hujus caussa non solum consistit in liene, & obstructione hypochondrii sinistri, sed in defectu debitae spiritualescentiae, *hinc declinant ad hydropem, hinc urina non adeo tingitur*, quia partes sulphureae non rite franguntur, hinc est instar aquae fontanae.

Febres tertianae continuae, sunt admodum periculosae ut & duplices tertianae. continuae quotidianae.

Tertianae simplices facile curantur, si non sit tertiana scorbutica, ubi requiritur experientia Medici, & obedientia aegri.

Indicationes curativae ventriculi, *&c.* interdum etiam cordis, & cerebri major habenda ratio, nempe ubi adsunt deliquia, anxietates cordis, quando adest nimius capitis dolor ne oriantur motus convulsivi.

AEger aëri non exponatur, quia, ut diximus paroxysmus terminatur sudore. E. si obstruuntur pori non potest terminari.

Bilis acrior temperanda in febri tertiana, crassa incidenda in quotidiana continua.

Humores abundantes evacuandi, debemus distinguere febres, quia aliquae febres fortissima requirunt purgantia.

Si ophthalmia afficiantur aegri, aut pulmones sint debiles, si laboraverint haemoptysi abstinendum emeticis.

Curatio) humores prius praeparandi; quo mitius enim tractantur, eo mitius febris invadit aegrum.

Venae-sectio convenit in omnibus febribus, *excepta hectica*, in febribus continuis caute propter malignitatem latentem, sic & in malignis.

In febri tertiana simplici etiam caute, si adsit consuetudo, & plethora juvat.

In quartana sive quartanariis nocet, quia spiritus vitales profunduntur, deinde quia sanguis valde est corruptus, hinc non solum cacochymicus, sed & bonus exiguus adest.

Laudamus *clysteres*, si ante paroxysmum sive brevi in principio paroxysmi adhibeantur, (in paroxysmo etiam statim possunt adhiberi) materia enim tum haeret in primis viis, quae deinde paroxysmo subducitur.

Purgans 4. l. 5. horis ante paroxysmum debet exhiberi, ut nimirum edat operationem antequam invadat paroxysmus, quia purgantia saepius augent febrem.

Laudantur sudorifera in quartana, quia juvant spiritualescentiam sanguinis, praecipue salia, quia intus habent spirituosas particulas.

Salia fixa in febri tertiana intermittente, & quotidiana. Volatilia in quartana, & malignis.

Medicamenta febrifuga.

Possunt addi omnes radices aperientes, *china chinae* debet exhiberi praemissis praemittendis, quando corpus est bene expurgatum a primis viis, tunc ad drach. i. una vel altera hora ante paroxysmum.

Fol. absinth. centaur. minor. fum. in vino medicato conveniunt, alias enim in substantia raro exhibentur.

Pulvis card. bened. potest per se exhiberi ad drach. i. in febri tertiana specificum.

Semen milii solis ad drach. i. exhibetur pro specifico.

Aromata caute exhibenda praeprimis *piper*, *cujus grana integra debent deglutiri*, in febre tertiana, & quartana, quotidiana 3. grana piperis cum aq. sambuci, vel card. bened. tribus horis ante paroxysm. deglutiri possunt.

Camphora raro interne, sed frequentius externe appenditur pro amuleto in omnibus febribus, nocet capiti dolentibus, iccirco interne non datur.

C.c. sal. armon. praeprimis flores, & spiritus ejus salsus & acidus. Sal prunellae praeprimis in febri continua, & ardente. *Salia plerumque adhibentur ad* drach. sem.

Aquae antifebril. Timaei, *taraxaci*, in tertiana, pulmonariae *galegae*, *card. bened. theriacal. e typhis cervorum*, *cordialis frigida Saxoniae*, *acetosae*: *sal* etiam illud quod remanet in praeparatione spiritus salis armoniaci acidi, si exhibeatur ad scrup. i. ante paroxysmum: spiritus salis dulcis praeparatur ex anatica proportione spiritus salis, & vini per ternam cohobationem, vocatur etiam arcanum salificatum; ad gr. 9. 10. l. 15.

Spiritus sulphuris etiam hic convenit.

P U R G A N T I A.

Extract. cathol. Crollii, & August. a scrup. i. drach. sem. ad scrup. ii.

Emplastr. antifebril. Strobelbergeri, cujus modus praescribendi talis. ℞. *emplast. antifebr. Strobelbergeri* drach. i. ducatur super alutam, f. emplastr. n. 2. in forma capitati Hispanici, debet per 9. dies imponi carpis manuum seu pulsibus cum pulv. Cornachini qui describitur apud Schroderum, ex his ℞. *Crem. tart.* scrup. i. *aptius est, quia post purgationem etiam praecipitat: scammon. ppt. gr. 5. ad 7. antimon. diaphor. gr. 8. f. pulvis. Tinctura rosar. bellidis potest injici in potum, aq. theriacalis loco prophylactici potest substitui.*

Dulcia semper sunt suspecta in febribus E. in hisce receptis debent omitti.

Curatio febris continuae.

Praemissa venae-sectione, & purgatione si opus fuerit concedenda febricitantibus cerevisia tenuis, *cui instillari potest tinctura florum bellidis, rosarum.*

In formula secunda aq. theriacal. aq. antifebril. ad unc. ii. sacchar. pect. potest omitti. Vid. paullo ante.

In febribus continuis suspecta sunt purgantia, quorum loco conveniunt clysteres, infusiones laxativae.

Tertianae, & *quartanae* intermittenti, bene potest addi *pulv. antifebril. Crollii* drach. sem.

Ubi purgandum) in tertiana possunt esse fortiora, in quartana leniora. Auctor contradicit, quod quidem potest concedi si materia haereat in primis viis, si vero materia haereat in intestinis tum utique debent exhiberi fortiora in quartana, alias si in stomacho, in tertiana fortiora conveniunt.

O B S E R V A T I O N E S.

In Observ. non rite Auctor praescripsit rotulas aperientes propter mensium suppressionem, in quorum laxatione tota consistebat.

Salia) commode admiscentur purgantibus, quia sic acuitur vis eorum cathartica sive purgans.

Obs. 2. Saccharum illud semper potest omitti, possunt addi etiam salia volatilia, quae majorem vim habent.

De Febribus non putridis Ephemera, Synocha, & Hectica.

Divisionem febrium in putridas, & non putridas nonnulli rejiciunt, & dicunt non esse dicendas putridas, quanquam putredo potest demonstrari, & quod semel putredini obnoxium est, nunquam potest reduci ad pristinum statum, *ideo vocant febres fermentativas*.

Ephemera) dicitur etiam diaria a duratione, quia unicum saltem durat diem, ideo quandoque non indiget curatione.

Habet etiam *sua signa distinctiva ab aliis febribus, non adest cibi fastidium, non adest horror sive saltem levissimus, urina non mutatur sed sanorum similis remanet, quia calor iste praeter naturam non diu durat. E. nulla talis corruptio etiam fieri potest.*

Curatio) fit per refrigerantia, & humectantia, hinc convenit decoctum alterans usitatum, *decoctum hordei* cum vel sine c.c. praeparat. *decoct. citri Mynsicht. aquae refrigerantes, ut aqua lactucae endiviae, e succo citri tinctura rosarum, violarum.*

Externa refrigerantia debent simul esse cordialia, quae in forma epithematis possunt applicari ut *aq. rosar. borag. acetum rubi idaei* cum *speciebus pro epithemate cordis.*

In purgantibus) Medicus hic debet esse cautus, quia per abusum degenerat in synocham simplicem, & putridam; ideoque valde debent esse lenia *sirup. rosar. solutiv. rhabarb.* in decocto *tamarindorum* infusa.

Differentiae: si ab aëre frigido, frictiones sunt instituendae, inunctiones cum ol. chamomillae in quo nitrum dissolutum fuerit, alii & hoc utuntur in febri petechiali ut maculae erumpant.

Interne conveniunt diaphoretica, *pulvis antifebril. Sennert. antimon. diaphoretic. tinctura bezoardica.*

Saepe ab ira, & excandescentia.

Tunc conven. *magister. eboris, dens Castorei, ebur sine igne* pptum: & hanc methodum possumus imitari etiam in aliis morbis ab ira inductis.

SI A MOERORE.

Tunc convenient cordialia confortantia, *os de corde cervi, species laetificantes Galeni magisterium perlarum*, & quae sunt alia.

SIN VERO A VIGILIIS.

Convenit *emulsio amygdal. cum semine papav. alb. praeparat* praeprimis extrahi potest cum aq. hypnotica Dorncrelii.

Saepius qui dediti ebrietati, sequenti die incurrunt in ephemeram, ubi conveniunt julep. refrigerant. & confortant. pulvis hepaticus ruber, ebur sine igne, faecula sive pulvis aronis, & omnia quae ventriculo fermentum restituunt.

SYNOCHA SIMPLEX.

Hujus ratio formalis consistit in ebullitione sanguinis sinceri.

Signa, sunt lassitudo corporis, quae percipitur ab aegro, & adstantibus, in malignis quidem etiam lassitudo adest, vix tamen ab aegro, & adstantibus percipitur, quum agant ex insidiis.

Secundum signum est narium pruritus, qui oritur ex ebullitione, & nimia copia sanguinis, unde particulae acres pruritum excitant pungendo.

Tertium est mador cutis, non vero sudor, *omnis quidem sudor est mador, sed non contra*, siquidem in sudore ingens adest humiditas.

Curatio curatur venae-sectione adest enim plethora, & sanguis ebullit, antequam autem administretur debet prius injici enema aliquod.

2. Evacuatione, purgantia debent esse leniora, ne degeneret in synocham putridam.

3. Alteratione, ut *serum lactis*, ubi egregie convenit, refrigerat enim & alvum laxat, nisi adsit fluxus alvi symptomaticus, laudatur etiam *aq. seri lactis*, hinc *Moraeus*, fere in omnibus formulis ea utitur.

4. Corroboratione seu confortatione, quod fit *conserv. rosar. vitriolat. acetosae, acetosellae, conserva pulpae citri etiam, species diamargar. frigid.* quae debent esse recenter praeparata, vel dispensata, quia facile rancorem contrahunt propter semina ingredientia, quod notandum.

Victus debet esse tenuis, & in pauca quantitate suppeditari ne augeatur plethora, & ne febris degeneret in putridam.

FEBRES PUTRIDAE.

Curatio harum consistit in humoris putridi evacuatione.

An conveniat venae-sectio merito hic dubitatur? Resp. conveniet si plethora adest etiam primis diebus statim administretur, si hae absunt magis nocebit.

Per purgantia, & emetica, aq. benedict. Rulandi ad unc. sem. mercurius vitae ad gr. iv. tartarus emeticus Mynsicht. ad gr. iii. sal. vitrioli ad drach. sem. vitriolum vomit. ad drach. i.

Clysteribus semper debent admisceri, quae resistant putredini ex absinth. centaur. min. card. bened. scordio.

Humore evacuato aliquo modo, vel per vomitum, vel per alvum adhibentur *diaphoretica*, & sudorifera, praecipuum est *c.c. antim. diaphor. sal. card. benedict. c.c. absinth. gentian. imperator. centaur. min. flores salis armoniaci*, & spiritus ejus, *elixir febrile*, (forsan. vitrioli) *Mynsichti*, est egregium, & resistit putredini valde, datur ad gt. 20. l. 30.

Alumen tinctum prodest drach. sem. describitur a *Mynsichto*, diaeta talis instituatur quae resistat putredini, *si aeger non adeo debilis, nunquam debet cibus exhiberi ante paroxysmum, unde cibum post paroxysmum alii recte suadent exhibendum.*

Causus seu febris ardens.

Est vel cum vel sine malignitate, illa per confortantia sola, & alterantia haec per diaphoretica, & alexipharmaca curatur: primo die conceditur purgatio ex lenibus, & vomitivum ex sale vitrioli, & pulvere asari. Pro alteratione, & refrigeratione convenient nitrum, tinctura rosarum, violarum.

Primis diebus non statim imponenda sunt externa refrigerantia, ne decipiatur Medicus, latet enim saepe malignitas, quae sese prodit sequentibus diebus.

Febris tertiana continua.

Nunquam quidem intermittit, interim tamen uno die magis affligit quam alio unde alterat, *curatur venae-sectione.*

2. Evacuatione per inferiora lenia, ut ℞. *mannae elect.* unc. i sem. *crystallor. tart.* drach. i. solve in s. q. decocti tamarindor. f. potio.

Vel ℞. *Sirup. de cichor. cum rhabarb.* unc. i. *rhabarb. pulverisati* drach. sem. *crystallorum tartari* scrup. i. *aq. tamarisc.* q. s. f. potio.

Vel ℞. *rad. cichor. taraxaci* ãã. drach. ii. *folior. sennae* drach. ii. *rhei electi* drach. i. *flor. cichor. violar.* ãã. p. i. *crystalli tartari* drach. i. infunde in s. q. *aquae taraxaci* per noctem, mane ebulliant ad tartari dissolutionem: colaturae ℞. unc. ii. sem. adde *sirup. rosar. solutiv.* unc. i. m. f. potio.

Vel *in forma boli* ℞. *conserv. rosar.* drach. ii. *pulv. jalap.* scrup. i. *scammonii rosati*, gr. iv. f. l. a. bolus pro una dosi.

Vel *in forma pilulari*; ℞. *extract. rhei (rhabarb.)* compositi scrup. i. *scammon.* ppt. gr. v. cum *essentia absinthii* f. pilulae pro una dosi.

Alterantia sequuntur.

℞. *Aquae taraxaci, endiv. nymphaeae, rosarum* ãã. unc. ii. *sirup. acetosellae acetositat. citri*, ãã. unc. i. *tinct. rosar. violar.* ãã. drach. i. m. f. sum.

℞. *Tinctur. violar. rosar.* ãã. drach. i sem. *spirit. vitrioli martis* unc. sem. m. sum. dentur gt. 30. vel 40. instillari possunt cerevisiae secundariae.

In forma emulsionis ℞. *semina 4. frigid. maj.* ãã. drach. ii. *aq. taraxaci, cichor. rosar.* ãã. q. s. f. l. ã. emulsio, adde *eboris sine igne, c.c. sine igne* ãã. drach. sem. *antihectici Poterii* scrup. sem. edulcoretur *julepo rosarum vel sacchаro perlato.*

In forma electuar. ℞. *conserv. rosar. vitriolat. flor. cichor. rad. cichorii, acetosellae* ãã. unc. i. *conserv. pulpae citri* unc. sem. *eboris sine igne* drach. i sem. cum *sirup. acetosae* q. s. f. electuarium, *haec etiam aliis in morbis praescribi possunt, ubi alterantia, & confortantia requiruntur.*

Fe-

Febris quotidiana continua.

Curatur ut aliae febres putridae, *omissa venae-sectione*, quae non admittenda, oritur enim a pituita, non vero sanguine vel plethora.

Huc pertinet, & *febris tartarea* hospitans in hypochondriis, & typum quotidianae continuae nonnunquam assumit, adsunt signa scorbuti, & tartarus copiose excernitur cum urina, unde valde rubet. In hac conveniunt illa febrilia, quae praeter vim diaphoreticam vim habent tartarum resolvendi, & per urinam expellendi, ut spiritus salis tartari volatilis, & illa medicamenta in febri tertiana continua allata.

℞. *Elixir. febril. Mynsicht.* drach.iii.

℞. *Tartari vitriolati* scrup.ii. *salis absinth. centaur. minor.* āā. scrup.sem. dividatur in 2. partes aequales. Sum. digesti v. *pro confortatione.*

℞. *Tinctur. corallior. cum spiritu cordis cervi* drach.ii. sum.

Febris continua quartana.

Conveniunt hic purgantia, quae respiciunt, & pituitam, & melancholiam, qualia sunt pulvis diasennae Montagnani, extract. melanagog. Quercetani. Et quum humor melancholicus una vice non possit evacuari, per vices purgatio instituenda, *hinc praeferuntur vina medicata alternis diebus, vel horis matutinis bonus haustus sumendus.* ut.

℞. *Herb. fumariae* m.i. *epithymi* m.sem. *flor. borag. bugloss.* āā. p.ii. *radic. filicis* unc.i. *folior. sennae* s.s. drach.x. *radic. hellebori nigri* ppt. drach.iii. *caryophyllor. maceris* āā. drach.i. *crem. tartari* drach.ii. *passul. min.* unc.i. incisa includantur nodulo.

Febres symptomaticae.

Hae sunt variae, vel enim supervenire potest vulneribus, alia oritur ex lacte corrupto, ut in nutricibus, & puerperis, saepe accidit; alia ex hypochondriorum inflammatione, & tunc vocatur cardialgia, & familiaris est infantibus, *signum est ejus, quando infra costas in hypochondriis digitum injicere non possum: in hoc conveniunt carminativa, & leniter purgantia, externe linimentum cardiacum Schroderi.*

Febris symptomatica quoque in infantibus lumbricitantibus deprehenditur, quia lumbricorum patria est putredo, *ibi egregium est radix mechoacannae in jusculo, vel cum pulte, nullum enim habet saporem.*

In puerperis a secundinarum retentione talis febris oritur, *in hoc casu elixir. proprietatis praestantissimum*, utpote quod habet vim balsamicam, confortandi cor & cerebrum, & praeservat a putredine.

Febres intermittentes.

In his febribus intermissionis caussa, & quare per certos paroxysmos invadant, & recurrant, quaerenda est, *in particularum quantitate, & in earum foco.*

In quantitate, si particulae inter se invicem sint disproportionatae, fermentatio citius oritur ut & si in majori copia adsint, tunc citius febres recurrunt.

Ratione qualitatis, si particulae sint & fiant nimis volatiles tenues, pro diversitate tunc illarum citius aut tardius recurrit morbus.

Si in tali foco haereat caussa morbifica febrilis, qui sit admodum porosus, facile transpirabilis, citius affligunt febres.

Tertiana intermittens.

De specificis ante paroxysmum habet Riverius quaedam v.g.

℞. *Salis antifebr. Mynsicht.* vel quod remanet in destillatione, spiritus salis armoniaci scrup.sem. vel scrup.i. *bezoardici martialis* gr.xii. *ossis saepiae* scrup.i. misc. f. pulvis, detur in *aq. card. bened.* ante paroxysmum, vel

℞. *c.c. phil. ppti* scrup. i. *salis prunellae* scrup. i. *antimon. diaphoret.* gr.viii. misc. fiat pulvis in 2. partes dividendus, detur bis ante paroxysmum.

Die v. *intermissionis* detur sequens,

℞. *Aq.*

℞. *Aq. petroselini* unc. ii. *card. bened.* unc. i. *cichor.* unc. i. sem. *theriacalis simplicis* drach. vi. *sirup. de 5. radicibus* unc. i. *spir. sulphur. per campanam* scrup. sem. misc.

Saepe scorbutus hanc comitatur, tunc convenit sequens. ℞. *tinctur. bezoard.* drach. ii. *spiritus cochlear.* drach. i. misc.

℞. *Extract. centaur. min. sine sp. v. parati* scrup. sem. *antimon. diaphoret.* gr. xii. *salis antifebrilis* gr. viii. *aq. centaur. min.* unc. i. *fumariae* unc. ii. m. f. haustus.

Spina dorsi potest in ungi unguent. rosat. popul. santal. &c. & ut sudores promoveantur, & non prohibeantur possunt etiam praemissis universalibus exhiberi sudorifera.

Saepe febris haec tertiana conjunctum habet alvi fluxum.

Ubi conveniunt illa, quae habent vim abstergendi, ubi conveniunt clysteres ex abstergentibus herbis, & adstringentibus, *rhabarbar.* etiam optime convenit.

Febris tertiana notha habet easdem indicationes.

Humores sunt evacuandi quod fit per cholagoga, phlegmagoga, ut & per vomitoria; caussa enim haeret vel in ventriculo, licet non in interiori cavitate tamen in ejus glandulis vel vasis, sudorifera hic vel plane possumus omittere.

Febris intermittens quartana.

Vulgo vocatur Medicorum opprobrium: *hic notandum*, purgantia ne hilum in hac febre efficere, sed vires potius consumere, & massam sanguineam depauperare: sunt ergo ea saltem adhibenda, *quae, quod fixum est, exaltant & volatile reddunt, & in tota massa sanguinea pneumatosin inducunt*, in hoc consistit tota curatio. Talia sunt, *sal tartari volatile, chin. chinae flor. salis armoniaci, spiritus sal. armoniac. salsus.*

Febres malignae, & pestilentiales.

Particulae fermentativae quae alias excitant febres, si conjunctam habent malignitatem oriuntur febres malignae, & pestilentes.

Febris pestilentialis, & maligna differunt quoad gradum, in febri pestilentiali materia est acrior & plures intereunt.

Caussa febrium pestilentialium est vel *colliquatio* massae sanguineae, vel *coagulatio*; in colliquatione tota massa sanguinea dissolvitur, & mutatur in ichorem, unde sanguis non magis fibrosus ineptus est ad nutritionem, circulationem (inde nulla circulatio) spirituum generationem; *collquatio* autem ista oritur a particulis istiusmodi venenosis.

In peste recommendamus ol. succini camphoratum, quum vidissemus ista medicamenta nihil prodesse, quae hinc inde ab Auctoribus praescribuntur, hinc me ipsum praeservavi aceto aliquo theriacali in peste Hanoviae grassante.

In coagulatione: dantur enim multa venena, quae massam sanguineam coagulant, non aliter ac spiritus vitrioli lacti infusum coagulat.

Caussae mediatae: aër triplici modo (1) quatenus a ventis salubribus non ventilatur, ut particulae heterogeneae non purgentur ex aëre: (2) si scateat multis particulis putridis, & foetidis ortum habentibus vel ex lacubus, vel locis putridis exhalantibus, quae circumnatantes in aëre ingrediuntur corpus vel inspiratione, vel circumfusione: (3) primis qualitatibus, frigore, & calore excitare potest tales febres malignas, non quod immediate generet venenum, sed quatenus constitutionem, & apparatum morbosum excitat & parat in corpore, nam aër frigidus constringit poros ita ut non possit fieri transpiratio; quatenus jam autem aër est calidus p. n. agitat spiritus, & sanguinem facit acriorem, &c.

Veneni ratio formalis consistit in acrimonia caustica, corrodendi, & dissolvendi massam sanguineam, sicut videtur illud in arsenico, &c. Reliquae res naturales faciunt apparatum morbosum.

Animi pathemata possunt immediate generare febres malignas, unde nonnulli putant in obsidione Urbium ex moerore generari pestes, febres petechiales, quatenus moeror sangui-

guinis figuram mutat in cuspides; nihil enim quod spiritus magis accendat, quam ira metus, tristitia, moeror.

Signa diagnostica desumuntur in febribus pestilentialibus symptomata collective, quae in aliis disjunctim observantur; E. debeo syndromen symptomatum judicare.

1) Pulsus est inaequalis parvus, & debilis, quia cor primario afficitur, unde pulsus mutatur, & quia spiritus vitales simul mutantur, & destruuntur a veneno.

NB. Pulsus in febribus pestilentialibus est celerior & frequentior, quam calor exigit, & hoc est pessimum signum; latet enim ibi aliquid maligni quod irritat cor, in ardentibus quidem etiam est frequens, quod exigit ibi ingens calor; hic vero calor non est adeo vehemens, nihilominus tamen pulsus est frequentior.

2) Sitis vel est magna, & admodum urget, & quidem magis quam calor requirit, vel plane nulla adest sitis, & nihilominus lingua est sicca, & arida, quae etiam pessimum signum.

Caussa sitis est sal illud volatile acre, quod vellicat nervos, hinc acida infringunt istud sal, ut acetum, decoctum citri, pulpa citri, aq. non convenit & actu frigida.

3) *Inappetentia*) in omnibus malignis appetitus est prostratus propter malignas particulas obsidentes orificium ventriculi, fermentumque ejus destruentes, & quia ex sanguine corrupto non potest regenerari, latet enim venenum saepissime in ventriculo, ubi solutionem continui, & dolorem excitat, inde plerumque sentiunt dolorem circa regionem stomachi.

4) *Nausea, & vomitus ex eadem caussa.*

5) Horror frequens, & inordinatus, mox conqueruntur de calore, mox de horrore, & rigore, mox de dolore, & frigore, in aliis febribus quidem etiam horror est, sed non inordinatus.

6) *Totius corporis lassitudo*, vix observatur tamen in principio ab aegro seu adstantibus, *a Medico tamen debet observari quod potest ex actionibus.*

7) *Capitis dolor*, vigiliae, delirium saepe adsunt, in nonnullis vero sopor deprehenditur.

8) *Urina*, signa ex hac sunt maxime fallacia, & si nunquam fallax praebet indicium urina, illud hic maxime evenit.

Apparet saepissime sanorum similis, quia caussa formalis malignitatis non consistit in putredine, & tali fermentatione: sed potius in colliquatione, & coagulatione si tamen conjuncta sit putredo, calor tum maxime urget ut & venenum, cum urina saepe est crassa, & turbida.

9) *Fluxus alvi*, est symptoma frequens, oritur vel per se a colliquatione massae sanguineae, vel a levissimo medicamento, vel pharmaco, oritur saepe diarrhoea talis lethalis, quia propter illam colliquationem humores satis dispositi sunt ad talem fluxum.

10) Lumbrici saepius excernuntur, & tum praeter malignitatem summam habet conjunctam putredinem, ex qua generantur lumbrici.

11) Sudores, non sunt universales sed particulares, his in febribus praeprimis circa collum, & caput praesentiuntur tales sudores.

12) Unicum observatu dignum est oculorum rubor, hinc in his febribus debemus inspicere linguam, oculos & manus.

Oculos, quia ex oculis possumus praedicere delirium, si calor in dies augeatur oritur rubedo in oculis, caussa est quia vapores tales acres ascendunt ad cerebrum, & inflammant aliquo modo meninges. E. ex eo potest delirium instans praedici, si augetur rubor oculorum; *a meningibus enim oritur tunica adnata. E. inflammatis meningibus etiam rubedo fit in oculis.*

Linguam etiam debemus inspicere, ut sciam an sit Hungarica, quae habet nigredinem siccitatem, & asperitatem linguae.

Manus etiam debemus tangere, an palpitatio, vel tremor percipiuntur; ex illis possumus praedicere malignitatem, & convulsiones, quae ut plurimum insequuntur.

13) *Maculae* utplurimum apparent in malignis, non tamen in omnibus, erumpunt propter effervescentiam sanguinis, & vel critice seu symptomatice erumpunt, si symptomatice pessimum signum, sin 3. vel 4. die erumpunt, cum symptomatum mitigatione, & sunt rubrae, tunc spes est.

Signa prognostica: omnis prognosis in febribus malignis est incerta, & nihil certi potest praedici.

Pulsus aequalitas bonum signum, inaequalitas malum.

Pulsus sanorum similis cum aliis gravissimis symptomatibus pessimum.

Delirium cum convulsione malum.

Nota. *Surditas post 7. dies superveniens certissimum reconvalescentiae signum.*

Urina cum aliis gravissimis symptomatibus sanorum similis pessimum est.

Si admodum copiose excernatur, ita ut singulis hiebus aeger aliquot vasa impleat; est lethale signum, & nunquam fere evadunt, quia fit a colliquatione humorum; sudores etiam tuti non sunt, & si alia adjuncta symptomata per tales sudores non mitigantur, plerumque moriuntur, quia sudor iste est symptomaticus.

Alvi fluxus saepe bonum est, saepe etiam malum signum est, si plus caloris deprehendatur, quam malignitatis tum primis diebus nocet, e contra si venenosa praepolleat qualitas tum primis diebus cum aegri commodo fluit alvus. Quoad maculas prognosis est; maculae quo magis rubent, eo minus nocent, lividae vero, & atrae mortem denunciant.

C U R A T I O.

Duas habemus indicationes praecipuas; febris indicat sui mitigationem, & alterationem, humor peccans evacuationem; venenositas seu venenum correctionem per alexipharmaca, & bezoardica.

Quaeritur, an purgantia, vel venae-sectio admittenda?

℞. Distinguendum, si majora adsint symptomata, quam quae a calore proficisci poterunt, tum praevalet venenositas, & magis nocebit venae-sectio, & purgatio: sin calor excedat, & praevaleat, convenit venae-sectio, & purgatio, ut & emeticum primis diebus.

Purgantia debent esse leniora per alvum, *vomitoria* vero fortiora, & antimonialia. Venae-sectio administranda in pede; haec primis diebus.

Si magis se prodat malignitas quam calor febrilis, ad bezoardica, vel sudorifera alexipharmaca confugiendum.

Vesicatoria prosunt in brachiis, & pedibus, tribus vel quatuor locis possunt institui, & excitari.

F O R M U L A E.

In principio statim si alvus non sit aperta nec tamen audeamus exhibere purgans, poterit solvi hoc enemate.

℞. *Decocti florum, & fructuum* unc. viii. adde *electuar. lenitiv.* unc. sem. *vitellum ovi, nitri cum antimonio fixi* drach. sem. misc. f. enema.

Praemisso hoc clystere ad ipsa alexipharmaca accedendum, & expulsiva, vel sudorifera.

℞. *Aquae cordialis Herculis Saxoniae.* drach. x. *tinctur. bezoard.* drach. sem. vel scrup. ii. *sirup. de toto citro* drach. ii. misc. f. potio, & post 6. horas reiteranda, nam primis diebus bis vel ter sudorifera reiterentur elapsis, & post 6. vel 7. horas vel.

In forma pulveris.

℞. *Pulv. bezoard. Sennert.* scrup. i. vel drach. sem. *antimon. diaphoret. nitri perlati* āā. scrup. sem. (vel drach. sem.) misc. f. pulvis.

Interea frequenter exhibenda sunt cordialia singulis etiam horis.

℞. 4.

℞. *Aquae contra febres malignas, aquae perlarum* ā͞ā.unc.ii. *confect. alkerm. de hyacinth.* ā͞ā.scrup.ii. *nitri perlati* drach.sem. *julep.gemmat.*drach.ii.misc.

Nota : si sexui foeminino praescribatur confect. alkerm. de hyacinth. & julep. gemmat. incompleta tunc debent praescribi.

Emulsiones conveniunt ex seminibus refrigerantibus , & veneno resistentibus, quia scilicet sunt oleosa, & acrimoniam humorum obtundunt.

℞. *Sem. card.bened.*drach.i sem. *citri* drach.sem. *napi* drach.i.*aq.card.bened.* unc. iii.sem.misc.f.emulsio,adde *sirup.acetositatis citri* unc.sem.detur pro 1.dosi.*Timaeus.*

Riverius ex Cratone recommeodat sequentem pulverem.

℞. *Salis prunellae* drach.sem.*bezoard.mineral.*scrup.i. *camphor.*gr.vi.misc.fiat pulvis pro 1. dosi.

Egregium usum etiam hic praestat *diascordium*,verum admodum quum sit calidum : E. ejus calor facile infringi potest si exhibeatur cum *aq. aliqua cordiali frigida*, vel cum *emulsione frigida:* v.g.

℞. *Diascord. Fracastor.*scrup.iv.vel drach.i sem.*aquae perlarum* unc.i.misc.fiat potio pro 1.dosi.

Et quum sitis admodum urgeat, neque tamen frigida tuto exhibeatur, poterit exhiberi ex iis quae simul habent vim alexipharmacam. E.potus ordinarius praeparandus, convenit *decoctum ex pomis citri*; hoc modo praescribatur.

℞. *Decocti citri Mynsichti* lib.ii.ordinarie bibat aeger pro lubito.

Externe pulsibus applicanda confortantia, v.g.

℞. *Aq.carbuncul.* unc.sem.*pro epithemat.cordis* drach.vi. *aceti bezoardici*,*rutae*,*rubi idaei* ā͞ā.drach.vi.misc.

℞. *Specier.pro epithemate cordis* drach.ii sem.dividantur in tres partes aequales,& includantur sacculis ex syndone rubro num.3. quorum unus in forma cordis fiat.

Variolae, & morbilli.

Eadem curatio, quae febrium malignarum,quia tamen etiam quaedam habent peculiaria symptomata, quaedam trahuntur.

Si plures decumbant infantes in una , & eadem domo , potest potus ordinarius praescribi hoc modo.

℞. *Rad. scorzoner.*unc.sem. *contrajervae* drach.ii.*rasur.cornu cervi* drach.iii.*terrae sigillatae* drach.ii.vel scrup.ii.*florum aquilegiae*,*calendulae* ā͞ā.p.i. *sem.aquilegiae*,*napi* ā͞ā.drach.ii. *card.bened.*drach.i sem. *nitri* scrup.i. incisa, & contusa includantur nodulo.

Si adsit alvi fluxus cruentus seu symptomaticus convenient sequentia , ut *sirup. de symphyto Fernelii.*

Clysteres ex lacte, & radice symphyti.

Oculi praeservantur si auro puro fricentur , item croco in aqua rosarum infuso , lacte muliebri ; si fuerint valde inflammati, conveniet aq. flor. cyani cum aliquot granis Sacchar. Saturni.

In narium obstructione convenit oleum amygdalarum dulcium , butyrum majoranae, butyrum recens . Observandum; in variolis, & morbillis nequaquam *styptica, & frigida* exhibenda, ne prout in musto videre est, natura prohibeatur,& impediatur, *quod si eruperint jam variolae audacter, frigida propinari possunt , talia scilicet , quae simul praecipitant ebullitionem v.g. ebur sine igne , corallia rubra* , oculi cancrorum , margaritae praeparatae, tuncque cessandum, & abstinendum est ab usu medicamentorum diaphoreticorum.

Purgantia hic nullum habent locum propter motum contrarium, hinc ipsa clysmata sunt suspecta in principio. E. non nisi summa urgente necessitate applicanda.

Frequenter post variolas tussis remanet etiam in infantibus (l.etiam alvi fluxus) unde facillime in phthisin incidere possunt, nisi mature subveniatur, unde conveniet hic sequens.

℞. *Sirup. papav. errat. de symphyt. Fernelii, de jujubis* ā̄ā̄. unc. i. misc.

HECTICA.

Nota: phthisis non potest esse absque febri hectica, attamen hectica absque phthisi (seu exulceratione pulmonum) potest esse.

Eadem medicamenta, & curationem habet cum phthisi.

Hectica in phthisi est instar symptomatis.

Signa hecticae sunt calor mordax, & acris ob intemperiem salsam, & acrem sanguinis, quae intemperies probatur, quod non possit nutriri, quod cutis sit squalida.

Calor aequalis in omnibus partibus praeprimis in plantis pedum, & volis manuum, labiorum siccitas, & sitis continua, appetitus prostratus.

Calor semper ab assumto cibo magis affligit, quia particulae succi nutricii in sanguinem delati effervescentiam augent, quia remisso illo caliditatis gradu illi novus calor percipitur, neque dubitandum, & in aliis febribus talem novum calorem adesse, in illo tamen majori gradu caloris minorem hunc non percipi credibile.

Contabescentia totius corporis.

Quaer. an destillata, quae ingrediantur partes habeant vim nutriendi, quum vis nutriendi consistat in viscositate?

℞. Omnino.

Medicamenta debent esse refrigerantia, & humectantia.

Externe etiam adhibentur inunctiones pro spina dorsi, ut & epithemata pro regione hepatis.

Pulvis antihecticus Poterii cujus dosis gr. v. est enim medicamentum chymicum ex antimonio, vel per se vel cum aliis pulveribus, *potest exinde fieri rotula cum saccharo in aqua rosarum soluto.*

LIBER IV.

DE

Affectibus infimi ventris,

CAP. I.

DE NIMIA CIBORUM APPETENTIA.

§. I.

ALii per cupiditatem comedendi definiunt non solum in ventriculo, sed & intestino duodeno.

§. 2. Pars affecta: *orificium superius ventriculi* potissimum est caussa.

§. 3. Caussa non solum succus pancreaticus, sed & fermentum ventriculi acidus si nimium effervescat, & acescat.

Saliva acuit quidem etiam appetitum, sed non potest esse caussa proxima interna nimii appetitus: *Chylus* etiam quatenus plus justo detinetur in ventriculo, hoc modo etiam facilius acescit.

Aër frigidior per accidens humorem reddit acidiorem, etiam animi pathemata, quia in iisdem tardius movetur sanguis, sicque crassescit, & obstructiones parit, unde per consequens sanguis crassescit, & acescit.

Vinum sedat tamen, quia continet in se particulas nonnullas stupefacientes, & narcoticas.

Quan-

Quando cibus non offertur hoc modo laborantibus, illi facile incurrunt in deliquium animi, ideo practici commendant vinum, ut reficiat.

Aromata, quia participant de sale volatili acri.

In notis Decker. dicit, quod quandoque oriatur a lumbricis, verum *lumbrici sunt potius effectus hujus morbi, ex nimio enim victu assumto facile generantur lumbrici.*

§.4. Differentia appetitus caninus, & bulimia non solum differunt (1) gradu; sed & (2) in bulimia simul phantasia, & imaginatio laeditur, in appetitu canino non item.

§.5. Signa diagnostica facile sese monstrant fame illa aucta. Desiderium vomendi oritur, quia ventriculus non satis est amplus, ut possit illum copiosum cibum continere; deinde quia vellicantur nervi.

Ructibus vexantur propter nimiam illam ebullitionem, cordisque anxietatem; propter consensum, quia habent nervos ab eodem pari, deinde etiam propter nimiam ventriculi distensionem diaphragma etiam comprimitur, unde difficilis respiratio, quia circulatio non rite fit.

§.6. Prognostica: *oleositas* haec non est naturalis sed potius morbosa, nutritio enim rite fieri non potest.

De noctu debent surgere, &c. 1. propter diarrhoeam, quae saepe comitatur. 2. *propter desiderium vomendi.*

§.7. *Indicationes* curativae. Humor acidus temperandus, quia nullum datur catharticum, quod dicatum sit humori acido. E. temperari debet, quia nisi sit temperatus nunquam potest evacuari.

Medicamenta purgantia debent esse laxantia, *quia humor acidus non fert fortiora purgantia*, quod in omnibus humoribus acidis probe observandum.

In notis spiritus vini sive aq. vitae non convenit contra *Deckerum*, quia potius morbus augeretur hoc medicamento. *Haec sequentia imbibunt acrimoniam.*

Creta cerevisiae acidae injecta imbibit particulas acres sive acidas.

§.8. *Curatio.* recte addit Auctor dulcia nempe temperata, quia illa dulcia modice sunt sumenda.

Vomitus non convenit, si sit in intestino duodeno, vel ductu pancreatico, sin vero caussa adhuc haeret in ventriculo, utique commendatur.

AEger ab omnibus cibis acidis abstineat, v.g. aceto, cerevisia acida, cibi non sint conditi arom. &c.

Narcotica) imprimis *theriaca recentissime dispensata* tutissime ad drach.i. exhibetur, tum quia corrigit malignam qualitatem, quam quidam suspicantur in hoc affectu. *Riverius* ambram, *Decker. vinum salviatum* commendat.

Observ. 1. hic vinum commendatur si modice sumatur, alias adauget morbum.

Sirup. de cartham. sive *diacnici datur* ad unc.i sem.

Melancholicis, spleneticis, & hypochodriacis hic affectus communis est, quia humor acidus in iis plus justo est exaltatus.

Observ. 2. *antimon. diaphoret.* propter vim praecipitandi, *ol. menthae*, quia corrigit acida propter oleositatem *spiritus salis armon.* per se non convenit, sed temperari debet spiritu (vini) aromatico.

Affectus hic fuit curatu difficilis, quia tota massa sanguinea plus justo acida fuit.

Observ. 3. de infantibus, factum ex nimio acidorum usu.

FORMULAE.

℞. *Aquae e lachrymis vitis destillatae, bryoniae* āā. unc. ii. *sirup. cortic. aurant.* drach. vi. vel vii. pro 3. vel 4. dosibus.

℞. *Magister. matris perlarum, rasur. eboris* āā. drach. ii. *ol. stillatitii cortic. aurantior.* gt. ii. m. egregie juvat. *Decoctum majoris chamomillae omne remediorum genus superat dicit Hoffmannus.*

CAP.

C A P. II.
D E V O M I T U.

Caussa: pancreas mediante nempe succo pancreatico, quatenus malam, & vitiosam excitat effervescentiam, *a qua remanent particulae, quae deinde ascendunt in ventriculum, & irritant, unde subsequitur vomitus.*

Lympha crassa saepissime firmiter adhaerens membranae interiori sive rugis ventriculi, ita etiam ut excuti nequeat, si talis pituita ita inhaereat tum vomitus non oritur nisi ingesto cibo, *quia tum movetur, & agitatur pituita, hinc fibrae convelluntur, ut spiritus animales inordinate, influant.*

Rugae nempe nimis laxae orificium non exacte claudunt, & tunc oritur continua nausea, & vomitus, si scilicet fibrae nimis fiant laxiores ab humido, & tunc dicunt Galenici facultatem retentricem esse laesam.

Interdum excoriantur, &c. illa excoriatio fit a medicamentis nimis acribus, *ab usu nimio spiritus vitrioli*, nitri, a venenis acribus, *antimonialibus mercurialibus*, quae particulis suis scindentibus, & pungentibus excoriant tunicas ventriculi.

Pancreas aliquando, &c. patitur abscessum, tumque malum non manifestatur nisi post mortem aperto cadavere, quia cognitio morborum pancreatis est *difficillima*, pancreas inflatur, suppuratur, & vitiosum generat succum, *ipse stomachus laesus a vulnere, ab acribus, atque tum pus rejicitur per vomitum.*

IV. Differentiae, vomitus est vel idiopathicus, tumque caussa non solum generatur in ipso ventriculo, sed & eidem inhaeret.

Sympathet. generatur ab aliis partibus, quae habent consensum, vel propter vicinitatem utpote sunt, lien, hepar, intestina, pancreas, renes, quod observatur in nephriticis; *vel propter similem substantiam, unde vomitus frequens est in convulsionibus cerebri, & meningum affectibus, in affectu hysterico, in vulneribus cerebri, uteri.*

Criticus animadvertitur in morbis acutis, symptomaticus plerumque in chronicis.

Est vel benignus, qui non adeo gravia symptomata habet conjuncta, nec vires adeo prosternit.

Malignus saepissime oritur a veneno, vel ab humore corrupto intus generato, ut observatur in febribus malignis, & pestilentialibus.

Signa diagnostica: affectus ipse per se satis manifestus est, ut ad ejus cognitionem non opus habeamus signis. Quod tamen caussarum cognitio satis sit necessaria. *E. si ab humore frigido*, & viscido, id est, pituita, tum potius oritur nausea, & desiderium tantum.

Si a bile non solum nausea, sed semper adest vomitus.

Si ab humore maligno, tum adsunt signa febris malignae, & gravia symptomata.

Si ab assumpto veneno, adest excoriatio linguae, & faucium sive gulae, fluxus alvi malignus, tremores, motus convulsivi, & alia signa malignitatis sentiuntur.

Idem fit si hepar inflammatur &c. propter cõmunicatam intemperiem calidam.

Rugae si laxae faciunt vomitum, appetitusque perit omnis, quoniam liquor influere nequit, ventriculus frigidior, sitis nulla percipitur.

Prognostica: vomitus criticus bonus, quia fit cum morbi levamine, & commodo aegri, quia laborat pars quaedam nobilis, & cessante actione ventriculi tota destruitur animalis oeconomia.

Ut & ille bonus qui fit a repletione nimia.

Symptomaticus semper malus (praesertim si fit a parte nobiliori) adeoque quovis in morbo portendit periculum.

Idiopathicus tutior, v.g. si oriatur ab inflammatione ipsius hepatis.

Periculosus a venenis, ulcera enim ventriculi sunt incurabilia, qualia excitant venena.

Indicationes curativae, vomitus criticus non est compescendus, *quia sic infertur*

tis naturae, & turbaretur in motu suo, symptomaticus vero quamprimum fieri potest.

Deinde pro diversitate caussarum conditionis diversae oriuntur indicationes.

Pituita crassa incidenda.

Reliqui humores evacuandi, in quibus humoribus non opus est praeparatione, quando scilicet satis apti sunt ad evacuationem.

Leniter tamen id fieri debet, non acribus medicamentis, & fibras stringentibus, & stimulantibus, quia medicamentis fortibus tonus ventriculi turbatur, fibrae magis laxantur. §. VIII.

Curatio, conveniunt purgantia, id est, blanda medicamenta revellentia, alias ventriculus valde labefactatur.

Si a bile, succo pancreatico, calculo, utero, tunc conveniunt clysteres, artuum frictiones, quae spiritus animales, tum qui motum sanguinis revellunt ad partes exteriores.

Topica praemissis praemittendis imponenda ventriculo, quia habent vim mitigandi dolores seu furorem archaei, suntque adstringentia, &c.

Venae-sectio in partium inflammatione si vomitus conjunctam habeant inflammationem, quia revellit, & refrigerat.

Caeterum nocet in febribus ardentibus, febri Hungarica; *NB. Praesente vomitu maxime debemus abstinere a venae-sectione, quia per talem vomitionem spiritus animales, & vires prosternuntur. E. magis adhuc per venae-sectionem.*

MEDICAMENTA.

Rad. cyp. calam. arom. menth. salv. si oriatur a caussa frigida *acetos. portulac. tarax.* respiciunt caussam calidam. *flor. balaust.* conveniunt propter adstrictionem sive vim adstringendi *sem. anethi, citri* in caussa frigida; *frigida semina* in caussa calida.

Aromat. caryophyll. &c. in caussa frigida in bile magis nocent, quia augetur calor.

Vina omnis generis, & aceta.

Spiritus cinnamom. sassafrat. vini aromaticus.

Aceta conveniunt propter vim praecipitandi, non per se sed aliis debent admisceri; si a succo pancreatico, magis nocent aceta, sin vero bile, prosunt.

Aqua Anhaltina in caussa frigida, & magis externe quam interne, hinc panem tinctum hac aqua imponimus, etiam in calido, si rugae nimis sint laxae penna inungimus; *Aqua imperial. elixir. citri, elixir. proprietat. Paracelsi, tinctura proprietatis Mynsichti. Aquae adstring. plantag. folior. quercus, theriacal. cinnamom. cydoniata*, valde prosunt.

Sirup. cinnamom. corall. myrtin. papav. errat. mastichin. liberant.

Rob. berberum ribium, sambuci interne, & externe, rob ebuli de comis.

Caro cydoniorum, & omnia ex cydoniis praeparata olea destillata, si ab humore pituitoso, & acido a bile magis nocent.

Menth. est specific. stomachicum ol. menth. externe in omnibus ventriculi affectibus convenit.

Ol. cinnamom. cydonior. stomachal. Cratonis; absinth. coctum & destillatum, *junip. mastich. coct. & destillat. nucis Indic destillat. &c.* conveniunt, ut & *conserva menthae, pulpae. citri, rad. cichorii.*

Zinziber conditum, nux moschata condita, *calam. arom. condit. cortices aurantiorum, citri conditi.*

Electuar. diacor. Augustan. *diascordium externe, & interne, externe in forma emplastri.*

Theriaca recens egregie juvat, sic & mithridatium.

Sal absinth. specific. in vomitu ad drach. sem. hinc etiam commendatur a Riverio in febribus ad drach. sem.

Tartarus vitriolatus, flores salis armoniaci. Species aromat. pulv. stomachalis. Quercetani, vel Birckmanni, pilulae inter purgantia.

Formulae medicamentorum purgantium in pituita crassa.

Conveniunt hic *pilulae aloëticae sive Francofurtenses*, quae possunt acui aliquot granis *diagryd.* vel *resinae jalapae*. In pulvere potest omitti saccharum, & addi scrup.i pulveris jalapae, ne excrescat dosis.

In inflammationibus, & acredine humorum.

Sirup. diasereos Andernaci.

Potio ex manna, quoniam in vomitu difficulter retinetur, praestat in minori dosi exhiberi.

Extract. rhei vel rhabarb. folior. sennae, sanguis rhei, id est, tinctura rhabarbari, essentia folior. sennae.

Formulae medicamentorum praeparantium sunt salia varia.

Ex stomachicis potest vinum medicamentosum praeparari, vel

℞. *Spirit. dulc. salis armon.* vel

℞. *Elixir. vitrioli Mynsichti* drach. ii. dentur gutt. 15.

℞. *Elixir. proprietat. Paracelsi* drach. ii.

Essentia absinth. spiritus menthae ãã. drach. sem. m. d. gt. 15. de his conjunctim sumtis.

In inflammatione si adsit excoriatio tunicae ventriculi debent dari medicamenta mucilaginosa, & lenientia, ut ex semine psyllij, cydonior. gummi tragacanth. adde sirup. de rosis siccis, quia etiam consolidat, mel rosatum *urgente dolore*. Si a veneno vomitus, conveniunt opiata cum confectione Alkerm. (quae nempe confortant ventriculum possunt addi,) cum sirup. cinnamom. potest dari Auctoris pulvis.

Emulsiones vulgares inflammationem sistunt, & acrimoniam humorum obtundunt. v. g.

℞. *Amygd. dulc.* unc. sem. *sem. melonum cucumer.* ãã. *excorticatorum* drach. ii. *papav. albi* drach. i sem. contusa emulgeantur cum *aq. folior. querc. plantag. taraxaci* ãã. unc. ii. adde *aqu. cinnam. cydon.* unc. sem. *laudan. opiat.* gr. ii. *manus Christi perlat.* ad gratiam.

Topica imponuntur vel in forma emplastri, linimenti aut olei.

Emplastrum potest simplicius praescribi hoc modo.

℞. *Emplast. stomachal.* q. s. ducatur super alutam, & illinatur *oleo mastich.* vel stomachic. & obducatur syndone rubr. in forma scuti.

Vel in forma Auctoris potest addi ol. stomachal. Cratonis. Potest praescribi in majori dosi, citr. potest addi cinnam. piper. juniper. bals. vitae, balsam. gummi caran-nae potest substitui tacamahaca.

Observ. 1. In tali casu si ab exulceratione oriatur, conveniunt quae habent vim infringendi acida, & aciditatem illam, v. g. oryza, hordeum, mucilag. cydonior. nec non pinguia *butyrum recens cum cerevisia calida, oleum lini, amygdalar. olivarum.*

Observ. 2. omnes enim morbi pancreatis sunt satis cognitu difficiles, & nonnisi post vel per mortem manifestantur.

Etiam adhunc morbum pertinet *vomitus cruentus*, qui admodum est periculosus, siquidem vitae thesaurus sanguis nempe profunditur, hinc facile in animi deliquium incidunt.

„ *Caussa vera est obstructio arteriarum, uteri & lienis, hinc omnes illi qui incidunt in*
„ *talem vomitum sunt sive splenetici, vel laborant restagnatione, & obstructione men-*
„ *sium, unde sanguis acrior factus aperit arterias coronarias, & per illas apertas in ven-*
„ *triculum regurgitat.*

„ *Methodus medendi longe alia est, nec enim conveniunt purgantia nec lenientia, sed*
„ *potius sanguinis grumos dissolventia, & consolidantia, hinc affectus si aliquoties infli-*
„ *git sequitur facile mors subitanea vel incurrunt in cachexiam.*

FOR-

FORMULAE.

In omnibus ventriculi affectibus, & imbecillitatibus sive appetitu prostrato, vomitu, inflammatione, intemperie, anorexia, &c. sequens sacculus ventriculo potest imponi.

℞. *Comar. absinth. menth. lavendul.* ãã. m. i. *mastich. tacamahac. nucis moschat.* ãã. drach. i. *flor. anthos, lavendul. rosar.* ãã. m. i. *salis tosti* unc. iii. aspergantur spiritu absinthii, vel aqu. anhaltina, & includantur sacculo, in omnibus ventriculi affectibus.

℞. *Gum. ladan. resin. pini* ãã. drach. iii. ducantur super alutam, f. emplastr.

In anorexia sive appetitu prostrato non datur sequenti praestantius.

℞. *Pulv. cortic. aurantior.* drach. ii. *tart. vitriolati. salis absinth.* ãã. drach. i. m. f. pulvis.

℞. *Conserv. rosar. vitriolat.* unc. ii. *electuar. diacor. Augustan.* unc. i. *spir. menthae* drach. i. m. f. conditum. det. magnitudine nuc. castaneae, sive juglandis.

℞. *Pulv. stomachal. Quercetani* drach. iii. *faecul. aronis* drach. i. *eboris sine igne* scrup. ii. *pulv. hepat. rubr.* drach. ß. m. f. pulvis.

℞. *Olei stomachal. Craton.* drach. ii. *stillatitii menthae*, gt. vi. *zedoar. caryophyllorum* ãã. gt. v. m. pro balsamo.

Vel ℞. *balsam. Peruvian. albi* scrup. ii. *ol. stomach. Craton.* drach. i. *stillatit. mastich. macis* ãã. gt. vi. *nuc. moschat. express.* q. s. pro efformando balsamo.

In Vomitu, & Cholera.

℞. *Aquae cinnam. cydoniat.* unc. iii. *sirup. corallior.* unc. i. *spirit. mastich.* scrup. i. ad drach. sem. sum.

℞. *Spirit. theriacal. mastich.* ãã. drach. i. sum. spiritus.

℞. *Aquae rosar. plantag.* ãã. unc. iii. *succi cydonior. aceti rosacei* ãã. unc. i. *pulv. santal. rubri, rosar. siccar.* ãã. drach. i. *galliae moschat.* drach. sem. *caryophyllor.* gr. iv. m. f. epithema.

℞. *Picis* unc. ii. *ol. cydonior.* unc. sem. liquescant simul & fiat dropax, qui stomacho applicatus vomitui praesens adfert remedium.

Si vomitus oriatur a veneno, quod frequens in febribus malignis, conveniunt sequentia.

℞. *Opiatae, bezoardicae Timaei* ãã. drach. i. solve in aq. plantaginis. Cujus descriptio haec est.

℞. *Theriac. Andromachi* unc. ii. *confect. de hyacinth.* unc. sem. *pulv. bezoard. Sennerti* unc. ii. *magist. smaragd. perlar. corall. rubr.* ãã. drach. i. *terrae sigillat.* unc. iii. *extract. tormentill. contrajerv.* ãã. scrup. iv. cum *sirupo de scordio*, fiat opiata; felices etiam edit effectus in dysenteria, alvi fluxu colliquativo, & symptomatico; potest dari ad drach. ii. vel per se vel in forma pulver. vel potest dissolvi in aq. aliqua, vel potest dari in forma boli.

Purgantia in affectibus ventriculi.

℞. *Pulv. rad. jalap.* scrup. i. *flor. salis armoniaci* gr. iv. *faecul. aronis*, gr. vi. m. f. pulvis.

℞. *Mass. pilular. hierae picrae cum agarico* scrup. i. *pulv. syrii* (id est, diagrydii) gr. iv. cum *oleo stillatitio absinthii*, f. pilulae.

℞. *Extract. pilular. Ruffi* scrup. i. *mercurii dulcificati oleo sulphuris correcti, diagryd.* ãã. gr. vi. *ol. anis.* gt. i. cum s. q. *aquae cinnam.* f. pilulae n. 9. sum. ut ante.

Pertinet etiam huc *singultus*, quia periculosum symptoma est in febribus, sive morbis malignis; curatur alexipharmacis, theriaca externe, & interne. vel

℞. *Extract. theriacal* scrup. sem. *conserv. menth.* scrup. i. *laudan. opiat.* gr. i. *ol. stillatit. menth.* gt. i. m. f. bolus: vel

℞. *Theriacae optime*, gr. xii. *laudan. opiat.* gr. i. *sem. ad summum*? sum.

Costerus optimo cum successu sequens Regi Sueciae exhibuit.

℞. *Aq. mastich. theriacal.* ãã. unc. ii. *spir. angeliç.* drach. sem. *tinctur. bezoard.* scrup. ii. *essent. castorei* scrup. sem. sum.

Non raro ex improviso deglutiuntur acus, vitrum, vel alia: si hoc fit convenit pulmentum ex sola farina vel frumento Saracenico, cum aq. grosse coctum: debet assumi magna in quantitate, & aeger abstinere debet a potu per viginti quatuor horas: saepe etiam vomitus cruentus ex arteriis lienis obstructis, ubi convenit sequens.

℞. *Aq. plantag. polygon.* ãã. lib. sem. *julep. rosar.* unc. ii. *succi cydon. sirup. papav. errat.* ãã. unc. i. m. pro tribus dosibus.

℞. *Succi acaciae inspissat. & succo cydoniorum* parum mollefacti unc. ii. *terrae sigillat. lapidis haematit.* praeparati, *corall. rubr. praeparat.* ãã. drach. sem. cum *sirupo cydoniorum*, fiat opiat.

℞. *Tinctur. corall. verae* drach. ii. sum. gt. ix.

℞. *Extract. symphyt.* drach. i. *liquiritiae* scrup. i. *extract. ligni aloës*, gr. v. *balsami rosar. optimi* gr. ii. *sacchari candi albi in aq. analeptica soluti* unc. i. ii. vel iii. folia auri finissimi n. iv. f. l. a. confectio in morsulis.

CAP. III.
DE SCORBUTO.

§. I. VEteribus hic affectus creditur fuisse ignotus, nisi alio cum nomine eum crediderint.

Definitio Auct. est prava nutritio: haec definitio est nimis generalis, & insufficiens: competit enim etiam atrophiae, & cachexiae. E. symptomata addenda, quae Decker. recenset.

Non est unus morbus sed multorum congeries a sanguine peculiariter corrupto, cum maculis.

Pars affecta, non est lien (uti Sennert. putat) nec hepar, uti quidem veteres dicebant, quod quidem concedi potest secundario sed non primario, glandulae mesenterii conglobatae, & conglomeratae, & in Auct. dictas partes affici certo certius est (in affectione hypochondriaca afficiuntur lien & hepar, veteres dicebant.)

Caussa est chylus inquinatus in scorbuto; unde vero illud fiat, an a ventriculo sive aliunde, controvertitur.

Nihil est in rerum natura quod talem habeat convenientiam cum sanguine nostro, quam vinum, quod constat ex particulis sulphureis, spirituosis, salinis, & phlegmate (unde etiam est quod vinum adeo cito, & egregie reficiat & lac senum dicatur) quae omnia etiam constant in massa nostra sanguinea, jam cognito modo quo vinum corrumpatur, potest etiam facile judicium fieri de sanguinis depravatione. Corrumpitur vinum variis ex caussis.

1) Si vino aliquid heterogenei admiscetur, quod non pertinet ad illius constitutionem, unde oritur effervescentia, nimis agitatur fitque acidum: eodem modo si aliquid cum sanguine misceatur heterogenei, quod non possit misceri cum eo, oritur nimia ebullitio, talisque turbulenta crassities.

2) Si vinum nimis diu conservetur, fit oleosum seu mucilaginosum; ratio, quia si per tot tempora servetur, spiritus vini subtiliores partim avolant, partim ab aliis particulis, quae antea erant sub ejus imperio, supprimuntur, & quaedam particulae salinae, & sulphureae, si sulphureae nanciscantur imperium, vel si salinae oriantur effervescentiae, fitque vinum hoc modo acidum, & rancidum.

Haec omnia possunt applicari massae sanguineae, unde duplex ejus constitutionis species observatur in scorbuto, *salino-sulphurea, & sulphureo-salina*, si particulae sulphureo salinae praedominentur, sanguis fit acidus, sal ejus est evectum, & mucilaginosum, & in hac specie conveniunt antiscorbutica, quae sunt valde volatilia, ut salia illa fixa in sanguine volatilisentur, quae crassa sunt attenuentur, & resolvantur.

Pro batur hoc a copia symptomatum in omnibus corporis regionibus, *si consulatur regio suprema*, adsunt sopores, vigiliae, dolor capitis, convulsiones, dolores lanci-

nan-

nantes, & lacerativi, quae omnia a lympha non possunt induci.

In secunda regione adest respiratio difficilis, tussis, cardialgia, palpitatio cordis, lipothymia, quae a solo ventriculo affecto non proveniunt.

In tertia adest dolor colicus, vomitus, diarrhoea, lienteria, in artubus adsunt etiam contracturae, convulsiones.

Recte ideoque dicit scorbutum Auctor pravam totius corporis nutritionem, quia non solum afficitur sanguis, sed & spiritus vitales, & animales, immo & ipse succus nutricius, & nervosus.

§. 3. *Caussa*: vera est aër. E. generatur per contagium, & non semper ab erroribus victus, quum observemus Tartaros maxime crudis, & salitis difficilisque coctionis vesci cibis; nunquam tamen seu raro scorbuticus observatus fuit in ipsorum regionibus, quia nempe aër apud ipsos non est ita putridus; nec in caussa est mare aut ejus halitus, quum Veneti in medio mari siti nunquam scorbutici fiunt.

Aër E. est vera caussa scorbuti, qui omnis generatur per contagium, qui aër non unicam saltem inquinat partem, sed totam massam sanguineam, & quia adsunt etiam talia symptomata, quae a sanguine non proficiscuntur: ipse etiam succus nervosus affectus esse concluditur, & sic etiam in nervis potest esse scorbutus.

§. 4. Differentiae; *ubi praedominantur salia volatilia, ibi semper se probat manifestus calor, ibi convenit beccabunga, & nasturtium aquaticum.*

Si tamen accurate velimus loqui, unus est salsus, alter acidus est; *salsus* ubi praevalent salia volatilia, in quo sanguis facile effervescit, & ebullit.

Acidus, ubi sanguis valde est crassus, limosus & mucilaginosus acidus.

Auctor putat obstrui glandulas mesenterii a pituita, unde serosior saltem pars transgrediatur: sed impossibile est omnia illa symptomata posse provenire inde.

Signa diagnostica; sunt varia, conqueritur de dolore, &c.

Gingivarum laxitas, quae ab aliis pro signo pathognomonico habetur, *sed saepe deest, quoniam particulae serosiores communicantur superficiei seu aliis partibus.*

Nec etiam maculae, & tubercula semper reperiuntur in scorbuticis *praeprimis ubi sanguis est faeculentus, & oleosus*; E. ob istam faeculentiam partes ejus crassiores superficiei cutis communicari, & per ejus poros transire, & transudare non possunt.

Valde sunt melancholici, nempe in illa specie ubi sanguis valde crassus & faeculentus est, *in altera vero* (ubi sulphur. praedominatur) *sunt satis dispositi ad varias excursiones, ad hilaritatem.*

Prognostica: scorbutus fixam habens sedem raro curatur, nisi quandoque palliative; impossibile enim est sanguinem taliter corruptum ad naturalem reducere statum.

Pulsus in scorbuto sanguinis limosi adeoque ad circulationem inepti, sunt raro, debiles, languidi; velocior vero, & frequentior in altera specie, ubi sanguis magis est fluidus.

Respiratio difficilis, ut & palpitatio cordis non est adeo periculosa, quia hic non est signum malignitatis, sed quia scorbutus est infestus facultati vitali.

Diaeta in hoc malo est optima medicina, quam sufficientem praescribit Sennertus in praxi; nota; *nocent valde omnia acida, fumo assata, & nimia salita.*

Caussa, quod scorbutici non laborent peste, & non facile inficiantur a morbis venenosis, nec etiam facile fiant dysenterici, consistit in hoc (1) quod in prima specie ubi sanguis est crassus, & faeculentus, contagium non potest sese insinuare, quia non invenit poros sanguis valde tenax est & sibi cohaeret.

(2) In altera specie sanguinem natura semper amandat, & protrudit ad superficiem, sicuti patet ex exulceratione, & excoriatione: hinc quamvis contagium, & miasmata horum morborum communicantur massae sanguineae; evibrantur tamen iterum versus superficiem, nec statum quietumque inveniunt locum.

Hydrops sequitur quia vitiata est nutricio.

Respiratio difficilis adest; si scorbutici febricitent, valde laeditur respiratio in ipso paroxysmo, ut videantur quasi suffocari, quia pulmo laeditur per consensum a vaporibus stipticis, quae sese agglomerant diaphragmati, & organis respirationi dicatis. Et si per consensum non est periculosum signum. Sin vero respiratio difficilis caussatur ob obstructionem, vel tumorem pācreatis, tum periculosum est signum.

Maculas non multi facio dicit Auct. quia sunt in parte ignobili.

Tumores partium proveniunt, quia tartarus magna in copia mittitur ad partes remotiores, adjunctum habet serum, quod dissipatur & evaporatur; tartarus vero relinquitur, unde oriuntur tumores.

Indicationes curativae dicatae sunt toti massae sanguineae.

Curatio; haemorrhoides conveniunt, quando sanguis limosus est.

Venae-sectio non prodest propter spirituum inopiam.

Purgantia fortiora malum exasperant, unde potius lenientia adhibenda.

Si sanguis est faeculentus indicatur praeparatio, & incisio per salia volatitia quae fixa possunt resolvere.

MEDICAMENTI.

Vis consistit *in sale volatili.* E. vulgares destillationes non conveniunt.

Formulae Auctoris sua constant laude.

DICTATA MEDICIS.

Decoctum lienis.

℞. *Rad. succis. aristoloch. rotund.* ãã. drach. ii. *fol. hepat. nobil. eupator. cochlear.* ãã. m. i. *lumbricor. terrestrium* num. iii. *sem. cochlear. foeniculi.* ãã. gr. xv. *salis tartari* gr. viii. *tamarind.* unc. sem. *fol. sennae* s. s. drach. ii. *rhabar.* (s. rhei) *electi* scrup. ii. Infundantur per noctem in *sero lactis* fervido, mane exprimantur, & colentur sine coctione; colatur. ℞. unc. ii. vel iii. adde *mannae electae* unc. i. *aq. antiscorbut. cochlear.* ãã. unc. sem. misc. f. potio pro una dosi, non solum est specificum sed & leniter evacuat.

Vel ℞. *Extract. diacitr.* drach. i. solve in *aq. antiscorbutica frigida Timaei*, adde *sirup. rosar. solutiv. simplicis* unc. i. *crem. tart.* scrup. i.

Nota; Auct. in satis magna copia addit diagrydium, ubi gr. vi. addit, possunt sufficere iii. vel iv. ut in suo pulvere.

Formulae medicamentorum praeparantium, ubi conveniunt medicamenta chalybeata v. g.

℞. *Tinctur. martis aperitiv.* unc. sem. chalybeata enim habent vim fundendi sanguinis crassitiem, & simul tollendi obstructiones.

Circa *decoctum* ex *radice filicis, chinae, &c.* nota potest exinde parari purgans ad dimidiam partem, si addantur *fol. senn.* drach. iii. incolatur. dissolve *sirup. de cichor. cum rheo*, vel *rosar. solutiv.* unc. i.

Spiritus salis dulcis, &c. hinc talis formula.

℞. *Spir. cochlear. filicis* ãã. drach. i. *salis armoniaci acidi* drach. sem. misc. sum. Essentia scorbutica dentur gt. xv. pro dosi.

Vel ℞. *Essentiae pini* drach. iii. *spir. salis dulc.* drach. i. misc. sum. essent. gt. xv. in aq. sequenti.

℞. *Aq. summitat. pini, cochlear.* ãã. unc. ii. *theriacalis* unc. i. *sirup. antiscorbutici* unc. sem. sum.

Pro confortatione nihil efficacius tinctura coralliorum, quae potest dari ad gt. xi. vel xv.

Nocent, & coctiones, & destillationes. E. per solam expressionem debent praeparari medicamenta antiscorbutica pp. salia volatilia, hinc saepe *praestant. succi*; quia vero sunt crudi ita corrigantur.

℞. *Fol. cochlear. nasturtii aquatici, beccabung.* ãã. m. iii. contusis exprimatur *succus*, ad-

adde *succi aurantior.* unc.i. (tum enim praecipitantur partes crassae succorum, per inclinationemque separatur succus.)

Medicamenta ad symptomata ab Auctore tradita possunt tuto adhiberi.

Ad respirationem difficilem; *nota* caussa vera consistit, vel in subitanea jam tum grumescentis sanguinis in angustioribus pulmonum permeaculis, stagnatione, vel ex irritatione convulsiva nervorum spirandi organis inservientium. In priori casu conveniunt clysteres, venae-sectio, *tinctura croci, enulae, castorei, elixir. propriet. confectio alkerm. sal volatile viperarum, fimi equini:* in posteriori casu conveniunt antispasmodica, *spiritus salis armoniaci, cor. cer. fuliginis, sanguinis humani, cranii humani;* nullum tamen praesentius remedium datur *tinctura laudani opiati.*

Diaeta: fugiat cibum difficilis coctionis, caseum, carnes salsas, fumo induratas, marinos pisces; embammata ex nasturtio, raphano rusticano, & sinapi parata semper opponantur; potus sit cerevisia bene cocta fermentata, & asservata cum foliis cochleariae, pimpinellae, &c.

CAP. IV.
DE HYDROPE.

VEteres ratione partis affectae accusant hepar; *verum multi dantur hydropici, in quibus hepar adhuc salvum:* interim secundario posse etiam affici non negamus.

Hydrops sensim contrahitur, praeprimis si *non ex ingurgitatione nimia (tunc enim intra paucos dies potest generari)* lymphae, non solum in vasis lymphaticis, sed & in toto genere venoso.

Caussa: remotae, *primo calor febrilis:* hinc qui in quartana aut tertiana errorem in cibo, & potu committunt, fiunt facile hydropici, quia calor labefactatur, unde vitiosus deinde chylus generatur.

Etiam longae obstructiones, quae praecedunt hydropem hepatis, & lienis, unde impeditur sanguinis circulatio, & ventilatio, & eo modo acrior fit.

Obstructio etiam mensium, quia propter restagnationem sanguinis acrimonia praeternaturalis inducitur, calorque nativus obruitur a sanguine isto faeculento.

Evacuationes nimiae etiam praeprimis haemorrhagiae propter spirituum vitalium dissipationem.

Differentiae: tres sunt species, *ascites*, cujus caussa est serum extravasatum, & restagnans in abdomine, si nimium sit ad pedes etiam venit.

Tympanites, caussa est serum cum flatibus.

Anasarca, pars affecta est totius corporis habitus.

Diagnostica: satis incurrunt in sensus, ad distinctionem tamen specierum requiruntur sequentia distinctiva.

In ascite deprehenditur tumor abdominis cum fluctuatione humoris serosi, adest simul tumor pedum.

Tympanites nunquam invenitur sine ascite, quia nunquā flatus reperiuntur sine sero, adeoque distensio musculorum abdomine is est major, & magis rigida propter flatus, quia magis distendunt.

In anasarca est tumor totius corporis praeprimis circa palpebras oculorum deprehenditur.

In gravidis non raro signa hydropis reperiuntur; ibi caute agendum Medico, ne abortum excitet, exhibendo medicamenta serum educentia. E. respicere debet ipsam mensium suppressionem, versus regionem uteri an tumor magis vergat, & an adsint signa impraegnationis.

Prognostica: *hydrops si oriatur a calore nativo suppresso, a mensium restagnatione, a viscerum obstructione, raro curatur.*

Sin vero propter nimiam ingurgitationem aquae aut potus frigidi, ut in messoribus, facile curatur per cathartica, & diuretica. In-

Infantes fiunt hydropici propter addiphagiam, & voracitatem.

Ergo beneficio medicamentorum cruditates evacuari possunt.

Indicationes curativae; venae-sectio noxia, quia studendum conservationi caloris nativi: haec vero consumit succum nutricium, & dissipat spiritus. *Si tamen oriatur ab obstructione mensium, tum imperanda venae-sectio praeprimis in morbi principio ubi indicatur.*

Lympha serosior temperanda, lympha si diu restagnat incrassescit, fit viscidior, & glutinosa, hinc praeparantia, & incidentia adhibentur; *partes enim subtiliores avolarunt.*

Medicamenta cathartica validiora plus nocent, quam prosunt, praeprimis si viscerum robora fuerint corrupta, & debilitata.

Sudorifera etiam praescribuntur; si tamen ab errore circa potum ortus fuerit, in messoribus in principio conveniunt.

Verum si hectica, & atrophia adfuerint, nocent sudores, in anasarca magis prosunt sudorifera, quia serum reperitur in ambitu corporis, ejusque totum habitum occupat.

Posset vomitus: exulare debent emetica medicamenta; si enim fuerint leniora nihil faciunt: at nauseam solum excitant; sin fortiora debilitant viscera, imo resolvunt tonum ventriculi, cujus fibrae jam relaxatae fuere propter nimiam humiditatem; imo etiam si fortiora (& mercurius ipse) emetica fuerint exhibita, tamen vomitus non fuit sequutus, sed per alvum ingens evacuatio sequuta: ratio, quia *acida auferunt vim emeticam, sicut spiritus nitri infringit vim antimonii, spir. vitrioli vim guttatim corrigit, jam in hydropicis invenimus talia acida nempe serum quod est acidum, unde illud serum lixiviosum infringit sal volatile emeticorum. E. non placet Sennert. sententia.*

Curatio: humores restagnantes indicant sui evacuationem, & quum non sint dispositi, sed viscidi, praeparationem.

Paracenthesis cum fructu instituitur, si viscera sunt adhuc fortia; verum quum nemo facile tamen in principio admittat operationem violentam, inde est quod nunquam feliciter procedat.

Deinde debet fieri in umbilico eminente: jam autem non eminet, nisi plane tumeat venter, & serum corpus distendat, unde viscera non possunt esse magis integra sed sunt corrupta.

3. Sentiente Hippocrate est operatio periculosa.

Ratio, quare serum confertim evacuatum inferat mortem, haec est, quia serum partim fluidum adhuc partim glutinosum, & viscidum obstruit oscula, & orificia vasorum, evacuato hoc oscula aperiuntur, & hiant & sic sanguis paucus qui restabat, una cum spiritibus vitalibus evacuatur.

MEDICAMENTA.

Lixivium benedictum Mynsichti, aliud lixivium quod Viennae est in usu magni est momenti, & est tale.

℞. *Herb. absinth. card. bened. agrimon. soldanellae, genistae cum toto* ā̄ā̄. m. iv. *summitat. junip. cum toto* m. viii.

Comburantur, & aliquoties lixivientur cum aqua fontana seu fluviali; colaturae. ℞. lib. ii. adde *sirup. de althaea, de 5. radicibus aperient.* ā̄ā̄. unc. iii. *spirit. salis* scrup. iv. dosis unc. iv. vel v. *Subsequuntur post usum hujus lixivii, vel aliorum etiam, atroces dolores colici*, quia lixivium est valde acre, corrodit, & pungit viscera interna, & serum in cavitate abdominis restagnans exagitat. *Ergo occurrendum clystere anodyno paulo* post ejus usum, qui potest fieri ex lacte: externe etiam anodyna seu dolorem mitigantia applicari possunt.

Potest etiam ex tempore tale lixivium praescribi.

℞. *Ciner. diuretic. Mynsichti* m. iii. vel iv. (unc. iii.) injiciantur cum nodulo vino vel lixivientur cum aq.

Rob. de spina cervina est egregium.
Sirup. domesticus s. de rhamno unc.i.
Succus lumbricorum terrestrium eorumque *sal. volatile.*
Cineres bufonum: commendantur in hydrope: vid. *Wierum.*
De dosi Auctores non conveniunt: putamus nos scrup.sem. sufficere pro 1. dosi, subinde & sensim potest augeri ad scrup. i. *sed nonnisi desperatis exhibendus pulvis bufonum; est enim medicamentum periculosum.*
Purgans ex radice iridis, &c. praestat si medicamenta in forma sicca, quam liquida exhibeantur, purgantibus etiam semper admiscenda diuretica.
Si post usum violenti cathartici (purgantis) venter non detumescat, malum est desperatum; nam innuit serum contineri in ipsis visceribus, & viscera esse indurata, colligique serum magna in copia in vesiculis mesenterio adhaerescentibus.
Sudoriferum; recommendatur etiam *theriaca*, non solum enim confortat viscera interna, sed & serum dissipat.
Observationes; in prima ostenditur, quod lympha varie possit indurari pro diversitate temporum, quando in calcem est resoluta non curatur.
In 2. probat paracenthesin esse periculosam, & non posse sanitatem per eam integre restitui.
Tale hydragogum potest praescribi.
℞. *Rob. ebuli, magister. jalapae* ãã. gr.xv. ad xviii. *crem. tart.* ad scrup.i. cum s.q. *sirupi domestici*, f. electuarium.
Inter diuretica praecellit pulvis hic.
℞. *Salis genistae, absinth. stipitum fabarum, veronic. junip. ebuli, tartari diuretici* ãã. drach.i. misc f. pulv. dos. drach. sem. singulis matutinis cum jusculo.
Tympanitis requirit peculiaria medicamenta. Carminativa, quae exhibentur vel interne, vel cum clysteribus injiciuntur.

TALE SIT ENEMA.

℞. *Folior. rutae flor. chamomill. sambuc. summitat. anethi* ãã. m.i. *sem. anisi, foeniculi, carvi, cumini* ãã. unc. sem. coque in aq. simplici; colaturae recipe unc.x. adde *vini malvatici* unc.iii. *elixir. vit. Matthioli* unc. sem. *olei septem florum Mynsichti* unc.i sem. *carminativi compositi* stillatitii ejusdem drach.i. m. f. enema, quod flatus egregie educit.
℞. *Tinct. ligni sassafr.* drach.iii. *essent. carminat. Timaei* drach.ii. m. dentur gt.xxv. in tympanitide.

CAP. V.
DE DYSENTERIA.

DEfinit. concedi potest; potest etiam secundum alios definiri: *intemperies maligna aëris, & corrosiva cum ulceribus intestinorum.*
Helmontius, & Gremsius intestinorum ulcera adesse negant: probant hoc modo, quoniam impossibile esset ulcera intestinorum tanquam partium membranosarum ita facile, & tam brevi temporis spatio posse iterum consolidari, & curari, quorum tamen intra sex vel septem curationem alii promittunt.
℞. *Verum* distinguimus inter varios exulcerationis gradus; alia exulceratio est benigna, ubi ulcera non sunt profunda, quae exulceratio superficiaria intra illud spatium potest curari; in dysenteria vero maligna ulcera sese extendunt ad mediam, imo quandoque ad primam tunicam, quae sane vix intra tres aut quatuor septimanas possunt consolidari.
Partes affectae: sunt intestina tenuia, & crassa: quandoque afficiuntur tenuia in consensum simul trahuntur crassa, & contra. Reliquae etiam partes in consensum trahuntur non solum ventriculus, sed & hepar, lien, uterus, ita ut fiat quasi congeries multorum morborum; in lethali dysenteria ventriculus in consensum trahitur,

hitur, vel propter communem interiorem tunicam intestinorum tenuium inflammatam. *Vomitus enim in dysenteria lethale signum.*

Caussa: varias agnoscit dysenteria caussas; oritur vel a massa sanguinea per contagium infecta, vel a coctione maligna in ventriculo. Peccant hoc in morbo humores corrosivi, & acres, quod probant effectus, solutio scilicet continui, vehementesque, & acerrimi dolores, qui non fieri possunt nisi a particulis scindentibus: *verum an succus pancreaticus acidior semper generet dysenteriam dubitamus*; siquidem in apertis cadaveribus saepe etiam salvo succo pancreatico reperta fuit caussa a Diemerbroeck; interim tamen quod interdum possit, non negamus.

Caussa est quaerenda in tali vi corrosiva humorum, vel vi esculata, & colocynthiata propter partic. corrosivas scindentes pungentes. Antecedentes, & remotae caussae sunt omnia illa, quae humores tales acres possunt generare, & reddere, ut cibi acres, facile putrescentes, *ut sunt fructus horarii, qui ubi putrescunt, mutantur eorum particulae quoad magnitudinem situm, figuram: (quod facile in putredine fit) nacta igitur alia figura fiunt acres.*

Oritur quandoque ex ipsa massa sanguinea, per contagium, quod ubi communicatum fuerit sanguini, facile enim particulae venenosae possunt intrare per poros in massam sanguineam, quam corrumpunt & intestinis deinde communicantur: similem excitat sibi motum, sanguinem ejusque figuram destruit, effervescentiam augem, unde etiam impetuosius mittitur ad intestina, erodit vasa; & tunicas, fluxumque talem purulentum, & sanguineum excitat.

Alii dicunt fieri hoc a contagio malignae, & occultae qualitatis, quum videamus etiam in diarrhoea peccare tales humores acres, & corrosivos, nequaquam tamen excitari dysenteriam.

Verum magna differentia est inter modum agendi; particulae enim non eodem modo moventur, motus enim multum facit.

In dysenteria motus est celerior, ita ut quasi particulae cum impetu ruant e suprema regione ad infimam; *in diarrhea vero adest* tantum corruptio in ventriculo, interim massa sanguinea salva est manetque illaesa; deinde requiritur etiam idem effervescentiae seu fermentationis modus, ut etiam videmus in operationibus chymicis.

Sed ortum suum trahit a vitiosa in intestinis effervescentia minus maligna; si vero a contagio, magis maligna.

Differentiae, vel a parte affecta: alia est levis, & benigna, ubi tunica superficialiter saltem laeditur; gravis ubi ulcera sunt profunda, unde est immedicabilis, & licet consolidentur etiam, tamen alius morbus sequitur, hydrops, atrophia, cachexia, tabes, quia nempe pori in pristinum statum non possunt reduci; nam orificia vasorum lacteorum non ita restituuntur ut ante erant E. vitiatur chylus.

2. Ab humore excreto seu dejectis; quando excernitur sanguis purus, & floridus, tunc est incurabilis seu saltem difficilior curatu, quia arteriae sunt erosae, & apertae; hinc vires pereunt.

Quando sanguis est concretus purulentus, tuncque in exigua excernitur copia.

Quandoque sanguis excernitur absque aliis humoribus, & quando sanguis quantitate superat alios humores, tunc dysenteria in specie dicitur; sin vero mucus sive alii humores superant sanguinem, dicitur dysenteria alba.

Alia differentia sumitur a subjecto seu intestinis, quandoque tenuia afficiuntur, quandoque crassa, diversa enim est curatio.

Alia est maligna, alia benigna, non quod haec careat omni malignitate, sed gradus sunt, ita ut illa sit benigna, ubi non adeo gravia adsunt symptomata, & e contra.

Signa distinctiva debent tradi; nam non omnis dejectus cruentus est dysenteria, quia qui haemorrhoidibus laborant non statim sunt dysenterici, quod etiam bene

be-

observavit Crato in suis consiliis medicis, *nam in eo est discrimen: in tali fluxu haemorrhoidum semper sanguis praecedit faeces; in dysenteria vero, vel post, vel cum faecibus excernitur, deinde considerandus corporis habitus, nempe an aeger etiam fuerit obnoxius haemorrhoidibus.*

Diagnostica: vel potius ex ipsis symptomatibus, adest frequens alvi dejectio cum materia acri, pingui, cruenta, purulentaque, & vigiliae, anxietates, sitis, vomitus, agitatio, &c.

Quaeritur, unde proveniat materia illa albicans quae constat ex humoribus ramentosis, & pinguibus.

Veteres putarunt esse ipsam tunicam intestinorum erosam: verum si hoc esset dysenteria non posset tamdiu durare. E. potius dicimus talia ramenta nihil aliud esse, quam fibras humorum, sicuti observatur in sanguine dissoluto in aqua, ubi ejus ramenta albicant, sunt E. fibrae hae humorum, & sanguinis: fibrae enim in sanguine evacuato si albescunt, quare non etiam in corpore.

Quaer. unde proveniat mucus ille? Resp. humores illi mucosi oriũtur propter imbecillitatem intestinorum, unde nutrimentum intestinorum mutatur in tale pus; alimentum vero partium posse mutari in pus patet ex oculis, ubi horis matutinis in angulis haeret, & in calculo vesicae, ubi etiam talis excernitur materia mucosa.

Prognostica: ulcus periculosum in infantibus, si nempe profundum; quia fibrae adsunt laxae, & humidae, unde facilis datur ingressus, tum etiam quia in infantibus vires facile prosternuntur.

Periculosior est in uno subjecto, quam in altero; periculosior est in pueris, ut modo dictum; propter mollia intestina periculosior est in mulieribus, quam viris, *quia magis scatent humore pituitoso, sunt pluribus obnoxiae obstructionibus: unde etiam incurabilis in illis, quibus catamenia non fluxerunt.* Vel mensium obstructione laborarunt, quia jam sanguis restagnans fuit corruptus, & acrior factus.

Si afficiatur intestinum jejunum, lethale: quia hepar est vicinum, tum propter copiam vasorum lacteorum, & meseraicorum.

Defuit enim totius corporis nutritio, pori enim laesi non possunt iterum restitui.

Facilius in intestinis crassis curatur, quam tenuibus.

Periculosior est si floridus excernatur sanguis.

Periculosior quae oritur ex contagio; periculosior etiam illa quae habet febrem prae illa ubi febris deest. Vomitus si adsit semper periculosa; si singultus accedit, lethale, si angina lethale; *si enim deglutitionis difficultas accedit, actum est de aegro.*

E. Medicus semper in hoc debet inquirere, *qui laborant obstructione mensium lethalis.*

Indicationes curativae innituntur suis fundamentis: debemus respicere vires, & symptomata; humores quidem indicant evacuationem, quae tamen non semper tuto peragitur per alvum.

An conveniat venae-sectio. Resp. si corpus est plethoricum, & dysenteria potest augeri a sanguine, in plethoricis in principio statim cum fructu potest administrari.

Deinde, si oriatur a mensium suppressione concessa est, si scilicet viscera nondum sint valde exulcerata, potest fieri in pede.

Et si fiat per anastomosin conveniet etiam; si vero oriatur per diapedesin, (vel anathitesin) magis nocet, *& tum conveniunt diuretica*, quae serum educant per vias urinarias.

Contra si vires non constent, si magna adsit anxietas, vigiliae, etsi adsit malignitas, debemus abstinere a venae-sectione, *quia malignitas non indicat venae-sectionē.*

Evacuationes non semper debent fieri per alvum; si enim adsit malignitas, diaphoretica, & alexipharmaca adhibenda, & clysteres emollientes, & abstergentes injiciendi; ubi vero malignitas non deprehenditur, conveniunt purgantia, *ea scilicet*

licet quae siccitatem post se relinquunt, quale est rhabarb. tostum. Ut vis illa cathartica corrigatur, & ligetur, ne humores nimis commoveat.

Curatio; quo minus aegri cibum, & potum assumunt eo melius; quia quo plus cibi, & potus exhibetur, fluxus fit major; praestat igitur medicamenta in minori copia, & dosi, & saepius exhiberi, nunquam tamen intermissis alexipharmacis, & dysentericis.

MEDICAMENTA.

Radix, aqua & extract. bistortae, &c. extract. tormentill. aq. plantag. succus & *sirupus plantaginis, flores verbasci propter vim anodynam, & paregoricam,* ol. verbasci.

Radix symphyti, ejusdemque sirupus, & extract. *propter lentorem, & viscositatem corrigit humores.*

Aqua bursae pastoris, & folia, aq. & folia equiseti conveniunt in illa dysenteria, ubi sanguis valde serosus. *E. propter vim diureticam.*

Baccae myrti, sirupus myrtillorum. Externe etiam folia quercus imponuntur, ingrediuntur etiam clysteres, sirupus ex foliis quercus, aq. quercus.

Folia saniculae egregiae vulneraria valde consolidant.

Flores balaustiorum: *omnibus vero praeferendi flores rosarum rubrarum;* leniunt enim dolorem, confortant, consolidant, clysteribus admiscentur.

Insiti nihil praestantius tinct. ros. rubr. lenit, confortat, etiam in potu ordinario potest concedi.

Semina papaveris: non in principio sed praemissis universalibus, urgente nimio dolore, vigiliis nimiis. E. in principio nocent; putredo fit major, humores retinentur; *opium praemissis abstergentibus potest exhiberi.*

In principio non sunt exhibenda medicamenta adstringentia, ut inquit Crato: *ante septimum diem per os adstringentia non debent exhiberi.*

A medicamentis chalybeatis abstinendum. E. non convenit lac ustulatum, potiones chalybeatae etiam, quia ulterius turbant humores, & commovent.

Nux moschata egregia antidysenterica, vel in forma pulveris, vel aq. destillata santalum praeprimis si adsit febris.

Conveniunt acacia exsiccata, & rob. acaciorum: *sed a floribus acaciar. abstinendum.*

Mastix, ejus aqua decoctum sirup. & oleum.

Torna leporis, h. e. linteum in vero sanguine leporino imbutum, injicitur potui.

Cor. cer. tum ustum tum philosoph. praeparatum ejusdem aqua, & decoctum sirup. *rasura c. c. injicitur potui ordinario; est enim diureticum.*

Gelatina c. c. si praeparetur juxta modum in meo pharmaceutico collegio traditum.

Ossa bovina calcinata, quia imbibunt particulas acres, & corrosivas.

Bolus armena, quia est alexipharmacum, habetque vim emplasticam.

Lapis crystalli valde commendatur.

Spiritus, & sirup. terrae sigillatae.

Succus rubi idei, vinum cydoniorum si rite sit praeparatum valde convenit, *ut & vinum tenue,* si nempe non sit dulce, sed paullo acidum; *dulce enim facile bilescit.*

Vinum generosum in pauca quantitate.

Narcotica, non in principio nisi praecesserint evacuantia, clysteres abstergentes, tum urgente dolore, vigiliis, &c.

Clysteribus abstergentibus solum agendum in dysenteria, reliqua per diaphoretica.

Ordinem medicamentorum pervertit Barbette; quia primo praescripsit narcotica.

FORMULAE AUCTOREM.

℞. *Sang. draconis,* sed non facile dissolvi potest, unde cum nausea est conjuncta, E. commode non potest praescribi.

Aqua

Aqua menthae, si vomitus adsit, potest concedi hic potus non tamen in principio.

Semper, & omnibus medicamentis admiscenda bezoard. alexiphar. ut aq. theriac. diascord. omnibus formulis possunt addi, *pilulae* laudan. &c. ita illas per se exhibere est periculosum, nisi urgent vigiliae, tum ultimis diebus possunt concedi.

Recommendantur *pilulae antidysentericae D. Waldschmidii, dantur num. v. vesperi ante cubitum; possunt etiam in principio cujusvis dysenteriae exhiberi, in quarum compositione notetur, quod theriaca coelestis sit minera; potest prognosis desumi, si exhibentur, & prima nocte effectum ediderint ita ut aeger sentiat levamen, curabitur: sin vero nullum levamen inde perceperit, moritur, & omnes moriuntur.*

T O P I C A.

Omnes clysteres debent constare ex abstergentibus, anodynis, & consolidantibus, abstergentes valent in principio.

Alternis vicibus exhibendi clysteres, ita ut si mane exhibitum fuerit enema abstergens, vesperi exhibeatur consolidans (si tempore vespertino exhibitus clyster abstergens, matutino evacuans.)

NB. *Opiata* rarissime clysteribus addi debent, sed tutius per os sumuntur *ol. nucis expressum etiam interne.*

Linimentum: illud externum potest etiam exhiberi interne.

Linimentis, & emplastris semper debemus addere diascordium vel theria cam recentem.

P U R G A N T I A.

Quia humores sunt blande evacuandi, hinc *rhabarbarum*, quamvis sit lene, tamen prius debet torreri.

℞. *Pulveris rhabarb. parum torrefacti* scrup. i. vel drach. sem. *maceris* gr. ii. vel iii. m. f. pulvis.

Vel si pulverem respuat aeger propter nauseam, tunc in forma potionis sequenti modo.

℞. *Rhabarb. electi* drach. i sem. infunde per noctem in *aq. cichor.* mane facta levi ebullitione dissolve in colatura *sirupi de cichor. cum rhabarb.* unc. i. *crem. tart.* scrup. i. m. f. potio pro una dosi.

Vel si velimus omittere purgantia clyster. abstergens.

Decocti hordei unc. x. vel xii. *mellis rosati colati* unc. ii. m. f. enema, quod si magis velimus adstringere, & consolidare, possumus addere succi plantaginis unc. i. vel unc. i sem.

Si dolor valde urgeat, enema anodynum potest applicari sequens.

℞. *Decoct. flor. verbasci* unc. viii. *sevi cervini in oleo hypericonis soluti* optime drach. ii. m. f. enema.

NB. *Clysteres (praeprimis anodyni) in minori debent praescribi dosi, ne diutius retineantur, & distendendo dolorem augeant, hoc probe observandum.*

Ol. rhabarb. in disputatione descript. recommendatur.

℞. *Ol. rhabarb.* unc. iii. singulis diebus.

Si excrementa sint valde foetida, adeoque profundam arguunt exulcerationem, tunc commendatur alumen ustum ad scrup. i. clysteribus debet admisceri, & injici per alvum.

Pilulas ultimo Auctor praescribit, semper admiscet opium purgantibus, quod potest concedi si symptomata valde urgent, & dejectiones sint frequentes, sufficit tamen gr. sem.

Observ. 3. spiritum vini nonnulli copiose hauriant, ut sese praeservent ab hoc morbo, sed peccant, & magis se exinde exponunt periculo, quia sanguis hinc fit acrior, & facile aperire potest orificia arteriarum. E. non commendandus, quia reddit humores acriores.

Omnes qui moriuntur hoc morbo sphacelo pereunt, & ipsis intestina sunt sphacelata, quod observatur triduo ante mortem, ubi sitis non magis urget, extrema frigent.

Si dolor valde urgeat, & tamen febricula non percipiatur, aut levis convenit hoc.

℞. *Aqua theriacal.* unc.i. *nuc. moschat.* unc.iv. vel v. *zedoariae* unc.i. *sirup. de succo menthae, de scordio* ãã. unc.i. m. detur cochleatim.

CAP. VI.
DE FLUXU HEPATICO.

Quem non tanti facit Auctor, Veteres credidere fieri illum ob hepatis intemperiem frigidam, unde bilis non separata sanguinem facit fluidiorem, qui regurgitans per venas meseraicas, talem excitet fluxum.

Definitio: quia hepar non bene elaboravit sanguinem, sed serosum plane. E. hepar plane non est excludendum; sanguis enim factus valde serosus in hepate propter caloris nativi defectum in arteriis spleneticis adhuc fit vitiosior, reserat arterias, & talem excitat fluxum.

Est affectus non contemnendus, & relinquendus, quia post se trahit cachexiam, & hydropem propter depravatam nutritionem.

Curatur medicamentis antidysentericis, nempe quae hepati simul sunt dicata.

Sequens pulvis convenit.

℞. *Eboris sine igne* drach.ii. *hepatis lupi* praeparati drach. sem. *specier. diatrion santali* drach.i.

℞. *Tinctur. coralliorum anhaltin.* drach.ii. in aq. sequenti.

℞. *Aq. cichor. agrimon.* ãã. unc.ii. vel iii. *sirupi coralliorum* unc.i. m.

CAP. VII.
DE ILEO.

Defin. est retentio chyli, & faecum. Est dolor acerbus, & exquisitissimus utplurimum, & praesertim in intestinis tenuibus, quae accurato, & exquisitiori gaudent sensu: crassa vero majorem possunt perferre dilatationem, & distensionem.

Retentio chyli, & faecum non adest, sed si proprie, & accurate velimus loqui ita explicatur (retentio) quatenus per vias ordinarias non perfertur; nam per vomitum interdum rejiciuntur, & chylus non potest ferri neque ad cor neque ad hepar.

Caussa: bilis potest esse caussa, quatenus fit nimis oleosa vel acrior, unde superat aciditatem succi pancreatici, inde vitiosa, & plus justo major fit effervescentia, & sic intestinis intemperies calida inducitur.

Alias proxima caussa hujus affectus est solutio continui; adest enim vehementissimus dolor: Illa solutio vero fit *vel ab hernia*, si exponantur intestina aeri frigido, unde mutantur pori, hinc spiritus animales non ordinario influunt modo sed contrario, ita ut una fibra moveatur a parte inferiori ad partem superiorem, quia fibrae sunt laceratae, & inversae, cum flatus copiosiores contrariantur qui distendunt intestina.

2. *Fit ab inflammatione:* omnis intemperies calida est continui solutio, quae nihil aliud est, quam mutatio situs, figurae, magnitudinis, &c. quoniam fibrae a se invicem divelluntur, pori mutantur, situs & magnitudo pervertitur: hinc si inflammatio praecedat fibrae a se invicem recedunt, insensibilium partium fit mutatio.

3. *A faecibus induratis:* etiam fit hoc malum, ubi obstruuntur pori, intestina valde distendantur, unde impossibile est fibras eandem posse retinere figuram, & situm.

Signa dignostica: incurrunt in sensus; si ab inflammatione tunc sebsequitur *febris*, quoniam particulae agitatae in una parte agitant etiam alias. Vomitus adest propter mutationem pororum, & fibrarum, unde spiritus vitiose influunt.

Calor circa umbilicum: praeprimis si intestina tenuia sint inflammata, *excrementa nulla.*

Si ab excrementis induratis: ventris dolor gravativus, quia residentia in crassioribus intestinis excrementa talem dolorem excitant, quia crassiora non ita exquisiti sunt sensus.

Vomitus minus frequens, quia crassa intestina non habent talem consensum cum ventriculo.

Anxietas praecordiorum: quae etiam invenitur in quaevis tarditate alvi, quia multa miasmata attolluntur, quae sese insinuant cordi, vel diaphragmati.

Febris mitior: propter deficientem, vel saltem minorem inflammationem, quia crassa inflammantur, estque instar febris ephemerae.

Motus intestinorum inversi: in omnibus speciebus intestinorum motus quidem est inversus, sed sunt gradus; si motus non admodum laedatur, sequitur vomitus talis. Quod si vero plane motus sit inordinatus, nullis legibus possunt coërceri spiritus animales; si enim & clysteres, & suppositoria per vomitum rejiciantur periculosum est, quia tum valvulae plane sunt immutatae, & aperiuntur.

Prognostica: dependet a caussis, si a faecibus induratis oriatur facilius curatur, quam si ab inflammatione, quia faeces illae alvi per clysteres possunt emolliri.

Si vero ab hernia in principio quidem admittit aliquam curationem; si vero diu duravit, difficilem admittit curationem.

Curatu fere impossibilis si ab inflammatione, quia illae inflammationes intestinorum non facile possunt curari; frigida enim non audemus exhibere propter alia gravia symptomata: externa vero eo non possunt pervenire.

Periculosus est in senibus propter caloris nativi inopiam, non ita in pueris; *lethale malum si superveniat stranguria, convulsiones, urinae suppressio, singultus.*

Si adsit suppressio urinae, tanta adest extensio, ut etiam pertingat usque ad ipsam vesicam.

Indicationes curativae: dolor mitigandus tanquam symptoma urgentissimum (ad quod dirigenda cura) sed non narcoticis, potius remotione caussae dolorem illum excitantis, quoniam faeces nunquam poterunt educi si exhibeantur narcotica, & opiata, spiritus animales figuntur, intestina non possunt iterum reponi, nisi inflammatione, ubi particulae nobiles figuntur.

Intestina inversa restituenda: illa autem restitutio non potest ita facile fieri, nisi emollientia, & discutientia, carminativa, & fomenta externa adhibeantur; faeces E. debent emolliri, flatus dissipari.

Curatio: in inflammatione prodest venae-sectio, quia ibi adest sanguinis effervescentia, quae debet sedari a venae-sectione alias nocet, quia ita vires magis dissipantur, & resolvuntur.

Quo fortiora adhibentur medicamenta sive sint purgantia, eo magis alvus obstruitur, hinc potius emollientia, & dissipantia adhibenda.

Cucurbitulae: quia sic flatus dissipantur, & resolvuntur, praeprimis si praecesserit colica flatulenta, ubi nullus est exitus faecis alvi.

Sectio: est violentum remedium (ubi abdomen aperitur & faeces manibus eximuntur, & intestina restituuntur) ideo negligitur; si vero ab hernia intestinali ortus, si ileos, si aeger eam velit admittere, sine dispendio vitae poterit fieri, & cum salute.

Clysteres: magis valent, quam alia medicamenta, quae per os assumta statim iterum per vomitum rejiciuntur, unde tota curationis spes consistit in legitimo usu enematum.

F O R M U L A E.

1. Constat nimiis refrigerantibus in inflammatione intestinorum.

2. Con-

2. Constat sudoriferis, quod per sudorifera passio iliaca facilius curetur, quam per narcotica, & purgantia.

3. *In faecibus induratis*: totum negocium, & curatio consistit in earum emollitione, quod purgantia fortiora non praestant, quae humores magis irritant, & flatus augent; *hinc pulvis ille in Auctore praescriptus non debet exhiberi nisi in casu desperato*.

Pilulae iliacae: non sunt exhibendae nisi in morbo extremo, & casu desperato; sunt enim valde validae.

Praesentaneum remedium est si globulus exhibeatur in volvulo, vel etiam duo degluttiantur, Riverius parat globulum ex mercurio vivo, & cera. vid. River.

Observ. 1. caussa mortis fuit inflammatio intestinorum, quam secuta est postmodum faecum induratio, & retentio.

Observ. 2. illa intestina ita convolvuntur a flatibus. Dicta enemata prosunt haec.

℞. *Olei lini, raparum* lib. sem.

Vel ℞. *Cerevis. recentis fermentantis* lib. i. applicetur ex tempore.

Vel ℞. *Aquae fontanae calid.* lib. i. *salis communis* m. sem. m. fit. enema. Reliqua petantur ex Auctore.

CAP. VIII.
DE DOLORE NEPHRITICO.

D*Efinitio*: dolor nephriticus nihil aliud est, quam solutio continui, quae fit vel a calculo, vel ab humore acri.

Quorsum hic morbus sit referendus ad caussas an ad symptomata, disputant Auctores: alii referunt ad caussas morbificas, alii calculum referunt ad symptomata retentorum, & excernendorum.

Intensissimus adest dolor propter magnum consensum, qui est renibus cum aliis partibus.

Partes affectae: sunt renes secundum totam suam substantiam.

Caussae: Auctor duplicem agnoscit caussam, lympham acriorem, & serosiorem, vel lympham crassiorem; quod attinet primam (acriorem) illa pungendo gravissimos lumborum dolores excitat, & excitare potest citra calculi etiam praesentiam, quod observatur in scorbuticis, & hypochondriacis, ubi saepe fallitur Medicus; *ex hac lympha acriori, & serosiori calculus non generatur*, quum plures per multos annos arenosas emittant urinas, nec tamen adest calculus; ex lympha vero crassa (quae nihil aliud est, quam pituita crassa, lenta, viscosa, & glutinosa) Auctor dicit generari calculum, & sic cum Veteribus consentit, qui caussam calculi dicunt humorem pituitosum, crassum, & viscidum; caussam vero efficientem esse calorem igneum. *Haec sententia firmo stare talo nequit: si enim materia calculi esset pituita crassa, tum in illis partibus ubi abundat pituita in cerebro sc. & ventriculo frequentius deberet generari calculus, quod tamen non fit, neque calor caussa efficiens esse poterit, alias juvenes propter calorem illum igneum magis deberent esse obnoxii calculo, quam senes, quod tamen negat experientia, & sic in febribus, & inflammationibus saepe deberet generari, &c. nec in fluviis, & fontibus possint generari tophi cum calor absit: & si concederetur pituitam esse materiam calculorum, calculi deberent esse friabiles, ut in podagra concreta illa materia est, quod tamen non est.*

Alii dicunt, spiritum lapidificum esse caussam efficientem calculi, materiam vero salia terrestria, uti observamus in vino concrescere illa salia atque inde fieri tartarum.

Verũ quum non possit explicari, nec intelligi quid sit ille spiritus lapidificus, non possumus credere ita generari calculum; & quum sal tartari crystallisatum iterum possit dissolvi, calcul us vero non, salia illa non possunt esse materia calculi: accedit & hoc quod multi edant cibos salitos, nec tamen indesinant calculosi. E. Auctor

cla-

clarius debeat explicare, quid sit spir. lapidificus nos dicimus esse non-ens.

Veram E. materiam calculi dicimus esse salia, & materiam terrestrem; caussa vero efficiens est humor valde constringens, & austerus, cujus particulae sunt valde hamatae (sicuti fieri videmus omnem concretionem a tali humore) acida quidem etiam sed non tam firmiter infiguntur. E. facile possunt dissolvi; hinc non excludimus plane sal sed cum aliis concurrit. E. humor austerus est caussa efficiens, salia vero cum materia terrestri sunt materia, omnia acida corrigunt austera, sic si spiritus nitri affundatur calculo sensim corpus ejus liquescit, & dissolvitur a contrario, & haec est ratio, quare spiritus nitri tantam habeat vim lithontripticam.

Humor mucosus, & viscidus vesicae unde proveniat?

℞. Quia ubi dolor ibi humorum affluxus, jam calculus vesicae gravissimos excitat dolores, unde humores copiosius influunt, vesica fit crassior, sicut in omnibus illis patuit, qui talem urinam mucosam excrevere: jam quoniam temperies vesicae fuit corrupta, omne alimentum non potest sibi assimilare, quod deinde corrumpitur, & mutatur in tale excrementum mucosum, & viscidum, nempe in calculo vesicae.

Differentiae: nunc a lympha tenui, nunc a calculo.

Signa diagnostica: habent eadem symptomata, ipsam aegri constitutionem debemus examinare, si sit a calculo facillime urina supprimitur.

Urina guttatim prodit, si unus ureter saltem sit obstructus; si vero ambo plane supprimitur, & oritur Ischuria.

Dolor circa lumbos, stupor in pedis femore sinistri interdum etiam dextri, propter compressionem nervi seu musculi cui incumbunt renes; accedit statim nausea, & vomitus.

Observamus etiam copiosas arenulas, nempe in fundo ipsius matulae, in affectione hypochondriaca adhaerent lateribus seu parietibus matulae. *In calculo arenulae sunt durae, in affectione hypochondr. vero sunt friabiles.*

Prognostica: si adsit exulceratio renum semper pejus est, si adsit urinae suppressio malum.

In senibus difficilius curatur propter graviora symptomata; dolorem, & inflammationem, quae non facile ferunt senes, & aetas impar est huic oneri ferendo.

Indicationes curativae: in doloris mitigatione plurimum situm est, *quia impossibile est curare calculum sine mitigatione doloris:* rationem dat *Helmontius*, quia dum calculus ingreditur ureteres, fit ureterum spasmus convulsio, & ureteres contrahuntur, quam contractionem, & convulsionem Helmontius vocat crispaturam, siquidem etiam testiculus in illo latere retrahitur, ubi dolor est, quod adesse crispaturam etiam probat: deinde crispatura illa probatur ex omnimoda urinae suppressione ut & alvi, *quia spiritus animales non possunt influere:* si adsit talis crispatura, debemus abstinere a purgantibus, & diureticis, siquidem dolorem augent, sed anodyna, & narcotica summo cum successu exhibentur. E. opiata sed ea caute exhibita conveniunt.

Indicatio: lympha serosior temperanda, debet autem temperari ab acidis, quia est salina.

Calculus magnus non movendus, atque tum diuretica exhibita dolorem augent neque movere poterunt, quia via est impar.

Curatio: corpus cacochymicum purgetur nempe lenibus saltem medicamentis, quia fortiora nocent ut antimonialia mercur. &c.

An conveniat venae-sectio: si respiciamus illa symptomata ut inflammationem renum, & dolorem, quae sic praeveniuntur a venae-sectione, convenit utique, alterantia in principio, ubi calculus nondum adeo magnus.

Clysteres optime hic audiunt, quia alvus semper retinenda aperta.

Diaeta sit exacta: potus non sit nimius nec cibus, quoniam ventriculus in consen-

sen-

ſenſum trahitur prodeſt eſus raphan. *vitentur lac, & caſeus.*

Medicament. antinephritica.

Hae omnes radices ſunt diureticae; ſi urina cruenta, convenit radix liquiritiae, & althaeae propter viſcoſitatem.

Ab herbis valde calidis debemus abſtinere.

Flores aquilegiae, calcatrippae, & herbarum memoratarum flores conveniunt.

Ficus propter vim diureticam, & vulnerariam.

Sem. milii ſolis optimum, carminativa haec conveniunt propter colicam, *aqu. alkekeng.* & ejus trochiſci, & ejus extract. decoct. hordei, per lig. Heracleoticum Auctor intelligit.

Balſam. ſulphuris aniſat. parcius exhibendus propter metum inflammationis. Tartarus, ſpiritus, tinctura, ſal.

De ſalibus nota: Auctores commendant ſalia lixivialia; ut ononid. &c. verum notum eſt omnia lixivioſa ſtatim infringi ab acidis. E. ſalia iſta a fermento, & acido ventriculi infringuntur, unde deponunt vim ſuam lixivialem ſtatim antequam poſſint pervenire ad renes. E. fruſtra adhibentur.

F O R M U L A E.

Decoctum Auctoris ſua conſtat laude, & poteſt ſecure exhiberi, ut & ſequens miſtura ſeu aq. placet, quia conſtat lenioribus diureticis non ita fortibus.

Notandus hic error vulgi, dum externe imponunt avenam calidam, quia ſic augetur intemperies calida, & ſicca (calor & ſiccitas) renumque inflammatio fit major, hinc potius praeſtant fermentationes humidae ex herbis in lacte coctis.

D O L O R   C O L I C U S.

Si doloris ſolum mitigationem deſideremus, ſufficiunt formulae traditae, & ex illis medicamentis poſſunt fieri.

Sciendum tamen eſt, a qua cauſſa oriatur dolor colicus, certum eſt, dari *colicam pituitoſam*, ubi conveniunt phlegmagoga.

NB. Datur etiam *colica bilioſa*, & *ſcorbutica*, quae oritur duplici modo, & cauſſa l. 1. ab humore quodam bilioſa acrimonia ſua ſalina, & erodente peccante; l. 2. oritur ab humore melancholico ſua aciditate excedente: utriuſque particulae tum bilioſae tum melancholicae ſeſe inſinuant tunicis inteſtinorum ſeu in plexus nervorum meſentericos ſaeviunt inteſtina diſtendendo, & convellendo dolores excitant, conqueruntur tunc de ſummo lumborum dolore, & putant umbilicum intra trahi. *Quae nunc a bile oritur, curatur per acida quale ſpiritus nitri, & omnibus bilem pinguiorem temperantibus. Quae vero ab humore melancholico oritur colica, ejus acor immanis eſt corrigendus pulvere quodam teſtaceo,* qui nihil aliud eſt, quam talis, qui habet vim imbibendi particulas tales acres, ut creta, oculi cancror. c. c. neq; haec curioſa ſunt, ſed magnum praeſtant uſum in re medica.

Eſt & colica quaedam ſcorbutica: ubi aegri queruntur de intenſo dolore circa lumbos, & non in inteſtinis, ſed in muſculis abdominis, ibi meſenterium afficitur, & cauſſa morbifica haeret in plexibus nervorum, quum ſuccus nutricius eſt depravatus, ſaepe terminatur in paralyſin, & ceſſante paralyſi redit dolor conſuetus, conveniunt antiſcorbutica, & nervina, diuretica, ſudorifera.

Si ab ira oriatur colica (E. a bile) ut quis propter iram incidat in eam convenit ſeq. ℞. *Ol. amygd. dulc.* unc. i. *mannae Calabrin.* drach. vi. miſc. Deinde

℞. *Rad. lilior. acetoſ. foeniculi* ãã. drach. ii. *herb. mercurial. verbaſc. melilot.* ãã. m. i. *ſem. aniſi, papav. alb.* ãã. drach. iii. coq. in ſ. q. aquae.

℞. Colatur. unc. ix. adde *Elect. hieraepicrae, diacathol.* ãã. drach. vi. *ol. amygd. dulc. chamom.* ãã. unc. i. f. clyſter, qui applicetur ſtatim.

In calculo.

Si medicamentum aliquod leniens deſideretur poteſt praeſcribi tale:

℞. *Mann.*

℞. *Mann. elect.* unc. i sem. *olei amygd. dulc.* unc. i. *vini malvatici* q. s. m. f. potio. Convenit in calculo, & colica, vel

℞. *Electuar. de tamarind. cum fol. sennae* unc. i. solve in aq. *fragar. adde crem. tart.* drach. sem. *sirup. rosat. solutiv.* drach. vi. *aq. diureticae ex nucleis* drach. ii. m. f. potio. sum. *cochlear.* i. Decoctum si expetatur.

℞. *Decoct. flor. & fructuum* tamarind. drach. ii. *fol. sennae parat.* unc. ii sem. *crem. tart.* scrup. ii. *sirup. diasereos* unc. i. m. f. potio. Sequuntur diuretica.

℞. *Liquor. diuret. ex tart. & nitro, qui valde* laudatur.

Externe potest fieri fomentatio hunc in modum.

℞. *Herb. malv. parietar. branc. ursin.* ãã. m. ii. *flor. chamomill. verbasc. melilot.* ãã. m. i. *rad. alth.* unc. ii. *sem. foenugraec.* unc. i sem. *carvi* drach. ii. incisa, & contusa grosse f. foment.

Si vero linimentum velis, ℞. *Ung. rosat. de althaea* ãã. drach. iii. *ol. scorpionis* drach. ii. m. f. linimentum, abdomen etiam potest inungi. *Deckeris* formulae tuto possunt dari.

Aqua graminis etiam valde laudatur in calculo; videmus in brutis, dum per hyemem vescuntur foeno, obnoxia sunt calculis, quod observare licet quando hyeme mactantur: dum autem aestate iterum vescuntur gramine, solvitur calculus, & animalia ista bruta iterum eo medicamento a calculo liberantur.

CAP. IX.

DE UTERI SUFFOCATIONE.

DEfinit. est congeries multorum morborum, & symptomatum; hinc fere omnes Medici solent confugere ad uterum, ubi talia gravia symptomata concurrunt.

Actiones hoc in morbo fere omnes laeduntur, naturales, ubi adest corporis lassitudo, appetitus prostratus, nausea, vomitus, fastidium.

Vitales laesas ostendunt subitanea virium prostratio in paroxysmo, pulsus immutatus; interdum plane deficit, respiratio, vel laesa, vel sublata plane.

Actiones *animales* laeduntur, quia corruunt subito, motus oriuntur convulsivi, & affectiones spasmodicae: aegrae molestantur a strangulatione quadam, quasi praecludantur fauces.

Caussa: intricata haec controversia valde agitata fuit inter Veteres, quaenam vera sit caussa suffocationis hystericae: Veteres putarunt caussam esse uteri dislocationem, ut quasi sursum trahatur, & comprimat diaphragma, hoc pulmones, inde non possent dilatari, hinc difficilis respiratio oriatur; quam sententiam adhuc defendit Orillingius in suis curationibus.

Sennertus vidit falsitatem hujus opinionis, considerando connexum firmiorem uteri cum reliquis partibus vicinis: hinc contrariam dicit hanc sententiam principiis anatomicis, & uterum non nisi vi posse dislocari: ipse vero statuit hanc caussam, quod nempe testes, & tuba uteri inflentur, agitentur, & dislocentur a semine corrupto; quam sententiam etiam amplectitur Riverius.

Itaque certum est, uterum in se non posse dislocari: quoniam tamen est pars membranosa, facile potest inflari, dislocari aliquo saltem modo varie hinc inde etiam potest convelli, ita ut aliquo modo motum varient, & difficilis respiratio oriatur.

Verum haec commotio non potest esse caussa tantorum symptomatum gravissimorum; quomodo enim delirium posset excitare soporem, convulsionem, syncopem seu deliquium, & alia, quae adesse solent symptomata; hinc alii putant se horum symptomatum rationem dari posse, si dicant, illam inflammationem fieri *ab aura quadam maligna, quae exhalet a sanguine, & semine restagnante, & putrescente*, a quibus elevatur aura illa venenosa cerebro, & cordi valde & maxime inimica.

Highmorus dicit nec uterum nec hypochondria affici, sed pulmones, & pulmones agnoscit pro subjecto: probat (1) quia a sanguinis missione juvetur morbus, quatenus ab ea sanguinis fluxus, & motus impetuosus in pulmones sistitur: unde non magis ab isto impetuosiori sanguinis in pulmones influxu distendantur, nec posse comprimere diaphragma: (2) a juvantibus, & nocentibus, si dentur illa medicamenta, quae habeant vim sanguinem dissolvendi, & resolvendi, ita ut possit iterum intrare venam pulmonariam, sicque iterum refluere, tum statim cessare malum dicit, jam autem talia adhibentur in morbo: (3) rationem desumit ab insigni laesione, quam deprehendemus ex consuetae suppressione evacuationis, ut v. g. *quando menses fluxere, & ille fluxus supprimitur jam in paroxysmo.*

Verum positis his non videmus (1) quomodo illae, quae sunt valde extenuatae, quomodo virgines, quae chlorosi laborant, & talem sanguinis abundantiam non habent sed consumtae sunt, possint esse obnoxiae huic malo.

(2) *Si pulmones essent subiectum, tunc facillime possent inflammari a sanguine, & semper oriretur peripneumonia: quae semper deberet excipere suffocationem hystericam, quod tamen nunquam fuit observatum.*

„ Primus fuit Carolus Piso, qui correxit, & refutavit hanc opinionem: & caus„ sam dicit esse colluviem serosam circa principium nervorum restagnantem.

„ Haec opinio prae aliis magis videtur probabilis, quum tamen symptomata non „ semper oriantur a cerebro primario, sed saepe etiam ab infimo ventre, alia ad„ huc caussa quaerenda.

„ Si igitur symptomata oriantur primario a cerebro, ut sunt sopor, vertigo, mo„ tus spasmodici, tunc subjectum est cerebrum, & caussa ibidem haeret; quod si ve„ ro conquerantur de murmure alvi, fluctuatione, de tumore, & globulo palmam „ repraesentante, tum morbus oritur ex vasis uterinis, & mesenterio; nulla enim „ pars in corpore fere, quae ita multos habeat nervos variosq; plexus nervosos, „ quam mesenterium; si itaque in tali aliquo plexu colluvies serosa colligatur, fit „ hoc malum, excitat spasmum, motum convulsivum mesenterii, quod deinde „ hinc inde fluctuat, & movetur. Quod etiam ex ipsa autopsia probant Auctores „ (in sectis hystericis mortuis semper uterum invenerunt extra culpam: e contra „ vero illuviem serosam in cerebro, & mesenterio *humores vitriolatos, & acres*) qui „ desudarunt, & occupati fuerunt in invenienda caussa hujus morbi: *denique pro„ batur etiam, quia passiones animi ut plurimum producunt hunc effectum, quia spiritus „ animales hinc primario afficiuntur a moerore, & tristitia.*

Curatio est duplex in, & extra paroxysmum.

In Paroxysmo exhibenda, quae sunt dicata generi nervoso.

Spiritus animales excitant, frictiones, & ligationes fortes institutae: vellicationes etiam pilorum debent institui, inunctiones cum graveolentibus.

Suffumigia etiam ex graveolentibus v. g. ex callis equorum prunis impositis, facile excitat aegrum hunc.

Solent enim mulierculae uti pennis, linteo, quibus tradunt peculiarem virtutem, sed ex superstitione: *omnia quae in epilepsia, & apoplexia etiam hic conveniunt.*

Convenit *nodus ex ruta, castoreo.* Interne possunt dari sequentia.

℞. *Aq. vitae mulier.* unc. ii. *hysteric. Quercet.* drach. vi. *menthae* drach. ii. *meliss.* cum *vino destill.* unc. i sem. *sirup. de beton.* drach. ii. m.

Vel ℞. *Specif. cephal.* unc. sem. quod est egregium medicament. in sequenti aqua.

℞. *Aq. hirund. cum castoreo* drach. i. *matricariae* drach. x. sum.

Vel ℞. *Spirit. c. c. volatil.* vel etiam *spirit. salis armoniaci volat.* drach. ii. detur ad vitrum angusto collo.

℞. *Aq. puleg. artemis. hyster. Myns.* ãã. unc. i. *sirup. papav. errat.* drach. ii. m.

℞. *Elixirii uterini Moebii* drach. ii. vel iii. potest dari in aq. praecedenti.

Hoc

Hoc commendamus tanquam arcanum in affectibus uterinis, hoc exhibito statim cessat paroxysmus, & aegra praeservatur ab hoc morbo.

Externe emplastr. poterit applicari umbilico. v. g.

℞. *Cerati matricalis* q.s. ducatur super alutam, in medio ponantur *tria grana zibethi*: reliquum vero illinatur *ol. galbani*, & obducatur sindone rubro in forma usitata.

Extra paroxysmum conveniunt eadem medicamenta, & purgantia, quae in epilepsia, & apoplexia, si modo sexus habeatur respectus.

Hoc *enema* revellens potest praescribi.

℞. *Herb. puleg. matricar. malvae* āā. m.i. *flor. anthos. calendul.* āā. p.i. *rad. levistic. bryon. alth.* āā. drach.ii. *sem. Dauci, carvi* āā. drach.i sem. coq. in s.q. aq. font. colatur. ℞. unc.x. adde *electuar. de baccis lauri* unc.sem. *hierae picrae* drach.ii. *olei lumbricor. terrestr.* unc.i sem. *vitelli ovi, salis gemmae* drach.sem. m. f. enema ex tempore applicandum.

C A P. X.
DE HERNIA UTERINA.

Est juxta Veteres, quando uterus prolabitur ut dependeat, & impediat ingressum.

Auctor corrigit hanc sententiam, & *dicit fieri quandam relaxationem tunicae interioris rugosae.*

Caussam dicimus esse, vel nimios labores partus, dum propter conatum istum ligamenta ita laxantur, ut non possint contrahi, etiam a nimio humorum affluxu, qui nimium ligamenta humectant.

Requirit illa medicamenta, *quae conveniunt in hernia intestinali*: curari debet adstringentibus. E. conveniunt *balnea adstringentia, emplastrum contra rupturam*, item suffitus repellentes: interne etiam adstringentia, & genus nervosum corroborantia.

C A P. XI.
DE MENSIUM SUPPRESSIONE.

Definit. etiam dicuntur flores suppressi a nonnullis.

Generalis est *definitio*, quoniam etiam in gravidis supprimuntur, nec tamen portendit quid mali. E. sic neque in gravidis neque lactantibus talis obstructio.

Recte refertur ad symptomata excretorum, & retentorum, quia hic retinentur, quae excerni debent.

Pars affecta: sub ectum verum est uterus, reliquae tamen partes, & viscera per consensum afficiuntur, uti ventriculus, quod apparet ex nausea, & appetitu prostrato, vomitu.

Lien etiam & hepar, ut patet ex laesa sanguificatione, cachexia: pulmones, & cor, ut ostendit difficilis respiratio, & lipothymia, quae symptomata in illis deprehenduntur.

Auctor dicit, ventriculus semper est origo: quod concedi potest, si obstructio originem sumit a cruditatibus sanguinis: si vero a plethora non potest originem desumere a ventriculo.

Caussa est humor crassus, & viscidus, caussa vera est dividenda in proximam: proxima est *vel sanguis*, vel humor crassus, vel vasorum compressio, & obstructio.

Sanguis quantitate peccans in plethora, nimium distendit vasa, unde fibrae mutantur, mutatis tum fibrarum poris spiritus animales non possunt influere, unde sanguis restagnans coagulatur ejusque fluxus impeditur, quia ob mutationem pororum vasorum etiam suo munere fungi nequeunt: sic lotium excerni nequit propter extensionem vesicae, quia contrahi nequit; vasa enim semel distensa non possunt iterum reduci, & contrahi.

Vel sanguis peccat defectu, & paucitate, quando sanguis per alias vias evacuatur unde sanguis imminuitur, & tanta copia non adest, ut debito tempore possit fluere, sed suppeditanda materia huic fluxui, vel etiam sanguis a gravioribus morbis consumtus est, & consumitur.

Nec etiam in gravidis, & lactanctibus fluunt, quia sanguis abit ad ubera, & nutritionem foetus.

Vel etiam sanguis peccat qualitate, ut sit vel nimium viscidus, crassus, tenax ob intemperiem viscerum, v. g. si ventriculus laboret intemperie frigida, & accedet intemperies hepatis calida, tunc sanguis primo elaboratur crudus, postmodum vero in hepate plane aduritur; vel etiam crassitiem induit ob admistionem aliorum crassorum humorum, & sic humor crudus, & crassus excitat morbum.

Vel oritur ab uteri clausura, quae est sive naturalis, & tum incurabilis nisi mature occurratur; vel adventitia, & ascititia, & tum propter cicatricem, & callum etiam non admittit curationem.

Vel etiam vasa (uterina) saltem comprimuntur, ut non possint fluere menses, quod fit in obesis.

Caussa remota, vel antecedens potest esse vitiosa viscerum dispositio, ventriculi hepatis, & lienis, praeprimis ipsius uteri, ejus, vel calida, vel frigida intemperies: *frigida quatenus constringit vasa, vel crassum facit sanguinem*; calida, quia potenter resolvit, & sic consumet sanguinem, & quatenus consumitur humiditas.

Etiam examinandae caussae procatarticae scil. sex res non naturales: si virgines mensibus fluentibus sese exponunt aëri frigido; sic enim pori constringuntur, vasa clauduntur, & sanguis coagulatur; & sic non potest curari facile.

Animi pathemata graviora etiam: praeprimis moeror, & tristitia, quia sanguinis accensio in cordo impeditur, omnesque coctiones vitiose fiunt.

Differentia oritur a sanguine nimio, vel justo pauciori, vel a vasorum angustiis, quae vel naturalis, vel adventitia.

Diagnostica: affectus hic non est cognitu difficilis, modo aegrae confiteantur, sanguis vagatur per arterias unde lassitudo, & gravitas totius corporis, conqueruntur de motu vario in arteriis in principio.

Nauseam patiuntur, & vomitum ob sanguinis restagnationem, & corruptionem; pica a nimia acrimonia humorum, qui facile acescunt si deficit ipsis liber motus.

Pallent, febricitant ob laesam sanguinis constitutionem, diarrhoeam patiuntur ob laesam effervescentiam in ventriculo, adest fluxus albus ob intemperiem, & corruptos humores in utero, unde nutrimentum non potest assimilari.

Baculus in collo, & saepe videntur suffocari, quia deficit effervescentia sanguinis in corde: vel diaphragma, & pulmones comprimuntur, & nimium constriguntur, unde vapores stiptici sese agglutinant musculis colli.

Dolent renes, propter nimiam vasorum distensionem: *convelluntur* compatiente cerebro a vaporibus illis acribus, & malignis.

Sign. lactis Hipp. &c. quia etiam in mammis viri lac generatur, & etiam in iis, quae nondum expertae sunt suppressionem mensium.

Praecipua signa sunt pallor faciei, tumor pedum, respiratio difficilis: praeprimis si scalam ascendere debent, adest nausea interdum vomitus, inflatio ventriculi, saepe etiam inflatio ventris, ita ut non patiantur nimiam vestium constrictionem.

Signa distinctiva: quae admodum necessaria sunt, ut possimus distinguere inter gravidas, quae etiam habent talem suppressionem mensium, & inter suppressionem, quae adest sine impraegnatione.

In gravidis color faciei non adeo mutatur, ut in illis qui laborant suppressione mensium: *ubi primo facies flavescit, postea pallescit.* Certum etiam signum a symptomatibus est: symptomata in dies in suppressione mensium augetur, in gravidis vero

accrescente foetu remittunt, & cessant, & tandem post tertium mensem foetus motus percipitur in utero.

Prognostica: est affectus curatu difficilis, praeprimis si oriatur ab humore crasso, & viscido, quia ille non potest evacuari deinde si viscera sint debilitata, quia tunc statim regenerant humorem talem vitiosum.

Deinde etiam propter graviora symptomata, ut convulsionem phthisin, &c.

Curatur facillime si oriantur a plethora, per solam venae-sectionem.

Indicationes curativae: si ab obstructione vasorum, tunc humor crassus praeparandus, quia alias non potest evacuari.

Vomitus posset quidem convenire ratione nauseae, sed ratione partis affectae non audemus, quia humores trahuntur versus partes superiores ex nimia concussione.

Fermenta viscerum sunt confortanda.

Magis methodicae indicationes respiciunt, vel sanguinem quantitate peccantem, evacuandum, vel paucitate regenerandum, uteri clausura; quod fieri debet manu chirurgica.

Curatio: purgantia non debent esse fortiora, quia non evacuarent sed magis commoverent humores.

Plethoricis vena secanda: si mensium suppressio oritur a nimia sanguinis quantitate, ante tempus fluxus administranda in brachio, nempe quando non instant menses: instante vero tempore mensium in pede, vel talo, quod probe notandum.

Auctor jubet ut hypochondria constringantur, quia sic impediuntur exhalationes.

Suffumigia foetida, quia sic salia illa praecipitantur.

Enemata, praeprimis si alvi constipatio adsit.

Quaer. si ex antiqua mensium suppressione oriatur morbus acutus, v.g. angina, pleuritis, &c. an venae-sectio instituenda, vel in brachio, vel in pede.

℞. Utique incidendam esse venam in brachio, & partibus superioribus, quia periculum est in mora, & citius periret aegra, quam posset solvi talis suppressio.

MEDICAMENTA.

Omnia medicamenta moventia menses participant de sale volatili, & acri, ut & de sale quodam oleoso: unde vim habent incidendi, & attenuandi sanguinem.

(Omnia illa enim habenda, quae adhibent vim incidendi. E. volatilia salia, & oleosa conveniunt.)

Omnia medicamenta ex bryonia conveniunt, praeprimis aqua bryoniae, & quidem compositae, quae in Anglia usitata est.

Gentianae aqua extract. *aqu. zedoariae.*

Folia sabinae, ejus aqua, oleum extract. quae tamen non adhibenda suspectis.

Aqua melissae simplex, & composita.

Sal melissae, artemisiae.

Aq. pulegii egregie menses movet, & spiritus pulegii, sal rutae, majorana, salvia.

Formulae Auctoris.

1. Est tinctura.
2. Pilulae laxativae NB. ut & omnibus aliis medicamentis, & purgantibus debent admisceri specifica semper.
3. Pilulae ex ammoniaco, quae summo cum successu preascribi possunt, tales etiam habet *Sylvius.*

Praemissis universalibus, ad fortiora progrediendum. E. sequitur pulvis ab Auctore praescriptus.

Sequitur decoctum laxativum, deinde nodulus, qui potest irrorari, vel aceto aliquo, vel aqua hysterica, vel hirundinum cum castoreo.

Quo-

Quoniam est affectus chronicus, & non tam cito potest curari, ibi conveniunt potius vina medicata, de quibus aegra saepius potest sumere haustum primum in prandio, & coena; vulgus enim putat Medicum non esse doctum si non semper aliquod praescriberet.

Formulae Dictatae.

℞. *Rad. enulae, campan. opii. zedoar.* āā. drach. ii. *fol. salviae, artemis. rubrae, melissae, odoriferae* āā. m. i. *flor. calendul.* m. sem. *semen dauci, levistic.* āā. drach. i. *crem. tart.* drach. i. *folior. sennae sin. stip.* drach. x. *rhabarb.* drach. iii. *agarici* unc. sem. *ialapae tinctura castorei irroratae* drach. ii. *cortic. citri, aurantior.* āā. scrup. ii. Incisa, & contusa includantur sacculo ex sindone.

Hoc notatu dignum, quod sanguis menstruus spiret odorem florum calendulae, unde hi credantur specificum, quod notat Riverius.

Si praemittere volumus praeparantia, & incidentia.

℞. *Croci Martis aperitiv.* drach. i. *faecul. bryon.* drach. i. *salis fraxini, armoniaci* āā. drach. sem. *succini praeparati* drach. i. m. f. pulvis, dividatur in 8. partes aequales.

℞. *Extract. cathol.* scrup. i. *extract. hellebor. nigri* gr. v. *trochisc. alhandal.* gr. iii. *cum essentia sive tinctura castorei* f. l. a. pilulae n. 15. aspergantur faecula bryoniae.

SPECIFICA.

℞. *Essentiae ad menses D. Michaelis* drach. iii. sum.

℞. *Elixir. Lunatici D. Geilfus.* drach. ii. sem.

Debemus semper rationem habere corroborationis viscerum; hinc convenit sequens pulvis Costeri, quem optimum semper expertus sit.

℞. *Spec. dianthos, diarhodon.* āā. drach. i. *pulveris asari, ireos, cyclamin. dictamni albi, aristoloch. rotund. cyperi, gentianae, zedoariae* āā. scrup. ii. *succini albi, myrrhae, cinnamom.* āā. drach. sem. *semin. seseleos, dauci* āā. scrup. i. *essentiae citri saccharatae* ad pondus omnium: m. f. tragea, vid. Costerum: potest esse instar omnium si nonnunquam interponantur leniter evacuantia.

C A P. XII.

DE PARTU DIFFICILI.

D*Efinit.* est interclusus foetui exitus scilicet instante legitimo partus tempore; quod addendum definitioni.

Pars affecta: variae sunt & certo non potest determinari, nam quandoque est uterus adstrictior, interdum membranae crassiores, &c.

Caussae; etiam sunt variae; vel enim in caussa sunt mulieres nimis delicatulae, vel viae si vel nimis sint exsiccatae, vel minus patentes, vel foetus ipse nimis grandior.

Observand. (1) *Nunquam exhibenda sunt partum promoventia medicamenta, nisi verum & legitimum partus tempus instet, & in hoc peccant multi Medici: hinc non sunt in principio adhibenda sed tum quando dolores augentur, & symptomata adsunt graviora, si obstetrix situm foetus potest explorare manibus, si adsunt fortes conatus.*

2) *Abstinendum ab illis medicamentis, & plane si foetus tentet exitum in situ praeternaturali, quia nihil iuvant.*

3) Singulis fere momentis cordialibus, & confortantibus parturienti succurrendum, & extra & intra: reliqua sunt committenda naturae.

Medicamenta Auctoris sunt laude digna, & tuto possunt praescribi.

„ *Notandum:* medicamenta partum promoventia etiam danda esse ante partum,
„ 5. vel 6. septimanis ante partus tempus, ubi uti solemus humectantibus, & rela-
„ xantibus, ut musculi humectentur, hinc conveniunt balnea, & inunctiones.

Balneum sequens 5. 6. vel 7. septiman. ante partum convenit.

℞. *Rad. althaeae* unc. iii. *lilior. albor.* unc. ii. *herb. malv. atemis. meliss. branc. ursin. flor. chamomill.* āā. m. ii. *lilior. albor. malv.* āā. m. i. incisa grosse dentur balnea.

℞. *Vnguent. emollient. vel clysmatici* unc. i. *axung. gallin.* drach. iii. *olei chamomill.* drach. sem. *m. f. unguentum.*

Et

Et haec sunt quae pro praeservatione possunt praescribi ante partum.

Iam in ipso partu.

Ante omnia debet inquiri, an alvus sit aperta nec ne. E. talis clyster.

℞. *Herb. mercurial. artemis. flor. malv. chamomill.* ãã. m. i. *fol. lilior. albor.* p. ii. *rad. alth. bryon. aristoloch. rotund.* ãã. drach. iii. decoq. & f. colatura de qua

℞. *saltem* unc. vi. (*nam in minori quantitate debet iniici, ne nimium distendantur intestina*) dissolve. *Electuar. lenitiv.* unc. sem. *boracis Veneti* drach. sem. *olei. lilior. alb. amygdal. dulc.* ãã. unc. sem. vitelli ovi, f. clysma.

Postmodum instante partu, & ingravescentibus symptomatibus ad alia accedendum.

℞. Pulv. ad partum Augustan. scrup. i. boracis Veneti scrup. sem. m. pulvis. sum.

℞. *Pulv. ad partum Augustanor.* drach. sem. *salis volat. succini* gr. v. m. f. pulvis. sum. ut ante.

℞. *Hepat. anguillarum pulverisati, rasurae ligni sabinae* ãã. gr. xv. *margar.* praeparat. gr. vii. m. f. pulvis sum. ut ante.

℞. *Spirit. fuliginis, spirit. secundinar.* ãã. drach. i. sum.

℞. *Aquae imperial. lil. albor.* ãã. unc. i. *melissae* compositae unc. i sem. *lapid. percarum, succini* praeparati ãã. scrup. i. *confect. alkerm.* drach. sem. *julep. gemmat. incomplet.* unc. sem. m.

℞. *Axung. serpent.* scrup. i. *ol. succini* scrup. sem. m. *sed nota, post partum statim debet removeri.*

Nota: nonnunquam in ipso paroxysmo propter nimios conatus superveniunt motus convulsivi, & tunc non solum partum promoventia, sed & antispasmodica sunt exhibenda, ut

℞. *Arcani epileptici* scrup. sem. ad scrup. i. simul hic pulvis etiam promovet partum, est & anti-epilepticum, & antispasmodicum.

Nonnunquam post partum superveniunt dolores colici a sanguine coagulato nimium distendente, tunc externe adhibentur carminativa.

In doloribus colicis puerperarum:

℞. *Chamomill. vulgaris, Romanae, meliloti* ãã. m. i. sem. *absinth. artemis. menth. crispae, matricar. meliss. pulegii, serpilli, flor. calendulae* ãã. m. sem. *sem. anethi, anisi, carvi* ãã. drach. ii. *incisa grosse*, possunt includi, & coqui in vino, vel lacte, vel aqua expressus imponi externe.

INTERNE.

℞. *Sperm. ceti elect.* drach. sem. sum.

Etiam symptoma familiare est puerperis alvi obstructio, ubi caute procedendum est, quia purgantia nocent, & solum lenitivis movenda.

Nota: lochiis naturaliter fluentibus nunquam purgandum praesertim primis diebus; constat enim experientia, illas quibus secundo, tertio, quartove die diarrhoea accidit, utplurimum interire: *quod si lochiis suppressis post septimum aut nonum diem alvi fluxu corripiantur, liberari utplurimum: quo igitur longius distat puerpera a diebus partus, eo tutius administratur medicamentum purgans, & contra.*

Facillime etiam incidunt in febres puerperae, quarum curatio potest desumi ex Riverio, qui securam, & tutam in his methodum medendi docet.

CAP. XIII.
DE NIMIO MENSIUM FLUXU.

NB. IN *principio huius affectus optime convenit venae-sectio* in brachio praeprimis si sit ob insignem anastomasin, in aliis caussis tutius adhibentur medicamenta adstringentia.

℞. *Tinct. Martis aperitivae* drach. iii.

℞. *Sperniolae Crollii* gr. iv. *Recommendamus etiam pulverem D. Timaei.*

℞. *Rad. urtic. mortuae, cort. radicis mori, acinorum granatorum* ãã. drach. i. *lapid. haema-*

ma-

matit. drach.i.gr.xv. *laudani opiati* scrup.sem.m.f.pulvis.sum. dos.drach.sem. potest exhiberi in sequenti emulsione.

℞. *Amygdal.dulc.*unc.sem. *sem.melon. cucum.excorticatorum* āā.drach.ii. *contusa emulgeantur cum aq.bursae.pastoris, plantag.folior. quercus* āā.unc.ii. *colaturae adde aquae cordialis temperatae.*unc.sem.*manus Christi perlatas ad gratiam.*

Multa etiam externa adstringentia, & fluxum impedientia adhibentur, vel in forma emplastri, vel linimenti, de quibus habet Deckers; multa enim videri possunt in curatione dysenteriae, quae hic etiam possunt exhiberi.

Notae in Chirurgiam

BARBETTE,

DE VULNERIBUS.

Lethalitas vulnerum potest colligi.

1. Ex aegri statu.

2. Quando nihil in curatione intermissum, aut error aliquis commissus, qui vulnus potuit augere.

3. Attendendum ad instrumentum, quo quis fuit sauciatus, an nempe fuerit venenatum.

4. Prognosis instituitur quando accedit animi deliquium, convulsiones, aliaque symptomata, aegerque paulo post extinguitur.

5. Prognosis est quaerenda in dispositione vulnerati, nempe si aeger est cacochymicus: sed tunc vulnus non est absolute lethale, sed lethale factum, propter cacochymiam.

6. AEtas erit consideranda, juvenum enim vulnera citius curantur, quam senum.

7. Vulnus etiam aliquod potest fieri lethale, ex absentia Chirurgi.

8. His addi possunt prava aëris dispositio, quae maxime nocet vulneribus.

9. Observanda accuratissime diaeta.

10. Intestinorum crassium vulnera non sunt lethalia, nisi vulnus admodum fuerit profundum.

11. Vesicae vulnera, si in fundo fiant, sunt lethalia, sin fiant in parte carnosa, possunt sanari.

Hildanus pericula vulneris reduplicati describit, & funiculum, ope cultelli via facta per illud trahit inuncto prius funiculo digestivo, illudque per aliquot dies ibidem, relinquit, post aliud substituit. Vide observ.83.& 84. cent.4. Hildani.

IN CURATIONE.

Ante omnia extranea e vulnere sunt eximenda..

2. Labia vulneris ad se invicem sunt attrahenda.

3. Symptomatum, ac potissimum urgentioris symptomatis, habenda est ratio.

4. Videndum, ut labia coalescant, sed medicamenta non faciunt coalescere, sed saltem quae coalescentiam impediunt, amovent.

5. Diaeta maxime omnium est observanda.

6. Aër est vitandus.

7. Videndum ut unus idemque sanguinis status obtineatur.

8. Pus, quod e vulneribus profluit, nihil aliud est quam chylus.

9. Acida, putrida, aliaque similia vulneribus sunt inimica.

IN

IN DIAETA.

Quo vulnus est laevius, eo largius, & plus vulneratus cibum capere potest: quo autem vulnus est gravius, eo minori victu debet uti, nempe jusculis, jure pullorum, cum passulis majoribus, quae maxime conveniunt vulneratis.

PRO POTV.

Vinum interne nocet vulneratis, debet ideo exulare: externe vero mirum in modum sanat.

Cerevisia tenuis, cum rasura c. c. vel decoctum hordei cum passulis, commendantur.

Motus nocet, quies, enim sanat, aër non debet mutari.

Iram vulnerati ceu pestem fugiant; ira enim saepissime efficit, ut ex vulnere non lethifero, fiat lethale.

SYMPTOMATA.

Febris symptomatica, quae praecipue est curanda.

Oriuntur autem variae febrium species, nempe febris ephemera, putrida, continua, intermittens, tertiana duplicata, vel simplex.

CAVSSAE FEBRIVM.

Caussa febris ephemerae, est turbata sanguinis mistio, in tali tamen febri turbatio est minor, quam in aliis febribus, soletque in principio vulneris adesse: oritur alias ex ebrietate, venere, longiore moratione in sole ut & ira.

Febris haecce quam facillime potest degenerare in putridam, & quidem,

1. Caussa ipsius Medici, quando exhibet medicamenta calidiora.
2. Caussa adstantium, quando aegrum ad iram concitant.
3. Caussa ipsius aegri, quando assumit vinum, aliaque nocentia, vel est inquietus, &c.

Caussa febris putridae continuae.

Haec febris oritur, quando pus a vulnere ad cor devehitur. Febris haecce raro circa initium, sed plerumque circa diem quartũ vel quintũ solet oriri. *Initio* indicat febrem putridam, calor maxime intensus, qui in aliis febribus solet esse remissior.

2. Graviora symptomata, sunt 1. sitis nimia, vigiliae, & quando febris invadit cum rigore.

Porro attendendum ad distinguentia.

Si pus non ita large profluit in febre, quam alias, tunc febris est putrida, materiaque profluit versus cor: magnus tamen puris profluxus non semper pro bono signo est habendus.

2. Caussa est inflammatio vulneris.
3. Apparatus humorum vitiosorum in corpore.

Habendum pro bono signo, quando iram diarrhoea sequitur, sed quando haec non sequitur, febris sequitur.

Febris aliquando est continua, pro diversitate dispositionis sanguinis, quando nempe materia continuo affluit: sed quando materia per intervalla affluit, oritur febris intermittens.

PROGNOSIS.

Febris ephemera rarissime est periculosa, uti nec intermittens. Sed febris continua saepius degenerat in hecticam.

CVRATIO.

Purgantia ante diem 11. non sunt exhibenda.

Venae-sectio convenit vulneratis, & quo maturius instituitur, eo tutior erit curatio, sistit namque haemorrhagiam, febres, aliaque symptomata.

Alvi adstrictio non adeo est periculosa, uti diarrhoea.

Tota curatio consistit in blandiori diaphoresi promovenda, & conservanda.

2. In humorum fermentescentium praeparatione.

Pro primo scopo obtinendo ex.gr.

℞. *Lap.cancr.ppt.bezoar.Orient.* ā ā. scrup.sem.misc.f.pulv.

℞. *Aq.flor.sambuc.veron.* ā ā. unc.i.misc.

Veronica maxime conveniens vulneribus omnibus medicamentis addi debet.

Pro altero scopo.

℞. *C.c.ust.ppt.cran.hum.ppt.lap.sciss.Angl.* ā ā. gr.vi. *arcan.dupl.* gr.iii.misc.f.pulv.

℞. *Aq.febrif.card.bened.papav.errat.* ā ā. unc.ii. *aq.cortic. citr.* unc.i. *mist.simpl.* drach.sem. *sirup.papav.errat.* unc.sem.misc.

Mistura simplex maxime convenit vulneratis.

Possunt quoque dari specifica, quae in febribus sunt usitata.

Diaeta maxime est commendanda.

2. *INFLAMMATIO.*

Haec oritur ab obstructione, hic venae-sectio est instituenda.

2. Adhibenda sunt medicamenta, quae vim habent deobstruendi.

Parti inflammatae, non vero ipsis vulneribus imponi potest, medicamentum sequens, lac virginis dictum.

℞. *Fol.tussil.flor.sambuc.* ā ā. m.i.coq.in vino cum lytharg. *aceto, cerussa myrrha*, post coct.filtretur. f.cataplasma, calide imponitur, tumorem, dolorem, & inflammationem sedat.

3. *ERYSIPELAS.*

Symptoma periculosum.

CURATUR.

Aqua flor. sambuci, theriaca, diascordio, quod si fluida minus placent, adhibenda sunt interne antifebrilia.

4. *HAEMORRHAGIA.*

Hoc symptoma est omnium periculosissimum, quia brevi temporis spacio aegrum non solum interimit, sed & impedit, quo minus vulnus possit curari.

Huic itaque statim succurrendum, sed observandum, si sanguis non ita large profluat, non statim profluvium esse sistendum.

Quum sanguis valde est floridus, magnum vas esse ruptum, indicatur, & tunc vulnera utplurimum sunt lethalia.

Ligatura fortior, in vulneribus gangraenam caussatur, quia humorum, & sanguinis restagnatio cohibetur: fieri itaque potest, ut ex tali cohibitione gangraena exoriatur.

CURATIO.

Cauterium potentiale certissimum fertur remedium.

Cauterium actuale, est ferrum, vel aurum ignitum: quod vulneri admovetur, sicque crusta inuritur.

Cauterium potentiale est, quando medicamenta adhibentur, quae crustam inurendi vim habent, uti sunt *calx viva, vitriol.* sed post aliquod tempus, si crusta emolliatur, vel per Chirurgū incautū detrahitur, tunc sanguis de novo profluere solet.

NB. venae minores debent claudi.

Certissimum est remedium, si vas ruptum digitis comprimatur, donec sanguinis profluvium cessaverit, quod Principi Aureliae in capite vulnerato, auxilio fuit.

Obs. ligatura in principio debet esse fortior, sed tunc saepius debet relaxari, hoc fieri potest, si imponatur charta lusoria duplicata, sed relaxato vulnere, vulnus non tangitur, neque crepitus lupi extrahitur, sed in vulnere relinquitur.

Venae-sectio quoque convenit, & facit, ut febris impediatur, secundo prohibet, ne sanguis tantam excitet inflammationem.

Observandum circa venae-sectionem ne sanguis cōtinuo emittatur, sed per inter-

valla; Chirurgus enim manum venae debet admovere, ut sic profluvium paullulum sistatur, hocque saepius debet fieri.

INTERNE.

Exhibenda sunt medicamenta, quae sanguinem cohibeant.

EXTERNE.

Adhiberi potest pulvis hicce stegnoticus.

℞. *Farin. volat.* unc. ii. *bol. Armen.* unc. i. *gips. colophon.* āā. unc. sem. *sang. drac.* drach. ii. *alumin. ust. vitriol. alb.* āā. drach. ii. *calc vivae* unc. i. *pilor. lepor.* drach. sem. misc. f. pulv. adhibetur cum albumine ovi.

NB. Colophonium pulverisatum sistit haemorrhagiam.

Vitriolum alumen calx, habent vim causticam, suntque potissima medicamenta stegnotica.

Ex vitriolo paratur liquo. quidam famosus, qui nihil aliud est, quam solutio vitriol. sed famam non sustinet, sistit quidem sanguinem, in vulneribus exterioribus, sed non internis: sed hoc remedium non tuto applicatur, ob vim causticam, quia fucum saltem facit, crustaque delapsa, sanguis iterum profluit, solvitur autem vitriol. in aqua pluviali: dicunt etiam solvi vitriol. in aq. aluminis, sed quia volunt per destill. parare non procedit, nihil enim per alembicum egreditur de alumine.

INTERNE.

Dari possunt *pulveres testacei, emulsiones cum aq. urticae*, quae hic valde laudatur, tinct. sulph. vitrioli ad gutt. vii. vel ix. & *opium*, tanquam salutis anchora. Observandum, si opiata velis adhibere, an jamdum magnum sanguinis profluvium sit factum, si hoc sit, & post usum opiatorum, oculorum aegri color mutatur, non amplius opiata prosunt, sed nocebunt.

Obs. Si in dysenteria opiata adhibuerit, alteroque mane color oculorum aegri est mutatus, certe non superabit morbum: si autem color immutatus fuerit, indicio est, aegrum posse reconvalescere.

Modus applicandi.

Optimus videtur, si medicamenta imponantur cum charta bibula, saepius duplicata.

5. DOLOR.

Symptoma est urgens, oritur autem a medicamentis acribus, & corrosivis adhibitis: item, si aliquid vulneri inciderit, nempe pili, fragmenta vitri, pars instrumenti cujusdam, globulus, &c. item, quando pus in vulnere retinetur, quod est acre, mordax, hinc exitus ipsi debet parari, item humorum affluxus nimius.

Medicamenta externa.

Anodyna, rosacea, &c.

6. *Convulsio, & Spasmus.*

Si pars aliqua capitis, vel nervea, & membranosa est vulnerata, hoc symptomate fere omnes moriuntur.

Curatio externa.

Adhibenda sunt confortantia, *axungia, pinguia, ol. lavendulae destillatum*, &c.

INTERNE.

Cinnabarina cum pulvere *Marchionis*, v.g.

℞. *Pulv. Marchion.* unc. sem. *cinnab. nat.* gr. vi. f. pulv. pro 1. dosi.

℞. *Aq. ceras. nigr.* unc. ii.

NB. Aq. ceras. nigr. saepius debet bibi a vulnerato, convulsionibus obnoxio.

7. *HYPERSARCOSIS.*

Oritur, vel propter victum largiorem, vel ob laudabilem sanguinis dispositionem.

Videndum autem hic, an sit caro sana, an spongiosa.

Excrescit caro spongiosa, in vulneribus malignis, venenosis, & ex ossium carie.

C V R A T I O.

Alumen *ustum* vulneri inspergitur.

Si est ex ulcere *mercurius praecipitatus.*

Conveniunt quoque pulv. exsiccantes, ut *saccharum*, & similia.

8. *Gangraena, & Sphacelus.*

Ad gangraenam instantem cohibendam, vel praesentem tollendam, convenit decoctum, quod habet *Timaeus*, & cataplasma, quod ibidem tradit, vel *epithema contra erysipelas*, quod exstat pag. 20. volum. primi, locorum communium, quod vocatur lac virginis.

I N T E R N E.

Conveniunt bezoardica, *pulvis cordialis preciosus, &c.*

Res alienae vulneri sunt eximendae.

Quae vulnus incidunt sunt, grumi sanguinis, quae non solum dolorem, sed & inflammationem augent, quae vulneri sunt eximendae: sin autem haemorrhagia sit timenda, sanguis in vulnere debet relinqui. Item, pili quando sunt circa vulnus, auferendi, & abradendi, vulnus vino calido est abstergendum: si ossa sunt fracta, nullibique adhaerent, statim sunt eximenda: sin autem firmiter adhuc adhaereant, hoc opus soli naturae est committendum.

Globus vulneri immissus, antequam vulnus obligetur, extrahi debet, certis instrumentis, quorum tria genera habet Sturmius: Si globulus usque ad partem oppositam corpus transierit, ibique haereat, novum foramen est incidendum, per quod globulus possit extrahi: alias quidam medicamentis, vi attrahendi praeditis, hoc solent efficere: *sed dubitatur, an talis vis medicamentis possit inesse*, sed per talia medicamenta, vulnus nempe dilatantia, globulus saepius fuit extractus. Sed optimus pro hoc malo est balsamus atque emplastrum, novacula.

Modus labia vulneris attrahendi, & in tali statu conservandi.

Labia vulneris debent conjungi, & in tali statu conservari, hoc fit sola ligatura, in vulnere recto: sed in transversis vulneribus ligatura sola non sufficit, sed adhibenda sunt medicamenta valde glutinosa, vel adhibenda est sutura.

Modus vulnera deligandi consistit in eo, ut tempore hyemali longiores fasciae adhibeantur, quam tempore aestivo.

Non totum vulnus emplastris sutoriis est obligandum, sed nonnullae partes, hinc plurima frustula emplastri imponuntur.

Nisi summa urgeat necessitas, nulla sutura est adhibenda.

M E D I C A M E N T A.

Sufficit resina pini.

S V T V R A.

Obs. Quando pars nervosa est vulnerata, sutura plane nullum habet locum, cavendum etiam, nec acus vulneri profundius indetur.

2. Non totum vulnus sutura conducendum, sed tantum aliquae partes; puri enim egressus debet relinqui, & foramen, per quod turunda possit indi, & eximi.

Turundae in parvis vulneribus non sunt necessariae, in profundioribus non ita profunde sunt immittendae, ne prohibeant crescentiam carnis.

M E D I C A M E N T A.

Sint vel digestiva, & sarcotica, ex. gr. *terebinthina*, *gummi elemi*, *balsamus Indicus*, *&c.*

S A R C O T I C A.

Emplastrum diapalmae, *Norimbergense* ob minium, *saturninum Mynsichti.*

E P V L O T I C A.

Adhiberi solent *tereb. mel. rosar. gumm. elem. bals. Ind.*

INTERNE.

Adhiberi solent potiones ex regno vegetabili, & animali.

2. Medicamenta sanguinem alterantia, vulnusque consolidantia, quae sanguinis aestum mitigant, & quae habent vim adstrictoriam, & saponariam, quae quo simpliciori modo praescribuntur, eo fortius juvant, & si pauco cum vino coquantur.

IN DOSI.

Fere omnes maximos committunt errores, quod nempe multis utantur potionibus; utendũ enim iis cochleatim, in forma aquae cujusdam, interpositis tribus vel 4. horis, sic melius, & pro palato cura succedet, neque nausea stomacho creabitur: formula talis potionis poterit esse.

℞. *Pyrol. virg. aur. artemis. bet. rubr.* ãã. m. i. hujus pulv. ℞. cochl. i. coq. cum vini albi mens. i.

NB. hae species mense augusto debent colligi, in umbra siccatae, postmodum pulverisari.

De potionis vulnerariae insufficientia, vide observ. 83. centur. 4. Hildani.

Vel ℞. *Gallitricae seu sanguinar. pirol. vinc. per-vinc. cons. sarac. matr. sylv. seu haeder. sylv. sanicul. veron. alchimill. haeder. arbor. artem.* ãã. m. i. sem. *alb. graec.* drach. x. coq. cum cerevisia.

Si sub forma pulveris placet: en habes.

℞. *Lap. cancr. cum sal. ppt.* f. pulv.

℞. *Aq. veron.*

NB. his potionibus vulnerariis addi debet rad. sarsaeparill.

Conveniunt etiam certae herbarum species, certis membris: ex. gr. *betonica* convenit capiti, *fragaria* renibus, *agrimonia* hepati, &c.

Unguenta armaria.

Magnopere laudantur a *Paracelso*, *Gabelchovero*, *Osvvaldo Crollio*, Polypragm. sive *Colero*, inter recentiores sunt *Helmontius*, & post hunc *Maxvelli*.

Fundamentum operationis.

Est hoc: dicunt sanguini inesse balsamum vitae, & in aëre esse spiritum mundi; si igitur instrumentum quoddam, vel linteum aut lignum, sanguine humano tinctum, ejusmodi unguentis ungatur, deferri vim istam per spiritum mundi, ad hominem, cujus sanguine unctum est instrumentum, aut aliud quid, eo modo, quo magnes trahat ferrum, citra motum, & quemadmodum felis, cistae inclusa, percipitur, quando aliquis hypocaustum intrat.

Modum applicandi.

Quod attinet, fere in hunc modum procedunt: sumunt instrumentum, quo vulnus est inflictum, aut aliud quid, sanguine vulnerati tinctum, deligationemque, certo imposito medicamento instituunt: observant hic etiam an vulnus sit rectum an obliquum, saepiusque vulnus urina abstergi jubent.

Ad circumstantias discrepantes.

Si attendamus, & discrepantium numerum invenimus, quod (1) non omnia vulnera, nisi laevia possint curari hoc remedio. (2) *Fabricius Hildanus* testatur, frustra saepius hoc remedium fuisse adhibitum. (3) Auctores in praeparatione medicamenti non conveniunt; quidam enim aliqua omittunt, quidam vero addunt. (4) Quoad tempus etiam non conveniunt, quidam namque dicunt, medicamentum hoc parari debere, sole existente in libra: quidam vero, sole existente in leone. Alii aliter, formula unguenti talis potest esse.

℞. *Usneae* unc. i. *muniae* unc. sem. *ping. human.* unc. ii. *sang. human.* unc. i sem. *ol. lini* scrup. ii. *rosac. boli* ãã. drach. i. m. f. unguentum.

Solent etiam adhibere pulv. sympatheticum, quem sole existente in leone praeparant,

parant, nempe vitriol. calcinatum, quod quidem non ob occultam, sed manifestam aliquam caussam juvat; obligatur enim vulnus quoque hocce remedio.

De Vulneribus nervorum, & tendinum.

Omnia acria in vulneribus nervorum debent exulare.

Bontekoe negat vulnera seu puncturas nervorum: sed esse tendinum vulnera, refutatur a Muys.

An nervus aliquis plane sit dissectus, exinde colligitur: (1) quando vulnus est transversum, praesertim ubi prope articulum aliquem fuerit inflictum: (2) ubi vulnus haeret in capite, musculus nervus est vulneratus, si in cauda, tendo, (3) quando motus, & perceptio perit, nervus est vulneratus: quando autem insignis adest dolor, tendo est vulnerata, seu nervus ad nimium non plane est praecisus.

PROGNOSIS.

Nervorum vulnera sunt periculosissima, quia facile putrescunt: punctura tamen periculosior est sectione, quia medicamenta nervos non possunt attingere, & vulnus admodum est angustum.

Tendinum vulnera non adeo sunt periculosa, ac nervorum vulnera.

Convulsio, in his vulneribus, ut plurimum solet esse signum lethale.

Attendendum ad symptomata.

In ejusmodi vulneribus debet supervenire tumor, si non adsit, aut si adsit, subito tamen cesset, pessimum est signum, quia indicat pus revehi ad cor, vel ad ipsum cerebrum.

Idem judicandum de inflammatione.

Considerenda quoque est conditio puris, quod effluit, si sit serosum, malum est omen: malum quoque si sit lacteum, & glutinosum: tertio si aqueum; hoc enim pus indicat, pravitatem deferri ad cerebrum, indeque facile convulsiones, & epilepsia possunt oriri.

CVRATIO.

Dolor, & inflammationes ante omnia sunt leniendae, utpote a quibus gravissima solent oriri symptomata.

EXTERNE.

Olea possunt adhiberi, quae demulcent, & propter tenuitatem partium facile penetrant, ut *ol. lumbr. terrestr. ol. lil. albor. ol. vulp. cost. ol. de castoreo.* Paraei experimentum.

℞. *ol. still. terebinth.* unc. i. *spir. vin.* drach. i. *camph.* drach. sem. m. instilletur vulneri.

Sylv. commendat quoque *ol. terebinth.* cerumina auris ab Helmontio commendantur *bals. Indic. ol. still. lavend. laur. succin.* omnibus addi debent *lumb. terrestr.*

Frigida externe nocent, ut & aër frigidior, medicamenta, tepida nervis calida tendinibus conveniunt: candelis cereis debent uti, non sebaceis: humida nocent, exsiccantia vero prosunt: vulnus apertum debet servari turundis: si sit punctura, sectio debet institui, quae fieri debet sub forma crucis.

Conveniunt spiritus vini, quamvis sit acrimonia praeditus, tamen haec acrimonia est volatilis, subitoque cessat: propolis, quod est species pinguedinis, conficiturque instar cerae, ab apibus: ol. cerae, sed hoc prius temperandum cum *gummi elemi*, aut *terebinthina: aq. calcis viv.* rite praeparata.

Emplastra, & cataplasmata.

Empl. diapalm. cataplasmata, quia siccant calorem nativum conservant, putredini resistunt, & gangraenam prohibent: in hunc modum possunt praeparari.

℞. *Mic. panis alb. invet.* lib. ii. *fol. scordii, rutae* āā. unc. i sem. *summit. absinth.* drach. i. add. *vini Gallici*, q. s. f. cataplasma.

Cataplasma hoc tepide applicatur, magnopereque laudatur in puncturis a *Iacobo van Meckern.*

In

In magna putredine sequens quoque commendatur unguentum.

℞. *Ung. digest. tereb.* ana drach. i. *ung. basil.* drach. sem. *pulv. myrrh.* scrup. i sem. *antimon. praecipitat.* drach. sem. *spir. absinth.* gt. viii.

Strenue commendanda, vinum interne non convenit, potest esse decoctum c.c. vel hordei, vel decoctum pro epilepsia, semen coriandri, visci quercus; a risu aegri abstineant, venerem, ceu pestem fugiant.

Obs. Quando sanies in maxima copia profluit, & quando est instar albuminis ovi quod limicerium vocant, indicatur, ligamenta esse dissecta.

Obs. Quando magna adest inflammatio adhiberi potest cataplasma, cum oxymelide simplici, e.gr.

℞. *Farin. volat. hordei pulv. rosar. rubr. chamomill.* ana q.p. adde *oxymel. cum ol. lumbric. terrest.* f. cataplasma.

De vulneribus sclopetis inflictis.

In hisce vulneribus non solum est continui solutio, sed inferunt quoque sanguinis, & spirituum animalium alterationem: adest quoque non simplex continui solutio, sed globulus aliquid de substantia secum abripit; si enim globulus paullulum penetrat, non potest dici vulnus simplex, quia nervi, & tendines vulnerantur.

DIFFERENTIA.

Haec vulnera, vel sunt sine, vel cum ossium fractura, haec posteriora sunt curatu difficiliora.

PROGNOSIS.

Si globulus penetrat cavitatem aliquam insignem, ut cavitatem thoracis, vulnus est periculosius, quam si fuerit in parte quadam carnosa: porro quae cum ossium fractura, si os vulneribus saltem dehiscit.

In curatione.

Omnibus medicamentis admisceri debent *spir. vini bals. Indic.*

Ubi magna contusio, statim scarificandum: ubi magna putredo *mercur. praecipitati* tantillum cum mundificantibus miscendum.

Si empyreuma adsit convenit *crem. calc. viv. cum melle.*

Interne *nitrum, acetum bezoard. tinct. bezoard. diascord. antim. diaph.*

1. Observari debet accurata diaeta, ubi non solum est habenda ratio victus, quietis, animi passionum, sed & aëris; saepius enim aër peculiarem quandam fovet qualitatem: sic in expugnatione Candiae omnes fere laesi, sunt mortui, quamvis vulnera fuerint levia, propter venenatam aëris qualitatem sanguini Germanorum valde infensam: sic comes Waldecensis, in tibia, granata manuaria leviter vulneratus, est mortuus.

2. Omne quod vulnus incidit, debet extrahi, quod fit, vel per attractionem, vel per impulsionem: attractio fit vel instrumento, vel medicamento, quod magnes solet ingredi: sed usus talium medicamentorum, jam fere omnis desinit, quia magnes pulverisatus vim suam amittit, unde attractio fit manuali operatione instrumento aliquo, quod verus est magnes, pro globulo extrahendo; quod si orificium vulneris valde sit angustum, debet dilatari, quo instrumentum commodius indi, globulusq; extrahi possit: si etiam fragmenta ossium adsint dilatatio haec valde est necessaria: si autem globulus usque ad partem oppositam penetraverit, impellendus est potius ad eam partem, ibique per novam sectionem extrahi debet, vel per cauterium potentiale est evocandus.

SYMPTOMATA.

Sunt (1) gangraena, (2) haemorrhagia, (3) dolor, (4) tumor.

1. *GANGRAENA.*

Primum symptoma, quae solet in tres gradus dividi (1) quando in parte laesa est caloris nativi diminutio, colorque sensim mutatur in cadaverosum, hicque vocatur

tur gangraena: (2) quando calor est emortuus, adest livor, foetor, vulnusque ad contractum est frigidum, vocaturque sphacelus: (3) quando tota pars penitus est emortua, vocaturque sideratio.

CAVSSAE.

Gangraenae, sunt obstructio, & sanguinis in circulum reditus sufflaminatio; quia spiritus valde exagitantur, sicque membrum illud non amplius possunt influere, tandemque hoc modo emoritur.

EXTERNAE.

Sunt aër frigidior, venenum &c.

Primus gradus gangraenae est sanabilis, secundus, & tertius autem sine amputatione vix possunt sanari.

CVRATIO.

In gangraena, & sphacelo initio statim instituenda profundior scarificatio, hoc facto, pars scarificata abluitur *aceto fortiori* calido; corruptus enim sanguis per scarificationem extrahitur, acetum penetrat, obstructionemque tollit.

Si profundior adest putredo, post lotionem vulneri debet applicari aqua phagaedenica, cum spir. vin. mista, misceturque cum tertia parte mercur. sublimati, justa enim dosis mercur. sublimati debet observari. Aqua haecce paratur hoc modo.

℞. *Calcis vivae recent.* lib. ii. *aq. pluv.* lib. x.

Stent per triduum, saepiusque agitentur postea residente in fundo calce, filtrentur, & decantentur: aquae filtratae adde *mercurii sublim. corros. pulv.* unc. i.

Sic color aq. eo momento ex albicante mutatur in flavescentem, hoc pulv. in fundo residente, aq. in usum vocatur.

Vel applicatur statim spir. vin. in quo unguentum aegyptiacum est dissolutum, vel cataplasma de quatuor farinis, quod paratur hoc modo.

℞. *Farin. hord. fabar. lupuli, foenu gr.* āā. q. p. adde oxymell. fiat cataplasma.

Super imposito fotu ex marrubio, & absinthio, cum vino coctis, vel prius coquuntur cum aqua, postmodum, in fine coctionis additur vinum, ne vinum per coctionem vim suam amittat.

Ubi magna adest inflammatio, novacula auferatur: si vulnus sit valde sordidum, fortiora adhibenda sunt medicamenta, nempe calx viva, cum aqua recenter extincta, postmodum arefacta, & pulverisata, miscetur cum sp. vin. & in forma cataplasmatis, parti imponitur.

Quod si videamus, inflammationem non profundius ferri, adhibenda sunt digestiva ex *terebinthina*, *vitello ovi*, & *ol. ovorum* tantillo, linimentum: sed si forte hoc remedium non satis exsiccat, nec sorditiem omnem tollat, adhibendum unguentum suppurativum.

Si videmus, vulnus meliorari, nec tantam adesse sorditiem, sumitur *ung. diapompholygos* superimposito *empl. diapalmae*. Sunt, qui tota curatione imponunt aquam calcis vivae, sed notandum, quod tunc dosis mercur. sit minuenda, sufficit pro usu quotidiano unc. sem.

Sed quando gangraena ulterius procedit, cogitandum de amputatione, non in ipsa articulatione, sed paullo supra eam: modus operandi describitur a Fabricio, Hildano, & Sculteto.

2. HAEMORRHAGIA.

Quum sanguis, vitae thesaurus, largius profluit.

Triplici modo solet inhiberi.

1. Immissa turanda ex crepito lupi, vel spongia.

2. per ligaturam arctiorem, quae priora duo locum habent in vulneribus parvioribus.

3. Per cauterium actuale, vel potentiale.

Li-

Ligatura est minus tuta, hinc ad cauteria est confugiendum: Galli utuntur vitriol. albo, cum albumine ovi, cum bombyce, seu charta emporetica, vulneri intruso.

Pulvis sympatheticus etiam potest adhibere: ex. gr.

℞. *Vitriol.cyprin.part.*ii.*tragacanth.part.*i. contus.immittantur vitro,exponantur radiis solaribus, per totum dierum canicularium curriculum,post in subtilissimum redigantur pulverem.

Quod si nec haec remedia sufficiant, confugiendum ad cauteria actualia.

Aliqui dicunt, vulnera sclopetorum non tantum sanguinis emittere, ac alia vulnera, propter ustionem, quod quidem verum, si ille, qui vulnus inflixit, prope adstitit vulnerato, alias non convenit cum experientia; globuli enim non sunt calidi, multo minus igniti, sed impetu agunt: hinc vulnera,sagitta inflicta, non adeo sunt periculosa, ac vulnera globulis inflicta, & haec res usque adeo est evidens, ut globulus, e cera confectus, & bombardae immissus, non liquescat, sed si cera fuerit exsiccata, penetrat asserem.

Rursus, si globulus in acervum pulveris pyrii emittatur, pulvis iste non accenditur, nisi globulus corpus aliquod durum feriat, indeque ignem eliciat.

Illa nigredo, quae percipitur, provenit non ab ambustione,sed a contusione:hinc inter vanitates sunt habenda illa verba, quae a nonnullis pro arcanis habentur contra ambustionem.

Neque vulnera haec proprie sunt venenata, sed laesio fit secundum minimas particulas, majorque impetus hic est,quam in punctura vel ictu.

3. *DOLOR.*

A quacunque etiam caussa proveniat, demulcent olea, ut, *ol.chamomill. ol. hyperic.cum sp.vini*, vel cataplasma, ex gr.

℞. *Fulig.splend.*unc.sem.*vitell.ovi,ol.hyperic.sp.vini* ãã.q.s.m.f.cataplasma.

Quia autem major est contusio, non debent habere vim humectandi, sed exsiccandi potius medicamenta usitatoria sunt sequentia.

1. Digestiva, ex *terebinthina,sp.vini, vitello ovi,& ol. ovorum:* elapsis aliquot diebus, adde *aloës, myrrh*, ãã. q.p. tandem ubi magna adest putredo, adde *praecipitati rubri* drach.i. ad unc.i. unguenti praecedentis: quoties digestiva vulneri induntur, debet lavari sp.vini. De aqua phagedaenica dictum supra.

Si os quoddam sit cariosum, *tinct.aloës composita*, vel

℞. *Sp.vini* lib.i.*aloës* drach.ii.*myrrh.sacch.cand.*ãã.unc.i.

Stent in digestione, in cineribus calidis per 12.horas.

NB. Si sp.vini non sit ad manus, spir. frumenti optimus potest adhiberi.

Si vulnus degeneret in ulcus,saepius per syringam sequens aqua est immittenda.

℞. *Aq.pluv.*lib.iii. infund. *herb.matric.vinc.per vinc.sanic.prunell.hyperic. bugloss.* ãã.m.i. *rad. aristol.rot.*drach.ii. coquantur ad partem tertiam, adde sp.vini, vel aq. vit.part.iii. ulcera egregie quoque mundificat ol.ex succo apii.

Ad carnem absumendam,adhibetur alumen,vel solum,vel cum *Mercur.praecipit.*

Inter emplastra commendantur,empl.diapalmae,de minio,stypticum Crollii.

De vulneribus venenatis.

Sunt venenata, non respectu sui, sed respectu injectionis, quando instrumentum fuit tinctum veneno, vel ab animali venenato vulnus fuit inflictum.

SIGNA.

Sunt tumor, dolor, inflammatio, delirium, convulsio: quando color mutatur, accedunt graviora symptomata, praeter manifestam aliquam rationem.

Haec vulnera sunt periculosissima, quia venenum miscetur sanguini, sicque ad cor defertur.

CURATIO.

Venenum ante omnia debet extrahi, cucurbita, aut cauterio actuali, quod omnibus palmam eripit; si autem ob nervos vulneri ipsi non possit adhiberi, adhibendum tamen est in parte vicina. Purgatio, & venae-sectio nocent.

INTERNE.

Conveniunt sudorifera, cordi imprimis quoque est prospiciendum, *malum citrinum, sal. viperarum, bezoar. diascordium, tinctur. bezoardica;* regioni cordis debet imponi, ol. scorpionum, vel magnum Matthioli.

De vulneribus particularibus.

In capite sutura per acum non habet locum ubi pericranium est laesum, ob sensum exquisitum, nocent pinguia, ob acidum, prosunt exsiccantia.

Meninges esse laesas, conjicitur ex largiori haemorrhagia, hinc quando sanguis largius profluit, indicatur, meninges esse laesas.

Vitanda hic venus & ira, quia cerebrum admodum commovent; levissima etiam vulnera capitis praesertim circa suturas, per quas multa vasa transeunt, pro magnis habenda.

Vulnera faciei.

Per suturam non debent curari, sed per emplastrum conglutinans. Muys commendat emplastrum basilicum.

In oculorum vulneribus.

A pinguioribus est abstinendum, sanus oculus aeque ac sauciatus, debet deligari. Laudatur a nonnullis lac muliebre, sed quia facile acescit, non prodest.

PULMONES.

Esse laesos, conjicitur, ex difficili respiratione, & sputo cruento.

Vulnera abdominis.

Si intestina fuerint collapsa, & sauciata, sutura debet institui in crassioribus, sed quia statim intestina ab aëre alterantur, ablui debent spir. vin. vel vino calido.

Si portio aliqua lienis, vel hepatis putrefactae ex vulnere expendeat, debet praescindi.

CASUS I.

Vulneratus fuit quidam, in metatarso pedis, a ferro decidente, ibidemque vulnus infligente, simulque ossa subjecta laedente.

CONSIDERANDAE.

Hic primo qualitates vulnerum, quod nempe vulnus hocce sit compositum, quia os non potest laedi, nisi simul nervi, & tendines laedantur.

SYMPTOMATA.

Quae jam adsunt, vel instant, sunt (1) dolor, qui erit exquisitissimus, quia nervi, & tendines non plane sunt praecisi. (2) inflammatio, (3) febris, & spasmus, (4) convulsio, tandemque (5) gangraena.

PROGNOSIS.

Tale vulnus admodum est periculosum, (1) quia nervi, & tendines sunt laesi, (2) propter contusionem; nervi enim contusi difficulter suppurantur: semel autem suppuratis difficillime iterum sistitur suppuratio, sicque vulnera haec abeunt in apostemata, & ulcera maligna.

CURATIO.

In omnibus vulneribus urgentissimum symptoma est haemorrhagia, quae hic non adest, adeoque hoc vulnus facile potest deligari, ante omnia est abluendum, & a sanguine coagulato depurandum.

Hoc facto, digestivum aliquod vulneri est instillandum, ad promovendam suppurationem, hocque digestivum debet esse calidum, quia adsunt nervi, & tendines; frigida enim nervis, tendinibus, & ossibus sunt inimica, ut aër frigidior.

Hoc

Hoc facto, imponendum emplastrum digestivum.

℞. *Tereb.Ven.*unc.sem. *gumm.elem.* drach.ii. *balf.Peruv.*drach.sem. *ol.cerae* scrup. sem. *ol.hyperic.*q.s. m.f.linimentum.

Primis diebus imponi debet emplastrum stypticum.

Facta suppuratione, digestivum debet mutari, & misceri cum mundificantibus, qualia sunt: *spir.vin.mel.ros. ung. aegypt.* vulnus hoc ad minimum ter de die debet deligari.

℞. *Digest.*supradict.add.*ung.aegypt.*drach.i.sem.misc.

Si partes adsint jam cadaverisatae, debent removeri, quo citius hoc fit, curatio eo melius procedit: si maxima adsit putredo, adhiberi potest.

℞. *Unguent.digest. Mercur.praecipit.rubr.*drach.sem.misc.

Sed, ut ipsis symptomatibus obveniamus, integer pes *ol.lumbric.* est inungendus, vel etiam *ol.rosar.* & supra, & infra vulnus imponi debet *emplastrum diapalmae*, seu digestivum quoddam egregium.

Dum fit suppuratio, metuenda febris symptomatica, quia multae partes contusae adsunt.

P R O G N O S I S.

Si corpus sit cacochymicum, tunc febris talis potest fieri lethalis, quia superveniente spasmo, aeger subito potest extingui.

Ex statu vulneris indicatur, febrem esse lethalem, si nempe vulnus valde est exsiccatum, partes flaccent, color est lividus.

C U R A T I O.

Febris est tollenda, per sudorifera, & diaphoretica, non per purgantia.

℞. *Aq.flor.sambuc.card.bened.*āā.unc.i.*spir.theriac.camph.*drach.sem.*diascord.* drach.sem. misc.

Pulvis, qui sine perceptione notabili sanguinem mundificat.

℞. *C.c.f.aq.ppt.*scrup.i.*cinnab.antim.vel.nat.*gr.v. m.f.pulv.

℞. *Aq.fumar.* unc.i sem.sum.cum pulv.

℞. *Bezoar.orient.*gr.vi.*cinnab.nativ.* gr.iii. *myrrh.* gr.i.*sal.volat.c.c.* gr.ii.m. f.pulv. sum. ut ante.

℞. *Tinct.antim.ex regul.*unc.i sem. dos.gt.xxv.

℞. *Aq.fumar.* unc.iii.instilletur tinct.& sum.

Ad vulnus cicatrice obducendum, convenit *empl.diacalcyt.* valde exsiccans.

Suppuratio fit ante diem 4.

C A S U S 2.

Si in eadem parte, vulnus transversim gladio fuerit inflictum, ideoque ob obliquitatem plurimi nervi, & tendines fuerint abscissi.

P R O G N O S I S.

Tunc vulnus est periculosissimum, ob nervorum, & tendinum copiam, timendum quoque partem eam ad motum futuram inutilem.

C U R A T I O.

Multum hic situm erit in legitima deligatione, & ut pes convenienti situ conservetur.

Labia ejusmodi vulneris per suturam non sunt adducenda, quoniam nervi nullam patiantur suturam: & quia magnam puris copiam eructant: vulnus enim debet servari apertum, digestivum, calide satis, vulneri est adhibendum; vulnus aëri haud diu debet exponi, alias adhiberi possunt medicamenta, in primo casu praescripta.

C A S U S 3.

Exponitur graviter in humero vulneratus acinace, & quidem transversim, Medicus & Chirurgus accersentur, reperiuntque magnum hiatum, & quod labia a se admodum recesserint.

PROGNOSIS.

Vulnus hoc admodum est periculosum, quia est in parte excarni, cui multi nervi, & tendines subjacent.

CURATIO.

Haemorrhagia est sistenda, vulnusque vino lavandum, inditis stypticis, labia vulneris sunt adducenda, ad quod solum emplastrum glutinosum non sufficit, sed in medio vulneris sutura est instituenda, & in fine emplastra glutinosa sunt adhibenda, quae filo inter se debent conjungi.

Brachium est attollendum, ideoque sub axillis lintea duplicata sunt gestanda.

Symptomatibus naturae est succurrendum, medicamentis defensivis, quia pars vulnerata thoraci est proxima: hinc in thorace solent oriri dolor, tumor, inflammatio, &c. adeoque thorax cum toto brachio inungi debet *ol. spicae*, *ol. chamomill. ol. rosar. ol. lumbricorum*, partibus vicinis superimposito emplastro ex *gummi elemi*: ex. gr.

℞. *Gumm. elem.* unc. i sem. *mastic.* drach. vi. *resin. pin.* unc. sem. *colophon.* drach. v. *ol. rosar.* unc. ii sem. *tereb. optim.* unc. ii. *succi beton. caprif.* ana lib. sem. vel unc. iv. coq. ad succor. consumtion. adde *cerae tantillum.* fiat emplastrum.

Egregium hoc est emplastrum defensivum, atque cephalicum.

℞. *Empl. gumm. elem. nervin. diapalm* ana unc. sem. misc. adde *ol. lumbric.* detur ut emplastrum, defensivum pro pectore, & cubito.

Sed quum pars haecce vulnerata vicina sit spinae dorsi, haec inungi debet sequenti unguento.

℞. *Ung. spasm. Mynsicht.* unc. i. *ol. lumbric. vulp.* ana unc. sem. misc.

Sed, si larga haemorrhagia non adsit, digestiva vulneri statim debent indi, ex iis quae jamdum descripta sunt.

Facta suppuratione, exsiccantia sunt adhibenda.

Ipsi vulneri imponi debet *emplastrum diapalmae*, vel *stypticum Crollii.*

℞. *Terr. vitriol. dulc.* unc. sem. *ol. hyperic. cerae* ana q. s. misc. f. emplastrum stypticum.

Saepius circa articulationem oritur dolor, sequitur tumor, citra manifestam aliquam rationem, quod malum est signum, quia indicat, nervum aliquem esse valde laesum, tunc epithema aliquod est adhibendum, quod vim adhibeat resolvendi, & discutiendi, ut *lac virginis*, vel, *olibanum*, *myrrha*, *lithargyrium*, coquenda cum vino, & parti quae dolet imponenda: vel epithema ex *Zwoelffero.*

CASUS 4.

Vulnus in cubito punctim inflictum, sanguis cum impetu profluit, ex quo cognoscitur, arteriam esse laesam.

Hic haemorrhagia primum est sistenda, medicamentis stypticis, vulnusque dilatandum.

Brachium est elevandum, retro vulnus locus est quaerendus, ubi sit arteria, quo loco bene notato imponi debet pulvisculum, cum arctiori ligatione.

Adhibendus est liquor quidam stypticus, si adsit, vel pulvis stegnoticus, supra praescriptus, cum albumine ovi.

Immittenda turunda, quae tamen arteriam non debet attingere.

Generosum remedium internum, nempe venae-sectio in parte opposita debet adhiberi.

Observanda hic veniunt, quae saepius sunt monita, vulnus, si larga fuerit haemorrhagia, ante biduum non est deligandum, in detectione observandum, ne stegnoticum plane, vel etiam vi quadam eximatur, alias haemorrhagia recrudescit; relicto medicamento stegnotico, inditur digestivum, ad puris generationem promovendam, quod hic debet esse liquidum satis, praeparatum cum ol. cerae, quod maximam in puncturis habet efficaciam.

C A S U S 5.

In amputatione manus, haemorrhagia est sistenda, cauterio actuali, vasaque majora aduri debent ferro ignito, stypticumque statim est applicandum, cum albumine ovi, superimposita vesica suilla madefacta: pro prima deligatione hoc sufficit. Trunco imponitur defensivum, pro affluxu spirituum impediendo, quod esse potest, decoctum adstringens cum vino rubro; vel epithema ex *bolo*, cum *albumine ovi*, & *alumine*.

Post triduum tollitur ligatura, tumque illa crusta, a cauterio facta non debet removeri.

Ossium, & nervorum habenda est ratio, unguento digestivo superimposito, vulnusque priori modo debet deligari, emplastrum imponi debet magis exsiccans.

In tertia deligatione imponitur pulv. exsiccans, ex *rad. irid. croco Martis*, *cerussa*, *c. c.*

C A S U S 6.

In apice digiti infixa fuit spina, cujus aliqua pars intus remansit, hic est metuendus dolor, extendens se per totum brachium, inflammatio, tumor convulsio, delirium, tandemque mors.

Vulnus dilatandum primo, exiguaque turunda immittenda, ne novus causetur dolor.

Si spina extrahi possit, ante omnia erit extrahenda, extracta spina medicamentum digestivum fluidum vulneri est immittendum, v.g.

℞. *ol. cerae* drach. sem. *juniperi* drach. i. *aq. theriac.* drach. ii. *vitae* drach. iii. *ol. ovarum* scrup. sem. misc. calide imponendum.

Cataplasma ex micis panis, supra descriptum toti manui est imponendum.

Vulnus secundum lineam rectam est dilatandum si commode fieri possit.

Digestivum dilui potest cum ol. vel aq. theriac. deinde cataplasma est imponendũ, vel emplastrum diapalmae, puri exitus parari debet, his factis, apparet demum quale sit vulnus.

Hinc imponendum digestivum, exsiccans, & mundificans sequens.

℞. *Ol. ovor. opt.* unc. sem. *tereb.* drach. ii. *resin.* unc. sem. *vitriol. alb.* drach. ii. *mastic. myrrh.* ãã. drach. iii. *ceruss.* drach. i. *oliban.* drach. ii. *camphor.* drach. iii. f. l. a. unguentum. digestivum, in ulceribus, & vulneribus nervorum.

Tali digestivo uti potest in omnibus vulneribus nervorum, quia absumit humiditatem.

Vulnera thoracis.

Vulnera, si penetrant ad cavitatem abdominis, facile cognoscere possumus 1. ex situ, in quo aeger fuit laesus, 2. ex symptomatibus, 3. ex sanguine, aliisque excretis.

Cognoscitur intestina esse laesa, 1. ex loco affecto, 2. ex gravitate symptomatum, quae sunt: animi deliquium, anxietates, inquietudo, convulsio, febris: 3. ab excretis per vulnus, quando autem vulnus adeo est exiguum, ut excreta non possint exinde exire, Chirurgus turundam extractam naribus debet admovere, & odorare an excrementorum odor possit percipi.

Potest autem cavitas abdominis transfodi, citra ullam intestinorum laesionem, quando intestina sunt vacua, nec flatibus turgent, quod etiam potest fieri, si attendatur, an oblique vulnus fuerit inflictum, si hoc, non facile laeduntur intestina.

Potest hoc idem cognosci, ab excreto sanguine per alvum & vomitum, hinc clyster injectus inspici debet an aliquid cruoris secum vehat.

Vulnera abdomini inflicta, vel egrediuntur ab altera parte, vel sunt lateralia, quae sunt periculosiora.

Vulnera a tergo sunt periculosiora, quam in parte antica.

Vulnera lateralia, quae circa costas infliguntur, sunt periculosiora, quam circa anteriorem partem, quia periostium laesum, facile in consensum trahit pleuram,

hinc-

hincque facile pleuritis solet supervenire: metuendum quoque, ne pus colligatur, & detineatur inter pleuram & musculos costales, quod pus, si in cavitatem erumpat, lethalem inferre potest morbum.

Vulnera, quae a tergo infliguntur, quo propiora sunt spinali medullae, eo periculosiora.

Possibile quoque est, ut globulus, gladius, penetret thoracem, citra pulmonum laesionem, si scilicet fit in exspiratione, ubi contrahuntur pulmones.

Quando vulnus aliquod magnum penetrat usque in cavitatem, ex haemorrhagia largiori possum conjicere, pulmones, vel vas aliquod magnum esse laesum: si autem vulnus punctim est inflictum, tunc sanguis cum tussi rejicitur, percipiturque respirandi difficultas; succedit febris, dolor pectoris, inflammatio pulmonum, tandemque mors.

Magnam in cavitate pulmonum fieri putrefactionem, conjicitur ex anhelitus foetore, ut & ex foetore turundae extractae: in tali vulnere sanguini exitus debet parari, per decubitum aegri in vulnus, naresque & os debet claudi, quo eo melius exeat sanguis. si autem vulnus non sit satis amplum, indita cannula, sanguini debet parari exitus; quoniam autem sanguis extravasatus statim grumescit, injectiones quoque debent institui: ubi observandum, quod ab omnibus acrioribus atque acidis, pectori admodum inimicis, sit abstinendum.

Venae-sectio in vulneribus pectoris nunquam debet intermitti, quia vena illa, quae secatur parti vulneratae est vicina, praecaveatur itaque pleuritis, respiratio sit liberior, & inflammatio inhibeatur.

Nec sudorifera hic sunt omittenda, quia sanguinem grumosum dissolvunt, & praecavent pleuritidem: e contra purgantia sunt fugienda, quia in morbis pectoris ne hilum quidem proficiunt.

Hinc Chirurgus vocatus deligato vulnere venae-sectio instituat: Medicus interea cardiacum, quod simul sanguinem grumosum dissolvit, praescribat: ex.gr.

℞. *Aq.cherefol.card.bened.veronic.card.Mar.*ãã.unc.i sem.*acet.dest.*drach.i.*lap.cancr.ppt.*drach.i.*antim.diaph.*drach.sem.*sirup.haed.terrestr.*unc.i. misc.

Vel, si maxima adsit respirandi difficultas, atque angustia, ex.gr.

℞. *Sperm.cet.*drach.i.sum.cum cerevisia calida.

Statim fieri debet clysteris injectio, ex.gr.

℞. *Rad.enul.alth.*ãã.drach.iii.*herb.violar.endiv.*m.i. *flor.sambuc. chamomill.*ã. p. i. coq.colat.℞.lib.i. adde, *ol.lini recent.fol.nuc.*ãã.unc.i.*vitellum ovi*, *sal.tartari* drach. sem.misc.f.enema.

Elapsis jam aliquot diebus, commendanda sunt diaphoretica, ex.gr.

℞. *Corall.ppt.*gr.xv.*unicorn.ver.*gr.vi.*antim.diaph.*gr.xii.f.pulv.

℞. *Aq.veron.*unc.i sem.sum.cum pulv.

Interea tussis aegrum valde torquet, accedit febris, cum dolore pectoris pungitivo, tussis existit propter irritationem, febris est a sanguine putrescente; cujus effluvia turbant mistionem sanguinis, tum, si aeger ferre possit, venae-sectio est reiteranda, eademque conveniunt, quae in pleuritide; aegerque in thorace aliter non tractari debet, quam pleuriticus: sanguis putrefactus per expectorationem debet removeri, adhiberique simul debent refrigerantia: ex gr.

℞. *Aq.papav.errat.card.Mar.*ãã.unc.i sem.*c.c.citr.veron.chaeref.*ãã.unc.i.*conf.alkerm.* drach.sem.*sirup.violar.papav.errat.*ãã.unc.sem.*spir.sulph.*gt.vii.misc.

Necessariae quoque erunt potiones vulnerariae, quae refrigerant: ex.gr.

℞. *Hordei* p.i.*ras.c.c.*drach.iii.*rad.liquir.chinae* ãã.drach.ii.*rad.farfar.enul.*ãã.drach.i.*herb.hed.terrestr.pulmonar.pyrol.veron.* ãã.m.i. *passul.minor.* unc.i.coq.cum aq. fontan.colat.℞.lib.iii.add.*sirup.de jujub.viol.*ãã.unc.i sem.misc.

Externe praeter defensiva, supra posita, imponi debet fomentum, ex.gr.

℞. *Fl.*

℞. *Flor. chamom. sambuc. melilot.* ãã. m. sem. *summit. aneth. herb. origan.* ãã. m. i. *sem. lini foenu. graec.* ãã. unc. sem. incisa grosse, f. foment.

Si vulnus autem totam cavitatem penetraverit, & in tergo sit exitus, utrique orificio immittenda turunda, parata ex empl. styptico, quam iningunt digestivo aliquo sicque immittenda.

Ejusmodi vulnera, utplurimum sunt lethalia, moriunturque aegri circa diem 7. 11. 14.

Aërem ceu pestem, & venenum debent fugere: hinc, quoties vulnus aperitur, sacculus calidus ex herbis vulnerariis, cum vino coctus, iterumque expressus interea debet imponi.

Si ex humorum affluxu intus pus fuerit collectum, in interstitiis costarum interiorum vulnere ad cavitatem usque non penetrante, vesicatorium, vel cauterium est adhibendum, vel si fortius sit, lanceola puri exitus est parandus.

De Vulneribus capitis.

In capite laeduntur, 1. cutis, 2. musculi, 3. pericranium, 4. cranium, 5. meninges 6. denique ipsa cerebri substantia.

SYMPTOMATA.

Vulnerum in capite sequentia sunt: 1. *haemorrhagia*, 2. *dolor*, 3. *tumor*, 4. *inflammatio*, 5. *convulsio*, 6. *spasmus*, 7. *epilepsia*, 8. *gangraena*, 9. *sopor*, 10. *vomitus*, 11. *delirium*, 12. *phrenitis*, 13. *paralysis*, 14. *stupor*, 15. *apoplexia*.

NOCENTIA.

Sunt frigida, ut aër frigidus &c. ira, vinum, omniaque calida.

DIFFERENTIAE.

Vulnera haecce vel sunt tantum superficialia, vel profundiora: haec, vel sunt cum vel sine cranii laesione: cum cranii subsidentia, vel absque ea: cum meningum & cerebri laesione, vel sine ea.

Generaliora remedia.

Quae in omnibus capitis vulneribus conveniunt sunt venae-sectio, clysteres.

Specifica interna.

Pulvis Marchionis, cum cinnabari, cranium humanum, cum cinnabari.

Aq. destillatae.

Aq. ceras. nigr. aq. flor. tiliae, aq. fl. poeon. aq. lil. convall. addi quoque possunt *aq. cephal. aq. hirundin. aq. epilept. Langii*, quae est instar omnium.

Externa sunt.

Styptica, digestiva, mundificantia, empl. de betonica, quod instar omnium est.

MENINGIBUS.

Sunt dicata sequentia: *mel rosarum, aq. vitae, aq. theriacalis.*

CASUS 7.

Si quis vulneratus fractura cranii Chirurgo curandus tradetur: vulnus 1. est mundificandum, pilique prope adstantes abradendi.

Vulnera illa caute sunt examinanda, ne meninges imprudenter laedantur.

Prioribus diebus cognosci potest, sanguinem extravasatum restagnare intra cranium & meninges, exinde, quando aeger conqueritur de dolore gravativo, subsequentibus diebus accedit inflammatio, febris, delirium.

Vulnere mundificato fracturae ossium, quae meninges premunt, sunt eximendae, si commode citra meningum laesionem fieri possit; si ad meninges deveniri possit imponendum est *mel rosarum*, cum *aqua vitae* tantillo, a cujus usu nonnulli abstinent, donec videant, magnam adesse putredinem: si ex foramine sanguis non possit effluere, neque etiam pus, elici debet per trepanationem.

De Trepanatione.

Quaer. an in principio trepanatio sit instituenda? *Resp.* si facta sit magna percus-

cussio, vulnusque admodum sit profundum, si adsit sopor, stupor, & paralysis, tunc utique trepanatio statim est instituenda, saepius quoque latent fragmenta ossium, inter cranium & meninges, quae nonnisi per trepanationem possunt extrahi.

Sunt, qui trepanationem plane rejiciunt, dicentes 1. duram matrem firmiter adhaerere capitis cranio, eamque circa periculum mortis laedi non posse. 2. Si aliquid debeat eximi, fit laceratio vasorum. 3. Meninges facile possunt laedi. ℞. Hic caute esse agendum.

In fractura ossis, ubi non est metus graviorum symptomatum, nulla instituitur trepanatio.

Trepanationem pro voto successisse, conjicitur exinde, si ex vulnere, per trepanum facto, pus vel sanguis effluit.

Quando sanguis extravasatus latet inter piam, & duram matrem, tunc sanguis per trepanationem non potest elici, neque trepanum hic ullum habet usum, sed ut Medicus famae satisfaciat, & ne videamur aliquid omisisse, utique instituenda est trepanatio: hoc idem responderi potest, quando objiciunt, locum, ubi sanguis extravasatus lateat, esse incertum.

Quando cranium non est fractum, magna tamen facta est percussio, tum in principio nulla instituenda est trepanatio, & si nulla adsint graviora symptomata, sed tum demum est instituenda, quando sanguis extravasatus incipit putrescere.

In ipsa operatione auribus indere solent bombycem, ne strepitus ab aegro audiatur: videndum quoq; utrum vulnus satis sit apertum, nisi hoc, fissura debet dilatari.

R E M E D I A.

Potiones vulnerariae sunt exhibendae.

℞. *Herb. chaeref. beton. verben.* āā. m. i. *flor. hyperic. primul. ver. lilior. convall. anthos. salviae* āā. p. i. *rad. arist. rot. poeon.* āā. unc. i. coq. in aq. fontan. colat. ℞. lib. ii. adde *sirup. de beton.* unc. ii. spir. vitriol. gr. xv.

℞. *Pulv. March. specif. cephal. D. Mich.* āā. scrup. sem. f. pulv.

NB. Hoc bis de die dari debet.

Si laudanum opiat. velis adhibere, in minima fieri debet copia, mallem tamen suadere emulsiones cinnabarin. pulverem Marchionis.

NB. *Observatum fuit hactenus, omnes in capite graviter vulneratos, si lumen vel candelam ferre non potuerunt, fuisse mortuos.*

Sanguinem extravasatum contineri sub dura matre, & ipsa cerebri substantia, indicatur paralysi, & apoplexia.

Totum arcanum consistit in attentione admodum percussionis, ad partem affectam, & symptomata, jamque his probe consideratis, medicamenta antea laudata adhibeas, ne post mortem caussa mortis redundet in Medicum, probeque perpendas, an trepanatio sit necessaria.

Si sanguis e naribus, & auribus post acceptam plagam effluat, malum est signum, quoniam indicat, maximam factam esse percussionem.

De Ulceribus.

Ulcera cum vulneribus consentiunt, quoad continui solutionem, dissentiunt, quoad humorem acrem, qui continui solutionem efficit.

P R O G N O S I S.

Ulcera longius serpentia, partesque vicinas exedentia plus alunt periculi, quam simplicia, quae cum carie ossium periculosiora sunt, quam absque ea. Ulcera, quae post variolas remanent, curatu sunt difficillima: ulcera diuturna non absque pericu-

cu-

culo sanantur, quia habentur pro fonticulis, quae difficiliter curantur.

C A U S S A E.

Sunt humor acris, corrosivus, plus minus dilutus, videmus enim magis fluidum, & viscidum, hicque oriuntur ulcera sicca maligna, aliaque genera: caussae ortum trahunt ab humore, a sanguine & lympha suppeditato, vel a sanguine, & lympha in ipso ulcere demum corrupto, & nato; in ea enim parte haeret acrimonia, quae sanguini delata malignitatem infert: hinc haec ulcera difficillime curantur, quia malignitas non inhaeret sanguini.

C U R A T I O.

Purgationes, & venae-sectio aliquando conveniunt, quando nempe humores vitiosi a sanguine transmittuntur; purgantia constare debent ex melanagogis, ex. gr.

℞. *Extr. helleb. nigr.* gr. vi. *cathartic.* gr. viii. *Mercur. dulcif.* gr. i. *resin. jalap. oleo subact.* gr. vii. *ol. cinnamom* gt. i. *cum tinct. antimonii.* f. pil. n. xv. deaurent. s.

NB. Mercur. dulcificatus omnibus catharticis addi debet.

Si per aliquot dies continuare velimus purgationes, solemus uti vino medicato, quae in scabie quoque sunt usitata: ex. gr.

℞. *Rad. apii, rub. tinct. aristol. rot.* ā ā. drach. iii. *herb. fumar. rut. murar. cetarach. hepat. nobil.* ā ā. m. sem *flor. cētaur. minor.* p. ii. *fol. sēnae* unc. i sem. *rhabarb. agaric.* ā ā. unc. sem. *mechaocan.* drach. iii. *turbith gummo.* drach. ii. *fibr. helleb. nigr. ppt.* drach. i sem. *crem. tart.* drach. i. *cinnamom. macis, nuc. mosch.* ā ā. drach. sem. *sem. card.* unc. i. *passul. minor.* unc. i. sem. incis. & cont. grosse, dentur ad nodum.

Affundatur per noctem aq. fabror. vel chalybeata, calida, mane admisceatur vini m. sem. stent spatio 24. horarum, utatur singulis mane ad vitrum.

Venae-sectio utique erit necessaria, nisi sanguis admodum sit acris, hinc in cancro exulcerato venae-sectio non convenit.

Si magnus adsit ardor, convenit *saccharum Saturni*, quod non satis potest laudari.

Si adsit intemperies frigida, convenit balsamus sulphuris cum terebinthina aliquot guttis, quod & est sarcoticum.

In intemperie humida convenit *emplast. Norimbergense*, omniaque exsiccantia: sulph. admodum proficuum: habetur quoque inter arcana *decoctum reguli antimonii*, quo alvus bis de die elui debet, superimposito emplastro sulph. & croco Martis. *Zvvoelferus* habet decoctum ex antimonio, quod magnopere laudatur.

Omnia ulcera sunt ab acido.

Egregium emplastrum est hoc T. G.

℞. *Ung. diapomph.* unc. sem. *de liquirit.* drach. ii. *diacalcyt. grysy* ā ā. unc. sem. *gum. elem.* drach. ii. *sacchar. Saturni* drach. i. m. in mortario plumbeo vel lapideo, pistillo plumbeo, f. magdal.

(2) Adhibendum revulsorium, quod praestant fonticuli, (3) quia sic tuto curari possunt ulcera, materia namque acris ad alium exitum diverti potest.

Pinguia, & oleosa nocent, quia acidum quoddam habent, hinc ulcera fiunt acriora sicque nocent.

Medicamenta saepius debent renovari, quia participant de acrimonia.

Hypersarcosis aliquando adest, tum conveniunt *aq. viridis*, vel *alumen ustum*, & *Mercur. praecipit. rubeus*.

Labia aliquando sunt callosa, tunc non facile curantur ulcera, nisi labia tollantur: prosunt scarificatio, aqua caustica, aqua viridis; confugiunt quidam ad novaculam.

Nonnunquam vermes ex insessu muscarum ulceri inhaerent, consusa hoc linimentum est *tinct. aloës* cum spir. vini parata exsiccat, putredini resistit, vermes enecat, hac bis vel ter de die ulcus debet ablui.

CARIES OSSIS.

Haec plus habet in recessu, ante omnia caries est tollenda: an caries adsit, cognoscitur, si fistula praecessit: si humores diutius detenti restagnant: si ulcera cicatrice rupta recrudescunt: si caro est flaccida, spongiosa, livida: si pus foetidum aut valde serosum copiosius effluat.

CURATIO.

Duo hic sunt scopi. (1) Videndum, ut ad os pervenire possimus, (2) ut pars exesa a sana separetur; his obtentis, reliquum facile sanatur, ulcus manuali operatione dilatetur, vel medicamentis, per syringam injectis: pulvis ex mumia, & euphorb. quae in omnibus laudantur, vel liquor, quem Auctor habet, commendatur.

Si haec remedia nihil efficiunt, confugiendum est ad cauterium actuale: illud autem aliquoties infelicissime evenisse recenset Marschette, in suis observationibus.

VLCVS DEPASCENS.

Malignum, gradu saltem differt a praecedenti.

CVRATIO.

Praeter purgantia adhiberi debet venae-sectio.

Interne hic fidelem praestant operam sudorifera, longo tempore in usum vocata, decoctum lignorum, cuilibet dosi adde tinct. antimonii gt. xx. vel xxx.

Externe conveniunt *thermae*, vel *balnea* artificialia, ex calce viva; ol. sulph. scoriis Martis, antimonio crudo, cum aq. pluviali parata, vel decoctum pro usu externo. Egregium habet *Poterius* in pharmacopoea spagyrica, ex. gr.

℞. *Bacc. juniper.* p. i. *rad. arist. rot.* drach. i. *summit. hyperici, flor. chamom.* ā ā. p. ii. *myrrh. elect.* drach. sem. *Mercur. sublim.* drach. ii. f. decoct. in sufficienti quantitate aquae.

Si magna adsit putredo, imponi potest aliquando *ung. aegyptiacum*, dilutum cum spir. vin. vel aq. sambuci, addo aliquot gt. ol. sulph.

DE FISTVLIS.

Fistula est ulcus ex humore acri, qui agit per cuniculos.

SIGNA.

Ulcus esse fistulosum cognoscitur, quando labia sunt alba, & dura, vel etiam aliquot foraminula observantur, vel exploratur stylo, vel candela cerea, admodum tenui.

PROGNOSIS.

Fistulae difficilimae omnes curantur, quia medicamenta eo non possunt pertingere. Oriuntur facile in ano & musculis, & ex fluxu haemorrhoidum, si non probe tractentur.

CVRATIO.

Diaeta bona, purgationes frequentes, quibus omnibus addi debet *Mercur. dulcificatus:* commendantur quoque *potiones vulnerariae.*

Frictiones, coepa, vel allio, pane aspero, hirundines, elixirium proprietatis, in magna quantitate sumtum aperiunt fluxus haemorrhoidum.

Ipsi ventriculo est prospiciendum, stomachalibus, ex. gr. *ess. absinth. compos.* tinct. Mart. NB. Martialia in fistulis maxime prosunt.

Balnea naturalia, Wisbadense, Embdenum, conveniunt, quia habent vim exsiccandi, corroborandi.

Fistula secundum artem tractetur, ad quod Auctor egregia proponit remedia. Convenit quoque ung. F. Wurzii, quod est instar omnium, & inungitur turunda immittenda, vel tinct. antimonii, cum tinct. tartari bis vel ter de die. Fistulae citius non possunt curari, quam si incidantur canales, si nempe pars affecta hoc patiatur.

DE AMBUSTIONE.

Tres recensentur ambustionis gradus. (1) Quando cuticula est laesa, (2) cutis & vesiculae, (3) caro musculosa, tuncque pars affecta apparet nigra.

PROGNOSIS.

Quo plures partes sunt laesae, eo est periculosior; a fulmine ambustio utplurimum est lethalis, quia tota sanguinis mistio corrumpitur.

Caussa est advertenda; si a pulvere pyrio facta sit ambustio, vel a ferro candente, periculosior est, quam si facta fuerit a stramine.

CURATIO.

Interne ratione terroris, conveniunt cardiaca, venae-sectio, clysteres, pulvis Marchionis, pulvis cordialis pretiosus, cardiaca, statimque empireuma est evocandum pars laesa igni admoveatur, aq. calida, atramento, lixivio fovenda, vel coepa cum sale, aut alumine contusa, vel fuligo imponatur.

Si ambustio est profundior, videndum, ut eschara decidat.

Linimentum ex ol. *rosar.* & *album.ovi:* aliud ex *cremore calcis* & ol. *nucum:* aliud ex *aqua sperm.ran.ol.nucum* & *albumine ovi* diutius debet agitari, contra ambustionem a pulvere pyrio.

℞. *Sacch. Saturni* unc.i. *ol.ovor.* unc.ii. *butyr.recent.* unc.iv.m.f.linimentum.

Adhibetur quoque felici cum successu, ung.alb. camphorat. quod misceri potest cum ol. cerae & rosarum.

De Ulceribus particularibus.

IN CAPITIS

Ulceribus vitanda sunt acria, & pinguia, repellentia, Mercurialia, propter materiam morbificam, & quia infensa sunt systemati nervino hinc caute agendum.

IN OCULORUM

Ulceribus, vitanda sunt omnia acria, frigida, dolorem augentia, adhiberi potest cataplasma egregium hoc.

℞. *Pomor.dulc.decort.* n.iii.coq. *in aq.euphras.* & *aq.rosar.* ad mollit.trajic.per setac. add. *sacchar.albiss.* drach.iii. *Saturni* drach.i. *croci* gr.v. *camphor.* gr.xv.f.cataplasma.

Et quum ulcera oculorum facile abeant in fistulam, hinc summa adhibenda est diligentia. Auctor egregia habet medicamenta.

NARIUM

Ulcera, si intus lateant, cognoscitur: quando foetor e naribus provenit, haecque curatu sunt difficillima: interne conveniunt purgantia, acidulae, elix.propriet. decoctum lignorum, & quae habet Auctor.

ORIS

Ulcera facillime degenerant in ulcera serpentia, & maligna. Auctor habet gargarismos, quibus addi potest una vel altera gutta spir. vitriol. commendatur quoque pro suffimento atramentum commune, si turundae formentur e pilis leporinis, bene inebriatae atramento, quae etiam in haemorrhagia narium adhibentur.

VESICAE

Ulcera curantur frequentioribus injectionibus, quia reliqua medicamenta eo non possunt pervenire: curantur aqua calcis vivae, quae talis: aqua communi injicitur calcis viva, sed videndum, ne nimis acris fiat, postea calce in fundo residenti ol. nucum debet admisceri.

In meatus urinarii

Ulceribus, metuendum ne caruncula oriatur, egregium ung. fuscum F. Wurzii indi potest beneficio candelae cereae: interne conveniunt omnia, quae in lue Venerea, pillul. Francofurt. vel pillul. mercuriales, decoctum lignorum.

PEDUM

Ulcera tractantur arctiori ligatura, quia sic humorum influxus cohibetur.

De Tumoribus.

Morbi conformationis sunt, quae conjunctos saepius habent morbos intemperiei.

CAVSSA.

Tumorum est humor aliquis, qui colligitur, vel per lentam congestionem, vel per impetum: per lentam congestionem, quando sanguis laborat intemperie crassa, humoremque crassum alicubi deponit, qui ob crassitiem non potest progredi, facit huc pororum perversio. Quum impetu fit tumor a caussis externis, nempe a lapsu, dolore, &c.

Signa diagnostica.

In sensus incurrunt; in principio enim pars incipit intumescere, in augmento dolor augetur; in statu ad extremum pervenit, in decrescentia paulatim imminuuntur symptomata.

PROGNOSIS.

Si tumor fit ex pituitas & melancholia, est chronicus; si vero ex bile, & acido, plus alit periculi.

Habenda in prognosi est ratio partis affectae; si enim tumor circa partes non adeo carnosas, vel aliquam partem nobiliorem exstiterit, plus alit periculi, quam si in ignobiliori.

Humores vel dissipantur, si symptomata, & tumor decrescat, suppurationem praecessit dolor; induratio oritur ex praepostero usu repellentium.

CVRATIO.

Consistit (1) in fluxus inhibitione, (2) in congregatorum ablatione, quum materiam intercipiunt: intercipientia non sunt ponenda in ipsa parte affecta sed in superiori parte: hinc ex albumine ovi, bolo Armena, terr. sigillata, imponuntur cataplasmata parti vicinae.

Repellentia ipsi parti affectae imponuntur, iisque in principio debet uti, sed non debet fieri a parte ignobiliori ad nobiliorem: hinc usus eorum fere exspiravit. Incommoda, quae repulsionem insequuntur, sunt: obstructio magis augetur, sunt enim frigida, styptica, incrassantia, unde major inflammatio, & gangraena sequi solet: modus operandi est hic, v.g. aqua frigida, refrigerando, hoc est quietem inducendo, humores incrassando, obstruendoque poros, hinc omnia repellentia naturae sunt frigidae, terrestria, crassa, &c.

Ad partem oppositam ignobiliorem debet fieri revulsio, idque vel secundum longitudinem, vel latitudinem, v.g. in ophthalmia venae-sectio, & fonticulus in brachio adhibetur, quod est revulsorium.

Derivatio fit in parte vicina, ubi vesicatorium excitatur.

Ipsa pars roboranda.

Ablatio fit resolventibus: sed haec in inflammatione non tuto adhibentur, quia humor per talia incrassatur, sicque difficilius curatur; hoc videmus in erysipelate, quod, nisi caute tractetur, facile abit in gangraenam, nempe si adhibeantur frigida: si autem calida adhibeantur, atque resolventia, facile curatur, quod videmus si adhibeatur spiritus vini.

Resolventia constant ex partibus subtilioribus, rigidioribus, camphoratis, spiritu vini.

Suppurantia impediunt partium subtiliorum exitum, humoremque magis exagitant, ut mutetur in pus.

De Tumoribus in specie. Inflammatio.

Quae est tumor praeternaturalis, cum dolore & rubore.

Ad eam non solum requiritur extravasatio, sed etiam restagnatio, quum sanguis ingreditur vasa minutiora, atque sic ob angustiam non potest progredi, sicque restagnat, & inflammatio caussatur.

Signa diagnostica sunt, rubor, dolor, calor, pulsatio, splendor.

PROGNOSIS.

In parte nobiliori inflammatio est periculosa, in ignobiliori facile curatur.

CURATIO.

Diaetae, sexque rerum non naturalium bona est habenda ratio, vinum nocet, cibi ne sint calidi, aromatici &c. potest esse cerevisia tenuis.

Humoris affluxus revellitur venae-sectione in parte opposita institutâ, derivatio fit ad partem vicinam: Auctor plura habet repellentia.

NB. Repellentia semper miscenda sunt resolventibus: Auctor praeponit duo cataplasmata, notatu digna.

Suppurantia non statim in principio sunt adhibenda, sed attendendum, an humor possit discuti: si autem dolor augeatur, Auctoris cataplasmata possunt adhiberi.

SYMPTOMATUM

Habenda ratio, quorum urgentissimum est febris, quae hic est symptomatica: curari debet non purgantibus, quia haec ceu pestis hic sunt fugienda: danda potius blandiora diaphoretica, non tamen clysteria sunt omittenda, quae apprime conveniunt in quavis inflammatione: in parte ignobiliori inflammata, mitissima quidem adhiberi possunt purgantia, sed in parte nobliori, plane exulari debent.

Secundum symptoma urgens est dolor, contra quem Auctor egregium proponit cataplasma.

DE ERYSIPELATE.

Quod est tumor, ortus ex bile, vel sulphure, in sanguine contento.

SYMPTOMATA.

Sunt dolor, calor, inflammatio, febris.

CAUSSA.

Est effervescentia particularum sulphurearum, propter bilem abundantem, sed utplurimum oritur a caussa externa, nempe ob frigus, sic puerperae patiuntur erysipelas, quando mammae frigori diutius fuere expositae.

Signa diagnostica.

Sunt: aestus, dolor, febris, quae invadit cum horrore, insequitur calor, sentitur dolor, paulo post rubedo, & tumor.

PROGNOSIS.

Erysipelas non est periculosum, nisi ab exteriori ad interiorem partem repellatur: si est in parte tendinosa, plus alit periculi, quam si est in parte carnosa.

CURATIO.

Diaeta probe est observanda, ubi etiam ratio est habenda sex rerum non naturalium: aër frigidior per inspirationem potest admitti, sed non debet admitti externe ad partem affectam.

Purgantia sunt omittenda, venae-sectio ratione febris potest administrari, qua praemissa, sudorifera sunt adhibenda, ex *aq. flor. sambuc. rob. sambuci.* Externe oleosa, & pinguia, ut & repellentia sunt vitanda.

Auctor commendat quaedam: possunt etiam ea, quae in inflammatione adhiberi, sed tamen omissis oleis.

Pro cura prophylactica flor. sambuc. coquantur cum lacte, lacque horis matutinis assumatur.

Ster-

Stercus ovinum convenit propter sale, creta vulgaris pulverisata prodest, quia absorbet, ut & farina liquiritiae.

Mynsichtus habet pulverem, qui applicari potest cum charta emplastica coerulea: alii praeparant chartam cum cera, & ol. rosarum: sin haec non satisfaciant, adhibendum cataplasma ex foliis tussilagin. supra descriptum, sub titulo, inflammationes vulnerum.

DE OEDEMATE.

Oedema est tumor pituitosus, qui facile oritur in hydrope, & cachecticis: differt gradu saltem & quoad fluiditatem a tumore aquoso, facile oritur in pede.

SIGNA.

Sunt, color albus, si tangatur cedit digito, & fovea relinquitur.

CAVSSA.

Est humorum circulantium crassities, & restagnatio lymphae.

Discutientibus, humorique motum reconciliantibus; venae-sectio hic non indicatur, quia non adest plethora, vel nimius motus; venae-sectio hic potius noxam, nempe humoris obstructionem potest inferre.

Conveniunt purgantia, ex jalapa, agarico, sem. cartham. fol. senn. extr. panchym. extr. diacarthami & sudorifera. Respiciendum in purgantibus ad morbum praesentem, qui, si non fert purgantia, v.g. phthisis, debent omitti.

Quae in forma liquida exhibentur, fortius juvant: v.g. *lixivium e cineribus sarment. vicissim*: saepius calide imponitur aq. calc. vivae, suffimigium ex aceto, super laterem calescentem.

NB. Prosunt quoque sudorifera, ex. gr. decoctum lignorum, quod videri potest apud Scultetum: pag. 43.

℞. *Extr. diacarth.* drach. i. vel scrup. iv. solv. in vino adde *tart. vitriolati* gr. xii. *sirup. rosar. solut.* drach. iii. *aq. mirab.* drach. sem. misc. pro una dosi. Si fortius desideretur.

℞. *Gumm. gutt. correct.* gr. viii. vel xii. solv. in *aq. cinnamom.* adde *julep. rosar.* q. s.

DE SCIRRHO.

Scirrhus est tumor admodum durus, oritur ex pituita, acida, austera ejusmodi tumores facile oriuntur sub axillis, circa collum, in mammis, circa hypochondrium sinistrum.

INTERNE.

Conveniunt, quae habent vim volatilem, sal. viperar. volat. tinct. antimonii, spir. sal. armon. aromaticus.

EXTERNE.

Quae vim habent dissipandi, emolliendi, v.g. empl. diasulphuris Rulandi, quod malaxari potest cum ol. tartari, si tumores hi imprudenter tractentur, degenerant in gangraenam; hinc semper videndum, utrum possit emolliri.

Sunt, qui externis admiscent salia volatilia.

De tumore aquoso.

Tumor aquosus convenit cum Oedemate.

INTERNE.

Conveniunt purgantia, quae habet Auctor.

EXTERNE.

Cataplasma Auctoris; stercus columbinum convenit propter nitrum, prosunt epithemata ex nitro, sale armoniaco, & spir. vin. ut & *Willisii* empl. diasaponis.

DE HYDROCEPHALO.

Hydrocephalus est tumor aquosus capitis, curatu difficilis, si aliquoties cathartica fuerint adhibita, convenit spir. salis armoniaci; tinct. antimonii; *Timaeus*, curavit cataplasmate aliquo ex farinis: potest quoque applicari fomentum in forma sicca, ex cineribus: sem. milii, sem. carvi, & sale communi, quae intra linteum duplicatum imponuntur.

De

De Tumore flatulento.

Tumores flatulenti facile oriuntur in hypogastrio, conveniunt hic omnia quae adhiberi solent in colica, ex flatibus, empl. carminat. *Sylvii*, ung. carminativ. *Mynsicht*. ol. carminativum ejusdem.

De Atheromate, Steatomate, & Meliceride.

Tumores hi propria includuntur capsula: Atheroma, & Meliceris oriuntur in omnibus partibus: Steatoma in glandulis, post febrem quartanam: manibus possunt tractari.

Omnes difficile curantur, interne conveniunt discutientia, quae promovent sanguinis circulationis itum, & reditum, pro diversitate partium, diversa tumoribus his imponuntur nomina; externe conveniunt discutientia, sed si haec non sufficiant, confugiendum est ad cauterium potentiale: sed observandum hic, quod hoc in parte nervosa non habeat locum; vel exscindantur, hic autem observandum, ne largior haemorrhagia excitetur, primo incisio debet fieri usque ad pelliculam, ne materia excitetur, secundum longitudinem, pellicula debet liberari a cute, & carne, & postmodum extrahi, quod potest videri apud *Scultetum, & Tim.*

DE HERPETE.

Herpetes sunt tubercula parva, & quoniam flavescunt, accusatur bilis; interne conveniunt sanguinem purgantia, sudorifera, antimoniata, acidulae. Externe, saliva hominis jejuni, addito succo citri, vel rubigine ferri; pulvis cretae, cum lacte dulci, & addi potest nitrum.

Curantur etiam externe lamina plumbea Mercur. illita, & superimposita. *Iacob van Meckern* suppeditat alium modum curandi, nempe per fortiorem concussionem, semel vel bis superimposito cerato Vigonis.

De Scrophulis seu strumis.

Oriuntur potissimum circa collum, ab obstructione, & lympha crassa, & utplurimum sunt a mensibus suppressis, & partu difficili.

Externa remedia sunt duplicia, vel resolventia, vel exedentia: si sunt in parte musculosa, possunt exscindi, notari possunt unguent. Auctoris, ut & empl. ex ranis cum Mercurio, sale volat. armoniaco; ut & aliis, proficuum quoque est ol. lacertarum, cujus praeparationem vide apud Scultetum.

Interne, convenit electuarium ex pulv. lacertar. & melle, de quo horis matutinis per 40. dies capiat aeger magnitudinem nucis moschatae; vel pulv. sequens.

℞. *Pulv. contra strumas, Querc.* drach. iii. *arcan. duplic.* drach. ii. misc. fiat pulv. dosis quantum capit cuspis cultri, bis de die luna decrescente sumatur.

NB. Si strumae tendant ad suppurationem, curetur ung. Auctoris. Sunt, qui habent pro arcano, hoc: si strumae bis vel ter fricentur manu hominis mortui.

DE BUBONE.

Hic symptoma urgentissimum est dolor: externe conveniunt ol. vulgaria, scorpionum: bubo benignus est resolvendus, malignus vero suppurandus ut & Venereus, interne convenit decoctum lignorum.

DE CARBUNCULIS.

In his signa sunt: dolor exquisitissimus, rubedo in locis vicinis, postmodum supervenit nigredo, in locis excarnibus, ut carpo manus, regione cordis pars talis tractetur, ut pars ambusta, scilicet eschara est promovenda, ut decidat: eundem in finem facit empl. Auctoris, crusta separata, convenit ung. fuscum F. Wurzii, cui semper addenda est theriaca: venae-sectio nocet in carbunculo cum peste, sed sine peste convenit: ut & sudorifera, v. g. *diascord. bezoar. Orient. & Occident. tinct. bezoard.* frigida, ut sunt succus citri, &c. in peste admoveri debet ferrum ignitum & anthraci, & buboni; nihil enim infensius veneno pestilentiali, quam ignis.

DE CANCRO.

Cancer est tumor praeternaturalis, durus, cum distensione vasorum, sanguiferorum: estque vel exulceratus, vel non exulceratus: mammae facile eo corripiuntur, propter consensum inter uterum & mammas, hae, quum magis aëri exponuntur in lactatione, item, propter congeriem glandularum.

Cancer occultus mitius est tangendus manifesto, manifestus, sive exulceratus, non est attingendus: malum hocce curatu est difficillimum; ulceratus enim in virginibus annosis nunquam, in juvenculis vero admittit curationem. *Tim.* omnia habet remedia contra cancrum, epithema ex farina milii in cancro occulto optimum est remedium, sed quum tumor increscit, confugiendum ad operationem manualem, nempe cancer est exscindendus, sed & haec operatio est periculosa: calidiora, & exagitantia vitentur, ne acre illud volatile exagitetur: caro bubula in cancro occulto immitti solet, quia ea saturatur acidũ volatile, hinc Saturnina valde prosunt, ut empl. Saturninum; Auctor commendat quintam essentiam arsenici, sed quis eum imitetur. Interne primo conveniunt melanagoga, postea tinctur. antimonii. Tulpius in cancro ulcerato utitur sequenti pulvere.

℞. *Plumb. liquef.* q.v. add. *Mercur. viv. & Mercur. vit. tantillum.*

Sic omnia redigere potes in pulv. friabilem.

DE GANGRAENA.

Si gangraena fit a frigore, pars affecta fricetur nive, & aq. frigida, postmodum foveatur aqua, in qua theriaca, vel Mithridatium est solutum, vel imponatur fomentum Auctoris.

Si ex suffocatione caloris naturalis, ab obstructione, convenit aqua phagaedenica, supra descripta; si ex scorbuto, interne conveniunt omnia aromatica, externe ea remedia, quae Auctor habet, spir. antiscorbuticus, quo pars externe foveatur. Sequens admodum est efficax.

Saepius in morbis chronicis ex longo decubitu fit gangraena ossis coccygis. Vide Hild. obs. 3. cent. 1.

℞. *Spir. nasturt.* unc. ii. *salis* drach. ii. misc. imponatur externe calide.

Pars cadaverisata separanda a sana: si sedata gangraena reperiatur caries ossis, sequens adhibeatur.

℞. *Spir. vin.* unc. iii. *spir. vitriol.* ad acidit. f. mistur.

DE PARONYCHIA.

Hic urgentissimum est symptoma dolor; Auctor habet cataplasma ex lacte, dolore sedato fiat incisio, deinde admoveatur theriaca, cum spir. vin.

DE ANEVRISMATE.

Saepe talis tumor fit absque incisione; tuncque est instar ovi gallinacei cum pulsu simili, qui est in corde.

Abstinendum hic ab apertione, & suppuratione, quia propter haemorrhagiam curari non potest; adstringens, & repellens optimum est, hinc lamina plumbea, decoctum adstringens, & solutio vitrioli in tali casu optimo cum successu applicantur.

DE OPHTHALMIA.

Hic hirundines applicari debent vasis temporalibus, qui locus est optimus. Venae-sectio sub lingua convenit.

COL-

COLLEGIUM MEDICUM PRACTICUM,

Ad Casus Medicinales.

TIMAEI

LIBER I.

DE AFFECTIBUS CAPITIS.

CASUS I.

De Cephalalgia biliosa.

Torquatus de comitibus, Dux Guadagnuoli. Exercitus Imperatorii Campimarschallus Generalis, constitutionis calidae, & siccae, aetatis consistentis, variis corporis exercitiis deditus, cibisque dulcibus, aromaticis, & vino generoso gaudens, mense Iunio Anni MDCXXX. de dolore capitis mordaci, & pungente, absque notabili gravitatis sensu querebatur. Facies & oculi ad flavedinem quandam sive colorem citrinum tendebant, somnus erat brevior & interruptus, lingua sicca, & amaritudine infecta, pulsus frequens & velox, urina interdum tenuis & aquea, mox iterum tincta, & citrina.

RESOLUTIO.

Optima methodus est, si in explicatione alicujus affectus primo proponamus apparentias; & phaenomena ejus; cognitis enim illis facile caussam cognoscere possumus; cognita vero & inventa caussa alicujus morbi non erit adeo difficile simul contra illum invenire remedia. Quoniam vero Medicus ad aegrotum accersitus non semper phaenomena ex aegroto, vel adstantibus, qui sufficere putant si unum saltem indicent, expiscari potest, occasionem quaerat interrogandi, & inquirendi donec praesentium omnium phaenomenum, non advertentibus aliis, exactam consecutus sit notitiam.

Methodū hanc observavit Auctor noster etiam in praesenti casu primo de cephalalgia biliosa, in illo enim omnia phaenomena recēset, quibus positis non potuit aliter esse, quin Italus ille laboraverit cephalalgia biliosa; antequā vero resolutionē, & phaenomenū explicationē hujus affectus aggrediamur, pauca ex oeconomia animali praemittenda. Notū quod sanguis ex sinistro cordis ventriculo pro nutritione, & conservatione distribuatur per totum corpus, & quidem per duos ramos ascendentem, & descendentem: per ascendentem vehitur sanguis ad partes superiores; per

descendentem ad inferiores; de transporratione sanguinis per ramum ascendentem prae primis hic aliquid dicendum; quia vero non quilibet sanguis ita commode pervenire potest ad partes superiores, ejus constitutio diligentius rimanda. Secundum Aristoteles autem sanguis humor est non homogeneus id est cōstans particulis diversae figurae, magnitudinis, diversae soliditatis, &c. Verum si secundum recentiorum opinionem loqui velimus, aeque dicere possemus esse humorem homogeneum non ex ea ratione, quatenus sanguis constet particulis aequalibus; sed quatenus diversae hae particulae in unum conspirant motum, ac, non obstante tali diversitate, ordinariam illam circulationem seu sanguinis fluxum, & refluxum citra confusionem peragunt partesque ita uniunt; quum vero juxta naturae leges subtile prae crasso facile ad superiora ascendat, hinc etiam subtilior pars sanguinis, seu particulae sanguinis subtiliores, & summe agiles per ramum ascendentem facilius ascendunt, dum crassiores partes seu crassior sanguis naturaliter potius inferiora petit, subtilis ille sanguis in ramo ascendente infunditur arteriis carotidibus, & cervicalibus, utraeque in minutissimos distribuuntur surculos (plexus choroides dictos,) qui dum propagantur & explicantur per totum cerebrum etiam membranulis cerebrum cingentibus inseruntur, per quarum poros sanguis ille adductus quasi filtratur, relictis crassioribus particulis, quae vel in cerebri, & circumjacentium partium nutrimentum abeunt, vel tanquam a nutritione superfluae immediatae ex tubulis in vasa rejiciuntur, vel mediate anastomoses nempe venas intrant, quomodo ad cor redeunt. Quamdiu igitur sanguis legitime constitutus est & dicto modo versus superiora movetur, tamdiu etiam nemo laborat cephalalgia; quamprimum vero in sanguine particulae praedominantur crassiores, pituitosae, biliosae id est oleosae, & acres, ac cum sanguine versus caput rapiuntur, illae tanquam peregrinae invenientes minutissimos angustos, & improportionatos poros ac tubulos, dum illos ingredi non possunt, vi irruere conantes, molestiam circa fibras vellicant: & in hoc consistit vera ratio solutionis continui, unde dolor seu cephalalgia biliosa a sanguine nempe bilioso hoc est, constante ex partibus partim acribus partim oleosis, & tali cephalalgia Italum laborasse ex ante dictis constat, & ulterius per phaenomena in proposita nostra historia claret.

Ut igitur medice procedamus, recte praemittitur explicatio phaenomenum, inter quae est (1)

Dolor capitis. Quaer. an dolor ille sit symptoma an ipse morbus? ℞. quia immediate sequitur cōtinui solutionem, est symptoma, & quum Medici plerique symptomata dividant 1. in actionis laesae, 2. excretorum & retentorum, 3. qualitatis mutatae, merito dolor hic ad symptoma actionis laesae refertur; laeditur enim actio, nempe sensatio, id est motus quidam peregrinus, & improportionatus infertur partibus sensu donatis. Dolor est triplex: pungens seu mordax, distensivus & gravativus: distensivus oritur a flatibus, quia distendunt membranas: gravativus est ab humore crasso viscido, & glutinoso, qui pondere suo quasi premit, & dolorem excitat talem; sin vero particulae sint valde acres, rigidiores, inhaerent poris, pungunt & vellicant, unde dolor mordax & pungens, & quia noster Italus talem dolorem sensit, clarum est eum laborasse cephalalgia biliosa, id est in ipsius sanguine praedominium obtinuisse particulas acres.

(2) Absque notabili gravitatis sensu fuit dolor; ut fiat dolor gravativus requiritur humoris pondus, & soliditas, (id est, humor viscidus glutinosus) quia vero aegroti sanguis fuit repletus partibus tenuibus acribus & valde mobilibus, non potuit non inde oriri dolor pungitivus, & mordax, minime vero gravativus, particulae enim illae acres ulterius semper pergunt neque diu in aliqua parte haerēt, ut gravitatē talē inducere possint; hinc recte, Auctor noster dicit, abest gravitas ob tenuitatem bilis: constat autem bilis partibus quibusdam salinis, & quibusdam oleosis,

id

id est continet particulas quasdam, teneres & molliores quales reperiuntur in oleoso: quia autem oleosa simul volatilia sunt, & facile effervescentiam excitant, ideo illis adjunctae sunt partes quaedam duriores, & rigidiores, & hae facile talem dolorem pungitivum excitare possent, & istiusmodi particulis constat ignis, hinc si adjicimus sal, potentius urit.

(3) *Facies, & oculi ad flavedinem quandam seu colorem citrinum tendebant*: qualis sub cute humor, talis color ipsius cutis: sanguis quamdiu retinet legitimam suam dispositionem, & mistionem, tamdiu rubicundus manet: quando vero aliae ibi admiscentur particulae ita ut in eo praedominentur, alia fit textura, sicque alius color; hinc Hippocr. dicit, in homine amarum, & dulce, & alia sexcenta molestia non afficiunt, nempe quamdiu legitime manent mista in massa sanguinea: ast ubi horum secretum quidpiam fuerit, & conspicuum fit, tunc hominem molestia afficit, si igitur color est flavus, e. sanguis biliosus id est continet particulas biliosas, hoc est oleosas, & acres volatiles.

Quaer. hic, quare oculi, & facies prae aliis partibus colore tali citrino inficiantur? ℞. 1) Quia faciem & has partes prae aliis intuemur. 2) quia facies est pars vicina cerebro, & est pars capitis, caput autem est pars affecta: e. quam facile particulae acres propter vicinitatem isti parti communicari possunt. 3) quia oculi constant tunicis valde tenuibus: e. facile color humoris subjacentis transparare potest.

(4) *Somnus brevior, & interruptus.* Somnus est subsidentia pororum cerebri, vigiliae vero eorundem apertio; in somno enim spiritus aliquo modo sunt ligati, si cum sanguine ascendente partes tales acres ad cerebrum transportantur, subsidentes cerebri poros conantur aperire, apertosque servare, quod etiam propter duritiem, & rigiditatem suam ac cerebri mollitiem facile producere possunt; si enim illae particulae essent pituitosae minime possent. *A vaporibus acribus, & calidis somnus brevior est & interruptus*, dicit Auctor noster ita Veteres saepe ad explicandam alicujus morbi caussam morbificam confugiunt ad vapores, & exhalationes, sicque putant caput corpori esse instar alembici, ad quem vapores e corpore ascendant, ac per ejus poros eliminentur, quasi extra vasa ejusmodi exhalationes fieri, & per cranium tanquam durum, & constrictum os penetrare possent.

Credimus igitur quod illud quod defertur ad cerebrum, per arterias, debeat deferri, hinc quando istae particulae acres per arterias apportantur ad cerebrum, non possunt ibidem intrare poros improportionatos, sicque vi intrantes talem punctionem, & dolorem caussantur.

(5) *Lingua sicca, & amaritudine infecta*: omnes cibi qui assumuntur prae se ferre amaritudinem non vitio cibi, sed linguae, haec quia spongiosa, rara & multis arteriis praedita, facile imbibit particulas illas biliosas per arteriolas cum sanguine illinc allatas; hinc in omnibus morbis inspicienda lingua, quia saepissime ex lingua sanguinis diathesin cognoscere possumus: his particulis biliosis poris linguae seu musculi (est enim musculus) infusis, si particulae ciborum in ore dissolutae admiscentur, in illarum biliosarum poris quasi includuntur, ita ut nullum in fibrillis excitare possint motum, unde motus qui excitat gustum, fit solus a particulis biliosis, unde omnes cibi mentiuntur saporem amarum, accedente etiam vitio ipsius salivae; ex bilioso enim & depravato sanguine non potest non fieri saliva biliosa, & depravata, hinc depravatur etiam gustus.

(6) Pulsus frequens, & velox. Quo sanguis celerius agitatur eo celerior pulsus, hinc si sanguini oleosae particulae acres admiscentur, tunc vis augetur, semel autem motae particulae rigidae non facile ab aliis obviam fientibus obrui, & in motu suo sisti possunt, & quum sanguis constans particulis talibus rigidis, & acribus celerrime cordis perfluant thalamos, pulsus non potest non esse celerior.

(7) Urina modo tenuis, & aquea modo tincta, & citrina. Urinae colorem calo-

ris non esse caussam ex eo cognoscimus, quod interdum in morbis calidissimis pallida urina fit? oritur autem color urinae cum sero incoquuntur particulae lunae, & sulphureae. Urinae vero separatio fit in renibus, & quidem per praecipitationem mediante fermento, illud fermentum, si sanguis est corruptus, etiam facile corrumpitur, & quia in aegroto nostro sanguis est corruptus, hinc, dum acriores, & mobiliores partes sanguinis raptae sunt ad cerebrum, reliquae crassiores propter debile fermentum in renibus non potuerunt segregari; ideo cumulatae sunt in tubulis ejus quos obstruxerunt, unde urina fuit aquea & tenuis, dum fermentum istud iterum factum validum, ejecit simul partes salsas, & sulphureas, sicque iterum reddita fuit urina tincta, & citrina: alia ratio diversi coloris urinae haec esse potest, sanguis per arterias emulgentes ad renes adductus minutissimos ejus ingreditur anfractus seu tubulos, hinc quando sanguis pluribus constat partibus oleosis, facile tubulorum renum aliqualis obstructio produci potest; quoniam particulae oleosae valde sunt ramosae inaequales, & propter hanc irregularem figuram facile in renum cumulantur tubulis, iis inhaerent eosque obstruunt ac ulterius pergere non possunt, & propter hanc obstructionem urina redditur tenuis, & aquea; dum vero particulae aquosae, quae sunt flexiles ac omnibus poris se accommodare possunt, continuo tubulos illos permeant, transeundo semper quasdam ramosas, & tubulis instar sepis impactas secum ad vesicam ducunt, hinc brevi obstructio illa tollitur, unde urina non diu manet pallida, sed iterum fit citrina.

Si recensita phaenomena apparent, Medicus certus esse potest, quod dolor sit ex mordacitate bilis; cujuslibet autem morbi Medico cognita esse debent, ut semper aegroto dari possit ansa; hinc Medicus aegrotum dolore capitis laborantem accedens, statim ex eo quaerere debet, num dolor iste sit mordax seu gravativus, inspicere debet linguam, & oculos, saepe enim caussam morbi manifestare possunt, pulsum explorare, num placide dormiat vel inquietus sit, urinam etiam examinare debet, & his apparentibus certus esse potest adesse cephalalgiam biliosam. Explicatis apparentiarum caussis jam ad caussam ipsam.

Caussa autem duplex immediata seu proxima, & mediata (seu remota, procatarctica, & occasionalis.)

Caussa immediata est inter quam & morbum nihil intercedit, e. dolor est morbus, & solutio continui est caussa immediata, quia inter dolorem, & solutionem continui nihil intercedit: ubi enim dolor, ibi solutio continui, non vero est talis solutio aliqua qualis fit ab ense aliquo ut in vulnere, sed talis quae consistit saltem in improportionato motu filamentorum nerveorum meningum a particulis acribus, & improportionatis porulos minutissimos vi intrantibus. Willisius etiam doloris capitis proponit caussam tract. de anima brutor. pag. 146. eamque dicit esse distractionem spirituum animalium, per quam distractionem, & reliquae convellantur partes ut ita fiat sensatio molesta. Willis. sequitur Anton. le Grand. de caussa vera doloris capitis, dum agit; verum respõdetur; illam spirituum fugam esse potius productam a caussa morbifica, dum enim fit talium partium vellicatio spiritus ad talem explosionem invitantur; sic in epilepsia est talis spirituum explosio illorumque distractio, & tamen illam distractionem non sequitur dolor, dum in intemperie frigida, ubi spiritus non adeo sunt volatiles, sed quasi sepulti jacent, magnus dolor sentitur, ut in sequenti casu. Unde vero ille dolor? nemo dicet quod a spirituum tali distractione, & explosione, quum propter intemperiem pituitosam non sint apti ad illam instituendam, deberent enim esse volatiles.

Caussae mediatae referuntur vel ad naturales, non naturales, & praeternaturales: ad naturales caussas in hac historia refertur.

(1) Temperamentum: fuit enim constitutionis calidae, & siccae, ut Itali omnes esse solent propter regionem calidam: ibi enim terra calidissima est, hinc etiam mul-

multi serpentes reperiuntur; qui amant calida, & fervida, & quia sol copiose agit in corpora humidum consumitur, unde habent naturam siccam, & pori propter exsiccationem fiunt valde angusti, hinc in temperamento calido,& sicco quam facile praedominantur particulae oleosae, & acres.

(2) Regio: fuit Italus, e. magis proclivis ad intemperiem sanguinis biliosam, acrem, & fervidam.

(3) AEtas: fuit aetatis consistentis, quae incipit anno 35. & ad 48. secundum alios ad 50. extenditur, in hac aetate constitutis quoad nutritionem nihil recedere nihilque accedere putat; hinc dicitur aetas consistens, in qua sanguis facile contrahit intemperiem calidam seu biliosam, quum e contra in senectute facilem, frigidam, & pituitosam contrahamus intemperiem.

Caussae non naturales sunt 6. aër, cibus, & potus, &c. aër, corripitur tali dolore mense Jun. e. aër fuit calidissimus, qui relaxavit poros sicque sanguinis motum agitavit; hinc aestate febres ardentes sunt satis frequentes,& quia in aëre calido copiosa sit insensibilis transpiratio: massa enim valde agitatur e materia subtili, hinc sanguis fit acris, id est, partes volatiles dissipantur, acriores vero manent in massa sanguinis.

(2 Quoad cibum & potum: fuit usus cibis dulcibus aromaticis, quali autem vescimur cibo talem sanguinem habemus: si sumimus cibum calidum, sanguis fit calidus, si salsum, sanguis fit salsus, & serosus, aromatici auferunt bilem, quia constant sale volatili oleoso, dulcia facile fermentant, acidum & acre continent, hinc facile bilescunt, & ita acre in sanguine cumulant, (3 quoad motum & quietem: variis corporis exercitiis fuit deditus; in confectione salis observandum, ut 1. diu coquatur aqua salsa, 2. ut agitetur frequentius, quia per agitationem volatilis abeunt in auram, reliquae acres cohaerent,& sic fit sal, eo modo sanguis noster per varia corporis exercitia multum agitatur, ita & multae partes volatiles dissipentur, unde remanent rigidae, & acriores, sicque fit sanguis acris; accedit vinum generosum, in quo est sal quoddam volatile oleosum seu copiosum sulphur, quod bilem augere potest.

Antequam ad signa prognostica transitum faciamus, pauca adhuc de oeconomia animali ad meliorem explicationem, praemittenda. Debemus semper probe distinguere inter circulationem ipsius sanguinis per arterias, & venas; & inter humores circulantes, si illorum humor: circulationem qui nutriunt, quum non in omnibus locis observentur anastomoses, & venae semper tendebant ab angusto ad angustum, hinc non omnis sanguis qui per arterias ad omnes partes vehitur a venis potest recipi per anastomoses propter copiam, & celeriorem motum, sicque, plus sanguis advehitur, quam revehitur. Dicendum e. est, quod dum arteriae a sanguine estenduntur, & pori aperiuntur, internae particulae plurimae fluxiles egrediantur ex poris arteriarum in interstitia fibrarum seu tubulos partium solidarum, quales innumeri in solidis reperiuntur, & quales inveniunt poros tales adhaerent radicibus filamentorum; quia vero non omnes adhaerere possunt, superfluae ex tubulis in vasa lymphatica recipiuntur non amplius sub forma sanguinis sed lymphae (in nutritione enim sanguis varie mutatur) vasa autem lymphatica in itinere iterum conjunguntur cum venis, sicque fit humoris circulantis circulatio; quod autem ex tubulis sub forma lymphae in vasa lymphatica excipiatur probatur inde, dum observamus lymphae motum esse a circūferentia ad centrum, nunquam vero a centro ad circumferentiam, ut ex ligatura tumoris pedum probatur.

Prognost. recte dicit Auctor noster hunc affectum carere periculo, quia respondet aetati, temperamento, & regioni; est enim Italus, & consistentis aetatis, in qua aetate, & temperamento facile partes acres praedominantur.

Curatio: (1) humor ille acris qui est caussa solutionis continui, & consequentis do-

doloris, evacuandus. (2) Intemperies sanguinis acris alteranda; nam totus sanguis tali laborat intemperie acri, & sic totus esset evacuandus, e. saltem alterandus, & temperandus.

Quod attinet primam indicationem: notum varia esse purgantia, quaedam enim dicata sunt humori melācholico quaedam bili: quaedam pituitae, &c. Ast diversitas haec non quaerenda in qualitate aliqua occulta, sed in ipsa humorum diversa constitutione. E.g. bilis quia est valde volatilis, facile sequitur motum cujuslibet purgātis: pituita vero quum non ita mobilis requirit fortius purgans, &c. pro purgante in hoc casu ante omnia convenit rhabarbarum; notandum etiam hic error eorum, qui putant in omnibus capitis affectibus omnia remedia esse adhibenda in forma pilulari seu sicca, nulla vero in liquida, nam mera est superstitio; liquida enim citius, & facilius deduci possunt ad partem affectam longe dissitam, quia facile dissolvuntur, quum e contra sicca diuturnam, & longam requirant moram ad sui dissolutionem.

Humor itaque ille acris feliciter ejicitur per infusionē rhabarbari (ut Auctor noster innuit) ita videlicet si per noctem infunditur in aqua aliqua destillata, mane saltem parum coquitur, ne partes subtiles per coctionē abeant in auram, pro majori stimulo, & reclusione additur sal aliquod, ut vel sal tartari, vel crem. tartari, est enim instar clavis quod medicamenta reseret; idem est si sumitur sal absinth. betonic. vel aliud alkalisatum; habent enim eandem qualitatem, ex additione salis, quod rhabarb. melius reseretur, exinde probatur, quia aqua illa cui infunditur, accipit colorem rubicundum, (quod non fit si rhabarb. solum in aqua destillata infunditur absque sale) quod signum est rhabarb. radicaliter esse reclusum.

Infusionem talem rhabarbari invenies apud Mynsicht. sub forma decocti sennae cum rhabarb. quod valde tutum.

Fervor, & acrimonia sanguinis temperatur per aquosa, quo copiosior aqua eo minor acrimonia salis, & e contra quo minor copia eo major acrimonia; ita etiam si sanguis salsedine laborat, & abundat ac aquosa adhibentur, tum temperantur salia ut acrimonia non ita possit percipi; recte igitur Auctor noster in Julapio suo adhibuit aq. endiv. lactuc. cichor. quae sunt aquosa, & partium acrium motum retardant, addidit acida quaedam ut acet. sirup. granat. berber. illa enim praecipitando salia acria massae sanguinis intemperiem biliosam alterant ac temperant.

Somnus, qui ab exuviis massae sanguinis pungentibus interrumpitur, inducitur per medicamenta somnum conciliantia: talia sunt quae partim oleositate sua temperant acrimoniam, partim etiam frigida sunt, quae sistunt motum celeriorem partium sanguinis, quod praestant emulsiones ex seminibus, e.g. ℞. semin. 4. frigid. maj. ā̄ā̄. drach. i. praescribuntur autem semina, vel cum corticibus seu sine eis, si diuresis simul requiratur cum corticibus praescribenda; illae emulsiones autem habent quandam oleositatem (semina enim omnia sunt oleosa) qua corrigunt acrimoniam massae sanguinis sunt etiam frigida quia lente incidunt, hinc imbibent motum partium volatilium in massa sanguinis.

Externa applicantur praesertim si caussa haeret extra cranium, dictum fuit caput quidem esse partem affectam, verum non quoad omnes partes sed illas quae gaudent sensu exquisito, ut meninges, &c. hinc quaer. an cerebrum, & cerebellum etiam sint partes sensibiles? ℞. neg. constant enim filamentis valde mollibus, in quae nullus sensus seu dolor cadit, etiam ab ipsis nullus motus ad glandulam pinealem deferri potest; ulterius partes capitis sunt duplices internae, & externae, seu intra, & extra cranium sensiles intra cranium sunt duae meninges, pericranium, nervorum tunicae, &c.

Extra cranium etiam sunt variae; si igitur partes capitis externae afficiuntur, tuto adhibentur externa medicamenta ut in Auctore nostro. Verum peccavit Auctor

no-

noster dum in hoc casu adhibuit externa cephalica liquida; illa enim facile in poros, & per suturas in caput intrare cerebroque noxam inferre possunt, unde raro perveniendum ad liquida praesertim in tali cephalalgia pituitosa, & biliosa, stuporem enim ipsis spiritibus animalibus inducere possunt. Conveniunt tamen si in forma sicca applicantur ut ung. alabastrinum, quod etiam ab ipso Auctor nostro: valde depraedicatur, vel herbae siccae applicari possunt, &c.

Diaetam accurate describit Auctor noster: vitandum vinum, quia facile fermentat, & bilem auget.

C A S U S II.

De Cephalalgia pituitosa.

H I S T O R I A.

Regina Uxor Viri Nobilissimi Domini COSMI a SIMMERN, Aulici Caesarei, aetate sexagenaria, temperamenti humidi, & frigidi, tempore hyberno capitis dolorem contraxerat, cum sensu gravitatis, & tensione. Aderat & mentis quidam stupor, omniumque sensuum tarditas, & perpetua in somnum propensio, oculi intumescebant, per os, palatum & nares multum salivae, & pituitae subinde excernebatur: urina cruda, crassa & albicans: pulsus parvus, tardus, mollis & rarus. A tertia hora noctis usque ad nonam invalescebat dolor.

R E S O L U T I O.

Phaenomena, quibus apparentibus dicimus aliquem laborare cephalalgia pituitosa, sunt.

(1) Capitis dolor in specie sensus gravitas, & tensio quaedam: hic dolor est contrarius illi in cephalalgia biliosa. Quaer. igitur, unde & quomodo oriatur? ℞. sanguis, constans partibus crassis viscidis, & ad motum ineptis, ad cerebrum ascendens, dum intumescunt arteriae, infunditur in poros partium, imo in ipsos minutissimos meningum poros, & quum ibidē propter novum semper insequentem sanguinem partes illae viscidae cumulentur, & profundius in poros impellantur, fibras aliquomodo quoad situm mutant, membranas extendunt, unde dolor talis gravativus; inhaerent autem exuviae sanguinis poris partium intra, & extra cranium; quum vero materia morbifica non sit acris, dolor gravativus (non acutus) oritur, quasi pondus incumberet capiti.

Tensio indicat copiam materiae morbificae; ita enim augentur partes pituitosae ut valde extendant membranulas citra tamen corrosionem, hinc tensio illa non habet conjunctum exquisitum dolorem.

(2) Adest mentis quidem stupor: ob sanguinem valde crassum, & ad motum minime aptum, & quia ex sanguine crasso, & viscido crassi degenerantur spiritus animales, & in minori copia, hinc mentis stupor, quia quamvis anima imperet excursiones ad partes, propter visciditatem non sunt dispositi, ut illas perficere possint.

(3) *Sensuum tarditas*: quia ad sensus externos, & internos requiritur activitas spirituum ut nervos impleant, quo motus impressi ad cerebrum deferri possint, quum vero in intemperie massae sanguinis viscida spiritus sint pauci, & flaccidi, omnes motus fiunt tardiores; ex sanguine etiam debent fieri fermenta v.g. ventriculi, ex sanguine vero viscido, & crasso non potest non generari fermentum vitiosum ventriculi, & sic etiam actio ventriculi laeditur, a fermento tali viscido, & ad solvendum inepto dependent cruditates suae sanguini communicatae, augent intemperiem ejus viscidam; & sic fermentum vitiosum potest esse caussa auctae intem-

temperiei viscidae sanguinis, & vicissim intemperies sanguinis viscida potest esse caussa fermenti viscidi, & corrupti, unde caussa potest esse effectus, & effectus potest esse caussa. Spiritus quando sunt crassi laeditur etiam motus cordis, & fit segnior in hoc casu quum adfuerit spirituū paucitas, e sensuum tarditas, partes enim sufficientes inflari non possunt, quae motum impressum ad cerebrum deferre debent.

(4) Perpetua in somnum propensio, partim quia pori implentur ab humore pituitoso viscido, partim quia spiritus non sunt sufficientes, ut poros cerebri apertos servare, eosque inflare possent, quo motus ad cerebrum adferri possint.

(5) Oculi intumescunt, propter impeditam circulationem humorum circulantium, obstruunt enim tubulos, ut non possint excipi a vasis lymphaticis, & ad cor reduci, unde intumescentia.

(6) Per os, nares, palatum multum pituitae effluit, quia tanta est copia humoris pituitosi ut etiam ad glandulas salivales copiose transportetur, unde interdum si humor sit valde vitiosus, & glutinosus, oritur totalis obstructio narium, quod eo pejus est; sin vero adhuc fluxilis aliqualiter est, in palatum rejicitur.

(7) Urina cruda, crassa, alba &c. quia tanta est sanguinis intemperies viscida & crassa, ut non solum exuviae illae pituitosae ad partes superiores sed & ad renes copiosae amandentur, ac cum aliis partibus urinam constituentibus excernantur; quia vero in sanguine dominium obtinuere exuviae variae crudae, crassae, pituitosae, &c. hinc urina excreta modo fuit cruda, modo alba, modo crassa, &c.

Obj. Non semper in intemperie sanguinis viscida redditur urina cruda alba seu crassa, sed saepe tenuis valde. ℞. Tunc tubuli renum obstruuntur a materia glutinosa, unde partes remanent in corpore crassiores, tenuiores vero seu serum tenue profluit, & ejicitur, unde urina tenuis.

(8) Pulsus parvus mollis, & tardus: *parvus* est (1) quia spiritus animales in sufficiēti copia non influunt in cor ceu musculum, pauci enim ex crasso sanguine generantur, hinc etiam in tantum cor non movetur, & dilatatur. (2) Ipse sanguis non adeo opus est ad fermentandum hinc manet crassus, & tardiu movetur in arteriis.

Mollis est quia praedominantur in sanguine partes molliores, pituitosae, fluxiles.

Tardus, quia sanguis ille crassus, in arteriis non sufficienter movetur.

Rarus, quia partes in sanguine valde inaequaliter accenduntur.

(9) Ab hora tertia noctis ad 9. ingravescit dolor; Auctor noster addit rationem, sed minime ratio est, experientia enim hoc docuit, desideramus autem rationem quare tum temporis pituita moveatur?

Recentiores quia observarunt diversitatem motus humorum in corpore circa meridiem, noctem, diem, &c. dicunt has diversitates dependere ab alia materia subtili tum temporis influente, partim etiam a dispositione humoris quod uno tempore citius fermentant quam altero. Observamus autem pro diversitate influxus astralis diversas etiam tum in hominibus tum etiam brutis fieri alterationes. Gallus post meridiem noctis ad clamores irritatur: ratio quia sol appropinquans noctis frigus propellit, sicque aura illa subtilis novam in gallo alterationem efficit.

Caussa immediata est continui solutio seu tensio: dolor enim est vehemens, sed tensio saltem adest. Mediata proximior est humor pituitosus viscidus.

Mediatae causae sunt vel naturales vel nonnaturales, & praeter naturales: naturales sunt temperamentum humidum, & frigidum.

Nonnaturales, aër hybernus frigidus, is enim facile sanguinis motum sistit, insensibilem transpirationem impedit, unde crassae partes in sanguine cumulantur, & ipse incrassatur.

Progn. affectus curatu difficilis est, partim propter constitutionem ipsius subjecti

(quia

quia in aetate senili & nullae exuviae fuerunt in sanguine collectae: 2. propter constitutionem ambientis aëris, est enim in hyeme: hyeme etiam morbi frigidi difficulter curantur: hoc tempore dicit Hipp. aphor. 40. sect. 2. raucedines, & gravedines in valde senibus non coquuntur; coctio vero illa consistit in sanguinis fluxibilitate: in senibus vero quia coctio illa vel deficit, vel imbecillis est propter imbecillitatem fermentorum nempe ventriculi, & cordis, ergo humor crassus, & viscidus facile in illis augetur.

Curatio consistit in hoc, 1. obstructio tubulorum cerebri, & meningum reseranda est. 2. materia evacuanda: illa vero quum valde crassa, & glutinosa sit, non potest commode evacuari nisi reddatur fluxilis, & quia partes crassae cohaerent, debent divelli ut tandem iterum cum sanguine misceri ac per alvum e corpore eliminari possint.

Obstructio illa tollitur per medicamenta interna, & externa; interna quia longum iter expedire debent usque dum ad partem affectam cerebrum perveniant, debent ita esse constituta, ut non facile in motu impediri, sed integris viribus ad cerebrum pertingere possint: talia sunt quae partes habent valde rigidas duras, & mobiles, ut sunt communia illa ligna guajac. sassafras, rad. chinae, sarsaparill. cortices tamarisci fragini guajaci, &c. haec enim partes rigidas in se continent, quae non facile in suo motu ab aliis occurrentibus inflectuntur; tales rigidae, & durae partes cum sanguine ascendente ad cerebrum adductae, ac in tubulos membranarum cerebri infusae, rigiditate, & duritie sua humores incrassatos cohaerentes incidunt, attenuant, dissociant ac fluxiles reddunt, unde facile in venas refluere & e corpore eliminari possunt; hinc decoctum lignorum in omnibus affectibus frigidis, viscidis, ac pituitosis a Medicis valde recommendatur.

Ligna quum non debeant in fundi in aqua aliqua destillata, (sufficiẽs enim non est) substitui debet vinum, & addi sal aliquod alkalinum; addi possunt pro lubitu medicamenta alia amara, quae etiam constant partibus talibus, quae abradere possunt humores crassos, ut card. benedict. betonic. majoran., &c.

Adhibito decocto alterante purgans quoddam detur, quo pituita viscida jam diluta sanguini iterum infundi, & eliminari possit.

Externe conveniunt quae etiam vim habent attenuandi, incidendi ac deobstruendi; adhibentur vel in forma sicca vel liquida: sicca, ut in cucupha, qualia sunt aromatica, quae in pulverem crassum scil. rediguntur, & inter lintea duplicata constituuntur: illa aromatica constant sale quodam volatili, unde per poros caput intrare ac in tubulis obstructionem tollere, & quia valde penetrantes sunt ac partes acres habeant, humorem in tubulis crassum resolvere, & excutere possunt.

Auctor noster commendat destillatum ex ligno sassafras, loco hujus substitui possunt olea succini, lavendulae, anthos & cephalica alia; habent enim vim penetrãtem haec olea propter volatilitatem, hinc etiam facile sese poris insinuare, & humorem resolvere valent.

Tandem harum viscidarum exuviarum seu sanguinis pituitosi regeneratio est impedienda, optime hoc fieri potest, si habeamus rationem fermentorum praeprimis in ventriculo, intestino duodeno, etiam in corde, &c.

CASUS III.

De Cephalaea scorbutica.

Vitiosae illae effervescentiae, quae in scorbuticis deprehenduntur, oriuntur ex conflictu salium vitiosorum in massa sanguinis: ex conflictu illo tandem in-

coagulum mutantur, in quas partes istud coagulum defertur; in illis cruciantes dolores oriuntur, qui vocantur dolores scorbutici; hinc etiam si cum sanguine coagulum istud seu salia coagulata deferuntur ad cerebrum, & membranularum seu meningum poros angustissimos ingrediuntur, ita iis infiguntur, ut etiam vix ab aliquo medicamento expelli possint, unde vehementissimus, & incurabilis fere oritur dolor capitis scorbuticus, ut ex sequenti historia apparet.

H I S T O R I A.

Honestissima Foemina, Vrsula Kundenreichia, Dom. Melchioris civis, & mercatoris Colbergensis p.m. vidua, constitutionis quidem calidae, & siccae, multis tamen defluxionibus obnoxia, anno aetatis septuagesimo tertio. Sub initium autumni in vehementissimum capitis dolorem incidit cum vigiliis contumacissimis, difficili respiratione & cordis angustia ac palpitatione. Facies pallida erat vel potius livida: pulsus parvus, debilis & inaequalis; urinae variae, interdum albae & crassae, interdum rubrae, turbidae, cum sedimento farinae laterum non absimili: supervenit tumor post aurem sinistram, qui quum discuti non posset, convenientibus remediis emollitus, & apertus est. Profluit materia tenuis, serosa ex flavo nigricans qualis ichor ab atra bile esse solet, sed nullo cum levamine; saevientibus namque in miseram absque ulla remissione doloribus atrocissimis, tandem e vita decessit.

Quaer. an illi qui sunt constitutionis calidae, & siccae etiam obnoxii esse possint defluxionibus: videtur enim contra naturam esse, quum in defluxionibus magna praesupponatur humiditas? ℞. Observamus illos homines qui sunt rarioris texturae & calidioris naturae etiam obnoxios fieri defluxionibus; illa siccitas vero non est a defectu seri, sed a sanguine acri, & quia laborant tali intemperie acri etiam corpus nutriri non potest; ideo dicimus quod in calidis, & siccis naturis non fiat defluxio talis, qualis ab humore pituitoso, sed quoniam sanguis acris seu salia coagulata modo in hanc, modo in aliam ruunt partem, & dolorem inferunt, vocamus defluxiones; hinc etiam probe distinguendum inter dolores qui fiunt ab humore pituitoso, & dolores scorbuticos; illi non ita sunt vehementes, & corrodentes, sed gravativi, interdum nulli, hi vero scorbutici ut ardor, dolor & calor sunt vehementissimi sicque hi hoc modo obnoxii sunt defluxionibus, qui nempe laborant intemperie acri, talis enim sanguis facile effervescit, ebullit & nunc in hanc nunc in aliam partem ruit. Auctor hunc capitis dolorem vel scorbuticum propter peculiaria symptomata quae in hoc dolore, non vero etiam in aliis capitis doloribus observantur, hic enim dolor a salibus scorbuticis valde acribus ortum habet.

Adsunt enim 1) vigiliae contumacissimae: salia enim non permittunt ut pori cerebri subsideant, sed semper vellicant, unde spiritus semper turbantur, & accurrunt.

(2) Difficilis respiratio: quod symptoma in scorbuticis communissimum est, ad respirationem requiritur legitima dispositio musculorum abdominis, quando vero musculi abdominis referti sunt istiusmodi salibus scorbuticis, (ut in scorbuto) cum difficultate attollunt, & sic difficultas oritur respirandi; altera caussa, quando ipsi pulmones obstructi sunt: quo ad cellulas vel nervulos, a materia quadam viscida, & crassa, aër ingrediens propter obstructionem non potest sufficienter poros intrare, & cellulas omnes inflare ac permeare, unde etiam oritur difficilis respiratio in scorbuto; tertia caussa, quia sanguis in scorbuticis a motu saltem levissimo facillime effervescit, hinc si celerrime a corde in pulmones effunditur, pulmonesque non sint recte dispositi, sed obstructi, sanguis restagnat, quia ipsi obex ponitur, quod saepissime experiuntur illi qui scalam ascendunt.

(3) *Cordis angustia, & palpitatio*: cordis angustia oritur a restagnatione sanguinis circa pulmones, & propter sanguinem acrem fibrae, & nervuli cordis irritantur,

tur, & quia spiritus ad irritationem talem accurrunt, laeditur motus cordis, sicque oritur palpitatio cordis.

(4) Facies pallida, & livida propter insufficientem sanguinis, & humorum circulantium motum, unde sanguis ubique fere restagnans redditur impurus.

(5) *Pulsus parvus:* ex intemperie sanguinis, ille enim si praeter acrimoniam accipit visciditatem ut in scorbuto fit, tunc in corde aequaliter non potest accendi, unde pulsus parvus, & inaequalis: quum vero ex illo sanguine pauci generentur spiritus, oritur pulsus debilitas.

(6) Urina modo alba, crassa, modo rubra, &c.

Quaer. unde recrementa illa quae in urina conspiciuntur? ℞. a vitio effervescentiae in intestino duodeno, illius effectio est segregare humorem alibilem ab excrementitio, quod etiam fit si duo humores bilis, & succus pancreaticus rite manent dispositi: quando vero labem contraxerunt tunc faeces manent immistae, quae tunc cum sero partim ad vesicam transportantur, hinc pro diversitate admistorum urina modo alba, modo rubra, &c.

Quia vero sanguis laborat intemperie acri, facile hi humores seu fermenta labem contrahere possunt, quia ex tali sanguine acriori, & corrupto generantur.

(7) Alvus sicca, & obstructa: quia illa effervescentia in intestino duodeno non recte fit propter nimiam visciditatem, & aciditatem succi pancreatici; acida enim coagulant, unde scorbutici, & melancholici fere semper habent alvum tardiorem; exsiccantur enim & indurescunt faeces propter visciditatem, & aciditatem succi pancreatici.

(8) Maculae apparent: videmus quod guttula alicujus humoris acris si incidat in laminam, corrosionem & maculam producat; eodem modo sanguinis exuviae acres in scorbuticis corrodunt vasa capillaria; hinc ex vasis a sanguine secretae ac in cutem suffusae tales maculas producunt, & pro varietate corrupti sanguinis variant etiam macularum colores, hinc aliae sunt lividae aliae rubrae, &c. saepius a tergo sequentes exuviae secum ducunt exuvias illas cuti inhaerentes, unde interdum evanescunt: dum vero de novo aliae extra vasa instillantur, iterum apparent.

(9) Supervenit tumor ad aurem: is dum apparuit spem fecit reconvalescentiae, sed frustra, non enim fuit criticus sed symptomaticus, ac indicavit insignem copiam humoris morbifici, prodiit enim nullo cum levamine, dolor etiam aperto tumore non remisit.

(10) Humor qui effluxit fuit ichor volatilis & sic conclusum, quod partes activae subtiliores sanguinis ejectae fuerint relictis crassioribus, & vappidis, unde facile potuit sphacelus accidere; omnes enim scorbutici moriuntur sphacelo: sanguis enim fit quasi mortuus, & vappidus propter defectum partium activarum, quae fermentationem illam ordinariam blandam debebant continuare, quae cessat. Et hae sunt caussae apparentiarum, quibus praesentibus certo concludere possumus, adesse cephalaeam capitis scorbuticam.

Prognosis: curatu difficilis est propter sequentes rationes: 1. propter aetatem, in senibus enim curationes semper difficilius istituuntur: 2) afficitur pars nobilis, & quidem sine remissione doloris: 3) propter symptomatum congeriem, quo enim plura gravia symptomata adsunt, eo difficilior curatio; facultas vitalis, & animalis laeditur. Animalis: adsunt vigiliae per quas spiritus valde consumuntur, dolor (refertur enim ad sensum & facultatem animalem) vehemens; vitalis: adest difficilis respiratio, pulsus parvus, debilis &c. urina modo alba modo rubra, &c. alvus obstructa, quae tamen ad naturalem facultatem alias referuntur. Ergo tum liquor animalis tum vitalis afflicti fuerunt.

Caussa procatarctica fuit dispositio calida, & sicca, accidit tempus autumnale, autumno autem potissimum scorbutus exacerbatur, catarrhi, raucedines, notante Hippocrate valde communes sunt.

Curatio: methodice Auctor noster aggressus est curationem. Evacuatio duplex est, universalis & particularis, semper universalis praecedat particulari, quod Auctor noster observavit, dum in curatione praemisit enema, praeprimis quia alvus etiam fuit obstructa; quo diutius enim durat alvi obstructio, eo magis caput laeditur.

Post enema adhibēdum esset purgans; verum quum humor scorbuticus, praesertim quum abundat aciditate, nulli cedat medicamento purganti, & sanguis melancholicorum, & scorbuticorum ita dispositus sit, ut a levissimo purgante fermentet, & ebulliat, & patientes gravissima incurrant symptomata, unde Medicus accusatur, quum tamen culpa non sit in Medico, sed humore scorbutico plus justo acido; ergo Auctor noster recte praemisit aliquod praeparans, ut nimirum viscididitas, & aciditas humorum infringatur, partesque oleosae, & activae, quo circulatio fieri possit, reddantur & restituantur. Praeparans tale fuit lene ex decocto laxativo, & quidem recte: abstinendum enim a scammoneatis, diagryd. resinis, helleboro: substitui vero debent apozemata seu decocta ex levioribus purgantibus, & humidioribus praeparata.

Praemissis his ad symptoma urgentissimum respiciendum, nempe vigilias, quod etiam Auctor noster facit? NB. licet dolores non cedant adhibitis, tamen non ita facile ad opium confugiendum est, quia enim per vigilias spiritus consumti sunt, opium reliquos, qui tamen pauci, plane extinguere potest. Ergo nunquā opium adhibendum, nisi vires adhuc sint fortes. Denique quia etiam cerebri capitis, & cordis fuit habenda ratio, recte Auctor noster adhibuit cephalica, & corroborantia. Sicque fecit suum officium, nihilque eorum omisit, quae in naturae, & artis potestate sita sunt: quia vero aegrotae sanguis valde fuit corruptus, extincta est.

C A S U S IV.

De Hemicrania.

EST vehemens dolor qui dimidiam capitis partem affligit. Quaer quomodo hoc possit fieri, quod interdum una pars prae alia laboret? quomodo interdum in capite sinistra pars prae dextra dolore afficiatur, interdum vero dextra relicta sinistra, ut in hac historia, quasi limites positi essent ipsi dolori? Resp. si cum sanguine ascendente humores alii vitiosi per arteriolas carotides, & cervicales ad cerebrum ducuntur, per has vel illas arterias seu ramos tendunt ad hanc vel illam partem: arteriae vero tum carotides, tum cervicales, in quibus humor vitiosus advehitur, in internos distributae sunt ramulos, in quibus jam praesens vitiosus humor faciliorem abitum, & convenientiores poros invenit, facilius etiam illos ingreditur, seu jam tendant ad partem sinistram seu dextram; tales pori vero successive fiunt, & facti sunt.

Observamus enim quod hemicrania non una vice inducatur sed successive, praecedit enim dolor totius capitis vagabundus per intervalla affligens, donec ita sensim pori arteriolarum ad certam partem tendentium adaptantur, in quos subinde humor morbificus ad hanc vel illam partem ruere possit: & hoc modo hemicrania dextra in aegra nostra fuit inducta.

H I S T O R I A.

MArgaretha Bondin, illustrissimi Baronis Nicolai Gubernatoris Halmstadensis in Suecia conjux, calidioris temperamenti, & in flore aetatis constituta, per circuitus vehementi capitis dolore afficiebatur in dextra potissimum parte: durabant saepe immanissimi cruciatus per integrum diem, a cerebro ad oculi dextri radicem pertin-

tingentes, tanta cum saevitia, ut nec lucem tolerare, nec somnum capere posset, quin & levi tactu exasperabatur malum, ut nec manum ferret, nec pectinem.

EXPLICATIO PHAENOMENUM.

Adest (1) dolor acutus, quia partes membranosae afficiuntur: (2) dolor tendit ad oculi dextri radicem, quia habent eandem substantiam, membrana enim quam habet globus oculi, originem habet a meningibus crassa, & tenui; quum vero humor tendat ad dextram partem, etiam dolor ad dextri oculi radicem percipitur.

(3) Auctor noster a contactu exacerbatur, propter mobilitatem salium.

(4) Lucem non fert aegra propter motum, qui facile exagitat humores vitiosos; a lumine enim agitati spiritus simul salia illa volatilia peccantia exagitant.

(5) Somnus nullus: propter continuam illam a salibus acribus volatilibus vellicationem, quae poros cerebri non permittit subsidere.

Caussa hemicraniae est humor quidam acris fluxilis simul, qui facile in partem capitis infundi potest; hinc etiam curatio respicit sanguinem fervidiorem.

Quaer. an venae-sectio recta instituta sit aegrae? ℞. affirmative, & quidem summo cum commodo, quia fuit in flore aetatis constituta. Venae-sectio enim fervorem, & calorem massae sanguinis refrigerat, & temperat, humorumque raptum ad caput impedit, &c.

Recte Auctor noster post lene purgans adhibuit sudoriferum aliquod, quia salia sunt valde volatilia, ut etiam a levissimo motu sudoriferi alicujus possint expelli, & illud eo magis, quod ipsa jam tendant ad circumferentiam. Reliqua quae Auctor noster praescripsit, potius respiciunt ipsum fervorem, & intemperiem massae sanguinis calidam & acrem. Et quia dolor in hoc casu fuit urgentissimum symptoma, recte Auctor noster anodyna adhibuit, inter alia etiam emplastrum ex verbena: Forestus tantam huic herbae in capitis doloribus adscribit vim, ut etiam sub pulvinari posita capitis dolorem arcere dicat. Optime Auctor noster adhibuit fermentum, in illo enim aciditas quaedam est, mediante qua salia volatilia acria in massa sanguinis praecipitat, eamque ita refrigerat, & temperat.

CASUS V.

De dolore Capitis ab ebrietate.

HISTORIA.

Magister quidam Equitum, cujus nomini honoris gratia parco, homo intemperans, gurges atque belluo, fruges consumere natus, quum solenni bibulorum festo, quod baccanalia vulgus vocat, vino generoso largius se invitasset, in capitis dolorem incidit, adeo vehementem, ut Cyclopes in cerebrum migrasse putaret, diesque noctesque insomnes duceret, non sine magna mentis anxietate, & perturbatione.

RESOLUTIO.

Hic dolor oritur a sanguinis motu perturbato qui praecessit; in vino enim acidum quoddam volatile latet, quod communicatum sangnini facile effervescentiam instituit: per illam autem effervescentiam crassiores quaedam partes ad cerebrum raptae quum sint acidae, facile cum spirit. animalibus, qui alkalinae naturae sunt similem effervescentiam in cerebro incipiunt, (omne enim alkali cum acido fermentat) unde laetitia, hilaritas in ebriis; quum etiam haec fermentatio seu pugna inter acidum, & alkali in cerebro non ita diu subsistere possit, spiritus tandem coagulantur ab acido, ita ut non amplius hilaritas sed subsequenter profundus sopor in ebrio deprehendatur, imo saepe mors, uti a variis Auctoribus varia notantur exempla.

Hinc

Hinc etiam curatio consistit in acidi mitigatione, & spirituum animalium restauratione, quod fit si acidum in cerebro tollatur, fermenta viscerum restituantur, hinc stomachica valde conveniunt accedente aliquo remedio, quod simul fervorem massae sanguinis alteret, & temperet.

Quod vero ebrietas ab acido aliquo volatili inducatur; probatur a juvantibus; omnia enim illa quae destruunt acidum volatile vim habent ebrietatem arcendi, & retardandi, unde laudantur amygdalae amarae (1) quia oleositate qua gaudent acidum illud volatile destruunt, & quasi ligant. (2) quia sunt diureticae, hinc humorem ingurgitatum ad vesicam ducunt, & cum urina educunt, & hoc si non fiat facile iste humor ad cerebrum rapitur; ob hanc rationem illa vina quae aliqualem vim diureticam habent non tam facile ebrietatem inducere possunt. Quod autem vino acidum volatile insit, probatur a spiritu vini, qui nil aliud est, quam acidum vini a phlegmate solutum, & ideo spirit. vini facile ebrietatem caussatur: spir. vini si miscetur cum alkali aliquo tūc facile coagulatur: si spir. vini affunditur oleo tartari, vel alii fixo alkalino, & abstrahantur simul, tum manet quidem spiritus volatilis, sed deperdidit acidum volatile, quod ita probatur, quia sal tartari gravius est factum, ex qua ponderositate concludere possumus aliquid de spir. vini recessisse, salique tartari accessisse.

Inter alia medicamenta, quae arcent ebrietatem etiam sal volatile c.c. est. Spiritus sal armoniaci praeprimis potentissimam vim habet acidum volatile infringendi, & obtundendi; hinc inter bibendum inditur vino ad gut. x. xv. ad xx. ubi egregiam habet vim ebrietatem retardandi, ita ut etiam a quibusdam vocetur spiritus a Saxon.

Et quia omnia oleosa acidum vini inebriativum corrigunt, ideo in ebrietate emulsiones adhibentur, ut emulsio amygd. oleositate enim quam habent emulsiones, acidum vini obtundunt. Quamvis etiam ipse spir. vini aliquid oleosum contineat, quod sic probatur. Aqua fortis externe etiam saltem exhibita atrocissimā infert corrosionem, & dolorem propter acidum causticum quod habet. Sin vero spir. vini, & aq. fortis invicem miscentur anatice, & cohobantur, tum aciditas caustica ab oleo spir. vini corrigitur ita, ut etiam contra multos affectus tuto intra corpus assumi possit.

CASUS VI.

De Phrenitide.

Quamdiu sanguis in legitima sua mistura, & motu quoad partes illum constituentes conservatur, tamdiu nulli sanguinis oriuntur morbi, actionesque vitales manent integrae: quamprimum vero ratione misturae ac motus mutantur, non pauci oriuntur morbi, actionesque vitales non parum etiam mutantur. Idem possumus dicere de spiritibus, qui constant partibus oleosis, acribus, & aquosis, quamdiu hae illas legitime tēperant, harmonice conveniunt, & in unum eundemque motum conspirant, tamdiu etiam spiritus animales non perturbantur, neque animales actiones mutantur: quamprimum vero in spiritu praedominantur praeter naturā acres partes, statim mistura turbatur, motus laeditur, ac consequēter laeduntur actiones animales. Illa autem perturbatio spirituum provenire potest vel ex sāguine aliisque humoribus, vel ab aliquo extraneo seu extrinsecus accedente. Ex ipso sanguine, quod videmus in paroxysmis febrilibus imprimis autē in ebriis, ubi saepius cum sanguine tales heterogeneae partes, ad cerebrū translatae ac cum spiritibus mistae, misturā atque motum illorum varie laedunt: & quemadmodū a sanguinis laesa mistura, & perverso motu dependere dicimus varias febriles effervescen-

vescentias, & ebullitiones; sic etiam a laeso spirituum motu eorundemque mistura, varia deliria, variae incalescentiae, incensiones ac diversae perceptiones dependere possũt; in ebriis propter multas heterogeneas partes communicatas spiritibus animalibus confuse in cerebro movetur, ita ut tumultuoso impetu incidant, & impellantur in glandulam pinealem, quae ideo in nullo certo motu conservatur, sed hinc inde fluctuans occasionem menti praebet, ut varie circa actiones animales erret, variasque perceptiones habeat; anima enim judicat secundum motus allatos. Ast in perturbatione spirituum animalium nulli certi ordinarii adferuntur motus. Ergo & nullae ordinariae cogitationes, & perceptiones oriuntur.

A caussa extranea, & mistura spirituum animalium laedi possunt, nempe a certa aliqua materia subtili; observamus enim quod saepe diebus canicularibus in canibus spiritus ita turbentur, atque in motu laedantur, ut etiam in rabiem adigantur, obviosque summa cum ferocia invadãt, a nulla alia caussa, quam certa aliqua materia subtili tum temporis influente, motumque spirituum turbante; id quod etiam certum argumentũ esse potest, bruta non opus habere peculiari sic dicta forma substantiali, si sola illa materia subtilis in canibus rabidis tales turbationes caussare, eosque ita disponere potest ut ignis & aqua non reformident.

Observandum porro est, spiritus non semper in ipso cerebro perturbari, saepe enim illa perturbatio fit & incipit in parte aliqua etiam a cerebro longe remota, & postmodum continuatur, uti observare licet in affectibus hystericis, & hypochondriacis, ubi in nervis circa uterum, & hypochondria spiritus turbantur, qui ad cerebrum delati similem turbationem spiritibus in cerebro hospitantibus incutiunt, & ita in ordine mutantur ut delirium oriatur. Ex dictis itaque patet, quomodo a materia subtili induci possit phrenitis. Nunc ad ipsam historiam, ubi delirii istius phrenitici principalis caussa fuit materia subtilis sub cane influens.

H I S T O R I A.

Joannes Bulgrin, Filius magnifici, & excellentissimi Viri Domini Andreae Bulgrin, illustrissimi Principis Pomeraniae in Episcopatu Caminensi Cancellarii, sub caniculam anni MDCXXVIII. nullo alio praecedente morbo, vigiliis contumacibus febre continua, & delirio perpetuo detinebatur, facies saturato rubore conspiciebatur suffusa, oculi torvi, modo fixi, modo vagantes, vociferabatur, e lecto interdum prosiliens adstantes impetebat: interrogatus respondebat cum iracundia, dictorum gestorumque omnium immemor.

R E S O L U T I O.

Ut a materia subtili phrenitis induci possit, requiritur certa spirituum dispositio, quae quum non in omnibus sit una eademque, etiam unus prae altero citius vel rarius phrenitide corripitur; qui enim sanguinem, & spiritus habet valde crassos tam facile ad tales excãdescentias irritari non possunt, ut in senibus: juvenes vero quum habeant sanguinẽ calidiorem, & fervidiorem, facilius phrenitici fiunt; quia spiritus illorum ita dispositi sunt, ut facile in talem excandescentiam a materia subtili adigi possint. & haec est ratio quare juvenes frequentius, rarius vero senes phrenitide corripiantur, & quare enim inter ipsos juvenes unus prae altero tali morbo laboret: hinc etiam non omnes canes rabidi fiunt sed multi, quia non omnes similem sanguinem, & spirituum animalium habent dispositionem.

Phaenomena: plures dantur delirii species quaedam est sine febre, sed cum furore, & dicitur mania: quaedam est sine febre, & furore, sed cum timore, & tristitia, diciturque melancholia: quaedem est cum febre continua, & furore, & tunc phrenitis est. In praesenti casu igitur quum delirium sit cum febre, & furore, recte ab Auctore nostro phrenitis dicitur. Rationem formalem, & caussam immediatam gravissimi hujus affectus dicunt esse inflammationem membranarum cerebri. Quaeritur, quomodo inflammatio ista fieri possit in partibus membranosis? ℞. a sanguine

ne bilioso, is tanquam summe mobilis e vasis suis effusus ingreditur porulos membranarum ibique putrescit, & accenditur, accensus accendit spiritus, unde delirium, & quando cum sanguine refluo cordi communicatur, simul febris oritur: verum si sanguis effusus ita putresceret, & accenderetur, multi phrenitidem producere deberent morbi, praeprimis vehemens dolor capitis, quod tamen non fit, quum phrenitis ex improviso inducatur. Dicimus igitur, quod quidem phrenitis interdum ab inflammatione tali cerebri oriri soleat, talis autem inflammatio aliter fit ac veteres explicant. Potius oritur quoties corpuscula triangularia incidunt in poros rotundos, & tunc quilibet porus rotundus tria juxta sese relinquit spatia, propter trinam superficiem, ad replenda illa spatia relictam, & impediendum vacuum, materia subtilis copiosius influit, partes sive humores illos obstruentes valde commovet, qui commoti dum pergere possunt, valde turbantur, sicque inflammatio oritur.

Obj. si inflãmatio oritur a certo materiae subtilis influxu, quare saltem membranulae in cerebro inflammantur, & non simul aliae partes extra cranium, antequam enim ad internas, & in specie ad membranulas materia subtilis perveniat, prius externas permeare debet. Quaerit. ergo quare hae non potius inflammentur. ℞. Fulmen destruit ensem illaesa vagina, quia in vagina reperit poros convenientes, quos libere permeare potest: in ense vero dum offendit poros irregulares propter resistentiam eorum, ejus texturam destruit. Ita & materia subtilis quia in partibus extra cranium offendit satis convenientes poros, sine turba illos permeat: in membranulis vero internis quum portiones poris inhaerentes obstent, talem turbam & agitationem subsequentemque inflammationem caussat. Ergo inflammatio in aliqua parte oritur, quoties pori in tantum obstruuntur, ut materia subtilis cum impetu influat, partesque valde moveat, unde major ebullitio, & major calor.

Non tamen hic putandum, quod phrenitis semper oriatur ab inflãmatione membranae cerebri, sed saepe esse symptoma quod phrenitidem comitatur. Hinc dicimus cum celeberrimo Willisio, causã phrenitidis fere semper esse perversum spirituum animalium motum, quatenus in confusionem adiguntur, ac eorum textura mutatur; in statu enim naturali spiritus influunt ordine certo, in praeter naturam vero tumultuarie, unde & tam insignes in phantasia, & sensibus internis deprehenduntur mutationes.

(1) *Adest febris continua*: propter spirituum animalium misturam laesam, eorundemque perversum motum, quia enim in cerebro partes valde ebulliunt, quaedam cum sanguine ad cor revehuntur ibique simul misturam sanguinis mutant, unde effervescẽtia, & ebullitio oritur: quum autẽ continuo tales ebullientes partes sanguini suppeditentur, febris est continua; accedit & dispositio ipsius sanguinis in aetate juvenili, quae valde biliosa est, ac quam facile ebullire potest. Auctor noster habet rationem quae insufficiens est, non enim explicat quomodo in corde fiat illa effervescentia.

(2) *Facies rubet*, praesertim circa genas propter copiam salium volatilium, illa enim quum abundent in sanguine phreniticorum, augent colorem sanguinis purpureum; observamus enim in sanguine per venae-sectionem evacuato, ab injecto sale aliquo volatili, colorem rubicũdum valde augeri; in arteficialibus si elixir. propriet. paretur cum mẽstruo quodam, quod non sit acidum, observamus inde extrahi liquorem quendam rubicundum; huic si additur sal aliquod volatilis ac per aliquot dies in loco calido iterum digeritur; videmus tincturam illam quoad rubedinem valde fuisse auctam a sale volatili, sic & quia in phrenitide sanguis valde ebullit & facies rubet, concludere possumus provenire a copia salium volatilium.

(3) *Oculi torvi*: ob nimium spirituum animalium affluxum, ac inde dependentem nimiam fibrarum inflationem.

(4) Modo vagantur, modo subsistunt: prout spiritus animales ira excandescentes nunc in hanc nunc in illã magis sive minus determinantur partẽ, saepius copiose

ex-

excurrunt ad oculos unde vagantur, modo pauci unde subsistunt, modo ad artus unde variae gesticulationes, &c.

(5) Vociferatur, omniaque cum contentione &c. prout enim spiritus incidunt in glandulam pineale ita & fiunt perceptiones in mēte; in vertigine spiritus in gyrū agitati eo modo incidunt in glandulam pinealē unde mens putat omnia objecta in gyrū agi; in phrenitide cum adsit magna spirituū excandescentia, varie & confuse in cerebro moventur, variosque ac inordinatos motus imprimunt, unde mens non potest nō cōfuse judicare nec errores suos cognoscere. Quod mens judicet juxta motus impressos ex hoc etiā potest probari, dum percipimus interdū in somno varios dolores aequales illis ab ense productis, ratio, quia tunc spiritus in glandula pineali talem caussant motum, qualem alias ensis produceret.

Riverius movet controversiam, num ratiocinatio cum phantasia laedatur in vertigine? Id quidem negat dicens, si hoc esset, vertiginosi putarent objecta vere in gyrum verti, quod tamen non fit; agnoscunt enim imaginationis errorem, pag. 218. cap. IX. respondetur vero, quod utique laedatur, in vertigine nempe exacta, & satis vehementi, & quidem in ipso paroxysmo non cognoscunt errorem, apprehendunt enim alia corpora ut a lapsu caveant.

Cartesius dicit: imaginatio nihil aliud est, quā quando mens sese applicat ad vestigia impressa; quum autem mens ita immediate se vestigiis applicare non possit, rectius dicimus, imaginationem dependere a reflectione, & pictura quasi spirituum animalium in glandulam pinealem: quia vero in phrenitide spiritus varie, & confuse moventur, hinc etiam confuse reflectuntur ad glandul. pinealem, unde confusa, & varia sibi imaginantur: illud etiam in insomniis fit interdum, dum spiritus ita inordinate agitantur, varii motus glandulae pineali imprimuntur, unde variae illae, & ridiculae in somno connexiones.

(6) Dictorum gestorum immemor: quia spiritus illi valde excandescentes, impingunt in vestigia impressa, eaque occludunt, & pervertunt.

(7) Urina in hoc affectu utplurimum est pallida: dicunt provenire ex raptu bilis versus caput, sed ex falsa hypothesi, quasi bilis tingeret urinam, contrarium ex solo sapore demonstrari potest: si enim quaedam guttulae bilis urinae inessent, tota amara esset, aliquot enim guttulae bilis totam liquoris mensurā amaram reddere possunt, propter vim sese diffundendi qua pollet: sapor autem urinae salsus est non amarus. Rectius itaque dicimus in phaenomenon urinam esse tenuem & pallidam, quia partes amarae, quae debent constituere bilem, sero non incoquuntur, sed in sanguine remanent, & ad cerebrum transferuntur.

(8) Phreneti floccos, & legunt & removere conantur, quasi oculis obvolitarent. Quaer. unde? ℞. Anima semper judicat secundum consuetudinem; hinc quia similes motus, & radii a spiritibus animalibus in glandulam pinealem imprimuntur, quales alias fiunt in oculo si flocci revera obvolitant, fit talis mentis conceptus.

Signis diagnosticis nō opus habemus, quum recensita sunt quasi patognomonica. Prognostica: est effectus valde periculosus ratione partis affectae nobilis afficitur enim cerebrum, & spiritus animales.

Curatio: motus spirituum perversus restituatur, eorumque, & sanguinis turbata mistura redintegretur, sicque delirio, & febri occurrimus, actionesque vitales, & animales restituuntur; si enim motus spirituū perversus corrigatur, cessat inordinatus eorum ad cor influxus, sicque cessat febris; quia sanguis in phrenitide valde ebullit, & in motu peccat, indicat revulsionem, quae fit per venae-sectionem.

Quaer. in qua parte instituenda? ℞. Si phrenitis originem trahit ex suppressione mensium, haemorrhoidum, vel lochiorum, tunc semper in pedibus, nunquam vero in brachiis instituenda, quia melius fit revulsio versus partes inferiores: sin vero ab alia caussa oriatur, vena aperienda in brachio, & quidem cephalica; multi

suadent apertionem venae cephalicae in cubito, quia proxime conjuncta est cum arteria subjacente, unde sanguis subtilior felicius evacuari potest, praeprimis quum in phrenitide sanguis peccet ratione subtilitatis. Vid. exemp. Thoneri. Quia vero phrenetici valde sunt inquieti, & facile propriis manibus sibi vim inferunt, vulnus in venae-sectione non debet adeo magnum esse, bene etiam obligari debet emplastro satis noto ex pilis lepor. albumine ovi, &c.

Ad sanguinis calidioris versus caput raptum impediendum recte Auctor noster epithema refrigerans, & praecipitans ex aqua rosarum, & aceto externe adhibuit, postmodum propter nimiam spirituum animal. agitationem repellentia tentavit, ac fronti ac temporibus applicavit: reliquis vero diebus resolventia.

Ad revulsionem praeter venae-sectionē, & alia tentavit Auctor noster nempe frictiones, ligaturas, eo modo enim spiritus animales avocantur, & ad consueta munia admonentur. Vesicatoria etiam adhibuit, quibus humor acris non tantum evocatur, sed & spiritus in ordinem rediguntur.

Altero post venae-sectionē die Auctor praescribit lene purgans, ita nempe bene, omnia enim fortiora, & calida purgantia vitanda; passulatum sufficit, vel ejus loco enema aliquod refrigerans, & laxans injici potest.

Vigiliarum etiam ratio habenda, (tanquam urgentissima symptoma) contra illas Auctor adhibuit refrigerātia somnum inducentia ac vires conservantia. Refrigerantia debent esse praecipitantia, ut nitrum perlatum, acetum destill. antimoniū diaphor. omniaque ponderosa, & gravia, ut margar. corall. omnia testacea, obicem enim ponunt spirit. animalibus quo minus ita possint excurrere.

Ad sanguinis effervescentiam Auctor commendat valde ol. perlar. quod duplex est, vel per deliquium, si in loco frigido sive cella liquesceret; alterū per destillationem: dubitamus vero an tales praestet vires, quas Auctor ipsi adscribit, dicit enim Auctor noster pauculae ejus guttae mirabiliter spectac. &c. verum id etiam praestat spir. urin. ergo ex hoc solo effectu tales vires, colligere non possumus, melius igitur, & felicius in illa effervescentia sanguinis adhibentur praecipitantia & acida.

Caussam phreneticor. diximus inflammationem membran. cerebri. Objectio contra hanc sententiam haec potest esse: ubi inflammatio, ibi tumor: ubi tumor ibi pororum compressio: ubi pororum compressio ibi spirituum animalium influxus impeditus, & sic potius affectus aliquis soporosus oriretur, quam febris & vigiliae, deliria, propter illam compressionem enim partium subsident pori cerebri, unde somnolentia esse deberet. ℞. Illa inflammatio oritur a paucis partibus valde volatilibus & acribus non vero crassis, unde etiam tantus tumor esse non potest. Sin vero humor aliquis in magna copia instillatur in cerebri membranas, tunc cerebrum comprimitur, ut in apoplexia a lapsu fit.

CASUS VII.

De Delirio Scorbutico.

HISTORIA.

Uxor Zachariae Movii Aromatarii, nulla praecedente febri inopinato mentis alienationem incurrebat absque aestu & siti, urina reddebatur crassa, & rubra, pulsus durus, & serratilis, qualis in pleuritide deprehendi solet, in cruribus maculae purpureae, & sublividae efflorescebant; gingivis levi contactu sanguinem fundentibus, malum ut subito invadebat, sic praeter rationem iterum remittebat.

RESOLUTIO.

Saepius hoc delirium est periodicum, & affligit per intervalla, nempe pro diversa natura, & subtilitate humorum; hinc videmus quosdam delirare in novilunio,

nio, aliquos in plenilunio, &c. saepius etiam hoc delirium ex sanguine incipit, dum nimirũ tales partes heterogeneae ad cerebrum transferuntur, ac misturã spirituũ turbant; quod autem hoc delirium fuerit productum ex dispositione scorbutica, patet ex maculis hinc inde apparentibus purpureis, & defectu sitis; raro enim in scorbuticis observari solet sitis. Auctor noster curationem instituit praescribendo antiscorbutica.

CASUS VIII.

De Mania.

HISTORIA.

ANdreas Alartus, juvenis viginti septem circiter annorum, temperamenti calidi, & sicci, de capitis quadam gravitate, & aurium tinnitu diu conquestus, postquam tempore aestivo vehementiori corporis motu nimium incaluisset, noctesque aliquot insomnes duxisset, multa absurda, & inepta loqui, & agere coepit cum insigni ferocia, adeo ut obvios interdum invaderet, vestes & tegumenta dilaceraret, per plateas hinc inde vagabundus discurreret, nescio quae subinde secum mussitans. Oculorum obtutus videbatur intentus, minax, torvus & truculentus, corporis robur admirandum, ut vinculis vix contineri posset.

RESOLUTIO.

Admiranda est illa animae passio, quam observamus in mania, ita ut etiam inter maniacum, & brutum nulla differentia appareat: antequam vero ad hujus affectus explicationem procedamus, pauca in genere sunt praemittenda.

(1) Quamdiu sanguinis fermentatio se juxta naturae leges habet, tamdiu pro rei existentia in cerebro satis feliciter generantur spiritus: illi in ventriculis cerebri sunt quasi in aequilibrio, & indifferentia, ita ut non plures determinentur ad hanc, quam illam partem, ad hos sive illos nervos; ita etiam sunt in aequilibrio, ut a minima etiam caussa facile copiosius ad hanc, quam illam partem determinari possint. Et caussae illae sunt vel automaticae, unde diversi motus (nescia mente) producuntur: vel est mentis nutus, qui status vigiliae est, s. n. anima vult, homo est in statu vigiliae.

Commercium autem inter duas illas substantias materialem, & immaterialem, extensam & cogitantem consistit in hoc, ut nempe certi quidam motus corporis certas quasdam in mente excitent cogitationes, & v. v. certae quaedam cogitationes certos pro voluntate mentis motus corporis alligatos habeant: quoad prius corpus agit, & mens patitur: quoad posterius mens agit, & corpus patitur, praeterea nemo non animadvertit multos dari in corpore motus, quorum inscia est mens, & vicissim multos cogitandi modos nihil commercii habere cum corpore. Ut autem eo clarius appareat, in quonam consistat ille furor mentis, & insania, bene est notandum, animi tranquillitatem in eo consistere, quod mens placide a motibus corporis afficiatur, & quod ope sensorii communis pro sua voluntate determinet spiritus in hos potius nervorum tubulos quam in alios: id est; anima tamdiu manet tranquilla, quamdiu motus in corpore fiunt placide sine tumultu vi & injuria, & v. v. etiam tranquillitas mentis in hoc consistit quamdiu motus consequuntur motum pro imperio ipsius mentis, mania semper oriri videtur, vel a caussa externa aliqua passiones in anima excitante: sic historiae testantur, a terrore, moestitia, nimia ira, vindicta, melancholia, &c. exortam esse maniam: vel a caussa interna, ut a nimio impetu sanguinis producto, a fortissimo quodam fermento, & quoties a caussa procatarctica fortissimum fermentum in sanguine melancholico generatur, ut inde spiritus tanta vi in ventriculos cerebri, vel ipsum ce-

cerebrum impellantur, ut sponte sua sine mentis directione quaquaversum volitent, & jugum excutiant; toties & facile mania oriri potest.

Spirituum enim generatio consistit in blanda sanguinis fermentatione, & quam diu illa durat, spiritus in cerebro retinentur in aequilibrio: quamprimum vero sanguini talis impetuosus incutitur motus a fermento aliquo peregrino in sanguinis latente, ut in melancholia cum impetu ruunt, in cerebrum simul partes crassiores intrant, unde illa differentia tollitur, & spiritus ita moventur, ut nō auscultent animae imperio.

Addendum & hoc, mentem plurimum ex consuetudine judicare, sic in vertigine ex motu spirituum animalium in gyrum judicat ipsa objecta quorum hi simulacra sunt, moveri in orbem; in morbo regio omnes cibos judicat amaros: in incubo, & partibus amputatis simile quid facit; in incubo enim humor ille vitiosus similem motum spiritibus animalibus in cerebro degentibus imprimit, qualem pondus thoraci incumbere. Caussae procatarcticae morbi hujus sunt variae res externae, & fortuitae, anni tempus imprimis, hinc Hippocr. sect. 3. aphor. 20. vere inquit quidem mania: quamvis juxta eundem omni tempore morbi fiant, quod & de nostro affectu verum esse comperimus; aetas juvenilis, spiritus vini, ira, excandescentia, &c.

Per fermentum, de quo superius, intelligo sat multum, & acidum volatile, quo si sanguis melancholicus impraegnatur antea terrestris ad talem raptum sit valde proclivis. Videndum etiam quomodo ira fiat, quoties nempe homo gravi aliqua contumelia, quae vindictam postulare videtur, afficitur, quum mens circa illud vestigium rerum detineatur, spiritus nutu sensorii communis ex certa agitatione orto, per nervorum tubulos in omnia corporis membra ad vindictam inservientia impelluntur; ubi facile nunc intelligere possumus, spiritus illos per omnia membra influxos sanguinis, & humorum circulantium jamdum a fermento (caussa antecedente) motorum motus reddere celeriores; unde majori vi & copia subtiliores sanguinis partes in cerebri vētriculos effundūtur, & quum oscula, & pori jam valde dilatentur, simul crassiores particulae eo abeunt, quae quum in motum sint abreptae, majore jam vi per ventriculos lineis rectis feruntur, & in poros quoscunque ruunt; unde sublata spirituum indifferentia nutus sensorii communis nullam amplius potestatem exercere possunt; sicque fertur equis auriga nec audit currus habenas.

Fomes in aliqua corporis parte existens occasionem praebet morbo huic, tali pacto, quando obstructio fit in tubulo aliquo, tum a tergo insequentibus remora injicitur, ita ut sepimentum quasi faciant circa materiam obruentem, hac tamen lege ut subtiliores partes penetrent, & fibras intrent; quod si forte alia materia subtilis ab astris, a luna transmittatur, quae poros harum partium penetrans illas secum rapiat in sanguinem, tunc sanguis celerius movetur, & plures partes ad cerebrum transferuntur, quae sine mentis determinatione motum suum continuant, quo accidit, ut cum aliis spiritibus quibus innatant, forte fortuna incidant in aliqua vestigia cerebri antea facta, & menti vivacissime repraesentent varias species, quae si menti fuere delectabiles, sequuntur motus huic cogitationi connexi, cantus, saltationes aliaque effecta; sin vero remanserunt vestigia irae, vel incendii, &c. in quae spiritus incidant, & sua reflectione eadem menti repraesentent, sequuntur effecta vindictae, (ut dilaceratio vestium,) aut fugae, aut clamorum similiumve, quae ideis illis antea repraesentatis connecti solebant.

Unde patet, quod mens patiatur ab illis vestigiis cerebro ab aliqua caussa impressis: nam quia ex certis cogitationibus certi fiunt in corpore motus, hinc si aliquod vestigium altius, & distinctius sua raritate cerebro sit impressum, quod antea menti admirationem seu perturbationem semel vel iterato repraesentaverit, spiritus

ritus facilius in illud vestigium influentes idem menti continuo repraesentant, unde mens ad consideranda nova objecta difficillime adduci porest. Quoties nunc sanguis forte fortuna in majorem motum fuerit abreptus, spiritus potius per poros iterata cogitatione magis patefactos influunt, quam per alios, & sic in vestigium jam satis paratum potius, quam in alia incidentes mentem circa hoc singulare objectum detinent, & sic propria vi sensorium commune pro suo fluxu dirigentes, menti obtrudunt, quasi imaginem, ac si jam illud periculum antea per illud repraesentatum corpori immineret, & sic mens omnia sua media ad justum ratiocinium non usurpans, in miseriam hujus morbi incidit.

Judicium mentis hic depravatum esse non libenter dicimus, quum mens qua talis non fallatur in suo judicio; quia optime adhuc dirigit spiritus, ac si revera tale repraesentatum objectum requireret; sed quia nos aliorum actiones solemus secundum nostras pro norma determinare, dicimus, illum hominem delirare, quum tamen secundum rei veritatem aeque in suis est occupatus, & attentus ac nos in nostris sumus: unde manifestum est, vitium in eo saltem consistere, quod mens priusquam spiritus determinasset, ad caussas non respexerit, utrum revera essent ab externis an ab internis productae, ita ut praecipitantiae error sit. Omnia itaque sic fiunt quae lege divina, ex certis motibus certae fiunt cogitationes, & v. v. Et quia aliter afficimur, si nobis incendia homicidia, contumeliae repraesentantur, quam si omnia fiunt tranquilla; unde sequitur, ut si nunc ab aliqua caussa interna aeque efficaci, ac externa menti incendia repraesentantur, non mirum esse clamores edi, quia tali repraesentationi illi motus natura connexi sunt, &c. mens lege conjunctionis patiens quidem: sed actiones sua in corpus orbata est, ita ut una pars (pax verbo sit) conjunctionis sit ablata.

Nulla febris adest in mania, quia hic nullam habemus inflammationem, & sanguinis massa non est adeo turbata, in quo febris consistit essentia, sanguis enim saltem in motu peccat in mania.

Pars affecta est sanguis, motus spirituum in ventriculis cerebri, aliasque indifferens, & consequenter ex conjunctionis lege ipsa anima etiam afficitur.

(1) Maniaci sunt valde robusti: robur provenit ex vehementissimo spirituum in musculos influxu, & quia non adeo subtiles sunt, per poros non ita avolant.

(2) Non laeduntur facile a frigore: intensissimum enim possunt ferre frigus, licet denudati incedant, (ita ut etiam multi confugiant ad incantationes, putantes hos morbos provenire a daemone) ratio, quia spiritus aliaeque partes per poros cutis emanantes sufficienter movent fibrillas, ut superent quietem ab aëre inductam; vel quia impressio a frigore facta pervenire nequit ad sensorium commune, quia illo magno spirituum motu in cerebri ventriculis radiationes ad sensorium ire impediuntur; vel quia mens ab internis nimium occupata externa minora non attendit, neque frigori illi externo auscultat, ita ut non tanti faciat quietem fibrillarum nervearum.

(3) Adest capitis gravitas & aurium tinnitus: indicium poros satis esse dilatatos, ut & partes crassiores cerebrum potuerint intrare.

(4) Posteaquam tempore aestivo vehementiori, &c. tum temporis enim materia subtilis copiosius influit, unde major exagitatio. Auctor noster accusat bilem atram, illa autem constat sale, & acido volatili, & hoc fermentum tum temporis fuit extricatum.

(5) Noctes insomnes: quia pori valde sunt aperti, motusque sanguinis est vehemens.

(6) Absurda loquuntur: quia spiritus ferocius permeantes cerebrum menti offerunt vestigia antea oblata, hinc judicat mens ac si essent praesentia.

(7) Cum aliquali ferocia: quia illa repraesentatio menti ingrata.

(8) Au-

(8) Audax erat vestes, &c. nonnunquam invadunt obvios, si vero aliae imagines offeruntur, mansueti sunt.

Curatu difficilis, saepius incurabilis, si ab impetu sanguinis sensorii communis fibrillae quibus suspenditur, disrumpantur, & ea undique ab omnibus spiritibus sine lege moventur, unde nulla connexio in ratiocinio, quia sine connexione nunc hoc nunc illud menti repraesentatur.

Tota curatio consistit in sanguinis, & spirituum motu compescendo, quod fit per venae-sectionem largiorem, si vires permittant.

Vel si pori aliqui sensorii a crassiusculis particulis obstruantur, (exceptis illis per quos spiritus ad vestigia antea animadversa vulgo feruntur) mania etiam fit perpetua.

Conducit aërem impraegnare particulis ex opiatis emanantibus, inter quae camphora incendi posset, tum quod spiritus dissipat, tum quod sanguinem coagulat; hinc Auctor noster etiam nitrum adhibuit cum aqua anagallidis, compescit enim fervorem spiritum, & sanguinis.

Largior venae-sectio convenit, quia subita tali mutatione pressio sanguinis sensibiliter imminuitur, vasorumque oscula collabuntur, & ad pristinam figuram, & magnitudinem ducuntur.

Sanguinis fermentatio sistenda lapidibus praetiosis cum opio. Advertendum etiam ad ipsum fermentum sanguinis, hinc conveniunt chalybeata, quae felici cum successu usurpantur.

Salis copia acidis fringenda, ut spiritu salis, nitri, camphor. qui infringunt acrimoniam salinam; acidum vero chalybeatis destruendum: purgantia validiora vitanda, quia sanguinis motus augendo eumque fermentando poros magis reserant, ut ita plures simul, & crassiores partes transmittantur ad cerebrum.

Malum facile recrudescit, si nempe oritur ex fomite restagnante in parte aliqua, pro diversa tunc existente materia subtili injicitur in sanguinem, & maniam producit.

CASUS IX.
De Caro.
HISTORIA.

Agneta, Viri Magnifici, generosi, & nobilissimi Dom. Eberhardi Brehmen, Gubernatoris Provinciae Narvensis filia, virgo viginti circiter annorum temperamenti frigidi, & humidi, Anno MDCXXXV. sub finem autumni aëre intempesto, pluvio, & frigido, longum iter ex Livonia in pomeraniam faciens fructibus horariis, & multo lacte tam dulci, quam ebutyrato hinc inde in diversoriis, praesertim rurestribus, pasta, tandem Colbergam deveniens, de dolore capitis gravativo aliquandiu querebatur, tandem inopinate in somnum profundum incidebat, sensu & motu quasi ablato, ut nec vellicationibus nec vociferationibus quantumvis clangorosis excitari posset, acu tamen in planta pedis puncta, pedem contrahebat, caeterum oculis clausis instar stipitis aut trunci immota jacebat, nisi quod respiratio aliqua ex parte videbatur libera.

RESOLUTIO.

Intemperies frigida facile potest degenerare in affectum aliquem soporosum; talis casus proponitur nobis in historia nostra. Riverius sub uno capite omnes affectus soporosos comprehendit. Videamus quomodo, & in quo differant affectus soporosi inter se. (1) in apoplexia omnes sensus ex & interni omnino sunt ablati, in praesenti casu non fuit apoplexia, quia motus adfuit, & respiratio libera. (2) in le-

lethargo adest febris, delirium, neutrum observatur in aegrotante. (3) catalepsis est, quando aegrotus servat illum statum in quo est quando tali morbo corripitur, ut si extendat manum ita servatur, si oculi sunt clausi, manent clausi, sin aperti, manent aperti. (4) epilepsia semper habet comitem convulsionem: affectus hysterici habent etiam sua peculiaria signa, & semper consideranda praecedentia igna affectum hystericum, ut dolor capitis lumborum, ventris distensiones, &c. quae videri possunt apud practicos. Vid. etiam Barbett. prax. pag. 216. fuit igitur carus.

Carus est continua prepentio in somnum, etiamsi excitantur, statim iterum incidunt in somnum.

Caussa hujus effectus quaerenda est, vel in dispositione spirituum animalium, vel obstructione pororum cerebri: anima hic non potest accusari, manet enim illa facultas determinandi spiritus versus hanc vel illam partem: nec accusari potest glandula pinealis, illa enim satis apta est ad spiritus in hanc vel illam partem propellandos, modo spiritus rectius sese habeant: nervi etiam sunt illaesi, qui motum possunt deferre, si modo a spiritibus sufficienter inflantur: cerebrum etiam non est in culpa quoad ipsam substantiam, sed quoad poros, quatenus illi sunt obstructi, quo minus possint spiritus illos permeare, unde talis propensio in somnum. Recte ergo caussa proxima est obstructio pororum cerebri ab humore crasso & viscido; & spirituum animalium inopia malū hoc augetur, vigiliae enim durant tamdiu, quamdiu spiritus animales sufficienti copia generantur & ad partes amandantur; si vero spiritus deficiunt in copia, non possunt inflare omnes poros, & statim oritur in somnum propensio: illa autem materia obstruens cerebrum, quae est viscida, colligitur successive in cerebro propter viscidam intemperiem sanguinis ibique haerens porulos obstruit, unde etiam dolor gravativus. Caussa enim non tantum obstructio cerebri est, sed & spiritum animalium inopia.

Caussa mediata & antecedens sunt vel naturales non-naturales & praeternaturales. Naturales temperies viscida & pituitosa sanguinis, si enim talis viscidus sanguis in corpore generatur & cerebro cōmunicatur, pori carotidum & cerebri plus justo dilatātur, meatus a crassis partibus occupantur. Adest spirituum animalium inopia, qua ex sanguine crasso & viscido non possunt elici in sufficienti copia partes illae volatiles seu spiritus; peccant etiam spiritus animales in motu, quia sunt crassiores, hinc tardius incedunt, & quamvis corpori motus aliquis imprimatur, nō tamen statim accurrunt & irritari possunt, sic quamvis oculis adhibeatur lumen, tamen non vident, licet aures clamoribus repleantur, non audiunt; sed in illis aegris excitandis requiruntur, fortiores & violentiores motus ut puncturae, si enim isti motus vehementes corpori imprimuntur, tandem spiritus irritantur, ut ad illos influant: quia vero non influunt sufficienter, statim somnus redit. Non naturales, aër, autumnus frigidus, sub finem autumni longum iter fecit, quo tempore sanguis incrassari solet, accessit usus fructuum, lactis, quae omnia sanguinem incrassant & viscidiorem reddunt, ansamque dant, ut pituita in massa sanguinis copiose colligatur.

(1) Phaenomena: acu planta pedis puncta pedem contrahit, quia hic motus aliquo modo fortis est, hinc spiritus influunt; a levi enim motu spiritus illi crassi ad influxum irritari non possunt.

(2) Instar stipitis aut trunci immota jacebat, oculis clausis, propter defectum spirituum animalium, quia non poterant inflare partes.

(3) Respiratio libera. Quaerit. quare? quum enim omnes actiones & sensus tum interni tum externi cessent, & pori cerebri obstruantur, spiritus non sufficienter generantur: ergo respiratio cessare deberet. ℞. pori quo frequentius aperiuntur, eo facilius aperiri possunt: ergo spiritus a prima nativitate in nervos & organa respirationi dicata, influxere, pori illi valde fuerunt dilatati propter illum spirituum

ani-

animaliũ continuum; & sic quia nervi illi valde sunt ampli, spiritus influunt citra ullam determinationem ab objecto aliquo seu ipsa mente: nec etiam obstat cerebri obstructio vel spirituum animalium inopia, sufficiens enim cavitas relinquitur adhuc in illis nervis quos spiritus ingrediuntur, quamvis mens illas non determinet, neque homo audiat, & omnes sensus ablati.

Signa diagnost: ut sciamus qualis sit affectus, omnes apparentiae probe considerandae sunt.

Prognost. omnes affectus soporosi valde periculosi & curatu difficiles, quia 1. cerebrum obstruitur, unde irradiato in reliquas partes a spiritibus animalibus potest fieri. 2. Spiritus animales qui sunt rectores machinae pneumaticae, si enim illi in sufficienti quantitate non influunt, corpus insigniter laeditur.

Curatu difficiliores sunt, quia tota massa sanguinis valde crassa & uscida est, unde integra curatio requiritur ad talem temperiem viscidam debellandam. Auctor noster statim adhibuit gland. acriorem, quia viscidus fuit sanguis, quia etiam propter viscidiorem sanguinem in variis partibus subcutaneis ortae sunt obstructiones variae, recte frictiones instituit, quibus humores resolvuntur: pro dissipanda etiam materia roborantia instillavit.

Linguam, palatum theriaca & castor. frontem vero & nares oleo rutaceo &c. inunxit. Dices theriaca est opiatum, quare ergo in affectu soporoso exhibetur? (1) Distinquitur inter theriacam recentem & antiquã; antiqua enim vere vim sua opiatam perdidit, recens vero adhuc illa pollet: (2) in theriaca etiam praedominantur aliae partes valde calidae; videmus enim quod ex usu immodico theriacae, facile febrem contrahere possumus, quia habet tales partes, quae continent copiose materiam subtilem, debet igitur theriaca aliquamdiu stare antequam exhibeatur, sicque adhibitae partes volatiles penetrant per poros & viscidam materiam resolvunt.

Castorum cum fructu fuit adhibitum constat enim partibus valde subtilibus volatilibus, (quod ex odore cognosci potest,) quae poros penetrantes spiritus irritant, & pituitam resolvunt olea illa externe adhibita, (fronti naribus) ut ol. rutae succini, &c. continent in se sale volatile mediante quo poris & glandulis se insinuant, & pituitam incidunt fluxibilemque reddunt.

Interea nota, in affectibus a materia viscida illa esse adhibenda, quae constant partibus rigidis & duris, interim tamen tenuibus, quae facile poris sese insinuare, nec ab aliis occurrentibus in motu suo impediri possunt, talia sunt omnia spirituosa, ut & salia volatilia, aromatica, ligna illa guajaci, sassafras, rad. enul. levist. imperat. herb. beton. meliss. origan. majoran. thymus, rosmarinus, flor. primul. veris, &c. haec enim omnia constant partibus rigidis & duris sed tenuibus, unde habent vim penetrandi humores crassos incidendi, attenuandi & fluxiles reddendi.

(2) Conveniunt medicamenta valde calida, tum actu talia, tum potentia: si enim illa calida adhibentur augetur calor in sanguine, unde sanguis crassus resolvitur, fit fluxilis, & pro spiritibus generandis aptus redditur.

Auctor dicit: at frustra omnia, placuit itaque sternutamenta experiri, &c. sternutatoria habent tales particulas rigidas, participant etiam acrimonia quadam; quamprimum enim offendunt membranulas, vellicationem instituunt, & ita spiritus ad talem motum spasmodicum & excretorium irritant. Ast non semper tuto sternutatoria adhibentur in his casibus, quia magna fit cerebri commotio, per quam facile materia illa viscida peccans sese profundius in cerebrum insinuare & apoplexiã inducere posset; ab intẽpestivo enim sternutatoriorũ usu multi apoplectici facti sunt, ut testantur historiae medicae: in hoc tamen casu juvant, & per os & nares multa pituitosa & viscida sunt rejecta; hac tamen rejecta materia non

fuit

fuit caussa obstructionis cerebri nec in cerebro latuit, sed in glandulis salivalibus & variis interstitiis, in illa enim cōcussione pori sunt aperti, ut ita humor effluxerit.

Postmodum spirituosa dedit Auctor noster ut spiritus animales melius excitarē- tur, ac copiosius citiusq; generentur: moribundis enim si spiritus vini infunditur, excitantur quasi ex somno profundiori, illa enim spirituosa infusa fauces transeū- do in cerebrum per poros penetrant, & hinc inde latentes adhuc spiritus excitant, ut quasi reviviscant: si vero usque ad ventriculum perveniant, per poros sanguinem intrant, atque illum agitant, motumque de novo sanguini conciliant.

Quum in hoc casu non fuerit obstructio particularis sed universalis, Auctor noster etiam enema jussit applicari, subsequenti die recruduit, quia materia morbifica nondum fuit educta. Tandem & Auctor noster praeparantia praescripsit, illa etiam constare debent ex partibus rigidis sed tenuibus. Et praemisso universali purgante, iterum errhina & apophlegmatisantia commendavit. Ad cerebri corroborationem vero essentia rorism. fuit usurpata, ut & essent. lavend. & salv. magist. succ. cornu alcis &c. haec vero non propter unam eandemque caussam cerebro sunt dicata, quaedam enim quatenus sunt spirituosa; & sic materiam praebent pro generandis spiritibus: ut sunt rosmarin. lavend. & salv. &c. quaedam vero cerebro sunt dicata, quia sunt ponderosa, unde meatus obstructos reserant, dum materiam morbificam ex tubulis premunt sua gravitate, ut sunt succin. corall. margar. &c. Optime etiam in hoc casu exhibent externa, quia simul vim habent ad tubulos penetrandi & viscididatem resolvendi.

Illa mentium obstructio fuit morborum productum in aegrotante, a sanguine crasso & viscido, qui obstruxit oscula vasorum, accessit simul inopia spirituum animalium, qui sanguinis fluxibilitatem conservare debent, si non fit, oriuntur pertinaces obstructiones.

CASUS X.

De vertigine per consensum ventriculi.

HISTORIA.

Georgius Cyriacus, Judicii Provincialis Schiefelbeinensis in Neo-Morchia Praeses, per intervalla scotomiam quandam oculis effundi, omniaque in gyrum verti sentiebat, idque potissimum jejuno ventriculo, aderat & nausea & oris amaritudo, absque ullo capitis affectu aut sensuum laesione. Assumto cibo cessabat malum.

RESOLUTIO.

Duae vertiginis species occurrunt in praxi, una per essentiam, & tunc caussa morbifica latet in cerebro & continuo affligit; altera per consensum, quando ex improviso scotomia corripitur aeger, & tunc caussa non haeret in ipso cerebro, sed ab aliis partibus communicatur. Vertigo oritur variis ex caussis: plethorici saepe conqueruntur de vertigine propter pororum compressionem in cerebro; si enim vasa in cerebro a plethora nimis distenduntur, premuntur intervalla & pori cerebri, ita ut spiritus propter illam compressionem non possint secundum lineam rectam cerebrum omnesque ejus poros permeare: hinc in se invicem resilientes circumgyrantur & motu circulari moventur, unde vertigo in plethoricis oritur.

In ebrietate vertiginis caussa quaerenda est in nimia sanguinis effervescentia, ubi non solum partes subtiliores rapiuntur versus cerebrum, sed & crassiores: in omni enim fermentatione ex. gr. cerevisiae, musti &c. partes faeculentas & crassiores una cum subtilioribus eructare observamus.

Crassiores enim partes semel motae valde moventur, & longe e centro recedere conantur; sic globulus plumbeus e bombarda explosus fortius movetur, quam

quam si lignum exploditur vel aliud quid; partes illae crassae ad cerebrum raptae similiter poros ibidem obstruunt, ut spiritus libere non possint progredi, unde resilientes circumgyrantur, & vertiginem caussant. Eodem modo vertigo producitur in febribus; febricitantes enim praeprimis in ipso paroxysmo conqueruntur semper de vertigine: ratio, quoniam in illa febrili effervescentia multae partes crassiores cum subtilioribus per arterias rapiuntur versus cerebrum, ibique modo vertiginem inducunt, extra paroxysmum nulla vertigo adest, quia nulla adest affervescentia.

In nostra historia vertigo est per consensum ventriculi, ipsius caussa generatur in ipso ventriculo; in quo iste partium consensus consistat alibi dictum; in hoc casu recipiens est cerebrum & spiritus animales, pars mandans est ventriculus.

Signa tum praecedentia tum praesentia consideranda, oritur (1) vertigo jejuno ventriculo. Auctor noster accusat vapores acres ex ventriculo exhalantes & ad cerebrum delatos; verum tales effumationes non possumus admittere, quia ex ventriculo & aliis partibus nihil potest deferri ad cerebrum nisi per vasa; hinc dicimus caussam esse materiam quandam acrem in ventriculo jejuno hospitantem, quae si nihil inveniat in quod agat, in ventriculo fluctuat & vellicationem instituit, quae vellicatio seu motus spasmodicus communicatur reliquis spiritibus in cerebro hospitantibus propter consensum, si ex particulari convulsione saepius potest induci universalis: ut colica infantibus nihil aliud est, quam motus convulsivus in intestinis, qui motus postmodum toti corpori communicari potest; & haec per consensum ventriculi. Explicatio est juxta mentem Willisii. Dicimus vero: interdum etiam hanc vertiginem excitari, quando humor ille acris in jejuno ventriculo relictus effervescens cum sanguine per vasa ad cerebrum defertur.

(2) Adest nausea: illa oritur, quando superius orificium ventriculi constringitur & clauditur: sin vero inferius vellicatur, tunc vomitus oritur, quia tunc motus incipit ab inferiori parte ventriculi ad superiorem, sicque ejicitur quod inest.

(3) Adest oris amaritudo: quia massa sanguinis valde biliosa & acris, ex tali etiam sanguine acri acres generantur spiritus, propter communionem tunicae ventriculi & faucium; ut si fauces irritantur pluma vel digito, facile oriatur vomitus; quoties itaque ventriculus repletur bile & tali humore acri, toties irritatur tunica, quae extenditur ad apicem linguae (vertigo plerumque est prodromus apoplexiae & epilepsiae) hinc a quibusdam dicitur parva epilepsia, differunt enim saltem gradibus, &c.

(4) Assumto cibo cessabat malum: quia a cibis assumtis humor iste acris effervescens & seipsum quasi fermentum in ventriculo temperatur, unde cessat illa vellicatio & sic vertigo; hinc multi non possunt ferre jejunium, sed incidunt in vertiginem, & lypothymiam; quamprimum vero cibum assumunt cessat, quia a cibis ille humor acris temperatur, ut non possit vellicare nervos.

Curatio ab Auctore nostro methodice fuit instituta.

In ipso paroxysmo videndum, quomodo spiritus animales in pristinum ordinem redigantur, quod potest fieri per spirituosa, externe balsama possunt applicari & naribus vel aliis partibus inungi. Extra paroxysmum vero videndum, ut caussa morbifica e ventriculo evacuetur, quod potest fieri vel ἄνω beneficio alicujus emetici; vel κάτω beneficio blandioris catarctici.

Quum vero humor iste in ventriculo sit valde acris, & sanguis valde fermentatur, metus est, ne a purgantibus vellicatio ista in ventriculo promoveatur, sanguinisque effervescentia augeatur; hinc bene praemittitur praeparans aliquod, quod acrimoniam humorum mitigat: talia sunt aquea, quae diluunt fermenta & partes fermentantes acrioresque, unde Auctor noster adhibuit aquam endiv. acetos. cichor. &c.

Prac-

Praemissis vero praeparantibus optime purgans aliquod potest dari. Educto per purgans humore in ventriculo peccante, videndum ne caussa morbifica regeneretur; quod fit per coctionem juvantia & corroborantia; hinc semper respiciendum ad cerebrum & ventriculum. Auctor noster pro confortatione praescripsit electuarium quod ingreditur conserva rosar. vitriolat. ratio quia acria conpescuntur per acida.

Auctor etiam commendavit tragaeam, quam ingrediuntur multa ponderosa, corall. succ. &c. haec enim impediunt quo minus humor acris in ventriculi cavitate fluctuet. In victum vitet vaporosa ut lac, caepas, &c. omnia acria & calida quia sanguinem valde movent & acriorem reddunt.

Exulet Cypris intempestiva & Bacchus, quia spiritus depauperant, sanguinem movent & spiritus in motu laedunt. Nocent etiam affectiones animi imprimis ira; quia sanguinis motum augent, unde multae partes heterogeneae ad cerebrum rapiuntur, poros ejus obstruunt, quo minus spiritus secundum lineam rectam progredi possint.

A rotarum circumgyratione &c. tanta enim vis est objectorum ut lumen varie ad oculos reflectere possint.

CASUS XI.

De Memoriae imminutione.

HISTORIA.

ANno M.DC.LXI. sub finem hyemis, cujus Austrina & humida fuerat constitutio, Dominus Laurentius Henning, Camerarius Colbergensis, sexaginta trium circiter annorum, curis & animi moerore aliquandiu affectus, nullo praecedente vel comitante morbo in eam memoriae imbecillitatem, imminutionemque incidit, ut praeteritorum, nisi munitus, aegre recordaretur, quin & praesentium seu dictorum seu factorum subito obliviseeretur, eademque interrogata, per momenta quasi repeteret, salva tamen ratione & phantasia.

RESOLUTIO.

In hoc casu proponitur memoriae imminutio & quidem tanta, ut non tantum praeteritorum, sed & praesentium aeger obliviscatur.

Praecessit tristitia & moeror. Quaer. quomodo a moaerore & tristitia oriatur imminutio memoriae? ℟. plura requiruntur ad felicem memoriam praeprimis (1) cerebri bona temperies, quae consistit in motu nervulorum, qui conservat calorem, ut omnes partes retineant convenientem calorem: (2) requiritur debita partium quantitas: (3) unitas quia alias interrumperentur vestigia: (4) spirituum animalium recta constitutio, illi debent esse in sufficienti copia & satis fortes, ut vestigia semel impressa iterum aperire possint.

Prae aliis vero obstat (1) mollities cerebri nimia; molle enim cerebrum facile admittit vestigia & impressiones: sed quam facile etiam extinguuntur, uti aqua ab objecto aliquo facile admittit vestigia, sed impressiones facile fieri possunt? (2) obstat illegitima crasis spirituum, si nempe sunt crassiores, ut in nostro casu; processit enim moeror in quo sanguis & spiritus valde incrassantur; in tali moerore enim spiritus fuerunt vocati ab aliis negociis, & circa unicum objectum fuerunt occupati; hinc in sufficiente quantitate non sunt determinati ad partes & tubulos ut sanguinem fluxilem redderent, sicque circulatio sanguinis fuit aliqualiter impedita & sanguis incrassatus, crassus talis sanguis permeans cerebrum ineptus est ad replenda & aperienda vestigia cerebri impressa vel nova excitanda, sed potius propter crassitiem cerebri poros obstruit & vestigia impressa extinguit; unde memoriae imminutio.

Curatio: (1) tardior sanguinis motus debet promoveri per medicamenta calidiora & effervescentiam juvantia: (2) spiritus debent restaurari per spirituosa consortantia. Vide in Auctore nostro.

NB. Prae omnibus conveniunt quae constant partibus rigidis & duris, quae integris viribus ad locum affectum possunt pervenire, talia fiunt ex serpillo, major. sassafras, roremarino, salvia, &c.

CASUS XII.

De epilepsia ab utero.

HISTORIA.

Barbara Conjux Joachimi Loeffzowen, Civis & Mercatoris Colbergensis, mensium obstructiones ultra semestre passa, circa uteri regionem in pectine & utroque inguine ac dorso dolebat, abdomen distendebatur, aliquando & cor palpitabat cum insigni respirationis difficultate, novissime toto corpore convellebatur, cum sensus motusque voluntarii omnimoda ablatione.

RESOLUTIO.

Notum spiritus constare partibus oleosis, acribus & aqueis: oleosae sunt quidem inflammabiles sed ad fermentandum ineptae, hinc additae sunt acriores ut vis augeatur, si enim nitrum igni additur fortius urit: ne vero fiant valde fortes temperantur ab aqueis. In mensium suppressione sanguis restagnans in vasis circa uterum, quum amiserit motum progressivum, retinuit tamen motum intestinum: in tali vero restagnatione sanguis fit acris, ille in vasis delatus ad cerebrum spiritibus talem motum explosivum inducit, ut tollatur in cerebro indifferentia, & spiritus animales cum impetu ruant ad systema nervosum, & epilepsiam producant; quae nihil aliud est, quam violenta & impetuosa aliqua spirituum in nervos explosio. Epilepsia oritur vel ex vitio uteri vel ventriculi, saepius etiam ex parte valde remota, ut ex. gr. ex digito, ex quo aura quaedam fermentalis cum sanguine ascendit versus cerebrum & epilepsiam inducit. Proponitur in nostro casu epilepsia ex utero, ubi ex restagnante sanguine generati fuerunt spiritus acres, qui talem explosivum motum nanciscuntur, sicque indifferentia in cerebro tollitur.

Signa praecedentia quae confirmant esse epilepsiam ex utero sunt (1) dolor circa uteri regionem in pectine utroque inguine & dorso, & inflatio propter sanguinis restagnationem: (2) cordis palpitatio, illa non debet explicari ex vitio sanguinis sed spirituum animalium qui ita cum impetu influunt per nervos cordi dicatos: (3) respiratio difficilis Auctor noster dicit propter vapores ascendentes; sed tales ascensiones vaporum non admittimus, quia cum sanguine per vasa aliquod debet communicari huic vel illi parti. Ergo dicendum est, quod oriatur a restagnatione, sanguinis: si enim sanguis in vasis restagnat, partes tanquam a pondere comprimuntur, unde respiratio laeditur, ipsum etiam diaphragma est laesum, quia spiritus animales ad illud inordinate fluunt; unde libere moveri non potest ipse sanguis corruptus, si ingreditur pulmones, quia ad motum ineptus, non ita commode in cellulis dilatari potest, oritur iterum difficilis respiratio.

Nota: epilepsia fere semper oritur a fermento quodam peregrino & exotico cerebro communicato, ut in ira, febribus ardentibus phrenitide variolis, morbilis, &c. illud fermentum potest latere in tubulo aliquo alicujus partis vel uteri vel hepatis &c. etiam per longum tempus sine periculo: illud autem fermentum communicatur cerebro, si sanguis valde ebullit, tunc enim velocissime perrepat omnes partium tubulos, ac ubi fermentum haeret, secum rapit & cum

sanguine ad cerebrum transportat; hinc semper praecedere debet insignis sanguinis motus, ut in febribus.

Curatio duplex est in & extra paroxysmum: in paroxysmo videndum (1) ut spiritus in ordinem redigantur & ad cerebrum recurrant: (2) ut omnes sensus excitentur; fit hoc quando radii luminis objiciuntur aegrotanti: ut spiritus incipiant fluere ad oculos, aures implentur clamoribus, acria inflentur naribus, os aperitur cochlearque ligneum inditur, quod inungi potest spiritu tinctur. castor. vel alio spiritu volatili, frictiones instituuntur; &c.

Si aeger ad se redeat, tum demum habenda est ratio caussae morbificae: quia vero in hoc casu epilepsia fuit ex obstructione mensium, Auctor noster exhibuit enema ex hystericis quae plurima emittunt effluvia, quae effervescentiam novam in sanguinis massam instituere possunt.

Injecto clystere jussit secare venam, non vero in brachio, (quia suppressio mensium revulsionis gratia indicat venae-sectionẽ in partibus inferioribus, sed in pede venam saphaenam; si enim in brachio fuisset sectio-venae tunc obstructio mensium aucta & sanguis versus cerebrum magis fuisset motus: ergo semper probe distinguere debemus inter plethoram universalem & particularem; interdum enim supprimuntur menses ob nimiam copiam sanguinis seu plethoram, & tunc in brachio venae-sectio fieri potest, ut imminuatur prius sanguinis copia, ut deinde eo melius & felicius in pede instituatur, mensesque promoveantur. Post venae-sectionẽ ad fermentum vitiosum respiciendum, in hunc finem Auctor noster vinum medicatum praescripsit ex purgantibus antiepilepticis & hystericis: facto hoc appropriata commendavit nempe graveolentia, quae spiritus animales efferos reprimunt, in ordinem cogunt & hinc inde currentes ad quietem disponunt; si enim suaveolentia exhibentur paroxysmus augetur, quia sunt molliora & facile cedunt motus spirituum animalium, vel etiam spiritus animales alliciunt; observamus enim si foetida exhibeantur & objiciantur, quod spiritus fugiant & reprimantur; sin suaveolentia, advolant potius: ponderosa illa appropriata ut succ. matr. perlar. ung. alcis &c. conveniunt (1) quia alkali continent quo acidum imbibunt: (2) propter pondus spiritus animales in motu sistunt.

Ad suppressionem mensium Auctor noster exhibuit pilulas, quas ingrediuntur aloëtica, in tali casu conveniunt. Sic qui frequenter usurpant elixir. propriet. facile incidunt in sanguinis fluxum, hinc debent addi myrrha, castoreum &c.

Tandem praeservationis loco circa phases lunae suasit antepileptica, quia circa illa tempora sanguini peregrina corpuscula communicantur, quae in illo ebullitionem excitare possunt; in juvenculis enim circa novilunium erumpunt menses: ratio, quia tum peregrina corpuscula illarum sanguinem & quidem bene dispositum intrant, eumque ita exagitare ac commovere possunt, ut vasorum oscula reserentur & sanguis effluat, &c.

CASVS XIII.
De Apoplexia.
HISTORIA.

Egidius Senatorii ordinis, & Secretarius Colbergensis optime meritus, a Serenissimo Electore Brandenburgico ad munus Archivarii vocatus actis publicis in Archivo Sedinensi evolvendis, separandis & in ordinem redigendis ultra trimestre incumbens, & foetore quem a situ & squalore fornicibus inclusa volumina contraxerant, in dolorem capitis incidit, mox & catarrho correptus, cum aeri frigido, funus integerrimi quondam viri Dn. Christophori Cundenreichii comitatus, se expone-

poneret, domum repetens in foro subito concidit, voce & respiratione intercepta, motuque & sensu omni obolito, paulo post cum stertore e vita discessit.

RESOLUTIO.

Antequam stupendi hujus morbi phaenomena explicentur, quaedam praemittenda tum ex physica generali, tum oeconomia animali. Ex physica generali observandum, dari in hoc universo materiam quandam subtilissimam a Cartesio aetheream dictam, quae omnia intervalla replet, & poros, quos in hoc universo ratione percipere possumus; hinc facile colligere possumus illam debere esse indefinitae figurae, indefinitae magnitudinis &c. hujus autem materiae insensibilis quidem sed intelligibilis cognitio summe necessaria est, utpote sine qua nulla phaenomena in hoc universo explicare valemus. Ex oeconomia animali notum, (1) quod sanguis per ramum ascendentem juxta naturae leges ascendat ad cerebrum, ubi per internas arteriolas, carotides & alias quasi transcolatur, ita ut subtiliores partes relictis crassioribus ex poris arteriolarum intrent ventriculos cerebri, spiritusque animales constituant, qui in ventriculis morantur usque dum a mente determinantur: (2) considerandum mutuum illud commercium inter corpus & animam, illud in quo consistat vide supra in casu de mania: (3) sciendum etiam quod mens nostra saepius judicet juxta consuetudinem & ideo saepissime falso judicat, dum judicat secundum motus antea allatos. Ad ipsum affectum jam progrediendum.

Affectus hic dicitur apoplexia: quia subito corruunt qui corripiuntur. Phaenomena possunt dividi, (1) in praecedentia, (2) in illa quae paroxysmum constituunt, & (3) quae sequuntur, sicque habebimus caussas, differentias & effectus.

Praecedentia signa sunt quae apoplexiam praecedere solent, suntque ingenii stupiditas, torpor, dolor capitis gravativus, somnolentia, vertigo; haec solent esse prodromi apoplexiae: si igitur Medicus observat quendam de his conqueri, facile & recte praedicere potest ipsum hominem brevi corripi forti apoplexia.

Ingenii stupiditas & torpor fit, quatenus spiritus animales peccant quantitate & qualitate; si enim peccant quantitate & in sufficienti copia non adsunt, tunc etiam genus nervosum & fibras nerveas non possunt sufficienter inflare & irradiare, ut motus possint integri deferri ad cerebrum: si spiritus etiam peccant qualitate fit ingenii tarditas, quoniam nempe propter spiritus crassos motus & impressiones lente & interrupte deferuntur ad cerebrum; hinc etiam mens non ita promte insurgit in considerationem hujus impressionis, quia judicat juxta motum allatum.

Si una cum partibus sanguinis subtilioribus simul crassiores viscidae rapiuntur versus cerebrum, tunc pori plexus choroidis plus solito dilatantur, in illa dilatatione partes crassiores viscidae seu pituitosae una cũ subtilioribus intrant poros meningum & cavitates cerebri: dum vero relinquuntur a subtilioribus, haerent in poris & tubulis, sicque sensim obstruunt cerebrum: quum vero continuo novae, pituitosae & crassae cum sanguine ascendente accedunt, obstructio illa etiam augetur, sicque tandem partes extenduntur & fit dolor capitis; quia vero illae partes cumulatae non sunt salsae nec acidae, sed pituitosae, ideo dolor talis non est pungitivus sed gravatiuus. Eaedem partes crassiores pituitosae oblinũt superficiem concavam ventriculorum, sicq. poros obstruunt licet nõ in totum tamẽ in tantum, ut spiritus animales non possint progredi secundum lineam rectam, unde moventur motu circulari, & repraesentant menti ideam motus circularis, quae postmodum judicat ac si omnes res visibiles circumgyrentur, sicque fit vertigo.

Eaedam partes crassae, viscidae & pituitosae obstruentes tubulos, quia non suppeditant convenientem materiam pro generandis spiritibus animalibus, hinc omnes

omnes pori tubuli non possunt inflari, unde fibrillae nerveae cerebri sibi invicem incumbunt, clauduntur, sicque fit somnolentia. Quem haec explicata symptomata aliquamdiu afflixerunt, is tandem ex improviso corripitur apoplexia, aboletur sensus & motus remanente adhuc difficili respiratione & pulsu.

Et sic omnia quae in apoplexia seu paroxysmo apoplectico occurrunt, possunt explicari (1) per nimiam pororum cerebri & plexus choroidis apertionem & dilatationem: (2) per obstructionem cerebri & principii nervorum: (3) per spirituum animalium paucitatem & crassitiem; & sic nihil in apoplexia occurrit quod non clare & distincte possimus percipere & explicare.

Aliter fieri non potest, quin corruat aeger, quia denegato spirituum animalium influxu relaxantur musculi illi extensores in cruribus quae debent inflari; ad illorum inflationem autem ingens copia spirituum animalium requiritur, dictum vero spiritus peccare in quantitate vel qualitate: si igitur nulli generantur, etiam nulli possunt influere; sin pauci generantur, non sunt sufficientes ut magnos illos musculos inflare possint; sensus abolentur externi & interni; illi enim peragi non possunt citra opem spirituum animalium. Si ergo talis sanguis crassus cerebrum ingreditur, qui totam superficiem concavam ventriculorum cerebri oblinit, & obstruit principium nervorum, tunc etiam cesset spirituum animalium secretio, vel si secernantur, tamen secretorum influxus in nervos inhibetur & impeditur propter illam principii nervorum obstructionem: & haec est ratio, quare sensus ex & interni cessent, quod non videant, nec audiant, &c.

Manet tamen respiratio adhuc: in vulgus etiam notum, quo corpus frequentius exercetur, eo fit robustius; qui saepius gladios dirigunt manu dextra, fortiores sunt in manu dextra, quam sinistra, & contra: & illa pars prae alia est & videtur etiam major; ratio est, quia partes tales frequentius usurpatae contrahunt fibras robustiores, duriores, & crassiores, unde etiam tubuli fiunt majores, ut spiritus animales facilius & copiosius per tales poros influete possint.

Quoniam ergo a primis annis spiritus continuo fluxerunt in organa seu nervos respirationi dicatos, etiam illi nervi prae aliis propter talem continuum spirituum influxum majores acceperunt poros; hinc quamvis in cerebro spiritibus animalibus denegetur ingressum in poros aliorum nervorum ingredi tamen possunt hos valde dilatatos & apertos; sicque manet adhuc aliqualis respiratio: si vero postmodum in cerebro materia morbifica augetur, & ibidem partes crassiores successive cumulantur, tunc etiam tandem sequitur obstructio horum nervorum respirationi dicatorum, & sic pro diversitate & copia caussae, respiratio erit vel liberior seu difficilis, unde Medicus ex respiratione faciliori vel difficiliori in apoplecticis potest praedicere, vel materiae morbificae in cerebro copiam, vel ejus paucitatem, & mortem, vel salutem: haec etiam ratio potest esse, quare pulsus manet adhuc in paroxysmo apoplectico.

Jam apoplexia ita potest definiri: est abolitio omnium sensuum ex- & internorum, manente difficili respiratione & pulsu.

Dividitur apoplexia in sanguineam, quae oritur a sanguine in cerebro extravasato & grumescente; & humoralem seu pituitosam, quae oritur a lympha seu crassa seu fluida; fluida enim etiam potest obstruere & obtinere principium nervorum; de humorali hactenus fuit dictum.

Apoplexia sanguinea oritur, quatenus sanguis extravasatur in cerebro, illa extravasatio potest fieri vel a caussa aliqua externa, ut percussione, contusione, &c. vel etiam interna, dum sanguis nimis fermentat, & effervescit; ita enim vasa valde extenduntur & rumpuntur tandem, saepe etiam vasa in cerebro non rumpuntur, sed eorum oscula apariuntur, ut sanguis in substantiam cerebri irruat, quia volantibus subtilioribus, & aqueis, ibidem sic extravasatus grumescit, poros ac superficiem ventriculorum cerebri concavam, principiumque

ner-

nervorum obstruendo spirituum animalium influxum prohibet, ac eo modo apoplexiam producit, unde nullus amplius sensus, nullus motus: si talis ruptio seu apertio vasorum fit in pulmonibus, vocatur haemoptysis; si in vasis mesenterii oritur dysenteria; si in vasis uterij haemorrhagia uteri: ast si in cerebro, apoplexia, &c.

Notum, quod multi fiant apoplectici, ac extinguantur a globulis proxime, praetervolantibus, etiamsi ab ipsis non laedantur, illud fit propter vasorum in cerebro rupturam, sanguinisque extravasationem, quae non fit extra cranium, sed in ipsa cerebri substantia: producitur autem illa ruptio ab impetuoso aëris motu; materia subtilis enim maximo cum impetu ingreditur cerebrum & vasa, quumque in altera parte non ita commode possit ingredi, sanguinem valde exagitat, & oritur tanta fermentatio & lucta ut vasa rumpantur.

Phaenomena in hoc casu, (1) ex foetore quem &c. *in dolorem capitis incidit*: supra dicta huc possunt applicari. Chartacea si diutius servantur in loco uliginoso, ubi non liberior datur aëris transitus, tandem si moventur emittunt varia miasmata, quae corpori & sanguini adstantium modo per poros, modo inspirationem communicari possunt, quod etiam factum in hoc casu, ubi partes illae squalidae & pituitosae ex chartaceis exhalantes sese insinuarunt illius viri massae vel per inspirationem vel poros corporis, sicque partes viscidas & glutinosas in sanguine auxerunt, qui talibus partibus squalidis & crassis inebriatus translatus ad cerebrum illius & plexus choroidis minutissimos poros plus justo dilatavit, poros meningum intravit, unde successive partes illae viscidae cumulatae sunt, ac obstructio producta, unde dolor gravativus, seu idea doloris gravativi menti fuit repraesentata: quoniam vero ex partibus illis crassis & uliginosis spiritus satis lucidi & vegeti, non potuerunt generari quo sanguinis circulum & debitam fluxibilitatem conservarent, sanguis restagnavit, unde producti sunt catarrhi & defluxiones.

Quum aëri frigido se exponeret: partes illae uliginosae iterum e corpore partim exhalarunt, unde cerebrum non ita statim illis fuit repletum: verum accedens aër frigidus illas exhalantes sistebat & repellebat, hinc in magna copia ad substantiam cerebri remeantes principium nervorum obstruxerunt, spirituumque influxum prohibuerunt; hinc subito concidit.

Voce & respiratione intercepta pessimum fuit signum: quia magna in cerebro fuit copia partium crassiorum & viscidarum, ita ut non tantum poros nervorum potuerint obstruere, sed etiam illos valde apertos respirationi dicatos, sicque indicium fuit materiam morbificam valde esse copiosam, partesque obstruentes valde crassas.

Motu & sensu omni abolitio: denegata enim spirituum secretione vel secretorum influxu, cessat etiam motus.

Cum stertore e vita discessit: respiratio stertorea semper solet esse lethalis, quia materia peccans profundius nervis impacta est.

Dictum fuit supra, chartacea non solum contrahere squalorem, sed & adstantes inficere posse, exinde patet; si enim in cella seu alio loco, in quo radii solares non ita sparguntur, per aliquot dies reponantur, vasa quaedam aenea vel stamnea, videmus statim ungi peregrino colore vel maculis, &c.

Auctor putat cerebrum contraxisse quandam malignitatem: verum omnia possunt explicari per nimiam illam dilatationem pororum plexus choroidis, qui innumeris constat arteriolis & venis, & est quasi rete ex arteriis factum.

Signis diagnosticis non opus, quia explicatio phaenomenum sufficit.

Signa distinctiva ab aliis soporosis affectibus (1) distinguitur *a lethargo* qui pedetentim invadit, apoplexia vero subito, in lethargo etiam est febris quae in principio apoplexiae non observatur: (2) *a caro*, eo laborantes si vellicantur

sen-

sentiunt, si vocantur oculos aperiunt, audiunt, ac si acu punguntur membra contrahunt, quod in apoplexia non fit, tolluntur enim omnes sensus & motus: (3) *a catalepsi*, quia hi non corruunt in terram ut apoplectici, sed manent in tali situ, in quo sunt si corripiuntur: (4) *a syncope*, quia in syncope facies non est colorata ac pulsus ablatus est: in apoplexia vero pulsus aliquamdiu manet & facies colorata.

Prognosis: Auctor noster recte ex Hipp. dixit esse apoplexiam fortem & lethalem; fortis vero vocatur si respiratio valde est laesa; levis, si respiratio liberior & pulsus, & si Medicus observat post venaesectionem respirationem fieri liberiorem, salutem praedicere potest; si pulsus etiam bene se habet.

Curatio: quia propter obstructionem tubulorum & totius cerebri omnes sensus & motus abolentur, videndum quomodo spiritus possint excitari, & materia morbifica e tubulis excuti; hinc statim jubent Medici instituere ligaturas & frictiones, quia per illa commotiones spiritus excitantur, ac eorum ope materia facilius e tubulis excutitur; oculis offeruntur corpora luminosa, aures clamoribus debent repleri, imprimis apoplectici proprio nomine debent nominari & vocari, quia spiritus jam ante sunt consueti in illas partes fluere, etiam pori aperti quia saepius influxerunt, etiam fibrae ita sunt dispositae, ut facile talem impressionem saepius factam melius recipiant & deferant. Naribus acria debent inflari, ut salia volatilia aromatica, & quae habent partes rigidas ut simul obstructiones reserent.

Applicantur clysteres ex acrioribus, quia illa agitatio multum potest conferre ad ejectionem materiae: Auctor noster praescripsit enema ex volatilibus, quae fermẽtationem in massam sanguinis possunt instituere & partes crassas dissolvere.

Pulpa colocynthidis in petia ligat. Quaerit. quare hoc? ℞. ne transeant partes crassiores, quae quia nimis acres sunt, facile intestinorum vellicare & exulcerationem excitare possent: subtiliores vero abradunt leviter humores.

Semen seseleos, carvi &c. haec fermentationem in massam sanguinis augent.

Colat. ℞. unc. x. in minori enim quantitate enema debet injici, ut diutius maneat in corpore; si enim quantitas excedit, iterum effluit; si in minori quantitate injicitur & tunc effluit, malum est signum, quia indicat resolutionem omnium partium, & si Medicus hoc videt praedicere potest aegrum non evasurum, adduntur hierae picrae, oleum rutae, castor. &c. qui acrimoniam habent, sal gemmae ut stimulet.

NB. Si clyster inter horam reddatur, bonum est; si plane non reddatur, malum, quia indicat spiritus non influere, ut motum peristalticum producant.

Clysteribus bene additur aqua benedicta, quae emetica est: crocus debet infundi in vino postmodum agitatur, & si in fundo residet crocus sive pulvis, tunc per inclinationem effunditur, ita tamen ut plures partes liquori maneant immistae, liquor ille ad unc. ij. vel iij. additur clysteribus, vide Riverium. Non vero hic intelligitur crocus vulgaris; sed ex minerali regno, qui a colore sic dicitur: in caeteris ad excitandos aegros nihil omittendum, unde possunt fieri inunctiones, ori possunt infundi spirituosa; omnia illa quae capiti solent applicari aromatica & copiosam vehunt materiam subtilem.

Quaer. an conveniat venae-sectio in apoplexia? ℞. distinguendo inter apoplexiam sanguineam & humoralem; semper vanae-sectio convenit in sanguinea, quamvis sanguis in cerebro sit extravasatus; verum in pituitosa, si aetas adsit similis, non nisi cum protestatione aliqua institui debet venae-sectio imprimis si adsit respiratio stertorea, ne culpa in Medicum redundet. Tandem etiam cucurbitulae solent applicari capiti, vertici, vel etiam circa suturam coronalem; extremum remedium solet esse dicunt, Forestum, Medicum celebrem apoplexia correptum monstrasse digitis adhuc locum ubi cucurbitulae solent applicari,

quod tamen adstantes intelligere non potuerunt; Medicus vero post mortem accedens ex adstantium relatu facile colligere potuit, virum illum desiderasse adhuc cucurbitularum applicationem.

Qr. an enemata conveniant in paroxysmo apoplectico? ℞. enemata sunt duplicia alia lenientia, alia commoventia; lenientia tuto adhiberi possunt, quia leniter pituitam educunt: quae vero praeparantur ex acrioribus, catarrhos augent, pulsum imminuunt, ac respirationem difficiliorem reddunt, quia miasmata illa sese insinuant massae sanguinis, materiam pituitosam valde commovent, ut profundius sese insinuet in nervos patulos respirationi dicatos; ergo tutius leniens enema praemitti poterit, quod & monet Haeferus &c. Observamus quod a fortioribus semper pulsus & respiratio imminuantur a corpusculis cum sanguine ad cerebrum delatis, praeprimis si intestina faecibus sint repleta. De vomitoriis similis oritur quaestio; quidam enim approbant, quidam prohibent? ℞. Saniores Medici jubent abstinere a vomitoriis, dum enim magna vi conantur excutere humores e ventriculo valde commovent musculos, qui quum in apoplexia semper sint resoluti, vomitus redditur difficilior propter denegatum spirituum animalium influxum, unde facile oritur suffocatio; ideo etiam post cibum assumtum vomitus difficulter excitatur, quia diaphragma nimis comprimitur &c.

Quidam in ipso paroxismo adhibent purgantia; ℞. a fortioribus abstinendum, quia intrant massae sanguinis & cum sanguine ad cerebrum delata agitando occasionem praebent, ut materia pituitosa profundius sese insinuet nervis respirationi dicatis; hinc antequam forte purgans exhibeatur, semper praecedere debent praeparantia; ut via ab infarctis liberetur & evacuetur: in ipso paroxismo vero abstinendum.

Quaer. an toto etiam adhibeantur sternutatoria? ℞. Concedi possunt in apoplexia humorali: in sanguinea vero a rupto vase vel effusione sanguinis, nocent; si enim talis partium capitis agitatio & concussio excitatur, tunc sanguis extravasatus fortius adigitur in poros nervorum sicque malum augetur; sanguis enim talis humor non est, ut per illam concussionem possit eliminari.

CASUS XIV.

De Paralysi.

Spinalis medulla in cerebro distribuitur in duos truncos, dextrum & sinistrum; si igitur materia morbifica sese insinuet in spinalem medullam, ita ut utrumque trungum obstruat, tunc oritur totalis resolutio; sin vero versus unum truncum derivetur, tunc unius lateris resolutio oritur, quam vocamus paralysin; hinc definitur: est abolitio motus & sensus in partibus unius lateris.

Si totus humor vitiosus deserit cerebrum & ingreditur spinalem medullam, tunc cerebrum in paralysi manet immune; si vero humor ita copiosus est, ut post ingressionem in spinalem medullam portio quaedam remaneat, & nervos quosdam cerebri obstruat, tunc sensuum in- & externorum aliqua imbecillitas percipitur in paralysi: si humor vitiosus sit in minori copia, tunc saepe saltem resolvitur una pars vel unicum membrum, ut pars faciei, saepius solum brachium, saepius tantum pes, dum nimirum humor morbificus propter paucitatem deserit alios nervos, & solum hos huic vel alii parti dicatos intrat & obstruit.

HISTORIA.

Nobilissimus Dominus Fridericus a Kleist, Venationum in aula Neosedinensi Magister, aetate sexagenarius, postquam aliquandiu capitis dolore, oculorum scotomia & vertigine laborasset, subito lateris sinistri resolutione tangebatur,

adeo

adeo ut nec brachium nec pedem movere posset; sermone tamen & intellectu integris. Latus affectum deprehendebatur actu frigidum, sanum e contra calidissimum.

RESOLUTIO CAS.

Caussae naturales sunt temperamentum, aetas &c. aegrotus fuit sexagenarius, ergo temperamenti frigidi & humidi.

Nonnaturales: fuit deditus venationibus. Praecessit dolor capitis gravativus propter compressionem tubulorum cerebri & extensionem meningum a partibus vitiosis viscidis; praecessit vertigo, caussa est quia materia morbifica est viscida, sicque oblinit superficiem ventriculorum cerebri & poros obstruit in tantum ut spiritus animales, qui semper moventur secundum lineam rectam, in tali motu impediantur; dum enim offendunt ad parietes obstructos, resiliunt ac menti ideam motus ovalis seu circularis repraesentant.

Subito lateris sinistri resolutione tangebatur adeo ut nec brachium nec pedem movere posset; quia materia morbifica occupavit truncum spinalis medullae in latere sinistro, unde similiter brachii & pedis sinistri nervi sunt obstructi.

Sermone tamen & intellectu integris: quia nervi in cerebro post ingressum materiae morbificae erant immunes ab omni labe.

Latus affectum deprehendebatur actu frigidum. Quaer: quare membra paralytica semper sint frigida, quum tamē sanguis arteriosus aeque ad illa fluat quam alia? ℞. calor partium non tantum a sanguine est, sed & humoribus circulantibus, spiritus animales, qui sanguinis motum & fluxibilitatem conservare debent: quia ergo spiritus animales in latere affecto ad partes sufficienter non influunt, hinc motus humorum circulantium segnior est & frigus percipitur.

Calor major in parte sana: quia mutatio aliqua oritur in spiritibus animalibus, quia enim inaequaliter influunt, etiam in sanguinis massam aliqualis alteratio oritur.

Antequam suscipiatur curatio, prognosticum instituatur hoc modo.

Malum curatu difficillimum (1) ratione humoris peccantis, quia est valde crassus & viscidus: (2) ratione partis affectae, quia truncus spinalis medullae est obstructus, ad quem medicamenta vix penetrare possunt; si etiam accedit aetas senilis & tempus anni incommodum.

Curatio: (1) primae viae sunt liberandae ab infarctum: ergo in principio minorativum exhibendum, quod etiam fecit Auctor noster: (2) sanguis frigidus & viscidus corrigendus, alterandus & fluxilis reddendus per attenuantia, incidentia, cephalica & nervoso generi amica, ut loquitur Auctor noster.

Facta praeparatione tali, humor evacundus: quia vero illud una vice fieri non posset, hinc praestat decoctum seu apozema aliquod catharticum praescribere, quod singulis diebus ad uncias iv. exhiberi potest.

Liberatis sic ab obstructione poris partium internarum, etiam pori in superficie sunt aperiendi, quod potest fieri per sudorifera: illa debent constare ex partibus duris, rigidis, qualia sunt ligna illa usitata, (vulgaria enim sudorifera non sufficiunt) unde Auctor noster recte praescripsit decoctum aliquod sudoriferum ex ligno guajac. sassafras. flor. salviae & aliis.

NB. Circa praeparationem hujus infusi, debet addi tartarum ad facilitandam extractionem, & ingredientia debent infundi vino, seu anatica portione vini & aquae fontanae; quia partes rigidae & durae non facile suppeditantur soli aquae: sin vero tartarus accedat, pori recluduntur & melior fit extractio.

Quoties exhibetur tale decoctum, aeger sudare debet in laconico seu arcula; Auctor noster ad facilitandos sudores ex decocto herbarum vapores suscitavit: verum praestat ipse spir. vini rite praeparatus, si ille exhibetur eodem modo statim sudor sequitur; insunt enim spiritui vini partes rigidae & duriores, quae majorem

rem vim habent, quam herbarum partes molliores; herbae enim istae constant partibus mollioribus.

Quoniam morbus chronicus est, Auctor noster pergit, & continuat usum medicinae, praescripsit pilulas ex extr. solut. & magisterio agarici: quoniam vero non prostant in officinis, alia debent substitui; hinc talis formula potest praescribi. ℞. *Extract. cephal. Mynsicht. scrup. j. diagryd. gr. ij. ol. stilat. succin. gtt. ij. f.* pilulae deaurentur fortiter. Vel ℞. *Extract. panchymagog. Crollii scrup. j. &c.* Vel quia peccat homor viscidus ℞. *Extract. melanag. Mynsicht scrup. j. &c.* Auctor noster ulterius pro roboratione praescripsit *essentiam ambrae*: verum hujus essentiae usum omnes ferre non possunt; habet enim vim inebriativam & sanguinem fermentare facit, omnem enim ebrietatem praecedit fermentatio sanguinis; in sexu foeminino plane abstinendum ab usu hujus essentiae, ejus loco praescribi potest tinctura succini ad gt. xij. vel xv.

Ulterius Auctor noster misturam quandam adhibuit, quam ingreditur essentia roris marini: verum quia non prostat in officinis nisi ex mandato Medici, etiam hanc formulam imitari non possumus & mutanda hoc modo.

℞. *Aq. cephalic. Langii unc. iii. & sem. carbuncul. unc. j. lil. convall. cum vino distill. unc. ii. & sem. tinctur. succini drach. j. spirit. lavend. lilior. convall. &c.*

Potest etiam substitui spirit. c. c. spir. salis armoniac. sal volatile oleosum Sylvii.

Auctori nostro nec in gratae fuere ex succino rotulae. Nota, in quavis intemperie sanguinis frigida & humida, capitisque morbis frigidis conveniunt hae rotulae pro capite. Potest variari haec formula, ut loco succini ℞. *Species contra apoplexiam August. vel pulverem Marchion. vel pulverem cephalicum Michaelis*: reliqua possunt in tali dosi retineri, in sexu foemineo vero debet omitti ambra.

Tandem externe Auctor praescripsit unguentum pro spina latere affecto. Nota omnia pinguia linimenta & unguenta sunt suspecta, quia obstruunt poros, ac insensibilem transpirationem impediunt, humoresque reddunt viscidiores hinc magis laudantur aquae, spiritus, spiritus penetrantes, qui acuuntur sale volat. aqua Anhaltina, spiritu convulsivo DD. Willisii spir. formicar. spir. urticae minoris, addi potest spiritus cor. cer. sal. armon. spiritus urinae potest acui sale volat. Spir. tinctura castorei &c. haec enim incidunt materiam crassam & viscidam, & abstinendum a pinguibus, quae talem mucilaginem praeseferunt.

Diaeta accurate praescribitur ab Auctore nostro.

Qr. adhuc; quare membrum paralyticum in principio intumescit, postmodum vero exarescit, quum tamen sanguis arteriosus aequaliter distribuatur tum ad membrum paralyticum, tum sanum?

℞. Illud provenit a tardiori motu humorum circulantium, quia enim membro paralytico denegatur spirituum animalium influxus, sanguis in tubulis & vasis lymphaticis restagnat, unde saepe rumpuntur, & lympha exstillat, unde tumor. Quia vero postmodum tubuli depravantur & varie mutantur, ideo deficit appositio succi nutricii, hinc tandē pars illa exarescit & talem maciem contrahit.

CASUS XV.

De melancholia hypochondriaca incipiente cum scorbuto

HISTORIA.

Anno M.DC.LII. Mense Novemb. admodum Reverendus, nobiliss. & excellentiss. Dn. Fridericus Rungius, Serenissimi Electoris Brandenburgici Consiliarius intimus, Pomeraniae Orientalis Cancellarius & Canonicus Colbergensis, Compater, Affinis & Frater meus honorandus, profundis & assiduis cogitationibus subinde deti-

detinebatur, adeo ut ad interrogata aliquando non responderet: aderat sensus gravitatis in capite, obscuritas oculorum, angustia cordis, hypochondriorum tensiones, maculae in cruribus & perpetua in somnum propensio.

RESOLUTIO.

Cartesius dicit, nihil aequalius inter homines distributum quam mens ipsa: id est, nulla datur differentia inter animas hominum, & quamdiu organa rite sunt disposita, tamdiu animas suas perficit operationes; hinc multa adscribuntur animae, quae tamen rectius organis indispositis adscribenda essent, quod enim alii prae aliis gaudeant feliciori ingenio, alii meliori memoria &c. multi tribuunt animae, quum tamen organorum dispositioni meliori vel debiliori hoc tribuendum esset; qui enim spiritus prae aliis habent meliores, meliores etiam producunt vel producere possunt actiones. In foetu seu infantibus anima non judicat, & distinctas perficit operationes, non quod mens ita sit disposita, potius quia organa sunt indisposita, quae menti debent inservire; habent enim membra adhuc molliora & mucilaginosa & propter talem fermentorum & nervorum mollitiem impressiones factae distincte non possunt recipi & ad cerebrum deferri, hinc anima etiam in infantibus nō potest distincte judicare: postmodum vero dum mucilago consumitur, partes & filamenta nerviq; fiunt duriores, tunc organa fiunt aptiora, motusque etiam distinctius imprimuntur; unde infantes incipiunt ratiocinari ac distinctius cogitare. In senibus vacillat ingenium, visus imminuitur, aliaeque plures actiones laeduntur, non quod mens senescat, quae non mutabilis est nec mutatur, sed quia organa mutantur; exsiccantur enim filamenta cerebri & rugosa fiunt, & quia sic mutatur status pristinus, etiam impressiones non distincte offeruntur menti, unde etiam distincte judicare nequeit. Si senex haberet oculum ut juvenis, tunc etiam videret ut juvenis; quoniam vero in senectute partes oculi exsiccantur & mutantur, hinc visus etiam imminuitur; ex. gr. licet quis sciat pulchre pingere litteras & tamen non habet calamum rite adaptatum, etiam eleganter litteras pingere non potest, quum tamen culpa non sit in scriba sed in calamo: ita etiam de anima procedit hoc; si enim corpus non est aptum, etiam anima suas actiones perficere non poterit, culpa autem non est in anima, quae non mutatur, sed in organis ineptis.

Quamdiu igitur omnes machinae nostrae partes secundum naturae leges manent dispositae, ac filamenta leviter ac molliter pulsantur, tamdiu etiam juxta naturae leges actiones fiunt: quamprimum vero filamenta sunt laesa & fortius pulsantur, tunc incipit delirium: quemadmodum cithara suavem producit harmoniam & concentum, si quoad omnia rite disposita, si chordae justam habeant tenuitatem ac debite sint extensae legitimeque pulsentur. Contra vero si hoc non fit, tunc cessante illa harmonia, potius dissonantia oritur. De delirio igitur agendum: de deliriis variis actum est hactenus, sed jam de eo, quod est a timore, tristitia, anxietate, citra tamen manifestam caussam; & vocatur delirium melancholicum: melancholici vero dicuntur illi, qui citra manifestam caussam incedunt anxii, tristes, timidi, cogitabundi, varias habent cogitationes & phantasmata, possibilia ipsis videntur impossibilia, &c. Dixi sine manifesta caussa tristes; qui enim tristis est ex manifesta aliqua caussa, vel propter obitum alicujus amici, vel deperditionem bonorum ex incendio, &c. non est dicendus melancholicus, adest enim istius tristitiae manifesta caussa.

Deliria varia occurrunt in melancholia; alii enim putant se esse Reges; alii se esse ex vitro conflatos, &c. Ut autem veram melancholiae caussam ac sedem inveniamus, praemittendum, quomodo sex res nonnaturales possint melancholiam inducere: si versamur in aëre lucido & temperato, sumus hilares, quia sanguinem in legitimo fluxu conservat: sin vero sub aëre crasso, nebuloso ac pluvioso,

so, solito sumus tristiores ac lassitudinem percipimus: hinc palam fit aërem tribuere quid ad melancholicam dispositionem, quatenus nempe aër ille crassus incrassat sanguinis massam, ex quo sanguine crasso & faeculento non possunt non generari spiritus crassi, qui minus promti sunt ad offerendas has vel illas menti ideas, ob quas actiones requiruntur spiritus lucidi ac mobiles.

Crassiores vero hi spiritus semel moti diutius servant suum motum, nec ab aliis in motu impediuntur, ut spiritus lucidi seu subtiles: & haec est ratio quare melancholici semper cogitent de uno seu altero saltem objecto antea menti repraesentato; si enim spiritus illi crassi semel modificati sunt ab objecto aliquo, tunc semper eandem irradiationem offerunt menti, unde semper idem cogitatur, atque hoc modo aër crassus potest esse caussa melancholiae: illi enim qui habitant in aëre subtiliori & calidiori, raro fiunt melancholici; qui vero in aëre frigido, saepe.

Cibus & potus: cibus crassus reddit sanguinem crassum, faeculentum & admodum ineptum; hinc spiritus animales non possunt rite secerni & elici. Motus nimius dissipat massae sanguinis particulas volatiles, unde reliquus incrassatur. Quies vero nimia impedit sanguinis volatilisationem, partes activae a sanguine non extricantur, sicque fiunt spiritus ad inserviendum menti minus apti.

Hisce praemissis recte in melancholia accusamus sanguinis intemperiem crassam, viscidam, ac faeculentam a vitioso quodam acido: hunc sanguinem crassum melancholiae caussam esse patet variis rationibus; observamus enim infantes lactantes & alios nunquam fieri melancholicos, quamdiu utuntur cibis mollioribus ac fluidioribus, quia sanguis tamdiu ab his cibis non disponitur ad melancholiam. Haemorrhoides supervenientes melancholiae optimum remedium, quia sanguinis portio crassa ac faeculenta evacuatur, hinc reliqua portio melius exaltatur & volatilisatur.

Melancholici si indulgent irae vel vino utuntur, facile fiunt maniaci; ratio, quia partes sanguinis crassiores tardius motae, quamprimum accenduntur ac a vino impelluntur, tunc majori vi & motu moventur; crassae enim partes semel motae valde deinde moventur & non facile impediuntur: si igitur partes crassae & faeculentae in melancholicis fortius agitantur a vino, & simul spiritus crassi in talem motum vehementem cientur, cerebri partes varie pulsant, ac sic maniam producunt. Hinc etiam maniaci valde robusti sunt, vix a quatuor possunt detineri, ex ea nempe ratione, quia crassi illi spiritus semel moti magnam habent vim in partibus: peccat enim in melancholia sanguis crassus faeculentus, & partes illae crassae segnius moventur, sed costanter seu continuata serie; in mania vero etiam peccat sanguis crassus & faeculentus, sed partes illae crassae in maniacis velocissime moventur.

Ad varias cogitationes requiruntur etiam spiritus animales rite dispositi; si enim sint nimis subtiles, judicium valde labefactatur, juxta ordinem non promoventur, sed avolant in auras, in febribus ardentibus nimis sunt subtiles, hinc abeunt in auras, tunc etiam conqueruntur de lassitudine, varia etiam oriuntur deliria; sin vero sint crassiores ut in melancholicis, tunc tardius incidunt, & semel incidentes in vestigia cerebri ac ab illis reflexi, eandem menti semper repraesentant imaginem, quae putat tunc illam semper esse praesentem. Spiritus vero determinantur non tantum a mente, sed & ab objecto aliquo vel in- vel externo, imo saepe a vestigiis ipsius cerebri: hinc si spiritus animales simili modo determinantur a vestigiis, quali modo antea determinabantur ab aliquo objecto, tunc etiam similis imago repraesentatur menti: sic saepe melancholici imaginantur se videre Diabolum. Quaer. an fiat naturaliter? ℞. affirmando, quia spiritus animales sunt valde crassi & segnius moventur, hinc incidentes in vestigia impressa olim a cornibus tauri, pectore leonis, cauda draconis, varie a vestigiis

illis ad mentem reflectunt, unde propter celeritatem cogitationis mens haec omnia conjungit, & unam ideam format, ut cogitet se videre Diabolum; postmodum autem spiritus non facile cessant a tali repraesentatione, quia crassi sunt, crassiores vero diutius servant motum suum & non impediuntur ab aliis.

Febricitantes & alii aegroti saepe putant oculis obvolitare muscas vel alia animalcula, quia spiritus animales jam ita determinantur ut antea determinabantur, quum animalcula essent praesentia, & sic menti eandem ideam repraesentant, & quemadmodum multa in insomniis menti repraesentantur a spiritibus incidentibus in vestigia antea impressa, ita etiam in melancholicis fit: melancholici enim sunt quasi somniantes.

Illa sanguinis crassities & faeculentia in melancholicis oritur ab acido vitioso. Quaer. ubi illud generetur & sedem habeat? Veteres putant caussam esse atram bilem, quae ex sanguine in liene separatur, & sanguinis massae iterum communicatur, unde lienem in melancholia semper accusant. Verum cessat schola illa atrabiliaria; esset enim contra beneficium naturae, si lien segregaret excrementum, ac iterum massae sanguinis eo inficeret. Non tamen lien ab omni culpa est, constat enim plurimis nervulis ut spiritus possint copiosius affluere, & sanguinem a coagulatione praeservare; quo magis enim recedit a corde sanguis, eo magis proclivis est ad coagulationem. Si ergo lien laborat vitio vel obstructione, ita ut pori in fibris nerveis lienis obstruantur, spiritus etiam non possint affluere, & sanguinis coagulationem praeservare, fluxibilitatemque ejus conservare, unde sanguis redditur melancholicus, hoc est acquirit crassitiem & faeculentiam: (2) acidum illud vitiosum potest etiam communicari sanguinis massae ex ventriculo, si fermentum sit nimis acidum, ex quo chylus corruptus intrat sanguinem, qui subinde fit mucilaginosus: (3) etiam ex succo pancreatico si sit nimis acidus, tunc enim incrassat chylum, qui ad sanguinem delatus eum reddit faeculentum.

Acidum autem inesse sanguini melancholicorum probatur a juvantibus; curatur enim melancholia per volatilia, quae habent vim faeculentiam illam incidendi & acidum vitiosum infringendi.

Dictum quod acidum istud vitiosum possit sanguini communicari (1) ex liene, (2) ex ventriculo, (3) ex pancrate, (4) illud etiam fieri potest ex tubulo aliquo; saepe enim observatum, quod ab ulcere producta fuit melancholia, quatenus nempe acidum vitiosum fuit massae sanguinis communicatum.

Omnia quae occurrunt in melancholia explicare possumus per sanguinem crassum ac faeculentum, & exinde crassos & in motu tardiores elicitos spiritus; item per acidum vitiosum, quod sanguinem incrassat, & faeculentum reddit.

Phaenomena, quibus se prodit ipsa melancholia, in hoc casu sunt: *profundis & assiduis cogitationibus detinebatur*. Quia spiritus crassi incidentes in vestigia semper menti repraesentant unam vel talem ideam, & in repraesentatione ista etiam non possunt facile impediri, quod facile fieret si essent subtiliores, quamvis etiam alii motus imprimantur, tamen sunt debiliores. Auctor noster dicit melancholiae hypochondriacae semina in mesenterio, liene &c. Verum est quod melancholia saepe trahat originem ex hypochondriis ut mesenterio, liene, &c. & tunc vocatur melancholia hypochondriaca, seu per consensum, quia acidum vitiosum ibidem communicatur: si acidum vitiosum communicatur ex stomacho, vocamus melancholiam per consensum seu stomachicam; saepe etiam vitio uteri ex restagnantibus mensibus producitur melancholia, & sic semper fontem melancholiae quaerimus in illis partibus quae acidum communicant, quamvis delirium melancholicum proxime a sanguine crasso inducatur.

Pergit Auctor noster sensimque fumosis exhalationibus caput & cerebrum, &c. Verum tales exhalationes non admittimus; explicari enim non potest quomodo

in

in seu extra vasa possint ad cerebrum ascendere: dicendum igitur erit, quod acidum vitiosum incrasset sanguinem, ex quo crassi generantur spiritus, imo etiam ipsi spiritus animales quoad crasin degenerant & fiunt acidi.

(2) *Ad interrogata aliquando non responderet*: hoc explicandum est (1) per continuum itum spirituum animalium crassorum, & motus de novo impressi debiliores sunt: (2) flacciditas quaedam in nervis est, quia spiritus illi crassi non sunt sufficientes, ut generis nervosi tremulum motum conservare, ac nervos rite extendere ac inflare possint; hinc sequitur quod etiam tonus nervorum labefactetur, quia non recte sunt extensi: (3) adest sensus gravitatis in capite; spiritus enim crassi permeantes ipsum cerebrum semper propter crassitiem comprimunt partes & tubulos, unde idea talis gravitatis sensus menti raepresentatur, quia vero talis compressio non fit a re acri, ideo tantum gravitas adest.

(4) Visus obscurior, partim vitio spirituum, qui non sunt satis lucidi sed crassi; partim vitio ipsorum in oculis humorum, qui debent esse clari & pellucidi, facile autem infici & impuri reddi possunt ab acido sanguine; quod fit in melancholia.

(5) Adest cordis augistia: Auctor noster accusat vapores in transitu cor laedentes. Verum vapores tales inclusi in vasis vel etiam extra vasa non possunt cordi communicari, sed quicquid cordi offertur est sanguis, qui quum in melancholicis non aptus sit ad ascensionem, nimiam moram trahit in corde, unde talis anxietas oritur; vel anxietas illa oritur, quatenus spiritus nimis crassi nimis coarctent cordis ventriculos, quo sanguis non ita feliciter possit permeare.

(6) Hypochondriorum tensiones: Melancholici semper conqueruntur de inflatione in hypochondriis praesertim sinistro, hinc etiam Medici plerumque lienem accusant. Nos dicimus, quod pars affecta hujus tensionis sit peritonaeum; caussa humores circulantes: quum enim sanguis spiritibus animalibus non possit satis conservari fluxilis, unde segnius motus per tubulos extendit membranas & alias partes; ut etiam spirituum animalium prohibeatur influxus, in nimia autem illa extensione illae partes quae debent egredi per insensibilem transpirationem retinentur in poris musculorum abdominis ac intestinorum, unde flatus oriuntur ac observantur, qui claustra perrumpere conantur, ut in terrae motu fit, dum aër includitur, qui egredi conatur.

(7) *Maculae in cruribus*: Auctor noster dicit ab ebullitione humoris melancholici. ℞. talem ebullitionem particularem in partibus admittimus, non vero universalem: in melancholicis enim sanguis nimis tarde movetur. Oriuntur autem illae maculae, dum sanguis ille crassus perveniens ad minima vasa capillaria, restagnat; in restagnatione illa vascula quaedam capillaria rumpuntur, unde guttulae exstillantes in superficiem tales maculas constituunt, quae primo sunt rubrae, postmodum vero dum subtiliores abeunt, mutantur, & sic semper pro varietate humoris variant maculae illae in colore; accidit quod sanguis sit scorbuticus, qui quum nimis sit acris facile vasa capillaria corrodere potest, hinc etiam in scorbuticis semper tales maculae conspiciuntur.

(8) Adest propensio in somnum: (quod quidem fit in hoc casu, alias in plurimis melancholicis vigiliae molestant, quia spiritus animales crassi semel moti continuo moventur) oritur autem haec propensio in somnum non a vi humorum narcotica, ut Auctor noster putat, sed a crassis spiritibus, qui cerebrum & ejus tubulos sufficienter inflare non possunt.

Prognosis: est affectus curatu difficilis & chronicus, quia corrigi debet tota massa sanguinis: ut autem hoc fieri possit, requiritur longum temporis spatium.

Curatio: sanguis crassus & faeculentus indicat attenuationem ac volatilisationem; acidum vitiosum indicat sui mitigationem; quod si fiat, spiritus animales iterum generantur subtiliores, & ad debitas operationes apti; unde pro incisione & attenuatione Auctor noster praescripsit misturam quandam, quae corrigit acidum

dum vitiosum constat sale volatili copioso. ℞. *Sirup. aperit. cort. citri, cochlear. &c.* salia haec continent copiosum sal volatile. Loco hujus misturae potest etiam fieri decoctum. Verum melius illa volatilia exhibentur per succos expressos, quia in coctionibus salia volatilia abeunt in auram. Ergo recte Auctor noster praescripsit in forma sirup. quia melancholia est morbus chronicus, & tota sanguinis massa corrigi debet, ideo per plures septimanas imo menses medicamentorum usus est continuandus; unde fieri possunt longa decocta, vel etiam loco decocti destillatum aliquod melancholicum praescribi potest pro aliquot mensibus: recte etiam suademus usus acidularum quae participant de Marte, vitriolo & salibus, beneficio quorum corrigunt glutinosam sanguinis intemperiem; illae enim partes metallicae omnes corporis maeandros, & tubulos angustissimos possunt perreptare; atque humores viscidos obstruentes resolvere & fluxiles reddere. Illa Martialia etiam corrigunt ac destruunt vitiosum in sanguine acidum, quod peccat in melancholico sanguine; si enim Martialia intra corpus sumuntur, acidum vitiosum agit in illa, sicque tertium fit & acidum parit. In specie pro morbo hoc profligando conveniunt vomitoria, quia in primis viis solet peccare mucus quidam crassus, qui adhaeret parietibus ventriculi & intestinorum & fermentationem impedit: pro muco hoc eliminando non sufficiunt cathartica blandiora, etiamsi adhibeantur, quod tamen praestant fortia vomitoria, in tali enim concussione quem excitant, mucus ille facile abraditur & ejicitur: pro vomitorio tali optimus est tart. emet. Mynf. qui exhibetur a gr. iij. ad gr. iv. ad summum, vel ita promiscue gr. iij. exhiberi possunt. ℞. *Tart. emet. Mynf.* gr. ij. f. pul. detur in cochleari cerevisiae calidae & postmodum superbibatur jusculum vel cerevisia calida; laudatur etiam sulph. antimonii cujus praeparatio habet Willis, detur ad gr. v. In melancholia omnibus praeferenda sunt medicamenta talia purgantia antimoniata ob duplicem rationem: (1) quia humores crassos peccantes valde dissolvunt & fluxiles reddunt, ita ut rejecti appareant in majori copia: (2) quia etiam curationem quandam politicam perficiunt, dum nimium humores valde tingunt & corrumpunt, ut appareant sub colore viridi, patiens videns illos ita coloratos ab antimoniatis & rejectos humores copiosos putat, & credit, jam omnem vitiosam materiam e corpore esse deturbatam, & sic cessat in patiente illa phantasia & phantasmata, quibus melancholici obnoxii sunt; accedit quod etiam melancholicis & aliis validiora plerumque expetuntur medicamenta.

Vomitoria etiam illa conveniunt, quia in hoc affectu requiruntur medicamenta fortiora; leniora enim nihil praestant, quia spiritus animales sunt valde crassi, & lento gradu accedunt, unde non ita facile ad talem spasmodicam contractionem irritari possunt, quum vero fortiora prae aliis irritent fibras, prae aliis etiam convenient.

Praemisso emetico praeparantia exhibenda sunt. Formulam habet Auctor noster ubi recommendat sirupum suum aperitivum, & ipsa praeparantia fortiora sunt; praeparantur vero praeparantia illa ex limatura Martis: in hunc usum etiam prostat in nonnullis officinis sirupus aperitivus Mindereri, quod optimum est medicamentum. Auctor addit etiam antiscorbutica, quia simul peccat intemperies sanguinis viscida.

Si per aliquot dies continuatum fuerit, aperitivum purgans exhibendum, specificum medicamentum est extractum hellebori nigri rite praeparatum, dosis hujus extracti est ad unc. j. Auctoris praeparatio vid. tract. de morbis venenatis. Recentiores praeparant cum spiritu vitrioli, sic enim partes illae volatiles acres corriguntur.

Nota: saepius interponenda sunt enemata, clysteres enim valde proficui sunt in curatione melancholiae, illorum enim beneficio mucus ille in quo latet

acidum vitiosum educit, aciditatem temperando, alvum lubricitando, ac mucum illum fluxilem reddendo.

Auctor pro corroboratione electuarium praescribit, quantum tamen possibile a dulcibus & saccharatis abstinendum, siquidem observandum est, quod saccharata acidum vitiosum augeant, ut inde variae fermentationes vitiosae oriantur; acidum enim illud vitiosum in praeparatione a calce acquirunt, unde & saccharata dentes & ossa exedunt.

In casu sequenti etiam commendat clysterem, qui potest retineri, vel ad ejus imitationem alius praescribi.

Cui non placet extract. helleb. nigri, substituat extract. diacitri ad unc. iv. vel etiam infusum foliorum sennae, & rhabarb. sale tart. praeparatum, alias enim nunquam feliciter extrahitur, & hoc sal est instar clavis reserantis partes purgantium.

Exhibito purgante progrediendum est ad alterantia, quae etiam debent esse fortiora: hinc desumi possunt ex mineralibus, ut tinctura Martis cum succo pomorum Borsdorff. praeparata, datur ad gtt. 40. in aqua quadam distillata, vel jusculo, vel sirupo aperitivo, pro varia intentione Medici.

Tinctura lapidis lazuli adhibetur tum pro alteratione tum purgatione, est valde vehemens, unde etiam vix ad gtt. IV. dari potest. Praeparatur vel cum spiritu urin. vel cum spir. vin. tart.

Inter alia semper felici cum successu exhibetur spiritus sal. armoniaci. E regno vigetabili in hoc morbo commendatur crocus, & ex eo praeparata, ut tinct. croci cum spir. vin. praeparata; haec enim valde penetrat, sanguinis crassam intemperiem corrigit, & simul somnum conciliat.

Auctor dicit postremo, ad venarum mesaraicarum, & viscerum caliditatem emendandam, commendat serum lactis caprini. Lac caprinum prius praecipitatur in serum cum succo citri, vel tamarindis, vel spiritu vitrioli huic sero admiscentur succi expressi, ver. gr. lact. caprini in serum praecipitati unc. iv. adde succ. beccab. nasturt. ana. recenter express. etiam fiat potio: potest etiam addi succus cochl. acetos. acetosall. cichor. citri, aurantior. omnes hi succi recenter debent esse expressi: quum vero hi succi facile vappescant; intra tres vel quatuor dies semper de novo sunt praeparandi, diutius etiā possunt servari, si addatur parum sacchari & crassamentum in vase servetur at tantum liquidum assumatur.

Auctoris opiata antimelancholica egregium cordiale est, & omnis effectus vel in eo consistit, quatenus acidum vitiosum destruit & fermentum melancholicum corrigit, sic in corall. bezoar. &c. latet alkali quoddam votatile quod explicat se in corpore nostro & acidum vitiosum corrigit. Emulsio Auctoris cum aqua hypnot. sua etiam digna est laude, & vel ita servari potest, vel etiam alia adhuc addi possunt.

CASUS XVI.

De Incubo.

HISTORIA.

Generosus & strenuus Dn. Abrahamus Schonnickel, Equitum in exercitu Imperatoris Magister, ebrietati deditus, quoties supinus decumberet, sub initium somni onere gravissimo se premi, interdum ab hoste invadi & quasi strangulari somniabat, ita ut neque clamare, neque se movere, neque fugere posset, donec tandem multo laborare & conatu de somno expergisceretur.

RE-

RESOLUTIO.

Raro Medicus vocatur ad morbum hunc curandum; quia interdiu non affligit sed de nocte, pro errore in victu commisso.

Observandum quod radix hujus morbi non quaerenda sit in cerebro, ut statuit Auctor, sed potius in organis inspirationi & exspirationi dicatis. Respiratio perficitur aeque spiritibus animalibus in diaphragma influentibus, illud prout notum ex Anatomicis, pendulum est in corpore nostro, & quod respiratio fieri debet secundo influunt, & planam figuram imprimunt ipsi diaphragmati, si ita planum efficitur costae retrahuntur versus spinam, unde partes in abdomine comprimuntur, qui musculi, ne detur vacuum, aërem internum in pulmonibus premunt, ut ita fiat exspiratio, illi spiritus vero qui ita planum reddunt diaphragma, in exspiratione vel pereunt &c.

His praemisis videndum quomodo fiat incubus, ubi metus suffocationis ac strangulationis est, ac aegri putant pondus incumbere thoraci, quod removere conantur, hinc multi ad magiam referunt non vero ad caussas naturales. Hic considerandum, quod anima saepius judicet secundum consuetudinem, quando pondus thoraci imponitur respiratio redditur difficilis, quia diaphragma non potest fieri pendulum, ac libere contrahi vel dilatari nequit, in somno si spiritus non influunt in organa respirationis similis motus inducitur, unde anima in tali affectu judicat secundum consuetudinem, quasi pondus incumberet & impediret liberum diaphragmatis motum.

Stangulatio orirur non a vaporibus, ut putant, sed ab intercepto metu spirituum, si enim illi non ita libere influunt in musculos, quorum valvulae non quidem penitus obstruuntur, sed in tantum ut libere non possint influere, unde etiam musculi faucium a spiritibus non irradiantur sufficienter, ideoque subsident. Caussam etiam non esse in cerebro, probatur quia ex certo quodam decubitu aegrotantis in hoc vel illo latere, vel juxta Auctorem si supinus decumbat facile oritur: decubitus autem talis nihil facere potest ad communicationem vaporum, sed potius musculi in illo decubitu ita disponuntur, quo & facilius possint obstrui, ne spiritus in illos libere influent.

(2) Quia observamus quod hic affectus tantum oriatur ex errore diaete, ergo etiam tanto medicamentorum apparatu non opus, prout Auctor apparatum habet, & patiens facile curatur per convenientem victum, si modo auscultet Medico.

Errores igitur diaetae malum augent, quatenus illae partes crassiores & crudiores ad musculos dispositae, spirituum motum & influxum aliquo modo impediunt, quo minus libere in musculos possint influere. Auctor in casu dicit, quod equitum Magister ebrietati deditus incubo fuerit correptus, ratio quia fuerunt similes motus quales inferri potuerunt a manu hostili &c. sicque anima judicat secundum consuetudinem.

Auctoris incubus quem signa detegunt a levi obstructione &c. Notum quod pori & tubuli nervorum organis respirationis dicatorum, valde sint magni & patuli: si igitur caussa incubi esset in cerebro, prius deberent obstrui tubuli ac pori aliorum nervorum, quia angustiores sunt: quoniam autem magis patuli respirationi dicati obstruuntur, in hoc morbo patet radicem non esse in cerebro, quare enim magni pori deberent obstrui, non vero illi angustissimi.

Ulterius Auctor: quoties enim per crapulam & ebrietatem &c.

Certe si humor intret in cerebro prius deberent obstrui pori minutissimi, non vero illi angustissimi aliorum nervorum in cerebro: sicque semper procederet apoplexia incubum. Auctor: levior est obstructio alias enim apoplexiam vel carum induceret. In caro respiratio est libera, in apoplexia etiam in principio, & tamen non adest incubus, ergo pori illi patuli non obstruuntur in eo.

Curatio, tanto apparatu non indiget, sufficit diaeta.

Posset quis adhuc objicere: incubus est gradus ad apoplexiam, ergo etiam sedes in cerebro statuenda est, unde etiam Auctor, quod aeger fuerit epilepsia extinctus, cujus radix est in cerebro.

℞. Hic morbus oritur circa errorem praeprimis cibi & potus, ut si continuo quis se ingurgitet vino vel cerevisia, ad ebrietatem & cum crapula lectum petit. Ex inordinata diaeta tali etiam epilepsiam oriri posse & mortem non negamus, interim tamen non sequitur, quia ex inordinata diaeta tum incubus, tum affectus aliquis soporosus produci potest, quod caussae sint in una parte; hoc potius sequitur, quod ibidem morbi ex eadem caussa oriantur; pro diversitate enim caussae morbi diversi producuntur, qui tamen non habent unam eandemque sedem.

CASUS XVII.

De Catarrho.

HISTORIA.

Nobilissimus Dominus Bernhardus ex finibus Regni Turcici per Podoliam & Poloniam tempore hyberno in Pomeraniam iter faciens, gravitatem quandam & tensionem capitis sentiebat cum defluxione ad fauces, tussi & rejectione materiae viscidae & pituitosae, nares erant obstructae, facies subtumida, somnus profundus, urinae albicantes & turbidae, alvus suppressa.

RESOLUTIO.

Quum semper oriatur pro diversa mutatione aëris & tempestatum; quaedam praemittenda sunt ex physica generali, ut melius caussam invenire possimus. Notandum est primo quod materia elementorum pro vario ad nos cum Sole accessu & recessu dum omnia miscet, agitat simulque rotat in orbem, tempestates efficiat, vicissitudines temporum atque rerum producat, jam haec, jam illa nobis exhibendo phaenomena, quibus cum timore corporis nostri fabrica nolens volens auscultat, tot subinde alterationes, morbos ac symptomata incurrit.

Notandum 2. quod sanguinis nostri massa ex innumeris figura & magnitudine sit conflata particulis, & per universum corporis ambitum, non obstantibus millenis viarum angustiis alacriter moveatur, ac distribuatur: hic numerus, si constat ex tot particulis salinis, acidis, gummosis, aqueis & nescio quibus, quot requiruntur ad temperiem sanguinis legitimam, sanguis bene constitutus audit, figura vero & earum magnitudo, quatenus diversas hinc inde habent extremitates & eminentias pro quarum diversitate varie varieque motae, dum juxta se invicem positae latos efformant poros, pororumque interstitia relinquunt, ut materia subtilis parva vel magna quantitate cito vel tarde per ea fluere ac ferri necessitetur, atque hinc in summum eas sanguinis particulas secum agitet motum, vel segniter juxta se moveat, eatenus vel calida vel frigida temperies vel intemperies inde exsurgit; si enim summe juxta se agitat partes, oritur calor & contra, sunt verba D. Craan &c.

Ex dictis jam patet, quomodo diversae sanguinis partes, quoad magnitudinem, figuram, situm &c. contra sese moventur ac varie conjunguntur, diversos poros efforment, ac materiam subtilem, pro diversitate tali pororum, vel in majori vel minori copia admittant:

Quaeritur jam, unde suppeditetur, & ubi generetur materia seu humores illi catarrhales, qui fluunt ad fauces vel per nares excernuntur? Veteres dicunt quod mucus seu humor talis catarrhalis, in ventriculis cerebri colligatur, ibidemque retineatur, donec natura a copia materiae irritata eructet & deponat mucum talem

lem immediate ex cerebro ad fauces vel nares per os cribrosum, quod innumeris constare dicunt foraminibus.

Schneiderus videns falsitatem hujus opinionis, eam sequentibus rationibus refutavit; (1) dicit: os illud cribrosum non potest esse janua per quam cribretur humor talis catarrhalis & ad nares deponatur, nulla enim foramina in eo possunt monstrari: (2) os illud arcte cinctum est meningibus & tunica interiore narium, & quidem ita arcte ut ne hilum aëris admittant, multo minus humores tales pituitosos & crassos.

Sed excipiunt quidam hoc modo: non valet consequentia a statu cadaveris ad statum corporis viventis, hinc etiam non sequitur, quia in homine mortuo non deprehenduntur talia foramina, ergo plane non dantur; multi enim tubuli post mortem collabuntur, qui antea satis erant conspicui. ℞. Verum quidem esse, interea respondeant ad argumentum 2. ubi dicitur, quod os illud arctissime membranis sit cinctum, ut nihil admittat. Quod autem cerebrum sit receptaculum istius humoris, veteres exinde conantur probare, quod post mortem saepe talis materia pituitoso in cerebro fuit reperta: verum respondetur partes illae activae & volatiles, quae in corpore vivo juxta propriam activitatis sphaeram movebuntur, & juxta naturae leges dissociatae erunt, jam vel in corpore mortuo quasi sepulta jacent, vel coëunt, conjunguntur & coagulantur, ac pro diversa illa conjunctione partium talis lympha vel tenuis vel crassior constituitur, quae post mortem in conspectum venit, talem autem in cerebro vivo fuisse N.

Confirmamur etiam si velimus considerare efformationem ventriculorum cerebri, qui tantum sunt formati ut spiritus animales illos intrent ac in eos effundantur: quomodo etiam ventriculi formentur, vide apud Cartesium.

Missa igitur hac opinione veterum, dicimus, quod materia illa catarrhalis suppeditetur non a cerebro sed immediate a sanguine. Quaeritur autem per quas vias? ℞. materia illa catarrhalis defertur una cum sanguine per arterias in fauces, nares & alias partes subjacentes, imo aliis partibus etiam solidis per arterias communicatur. Modus autem explicandus quo humor talis catarrhalis deferatur ad partes solidas; dicimus non semper necessum esse statuere, quod per oscula vasorum ingrediantur partes solidae, illud enim fieri potest per alios poros, si nempe sint vitiati, ut in intemperie sanguinis pituitosa, & catarrhali, quando enim intumescunt arteriae innumerae pori dilatantur, ex quibus sanguis effunditur in tubulos: in statu naturali vero ex illis poris arteriarum, nullae aliae partes debent egredi, quam chylosae; si vero cum illis propter vitiatos poros una egrediantur, crassae & vitiosae ibidem restagnant; quum enim tubuli illi saltem debebant recipere succum nutricium, tales non habent poros ut partes illae crassae simul egressae possint apponi, hinc in tubulis restagnantes, tumorem excitant, unde tandem catarrhus & fluxio oritur. Egrediuntur vero per poros vasorum partes crassiores cum flexibilibus, quatenus nempe pori illi (1) nimis dilitati, quod facile fieri potest, si sanguis laboret intemperie catarrhali seu calida: (2) quatenus nempe pori vitiantur, vitiantur vero quatenus contorquentur; quum autem sanguis laborat intemperie, pori facile contorqueri possunt, ita ut aliis transitum concedant, aliis denegent. Ex his colligimus quomodo per pororum contersionem pori ita disponantur, ut humor catarrhalis effundatur in partes solidas, imo quamvis pori non sint vitiati & destructi, tamen propter vitium aëris partes incrassantur, unde segnius moventur, & si habeant adjectum sal fixum (ut in catarrhali intemperie) quod inflecti sit nescium, excitatur dolor pungitivus & obstructio augetur: quia enim illud sal flecti nequit, non potest illos tubulus permeare, unde restagnando tumorem, dolorem & alia mala excitat. Dicet quis: si materia illa solum per poros arteriarum deponitur ad partem aliquam, tunc impossibile est quod per poros arteriolarum talis crassus mi-

stus

ctus mucus quotidie & quidem in tanta copia deponi posset ad nares, & sic melius est si statuamus, quod a cerebro immediate communicetur talis mucus per os cribrosum. Respondetur quod mucus ille non egrediatur sub tali forma per poros arteriolarum, sed eo deferatur sub specie vaporis, postmodum quando subtiliores deserunt crassiores, hae avolantibus illis juvante aëre incrassantur, & abeunt in talem mucum; nulli enim tales ductus ampli possunt monstrari, quos adeo crassa & viscida materia possit permeare.

Verum dicunt, concesso hoc nihil posse egredi e cerebro per os cribrosum, ad fauces vel nares, negandum tamen non erit, quod aliquid e cerebro immediate beneficio glandulae pituitariae ad illas partes deponi possit; in glandula enim illa tales crassi humores segregari debent.

℞. Non negandum omnimodo est, quod aliquid immediate e cerebro glandulae pituitariae beneficio ad fauces, vel nares, vel alias subjacentes partes pervenire possit: sed paucum hoc est. Quaer. ergo qualis sit materia? ℞. In transcolatione spirituum animalium non potest aliter esse, quin cum subtilioribus partibus non quidam crassiores rapiantur simul ad ventriculum cerebri, quae quum segnius moveantur, semper a tergo insequentibus spirituales ulterius propelluntur, donec perveniant ad tertium cerebri ventriculum & infundibulum, in quo separantur, unde leve & paucum saltem addunt ex cerebro muco narium e sanguine ortum trahenti.

Caussa: tempus hybernum valde proclive est pro excitandis defluxionibus. Queritur quare? ℞. quatenus aër peccat frigiditate, unde ambiens corpus nostrum varias incrassat partes, quae celerrimo motu debebant circulari: (2) quum videamus quod non unus vel alter tempore hyberno, sed plurimi catarrho laborent, & quasi epidemice grassetur, cogitandum de caussa aliqua universali, talem dicimus sal aliquod heterogeneum mistioni sanguinis nostri plane contrarium: sal semper inest sanguini nostro & aëri aliisque rebus, unde multa phaenomena explicantur per particulas nitro aëreas, quae etiam colorem rubicundum in sanguine nostro augent, aër quamdiu est temperatus in se continet sal aliquod balsamicum, naturae nostrae amicum: quum vero aër singulis momentis si variis mutationibus obnoxius, fit frequentissimum ut sal quoddam heterogeneum cum illo in hoc nostro hemisphaerio misceatur: prout enim Sol & aliae Planetae propius accedunt vel a nobis recedunt, prout alia lumina vagabunda conjunguntur, opponuntur &c. ita etiam alius aër & alia materia subtilis ad nos delata, quum sit alius figurae, alius magnitudinis, alius determinationis, rapit secum e tellure salia quaedam sylvestria & peregrina, quae recipiuntur in poros aëris & per tracheam ingrediuntur, ac tussim & raucedinem excitant, vel etiam per poros foris intro spectantes intrant, ac sanguini beneficio materiae subtilis communicantur; unde catarrhi & defluxiones generantur; praeprimis autem fieri potest in illis subjectis, in quibus sanguis valde debilis & ita dispositus est, ut facile auscultet tali peregrino fermento, multi enim nempe robustiores versantur in tali aëre, & tamen nunquam obnoxii fiunt catarrhis Sal illud heterogeneum & peregrinum ab aëre tempore hyberno communicatum, in sanguine illorum per catarrhos laborat, manifesto etiam se prodit, unde enim illa raucedo, erosiones narium, & labiorum nisi a sale tali heterogeneo & peregrino.

Phaenomena: tempore hyberno corripitur catarrho propter recessum Solis & Planetarum diversa conjunctione, alia materia subtilis fuit sparsa in haec inferiora, quae permeando tellurem peregrina salia secum rapuit & in aërem transportavit, qui aër haustus morbum talem excitavit.

(2) Capitis gravitas & tensio a partibus illis crassiunculis, quae pro majori vel minori copia salium nunc vehementiorem nunc remissiorem dolorem inducunt.

ducunt, quo major etiam copia salium additur lymphae, seu humori pituitoso, eo major dolor, quo minor dolor, & tunc potius gravativus est.

(3) Tussis humor a capite &c. potius oritur ab intemperie sanguinis qui corruptus a sale peregrino, si pervenerit ad pulmones ibidem deponit salia quaedam peregrina, talem irritationem & subsequentem tussim producentia.

(4) Nares obstruuntur ab humore &c. potius aër frigidus ambiens incrassat vapores in poris arteriolarum, ne ex poris plures possint egredi.

(5) Tumet facies: propter impeditam circulationem humorum circulantium, dum enim intumescunt arteriae, pori valde dilatantur, ita ut non solum partes flexiles & nutriciae egrediantur in tubulos & vasa lymphatica moveri possint, restagnant, (vel etiam ab aëre frigido incrassantur,) unde partium distensio, tumor, dolor &c. facies tumet etiam ideo quatenus in tubulis seu musculis externis partes tales crassae restagnant.

(6) Somnus profundus: ab intemperie sanguinis frigida & pituitosa.

(7) Vrina albicat, quia ipsae coctiones tum in ventriculo tum duodeno hoc tempore valde debilitantur: talis autem ventriculi imbecillitas oritur a sale peregrino, quod cum saliva deglutitur in ipsum ventriculum, vel etiam quatenus fermentum a sanguine corrupto non rite generatur.

(8) Alvus suppressa: propter fermentationem laesam in ipso ventriculo, quia, partes volatilas non rite sunt exaltatae sed involutae manent aliis glutinosis & viscidis spiritus animales enim motum peristalticum ob eam caussam perficere non possunt.

(9) Febris etiam familiarissimum symptoma est: raro enim occurrit catarrhus ubi non etiam febris deprehendatur. Quaeritur quare.

℞. Facillimum hoc explicatu est; praeprimis si consideremus, quod febris essentia consistat in perturbata sanguinis mistione, facile explicamus; sal enim illud peregrinum sanguini communicatum aliam vehit materiam subtilem, & quia diversum motum habet, etiam mistionem facile turbat; quamprimum enim quid peregrinum & inconsuetum intrat mass. sanguinis aliter agitat partes sanguinis nostri, oritur perturbatio & febris: sal autem illud peregrinum aliter agitat & movet partes sanguinis nostri: ergo etiam febrem potest producere.

(10) Saepius praecedit aliquamdiu dolor valde immanis, quem postmodum sequitur febris. Quaer. quomodo dolor possit febrem excitare in corpore nostro? ℞, Repeti hic debent illa quae in institutionibus sunt dicta; dolor nempe acris, qui vellicat nervos seu texturam fibrosam, quae vellicatio fieri non potest, sine magna perturbatione humorum & sanguinis, talis perturbatus sanguis ad cor perveniens similem ibidem excitat perturbationem vitioseque effervescit, & hoc modo febrem in catarrho oriri putamus, dum nempe a sale acri vel sanguine acri genus nervosum non solum vellicatur & mistio sanguinis turbatur, si talis vellicatio fit in ipso corde, ita ut ejus fibriae vellicentur, facile dolorem sequitur deliquium animi; hinc observamus illos qui diutius dolore fuerunt affecti, facile incidere in deliquium animi: ratio, quia dum cor ita vellicatur, non rite contrahitur, dilatatur, unde sanguis non rite rarefit; nec debite a corde propellitur, sicque circa cor restagnat sanguis, & animi deliquium oritur, praeprimis si dolor exacerbatur.

Curatio, Auctor noster, ante omnia itaque lenienti &c. Quaer. an conveniant vomitoria in defluxionibus? ℞. Semper sunt anceps remedii genus & cum cautela debent exhiberi: ubi adest magna materiae peccantis copia, per magnam illam agitationem & commotionem facile materia illa in aliquam partem potest deturbari; praesertim etiam valde nocent, si materia peccans haereat extra primas vias, hinc in cerebro cumulata materia a tali commotione facile protruditur ad partes subjacentes, fauces nempe & alias.

Auctor

Auctor noster pro purgatione dedit pilulas; ut ℞. *Extract. pilul.* &c. In affectibus capitis & catarrhis putarunt veteres purgantia talia in nulla alia forma esse exhibenda quam pilulari; hinc substitui possunt pilulae Francofurtenses num. xi.xv.vel xviij. pro diversitate nempe aetatis & temperamenti, vel extractum cephalicum quod egregium est & nunquam satis laudandum ut ℞. *Extract. cephalici* scrup.sem.fiant pilulae nu. xv.sum xi.xiij.xv.Descriptio insignis hujus extracti talis est. ℞. *Colocynthidis* drach.vj. *agarici trochiscati; diagryd.rosati, hellebori nigri ppti,turbith.*āā.unc.sem.*aloës* unc.j.*Species diarhodor.*unc.sem.ponantur in vase vitreo cū spiritu vini ut octo digitos supereemineat, & digerantur per octo dies in loco calido, post adjice *pulverem diarhodon.* & infunde adhuc per 4. dies, colentur omnia & fortiter exprimantur, liquor expressus destilletur in balneo Mariae, donec in fundo alembici extractum ad justam consistentiam redeat.Sum. extract.cephalic.dosis.scrup.sem,ex quo xv.pilulae formari possunt,quae horis vespertinis vel ante coenam vel ante lecti ingressum sumi possunt: egregium extractum est, imo tuto & commode assumi possunt illae, pilulae, quum non sint adeo magnae. Extractum hoc cephalicum prostat Hanoviae in omnibus officinis. Auctor fuit Medicus celeberrimus Dr. Craan.

Facta evacuatione universali instituenda particularis; pro hac Auctor noster errhina praescripsit in forma liquida; possunt etiam pro errhino exhiberi succi recenter expressi, ut ℞. *succi betae recenter expressi* unc. j. vel ℞. *succi majoran. recenter express.*unc.sem. vel unc.j. sum.in diem.

Balsamus quem Auctor noster praescripsit pro obstructis naribus, non solum egregius est in catarrho, sed & in illa obstructione narium, quam infantes saepe patiuntur, dum nempe matres infantes observant difficulter in somno respirare, reserat enim tales obstructiones. Auctor noster interne etiam ad reliquam materiam exsiccandam caputque corroborandum praescripsit aquam cephalicam,ut ℞. *aq.ligni sassafras &c.*

Verum quum aqua haec non prostet in officinis, alia talis aq. catarrhalis interna hoc modo praescripta adhiberi potest,ut ℞. *Ligni sancti* (id est *guajaci*)unc. iij.*santali citrini* unc.sem.*sassafras unc.ij.ligni Brasilii* unc.sem. *radicis sarsaeparill.* unc.ij.*enulae* unc.sem.*liquiritiae* unc.sem.*cortic.guajac.*drach.vij.infunde in *aq.fumariae,nasturtii,cochleariae,aquilegiae* āā.lib.iij. digere per 24.horas in loco calido, dein destilla in balneo Mariae. Est arcanum in omnibus defluxionibus praesertim scorbuticis, imo in ipso scorbuto saepius felici cum successu exhibui, inquit D.D. Waldschm. datur ad unc. j. & sem. singulis horis matutinis & vespertinis ita praescribitur. ℞. *aquae catarrhalis ad intra* unc.iv.sum.

Praeter illa,quae interne tempore decubitus ab Auctore commendantur, etiam alia sunt, imprimis laudantur etiam pilulae de cynoglosso, ut ℞. *massae pilularum de cynogloss.* scrup. j. f. pilulae minutiss.ex gr. v. vel vj. sum. Incrassant materiam catarrhalem & serum educunt.

Nota tamen, diversas esse compositiones harum pilul. de cynoglosso, unam ingreditur aloë, & si illae exhiberetur in phthisi, certe exulcerationem pulmonum augerent, alias quidem sine aloë in phthisi frequenter exhibentur, hinc si praescribuntur in catarrhis & aliis morbis ubi nocent aloëtica, ita procedendum. ℞. *pilul. de cynogloss. Nicolai Faventini*, (non Augustanorum,) Nicolaus Faventinius enim verus Auctor est, & talem habet compositionem, quam non ingreditur aloë.

Felici cum successu etiam exhibetur tinct. succini ad gtt. xj. vel xv. ubi observandum, ne cum aqua aliqua destillata exhibeatur, statim enim praecipitatur, hinc recte monet illustris Boyle, hanc tincturam non melius sumi posse, quam cum sirupo aliquo, ut sirupo papav.errat. viol.rub. idae,&c.

Quaeritur,num salia conveniant in catarrhis. ℞. Negative, dictum enim in prae-

praecedentibus quod catarrhi oriantur a sale aliquo peregrino & heterogeneo, quia igitur in tali sanguine abundant salia peregrina; abstinendum ab exhibitione salium, ne illorum copiam in sanguine augeamus. Ast in catarrhis non rejicimus omnia salia, saltem hoc intelligendum de salibus valde acribus & volatilibus; salia enim diuretica vulgo fixa dicta potius laudamus in curatione catarrhorum, quia sal illud peregrinum & praeternaturale praedominans in sanguine nostro, una cum urina vel sero ex corpore nostro educunt; optime enim cōveniunt diuretica in curatione catarrhi, quia diluunt salia & cum urina educūt.

Praeterea conveniunt in curatione catarrhi (1) oleosa & pinguia, quae sua mollitie salis spicula involvunt: (2) terrestria & crassa, ut sunt ocul. canc. terra sigill. bolus Armenus &c. quae acutos salium angulos eludunt: (3) acida, quae salia immutant, infringunt & concentrant: (4) gummata & glutinosa, quae particulis suis crassis motum sanguinis placide imminuunt, & corporis habitum muniunt contra acredinem salis: (5) opita, inter quae agmen ducit theriaca coelestis quae insigniter juvat, ut ℞. *theriac. coelest.* gr. iij. f. pilulae n. iv. Dentur pro una dosi ante decubitum, pro personis illustribus possunt deaurari, hoc est foliis solis obduci, vel m. foliis lunae. Haec de internis. Externa medicamenta solent esse varia, nonnulla aromatica solent includi pro cucupha; illa enim humoribus circulantibus motum restituunt & obstructiones tollunt, in officinis prostant paratae species pro cucupha Augustanorum unc. j. includantur syndone rubro pro pileolo seu cucupha.

Multum etiam praestant pediluvia, sanguis enim & humores circulantes non tam facile in partibus remotis possunt circulari, praeprimis si non bene muniamus a frigore, unde haerent, & tubulos partium obstruunt, pro hoc conveniunt pediluvia, quia aperiunt tales tubulos seu poros a materia crassa & viscida obstructos.

Praeparantur etiam talia ex variis, saepe sufficiunt domestica ex aqua fontana & sale, vel substitui potest cerevisia acrescens, vel illa cerevisia, quae remanet in dolio cum faecibus.

CASUS XVIII.

De Catarrho suffocativo.

HISTORIA.

Serenissimi Electoris Brandenburgici Consiliarius intimus, Capitaneus & Oeconomiae in Pomerania Orientali Director, Nobilissimus Dominus Iacobus Heidebreck, Haereditarius in Parnavv, Byzigker & Cratzig. &c. post vehementem corporis & animi commotionem defluxione cum impetu ad fauces & pectus ruente tentabatur, respirabat difficillime cum somno, stertore & pectoris elevatione, adeo ut a suffocationis periculo parum abesset.

RESOLUTIO.

Recentiores Medici catarrhum suffocativum non referunt inter affectus capitis sed thoracis: Veteres vero ad affectus capitis referunt; putarunt enim talem humorem catarrhalem immediate transmitti a cerebro ac illabi ad partes subjacentes, in fauces nempe, nares, thoracem, asperam arteriam, ibique metum suffocationis caussari, quod tamen falsum esse in praecedentibus dictum; talis enim humor catarrhalis immediate per vasa suppeditatur, unde recentiores aliter definiunt catarrhum suffocativum, nempe: est nimia sanguinis effusio ex dextro cordis ventriculo in pulmones, (hocque fit, si sanguis sit nimis serosus, tenuis) sicque pulmones nimis distenduntur, propter quam distensionem suffo-

catio oritur. Largimur, tali modo posse fieri, tamen non negandum, quod etiam talis non quidem immediate a cerebro, sed ex glandulis salivalibus possit transmitti ad fauces; observamus enim quod saepissime ex improviso in somno tussi corripiantur & vexentur, ratio, quatenus nempe materia talis catarrhalis e glandulis salivalibus, & sanguine valde repletis, eructatur & ad fauces ruit, metumque suffocationis inducit, talemque tussim excitat.

Est affectus periculosissimus & paroxysmus valde acutus, hinc videndum, quomodo materia illa catarrhalis possit a faucibus revelli, quod fit per frictiones, ligaturas, venae-sectionem clysteres, per medicamenta cordialia, quae vim habent materiam attenuandi, resolvendi & obstructiones tollendi.

Post paroxysmum ordinaria utimur methodo, nempe materia vitiosa debet evacuari & respectus haberi totius massae sanguinis, quia fere est nidus omnium morborum: quamdiu enim sanguis noster recte dispositus est, tamdiu omnia bene se habent in corpore nostro.

Laudat Auctor noster pilulas de succino Cratonis singulis septimanis sumendas ad unc.sem. verum effectus saepe voto non respondet, hinc praefertur extractum cephalicum paulo ante laudatum.

Laudat etiam Auctor noster vinum catarrhale Adriani Papae; ad imitationem aliud tale vinum catarrhale praescribi potest pro potu ordinario, ut

℞. *Rasur.eboris* drach.ij. *rad. chinae*, *sarsaeparill.* āā. unc.sem. *flo. borrag.buglioss.* āā.m.sem. *trifolii*, *papav.errat.ligni lentisci* āā. drach. vj. *radic. farfariae* drach. iij. incisa grosse, dentur species, sumatur semper unc.sem.datur ad nodulum vel in linteo ligatur.

CASVS XIX.

De Tumore palpebrarum.

HISTORIA.

L*idgardis Cundereichia, Conjux Viri integerrimi Dn. Iohannis Calsovven, tumore quodam laxo & quasi oedematoso afficiebatur, sine omni dolore & molestia, nisi quod oculos aperire non posset.*

RESOLUTIO.

Quamprimum impeditur itus & reditus humorum circulantium per tubulos & varios corporis maeandros & anfractus, restagnant, unde fibrae attolluntur, in parte, hinc si adest intemperies massae sanguinis ita, ut sanguis in debita quantitate non egrediarur tubulos vel alios poros, quod fit quia partes illae massae sanguinis minus respondent poris tubulorum, statim oritur tumor, praeprimis vero si pars illa constat ex fibris laxioribus flaccidis, quae situm figuram & poros facile mutant, quales fibrae laxiores sunt in palpebris; hinc etiam in cachexia nullibi tam facile observatur tumor, quam in palpebris quae intumescunt & inflatae apparent.

In hoc casu Auctor noster tentavit quidem palliativum quoddam, dicit enim fomentari palpebras decocto &c.inunct. &c.

Verum quum adverteret totam sanguinis massam laborare, exhibuit purgans quoddam hydragogum ex crem.tartar, &c. ad imitationem melius purgans substituimus hoc

℞. *crem.tart.* scrup sem.*pulv.jalap.* scrup.j. *diagrydii* gr.ij.*olei foeniculi* gutt.j.mis. f.pro 1.dosi.

Postmodum Auctor noster imposuit emplastrum ex resolventibus & discutientibus. Inunctiones etiam multum praestant, quae fiunt ex spirituosis & volatilibus, quia glutinositatem humorum tollunt & resolvunt; quamvis enim serosi

humo-

humores sint valde fluxiles, tamen si in aliqua parte restagnant & obex ipsis ponitur, fiunt valde viscidi, glutinosi & in gelatinam quasi abeunt: hinc spiritus topicus potest praescribi ex gran. juniperi, &c. quo inungi possunt palpebrae, vel sumatur spiritus mastichinus, vel aqua Anhaltina pro inunctione palpebrarum.

CASUS XX.

De caecitate ex verruca oculi male curata.

HISTORIA.

Mechtildis Uxor Dn. Georgii Proreichii, Quaestoris in Episcopatu caminensi Provincialis, myrmeciam sive verrucam glabram & sessilem in oculi sinistri palpebra multis annis alebat, nullo adhibito remedio, siquidem molestiae & doloris erat expers. Obtulit se tandem ultro Chirurgus quidam Castrensis opem exigua herbula pollicitus. Succo nimirum ex esula recenti expresso verrucam illinivit simulque linteolum eodem succo impraegnatum, oculo clauso sub vesperam palpebrae imposuit, noctu totius oculi tumor & inflammatio suborta, tam atroci cum dolore & cruciatu, ut de vita desperaret aegra.

RESOLUTIO.

Quare Empyrici & temerarii Medici saepissime aegrotis atrocissima symptomata inferant, caussa est quod non observent texturam & diversitatem partium affectarum. Exemplum habemus, in praesenti historia, ubi circumforaneus quidam succo esulae caecitatem induxit, dum tali succo illinivit verrucam in palpebra oculi sinistri exortam. Verum quidem est multas corporis nostri esse partes, quae talia medicamenta escharotica seu corrosiva admittant, multa tamen etiam sunt quae a corrosivis illis valde laeduntur, ut sunt illae partes, quae fibras habēt molliores & membranas subtiliores ac tenuiores, quo pertinent oculi.

Verruca orta fuit in palpebra oculi sinistri: in omnibus corporis partibus posse protuberare verrucas certum est. Quaeritur quomodo & ex qua materia generentur verrucae? ℞. Veteres dicunt ex humore crasso, viscido & melancholico. Nos cum recentioribus rectius statuimus ex vitio humorum circulantium, qui per arterias deferuntur ad tubulos partium pro praestanda nutritione, isti humores circulantes si peccent seu quantitate, seu qualitate, (quod facile fieri potest) varia vitia subcutanea producere possunt; dum enim per poros arteriarum ad tubulos cutis transferuntur, facile ibidem portiones quaedam incrassescunt & in gluten quasi abeunt, istiusmodi verrucas constituunt; unde observamus quod tubercula illa, quae hinc inde in corporibus praeprimis in facie quotidie augeantur & incrementum capiant nempe ab humoribus circulantibus recens advectis, continuo novae partes adhaerent.

Esse vero quid peculiare humores circulantes a sanguine in vasis inde patet; observamus enim quod sanguis, quamprimum extravasatur, statim mutetur quoad consistentiam & qualitates, & non tali in forma appareat, ut in venis seu arteriis: ratio quia partes volatiles statim abeunt relictis crassioribus, quae cohaerent ac grumos constituunt, unde etiam illae sanguis, qui exit in tubulos, apparet glutinosus. Ut haec melius intelligantur notandum: si intumescunt arteriae in systole pori valde dilatantur, e quibus non egreditur sanguis qua sanguis, non enim omnis sanguis nutrit, sed pars, reliqua pars facit pro circulatione continuanda, in qua sanitas consistit, sed quaedam partes (chylosae) ex illis intrant tubulos, quae postmodum excipiuntur a vasis lymphaticis & ad centrum reducuntur; & tales partes non merentur nomen sanguinis: unde vocamus

mus humores circulantes si peccant qualitate vel quantitate, varia solent induci vitia subcutanea, quo etiam referuntur verrucae, ut paulo ante est dictum.

Varia contra verrucas ab Auctoribus recensentur medicamenta, quorum nonnulla sunt quae manifesta qualitate agunt, nonnulla vero sunt magica vel sympathetica. Quae manifesta qualitate agunt sunt talia, quae habent vim corrodendi & exedēdi, ut spiritus vitr. ol. sulph. per campanam, aqua calcis vivae, aq. sal. armon. succus tithymali seu esulae, quem etiam commendat Jonstonus: his & similibus solent tangi seu leviter inungi verrucae, ut corrodantur & decidant. Qui vero corrosiva haec vult adhibere, ad partem affectam respiciat oportet, an illa acria possit ferre; si enim pars valde tenera est, plura symptomata inducuntur: exemplum habemus in casu proposito; oculi enim nunquam ferunt acria propter teneram substantiam, ita ut etiam facile laedantur a fumo seu aëre frigido, a quibus immunes manent aliae partes. Symptomata quae supervenire solent ab intempestivo corrosivi alicujus usu, sunt dolor immanis, vehementissimus, quem excipit inflammatio & subsequens tumor.

Quod attinet illa medicamenta magnetica seu sympathetica, solent enumerari varia: totum forsan negocium consistit in superstitione; effectus enim non istiusmodi rebus seu potius contactui adscribendus, levissimus enim tactus potest mutationem in corpore nostro & sanguine caussari. Equi strigili saepius pexi saginantur; qui lacte asinino utuntur ex sapore cognoscere possunt, num illo mane asinus fuerit pexus, vel alibi.

Solet autem ad verrucas delendas adhiberi pomum Borsdorfianum discissum, cujus partes affricantur verrucis & postmodum medietates alligantur, suspenduntur in Musaeo calido, & si pomum exarescit, decidunt verrucae: alii lardo in furno exsiccato solent tangere verrucas & suspendere. Nonnulli felici cum successu adhibent sanguinem columbinum calidum, quo ter lavare solent verrucas, similem effectum edunt intestina gallinarum, si illis verrucae bene fricantur: alii sumunt culmum tribus nodis insignitum, eoque fricant probe tum superficiem verrucae, tum ejus radicem, postmodum sepeliunt, quo putrescente verrucae decidunt, &c. quamvis hi casus sunt rariores, tamen Medicus debet esse instructus optimis medicamentis, eadem enim remedia adhibentur, seu tale malum oriatur ex esula seu aqua forti seu calce viva, omnia enim illa acria si oculis applicantur similia istiusmodi symptomata inducunt qualia ex esula.

Accersitus Medicus adhibuit lac muliebre, habet enim vim egregiam mitigandi & temperandi acrimoniam corrosivam humorum sanguinis; hinc matres infantes scabie laborantes solent inungere lacte muliebri; in atrocibus doloribus commendatur lac muliebre: sic in atroci aurium dolore felici cum successu instillantur guttulae lactis muliebris, humorum enim acrimoniam eorumque spicula acria in membranis vibrata obtundit.

Fronti & temporibus epithema ex repellentibus applicavit; illa repellentia conveniunt, pro avertendo humorum affluxu, a quo affluxu augetur tumor, dolor & inflammatio: talia autem repellentia sunt frigida & stiptica, quae replent poros & claudunt, quo minus possint affluere humores.

Auctor noster: mox ad inflammationem per venae-sectio sanguinem ad drach. vij. detraxi, &c.

NB. In omnibus affectibus oculorum fere semper convenit venae-sectio (1) quia minimum sanguinis vitium statim solet afficere oculos, praeprimis a copia sanguinis facile laeduntur; hinc observamus, in levissima sanguinis ebullitione, vel inflammatione oculos valde inflammari, arteriolae illae ac venulae valde intumescunt, & nimis rubrae conspiciuntur, quae tamen antea erant inconspicuae: (2) venae-sectio in casu proposito valde fuit necessaria, quia adfuit inflammatio, ubi enim inflammatio alicujus partis, facile supervenit febris, quia san-

sanguis ille, qui continuo permeat hanc partem inflammatam, semper secum rapit partes quasdam inconvenientes quae efficiunt, ut sanguis postmodum in corde vitiose effervescat: ad praecavendam autem febrim recte instituitur venaesectio.

- Auctor noster dicit: alvum enemate quodam provocari, aliave revulsionum, &c. sed frustra; hinc cataplasma anodynum exhibuit ex pomis dulcibus, &c. NB. Hoc cataplasma egregium est & in omnibus oculorum inflammationibus a quacunque etiam caussa sint, tuto imponi potest, addi possunt adhuc alia, ut theriaca vel discordium ad drach. j. vel ij. loco sacchari albissimi potest substitui saccharum Saturni ad drach. sem. tutiae praeparatae drach. j. mis. f. cataplasma. Ab horum medicamentorum usu quidem tumor disparuit ac symptomata remisere, sed caecitas fuit subsecuta; oculi enim possunt non ferre tales vellicationes ab acribus, (1) quia facile in illis vellicationibus oculorum humorum status & situs mutatur: (2) spiritus animales etiam ad illas vellicationes copiosius & impetuosius influunt; in quo inordinario influxu secum rapiunt ad oculos multas crassiores partes, quae nervum opticum obstruunt, unde caecitas, quae etiam hoc in casu nostro fuit inducta.

CASVS XXI.

De Palpebrarum paralysi.

HISTORIA.

De mirabili hoc affectu vide epistolarum mearum medicinalium libr. 1. epistolam primam & sequentes, cum celeberrimorum quorundam Galliae, Italiae, Germaniae & Belgii Medicorum consiliis & facultatis Medicae in Alma Leucorea responso.

RESOLUTIO.

Concessit natura oculis certos suos musculos, quibus possunt moveri, vel sursum vel deorsum vel ad latera, &c. Sic & palpebrae suos habent musculos ut possint attolli & iterum deprimi: laesis illis musculis oritur oculorum paralysis seu palpebrarum, ita ut palpebrae non attolli possint, sed plane concidant; quale exemplum proponitur nobis in casu proposito, ubi palpebrae absque manus opera aperiri non potuerunt. Multi Medici in auxilium vocati & varia etiam tentata remedia; sed omnia frustra, malum enim non potuit tolli. Tandem etiam Riverius fuit vocatus, qui vesicatorium praescripsit a quo aeger statim potuit attollere palpebras, subsequente tamen mictione cruenta, quae facile oritur ab usu cantharidum, paulo post recruduit malum, nulli cedens remedio.

CASVS XXII.

De rubidine Oculorum, lachrymis, & videndi imbecillitate.

HISTORIA.

Dn. Laurentius Gutschmer, Senator Colbergensis, temperamenti calidi & humidi, de rubedine oculorum & visus obscuritate querebatur, lachrymis continuo profluentibus cum mordaci dolore & ardore, facies perpetuo rubore suffusa videbatur; hypochondrium sinistrum dolore gravativo pressum.

RE-

RESOLUTIO.

Affectus hic vocatur ophthalmia. Accusant Medici, & non sine ratione in ophthalmia sanguinis intemperiem acrem: putamus nos, ubi dolor & inflammatio oculorum, ibi semper peccare sal quoddam, quod secum rapit a sanguine alias partes crassiores, quae effunduntur per poros vasorum in membranas oculos constituentes, unde talis mordacitas, vellicatio & dolor, propter talem vellicationem & compressionem glandulae lachrymales continuo eructant lympham, unde lachrymae: dum vero pori vasorum valde dilatantur, multus sanguis ingreditur & vasa distenduntur, unde rubedo oculorum, pori etiam tunicarum praesertim tunicae corneae obstruuntur a partibus crassis, unde radii luminares non possint ingredi oculos, unde visus obscuritas & debilitas: multum etiam juvat spirituum animalium turbatio.

Sal illud acre in ophthalmia ortum trahere potest ex vitio coctionis 1. & 2. quia talia vitia nunquam corriguntur; hinc quando Auctor noster & alii accusant intemperiem hepatis seu lienis, rectius dicimus, quod sint producta morbosa; si enim sanguis valde est acris & continuo defertur ad hepar, facile hepati talem characterem calidum imprimit, quia etiam ille sanguis acris continuo defertur ad lienem, facile ibi intemperiem calidam inducere potest: sicque Medici illi semper pervertunt ordinem, quum talis viscerum intemperies solum a sanguine dependeat, quatenus sanguis corrumpitur, si non fit legitima coctio in ventriculo vel duodeno.

Sanguis quum in ophthalmia ad effervescendum sit valde pronus, indicat venae-sectionem tum pro evacuatione tum revulsione instituitur in brachio, saepe etiam rectius in pede, praesertim in sexu foeminino imo etiam virili, si praecesserit mensium vel haemorrhoidum suppressio.

Post venae-sectionem convenit minorativum vel lenitivum quoddam purgans; fortia enim & calida potius nocent, quia sanguinem magis exagitant, non habemus etiam specificum purgans huic vel illi sali dicatum; salia enim e corpore per accidens evacuantur a purgantibus, quatenus nempe fundunt humores & fluxiles reddunt, unde salia diluuntur & per intestina ejiciuntur; sal enim nisi dilutum fuerit, nunquam evacuatur e corpore beneficio purgantis.

Tale autem minorativum seu potiuncula laxativa aliqua potest fieri ex tamarindis cum rhabarb. fol. senn. manna, sirup. rosar. solutivo; haec enim refrigerant saliaque diluunt atque educunt.

Hisce praemissis, dicit Auctor, ad particulares evacuationes per apophlegmatismata & gargarismata &c. Medicus non ita facile confugere debet ad haec, quia gargarismi & apophlegmatismi magnam agitationem & commotionem humorum excitare selent, unde metus est ne materia peccans magis irruat in oculos vel alias partes; hinc recte Auctor noster rejicit errhina: etenim notandum, errhina nunquam esse exhibenda, ubi imbecillitas visus deprehenditur, & nondum totum ablatus est; valde enim tum nocent, quia ad oculos trahunt, id est humores valde exagitant & commovent, qui data porta in oculos infundun tur; in caecitate vero scilicet suffusione adhiberi possunt, quia malum ibi non possunt augere, quia visus in totum est ablatus.

Recte derivationis gratia applicatae fuerunt scapulis vel brachio cucurbitulae, frictiones pedum, pediluvia, vesicatoria pone aures. Loco omnium esse possunt herudines, qui in ophthalmia egregio cum successu applicari possunt arteriis temporalibus, & novi Pastorem quendam Ecclesiae Gallicae dicit DD. Waldschmidt. qui laborans ophthalmia applicavit herudines arteriis temporalibus, altero mane totus immunis erat ab illo malo.

Si haec omnia non respondeant voto, suademus setacea: est quidem remedium violentum sed saepe cum successu instituitur; ejus loco Auctor noster fonticulum

lum in brachio excitavit. Verum dicunt quidam fonticulum esse tantum figmentum, cum per illum non materia peccans, sed succus nutricius eliminetur: & si ipsis objicitur, quod illi qui habuerunt aliquamdiu fonticulum in brachio & iterum occludatur, varios incurrant morbos: respondent, hoc fieri per accidens, quatenus nempe pori in illa parte pervertuntur ac destruuntur, ut ita itus & reditus humorum circulantium impediatur, quorum laeso ordinario cursu utique varia symptomata in hac vel illa parte excitari possunt.

Hoc bene tenendum, nonnullos morbos etiam produci ex vitio ipsius partis affectae, quatenus succus nutricius, qui advehitur pro nutritione ad partem, ibidem propter intemperiem partis corrumpitur, ita ut non abeat in nutrimentum sed in materiam quandam putrilaginosam: sic pus profluens ex vulnere seu ulcere quid aliud est, quam succus nutricius, tum propter intemperiem ipsius partis affectae: mucus, qui excernitur continuo in calculo vesicae quid aliud est, quam nutrimentum ipsius vesicae; in fluxu albo muliebri nihil effluit, quam succus nutricius valde corruptus propter intemperiem partis affectae. Et talem intemperiem etiam facile incurrere possunt oculi ipsi, ita ut succus nutricius adductus corrumpatur, quo minus possit assimuliari, unde varii morbi, propter intemperiem capitis, cerebri plurimae distillationes fiunt, quatenus humores circulantes non assimilantur, unde in fauces instillant, si jam fonticulus excitatur in brachio, majori in copia partes circulantes eo tendunt, quam ad alias, unde reliquae partes defraudantur aliquo modo suo nutrimento; hinc per fonticulum in brachio positum humores circulantes, qui superiores partes nutrire debebant, partim effluunt, unde oculi qui defraudantur nutrimento ad aliquod tempus possunt servari immunes hoc auxilio; hinc non raro observamus, quod oculi, cessante quidem malo, postmodum quasi contabescant, ratio, quia omne nutrimentum oculorum effluit per fonticulum excitatum.

Auctor ex topicis: externa solent etiam exhiberi in ophthalmia; Auctor commendat essentiam florum cyani, ex illis floribus etiam aqua destillatur, quae quoque in affectibus oculorum egregie convenit, possunt etiam imponi ipsi flores pro fotu. Loco omnium esse potest alumen cum aq. rosarum agitatum & cum linteis applicatum, est quidem vulgare sed egregium medicamentum.

Hoffmannus in Schrodero egregium etiam habet remedium ophthalmicum, ingredientia in nodulo includuntur, quo continuo fricantur oculi. Desctiptio haec. ℞. *Aq. rosar. foenic.* āā. unc. iv. infunde *florum rosarum*, *flor. euphras.* āā. p. iij. *semin. foenic.* drach. j. ebulliant. colaturae ℞. unc. iij.

℞. *Flor. rosar. rubr. tutiae* ppt. *myrobolan. citrin.* āā. drach. j. f. pulv. subtiliss. indatur nodulo. Debent haec stare semper in loco calido, & nodulo semper fricentur oculi; egregium est ophthalmicum.

Ad sal illud vitiosum diluendum & mitigandum conveniunt succi recens expressi, non pro mitigatione intemperiei hepatis seu lienis, ut putat Auctor noster, qui tamen recte adhibuit serum lactis caprini cum succo endiv. cichor. &c. in hoc casu ut in quavis intemperie sanguinis salsa felici cum successu exhibetur serum lactis tamarindinatum, quod semper vesperi ad unc. iv. sumi potest.

CASVS XXIII.

De visus diminutione subito exorta,

ab excessu caloris hypocausti praecedente crapula.

HISTORIA.

D*N. Nicolaus Holperi, Scholae Calmariensis in Suecia Rector, temperamenti calidi & humidi, corpore obesus & plethoricus, quum hyemante coelo, visitan-*

di

di Amicos gratia, rus concessisset, ibidemque bene potus in conclavi supra modum calefacto integram noctem quievisset, mane expergefactus ingentes capitis & oculorum dolores; hinc visus quandam obscuritatem sensit, quae paucorum dierum decursu in tantum aucta est, ut litteras tam scriptas quam praelo expressas etiam grandiores dignoscere amplius non posset, oculis plane claris apparentibus, citra ullum eorundem vitium, nisi quod pupilla nigrior quodammodo & amplior videretur: objecta tamen lucida & majuscula haud difficulter agnoscere & discernere poterat.

RESOLUTIO.

Talis visus diminutio subito exorta est species quaedam apoplexiae, oriturque ab obstructione tubulorum nervi optici, & nullum vitium externum apparet in oculis; hic affectus vocatur ab Auctoribus gutta serena.

Est apoplexia quaedam particularis, ex nimia enim Venere, nimio spiritus vini usu, nimioque calore facile exoriri potest apoplexia; dum enim caput hoc modo variis, crassis & vitiosis est repletum vaporibus ac humoribus, accedente calore humores illi funduntur ita, ut non solum spir. animales influant in nervos, sed etiam cum illis multae partes crassiores intrent nervorum principia, & tunc illa pars cujus nervorum principia obstruuntur, resolvitur, in hoc casu nervi optici fuerunt obstructi ab intrante tali viscido humore, unde spir. animalium transitus fuit impeditus, sicque cessavit irradiatio, & subita visus diminutio fuit exorta: apoplexia enim & paralysis subito invadunt & corripiunt.

In hoc casu nullum vitium in oculo fuit; humores enim situm suum servarunt, saltem spirituum animalium influxus fuit denegatus. Talis obstructio nervorum habet suos gradus, interdum in membro aliquo paralytico perit sensus & motus, saepe vero perit sensus remanente motu, & contra: interdum vero saltem formicatio percipitur, prout nempe obstructio vel validior vel debilior est, ut adhuc pauci spiritus influant vel nulli. In nostro casu visus in principio non in totum fuit ablatus, quia adfuit quidem obstructio nervorum, sed non talis quae non concesserit adhuc transitum paucis spiritibus verum successu temporis visus penitus ablatus, quia obstructio illa fuit aucta, ita ut nulli spiritus potuerint influere.

Curatio est eadem quae in apoplexia & paralysi; totum enim negocium consistit in hoc, si possimus (1) corrigere humores crassos, viscidos, tubulos seu poros nervorum obstruentes: (2) sanguinem ascendentem attenuare & vitiosos succos e corpore eliminare. Est tamen affectus curatu difficilis si non impossibilis. Conveniunt ergo saepius depraedicata medicamenta, quae nempe constant ex partibus duris, rigidis, non tam facile flexibilibus, ut profundius intrent in tubulos partium, viscidosque humores incidant, attenuent & resolvant, qualia sunt omnia illa, quae ab Auctore nostro in hoc casu fuerunt exhibita.

CASUS XXIV.

De Visu debili ad remota.

HISTORIA.

Studiosus quidam juvenis queritur se mensae assidentem legere posse etiam minutis litterulis consignata, non tamen internoscere, si qui hominum conclave ingrediuntur, donec proximius accedant, longius vero dissita plane se non cernere: duravit iste affectus jam fere sesquiennio.

RESOLUTIO.

Quotidie hoc observamus, quod multi objecta ab oculis remota melius & distinctius possint videre, alii contra, Caussam Veteres putarunt esse spiritus anima-

males verum nos putamus potius caussam quaerendam esse in situ mutato humorum & tunicae retinae, quod nempe in senibus propter exsiccationem humorum mutata fuit convexitas tum tunicae corneae tum humoris crystallini, ut Auctor noster ex Plempio &c. Ut haec melius intelligantur.

Quaerit. cur senes non nisi infuse objecta propinqua; Lusciosi vero remota videant: ℞. Senes objecta cominus posita minus exacte intuentur; quia siccescentibus tunc humoribus & corpore ad maciem vergente, corneae tunicae (quae est prima) & humoris crystallini convexitas minuitur, & planior redditur, ac proinde paulo latior oculus, quam in juventute redditur; haec autem partium oculi alteratio haud finit, ut radii a vicino objecto venientes in ipsa retina tunica coëant, sed veluti ultra ipsam conventuri pergant; Lusciosi vero & qui prominentes habent oculos nonnisi imperfecte remotiora objecta respiciunt, quia, quum longiores & protuberantes sint eorum oculi, radii ab uno puncto objecti distantis provenientes coëunt, priusquam ad retinam pervenerint; qui postmodum se denuo diffundentes, in exiguam fundi oculi partem incidunt, eam ob caussam ii quibus ita protulerant oculi, objectum organo admovent, ut mucrones quos aequo breviores in retinam promoveant, quoniam quo res propius admovetur, ejus radii magis detorquentur, & breviores visus pyramides seu conos efficiunt; senes autem objectum ab oculo removent, ut conorum vertices seu mucrones (radii luminares) veluti aequo longiores in retinam deducant.

Ex his patet, vitium hoc non esse quaerendum in spiritibus animalibus, sed prout humores oculi longe vel proxime recedunt a tunica retina. His addi potest quae habet Cartes. tract. de homine, ubi agit de visu &c. Ad remedia.

Auctor noster laudat vinum laxans Plempii; desideramus tamen hic menstruum aliquod vel clavem, qui recludat ingredientia, e quibus tale vinum medicatum praeparatur: huic addi potest cremor. tartari, vel aliud sal alkalin. sal tartari potest addi ad drach. j. omitti potest saccharum albissimum, & substitui passulae minores ad unc. i. sem. sicque felicius operabitur, nã etiamsi fol. sennae in vino infundantur, tamen vis cathartica melius extrahitur, etiam si in aqua fontana infundantur, modo sal addatur, sic enim recludens additur. Auctor noster commendat fotum Plempii: hic fotus in omnibus affectibus oculorum, qui sunt citra inflammationem aliquam, applicari potest: materia enim profundius jacet, si non apparet vitium aliquod externum; quia igitur hic fotus constat ex incidentibus, attenuantibus ac resolventibus, facilius etiam talis materia pituitosa resolvitur ab ipso; tali fotu etiam frequenter utitur Medicus quidam Francofurtensis (Dr. Wessem.) qui satis feliciter multos oculorum curat affectus.

CASUS XXV.

De Cataracta seu suffusione vera.

HISTORIA.

Nobilissimus Dominus Antonius Haereditarius in Cerstin & Kruchenbeck &c. Vir consistentis aetatis; oculos habens magnos & eminentes capitis dolore aliquandiu affectus, aegre ferebat sibi continuo videri culices aliaque parva corpuscula oculis obvolitare, interdum quasi retia telis araneorum similia offerre; succedebat paulatim visus obtenebratio & pupillae in colorem marinum transmutatio.

RESOLUTIO.

Est affectus valde familiaris & satis notus, nulla quidem in principio habet phaenomena, sed tamen gradus.

In principio conqueruntur de obvolitantibus muscis, culicibus, aranearum

telis seu aliis curpusculis, & visus paulatim imminuitur.

Quaeritur quid sint corpuscula illa obvolitantia? ℞. animam judicare secundum consuetudinem, quum muscae, culices, seu alia talia corpuscula nil aliud sint, quam humores vitiosi innatantes humori aqueo, ejusque pelluciditatem laedentes, ac radios luminares varie mutantes; quo minus rite possint uniri in tunica reti-formi, quemadmodum si aliquis intuetur exacte objectum aliquod & muscae vel alia animalcula praetervolant, quae radios luminares aliquo modo disrumpunt & frangunt, visus laeditur & impeditur, si istiusmodi vitiosi humores in humore aqueo reperiuntur, qui simili modo radios frangunt, anima tunc judicat secundum consuetudinem: isti vitiosi humores in humore aqueo contenti si adhuc sint tenuiores, subtiliores ac fluxiles, tunc repraesentantur saltem muscae, culices: sin vero postmodum incrassantur & cohaerent, repraesentantur aranearum telae, & quum adhuc intrent quidam radii luminares, visus saltem impeditur, nequaquam vero tollitur.

Auctor noster: caussa ejus continens fuit humor tenuis inter corneam tunicam & humorem crystallinum &c. Veteres fuerunt in opinione, quasi caussae suffusionis sedes sit inter tunicam corneam & humorem crystallinum. Recentiores vero dicunt, quod non solum humor talis vitiosus colligatur in isto spatio, nempe inter tunicam corneam & humorem crystall. sed & ipsum humorem crystallinum vitiari, alterari & depravari dicunt, ita ut ejus transparentia & pelluciditas pereat, & haec depravatio fit vel in humore toto vel aliqua ejus parte, & humor ille crystallinus etiam facile vitiari potest; aliter enim est compositus quam reliqui, constat enim ex multis pelliculis, ut videre est in humore crystallino cocto in pisce, ubi cultro separari possunt: ob eam caussam igitur facile fieri potest, ut in superficie iste humor vitium contrahat & suffusionem inducat. Antea dictum fuit, humorem istum vitiosum in principio adhuc esse tenuem, fluxilem, si jam crassus sit & incrassescit, tum observamus mutationem tunicae uveae, sensim enim abit in colorem glaucum vel qualem praeseferunt cornua; successu vero temporis albescit, magis transparet per corneam, & tunc dicimus suffusionem esse maturam: & quamdiu non apparet ille color, tamdiu suffusio est immatura, & si manualis operatio acu debet institui, suffusio debet asse matura, id est humor debet esse crassus: si enim fluxilis est commode removeri non potest; contra vero si crassus & glutinosus est facile removere potest ex illo spatio: hinc etiam Medici ocularii concedunt certum tempus pro maturatione; si vero humor iste nimis fiat durus & quasi gypseus, tunc est incurabilis, nec acu removeri potest, & tunc vocatur suffusio, quam suffusionem etiam Ocularius non aggreditur.

Spatium autem illud inter tunicam corneam & humorem crystallinum non tantum esse subjectum hujus morbi, sed & ipsum humorem crystallinum alterari, inde patet; illi enim, qui experti sunt talem operationem manualem, postmodum objecta confuse cernunt, nisi utantur perspicillo lege artis facto: ratio autem quod post operationem objecta confuse cernantur, est, quod in ipsa operatione, dum deprimitur humor vitiosus, convexitas humoris crystallini laedatur ac planus reddatur; illa enim remotio fieri non potest absque laesione humoris crystallini, unde egregie visus juvatur tali perspicillo convexo, in quo radii, dum incidunt, franguntur, ut eo facilius in tunica retina uniantur, & conos seu figuram pyramidalem efficere possint.

Quaer. unde humor iste vitiosus perveniat ad oculos, & quomodo colligatur in tali spatio? Auctor noster dicit vitio cerebri? nos respondemus, quod a sanguine transmittatur & deponatur per poros vasorum in oculos eorundemque humores, unde varie ipsorum transparentia laeditur ac depravatur, & pro diversitate & copia materiae vitiosae visus varie labefactatur; ita ut nunc difficulter fiat, nunc plane tollatur.

Signa

Signa diagnostica sunt satis manifesta; in principio enim morbi aegri conqueruntur de muscis seu aliis corpusculis obvolitantibus, postmodum dicunt visum laedi vel plane tolli, & tunc dicimus adesse suffusionem.

Prognosis: affectus in senibus fere incurabilis, in aetate florente admittit curationem. In curatione respiciendum non solum ad partem affectam, sed & totam sanguinis massam, quae laborat intemperie crassa & viscida, adeoque ante omnia debet restitui.

Purgationes sunt frequentius repetendae, post interponenda sudorifera ex lignis ppata: formulas tradit Auctor noster eleganti ordine.

Quaer. num vinum conveniat quod oculis alias nocere creditur? ℞. Dicimus, in suffusione convenire vinum, quia adest sanguinis intemperies viscida & crassa, quam corrigit vinum spirituositate sua.

Iterum Auctor noster mentionem facit vini ophthalmici Plempii, ubi iterum addi potest cremor tart. ad drach i. sem. & omittatur saccharum, quia frustra additur.

Auctor noster topica praestantissima, inter haec agmen ducit aqua ophthalmica cum croco metallorum praeparata, cujus mentionem facit Riverius. Formula talis esse potest.

℞. *Aq. rosar. euphras.* ãã. unc. i. sem. *croci metall.* scrup. i. vel drach. sem. *croci* gr. ij. vel iij. stent per noctem in loco calido, mane per inclinationem separetur liquor, qui quotidie instillatur oculis. Crocus enim metallorum valde penetrat, tamen citra mordacitatem & hoc liquore etiam saepius utitur praelaudatus Medicus Francofurtensis.

Medicamenta debent esse valde penetrantia, hinc conveniunt salia, praesertim vero laudantur aromatica nonnulla cum sale culinari mista, quo sale quotidie uti possunt in coena & prandio; formula talis esse potest.

℞. *Salis culinaris* m. sem. *semin. foenic. sileris montani* ãã. drach. ij. *maceris cinnamom. nucis moschat.* ãã. drach. sem. mis. hoc multum praestat in affectibus oculorũ.

Verum est affectus curatu difficilis, hinc etiam Auctor noster dicit, omnia frustra fuerunt exhibita, & tunc adhuc locum habet manualis operatio, sed & haec operatio periculi plena; in senibus enim frustra instituitur: in Juvenibus, si non recte instituitur, varia symptomata excitari possunt, ita ut propter lacerationem factam in tunicis quotidie lympha exstillet, oculi inflammentur & dolor continuus oriatur, quae omnia vires valde consumunt. Et haec sufficiant de suffusione vera.

CASUS XXVI.

De Suffusione spuria.

HISTORIA.

Illustrissima Domina, Domina Maria Iuliana, Saxoniae. Angriae & Westphaliae Princeps, febri semitertiana gravissime decumbens, ingruente paroxysmo de caligine quadam oculorum & observantibus corpusculis, mox de visus diminutione, paulo post de omnimoda ejusdem abolitione, querebatur, adeo ut nec adstantis nec alia objecta dignoscere posset. Remittente febri, sensim remittebat oculorum obtenebratio, eadem recurrente, recurrebat & visus diminutio, subsequensque ejusdem abolitio.

RESOLUTIO.

Est etiam suffusio symptomatica, quae spuria vocatur, & comitari solet paroxysmos febriles; in principio enim paroxysmi aegri conqueruntur de caligine

seu corpusculis obvolitantibus, quod fit propter nimiam dilatationem pororum vasorum oculorum; illa enim dilatatione vasorum non solum partes sanguinis subtiles, sed & crassae intrant in oculos & humores, quae illos humores oculorum varie alterant & laedunt: verum quum illae partes sint pauciores & adhuc satis fluxiles, facile etiam & saepe in ipso paroxysmo adhuc iterum discutiuntur & dissipantur, ut cessante paroxysmo cesset malum.

Curatio: curatione peculiari non est opus, sufficit ut saltem sciamus caussam: curata enim febri etiam malum illud simul cessat.

CASVS XXVII.

De Caecitate ex ulcere pedis Rheumatico intempestive occluso.

HISTORIA.

Henricus Haereditarius in Trinicke, multis annis ulcere Rheumatico pedis sinistri affectus, doloris & molestiae a fluxu & pruritu saepe excitatis pertaesus, consolidationem a Chirurgo petiit, in qua quum frustra per totum semestre occuparetur artifex, tandem ope cujusdam vetulae paucorum dierum spatio ulceri occlusionem obtinuit. Elapso mense uno atque altero, in capitis dolores incidit, adeo vehementes ut de vita desperaret, paulo post obcaecatus est. Exinde quolibet mane a somno multum viscidae ac flavescentis foetidaeque materiae frequenti expuitione citra tussim rejicit, conquestus se quamdiu jejunus esset, eundem foetorem in ore percipere, quam olim ex ulcere pedis.

RESOLUTIO.

Haec caecitas facta est per μετάστασιν seu translationem humoris morbifici, ex pedibus versus oculos, & certe varia symptomata ex pedum inveteratis ulceribus occlusis produci possunt; tales enim acres humores, qui quotidie & continuo per talia ulcera effluebant, jam occlusis illis in corpore retinentur & cum sanguine reducuntur; si igitur cum sanguine perveniant ad pulmones, phthisin, sin ad cerebrum, dolorem & phrenitidem, si ad nares, defluxionem corrosivam & cancrosam, sin ad aures, surditatem, sin ad oculos caecitatem inducunt. Hinc Medicus ad istiusmodi ulcera vocatus valde cautus esse debet, & nunquam ad topica perveniat, nisi prius correxit totam massam sanguineam.

Sciendum, parum hic prodesse medicamenta, hinc ferro & aqua utendum, & materia morbifica a parte revellenda, hinc adhuc spes erit, si ulcera possint aperiri ut iterum fluant, unde cuticulae setaceum exhibend. &c. Verum talia ulcera antiqua occlusa non ita commode possunt aperiri propter callum.

Facile enim possumus concipere, quod occluso ulcere humores illi acres cum humoribus circulantibus iterum ducantur versus cor, & si ad meninges pertingunt, insignem ibidem capitis dolorem inferunt, spiritusque valde turbant, qui turbati secum rapiunt alias partes crassiores, quae tubulos nervorum obstruunt, unde surditas, caecitas.

Curatio. Ego Auctor essem dicit D.D. Waldschmidt ut talem curam adhibeat Medicus qualem in lue venerea: in lue venerea autem si exigua portio fermenti remaneat, recrudescit facile, sic etiam si remaneat tale fermentum ab ulcere, nunquam malum inde proveniens curabitur.

CASVS XXVIII.

De Caecitate ex veneficio.

HISTORIA.

ANno M.D.C.XXIX. Miles quidam gregarius in fortalitio ad portum Colbergensem novissime a Caesareanis exstructo, excubias agens, subito & quasi in momento obcaecatur, nullo corporis, capitis aut oculorum praecedente morbo aut vi vel casu externo: visum recuperabat incantamentis.

RESOLUTIO.

Non pertinet ad forum medicum.

CASVS XXIX.

De Aurium Tinnitu.

HISTORIA.

ILlustris & Generosus Dominus, Dn. Nili Kagge, Liber Baro in Torckmoiorffövi, Toparcha in Kielsdorff & Sckifesundi &c. Gubernator Halandiae, per intervalla aurium tinnitu vexabatur, absque ullo capitis dolore, nisi quem crapula aliquando excitaret; aderat ventriculi imbecillitas & intestinorum murmur & rugitus.

RESOLUTIO.

Triplici modo solet laedi auditus, vel imminuitur, sicque oritur auditus difficultas: vel tollitur, unde surditas: vel depravatur, unde aurium tinnitus; in tribus his casibus has tres species observamus. Verum debemus distinguere inter tinnitum aurium & aurium sonitum: quemadmodum enim in chorda valde extensa, si quatiatur, fit sonus acutus, quem vocare possumus tinnitum: sin vero laxa & flaccida tangatur, tunc saltem sonus raucus vel strepitus observatur; simile quid putemus fieri in auribus, dum membrana auditoria vel tympanum illud valde tensum quatitur, vel nervus auditorius in debito suo tono servatus fibratur, tunc fit talis sonus acutus, quem recte vocamus tunnitum aurium: sin vero tympanum sit laxum, flaccidum, humidum, vel si nervus auditorius recesserit a suo tono, tunc sonus ille, qui ex conquassatione fibrarum harum partium oritur, est magis raucus vel instar strepitus alicujus, quem vocamus sonitum nequaquam tinnitum aurium.

Proponitur in hoc casu aurium tinnitus absque ullo capitis dolore cum ventriculi imbecillitate & intestinorum &c.

Auctor noster quaerit caussam in vapore, collecto in ventriculo & forsan hypochondriis, & ad caput elevato. Tinnitus vero vera caussa consistit (1) in motu daprovato, vel vitio aëris vel aurae insita; inest enim semper auribus innatus quasi aër, qui continuo in cavitate aurium fluctuat: quando igitur peregrinum quid sese miscet huic aurae insitae, tunc motus ejus depravatur, sicque allidit aura illa agitata in tympanum, unde anima judicat secundum consuetudinem, quia fiunt & imprimutur tales motus ab aura illa agitata, quales fiunt cāpanulae.

(2) Tinnitus aurium fit, quando tympanum nimis & velocius agitatur, convellitur & quatitur.

(3) Etiam fit, quando ipse nervus auditorius vel potius ejus fibrae vellicantur, saepius etiam dilacerantur & e situ naturali deturbantur, unde continuus talis aurium tinnitus,

(4) Ori-

(4) Oritur ex nimia pulsatione arteriolarum organis auditus insertarum, quando nempe sanguis nimis effervescit in vasis, tunc tinnitum aurium solet praecedere narium haemorrhagia, dum nempe sanguis effervescit sursumque rapitur, arteriolae nimis pulsantur, aërque innatus nimis agitatur, qui in tympanum & nervum auditorum allidit, sicque tinnitum producit.

(5) Interdum etiam oritur a perverso spirituum animalium motu, (hinc saepe solet succedere epilepsia, & si tinnitus aurium oritur, metus est epilepsiae) quia spiritus perversae moti allidunt in nervum auditorium, vellicant fibras & lacerant, unde tinnitus seu motus talis aurium perversus.

Prognosis: bene distinguendum est, num aurium tinnitus sit conjunctus alicui morbo acuto; vel num ita per se affligat; semper enim in morbo acuto, febribus ardentium malignis aliquid indicat tinnitus aurium, & saepe critice oritur, saepe enim in morbo acuto primo oritur aurium tinnitus, quem excipit surditas, ut sine auditu jaceat aeger, si tunc alia bona signa adsunt, si fiat die critico, & appareant signa coctionis in urina aliaque symptomata mitigentur, bonum est signum, quia surditas talis fit propter μετάστασιν translationem materiae morbificae a parte nobiliori ad ignobiliorem.

Sin vero in morbo quodam acuto adsit surditas, & in urina appareant non signa coctionis sed cruditatis, & alia parva symptomata adsint, tunc prodromus esse solet delirii, epilepsiae, & mortis.

In curatione conveniunt fere omnia remedia, quae in surditate commendantur, quae nempe habent vim discutiendi, resolvendi, motum debitum tympano, nervo auditorio & spiritibus animalibus restituendi: hic (1) convenit purgare, ubi exhiberi possunt pilulae catarrhales pro evacuanda pituita viscida: (2) reliquias expellere, quod fit per sudorifera & diuretica: & (3) culinis seu coctionibus prospicere, quod fit per stomachica. Et tandem externa topica.

Inter externa Auctor noster commendat secretum ex vermiculis intra lignum quercinum & corticem, &c. praeparatio hujus secreti ita fit; vermiculi ver. gr. num. xx. coquuntur in oleo olivarum, quo repletur radix cyclaminis, (radix debet prius excavari,) additur adhuc oleum rutaceum vel costinum, pulvis radicis pyrethri, postmodum obturatur radix excavata & assatur sub cineribus & tandem exprimitur, qui succus habetur pro arcano in affectibus aurium.

Amara etiam conveniunt, quae humorem vitiosum facile asperitate sua possunt exscopare: verum observandum venit hoc de topicis (1) ne sint nimis calida nec nimis frigida, quia utraque auribus sunt inimica, sed debent calore suo respondere calori aurium, idest debent esse tepida: (2) nec debent esse nimis acria, alias etiam major convulsio vel motus spasmodicus partium aurium valde sensibilium exorietur: (3) non debent esse adeo viscida, quia meatum auditorium magis obstruunt, unde etiam oleosa multis displicent, quibus praeferuntur spirituosa, aqua Anhaltina, cephalica, magnanimitatis. Sed quoniam etiam haec omnia in surditate conveniunt, in sequentibus habentur reliqua.

Hoc adhuc notandum: observari in hypochondriacis saepius illos tentari & corripi ex improviso tinnitu aurium, brevi tamen evanescente, hinc saepe inter loquendum incipiunt conqueri de tinnitu aurium: videtur quod tunc ex poris arteriolarum internarum aurium emittatur acidum aliquod volatile, quod tympanum quatit, vel nervum audit vel aërem innatum, in quibus acidum illud volatile spasmodicum contractionem caussare potest: & quia acidum hoc est volatile, non diu durat, sed brevi evanescit, unde tinnitus talis etiam brevi cessat.

CA-

CASVS XXX.

De difficultate auditus.

HISTORIA.

Nobilissima foemina, Angues Iudith Viri generosi & strenui Domini N. de Wildenstein, Conjux, temperamenti frigidi & humidi aurium tinnitu affectae sensim audiendi facultatem minui querebatur, adeo ut leves sonos amplius percipere non posset, reliquis sensibus salvis & integris.

RESOLUTIO.

Quando auditus imminuitur, oritur difficultas seu obauditio, quae gradu saltem differt a surditate; caussam putamus esse quaerendam in intemperie quadam humida nervi auditorii & tympanii; hinc dicit Auctor noster erat temperamenti frigidi & humidi, &c. si enim membrana auditoria vel tympanum fit nimis humidum, (ut etiam Riverius monet,) vel flacciditas concilietur nervo auditorio, tunc pulsationes, quae fiunt ab objecto mediante aëre, recipi non possunt ab illis organis, nec ad mentem deferri ut judicet, unde oritur auditus difficultas seu obauditio. Saepius vero alia caussa est: (1) difficultas auditus & surditatis potest oriri vitio auris externae, tunc soni distincte percipi nequeunt, quia aër quasi tumultuarie irruit in aurem, deberet autem moderari ab aure externa: (2) difficultas & surditas fit vitio meatus auditorii, quando est obstructus excrementis, quae vocantur cerumina, tunc enim aër cum motibus suis impressis rite ingredi & pervenire nequit ad tympanum, (auditus organum) talis obstructio meatus etiam fieri potest a fabis, nucleis & aliis: (3) fit etiam quando tympanum rumpitur seu exeditur, & tunc oritur surditas incurabilis, fit saepe a nimio sonitu, ab emissione, explosione bombardarum, percussione violenta, vel etiam lapsu graviori: (4) tandem etiam oritur difficultas & surditas ex obstructione nervi auditorii; quatenus lympha tenuis sese insinuat tubulis minutissimis nervi auditorii, unde coagulatur, incrassescit & ita spirituum animalium influxum prohibet.

Signa diagnostica: si vitio auris externae, obstructeone meatus auditorii, tunc facile incurrit in sensus.

Sin vero difficultas & surditas oriantur ex erosione, obstructione nervi auditorii, tum saltem conjectura utimur, & ab aliis circumstantiis & apparentiis cognosci debent.

Prognosis: surditas apparens cum aliis bonis signis in acutis & malignis morbis, optimum signum, quia indicatur translatio materiae morbificae a parte nobiliori ad ignobiliorem, & melius est si delirio superveniat surditas, pejus vero si surditati delirium, tunc enim non critice fit sed symptoma est, hinc sequuntur convulsiones, delirium & saepe mors.

Sin surditas oriatur ab ortu vel in utero, item si a paralysi seu obstructione nervi auditorii, tunc incurabilis fere est; sin vero a catarrho, obstructione meatus auditorii, tunc admittit curationem; interim omnes aurium affectus non facile curantur. Dictum surditatis ab ortu curationem esse impossibilem; est tamen Medicus quidem Italus, qui habet modum curandi surdastros ab ortu, (seu qui tales nati sunt) beneficio certorum medicamentorum, & certae alicujus methodi; nempe, jubet singulis diebus per cornu bovinum magno boatu aures implere, & certa vocabula pronunciare: & tali remedio putant surdastros & mutos restitui posse: de quo habet Collegium curiosorum tom. I.

Praeter universalia medicamenta, ut purgantia, diuretica, diaphoretica; conveniunt etiam externa sequentia, aqua card. bened. saepius recenti herbae affu-

sa & cohobata, (valde laudatur) aqua cephalica cum castoreo, cum ambra & moscho, essentia castorei, card. benedict. ligni sassafras, nonulla olea destillata, balsamus vitae, spiritus formicarum, quae omnia cum gossypio auribus imponuntur. Observari autem debet (1) aures debere prius semper probe detergi & expurgari, ne quid recrementosi maneat in iis: (2) ante lecti ingressum illa topica auri esse imponenda: & (3) super latus sanum esse cubandum, quo medicamentum sese profundius insinuet; sin vero in ambabus auribus medicamentum sit, situs potest mutari ab uno latere in alterum.

Suffumigia etiam multum praestant ex succino; vapores decocti ex herbis amaris, absint. origan. serpill. majoran. card. ben. colocynth.

Si surditas orta sit ex lapsu vel casu ab alto, conveniunt emplastra capiti imposita, ex tacamahaca, emplastr. de betonica.

Si ex catarrho, hoc est ex lympha irruente & tunc subito oritur, spirituosa nervina tunc conveniunt, quae nuchae seu vertici applicantur, ut oleum succini, aqua Anhaltina, spiritus convulsivus &c.

Antea dictum fuit, tinnitum interdum oriri propter nimiam pulsationem arteriolarum a sanguinis copia, si nimia in copia ad caput rapitur, & tunc convenit venae-sectio in parte affecta vel in pede.

Si difficultas a nimia explosione bombardarum, applicari potest panis recens coctus in furno, cui inspergitur spirit. vini vel panis coctus cum sem. foenic. carv. gran. juniperi &c. cujus effluvia immittuntur in aurem affectam.

In omnibus aurium affectibus conveniunt medicamenta ex ligno sassafras & succino praeparata, quae duo omnibus formulis adddi possunt.

CASUS XXXI.

De Surditate diffinitus curata.

HISTORIA.

Quum in arce Schieffelbenensi, Reverendissimi, Perillustres & Generosissimi Domini, Dni. Wedigoreimari Gans, Liberi Baronis de Pudtlitz, Ordinis S. Iohannis Equitis, Commendatoris & Praesidis Schieffelbenensis &c. Arthritide gravissime decumbentis, curam haberem, Civis quidam ejus loci pannifex Bartholomaeus Schulz, surditate auris dextrae plus decem annis affectus, & paucis retro diebus audiendi facultate etiam in sinistra aure privatus: opem meam per Chirurgum implorabat, quam etsi frustraneam & inanem initio abnuerem, lachrymis tamen miseri hominis motus, pilulas cephalicas praescripsi & quaedam caput roborantia, detracto etiam ex vena brachii sangnine, & applicatis pone aures vesicatoriis. Urgebat Chirurgum topicum aliquod auribus immittendum, sed nihil tale ad manus erat: incidi forte dum pharmacothecam meam excuterem, in balsamum Mindereri, ejus guttam unam atque alteram auri sinistri instillavi, dextram enim tot annis surdam pro incurabili habui. Quid fit? Eo ipso momento in aure opposita, dextra scilicet, rumpi aliquid exclamabat aeger illico redeunte auditu, plus decem annis abolito. Iussi utrique auri instillare balsamum, quod quum aliquoties fecisset, etiam in altera aure audiendi facultatem recuperavit, qua in hunc usque diem gaudet etiam quoad caetera sanus & incolumis.

RESOLUTIO.

Proponit hic Auctor surditatem divinitus curatam beneficio balsami Mindereri. Verum saepissime aures vel meatus aurium obstruuntur excrementis, propter quae auditus perit, & si illa excrementa removeantur, ex improviso auditus restituitur, tale quid potuit esse in hoc casu; balsamus enim Mindereri habet vim

ape-

aperiendi & emolliendi, hinc excrementa ita emollire potuit, ut transitus aëri fuerit restitutus, simul & auditus.

CASUS XXXII.

De Narium haemorrhagia immoderata.

HISTORIA.

Secretarius Illustrissimi Baronis de Funfkirchen Iohannes Rieder Austriacus, sanguineae constitutionis & plethoricus; postquam in nuptiarum solemnibus vino generoso largius se invitasset, & totam ferme noctem tripudiis & saltationibus consumsisset, mane domum repetens in narium haemorrhagiam incidit, adeo profusam, ut de vita periclitaretur.

RESOLUTIO.

Solet oriri variis ex caussis (1) ob sanguinis plethoram, (2) ob ejus cacochymiam, & (3) ob nimiam ejus fermentationem: in hoc casu a vino & saltatione fuit producta, a quibus sanguis nimis fuit motus, unde tali cum impetu exitum quaesivit.

NB. Interdum propter errhina & sternutatoria oriuntur haemorrhagiae narium incurabiles ferme, quia in illa concussione oscula vasorum nimis aperiuntur, ita ut etiam ad pristinum statum non possint reduci. In casu haemorrhagia oritur per ἀναστόμωσιν, saepius etiam oritur per διαίρεσιν, a sanguine acri corrosivo (ut in scorbuto) & tunc difficulter malum illud cedit.

Processit Auctor noster valde methodice: vetus exhibuit julapium, potuisset etiam summo cum successu adhiberi tinctura rosarum, flor. bellid. papav. errat. Mynsicht. habent enim vim incrassandi sanguinem, ejusque effervescentiam compescendi: etiam testacea ex corall. cor. cer. usto, creta, quae ponderositate sua inhibent sanguinis motum; etiam ex limatura ferri vel Marte: omnia enim martialia in quibusvis haemorrhagiis exhiberi possunt cum successu, ebrietatem arcent, quia compescunt acidum volatile; alia etiam ex sempervivo, plantag. bursa-past. &c. praeparari possunt.

Auctor noster damnatis frictionibus, illas interdum Auctores approbant, verum sanguinem magis exasperant.

Auctor noster eodem sine cucurbitulas &c. Raro nostrates Practici solent cucurbitulas applicare, jubent interdum regioni hepatis & lienis; ut inde impediatur raptus sanguinis versus partes superiores. Verum monente Riverio, applicatio haec non est adeo tuta, quia facile inflammatio potest produci in hypochondriacis, dum sanguis restagnans effervescere incipit, sicque gravius malum produceretur. Venae-sectio tutissimum remedium tum in brachio tum in pede, nisi vires sint valde prostratae.

Externa sunt fere innumera: quilibet enim habet aliquid quod jactet, commendatur lignum sympatheticum, certo anni tempore detruncatum, (nempe circa festum Iacobi) vocatur lignum fraxini; solo enim contactu sistit haemorrhagias, caussam non habemus aliam, quam quod circa illud tempus lignum istud certa quaedam materia subtilis permeat, ut in ferro & magnete: alia enim materia subtilis permeat magnatem, alia ferrum, unde illa tractio.

Egregius etiam pulvis stegnoticus fit ex alumine crudo & lacca pictorum, ex quibus praeparatur pulvis colore elegans, qui naribus inflatur, vel cum turundis albumine ovi subactis naribus inditur. Commendantur etiam excrementa nonnulla animalium, ut stercus suillum recens, si cum turundis applicetur, vel exsiccatum in forma pulveris naribus infletur: alii laudant stercus equinum &

 asini-

asininum; juvant haec excrementa, quatenus propter graveolentiam spiritus animales in ordinem redigunt: omnia enim graveolentia spirituum animalium ordinarium motum restituunt, quod miratu dignum.

Turundae praeparantur vel ex linteo, sed majori cum efficacia ex charta bibula: sufficit saepe terra sigillata ex furno cum albumine ovi subacta. Frontibus etiam, collo, regioni hepatis potest applicari cataplasma ex fuligine cum aceto, fronti ex succ. semperviv. alumin. cum aceto, aqua rosar. &c. vid. River. Tandem celebre quoddam remedium fuit communicatum aliquot Aulicis Regiis a Chirurgo quodam Gallico Mons. Vivens, qui multum pecuniae a Rege Galliae, & adhuc nuper a Rege Daniae accepit, vocatur liquor stipticus, cui linteum immergitur, & vulneri applicatur, confestim sistit haemorrhagias: saepius remedium hoc fuit probatum in molosso scilicet cane, cui pes ablatus, & vulneri hic liquor applicatus fuit; a quo haemorrhagia statim cessavit & altero die vulnus sine inflammatione recens fuit repertum. Quidam inquirentes in ingredientia hujus liquoris, dicunt constare ex vitriolo Martis & alumine solutis in aliquo vegetabili, nam si infusio gallarum affunditur, nigrescit liquor, quod certissimum signum latentis vitrioli Martis, si sal tartari additur praecipitatur alumen, sic duo habemus ingredientia. Auctor vero dicit constare liquorem ex quinque ingredientibus.

In haemorrhagiis desperatis solent externa in viris applicari testibus, ex aceto cum pulveribus adstringentibus, in mulieribus vero mammis.

In morbo acuto Medicus observet, num haemorrhagia fiat critice seu symptomatice; si enim acuto morbo superveniat haemorrhagia die critico cum signis bonis, & si signa coctionis appareant, tunc abstinendum a curatione; sin vero superveniat die non critico seu die quarto, nullaque signa coctionis appareant, & si saltem sit stillicidium & in majori copia sanguis rejiciatur die non critico, tunc valde periculosum est signum, & prodromus esse solet futurae mortis: antequam erumpat sanguis, observatur pulsatio temporum, oculorum rubor & splendor, dolor colli capitisque gravativus a sanguine ruente versus caput; hinc recte dicit Hippocr.: *Quibus lachrymae involuntariae effluunt in morbis acutis, illis sanguinis e naribus profluvium venit expectandum*: lachrymae enim illae exprimuntur ex glandulis a sanguine copioso nimis distendente vasa, quae vasa nimis repleta a sanguine irruente, comprimunt circumjacentes partes & glandulas, ut eructent tale serum.

CASUS XXXIII.

De tumore linguae & calculo.

HISTORIA.

Mercator quidam Hamburgensis, Ioachimus de linguae dolore & tumore duriusculo aliquot annis sibi molesto querebatur, nulla alias in lingua & partibus vicinis apparente vitio, purgavi corpus, praescripsi linctus & oris collutiones ex emollientibus, resolventibus & dolorem lenientibus, quibus quum aliquot diebus usus esset, ecce dum linguam inter colluendum fortius moveret, calculus prosiliit amygdalae magnitudine & forma, nisi quod paulo longior esset, ex eo paulatim subsedit tumor, dolor vero confestim remittebat, labia etiam vulneris sua sponte & absque artis opera brevi coalescebant.

RESOLUTIO.

Quamvis plerumque in vesica & renibus generentur calculi, experientia tamen constat, calculos in qualibet parte corporis posse generari; in hoc casu sub lin-

lingua calculus fuit generatus, nempe inter linguam & membranulam illam ubi aliquod est spatium, qui tamen beneficio medicamenti non tollitur, sed quando rumpitur membrana, rejicitur calculus, rarus tamen est affectus.

CASUS XXXIV.

De balbutie ex intemperie humida linguae.

HISTORIA.

Viri cujusdam ordinis Senatorii apud Colbergenses Filius, a vino aliisque potulentis praeter aquam & cerevisiam tenuem, quam secundariam vocant, per naturam abstemius, tardius & circa quartum demum aetatis annum loqui incipiens, insigniter balbutiebat, modo litteras quasdam, modo integras syllabas inter pronunciandum, quasi absorbens vel penitus supprimens, ut vix ac ne vix intelligi posset.

RESOLUTIO.

Talis balbuties oritur ab humectatione nimia musculorum linguae; hinc infans propter humiditatem ante annum non potest loqui, postmodum vero nimia humiditas consumitur, unde lingua rite moveri potest: observamus hoc in ebriis propter humidam dispositionem ipsius linguae, ut si a mero scilicet vino sanguinis fermentatio nimis augetur, pori arteriarum plus justo dilatantur, unde humores circulantes majori in copia effunduntur in tubulos & hanc seu illam partem, quam possint recipi a vasis lymphaticis; & si majori in copia effunduntur in linguam seu musculos ejus propter pondus lingua rite elevari & agitari non potest, successu tamen temporis illud malum vel sponte cessat, quando lympha nimia linguam ejusque musculos nimis relaxans consumitur a calore, vel per circulationem iterum reducitur, vel si non sponte cesset, gargarisationes possunt institui ex decocto liquorum & aliis adstringentibus nimis relaxatos musculos & humidam linguam.

CASUS XXXV.

De gustu depravato.

HISTORIA.

D. Ioachimus Navin, Episcopatus Caminensis Cancellarius optime meritus, intemperie calida epatis affectus, insignem oris & linguae patiebatur amaritudinem, adeo, ut suavissima etiam seu esculenta seu potulenta gustu admodum amara & ingrata penitus aversaretur, cum notabili virium dejectione.

RESOLUTIO.

Fit ab humore amaro; & videmus hic animam iterum judicare secundum consuetudinem, quia humor talis amarus solet similem motum producere in fibris linguae, qualem produceret cibus amarus. Ergo vitium non in cibo sed lingua est quaerendum; lingua enim quia constat substantia laxa & multis vasis est praedita, facile istiusmodi peregrinas partes suscipit, quae in majori copia in poros linguae infusae talem motum in fibris excitant, qualem cibi amari: unde anima judicat secundum consuetudinem; hinc recte lingua index dicitur totius massae sanguinis, & Medicus semper illam debet inspicere num sit arida, sicca, nigra seu alio colore praedita: multum enim juvat Medicum tum in morbo cognoscendo, tum in praedicendo.

In curatione respiciendum potius ad ipsum sanguinem, quã partem affectã: sanguis

sanguis enim debet depurari, amarae partes in sanguine abundantes evacuari: quo facto possunt institui oris collutiones ex acidis, quae corrigunt amara; hinc recte Auctor noster dicit, oris collutiones ex aceto rosaceo & aqua endiviae institui, interdum etiam &c. posset praescribi crem. tartari solutus in aliqua aqua ad gratam aciditatem, quia se profundius potest insinuare poris linguae & humorem amarum corrigere.

CASUS XXXVI.

De Cancro ex labiorum fissura.

HISTORIA.

Nobilis quidam Marchicus flante Borea venationi & aucupio per dies aliquot incumbens, labii inferioris fissuram in medio ubi duae musculorum extremitates desinunt, contraxerat; nihil remedii adhibuit, quin potius consolidationem, labium introvertendo, mordendo, sugendo, saepe etiam manibus vellicando, impediit. Exasperatum itaque saepius malum in ulcus cancrosum degeneravit. Opem meam imploranti varia cum interna tum externa praescripsi, sed sine successu, unde ad sectionem deveniendum erat, qua feliciter peracta, vulnus adductis per suturam artificialem labiis, brevi tempore adeo eleganter coaluit, ut vix dignosci posset, nullo etiam edendi, bibendi, loquendi aut exspuendi impedimento relicto.

RESOLUTIO.

Vulnera nisi bene tractentur ab aegro, astantibus, Chirurgo & Medico, facile degenerant in talem cancrosam virulentiam, quatenus nempe ob errorem commissum vel circa aërem vel cibum & potum, vel etiam medicamenta, sal tale acidum corrosivum in vulnere producitur, quod exedere & corrodere solet partes circumjacentes cum vehementissimo dolore.

Aeger noster exposuit se aëri nebuloso repleto salibus & corpusculis acribus peregrinis, gestans fissuram talem in labiis, unde sal tale acre corrosivum ab aëre suppeditatum, tum facile sese patulo huic vulneri potuit insinuare: accedente continua humectatione labiorum a saliva facta, quae fuit corrupta, unde vitiosa talis fermentatio fuit producta in vulnere a sale acri communicato, & accidente saliva corrupta, unde cancer. Et quamvis in cancro in principio saturnina vel medicamenta ex plumbo confecta optimo cum successu exhibeantur, tamen quia hoc casu propter continuum labiorum motum nulla neque emplastra vel cataplasm. potuerunt applicari, recte Auctor noster confugit ad sectionem.

CASUS XXXVII.

De Oris distortione.

HISTORIA.

Dorothea Engelbertis, uxor Benedicti Henselii, civis & mercatoris Colbergensis, nullo praecedente morbo tortura oris subito corripiebatur, pars faciei sinistra laxa & mollis ad dextram trahebatur, sensus affecti lateris erat obtusus, nec oculus recte claudi poterat.

RESOLUTIO.

Oris distortio est paralysis particularis resolutio nempe musculorum dimidiae faciei; cujus partis nervis sese insinuat materia, illa paralysi corripitur, interdum enim paralysis fit in brachio, in hoc seu alio digito &c. in hoc casu resolvuntur

nervi

nervi ac musculi faciei in parte sinistra; facies enim quum sit vel potius ejus cutis pars densa, ac cõtinuo prae aliis exponatur aëri, variis alterationibus est obnoxia.

NB. Paralysis seu distortio oris est duplex vel sine dolore vel cum vehementissimo dolore: si est sine dolore, tum humor obstruens est crassus, & vocatur perfecta paralysis, quia perit motus & sensus; sin vero humor valde est acris, tunc convulsionem, crispaturam seu corrugationem spasmodicam excitat in hac vel illa parte faciei, & tum etiam contorquetur os cum vehementissimo & atrocissimo dolore, ut observavi quadam inquit D.D. Waldsch. quae plures annos passa talem torturam oris, malum tamen non erat continuum sed periodicum & recurrebat.

Vtriusque contractionis spasmodicae curatio consistit in hoc; ut humor pituitosus & crassus, seu acris & salsus evacuetur: quod fit (1) per evacuantia universalia & particularia: (2) adhibenda resolventia & discutientia in-& externa. Externe conveniunt spirituosa antispasmodica seu crispaturam sedantia, imo omnia illa quae in paralysi, arthritide, etiam hic conveniunt. Omnibus potest praeferri tinctura ligni sancti seu mistura balsamica, cujus descriptionem tradit Barbett. in curatione scorbuti, qua pars illa paralytica quotidie inungitur. Auctor noster etiam habet egregiam tincturam ex spir. bacc. junip. assa dulc. &c. verum spiritus debet esse valde rectificatus, alias gummi vix potest solvi; quum non prostat in nostris officinis aqua apoplect. heroica, substitui potest aqua Anhaltina, spiritus convulsivus &c.

CASUS XXXVIII.

De dentium casu ex intempestivo usu spiritus vitrioli.

HISTORIA.

Vir quidem litteratus gingivarum laxitate & dentium carie affectus, scripta quaedam medica evolvens, forte incidit in Consilium Cratonis LXXII. ubi haec habentur: ad dentium putredinem & cariem vix ulla res melior est, quam spiritus vitrioli: *paulo post & Horstii tractatum de scorbuto relegit, ubi sectione 2. thesi 15. haec exstant*: dentibus vacillantibus optimum est remedium spiritus vitrioli cum melle rosato, mistus, quantum ad intensam aciditatem sufficit: inungantur gingivae & aliae oris partes affectae, singulis diebus ter. *Remedio itaque huic à Medicis celeberrimis tantopere laudato confisus, singulis diebus spiritum vitrioli cum melle rosato gingivis & dentibus illinivit: sed poenitendo admodum eventu: brevi enim consumtis gingivarum carnibus & laxatis alveolis, dentes, quos primores appellamus, tam superiores, quam inferiores exciderunt, reliqui molares substitere quidem, sed a medicamenti acrimonia adeo corrosi, ut ciborum masticationi parum sufficerent.*

Rectius olim hac de re judicasse videtur Ioel, cujus tomo sexto sect. 2. p. 37. haec sunt verba: parum bene consulunt, qui spiritum vitrioli crebrius dentibus illinire docent: etsi enim eos candidissimos efficiat, tamen crebrior ejusdem usus eos calcinat & friabiles reddit.

RESOLUTIO.

NB. Omnia dentifricia ex ingredientibus debent constare quae noxam non inferunt ipsis dentibus, idest non debent esse nimis dura, fixa, acria, corrosiva, nec nimis acida ut spiritus vitrioli, qui quidem omnem mucum dentium absumit; sed insuper ossa corrodit & compagem dentium exedit.

CASUS XXXIX.

De Dentium dolore, vel ut ab aliis vocatur dentium podagra.

HISTORIA.

DN. AEgydius Senator Colbergensis optime meritus, compater & amicus meus honorandus dolore dentium punctorio ac profundo afficiebatur, adeo vehementi, ut aliquot noctes insomnes duceret, sapor in ore salsus, acris & subamarus deprehendebatur cum aliquali totius corporis aestu & siti.

RESOLUTIO.

In genere notandum, dentes per se non dolere, nullo enim gaudent sensu, ut etiam alia ossa, sed fibras nerveas seu expansionem nerveam & partes circumjacentes sensu praeditas, dolere; hinc dicit Auctor noster quatenus materia circa nervulum in radicibus dentium &c. cuilibet denti enim surculus nerveus est dicatus, ille in radice dentis abit in expansionē quandam, quam Auctor noster vocat membranam nerveam internā, quae cingit dentis radices, imo fibrillae quaedam hujus nervi expansi sese insinuant in ipsos poros denti radices, illi nervuli seu fibrae si corroduntur & vellicantur ab aliquo vitioso acido, oritur illarum fibrarum poris radicis dentium sese insinuantium crispatura, spasmodica corrugatio, unde immanis & atrocissimus dolor, & tunc etiam variae partes in consensum trahi solent: hinc conqueruntur de dolore totius partis vel lateris, quatenus nempe propter consensum omnes partes nerveae circumjacentes a tali crispatura in consensum trahantur, ita ut etiam dolor se interdum extendat ad meninges usque vel hemicrania oriatur. Caussa: Auctor noster dicit caussam esse humorem ex bile & sero &c.

NB. Dolor dentium seu odontalgia oritur (1) vel ex corruptione proprii alimenti dentium, quando nutrimentum pro nutritione adductum corrumpitur in ipsis dentibus, vel acorem contrahit, tunc acor ille vitiosus agens in fibras seu membranam nerveam circa radicem dentium, talem crispaturam, vellicationem & subsequentem dolorem producit; corrumpitur vero alimentum propter dentium intemperiem quam contrahunt, vel a frigore vel calore excedente: hinc nimis frigida seu calida dentibus inimica: ex. gr. quando potum nimis frigidum vel jusculum nimis calidum assumimus, dentes facile possunt contrahere intemperiem aliquam, ut postmodum proprium alimentum in acorem mutetur, praesertim vero si dentes sint cavi; tunc enim facile portio cibi vel potus sese insinuat cavitati, ibique aliquandiu delitescens putrescit & acorem contrahit, sicque est instar fermenti, quod postmodum nutrimentum a sanguine per arteriolas suppeditatum inficit & simili labe inquinat: unde interdum dolor non cessat, etiamsi praestantissima exhibeantur remedia, nisi plane evellatur dens: ratio, quia semper fermentum remanet in dente excavato, quod novum adductum nutrimentum semper inficit; quemadmodum reliquiae ciborum in ventriculo acescunt & fermentum constituunt, quod postmodum cibum advenientem varie alterat & in liquorem acidum mutat.

Et in rimis dolii, si non bene expurgatur, interdum remanet exigua portio faecis, & si postea dolium repletur vino vel cerevisia, intra breve temporis spatium, vinum seu cerevisia contrahit peregrinum saporem a reliquiis in rimis relictis; simili modo si in cavitate dentis portio cibi remanet, facile acorem contrahit, qui simili labe inquinat nutrimentum ab humoribus circulantibus suppeditatum.

Vel (2) odontalgia oritur ex acido vitioso in ipso sanguine generato & translato

slato ad radices dentium; hinc scorbutici plerumque patiuntur tales dentium dolores, a sale acri corrosivo, quod cum sanguine suppeditatur, & in radice dentis haerens immanes dolores producit. In lue venerea saepe oriuntur dolores dentium valde vehementes, & tunc etiam e massa sanguinis acidum vitiosum corrosivum ad radices dentium depositum auctor est istius doloris; semper igitur Medicus observare debet, num dolor dentium proveniat a dentibus ipsis, dum corrumpitur alimentum; an proveniat a vitio sanguinis (acido vitioso): si enim odontalgia oritur a vitio sanguinis tum universalia adhibenda, quae corrigunt massam sanguinis, particularia enim ut collutiones oris & alia hic parum juvant. Sin vero oriatur vitio proprii alimenti, tunc gargarisationes & alia quae solent imponi dentibus, felicem sortiuntur effectum.

Curatio: crispatura seu vellicatio & spasmodica corrugatio fibrarum nervearum circa radicem dentis ab acido seu proprio nutrimento corrupto inducta tolli debet per remedia anodyna, quae sedant furorem Archaei, ut loquitur Helmontius, id est quae effervescentiam salium acrium impediunt; faciunt hoc opiata praesertim si dens sit cavus, ita ut facile seu ipsum opium indi possit, vel tinct. opii cum gossypio intrudi: ab hoc medicamento dolor facile sistitur praesertim si, sit ex corruptione proprii alimenti; sunt & alia discutientia & resolventia acorem, quae coquuntur in aqua seu vino seu sp. vini & tepida in ore frequenter detinentur, talia sunt salvia, rosmarin. origanum, sabina, radix pyrethri, lignum sanctum, nicotiana, caryophyll. radix pentaphyll. lignum sassafras &c. haec sunt praecipua, quae coquuntur ut dictum vel in aqua vel in vino, vel sp. vini, vel etiam coqui possunt commode in aqua chalybeata: omnia enim chalybeata acidis inimica, quia sanguinis acorem corrigunt: olea etiam destillata gossypio induntur dentibus cavis, habent enim vim dissipativam & crispaturam mitigandi, ut oleum destill. caryophyll. sabinae, coryli seu heraclinum ut vocatur a Rulando (unde multo solent exprimere nuces avell. & oleo expresso uti) oleum buxi, oleū terebinthinae, camphorae egregium est, camphora solvitur in oleo amygdal. & postmodum cum gossypio inditur denti dolenti; commendatur etiam balsamus sulphuris terebinthinatus, flores sulphuris, antimonium diaphoret, si denti cavo cum gossypio applicantur: acidum enim corrigunt, antimonium diaphoreticum imbibit acidum: ergo in hoc casu exhiberi potest.

Sin vero odontalgia ortum trahit ex ipso sanguine nempe ex acido ejus vitioso cum sanguine ad radices translato, tunc istis topicis & aliis semper specifica admiscenda: ver. grat. si adsit sanguis scorbuticus, antiscorbutica; si lues venerea illis topicis lui venereae dicata admiscenda; commendatur tinctura ligni sassafras sive dolor oriatur a scorbuto seu lue venerea.

Illa crispatura fibrarum nervearum caussa est motus impediti humorum circulantium; hinc restagnant in partibus vicinis, unde tumor malae, qui est familiarissimum symptoma odontalgiae, nempe propter impeditum motum humorem circulantium a crispatura, unde restagnantes partes vicinas elevant, & tumorem inducunt.

Inflammatio partium & maxillae etiam observatur propter continuam vellicationem spirituum animalium, qui irritati confuse & inordinate affluunt, unde magna humorum agitatio.

Hoc in casu peccant Chirurgi, si ad odontalgiam cum tumore statim applicant emplastrum de meliloto vel aliud simile, ita enim tumorem cum maximo damno ad supperationem producunt; potius discutientia & resolventia adhibenda; hinc optime in odontalgia cum tumore malae vel alius partis applicatur theriaca recens in forma emplastri malae applicata, vel emplastrum ex tacamahac. cum balsamo Peruviano, vel emplast. ex caranna cum oleo nuc. moschat. express. vel cum oleo semin. papav. express. convenit etiam medulla panis albi cocta in lacte &

malae

malae tumescenti applicata. Saepissime tumor oritur circa radicem dentium in gingiva, qui utplurimum ad superationem perducendus, imponitur ficus assatae parti dolenti, vel lac tepidum in ore detinetur, sicque dolor, facta suppuratione & evacuata materia, facile cessat.

Nonnunquam dolor dentium producitur a vermibus, qui generantur in alveolis dentium, quique corrodunt continuo fibras nerveas, unde etiam dolores continui & valde atroces exoriuntur: generantur autem tales vermes ex semine vel ovis foris intrantibus cum cibo & potu, quae ova manent in interstitiis gingivarum seu in ipsa laxiori gingiva, & postmodum excluduntur; nam observamus vermes nunquam reperiri nisi dentes sint exesi, excavati vel carie laborent, ut ova possint deferri ad illud spatium seu cavitatem. Convenit tunc decoctum sabinae, hyoscyami, idem praestat fumus nicotianae si attrahitur. Sin vero dentes sint excavati, utplurimum confugimus ad eradicationem, quamvis illa non sit propria curatio odontalgiae; aufertur enim aliquid quod adesse debet, quemadmodum amputatio alicujus organi, ex. gr. brachii non est legitima curatio gangraenae, sed per accidens curatur, quia pars removetur, sic ablato dente quum non adsit in quod acidum vitiosum agat, dolor etiam cessat.

Secretum quoddam in odontalgia habet Helmontius, nempe pedem anteriorem busonis, quo tangitur dens dolens, vel sub axillis gestatur vel manibus, quod cuidam civi commendat D.D. Waldschmidt, qui tamen potius imaginationi, quam ipsi remedio effectum tribuebat. Signa diagnostica facile possunt cognosci.

Prognosis: videtur quidem malum esse vile, verum saepe vigilias & convulsiones inducere solet.

CASVS XL.

De Dentium dolore ploratu soluto.

HISTORIA.

Nobilissimus Dn. Richardus Froreich. Haereditarius Czarny Damerovv, amicus meus specialis, ultra semestre dentium dolore interpolato & per intervalla recurrente miris modis vexabatur: tentata varia remediorum genera tam interna, quam externa, sed frustra, subinde enim recruduit dolor; tandem inter acerbissimos cruciatus plorare coepit, adeo effuse ut ultra horam a fletu sibi temperare non posset. Exinde dolor penitus remisit, absque ulla in hunc usque diem recidiva.

RESOLUTIO.

Factum fuit per μετάστασιν seri, quod translatum est ad glandulas lachrymales; & in magna copia evacuatum.

CASUS XLI.

De inflammatione tonsillarum & gurgulionis laxatione.

HISTORIA.

Serenissimae Reginae Sueciae Consiliarius Dn. Ioachimus Trasaeus &c. Sedini Pomeranorum solemni quodam convivis praeter intentionem Vir alioquin temperantissimus, meracioris vini potis inebriatus, postero die molestiam quandam & dolorem circa radicem linguae sentiebat, cum ardore, siti & quadam deglutitionis & respirationis difficultate.

RE-

R E S O L U T I O.

Sanguis si nimis ebullit nimis aperit arteriarum poros, unde humores circulantes majori in copia effunduntur in partes praesertim laxiores, quales sunt tonsillae & gurgulio; hic affectus a crapula fuit inductus, quia a vino sanguis fuit valde motus, pori arteriarum valde dilatati, unde lympha fuit effusa, quae relaxavit gurgulionem, tumcremque tonsillarum produxit. Conveniunt exsiccantia & adstringentia, unde Auctor noster recte adhibuit gargarismum ex repellentibus & adstringentibus, alii contenti sunt cerevisia acescente pro collutione oris, vel aqua chalybeata, si nil ad manus sit aliud.

Vertici capitis applicatur fermentum cum spir. vini. Pulveres etiam adstringentes adhibentur columellae vel gurgulioni: descriptiones habet Fabritius Hildanus.

Suffitus etiam multum praestant ex gummi animae & succino.

L I B E R II.

De Morbis medii ventris.

C A S U S I.

De Angina.

H I S T O R I A.

ADmodum Reverendus, generosus & nobilis Dn. Henning. Episcopi Caminensis Consiliarius & Canonicus Ecclesiae Collegiatae Colbergensis, &c. tempore verno, pluvioso &c. humido dolore faucium & gutturis subito prehendebatur cum insigni respirationis difficultate & deglutitionis impedimento, lingua & fauces intus tumere & rubere videbantur, calor etiam aderat praeternaturalis pulsusque celer & frequens.

R E S O L U T I O.

Illa dividi solet in notham & exquisitam: in illa symptomata non sunt adeo vehementia, non tanta febris, non tantus calor, neque tumor, respiratio etiam nõ adeo difficilis: in hac vero nempe vera de qua acturi, symptomata sunt graviora.

Definitio: est inflammatio musculorum faucium, cum tumore, rubore & calore febrili.

Adest inflammatio musculorum faucium, nempe in- & externarum, in principio quidem inflammatio & tumor musculorum externorum non semper manifeste apparet, sed in statu; sin musculi interni magis sint inflammati, tunc etiam majus periculum & symptomata majora sunt, major adest respirandi & deglutiendi difficultas. Sin vero externi magis sunt inflammati, tunc tumor & dolor etiam magis extra percipiuntur, & non ita vergunt versus interiora: unde Hippocr. sic loquitur: *angina correpto, si tumor in collo appareat bonum: extra enim vertitur morbus*. Caussa proxima hujus affectus est inflammatio, quam sequitur febris, respiratio, &c. Sed videndum quomodo fiat inflammatio.

Omnis inflammatio fit a sanguine restagnante. Sanguis restagnat saepe in venis rarius in arteriis: ratio est, quia arteriae profundius jacent, quam venae: hinc etiam sanguis arteriosius non ita expositus est injuriae aëris ut venosus, conducit etiam structura; arteriae enim duplici tunica, venae vero unica praeditae: dum

itaque arteriolae intumescunt, variae egrediuntur partes, & quo plures spirituosiores sunt qui exeunt, eo facilius reliquus ad cor refluens restagnare & in coagulum abire potest, inprimis si accedat aër frigidus, humidus & pluviosus.

Sanguis etiam extravasatur, quando venula aliqua rumpitur, quod fieri potest a percussione violenta, casu ab alto, plaga inflicta &c. Si enim plaga infligitur paulo post sanguis subter cutem effusus apparet: saepius etiam os frangitur quod vasa dilacerat; vel etiam ruptio vasorum fit a plethora: notandum tamen plethora per se nunquam posse ruptionem vasorum inducere, quamdiu non accedit caussa aliqua externa: ratio quia sanguis in plethora adhuc justa naturae leges permeat vasa omnia, & tamdiu movetur aequaliter in illis, quamdiu ipsi non ponitur obex a caussa aliqua: sin vero accedat frigus aëris externi, tum restagnare cogitur & abit in coagulum, unde postmodum ruptio vasis, vel etiam ruptio vasorum in plethora fieri potest, si praecedat exercitium corporis vehemens.

Sanguis etiam extravasari potest propter restagnationem factam a compressione vasis: nam quando humores circulantes in tubulis restagnant, quo minus ex vasis lymphaticis possint repelli versus interiora, tum in illa parte oritur compressio vasorum a tumidis tubulis, unde sanguis in motu impeditur, vasa extenduntur & tandem rumpuntur, unde sanguis exstillat; siquidem omnes partes sanguinem constituentes semper in rapidissimo sunt motu, & continuo perreptant omnes poros & maeandros corporis, quamdiu in motu non impediuntur; sin vero fiat vasorum compressio, statim oritur lucta: progressivus enim sanguis motus impeditur & intestinus augetur; illae partes enim sanguinis quum deberent progredi secundum lineam rectam, propter compressionem resiliunt, in se invicem vibrantur, unde vas distenditur & postmodum sanguis extravasatur, & sic facile concipere possumus, quomodo sanguis propter compressionem restagnans quoad motum intestinum augeatur, ratione vero progressivi laedatur; duplex enim motus est sanguinis in corpore; progressivus, qui fit a centro ad superficiem & contra, diciturque circularis: alter intestinus vocatur, dum quaelibet particula circa centrum suum proprium agitatur.

Illud, quod compressionem excitat & sanguinem restagnare facit, non semper remanet in parte aliqua affecta, sed sufficit, si per breve spatium manserit; in momento enim motus progressivus turbari potest & sanguis extravasari: ex.gr. si alicui colaphus infringitur, licet removeatur manus, tamen paulo post sequitur tumor & inflammatio, qui provenit ex turbatione motus progressivi, tum enim partes magis volatiles, & spirituosae egrediuntur per poros, per momentaneam illam concussionem relaxatos, unde reliquus sanguis incrassescit & inflammatur.

Talis vasorum compressio etiam fieri potest a pituita ut in nostro casu, hinc Auctor noster inflammatio, rubor & dolor a sanguine pituitoso musculos faucium &c. Notum enim est in omnibus corporis partibus reperiri glandulas, quae varias particulas ex sanguine recipere possunt & debent; quaedam enim recipiunt acidas, quaedam salsas, quaedam lympham scil. aquosas: jam etiam facile fieri potest, ut ab aëre frigido glandulae laedantur (praesertim circa collum, quae prae aliis injuriae aëris exponuntur) ut lympha contenta abeat in coagulum, & eructetur in partes venosas, ubi obstruit, sanguinem restagnare facit, vel illum sua aciditate coagulat. Unde patet quare quis tam facile anginam incurrere possit, si vel semel exposuerit corpus aëri frigido: tum enim lympha in glandulis contenta, incrassescit, a qua intumescunt, & in partes alias coagulum eructant, ubi subinde inflammatio oritur. Facile etiam quis corripi potest angina, si valde fervidus assumat potum nimis frigidum: ubi enim talis fervor & calor ibi copiosa materia aetherea, quae accedentem liquorem frigidum, vel saltem plurimas ejus partes statim secum rapit, ad latera impellit & summe agitat (qui motus dicitur in-

inflammatio, imo eodem modo materia subtilis liquorem frigidum in faucibus agitat, quali in ferro candente: si enim ferro candenti effunditur aqua, statim rapitur a materia subtili ad latera, unde strepitus.

Sed quaer. quare sanguis extravasatus tantum calorem suscipiat: videmus enim illum esse grumosum, constantem partibus crassioribus, ergo ineptus est ad effervescendum? ℞. In sanguine extravasato quidem cessat motus progressivus: multae enim partes spirituosiores recesserunt, sed intestinus augetur; in sanguine grumoso pori sunt valde perversi & angustati, & adeo exiles facti, ut nihil admittant praeter insensiles quasdā partes, partibus primi elemēti stipatas. Oritur autem toties effervescentia & calor, quoties materia subtilis cum nonnullis terrestribus in parte subsistere cogitur, crassiores enim tunc partes ab illa agitantur, quae facile sequuntur motum materiae primi elementi; quod etiam materia subtilis quum nonnullis terrestribus subtilioribus continuo permeet sanguinem grumosum extravasatum exinde clarum, quia sanguis putrescit, illa etiam putredo fieri non potest absque magno aliquo motu licet insensibili particularum, quia alium situm, figuram, motum & magnitudinem acquirere debent, probatur modo hoc exemplo: nempe, si quis radiis solaribus per aliquot horas carnem recentem exposuerit, statim fit putrida; dicet quis partes carnis non moveri, certe putredo aliud suadet, quae certe absque vehementi motu in carne fieri non potest, licet motus in sensus non incurrat; talem motum etiam in sanguine extravasari observamus, ut enim fiat putridus & in pus abeat, certe praevia effervescentia partes aliter disponi debent, quia novus calor etiam producitur. Sic etiam calx viva ex effusione aquae effervescit, ebullit: ratio quia habet tales poros qui admittant solis particulas aquae stipatas sola materia primi elementi, unde talis agitatio & effervescentia in calce.

Quomodo sanguis extravasatus abeat in inflammationem excitandam, monstratur hoc exemplo: in gramine crescente, virescente nunquam fit fermentatio in sensus incurrens, quia pori ita adhuc sunt aperti, ut succus nutricius cum materia subtili illos ingredi possit. Sin vero gramina abscindantur, exsiccentur, & in acervum colligantur, tunc pori etiam aliter figurantur & ita coarctantur, quo minus succus nutricius innatans materiae subtili possit libere influere: dum vero liber motus denegatur, partes in se invicem vibrantur, moventur, ut tandem fumus, inflammatio & calor, imo saepe aperta flamma in gramine oriatur: similiter fit in sanguine, in statu naturali enim omnes sanguinis sinus adhuc valde sunt aperti, inflati, pori magis extensi, ut quaelibet particulae ingredi possint; sin vero sanguis restagnet vel extravasetur, pori aliter figurantur & coarctantur, ita ut non omnes particulae ingrediantur, sed saltem subtiles cum materia subtili, atque ita in se invicem vibrantur, unde inflammatio.

Dictum fuit quomodo fiat inflāmatio & effervescentia in sanguine extravasato.

NB. Ad inflammationem alicujus partis non semper requiritur, ut sanguis extravasetur, sed sufficit si modo restagnet, ut motus progressivus, quo tendit sanguis in orbem, mutetur in intestinum (quod fit facile, si ab humoribus circulantibus vas comprimitur, & ille motus intestinus tardior est, quam progressivus, vix enim incurrit in sensus) ut fit in inflammatione oculorum, ubi sine extravasatione sanguis inflammatur, unde vasa turgent & valde rubescunt.

Nota ex Malpighio, sanguinem in corpore nostro esse corpus solidum, continuum & extensum.

Calorem particularem alicujus partis affectae tandem sequitur calor totius, nempe febris, praeprimis si pars inflammata sit cordi valde vicina, sic in pleuritide citius occurrit febris symptomatica, quam angina seu inflammatione pedis: nam in tali inflammatione partis alicujus semper halitus seu particulae quaedam volatiles communicantur properanti sanguini versus cor: si igitur tanta in

copia communicantur, ut possint turbare mistionem sanguinis tunc oritur febris symptomatica; sin vero pars aliqua inflammata longius a corde sit remota, tunc citra febrim esse potest, quia in minori copia halitus illi calidi intrant sanguini: hinc angina est vel cum vel sine febre.

Respiratio adest difficilis, & deglutitio impeditur: ratio, quia viae ob intumescentiam musculorum sunt augustatae, quo minus aër possit libere ingredi, & quia musculi valde tument, qui debent ingressum cibi juvare, non possunt libere moveri, unde deglutiendi difficultas.

Angina cognitu facillima, quia adest respirationis, deglutionis difficultas, &c.

Prognosis: omnis angina periculosa & facile ex errore aegrotantis, vel Medici potest reddi lethalis; facile enim via claudi potest, aeger suffocari, imprimis si tumor intus recedat, sine aëre etiam vivere non possumus.

Curatio instituenda juxta indicationes: (1) sanguis, quia peccat in motu, est evacuandus, ne majori cum impetu ruat ad partem affectam: hinc venae-sectio in angina tam generosum remedium; secta enim vena in brachio sanguis magis eo tendit: derivationis gratia sub lingua fieri potest; derivatio enim fit ad partem vicinam, revulsio ad partem remotam: (2) postmodum inflammatio indicat quidem refrigerantia, sed in hac parte tuto non exhibentur ergo maxima opus est cautela in exhibendis externis in angina.

Veteres solebent distinguere in principium, augmentum & statum: in principio admittebant refrigerantia & repellentia: verum si hoc quis vellet tentare, certe magis repelleret ad interna & tumorem internum augeret. Quoad gargarismos in principio admittimus repellentes, quia repellunt ad alias partes, si detinentur in ore. Foris igitur statim resolventia & discutientia applicanda, quae debent esse calida, ut poros aperiant, humorem incrassatum attenuent, ut dissipari possint.

Si haec frustra adhibentur, suppurantia sunt praescribenda, (quae in principio augent effervescentiam) facta suppuratione sanguinis apparet sub facie alba & dicitur pus.

Quaer. an sanguis extravasatus non iterum possit resorberi a venis, si emollientia, discutientia, & resolventia exhibeantur? ℞. Dist. sunt vasa, quamprimum sanguis effusus est e vase aliquo, statim oscula exacte clauduntur & collabuntur, quo modo illa iterum ita dilatari possunt, ut sanguis in vas possit recipi. Verum in contrarium afferunt tumores pedum, dicunt, si adhibetur purgans, altero mane tumor evanuit: ergo humor fuit absorptus a vasis; sed resp. fit hoc a vasis lymphaticis, a quibus in tubulis restagnantes humores circulantes recipiuntur, praeprimis si per medicamentum obstructio reseretur, quamvis autem hoc fieri possit a vasis lymphaticis tamen non a venis.

Quae pro repellendo praescribuntur Auctor noster habet.

Externa sub forma cataplasmatis, plerumque applicantur, quia continuo partes intrant per poros foris intus spectantes, quae humorem vitiosum exagitant, unde facile partes volatiles dissipari possunt relicto stamine sanguinis, quod parum mutatum praevia effervescentia vocatur pus.

Nocent purgantia: hinc statim ad sudorifera properandum, ut motus humorum fiat a centro ad superficiem.

Notandum semper medicamentis alexipharmaca & bezoardica esse addenda: raro enim angina sine malignitate, imprimis si ab aëre fuit inducta, a quo saepe acidum peregrinum lympham coagulans communicatur, hinc observamus anginam interdum esse epidemicam.

Cataplasma ab Auctore praescriptum constat sua laude: possunt tamen pro maturatione magis promovenda addi adhuc alia nempe excrementa nonnullorum animalium, ut stercus vaccinum, columbinum &c. egregie promovent suppurationem.

Chi-

Chirurgus tactu explorata suppuratione non semper debet expectare ruptionem, sed scalpello apertionem perficiat; sin ruptio intus fiet, tunc abstinendum a repellentibus, & gargarismis, sed alia locum habent.

Commendatur etiam in angina, si filum theriaca inunctum applicatur collo, si nempe collum eo cingatur.

CASUS II.

De Peripneumonia.

HISTORIA.

ANNO M. DC. XXXVI. 25. Octobr. ex decreto ampliss. Senatus Colbergensis Officinae Pharmaceuticae visitationem annuam & solemnem praesentibus Viris Nobiliss. & Consultiss. Dn. Felice Braunschvveig Consule, Dn. Iacobo Hahn & Laurentio Henningio Senatoribus, &c. exordiri a simplicium examine coepi, ecce Smaragdus anulo aureo inclusus, quem in digitorum minimo gestabam, quiescente & mensae imposita manu, sede sua motus, in medium prosiliit, & prope Pharmacopoeum ordinarium Dn. Laurentium Trederum concidit, paulo post dolore gravativo pectoris & angustia prehendebatur, ut ab opere coepto desistere & lectum petere cogeretur febricitabat acutissime, tussiebat saepe & ferociter, respirabat difficillime & summo cum labore erecta cervice & creba anhelatione facies & genae rubore videbantur suffusae, oculi & venae temporum tumidae, sitis vehemens, vigiliae contumaces, pulsus magnus & languidus. Initio usque ad quintum pauca quaedam & cruenta exspuebat, sexto nihil, semptimo moriebatur.

RESOLUTIO.

Peripneumonia & pleuritis pertinent etiam ad inflammationem, & quae dicta jam sunt de inflammatione pulmonum & pleurae eadem sunt de peripneumonia & pleuritide, simili modo enim fiunt: hinc etiam una eademque curatio peripneum. & pleurit. & recte Helmont. pleur. peripn. una eademque est ratio, sic etiam inflammatio fit in intestinis & aliis partibus. Describitur peripneumonia inflammatio pulmonum: omnia symptomata sunt graviora quam in pleuritide; hinc statim in peripneum. administranda venae-sectio refrigerantia exhibenda & effervescentiam sedantia, postmodum expectorantia. Agitatur controversia, num peripneumonia differat a pleuritide? R. Pleuritis lethalis semper conjuncta est cum peripneumonia, quae vero facile curatur nequaquam est cum pulmonum inflammatione: in peripneumonia symptomata sunt vehemētiora & dolor magis vergit circa thoracem, & tumor: in pleuritide vero dolor magis affligit latus. Si igitur dolor in pleuritide in latere valde est auctus, tunc sine peripneumonia est; sin vero respiratio magis sit laesa, dolor in pectore tunc degenerat, vel conjuncta est cum peripneumonia.

In Peripneumonia & pleuritide febris intensissima: omnis febris dependet a turbata mistione sanguinis: quia igitur sanguis restagnat vel extravasatur in parte valde cordi vicina, ideo plures exhalationes morbificae rapiuntur cum materia subtili versus cor, ibique mistionem sanguinis turbat: unde impetuosa effervescentia & calor febrilis, augetur febris si portio puris admiscetur sanguini; a pure enim major turba caussari potest, uti videmus in vulnere vel tumore ad suppurationem vergente, oriri febrem, etiam si pars longe sit a corde remota; ibi enim portio quaedam puris humoribus circulantibus admiscetur, quae ad cor propulsa ibidem valde turbat effervescentiam, unde febres a partibus affectis a corde longe dissitis.

Dolor vehemens in pleuritide, mitior in peripneumonia: dolor ille cum propul-

pulsatione est, in omni enim inflammatione dolor pulsatilis oritor. Quaer. unde? ℞. ab arteria, quia sanguinis arteriosi motus sufflaminatur, unde arteriae pulsant: verum si pulsatio in illa arteria, quare in morbis frigidis non similis pulsatio in tumore nempe pituitoso, oedematoso, ibi etiam arteriae comprimuntur, nec tales tamen pulsationes fiunt, & quum saltem in inflammatione ut erysipel. phlegmonod. pulsationes percipiantur, alia etiam erit caussa: dicimus, ergo pulsationem illam oriri a lucta & pugna illa continua partium inter sese seu motu intestino, dum partes effervescentes in se invicem vibrantur, ex qua pugna partium oritur pulsatio. Pleuritis oritur a diversis caussis (1) praecedente vehementi exercitio corporis & agitatione sanguinis imprimis in biliosis, ubi sanguis valde acris: nam sanguis quo vehementius agitatur, eo magis partes conantur a se invicem recedere, majusque spatium occupare, unde vasa valde intumescunt, eo ipso etiam quo arteriae intumescunt pori magis dilatantur, sicque non solum partes flexiles & nutriciae egrediuntur pro nutritione, sed & valde acres in tubulos & musculos vibrantur; illae quum sint alius figurae, alius magnitudinis quam tubuli, non possunt agglutinari, unde saltem tubulis inhaerent, obstruunt, ut tandem sequatur inflammatio, & si hoc fiat in vena azygos seu quae pleurae inseritur, tunc oritur talis dolor lateris pungitivus, quia partes egressae alias flexiles & molliores sunt valde acres, unde rodunt partes nerveas talemque dolorem pungitivum producunt. Sanguis ille acris non solum effunditur in illam membranam pleurae, sed & musculos intercostales, unde respiratio difficilis: in tali dolore enim musculi rite moveri non possunt; partes istiusmodi acres irritant nervosas partes tendentes ad pulmones musculos respirationis, irritantque fibras intercostales, unde continuum tussiendi desiderium. Haec de biliosa pleuritide.

Pleuritis pituitosa (pag. 89.) est, quando tubuli partium obstruuntur a pituita, unde vasa comprimuntur, sanguisque restagnat & effervescit, saepe vasa rumpuntur; saepe etiam oritur a caussa externa nempe subita coagulatione ab aëre (unde vasa tandem intumescunt, rumpuntur, sanguis effunditur in pleuram, quae costas cingit; dolor non est adeo acutus in hac pituitosa pleuritide quam biliosa, propter aliam figuram partium, quae molliores, leniores sunt, & non tanto cum impetu in partes ruunt & pungunt) videmus enim illum, qui fervente corpore assumat potum frigidum, vel corpus calidum exponat aëri frigido, facile incurrere pleuritidem propter sufflamen sanguinis humorumque circulantium itum & reditum impeditum.

Observandum bene est, num dolor ille lateris pungitivus magis vergat versus partes superiores, quam inferiores, propter electionem venae-sectionis, quae generosum est remedium in tali casu, & primis statim diebus est administranda: si magis versus partes superiores tendat dolor, tum venae-sectio in brachio; sin inferiores & hypochondria, in pede administranda. Varie disputatur, quo in latere venae-sectio sit instituenda, num in latere affecto, vel opposito & sano, ut si dolor in latere sinistro, num in brachio dextro & contra. Respondemus, electionem illam esse vanam & carere omni fundamento, nam vena brachii dextri non longius distat a corde, quam etiam vena brachii sinistri, & contra vena brachii sinistri cordi non proprior est: levamen tamen nunquam haberi potest a vena secta, nisi circulatione sanguinis, sicque nil refert sive venae-sectio fiat in brachio dextro seu sinistro: sin vero sanguis non circularetur, tum utique delectus venarum esset habendus: stante igitur circulatione sanguinis electio haec vana est nempe in pleuritide, quum tamen vulgus hoc persuasum habeat, locum habere posse.

Sin vero dolor magis versatur circa hypochondria & partes inferiores, tum venae-sectio in pede instituenda, & si pleuritis oriatur ex suppressione mensium, etiam in pede venae-sectio. Formulae quas tradit Auctor noster in pleuritide & peripneumonia satis sunt fideles.

Cu-

Curatio: in pleuritide pituitosa magis respicimus respirationem & expectorationem, unde thoracica praescribimus; in biliosa vero primo respicimus ad malignitatem, calorem febrilem, hinc adhibentur pulveres bezoardici, antifebriles, & saltem circa declinationem expectorantia exhibenda. In pleuride & peripneumonia nunquam tuto acida praescribuntur, quia organa respirationis afficiuntur: acida enim pectori inimica; hinc Medicus contentus debet esse pulver. bezoardicis, praecipitantibus, alkalinis, acidum corrigentibus, ex corall. succino, dente apri, cor cer. &c. quae cum aquis & sirupis pectoralibus felici cum successu exhiberi possunt; quid enim magis intendimus quam expectorationem, acida etiam magis coagulant & incrassant.

CASUS III.

De Phthisi.

HISTORIA.

Virgo nobilis Barbara Iuliana, Filia generosi & strenui Dn. Bruno Ottonis Rhamin, capitis doloribus & catarrhis subinde obnoxia tussi molestissima & fere continua, ultra semestre affecta, multum materiae flavescentis & purulentae rejiciebat, respirabat difficulter, sudabat saepius cũ totius corporis extenuatione & febri lenta, pulsus modo languidi erant, modo celeres, modo duri, modo molles, accedebat tandem & capillorum defluvium, diarrhoea, pedum tumor, aliaque perniciosa symptomata, ultimo mors.

RESOLUTIO.

Est affectus pulmonum & successive totius corporis. Descriptio: est consumtio totius corporis cum febre primo intermittente, postmodum continua, hectica (quae post assumtum cibum augetur) cum tussi, respiratione difficili & puris ejectione. Dicitur adesse puris ejectionem cum tussi, & hoc indicium est praecessisse exulcerationem pulmonum: illa exulceratio fit vel a vase rupto, quando propter caussam aliquam vas in pulmonibus rumpitur, & tunc procedat sputum cruentum seu haemoptysis, quam semper solet sequi phthisis, probe curetur, undë Hippocrates: *post sanguinis sputum puris sputum malum*. Multi quidem haemoptyci curantur, sed exacte servare debent diaetam, & sex res nonnaturales; vel etiam exulceratio pulmonum fit ab humoribus acribus corrodentibus ad pulmones delatis, hinc praecedit saepe catarrhus valde acris, illi humores acres in pulmonibus restagnantes caussant primo tussim, tandem exulcerationem, qua facta oritur puris sputum. Difficilis adest respiratio, quia ipsi pulmones afficiuntur, illi se habent instar follis, qui continuo debent dilatari & iterum subsidere: si igitur follis accepit plagam, tunc rite suo munere fungi nequit, ita etiam pulmones si exulcerati sunt, rite dilatari & subsidere non possunt. Adest febris, & quidem primo intermittens, quia exulceratio nondum adeo est profunda, unde exigua puris portio communicatur sanguini, quae tãtam turbam non potest instituere, verum crescente malo & pure aucto, sanguis magis inquinatur, unde etiam mistio ejus magis turbatur, ut oriatur febris continua.

Sanguis in phthisi contraxit intemperiem acrem, quia continuo permeat pulmones purulentos; novus vero accedens chylus in corde cum sanguine isto perverso misceri nequit, quamvis chylus in ventriculo & intestinis rite fuerit elaboratus, unde inaequalis oritur mistio & pugna propter partium irregularem figuram; sanguis enim phthisicorum acris factus non amplius habet tales poros, quos antea habebat, & ideo partes chylosae cum eo ut antea misceri nequeunt, unde in tali mistione semper lucta oritur, sicque calor augetur: & haec est ratio, quod

quod post assumtum cibum in hecticis & phthisicis febris semper augeatur.

Adest consumtio totius corporis, quia sanguis ille acris non nutrit, sed corrodit, fit autem acris a pure, hinc humores circulantes qui egrediuntur pro praestanda nutritione, sunt acres, & quum debeant fibris apponi potius eas corrodunt, unde consumtio corporis. Hinc capilli etiam defluunt, quia non accipiunt nutrimentū legitimum, pori ab humoribus acribus destruuntur, unde radices capillorum corroduntur & defluunt. Facta illa fibrarum exesione & atrophia, licet assumant cibū copiosum, tamen succus nutricius legitime elaboratus assimilari nō potest, quamvis ad partes nutriendas deferatur propter poros destructos tamen elabitur, & per ambitum corporis effluit: hinc sudores nocturni & colliquativi in hecticis & phthisicis sunt frequentes.

Diarrhoea oritur ex eadem caussa; nam pori sunt destructi, propterea quaevis humiditas ab aliis partibus affluere potest in abdomen, unde diarrhoeae colliquativae, quae saepe aliquot diebus vel septimanis praecedere solent obitum phthisicorum. Tumor pedum: non propter caloris nativi debilitatem ut Auctor noster, sed propter impeditam lymphae & humorum circulantium circulationem. & defectum spirituum animalium, qui languent in phthisicis.

Saepius delirant, praesertim in paroxysmo febrili.

Sunt valde mutabiles in actionibus & conversatione, quae omnia indicant spirituum defectum & tarditatem. Spiritus quum debent concurrere ad partes praeprimis remotas, ut possit circulatio sang. promoveri: hinc si deficiunt, restagnant humores in tubulis pedum & vasis lymphaticis, quae tandem rumpuntur & tumor pedum oritur: ex hac caussa etiam sudor nimius & frequens phthisicorum, quia nempe vasa lymphatica sunt obstructa, quo minus circulatio fieri posset, & quum sanguis sit valde acris partesque acidae per poros exeant in tubulos, phthisici conqueruntur de sudoribus acidis.

Curatio: bene distinguenda sunt tempora in curanda phthisi; principium nempe, progressus & finis: in principio enim longe alia instituenda curandi methodus, quam in progressu vel fine; in principio enim si opus sit, praeservationis gratia, & ad praecavenda graviora mala, adhuc locum habere possunt purgantia & venae-sectio; in morbi vero progressu abstinendum plane ab his.

Purgantia tamen in principio adhibenda, debent esse mitiora, ut sirup. rosar. solut. vel infusum laxativum, ad imitationē aquae laxativae Manachettae Medici Viennensis sequens laxans praescribi potest; ℞. *folior. senn.* drach. ij. *passular. minim.* drach. i sem. *semin. coriandror. ppt.* drach. i. sem. *liquiritiae* drach. sem. *crem. tartari* scrup. j. inf. per noctem in *aq. ferventissima*, mane detur colatura. Medicamentum autem Manachettae valde suave est etiam Imperatoribus familiare, praeparatur hoc modo ℞. *mannae elect.* unc. i. sem. vel ij. *succi citri* ad gratiam, *Crem. tartari* drach. j. loco citri succi potest *spir. vitrioli Martis*; aquae acidae SWalbac. vel Denstein, vel sumatur aqua fontana, & addatur *spir. vitrioli Martis*, vel *succus citri* ad gratam aciditatem, solvantur super aq. clarific., albumine ovi, filtrentur per chartam emporeticam, cui odor & gustus suavis concilietur flavedine recentium cortic. citri, fit potio valde clara, quae redolet poma citri quoad colorem saporemque gratissima; detur vel calida vel frigida.

In morbi progressu (ubi exulare debent venae-sectio & purgantia) respicimus acrimoniam sang. & humorum, quum tussis & exscreatio non adeo urgent, locum habent tum opiata de cynoglossa, theriaca coelesti, opio ppato, tinct. opii: observandum, illa opiata non convenire in progressu morbi, si nempe tussis & exscreatio valde urgeat, ut dictum, ne suffocationis metum incurrat aeger, respiratioque reddatur difficilior, neque exscreatio impediatur.

Conveniunt fontanellae in principio & progressu morbi, nunquam vero si ad extrema deductus affectus. Recentiores dicunt fontanellas esse nullius usus, quum

per

per illas nihil effluat, quam chylosus succus sub forma puris quod effluit: neque locum posse habere derivationem vel revulsionem hoc in loco, quia sanguis & humores circulantes ad omnes partes aequaliter distribuerentur; sic sanguis seu humor catarrhalis missus ad caput non potest educi ex brachio; & si ipsius objicitur effectus, dum multi aperto fonticulo bene se habuere, occluso vel molestiam sensere (ut opothalm. dolor. capit. tumores, catarrhos &c.) Respondent, posse hoc provenire quatenus pori destruuntur vel aliter figurantur, quo minus humores catarrhos &c.) ℞. posse hoc provenire quatenus pori destruuntur vel aliter figurantur, quo minus humores circulantes per illas partes libere possint trajici, non vero quod tantum usum praestiterint fonticuli aperti &c.

Ad phthisin confirmatam vocatus Medicus respicit pulmones & totum corpus, pulmones quando sunt exulcerati, ubi ulcus mundificandum, abstergendum & consolidandum: totum corpus, nempe acrimoniam sang. qui temperandus, consumtio & atrophia impedienda & restauranda.

Quoad priores intentiones solent praescribi varia expectorantia, rarissime ad consolidantia pervenimus, quum morbus sit incurabilis; abstergentia debent esse dulcia (quia pectus non fert acria) in forma sirupi, eclegmatis, rotular. electuar. pulveris &c. Ut autem uno medicamento satisfaciamus, pluribus indicationibus solemus praescribere longa decocta vel destillata; in phthisi enim medicamenta suut praescribenda ad longum tempus (ut in melancholia) alias aegri facile deserunt Medicum & ad alium confugiunt: hinc praescribuntur destillata antiphthisica ad aliquot menses, vel decocta. D. D. Waldschmidt commendat destillatum ab Auctore praescriptum; pag. 87. Auctor noster habet eclegma ex succis ut ℞. *succi symphyt. major. veron. portulac. rosar. rubrar. salv. haed. terr. pulm. aur. pimpinell. &c.*

Nota: ex his succis potest fieri destillatum ut ℞. *succ. symphyt.* lib. i. sem. *veron portulac. rosar. rubr. &c.* āā. lib. sem. fiat destillatum per vasa vitrea.

Pro restauranda consumtione varia etiam a Medicis praescribuntur; descriptiones jusculorum restaurantium, restaurantis gelatinae, videri possunt apud Zwoelfferum.

Verum plerumque omnia sunt frustranea in phthisi confirmata, & nulla spes superest nisi in lacte, quod phthisicorum solatium est; hinc tandem confugimus ad curam lactis: lac enim satisfacit pluribus indicationibus; serosa pars abstergit ulcus: pars caseosa consolidat: butyrosa nutrit & restaurat totum corpus: verum non omnes norunt usum & methodum utendi: antequam igitur suadeamus usum lactis quaedam cautelae proponendae: (1) usum lactis impedit acidum vitiosum in quacunque sit parte, quia acidum statim lac coagulat & ita ejus vires impedit, in phthisi etiam acidum abundat: ubi enim ulcus ibi acidum vitiosum. Verum ℞. debemus distinguere inter partes, ad quas lac primo pervenit, & illas ad quas sero; quia igitur pulmones sunt pars remota, & licet in illis acidum vitiosum sit, tamen coagulatio non ita metuenda: sin vero acidum vitiosum haereat in primis viis praeprimis ventriculi, tunc cautius procedendum: (2) si adsit febris putrida, tunc etiam abstinendum ab usu lactis, quia abit in putrilaginem: (3) nocet etiam lac, si diarrhoea adsit ex cruditate ventriculi. Haec consideranda sunt antequam Medicus suadeat usum lactis; sin vero nullum horum adsit, concedimus usum lactis.

Proponimus etiam vel lac asininum vel vaccinum, vel ovillum, vel caprinum vel muliebre: in primo ordine est lac vaccinum, quod, quia est familiare, etiam absque nausea assumitur: secundo praestantius est lac asininum, hoc vero praestantius caprinum, & quarto omnibus praeferendum lac muliebre. Quodcunque lac eligatur a Medico, ratio haberi debet aegrotantis & animalis, quod lac reddidit: si lac vaccinum vel asininum eligatur, hyeme pascendum erit animal

 optimo

optimo foeno probe exsiccato (nunquam acido) multis floribus & optimis herbis referto, quotidie istud animal debet purgari a scordib. cutis pectine fricari debet, ut legitima circulatio sang. servetur, vacca sit coloris rubicundi, nequaquam praegnans neque vetula.

Si lac muliebre, ratio est habenda nutricis, quae abstinere debet a vino & omnibus cibis acidis, menses nequaquam debent fluere, nec diarrhoea debet adesset, neque alvi constipatio, sed quamprimum horum unum affligit, statim convenientibus remediis succurrendum.

Nunc videndum quid observandum circa usum lactis respectu ipsius aegrotantis.

Quoad lac vaccinum, totum negocium consistit in vera abstinentia aegrotantis ab aliis cibis & potu: si enim usus lactis non respondeat voto, caussa semper redundabit in errorem diaetae, alias raro fallit cura lactis; hoc modo igitur procedendum: singulis horis matutinis circa horam sextam vel septimã alacri animo debet assumi lac vaccinum ab unc. iv. ascendendo semper unciis duabus ad lib. ij. si metuamus coagulationem, addendum parum sacchari, lac debet assumi prout redditur a vacca, hoc est tepide, ad minimum 3. vel 5. horae debent intercedere donec altera vice sumatur vel tertia vel quarta vice, hinc circa horam undecimam secunda vice sumatur, circa horam tertiam vel quartam pomeridianam tertia vice, & circa horam septimam vespertinam ultima vice, & tali methodo lac exhiberi solet phthisicis, prodagricis, hecticis, arthriticis aliisque.

Circa usum lactis muliebris multa etiam notatu digna veniunt observanda, quum omnis subita mutatio in foro medico sit periculosa: ideo non statim debemus interdicere omni cibo & potu, sed primis diebus saltem horis matutinis lac ex uberibus sugere debet aegrotans ad mediocritatem satietatis: circa hora duodecimam commendatur prandium aliquod frugale, ubi abstinendum ab omnibus cibis acidis vel acido conditis, ita ut ne poma citri, quibus alias condiri solent frequenter cibi Principum, sumantur; nec etiam multa liquida sumantur ne promoveatur alvi fluxus: potius conveniunt cibi assati. Quoad potum ceu pestis fugiendum vinum propter acidum, concedi potest in prandio decoctum chinae: sed quum illud plerumque respuant & aliud potus genus appetant, potest substitui cerevisia tritica, propter mitius acidum quod inest huic: majus autem & potentius acidum inest cerevisiae, quod probari potest ex destillatione; si enim cerevisia praesertim pinguior, destillatur, elicitur spiritus instar aquae ardentis, vel spir. vini: ex altero autem liquore per destillationem paucum vel nullum acidum elici poterit. Circa hor. quartam vel quintam pomeridianam lac iterum sugendum ad satietatem, vesperi abstinendum a coena, quod si fames vel potius sitis phthisicis familiaris urgeat, circa horam octavam vespertinam liquor nectareus antea nominatus iterum exhiberi poterit.

Medicus valde cautus & sedulus esse, & semper interesse debet suctioni, prandio & coenae, saepiusque aegrotum invisere, quia alias facile error comitti potest, ut Medicus decipiatur & aeger. Singulis horis matutinis urinam examinare debet, si illa appareat cocta sine copioso sedimento, non valde tincta nec nimis aquosa, tunc res bene cedit; debet etiam quotidie inquirere num alvus aperta, & faeces inspicere, si illae sint crudae valde foetidae, copiosae, tunc ventriculus nequaquam fungitur suo munere; sin vero bene sint coctae rite coloratae, tunc Medicus audacter jubet pergere in cura lactis.

Debet etiam considerare sitis conditionem num urgeat; non datur laudabilius signum in lactis cura, quam si sitisque in principio vehemens erat, sensim mitigetur a lacte, tunc enim Medicus spem concipere potest de optimo successu & optato eventu; verum si multi flatus observentur, murmura audiantur, si conquerantur de dolore ventris, nausea, vomitus superveniat, febris augeatur, capi-

tis

tis dolor exacerbetur, tunc statim occurrendum illis symptomatibus, vel si non possit abstinendum a cura lactis, ne culpa devolvatur in Medicum.

Continuato usu lactis tali methodo per septimanam, Medicus aegrotantem interrogare debet, num velit & possit abstinere a prandio & lac substituere, commodum etiam ipsi proponat, quod inde expectandum sit, quo eo facilius persuaderi possit. Si annuat aegrotans, tum loco prandii etiam lac sugi debet, ita ut mane hora sexta prima vice, hor. duodecima altera vice &c. Et si res bene cedit, tunc non sufficit una nutrix, sed duae sunt conducendae, quo largius nutrimentum suppeditetur.

Continuari debet usus lactis ad minimum ad tres menses, & postmodum circa finem ut cura per gradus fuit inchoata, sic sensim erit abbreviāda, ita ut aeger loco suctionis circa meridiem assumat iterum prandium, mane & vesperi vero adhuc lac bibat, tandem horis vespertinis iterum substituatur coena, & solummodo horis matutinis sumatur adhuc lac per aliquot dies, & tādem plane abstinere debet.

Si desideretur victus ratio in cura lactis, omnia illa admitti possunt, quae ab Auctore nostro p.87. praescribuntur; ut carnes pullorum &c. Ex piscibus lucios, percas, muraenas, &c. quamvis pisces rariores sint usus.

Ex testaceis cancros, modo ventriculus bene concoquat, nec aeger inde molestiam percipiat.

C A S V S IV.

De Pleuritide cum febri maligna & gangraena brachii.

H I S T O R I A.

Anno M. DC. XXVII. Mense Ian. Nobilissimus Dn. Paulus Damitz, juvenis viginti septem circiter annorum, febri acuta correptus, vehementissimos lateris sinistri dolores & punctiones patiebatur, cum tussi sicca & insigni praecordiorum angustia, vigesimo morbi die supervenit gangraena brachii, & paulo post mors.

R E S O L U T I O.

Est casus qui movet admirationem: nemo enim reddere potest rationem, quomodo gangraena tam subito fuerit inducta, est enim morbus serpens, qui crescit eundo, in hoc casu vero subito exoritur: ut etiam vera caussa dari possit circumstantiae debent esse cognitae: (1) num illud ipsum brachium gangraena fuerit correptum, in quo vena fuerit tusa; si enim in tali brachio, facile quis conjecturabit errorem fuisse ingentem commissum a Chirurgo, vel enim instrumentum veneno fuerit infectum, vel loco venae arteria fuerit incisa, vel vena plane fuerit perforata, unde etiam gangraena oriri potest: (2) desiderarem scire, num aeger conquestus fuerit de dolore brachii post venae-sectionem; si enim hoc, certe caussa gangraenae fuerit venae-sectio male administrata; &c.

Nihilominus tamen quum exempla testentur gangraenam etiam ex improviso fuisse exortam, videndum num fieri possit.

Hoeferus in tractatu qui Hercules Medicus inscribitur, refert, quendam noctu placide dormivisse & pedem saltem produxisse, expergefactus & sensus ablatus & motus in pede quam protruserat, & statim supervenit gangraena lethalis. Auctor istius gangraenae caussam adscribit compressioni pedis & frigido aëri ambienti, dicit nervos in pede fuisse compressos, quo minus spiritus influere potuerint, & circulationem sanguinis conservare, hinc sanguinem restagnantem fuisse corruptum, & tandem ablatam vitam.

In hoc casu malignitas praecessit: ergo sanguis fuit causticus & corrosivus, non ta-

tamen fuit statim exorta gangraena, quia sanguis ille acris adhuc fuit circulatus, & moram in aliqua parte trahere non potuit. Verum tamen postmodum accessit paralysis brachii particularis seu stupor brachii, spirituum influxus fuit denegatus, unde sanguis corrosivus & humores circulantes acres in brachio restagnantes dilacerarunt & discerpserunt fibras, & ita gangraenam seu partium mortificationem produxerunt; gangraena enim nihil aliud est, quam destructio pororum & discerptio fibrarum, & quamprimum illa pars gangraena fuerit infecta, exponitut aëri, qui cum variis effluviis permeat, tunc putredo inducitur, quae tamdiu impeditur, quamdiu corpus ab aëre bene munitur.

Et haec caussa est quare saepe post febrem malignam sic in aliqua parte gangraena inducatur, propter translationem humorum acrium ad illam: sic exempla testantur saepe post febrem malignam humores acres fuisse translatos ad nates, ubi summa putrefactio fuit exorta, ut magna pars a parte sana fuerit separata; fuit gangraena portionis in illa parte.

CASUS V.

De Pleuritide gravissima cum vigiliis.

HISTORIA.

Anno M. DC. LVI. die Octobris mane inter horam octavam & nonam Coniux mea Iudith Cundenreich. rigore totius corporis, mox calore intensissimo & insigni praecordiorum angustia prehendebatur sub noctem supervenere dolores pungitivi lateris dextri cum tussi sicca & respiratione difficili, pulsu duro, parvo & frequenti.

RESOLUTIO.

In hoc casu Auctor noster non ausus fuit exhibere opiatum per os, sed saltem naribus obtulit: dicit enim laudanum opiatum suspectum, &c. naribus tamen granum unum atque alterum &c. Verum majus est periculum si naribus offertur quam si assumitur, quia sic immediate narcotica effluvia spiritibus animalibus communicantur: sin vero assumatur aliquo modo corrigi potest vis narcotica a menstruo seu fermento ventriculi &c.

CASUS VI.

De Asthmate pituitoso.

HISTORIA.

Dn. Ioachimus Wopersnovv, Equitum Magister, sexaginta circiter annorum temperamenti frigidi & humidi, per intervalla frequenti, densa & anhelosa respiratione, sine febri at cum sonitu & tussi afficiebatur, ut etiam erecta cervice praesertim noctu aërem laboriosissime & cum suffocationis metu haurire cogeretur, interdum aliquid materiae viscidae & pituitosae rejiciebat ingenti quidem conatu, sed aliquali cum allevatione recrudescente tamen subinde malo.

RESOLUTIO.

Asthma est respiratio difficilis, crebra, velox, nunc cum febre, nunc sine febre, nunc cum sonitu & strepitu, nunc sine sonitu.

Phaenomena satis sunt manifesta, respiratio difficilis, sonitus &c. Quaer. unde?

Nota: statim notandus est error veterum, qui asthmatis caussam quaerunt in thorace nempe pulmonibus semper, quum nequaquam ibi sit, sed in ventriculo

vel

vel musculis intercostalibus; quae sedes probe sunt distinguendae; aliud enim asthma est stomachicum seu hypochondriacum, aliud est asthma pectorale, diversas etiam admittunt curas.

De asthmate pectorali: si sit cum strepitu, sonitu, Medici accusant obstructionem bronchiorum & cellularum pulmonum a pituita viscida, crassa, glutinosa; verum sonitus non semper oritur a viscida illa materia in pulmonibus haerente, sed a limpha reddita a membrana pituitaria in isthmo faucium; haec enim si ab aëre permeante agitatur, talis sonitus producitur & in spumam abit; hinc talis sonitus non est certum signum asthmatis pectoralis, quia etiam in asthmate stomachico hypochondr. percipitur.

Asthma est duplex continuum & periodicum; hinc etiam curatio duplex est: si sit periodicum, tunc alia curatio est in ipso paroxysmo, alia extra parox. In ipso paroxysmo conveniunt quae materiam revellant & in aspera arteria haerentem expellant. Extra paroxysmum conveniunt quae caussam morbificam resolvant, attenuent, ejiciant per diuretica, diaphoretica &c. ut malum mitigetur per venae-sectionem.

Quaer. de vomitoriis num conveniant in asthmate? ℞. Distinguendae sunt caussae: si enim esthma sit ab abscessu pulmonum seu a pure in pulmonibus collecto: (2) si vasa sint valde debilia in pulmonibus, ita ut metuenda est ruptura, tunc abstinendum a vomitoriis. Sin vero asthma sit ab humore pituitoso glutinoso, bronchia & cellulas pulmonum obstruente; vel si sit asthma stomachale, ut caussa haereat in hypochondriis vel ventriculo, tunc felici cum successu vomitoria exhiberi possunt.

Verum possit quis instantiam movere hoc modo: si asthma oritur ab humore pituitoso glutinoso cellulas pulmonum obstruente, quomodo iste humor glutinosus beneficio vomitorii possit rejici per asperam arteriam; praesertim si pulmones sint integri membrana sua cincti, videtur hoc impossibile. Verum ℞. quamvis per asperam arteriam humor ille tenax per vomitorium non eliminetur, tamen per illam concussionem, partium vellicationem, quae in vomitu fit, efficitur, ut humor ille tenax e tubulis pulmonum & aliis partibus abradatur, ejiciatur, fluxilis reddatur, ut ita cum sanguine seu humoribus circulantibus iterum misceri & per vasa lymphatica ad cor deduci possit (ubi corrigitur iterum & praeparatur) vel ad ignobiliorem partem deponi.

Post vomitorium praeparantia & attenuantia exhibenda, nempe talia quae, alias in omnibus morbis ab humore pituitoso & frigido ortis exhiberi solent, de quibus saepius in praecedentibus dictum, quod debeant esse talia, quae constant partibus duris, rigidis, quo magis penetrent tubulos & maeandros partium.

(2) Debent esse volatilia, aromatica, &c. oleosa.

In ipso paroxysmo omnibus palmam eripit sperma ceti, quod egregium est & raro fallit nempe in asthmate pituitoso, ubi in momento respiratio redditur liberior ab hoc remedio, exhibetur autem scrup. j. ad drach. sem. vel drach. j. non potest autem convenientius exhiberi, quam in cerevisia calida vel jusculo calido quia cum aquis, sirupis & aliis misceri nequit; liquor autem debet esse valde calidus, alias statim coagulatur, in calido vero liquore liquescit instar butyri. Quum vero sit medicamentum etiam in vulgus notum & mulierculae saepius puerperis exhiberi soleant, ne agnoscatur ab adstantibus, tingi potest ut alium nanciscatur colorem, vel potest misceri cum butyro cancrino, butyro recenti domestico & in cerevisia calida exhiberi; ut ℞. *butyri cancrini* unc. j. *sperm. ceti* drach. j. misc. (si enim medicamentum ab adstantibus cognoscitur tantae vires ei non tribuuntur) Vocatur sperma ceti, quia multi putant rejici a piscibus grandioribus ut cete; verum recentiores rectius statuunt esse pinguedinem quandam collectam in superficie maris, & inter mineralia referunt, (satis est pretiosum.)

Alte-

Alterum medicamentum asthmaticum quod commendatur ab Auctore nostro est potiuncula ex gummi ammoniaco, quod solvitur cum vino, nam cum aquis destillatis simpl. solvi nequit, sed solvendum spiritibus, vel vino lento igne super carbone, & tunc fit liquor lacteus & albus. Est quidem optimum medicamentum sed facile nauseam movet, quia ingrati est saporis.

Ad haec referri potest balsamus sulphuris anisatus, est egregium asthmaticum si nempe sit ab humore glutinoso viscido pulmones obstruente, exhibetur ad gutt. vij. in jusculo vel cerevisia calida, non potest misceri cum aquis nisi addatur saccharum.

CASVS VII.

De Asthmate seroso.

HISTORIA.

DN. Adamus Georgius a Damitz, Haereditarius in Dumbzin &c. quinquaginta circiter annorum facie pallidus & subtumidus, difficili frequentique respiratione saepissimae & subito infestebatur, cum insigni praecordiorum angustia, eructationibus & statu. Accedebat interdum urinarum difficultas, tandem & pedum tumor.

RESOLUTIO.

Ab aliis etiam recte vocatur asthma siccum, quia nihil exscreatur & excernitur in hoc asthmate: hinc recte Auctor noster praescripsit primo hydragoga, postmodum felici cum successu diuretica (quae certe multum conducunt in hoc affectu,) ut tinctura cass. lign. aqua lign. sassafr. cum croc. cortic. sassafr. &c. haec enim stomachica sunt diuretica; & certe si ingenue explicare velimus, dicendum, hoc asthma descriptum in hoc casu fuisse flatulentum, ut in affectu hypochondriaco. Alia adhuc asthmatis est species, & vocatur asthma convulsivum, Helmont. vocat caducum pulmonum: oritur propter vellicationem nervorum pulmonum: fibrae enim nerveae vellicantur & spasmodice contrahuntur, unde respiratio difficilis, egregie hic affectus depingitur a willisio.

In caduco hoc pulmonum raro feliciter succedunt purgantia; felicissime vero opiata mitigantia furorem spirituum, & antiscorbutica, his enim tota curatio absolvitur. Vid. willisium & Dolaeum.

CASVS VIII.

De Tussi humida cum raucedine

HISTORIA.

REverendus Dominus, M. Ioachimus Plenius Archidiaconus Colbergensis & Ministerii Senior, Compater meus, & Confessionarius honorandus capitis defluxionibus subinde obnoxius vehementer tussiebat cum rejectione materiae viscidae & pituitosae, accedebat vocis raucedo & spirandi difficultas, adeo ut muneribus ecclesiasticis non sine molestia defungeretur.

RESOLVTIO.

Quamprimum organa respirationis irritantur a molesto aliquo, statim oritur tussis, hoc est conatus aliquis quid excernendi ex pulmonibus & aspera arteria; ut plurimum tamen in tussi continua irritantur musculi hypochondriorum respirationem juvantes, nequaquam vero pulmones, qui tali sensu exquisito non sunt praediti: hinc in exspiratione ita interruptis vicibus cum aëre humor excer-

cernitur. Conjuncta fuit raucedo, quia tussis humida oritur a copia lymphae ejusque vitiosa qualitate, lympha saepe copiose exstillat in asperam arteriam, sicque omnis sonus perit & oritur raucedo, nam propter nimiam humectationem asperae arteriae fit raucedo: videmus hoc in fistulis, quales pueri conficiunt ex salicibus, imo quaevis fistula si nimium humectetur perdit sonum: lympha ista si est acris, oritur tussis. Exemplum proponitur in Concionatore, qui a medicamentis ab Auctore nostro praescriptis etiam bene habuit.

Condronchius Medicus antiquus in tract. de vitiis vocis & sermonis, proponit duo remedia arcana quasi in tussi, quae Concionatoribus contra raucedinem valde commendat; primum hoc est? ℞. *hordei, passular. minim.* ãã. unc. j. *radic. liquirit* drach. ij. sem. *brassicae* unc. ij. *herb. hysop. centaur. min.* ãã. m. j. *caricarum pinguium*, vj. coquantur in s. q. aquae commun. pro qualibet dosi addatur *mellis dispumati* unc. j. hoc praescriptum fuit paralytico tussi affecto simul.

Alterum electuarium est, ut ℞. *succi bressii* unc. ij. *mellis* q. s. ad consistentiam, coquantur ad electuarium.

In tussi sicca medicamenta, attenuantia, qualia sunt aromatica, ubi etiam praescribi potest balsamus sulph. anisatus.

Frequentissime gravidae laborant tussi, ubi vulgaria thoracica alias usitata nil prosunt, nec tuto exhibentur, hoc in statu, in tali tussi gravidarum pro arcano cõmendat D.D. waldschmidt pilulas de styrace sine laudano pectorali, descriptionem habet Schroder. cap. de pilulis, & si bis vel ter gravida sumserit vesperi ante cubitum, tussis cessat, quia est tussis irritativa & convulsiva, sed videndum ne Pharmacopaeus sumat pilulas de laudano opiato: ita praescribuntur. ℞. *massae pilular. de styrace sine laudano pectorali* scrup. j. f. pilulae parvae, ante cubitum. dosis alias est scrup. sem. vid. Schroder. p. 246.

CASUS IX.

De Haemoptysi.

HISTORIA.

Generosus & nobilissimus Dn. Franciscus a Zastrovv, haereditarius &c. Vrgente Serenissimo quodam Imperii Principe, vini generosioris potu inebriatus, postero die, levi tussicula vexabatur: mox sanguinem floridum & spumosum confertim per os rejiciebat sine difficultate & dolore, nisi quod extra illam excretionem sensum quendam gravitatis in pectore perciperet.

RESOLUTIO.

Est species haemorrhagiae dum sanguis cum sputo rejicitur: ergo videndum ex qua parte sanguis proveniat; si praecessit clamor, vociferatio, lapsus ab alto, ponderis elevatio, indicium est vas esse ruptum in pulmonibus, quia facile per talem vociferationem & motum vas aliquod rumpi potest in pulmonibus, ut sanguis ita copiose egrediatur. Sin vero caussae illae non praecesserint, & tamen sputum cruentum oritur, tunc ex copia sanguinis rejecti colligi potest unde proveniat; si sang. per tussim rejicitur in parva quantitate forsan venula est laesa in faucibus vel aspera arteria, & tunc etiam tussis oriri potest, quamvis rejiciatur e pulmonibus; si sit grumosus, indicium est a capite illum convenire.

Proponitur in praesenti historia haemoptysis per ἀναστόμωσιν, quatenus orificia vasorum propter nimiam sanguinis a vino accensionem plus justo fuerunt aperta & dilatata, ut sanguis cum impetu fuerit rejectus; si sanguis sit valde purpureus, floridus, indicium est illum provenire ex arteria, sin magis ad nigredinem vergat, ex vena.

Saepius etiam hoc malum oritur a sanguinis restagnatione, propter aërem frigidum vel potum frigidum; hinc facile multi fiunt haemoptyci, si corpus aëri frigido exponant: omnia enim frigida pectori inimica.

Potest etiam oriri a sanguinis acrimonia, quia corrodit vasa: hinc in suppressione mentium nihil frequentius quam haemoptysis.

Curatio est maturanda: est enim malum periculosum, quod vel cito jugulat aegrotum, vel nisi probe omnes circumstantiae observentur, facile degenerat in phthisin: hinc Hipp. *post sputum sanguin.&c.*

Si igitur Medicus vocatur, statim venae-sectionem praecipere debet in brachio, si nempe a clamoribus, lapsu, ponderis elevatione, &c. Sin vero a suppressione haemorrhoidum seu mensium, tunc venae-sectio in pede instituenda: postmodum sanguinis sputum cohibentia exibenda, inter quae praecipua sunt, portulaca, plantago, haedera terrestris, ex his plerumque praeparantur; hinc sumi potest vel succus portul. vel succus plantag. &c. vel ex illis decoctum fieri potest; vel sumatur aqua portul. plantag. haeder. terrestris, & addatur sirupus de portulaca, de qua mistura singulis horis aliquot cochlearia sumi possunt; si sanguinis fluxus fuit cohibitus, videndum ut sanguinis reliquiae seu grumi resolvantur; si forsan portio quaedam adhuc haereat in pulmonibus & aliis partibus, quia alias contrahit maximam acredinem, corrodit, unde phthisis, talia sunt sanguinem coagulatum resolventia, corall.(& acidum destruentia;) ocul.canc.rhab.&c.

Compendiosa curatio quae semper respondet voto, fit duobus medicamentis: primum est decoctum contra haemoptysin & omnes fluxus sanguinis quod Auctor noster in sylva medicamentorum communicavit pag. 410. in offic. cujus decocti ter de die unc. iv. sumantur vel singulis horis matutinis.

Alterum est electuarium quod etiam Auctor noster habet ex conserv. rosarum, &c. egregium est, potest sumi ter de die ad nucis moschat. vel castan. magnitudinem, & semper superbibi potest decoctum; his multi haemoptyci curati sint.

Semen hyoscyami commendatur ab Heurnio in notis ad aphorism. Hippocrat. sed cave ne in nimia dosi hoc narcoticum praescribatur.

CASUS X.

De Cordis palpitatione.

HISTORIA.

Serenissima Princeps ac Domina Dn. Elisabetha, Bogislai XIV. ultimi Pomeranorum ex stirpe Gryphia Ducis, Vidua, quotiescunque per excandescentiam animo commovebatur, illico facies alias pallida; rubore suffundi, corpus incalescere, arteriae inaequaliter & inordinate moveri, ipsaque cordis regio quasi contremiscere & palpitare videbatur.

Ingruebant autem haec omnia subito & pedetentim modo citius modo tardius remittebant.

RESOLUTIO.

Nihil aliud est quam motus convulsivus cordis, cujus fibrae vellicantur & spasmodice contrahuntur.

Oritur potissimum a sanguinis visciditate, qui sanguis viscidus in rarefactione sua majus spatium occupat, unde cordis parietes valde dilatantur, unde pori in cerebro magis aperiuntur ut spiritus copiosius, impetuosiusque influant.

Saepe oritur ab ira, ubi etiam alias statim tremorem in artubus, manibus observamus. Conveniunt cordialia frigida, aqua cordialis temperata, commendantur etiam medicamenta antiepileptica, &c. Inter alia excellunt remedia quae habet D. Dolaeus in Encyclopedia sua medica *capite de palpitatione cordis.*

CA-

CASUUM MEDICINALIUM

LIBER III.

De Morbis infimi ventris.

CASUS I.

De intemperie frigida ventriculi cum pituita.

HISTORIA.

ILlustrissimi & Reverendissimi Principis ac Domini, Domini Uldarici Ducis Pomeraniae, Episcopi Caminensis &c. Vidua Hedvvigis ex antiquissima Ducum Brunovicensium prosapia oriunda temperamenti frigidi & humidi de sensu quodam gravitatis & fluctuatione in ventriculo praesertim a pastu conquerebatur, aliquando & venter inflari pectusque comprimi videbatur, saepe acidum eructabat, urinae reddebantur crudae & spiceae.

RESOLUTIO.

Notari debet, non dari intemperiem partium solidarum, sed omnis intemperies est a sanguine & humoribus circulantibus, nisi quis intemperiem in viscere (parte solida) vocare velit, si fibrae a natura sint vel flaccidiores vel rigidiores, si tubuli magis vel minus ampli, nam ventriculus accusatur quoad substantiam, retinet eandem figuram & situm in corpore vivente & vitium est ab assumtis vel fermento ventriculi, vel sanguine vitioso vel humoribus circulantibus pro nutritione praestanda ad ventriculum delata: si itaque sanguis sit viscidus crudus & pituitosus, tale etiam generatur fermentum, coctio labefactatur, acidum vitiosum praedominatur: hinc in ventriculo multa pituita eaque acida, unde inflammationes, ructus aliaque, & haec est illa intemperies frigida non ventriculi sed potius sanguinis.

In *Curatione*: quoniam peccat acidum vitiosum conveniunt aromatica blandiora, elix. propriet. omnia ex mentha praeparata, omnia amara, salia volatilia praesertim oleosa v. gr. ℞. *Elixir. propriet.* drach. ij. *essent. absinth.* drach. sem. mis. & sum. ad gtt. xv. in prandio vel coena sumend.

℞. *Elixir. febr. Mynsicht. ex amaris parat.* drach. ij. singulis horis matutinis & vespertinis ad gtt. xv. vel xx. in cerevisia calida sumend.

Externe praeter emplastra ℞. *Spir. menth.* drach. ij. *aq. vitae* vel elix. vitae Matthiol. unc. ij.

Misce pro inunctione ventriculi. Sacculus in forma sicca potest applicari & addi potest sal culinare.

CASUS II.

De Anorexia.

HISTORIA.

ILlustris Dominus Ioh. Christophorus Liber Baro de Fiinffkirchen, Dominus in Stainabrunn &c. Sacrae Caesareae Maiestatis Pincerna & supremus excubiarum sub Duce Fridlandiae Wallensteino Praefectus suasu Chirurgi castrensis tempore verno serum lactis caprini ultra mensem integrum quotidie jejuno ventriculo affatim hauserat,

ex eo ciborum appetitus sensim imminui coepit, donec tandem plane dejiceretur cum insigni virium iactura & languori totius.

R E S O L U T I O.

Quoniam copiosum illud serum lactis diluit fermentum ventriculi, quod iners factum, non satisfecit expectationi: itaque in curatione omnia illa commendari debent, quae fermentum restituunt: omnibus praevaluit essent. panis cum vin. malvat. ratio, quia pani vel etiam vino gratissimum inest acidum, naturae nostrae valde amicum, si in justa dosi assumantur; videmus enim egregie refici debiles vel a solo odore panis & vini, & panis tincturam exhibet rubicundissimam sanguini analogam, dosis hujus essentiae cochl. j. vel ij.

C A S U S III.

De Siti nimia.

H I S T O R I A.

Jacobus Cornerus Legum Studiosus siti admodum vehementi & fere incompescibili noctes diesque vexabatur, absque febri cum appetitu dejecto & nausea, aderat & cordis & renum dolor & sensus gravitatis in dextro hypochondrio, calor & consumtio totius, lingua asperitas & nigredo, sapor amarus, quandoque salsuginosus, urina subrubra, crassa cum alvi duricie & obstructione.

R E S O L U T I O.

Vid. Coll. Marp. ubi accurate hic casus traditur: docuimus enim in quonam consistat, si humidum absumitur, cui continuo innatant nervi oris, si motus impeditur, tum insignis mutatio occurrit in oeconomia animali & mens concipit ideam sitis, judicans hinc de rebus inconsuetis.

Convenit tinctur. rosf. frequenter assumta. ℞. *Tinct. rosar.* unc. vj. *sirup. papav. errat.* drach. iij. vel *sir. granat. rib. berber.* dentur pro lubitu semper aliquot cochlearia.

Auctor commendat collutiones ex aq. vel modico aceti, acetum enim valde conveniens est, quoniam peccat sal lixiviosum.

C A S U S IV.

De Ventriculi debilitate cum ptyalismo.

H I S T O R I A.

D*N. Ludovicus Kundenreich* Frater Conjugis meae, & Compater meus dilectus, *temperamenti frigidi & humidi, facie pallidus, assumto cibo gravitatem quandam ventriculi sentiebat, cum fluctuatione & rugitu, saepe acidum eructabat, ptyalismo frequenti obnoxius, urina reddebatur alba & cruda.*

R E S O L V T I O.

Sanguis scatens multis partibus aquosis tales etiam suppeditat humorib. circulantibus, qui delati ad faciem pallorem ad vasa salivalia frequenter expulsionem producunt, accepit consensus faucium cum ventriculo, qui satis sese prodit in nausea vel in nimio aliquo appetitu; in nausea enim videmus palatum repleri lympha, si etiam rem gratam appetimus, etiam hoc observamus.

Lympha illa evacuanda hydragogo ver. gr. ℞. *Pulv. solut. tart. Zwoelff.* drach. sem. *resin. jalap.* gr. iij. mis. f. pulv.

Praeparatur resina jalap. ex rad. jalap. resina, crem. tart. & macere.

Si

Si pilulae magis placeant, ℞. *pilul. de galban. Sylv.* num. 5. pro 1. dosi.

Praemisso purgante conveniunt vina medicata ver. gr. ℞. *Herb. salv. menth. meliss. summit. absinth.* āā. m. sem. *rad. bezoar.* drach. ij. *galang.* drach. sem. *sem. foenicul.* drach. 1 sem. *cort. aurantior.* scrup. ij. Incisa grosse dentur pro nodulo, hujus vini haustus in principio coenae vel prandii.

Pulvis Quercetan. etiam egregie convenit. ℞. *Pulveris Birckmanni vel Quercet.* drach iij. *Essent. citri facchar.* drach. i. sem. post prand. vel coenam etiam horis vespertinis & matutinis sumend. succolada Indica etiam egregie convenit in ptyalismo, vel per se vel cum vino malvatico ante cubitum sumta, vel aliis admista. ℞. *Elect. de acor.* unc. ii. *succolad. Indic.* unc. j. cum *sir. flor. tunicar.* misc.

CASVS V.

De singultu ex potu aquae frigidae & nitri.

HISTORIA.

Generosus & strenuus Dominus Carolus Raute, Chiliarcha & rei armamentariae in exercitu Suecico Praefectus, quum in expugnatione urbis Garzensis supra modum incaluisset nec haberet unde sitim restingueret, aquam frigidam cum nitro mistam affatim hausit, exinde in singultum incidit adeo vehementem, ut toto corpore quasi contremiscere & convelli videretur.

RESOLUTIO.

Acida venis inimica, aliunde constat; hinc in principio paroxysmi febrium, rigor, horror, inde etiam motus convulsivi, qualis etiam est singultus, in quo vehementer orificium ventriculi superius cum diaphragmate convellitur.

Praemissis universalibus anodyna conveniunt theriaca recens, diascord. theriac. coelestis, tinct. laud. opiati etiam convenit.

CASVS VI.

De vomitu sanguinis.

HISTORIA.

Illustris Dominus Dn. Rudolphus Baro de Thun Tyrolensis, pleniore corporis habitu praeditus, in gratiam Baronis de Herberstein aliorumque amicorum vino Hispanico praeter morem largius se invitaverat, lectum petens, anxietatem quandam circa praecordia sensit, paullo post ingentem sanguinis copiam vomitu rejecit, cum animi deliquio & extremorum frigiditate.

RESOLUTIO.

Oritur ex reseratione vasorum, hoc in casu orificium arteriarum ventriculi est quasi ruptum; hinc sanguis non corruptus citra tussim, quia nulla adest haemoptysis, sed cum vomitu excernitur.

Sanguis ad orgasmum citatus, qua data porta, facile ex arteriis prorumpit: alias oritur vomitus sanguinis ex supressa consueta evacuatione mensium in genere foeminino, vel haemorrhagia narium: sanguis enim tum magis corruptus & grumosus est, quia aliquamdiu stetit citra motum progressivum in vasis ventriculi, unde per plures dies ante evacuationem tales conqueruntur de anxietate quadam circa praecordia, & distensione hypochondriorum.

Sanguis motu peccans indicat venae-sectionem quae largiori manu celebrari potest. Semper ratio habenda sanguinis extravasati, ne grumosum quid maneat

 in

in ventriculo & intestinis? propterea emetica laudantur, interne vero coralliata sanguinem grumosum dissolventia.

CASVS VII. & VIII.

De cholera ex ovis barbi piscis, & ex usu malorum persicorum.

HISTORIA.

ANNO M.DC.XXVI. Mense Iulio, Illustres & Generosi Domini Dn. Franciscus Guilielmus, Dn. Sigismundus Fridericus, Dn. Ioh. Sigismundus, Fratres Germani, L. Barones de Pannch. &c. Patavii tum temporis commorantes, una cum Ephoro viro Doctissimo Dn. Zacharia Tauffrero, in coena Barbi piscis ova, noxiae quam alunt qualitatis ignari, comederant, paullo post atrocissimis ventris torminibus, alvi profluvio, vomitionibusque creberrimis infestantur, non secus ac si venenatum & vehemens aliquod assumsissent catharticum.

ANNO M.DC.XXVI. Excellentissimus D.D. LIBERALIS CREMA, una cum Dn. D. DANIELE BUCRETIO qui eo tempore Venetiis in edendo opere anatomico Adriani Spigelii occupabatur, ad coenam me invitaverat: apponebantur inter bellaria mensasque secundas mala persica rarae magnitudinis & rubicundissimi coloris; delibavimus ex his unum atque alterum; mox dulcedine jucundissimi fructus capti copiosius mala illa, malo admodum eventu, ingessimus. Nocte enim, quae sequebatur vehementissimis intestinorum doloribus correpti, ἄνω καὶ κάτω magnam pravorum humorum copiam rejecimus, ita ut vires vehementem excretionis motum amplius vix sustinerent, ad hunc igitur compescendum, pravitatemque fructus illius persici corrigendam, circa auroram opiatam bezoardicam, cujus in proecedenti casu memini, ex vino Vincentino actu calido assumsimus, praesentaneo cum juvamento, & sic in continentiae poenis coërciti, parcius appetitui, qui vere nequam est, indulgere didicimus.

RESOLVTIO.

Quando compages corporis alicujus ita solvitur, & in conflictu & allisu partium in se invicem major requiritur acrimonia, multaeque partes sauciatae & dilaceratae cum acie abripiuntur, oritur putredo maximo cum foetore: itaque illa corpora, quae talem habent dispositionem magis etiam obnoxia sunt putredini, ut sunt fructus horti, pisces nonnulli, mala persica, & ova barborum.

Cholera est spasmodica contractio, in qua fibrae ventriculi & intestini duodeni sursum contrahuntur, reliquorum vero intestinorum fibrae deorsum vellicantur; hinc a motu illo contrario ἄνω & κάτω humores corrupti excernuntur, neque diu vellicatio fibrarum consistere potest, citra magnum furorem spir. animalium, in ordine turbatorum, motum illum spasmodicum mirum in modum insultibus suis incongruis agentium, qua ex caussa opiata, bezoardica tanto pere commendantur, potest ex tempore opiat. bezoard. praescribi, praesertim cum periculum sit in mora. ℞. *Diascord.* unc. sem. *lap. bezoar, Orient.* scrup: j. *theriac. coelest.* drach. sem. misc. f. opiata dosis drach. sem.

Crystallus praeparatus in emulsione exhibitus tum in cholera, tum in dysenteria laudem tandem meretur.

CASVS IX. & X.

De Lumbricis & Scarabaeis.

HISTORIA.

DN. Iacobus Konig Schiefelbeinensis quinquaginta circiter annorum, contra dolorem & morsum in ventre, quem jejunus plerumque sentiebat, suasu cujusdam Bar-

Barbitonsoris, spiritu vitrioli singulis matutinis ex cerevisia calida aliquandiu usus, corpuscula quaedam cucurbitae seminibus similia, quotidie excernebat, tanta copia, ut numerari vix possent. Quum vero perpetua circa anum molestia subinde vexaretur, corpusque alias obesum sensim decresceret, viresque dejicerentur, opem meam imploravit. Figulus quidam Tempelburgensis, facie pallidus & quantum mihi videbatur, cachecticus, perpetuo dolore & torminibus ventris, praesertim jejunus vexabatur cum ciborum fastidio, nausea & ructibus, aderat & virium languor & totius corporis extenuatio, praeter abdomen, quod tumidum, durum & ad tactam renitens habebat.

R E S O L U T I O.

De his dictum fuit lib. de morbis infantum, ibique mentionem facit D.D. waldschmid. cerevisiae medicatae contra vermes: & descriptio sic se habet.

℞. *Rad. filic.* drach. iij. *dictamn. Cret. angelic. zedoar.* ā̄ā̄. drach. j. *cortic. aurantior. citri* ā̄ā̄. drach. j. *sem. santonic. vel contra vermes* drach. iij. *citri, portulac.* ā̄ā̄. drach. sem. *passular. minor.* unc. sem. Incisa grosse dentur ad nodulum.

CASUS XI.

De Hernia intestinali.

H I S T O R I A.

DN. Laurentius Rangius, Camerarius Colbergensis, optime meritus, Amicus meus specialis & vere candidus: ex Senatus decreto tempore hyemali lignis in sylva Borckia, Villicorum opera caedendis praefectus, dum hinc inde per saltus & aspera nemoris de mane usque ad vesperam quotidie obambularet, vocemque indignabundus quandoque vehementer intenderet, tumorem in sinistro inguine contraxit, primo quidem exiguum tractu autem temporis sensim accrescentem, ita tamen ut interdum minui, mox iterum augeri, saepe etiam resupinato potissimum aegro plane evanescere videtur.

R E S O L U T I O.

Actum fuit lib. de morbis infantum.

CASUS XII.

De dolore Colico a pituita vitrea.

H I S T O R I A.

GOTHOFREDUS HILDESGEIMUS, FRANCISCI HILDESHEIMII, Medici olim celeberrimi ex Filio NEPOS, supremus rerum capitalium in exercitu Imperatorio Praefectus, ocio & crapulae deditus, immani dolore ventris, maxime suo umbilico, pali infixi speciem exhibente affligebatur; alvus obserata nihil excernebat, per os quidem pituitosa vomebat, sed sine juvamento.

R E S O L U T I O.

Colica sedem suam habet in intestinis, in mesenterio, ut dictum in disput. de colica. In ipsis intestinis, quando pori tunicarum valde sunt obstructi, quo minus halitus vel vapores transpirare possint; ubi enim fermentatio, ibi putredo, ibi copiosa exspiratio, in intestinis tënuibus est fermentatio vel effervescentia, in crassioribus vero est putredo, quae est species effervescentiae: quando illis vaporibus

ribus transitus denegatur per poros tunicarum in se invicem allidentes insignem excitant turbam, copiosi generantur flatus, intestina valde distenduntur: & quum obstructio fiat a partibus viscidis & crassioribus vocatur colica & pituita: lympha praevio motu, quando jam est tenuis, valde fluida, a potu frigido vel ab alia caussa facile incrassescit & glutinosa redditur, & quae jam obtenuitatem suam profundius sese insinuaverat, accedente refrigerio immodico incrassatur, hinc multi a potu frigido statim incidunt in colicam. Dolor minus vehemens est, quia humor obstruens mollior, quemadmodum in cephalalgia pituitosa, possunt hinc applicari omnia illa, quae de pituitosa & biliosa dicta fuere.

Alvus saepius in colica ita est obstructa, ut nulla fere arte irritari possit, frustraque tunc injicias enemata, & tum convenit enema commendatum ex aqua calida & sale praeparatum. Profuit hic balneum, quatenus reserati sunt pori, & transpiratio reddita, quemadmodum videmus in visceribus terrae exitum non invenientes vi & cum impetu erumpere, quo facto cessat omnis metus terraeque dehiscentia. In hac colica convenit egregie aq. destill. ex fimo columb. ob sal volatile partesque nitrosas.

CASUS XIII.

De Colica ab humoribus biliosis & acribus.

HISTORIA.

Illustrissimus Princeps ac Dominus DN. FRANCISCUS ALBERTUS, *Dux Saxoniae, Angriae, & Westphaliae, aetatis consistentis, temperamenti calidi & sicci,* ANNO M.DC.XXIX. *mense Iulio in acutissimos ventris dolores circa coli regionem subsistentes, incidit, cum totius corporis aestu, siti, nausea, vomitionibus biliosis. inquietudine & vigiliis.*

RESOLUTIO.

Colica biliosa fit, quando humores circulantes valde acres sunt & biliosi, qui depositi in mesenterium peritonaeum acutissimum excitant dolorem, vellicando, rodendo, corrugando, in consensum trahitur vesicula fellea & quasi emulgetur, nec non pancreas & ventriculus unde vomitus nunc biliosi nunc atri.

In *Curatione* abstinendum a *calidioribus* tum interne tum externe, quae malum exasperant, & non raro inflammationem accersunt: hac de colica eleganter scripsit wepferus; meminit D.D. waldschmid. frustra fuisse exhibita innumera remedia in Anglo quodam colica biliosa laborante, ad summam vero redactus maciem his pilulis curabatur.

℞. *Mass. pilul. tart. Quercet.* scrup. j. *scammon. ppt. trochisc. alband.* āā. gr. xij. fiant pilul. num. xxj. dentur ʒ. pro 1. dosi: quum enim aeger aliquoties sumsisset excrevit multos humores biliosos atque sic fuit curatus. In usu salium cauti esse debemus, neque hic carminativa tantopere prosunt, sed humectantia & alterantia magis juvant ex lactuc. endiv. sempervivo, herb. malv. branc. ursinae, floribus melilot. quae coqui possunt in aqua, non in vino; ne bilis reddatur acrior.

CASUS XIV.

De alvi retentione.

HISTORIA.

*D*N. EBERNARDUS CUNDENREICH. *Patritius & Senator Colbergensis meritissimus, affinis & compater meus dilectus, perpetuis fere alvi obstructionibus labo-*

laborabat, ita ut non nisi tertio vel quarto die excerneret, etiamsi bene & aliquando plus justo comederet, nec alias male haberet. Interdum tamen in hypochondrio sinistro caloris alicujus sensum percipiebat. & φλόγωσιν in facie subito evanescentem.

RESOLUTIO.

Quando acidum succi pancreatici praedominium obtinet, bilisque valde iners est, sequitur alvi tarditas: vel etiam quando partes aquosae & humidae alio transferuntur ad habitum nempe corporis vel ad vias urinarias, vulgo accusatur lien; quasi is ob intemperiem calidam serum attraheret, quod tamen falsum esse quivis facile videre potest: ob acidum vitiosum parietes intestinorum obliniti vel obducti sunt, lympha valde crassa, tunc non auscultat irritationi & vellicationi, cibus recens assumtus vel etiam potus effervescens cum fermento nimis viscido in ventriculo, phlogosin fecile ab assumto cibo insignem producit.

Clysteres quidem conveniunt, verum facile ita disponunt fibras intestinorum, ut nunquam nisi ab enemate motae motu peristaltico cieantur. Convenit serum lactis, quod acrimonia sua irritat, aquositate sua diluit & humectat: modus praescribendi talis.

℞ *Lact. caprill.* drach. j. fiat praecipitatio cum *tamarind.* colat. ℞. unc. sem. adde *succorum sequentium* cochl. ij. ℞. *Succi cichor. endiv. fumar. citri nasturt. aquatic. beccabung. cochlear.* āā. unc. j. adde parum *sacchari* ad meliorem conservationem, de quo singulis matutinis duo cochlear. solvantur in sero lactis. Egregie etiam convenit elixir catholic.

Auctor commendat vinum passulatum. ℞. *Fol. sen. sine stipit.* drach. ij. *summit. centaur. minor.* m. sem. *flor. trin. flor. bellidis* āā p. j. *flaved. citri. crem. tart.* āā. scrup. j. *passular. major. ex ossatar.* unc. i. sem.

Incisa dentur ad nodulum. Sumitur haustus matutinis horis vel in coena vel prandio, tutoque etiam puerperis propinari potest, singulis vero alternis diebus & semper recens vinum iterum affundi.

CASUS XV.

De Diarrhoea.

HISTORIA.

DN. Hieronymus Korber, Equitum Magister, amicus meus integerrimus, ex castris Suecorum ad nos reversus, sub initium autumni corrupta quaedam & liquida creberrima dejectionibus excernebat, cum ventris terminibus, ciborum nausea & eructationibus.

RESOLUTIO.

FAcile oritur tempore autumnali, quod tunc ob inhibitam transpirationem valde copiosi in aestate varii humores cumulentur, qui vel ob partium structuram, vel ob proprium impetum, vel ob aliam aliquam caussam externam aliam in intestina deponuntur: ex nostris principiis facile insignis illa difficultas removeri potest, de qua Riverius sollicitus: quare nempe per plures menses nonnunquam diarrhoea duret, neque tamen dysenteria excitetur & quomodo tot copiosi humores ex genere arterioso & venoso egredi possint, ut non sanguis subsequatur? Dicimus tum demum fieri, quando vascula sanguifera lacerantur, vel orificia vasorum reserantur, ast humores circulantes corrupti sunt, illi per alvum excerni possunt alia sub forma; sanguis enim sub forma sanguinis nequaquam per poros arteriarum egreditur, sed aliquot ejus partes chylosae, aquosae, serosae, nam sanguis non est nutrimentum corporis vel succus nutricius ex illis

ratio-

rationibus alibi datis. Et hoc adhuc addi potest, videmus enim quamprimum sanguis vasis sit egressus, quod tum statim abeat in coagulum, quod manifeste videmus in percussione & sugillatione aliqua, ex quo satis apparet, sanguinem non esse succum nutricium. *In principio curationis* abstinendum ab adstringentibus, ne post detenti humores acquirant putredinem, & sanguini febres vel alios morbos inducant, sed potius leniter purgantia vel blandiora, quae vocantur rhabarb. tinct. rhabarb. quae describitur a *Willisio*.

℞, *Rhabarb. pulveris* ʃ. drach. ij. *salis tart.* gr. xv. *aquae cichor.* unc. vj. stent per noctem in loco tepido vel arena, mane colatura detur. Signetur tinctur. rhabarb.

CASVS XVI.

De Hypercatharsi.

HISTORIA.

ANNO M.DC.LXIX. Mense Majo Dn. Brian. Stapletonus Auglus Cardinalis Stapletoni ex Fratre Nepos pulvisculum purgantem a Chirurgo Castrensi praeparatum assumserat, cujus violentia spatio quindecim horarum plus quadragies per alvum & septies per vomitum multa pituitosa, biliosa, tandem etiam cruenta excrevit, cum insigni virium dejectione, adeo ut de vita periclitaretur.

RESOLUTIO.

Purgantia resinosa non raro praecipitantur in intestinis, illorumque tunicis firmiter adhaerentia, continuam irritationem ad egerendum caussantur; hinc saepius observavit D.D. waldschmid. resinam jalapae in exigua dosi exhibitam excitasse hypercatharsin, nempe si superbiberint aquam vel cerevisiam frigidam. Praesentaneum remedium est theriaca recens ad drach. ij. exhibita; medicamenta cydoniata, aq. nuc. moschat. & omnia sanguinis exagitationem commoventia. Vid. tit. de dysent. & diarrhoea.

CASUS XVII.

De Dysenteria.

HISTORIA.

ANNO M.DC.XXIX. Magnificus & Generosus Dn. Laurentius Christophorus a Somniz, tunc temporis in Lycoeo Colbergensi litteris strenue operam navans, nunc serenissimi Electoris Brandenburgici in Pomeraeia Orientali Cancellarius longe meritissimus, Mecoenas & Fautor meus observantissimus &c. dolore ventris non adeo vehementi circa umbilicum afficiebatur, cum frequentissimis alvi dejectionibus, quibus mucosa quaedam, exiguo cruore perfusa ejiciebantur; pulsus ad tactum aequalis nec ullus in reliquo corpore praeter naturam calor deprehendebatur, viribus etiam & ciborum appetitu, non admodum dejectis.

RESOLUTIO.

Quando sine magna virium prostratione multoque cruore excretiones fiunt, communis illa curandi dysenteriam methodus observari potest: verum quando magna sanguinis turbatio, adeoque febris, viriumque alteratio, frequentesque cruentae dejectiones observantur, longe alia utendum est methodo. Observavit itaque (1) si ab exhibitione adstringentium inflatio ventris, vel major in egerendo labor deprehendatur, rhabarbaro frequentius utendum interposita mistura aliqua carminativa, sic ante biennium plures curavit D.D. waldschmid. in dysenteria Cassellis currente.

℞. *Rhabarb. electi* drach. ij. *macer.* drach. sem. *salis tartari* scrup. j. infunde in *aq. rosar.* unc. iii sem. mane colatur. adde *sirup. de cibor. cum rhabarb.* unc. sem. vel drach. vj. *aq. cinnam.* cochl. j. misce fiat potio. ℞. *Aq. carminat. usitat. menth. zedoar. anisat.* ãã. unc. ij. *essent. citr. sacchar.* unc. i sem. singulis fere horis, vel quater de die aliquot cochlear. exhibentur. Quod si sedata frequenti ejectione aeger levamen aliquod percipiat, solis alexipharmacis agendum, pulvere bezoard. Pannonico rubeo, cordial. precioso. (2) Quamvis clysteres tantopere commendentur in dysenteria nimius tamen eorum usus suspectus est, hic semper minori in copia liquor, neque etiam adeo frequenter injiciendus, quamvis non constet ex purgantibus, semper tamen aliquo modo irritat fibras nerveas. (3) Si dolor valde vehemens sit, fulminis instar transiens intestina indicium est, affligi tenuia, quia fere omnes paullo ante mortem spasmo corripiuntur: sin minus vehemens, crassa intestina affici dicatur. (4) Omnia medicamenta quaecunque illa sunt in exigua dosi propinanda, quod frequentia compensari potest, pauca medicamenta, sed saepius exhibita conveniunt. (5) Gravida dysenterica abortum patiens vel foetum pariens, totius fere naturae ope curatur, quapropter Medicus valde cautus esse debet, ne post factum abortum, vel foetum in lucem editum adstringentibus antidysentericis lochiorum impediat fluxum. (6) Non opus tanta medicamentorum farragine, hinc displicent clysteres ex tot ingredientibus parati, sufficit solum hic vel aqua chalybeata cum mel. rosar. & terebinth. Si dolor valde urgeat, addatur diascord. vel theriac. recens, sevum cervinum, ol. hypericon. probe solutum: alias enim omnia oleosa suspecta sunt, quia acidum in sinu gerunt & rancida sunt. (7) Quod probe observandum, conveniunt quidem opiata prudenter adhibita: verum quamprimum insignem quandam mutationem in oculis vel etiam frigus in ambitu corporis deprehendamus, religiose ab iis abstinendum, donec nova necessitas eorum urgeat usum.

CASUS XVIII.

De obstructione hepatis.

HISTORIA.

DN. DAVID BEGGEROVIUS, Iuris utriusque Licentiatus & Consul Treptoviensis, constitutionis phlegmaticae & corpore obesus, quum ab aestu balnei nimis incaluisset, dolorem in dextro hypochondrio gravativum & obtusum sentiebat, cum respiratione difficili, nausea & ciborum fastidio, faciei color mutabatur in pallidum cum aliquali intumescentia, urinae reddebantur aquosae, tenues & crudae, alvo ad obstructiones inclinante.

RESOLUTIO.

Semper praecedit intemperies sanguinis pituitosa, crassa, & viscida, cujus respectu obstructio hepatis effectus est, & productum morbosum; quum enim hepar constet ex innumeris glandulis vel glandulosis acinis (ut loquitur Malpighius) & prae aliis visceribus obstructionibus obnoxium est, tunc in istis angustiis & maeandris partes crassiores pedem figunt & viscidae.

In curatione amara tanquam hepati amica commendantur, quae ad eliminandas partes illas viscidas satis apta sunt.

CASUS XIX.

De Hydrope.

HISTORIA.

DOminus Iacobus Tesmar, Senator & Patricius Colbergensis, vix sexaginta trium annorum postquam in hypochondrio sinistro dolorem gravativum cum aliquali

caloris sensu ultra biennium percepisset, paullatim in abdomine, mox in scroto & pedibus intumuit, accessit spirandi difficultas, sitis vehemens cibique inappetentia & partium superiorum tabes; alvus lubrica & in diarrhoeam propendens, crura maculis varii caloris picta, gingivae putridae, os foetens, dentes cariosi: urina reddebatur pauca, crassa, intense rubra, cum sedimento farinae laterum simili absque febri.

R E S O L U T I O.

Subjectum hydropis nec hepar, nec lien, sed sanguis, dum in sanguine cumulantur plurimae partes crassiores & viscidiores per tubulos partium & vasa lymphatica fluere nesciae, statim oritur obstructio, & quum a tergo insequentes illas augeantur vasa lymphatica valde distenduntur & ob teneritudinem rumpuntur, quo facto exstillat lympha vel in habitum musculorum, vel in cavitatem abdominis: & quum hepar gaudeat plurimis vasis lymphaticis, facile ob intemperiem sanguinis ibidem fiunt obstructiones & vasa lymphatica rumpuntur; humor ille jam extravasatus magis magisque incrassatur, abeuntibus particulis subtilibus, unde oblinit exteriorem superficiem viscerum & abdominis interiorem; hinc magis magisque transpiratio laeditur, partes sibi invicem ita sunt conjunctae, ut cedere nesciant, quumque novae semper accedant, tandem abdomen valde distendunt: quod si plurimae aquosae poros intestinorum penetrare adhuc possint, non raro oritur *diarrhoea*, sin vero transitus ipsis denegatur, oritur alvi tarditas. Et quum a partibus circum jacentibus continuo in poros ingrediantur ventriculi & fermentationes promoveant, tunc vulgo dicitur partium circumjacentium juvare coctionem, viscera illa sunt obstructa *appetitus erit valde languidus* & coctio depravatur; diaphragma libere movere nequit, *hinc respiratio est difficilis*. Quod faciunt & humores crassiores restagnantes in musculis abdominis, quumque omne serum ad cavitatem abdominis fere ducatur, defectus aderit salivae; hinc *sitis continua*, ob imminutum tremulum motum nervorum, & quum plus sitiunt aquae quia potus per vasa dilacerata in cavitatem abdominis effluit: ob eandem caussam *urina pauca*, & quum solae partes aquosae flexiles magis & lubricae per renum tubulos transire possint, flavis autem particulis ramosis magis & in superficie inaequalibus denegetur, urina nulla vel pauca saltem erit, sed aquosa tenuis & pallida. Sin vero plurimae partes rigidae tubulos dilatent, quod fit successu temporis, urina erit lixiviosa tãdem & rubicũda.

Quum ex sanguine crassiori facile spiritus sese extricare nequeant, non tanta in copia generantur in cerebro, ut humores circulantes per partes longe dissitas satis moveant, nempe in pedes, quod ibidem haerentes tumores producunt. Quumque calor nocturnus sub stragulis motum juvet, semper horis matutinis pedes detumescunt, qui intumescunt iterum interdiu. Accedit, quod quamvis magna copia materiae Mundi subtilissimae sanguini in corde immisceatur, tamen in longo itinere quoad maximam sui partem evolat, unde segnius movetur sanguis tum & humores circulantes. Partes acriores dispositae in musculis abdominis ibidemque molestiam creantes invitant spiritus animales, ut per nervos respirationi dicatos effluant & viscera inflent; hinc aër per inspirationem tractus cum impetu extruditur & tussis excitatur; illa exspiratio si fiat cum copia lymphae vel pituitae, erit tussis *humida*, secus vero tussis sicca.

Ex his satis nunc apparet, hydropicos nunquam perfecte curari posse, nisi obstructionis habeatur ratio, inde testatur praxis quotidiana, quo frequentius purgantur hydropici, eo magis laeduntur; & quamvis insignis copia seri evacuetur, brevi tamen tumor magis acutus redit, quatenus per vehementem illam agitationem copiosius humores per vasa dilacerata effunduntur.

Praemissis convenientibus purgantibus viae urinariae quantum possibile sunt reserandae, porique obstructi aperiendi, fit hoc per enemata ex urina praeparata,

ta, quum salia illa ob majorem figurarum similitudinem facilius poros subire possint, quam alia exotica, lixivium e cineribus stipitum fabar. absinth. marrubii, card. bened. genistae laudantur, quae constant ex partibus durioribus & rigidioribus, quae non facile a corporibus occurrentibus flecti possunt. Quod faciunt & *externa* cataplasmata & inunctiones abdominis; quo enim citius pori aperiuntur & transpirationem insensibilem promoveant, eo facilius serum restagnans in cavitate imminui poterit.

CASUS XX.
De Ictero flavo.

HISTORIA.

Generosus & Nobilissimus Dn. ERICUS IANSONIUS Regni Sveciae Admiralis & Ducatus Megapolitani Gubernator &c. circa solstitium aestivum colore flavo per totum corpus tingebatur, adeo ut & album utriusque oculi, maxime circa angulos internos flavesceret, alvus constipata, pauca quaedam & albicantia non sine difficultate excernebat, urinae croceae reddebantur & crassae absque ullis aliis symptomatibus.

RESOLUTIO.

Si partes bilem constituentes in hepate non segregantur, & in vesicula fellea non colligantur, tum humores circulantes tabe tali inquinantur, qui delati ad habitum corporis colorem flavum conciliant, in lingua vel etiam palato saporem amarum, cum urina excreta eam reddunt crassam, lixiviosam, lintea tingentem, languet segregatio chyli a faecibus, unde nullus fere chylus vel paucus saltem per vasa lactea defertur, sed proxima pars immista manet faecibus, adest alvi tarditas: verum excrementa alba apparent.

Nonnunquam curatu difficillimus est icterus, & vidit D.D. waldschmid. plura remedia incassum fuisse exhibita in Iudaea, purgantia, sudorifera enemata vomitoria, quae tandem curata fuit per mensem aqua contra icterum Auctoris singulis horis matutinis & vespertinis sumens cochl. iij. vel iv.

Vulgo icterum nigrum originem trahere ex lienis obstructione, quod tamen falsum esse putamus, sed potius sedem esse pancreas ejusque succum; qui mistus aliis cum humoribus, liquorem vitriolicum austericum, & nigrum constituit. Valde conveniunt chalybeata, quae acidum & austerum corrigunt.

CASUS XXI.
De Obstructionis lienis.

HISTORIA.

Nobilis Vir Dn. Christianus a Kalsso gravitate & dolore in sinistro hypochondrio aliquandiu affectus, spirandi difficultate, praesertim a concitatione mota, premebatur, faciei & corporis calore nativo sensim in lividum mutato, saepe acidum ructabat, ventris praesertim flatibus multum obnoxius, nonnunquam humorem melancholicum vomitu, quandoque per alvi fluxum & diarrhoeam deponebat.

RESOLUTIO.

Quamvis lien nullo fere sit praeditus sensu, ita ut dolor, qui in hypochondrio sinistro observatur, non tam sit in liene, quam in peritonaeo, nihilominus tamen recte dicitur illum obstructionibus fieri obnoxium, quum ejus usus sit sanguinem subtilisare vel a coagulatione impedire, si munere hoc excidat, varia

producuntur symptomata & sanguis tum tartareus & terrestris.

Humor lien obstruens & aliquandiu ibidem delitescens fermenti acquirit naturam, quod postmodum variorum morborum fit Auctor, dum sanguis communicatur varias inducit alterationes; hinc videmus, quod ab assumto vino vel alio spirituoso potu spiritus animales varie determinentur motusque sanguinis alius atque alius sit, ipsum temperamentum post morbum aliquem (febres ardentes) frequentissime mutatum videmus, quatenus accedente jam motu vehementiori fermentum illud ex angustiis & profundioribus tubulis excutitur, & cum sanguine versus cor rapitur; quod si partes volatiles & tenuiores continuo exhalent, remanentibus viscidioribus & terrestribus, tumor producitur scirrhosus in liene tamen, obstructione lienis egregie convenit sal armoniacum solutum aqua specific. & externe applicatur.

CASUS XXII.

De Arthritide vaga scorbutica.

HISTORIA.

Uxor Viri nobilissimi & strenui Dn. Nicolai Hordten Excubiarum in exercitu Suecico Magistri, facie subtumida & cum livore pallida, per integram aestatem singulari quadam membrorum omnium lassitudine affecta, circa aequinoctium autumnale incidit in dolores lumborum & dorsi, qui quum aliquandiu ibidem substitissent, in brachia & manuum digitos, mox in pedes iterumque in brachia & manus, modo dextram, modo sinistram, inde denuo in pedes & articulos, vago quodam motu, mox sursum, mox deorsum ferebantur, cum insigni virium jactura, cordis anxietate & vigiliis. Qua parte dolor maxime urgebat, ibi tubercula, folliculorum instar erumpebant, dolore aliam sedem occupante, iterum evanescentia.

RESOLUTIO.

Humores per tubulos solidarum partium circulati, cum ex sexcentis constent particulis, unicuique parti nutriendae per sensibilem & insensibilem pororum figuram diversas tribuens particulas, quae dum certos & consuetos fibris imprimunt motus, nullam excitant sensationem: quod si vero illis vel ob tubulorum angustiam vel ob particularum magnitudinem & viscositatem obex ponatur, statim irritant fibrillas, lancinando vel distendendo, vel consumendo varias dolorum species producunt. Si enim partes illae fluentes per poros vel tubulos sint rigidae, pungentes, rodentes, dolor valde vivax est, praesertim si pori quos transeunt valde sunt exigui, si a glabris derelictae singulas fibras seorsim lancinant, ruptionem vel saltem periculum imminentis ruptionis introducunt; ex qua lancinatione dum eo versum plures per apertos in cerebro nervos fluant spiritus, nervi valde inflantur & ipsi spiritus minus celeriter circulum absolventes fibras circumcirca positas magis a se invicem deducunt, tubulos angustant, unde dolor, inflammatio & tumor.

Facilius fit inflammatio, quando pori triangulares sunt obstructi, quam si fuerint rotundi; si enim illis rotundum inhaereat sal, tres stabiles relinquit meatus, materia aetherea implendos. Eosdem poros si transit corpus acidum etiam triangulare aut multangulum, necesse est, ut porum ex concussione continua dilatet, unde subtiles iterum remanebunt intercapedines a materia aetherea implendae, quae cum vehementia oppressionem a tergo instantium particularum, qua data porta ruit, celeritate quantitatem compensans, sicque omnia circumjecta stamina & fibras densissimas reddit, ex quo jam non tremulus, sed violentus a transeunte cum difficultate materia introductus percipitur motus; hinc anima corpori unita ideam fervoris concipit.

Quae fibrae si conquatiantur, ut metus ruptionis adsit, fervorem comitabitur

do-

dolor; ubi jam descripta obstructio longe lateque se extendit, necesse est, ut plura foraminula assiduo talem materiam aethercam transmittant copiosam, celeriterque motam, quae omnes fere circumabientes corpori globulos secundi elementi removet, qui tum ob alios, etiam ipsos circumambientes recedere recusant, sed tamen velint nolint motum ipsis impressum recipere coguntur, superest ut in orbem secundum proprium axem rotentur, quem duplicem motum tum possideant, rubicundum ex reflectione colorem ostendunt, & eo rubicundiorem, quo motus circa proprium centrum magis superat motum vel pressionem per lineam rectam (ut videri potest apud Cartesium de meteoris) quae circumstantiae dum adsint, non potest non in arthritide tum & constanti inflammatio partisque dolentis rubor apparere, pro caussarum varietate nunc intensior nunc remissior.

In *Curatione* interne conveniunt omnia ex pino praeparata, aq. pini, essent. pini. extract. pini.

Praemisso purgante nũquam D. C. waldschmid. fefellit in arthritide haec potio.

℞. *Aqu. veronic.* unc. i. sem. *mist. simplic. tinct. tartar.* ā ā. scrup. j. *theriac. elect.* drach. i. *succ. lumbricor. rec. express.* drach. ij. mis. f. potio, & corpus ad sudorem disponitur: & haec est desumta ex Schrod. pag. 261. vel loco tartari tincturae addi potest spirit. tartari, etiam tinctura bezoard. sine camphor. vel tinctura Auctoris.

℞. *Elix. antiscorb.* drach. iij. dentur horis matutinis gutt. xxv. & expectetur sudor: quod alternis diebus institui potest.

Externe parti dolenti empl. diapalm. vel empl. arthritic. Mynsicht. vel empl. anodynum, cujus descriptionem tradit Malpighius. Vel illinatur spir. sal. armoniaci mistus cum aq. arthritica Zwolfer. ad extra. Et si calor vel inflammatio admittat, addi potest spir. convulsivus. Innumera fere frustra sunt applicata remedia, & exhibitum fuit sequens anodynum.

℞. *Herb. beccabung. nasturt. aquatic.* ā ā. m. ij. coque cum lacte ad consistentiam, adde *sapon. Venet.* drach. vj. *ol. lumbric. terrestrium* unc. j. misce f. cataplasma.

CASUS XXIII.

De Calculo.

HISTORIA.

DN. COSMUS a SIMMEREN Sacrae Caesareae Majestatis Aulicus, Frater Socrus meae Gertrudis Simmeriae, gravitate quadam circa renum regionem aliquamdiu affectus, novissime in vehementes lateris sinistri dolores circa lumbos incidit, subsequente nausea & vomitu. Urinae reddebantur initio paucae & aquosae, postea subcruentae & cum arenulis rubris in fundo matulae subsidentibus, crus sinistrum stupore, testiculus ejusdem lateris retractione afficiebatur.

RESOLUTIO.

Calculus fit ab acido peregrino sale sanguinis volatile figens, vide Helmontium de lithiasi: unde ex mistura tali acidum fit acido austerum, videmus enim quod arthritici, hypochondriaci facile fiant calculosi, in quibus acidum abundare nemo ibit inficias: icterici enim fiunt nephritici, cibi & potus acidi calculum producunt, omnia austera lapides in se continere, in sorbis, mespilis videmus. exinde concludimus, quod si fermentum renum degeneraverit, tum sale volatile urinae ab acido illo peregrino conjungi, accedente pauxillo terrae: sic generatur calculus, hoc in omnibus partibus fieri potest, frequentissime tamen fit in renibus & vesica.

Sic plura dicimus & melius motum generandi concipimus, quam si dicamus generari calculum a spiritu lapidifico, vel provenire ab intemperie renum calida; re-

requiritur enim intensissimus ignis ad talem duriciem conciliandam.

Dolor adest punctorius : quatenus acidae particulae fibrillas discindunt, hinc spiritus animales majori ad partem affectam copia affluunt, qui si copiosius accurrant, quam propter pressos a calculo nervorum tubulos affluere possunt, mirum in modum perturbantur, & inordinato motu resilientes, alias per consensum partes afficiunt: hinc frequentissime in calculo vomitus, inflammatio. Et si fibrae dilacerentur, & exigua vascula sanguifera, mictio cruenta.

In ipso paroxysmo *lithontriptica* magis nocent, quam prosunt, conveniunt tunc lubricitantia, emollientia & anodyna, quae crispaturam sistunt, qua durante, nunquam calculus ureteres ingredi potest, quod egregie proponit Helmontius.

Alvus semper debet esse aperta, nam intestinis distensis ureteres comprimuntur, quo minus calculus egredi possit, egregie convenit decoctum Foresti, & quamvis innumera fere sint lithontriptica, duo tamen omnibus aliis palmam praeripere videntur, destillatum nempe ex casia, & pulvis ex succino, quorum descriptiones D.D. waldschmid. petenti facile communicabit. In mictione cruenta instar omnium potest esse, decoctum contra mict. cruent. Mynsichti, temperat enim acrimoniam & valde constringit, dosis unc. iv. v. bis in die.

LIBER IV.
De Morbis Mulierum.
CASUS I.
De intemperie uteri frigida & humida cum pituita
HISTORIA.

Sabina Uxor Martino signiferi, facie subtumida & pallida, de totius corporis gravitate & membrorum lassitudine spontanea conqueritur, menses inordinate fluunt, mucosi, crassi & pauci. Veneris minus est appetens, nullaque vel exigua in ejus exercitio voluptate afficitur, nec semen a coitu retinet ad conceptionem inhabilis.

RESOLUTIO.

Proponitur hic intemperies uteri frigida cum pituita; ubi ante omnia observandum, intemperies non esse adscribendas partibus solidis, sed ipsi massae sanguineae hac tamen exceptione, ut respiciamus ad partium soliditatem seu flacciditatem, vel earundem pororum mutationem, hoc respectu enim dicere possumus hoc vel illud viscus laborare hac vel illa intemperie: quod vero reliquas qualitates seu intemperies biliosas nempe acidas, frigidas, salsas, &c. attinet, illae potius sunt adscribendae ipsi sanguini nequaquam vero partibus solidis. Proponitur in hoc casu intemperies frigida tum totius, tum uteri; uteri nempe quoad laxitatem, quatenus nimis lubricus est vel flacciditatem contraxit, quo minus semen retineri possit; unde sterilitas, & illa uteri flacciditas seu laxitas vocatur intemperies frigida uteri.

Phaenomena explicantur ab Auctore nostro, adest malus corporis habitus & color ex pallido lividus, &c. unde satis patet intemperiem hanc originem traxisse ex ipsa massa sanguinea nequaquam vero utero.

(2) Accedit membrorum gravitas & lassitudo spontanea &c. quae omnia ex ipso sanguine originem habent.

(3) Men-

(3) Menses inordinate fluunt & pauci,&c.quoniam plerumque in his intemperiebus respicimus ad mensium profluvium. Vt omnia melius intelligantur quaedam sunt praemittenda. Quaer. igitur, unde & quomodo fiat iste periodicus mensium fluxus, quae phaenomena illum comitentur? ℞. Ingredimur vastissimum mare,& quot capita tot sensus sunt circa hanc materiam: alii enim laudant providentiam ipsius naturae, & a singulari ejus beneficio dependere dicunt, quae conetur servare sanitatem praesentem; alii dicunt a peculiari & occulta qualitate fieri; alii confugiunt ad influxum lunarem, quomodo tamen is fiat, explicare nesciunt. Ut igitur satisfaciamus curiosis, recensenda quaedam sunt & praesupponenda, quae habet Cartesius parte 3. Principiorum phys. §. 10. ubi dicit, quod luna sit corpus opacum nequaquam luminosum,&c.

Praesupponimus igitur (1) Lunam esse corpus opacum, destitutum lumine proprio, quod accipit a Sole: 2) notandum venit Lunam esse corpus simile terrae, quae etiam omni lumine est destituta, & ut luna radios luminares seu lumen recipit, ita nunc sequitur.

Quemadmodum in terra observamus varia & diversa corpuscula & effluvia exhalare & elevari e terrae visceribus in aërem, nempe pro diversitate receptionis & reflexionis radiorum solarium & pro diversa constitutione ignis subterranei, unde tot occurrunt diversitates quoad plantas, arbores & alia corpora, & saepe etiam in vicinia tales diversitates observamus, ubi arbores seu aliae plantae melius crescunt in hac,quam alia terra, quod adscribendum partim corpusculis e terra ibidem exhalantibus, radiis solaribus partim igni subterraneo corpuscula illa agitanti.Ex his tandem etiam hoc sequitur,ex ipsa luna semper certam quandam materiam subtilem, vel corpuscula certa una cum radiis solaribus reflexis iterum a Luna transportari in ipsum aerem, & cum illo ad haec inferiora & corpora prima; quemadmodum e tellure cum radiis reflexis effluvia diversa transferuntur in aërem,ex quo aliis corporibus communicantur.

(3) Not. iterum ex principiis Gartesii §. 13. partis tertiae principiorum; Lunam singulis mensibus (i. e. diebus viginti octo vel novem) absolvere suum circulum circa tellurem, unde ex diversa illa dispositione Lunae certa quaedam materia subtilis i. e. diversa corpuscula in haec inferiora cum aëre transmittuntur: & sic haec principia sufficiunt in tantum ut omnia phaenomena, quae circa mensium fluxum occurrunt, sufficienter & clare explicare possimus,dum alii, qui hactenus de caussa fluxus mensium egerunt, nihil dixerunt.

Ex oeconomia animali etiam quaedam repetenda: dictum saepius sanguinis fermentati[...]em dependere tanquam a caussa primaria a materia subtili,replente interstitia & poros sanguinis & pro diversitate illorum pororum seu interstitiis in mistione partium sanguinis relictarum mutationes varias fieri quoad fermentationem; hinc quo materia subtilis copiosius influit & valde replet illa interstitia seu poros, eosque valde dilatat, quo magis etiam dilatantur, eo major fermentatio & effervescentia sanguinis oritur: aliunde autem constat sanguinis mistionem fieri in ipso corde, dum materia subtilis sibi format talia interstitia & poros, quos sine sensibili valde tumultu permeat, dum vero eructatur sanguis ex corde ejus subtilior pars tendit sursum,crassior deorsum.

Hic igitur praemissis statuimus, quod fluxus mensium, seu periodica talis sanguinis fermentatio dependeat ab effluviis s. corpusculis nonnullis novam aliquam fermentationem in massa sanguinis producentibus, vel fermentationem vitalem valde augentibus, quae effluvia seu corpuscula e Luna cum radiis solaribus a luna reflexis sparguntur in aërem,quum sub corporibus sublunaribus communicantur & sanguinem nostrum intrant; quamvis autem continuo a Luna certa quaedam corpuscula mittantur ad haec inferiora,non tamen sunt sufficientia ut tales alterationes producere possint;quum vero circa novilunium & pleni-

lu-

lunium valde notabiliter corpuscula spargantur, quid mirum, si tam notabiles observemus in corporibus alterationes & fermentationes in massae sanguinis ita ut menses erumpant, &c.

Ut omnia melius intelligi possint, videbimus quae soleant praecedere mensium fluxum, instante enim tali fluxu varias mutationes observamus: nam conqueruntur de dolore capitis, de dolore lumborum & ventris inferioris, tamdiu donec tandem sanguis per muliebria erumpat. Omnia illa dependent a nova fermentatione seu insolito motu partium sanguinem constituentium, a corpusculis nonnullis lunaribus, producto, nam quando a Luna talia communicata peregrina corpuscula pertingant massae sanguinis & ejus interstitia valde sunt angusta, tunc oritur insignis talis agitatio sanguinis & illorũ sanguinis pororum dilatatio, in qua sanguinis rarefactio consistit; in tali nimia sanguinis rarefactione cum sanguine subtili ascendente quaedam crassiores partes simul rapiuntur ad cerebrum, quae infusae in membranas seu tubulos meningum, ibidem propter irregularem figuram haerentes, talem capitis dolorem caussantur, quem instante mensium fluxu sentiunt. Et quia etiam major fit pressio sanguis deorsum tendentis, vasa nimis dilatantur, nam venae tantum sanguinis non possunt admittere quantum arteriae adducunt, hinc propter distensionem vasorum oritur lumborum dolor & ventris inferioris (instante fluxu) quem dolorem tandem excipit apertio vasorum hypogastricorum, id est uteri vel quorum orificia hiant in cavitatam & collum uteri; si enim sanguis ille crassior plus solido fermentans ita deorsum tendit, vasa illa aperiuntur & sanguis in uterum egreditur, & tamdiu durat, donec sanguinis fermentatio & motus redeat ad pristinum statum. Obj. si sanguis propter insolitam illam fermentationem egreditur in uterum, quare non etiam egreditur in thoracem, vel in cavitatem ventriculi, vel intestinorum, nam illae cavitates etiam satis sunt insignes, quare igitur saltem egreditur in cavitatem uteri seu collum uteri? ℞. Si exacte consideramus dispositionem & structuram uteri ipsiusque vasorum, tum certe deprehendimus sufficientem rationem quare hoc fiat; in thorace enim sanguis plus justo fermentans semper refrenatur ab aëre, in ventriculo orificia vasorum non sunt adeo conspicua, ut a motu isto insolito sanguinis possint tam facile reserari, nam obstat ventriculi inaequalitas, praeprimis tunicae interioris, quam multis rugis praeditam observamus, quae obstaculo esse possunt; eadem ratio etiam valet in intestinis, ubi vasa lateralia sunt, & non directe feruntur in cavitatem intestinorum, unde non tam facile aperiri possunt. Et maxime si sanguini obex ponitur ut non per uterum effluere possit, alia vasa aperiuntur: sic in suppressione mensium saepius vomitus cruentus periodicus observatur; saepe alvi fluxus cruentus, saepe haemoptysis, sed hoc fit praeter naturaliter & non juxta naturae leges, nec per consuetas vias.

Huc etiam facit, si consideramus quod lactantes & gravidae careant mensium fluxu. In gravidis enim quamvis illa corpuscula singulis Lunae mutationibus transmittantur, tamen insolita illa fermentatio tanta non est, ut possit vasa in gravidis aperire (1) quia tempore impraegnationis uterus exacte clauditur (2) quia insignis mutatio fit circa sanguinis circulationem in gravidis propter nutrimentum quod deferri debet ex sanguine ad foetum: hinc facile hae circumstantiae in caussa esse possunt, quare solito tempore deficiant menses in gravidis. In lactantibus vero imminuitur sanguinis quantitas, maxima enim pars imprimis partes chylosae seu flexiles deferuntur ad mammas & in lac mutantur, hinc fermentatio illa tam fortis esse non potest, ut consueto tempore aperiat vasa & sanguis effluat.

Quare autem in infantibus & in aetate juvenili fluxus mensium non exoritur? ℞. caussa est, quia maxima pars sanguinis impeditur nutritioni (non quidem quatenus est sanguis sexcenta enim instituti, sed quatenus abit in humores circulantes

tes seu nutrientes) unde tanta fermentatio fieri non potest a materia subtili ut vasa uterina seu hypogastrica (i.e. plexus uterinos) consueto tempore reserentur.

Quare in Vetulis non fluant? ℞. quia pori sunt interclusi & fibrae vasorum hypogastricorũ seu plexus uterini fiunt duriores, quo minus illa vasa aperiri possint.

Qr. quo tempore aetatis soleant menses erumpere ? Alii dicunt anno 11. alii 12. alii etiam 14. alii 18. &c. sed facile conciliantur, si consideramus, pro diversitate regionis ciborum & aliarum circumstantiarum menses nunc citius nunc tardius erumpere; in nonnullis ante 20. annum non fluunt, in quibusdam plane imo per totam vitam non fluunt menses, quia illorum constitutio magis accedit ad virilem dispositionem, ita ut sanguis non auscultet effluviis illis lunaribus. Sunt etiam multi viri, qui patiuntur fluxum mensium, ita ut sanguis singulis mensibus erumpat, frequenter per haemorrhoides, & illorum sanguis magis accedit ad molliorem seu muliebrem constitutionem.

Tempus hujus profluvii etiam accurate determinari nequit ; aliis enim profluunt menses per triduum, aliis per 8. dies &c. quod facile explicari potest per diversitatem temperamenti, regionis, ciborum, aëris ambientis & aliarum circumstantiarum, ut sanguis nunc tardius nunc diutius fluat, erumpere possit.

His ventilatis omnia intelliguntur quae circa mensium fluxum occ urrunt; quare nempe cum dolore erumpant, interdum supprimentur, &c.

In mensium suppressione respicimus vel sanguininẽ vel uterum, in culpa enim semper est vel sanguis vel uterus : sanguis quatenus est nimis viscidus, crassus, glutinosus, ita ut non auscultare possit effluviis lunaribus ; nam propter poros angustos in tanta copia non recipiunt corpuscula illa, quae quamvis in continuo & celerrimo sint motu, tamen propter paucitatem sanguinis illum viscidum dilatare non possunt, unde illorum vis obruitur a vi ipsius sanguinis.

Sanguis vero producit suppressionem mensium, quatenus peccat motu & ad alium locum defertur ; vel quando peccat quantitate, ut non sit satis copiosus

Ipsius uteri : quando adest vitiosa uteri dispositio ut in sequenti casu &c. vel quatenus oscula vasorum uteri obstruuntur ab humore viscido glutinoso, qui impedit pororum apertionem & sanguinis effluxum ; in hoc casu menses inordinate fluunt, mucosi, crassi & pauci, &c.

Sanguis qui alias per uterum effluit vel dilutus, floridus vel magis crassus & grumosus est; si effluit per vasa hiantia in collum uteri, tunc sanguis magis dilutus & floridus est: sin vero prius per vasa hiantia in cavitatem uteri fluit, ibidem in grumos abit & sub forma grumosi sanguinis rejicitur.

Verum dices : totum corpus est tunc spirabile, & quovis pulsu pori arteriarum dilatantur, per quos humores circulantes egrediuntur in tubulos partium; quare enim non continuo reperitur talis sanguis in utero & effluit? ℞. Singulis quidem momentis egreditur sanguis ex arteriis, sed nequaquam sub forma sanguinis (tum enim pori deberent esse valde aperti) sed humorum circulantium, id est, partes flexiles & chylosae.

Sanguis qui effluit est mucosus, crassus &c. quia adest intemperies frigida.

Veneris minus est appetens, nullaque vel exigua &c. propter fermentorum debilitatem & spirituum inopiam: inest enim testibus seu organis genitalibus fermentum quoddam, & spiritus ex tali sanguine crasso non potest rite volatilisari, nec fermenta rite elaborari.

Semen non retinetur &c. propter privatam uteri intemperiem laxam.

Curatio. In intemperie tali sanguinis viscida & glotinosa non statim purgantibus agendum, quia saepe non solum frustra exhibentur, sed & aliquando majorem noxam possunt inferre ; praemittenda igitur potius erunt praeparantia, incidentia, attenuantia & talia quae humoribus fluxibilitatẽ iterum concilant, & obstructiones reserant, & hoc etiam observabit Auctor noster: antequam enim pur-

gans dedit, praemisit praeparans ex radice enulae, cort. aurant. aqua puleg. &c. omnia haec ingredientia aromatica sunt (seu participant de sale volatili & aromatico) quae diffusa in sanguinem cum humoribus circulantibus sese diffundunt in tubulos, quos obstructos reserant, humoremque inhaerentem fluxilem reddunt.

Facta praeparatione: id est si humores satisfacti fluxiles, & tubuli obstructi reserati, tum purgans felici cum successu dari potest, ingredientia illa praescripta ab Auctore nostro possunt etiam ordinarie pro vino medicato praescribi: potest tamen addi sal aliquod alkalinum, quia alias purgantia illa folia sennae, mechoacan. & jalapa, &c. suppeditant suam vim catharticam menstruo, nisi addatur sal aliquod reserans poros. Auctor noster facta purgatione ad intemperiem frigidam &c. provocatis per horas matutinas in laconico sudoribus, notat bene, sudores tales nequaquam commendari debere in intemperie sanguinis pituitosa viscida, nisi praeparatio humorum praecesserit, & purgantia aliquoties fuerint exhibita, alias vasa lymphatica magis obstruuntur, vel si per sudores partes volatiles abeunt in auras, reliquus sanguis incrassescit & intemperies glutinosa augetur. Et haec sufficiant, quia eadem curatio hujus affectus est quae in mensium suppressione: de qua in seqq.

CASUS II.

De Intemperie Uteri calida & sicca cum bile.

HISTORIA.

Helena Conjux Nobilissimi DN. HEINRICI rubicundi coloris & in venerem proclivis, inordinato, pauco, adusto & acri menstruorum fluxu afficitur, caput plerumque dolet, labia sicca sunt, interdum cum oris quadam amaritudine, adsunt & alia abundantis in corpore biliosi humoris indicia.

RESOLUTIO.

Hic iterum notari debet ut in priori casu: intemperiem hanc denominandam esse intemperiem uteri, sed denominandam potius intemperiem calidam & siccam ipsius sanguinis: nam sublata tali intemperie in sanguine nullus character adhuc deprehendetur in ipso utero; enim intemperies illae non partibus solidis sed fluidis adscribendae.

Phaenom. Menses inordinate fluunt & pauci sunt ob sanguinis penuriam, dicit Auctor noster potius propter effervescentias inordinatas, quae in tali bilioso sanguine facile a conflictu partium acrium.

Caput dolet: Auctor noster putat propter exhalationes, potius quatenus partes acres biliosae cum sanguine arterioso deponuntur in tubulos meningum, ubi propter irregularem figuram & magnitudinem distendendo rosionem punctionem, & ita dolorem capitis excitant.

Labia sicca propter copiam salium in massae sanguinis praedominantium.

Oris amaritudo facile explicari potest ab humore bilioso, ut Auctor noster: lingua enim solet esse index constitutionis totius massae sanguinis: est enim pars spongiosa, in cujus poros seu tubulos facile sanguis particulas praedominantes deponere & infundere potest.

Curationem Auctor noster inchoavit decocto alterante: hoc enim quod dilueret salia, & temperaret alkalinam talem sanguinem intemperiem; haec enim omnia aquosa sunt & humectantia, nempe radice cichor. fragar. fol. endiv. &c. scatent humiditate quia intemperiem alkal. temperant, additur sem. melon. (convenit in morbis calidis) quia oleum tale, qua gaudent semina melon. cuspides salium inviscant in tali intemperie alkalina.

Co-

Colat. adduntur succus citri, acetos. &c. quia sunt acida; omnia vero acida repugnant alkalinis, & salia illa corrigunt.

Auctor noster: materiam pparatam subduxi electuario de tamarind. cum rhabarb.

In officinis nostris prostat elect. de tamarindis cum foliis sennae, refertur inter lenientia, & in febribus si adsit alvi obstructio, & intemperie quavis calida tuto exhiberi potest ad unc.j.

Auctor noster: postmodum ad pleniorem biliosus &c. diacydon. lucidum purgans exhibui. Notandum, quod diacydon. istud sit vehementissimum quoddam purgans, non quidem propter dosin scammonii excedentem, sed quia mistio non potest adeo accurate fieri, ita ut in una dosi tantum scammonii observetur quantum in altera: & haec caussa est quod saepe ad drach. j. exhibitum in pluribus nihil operetur, in quibusdam aliquid, in aliis facile hypercatharsin excitat, quod fit propter inaequalem mistionem scammonii. Ergo non ita temere hoc electuar. praescribendum; culpa enim alias in Medicum rejicitur.

Commendatur serum lactis caprini; quia pori ejus respondent salibus corporis nostri; hinc facile salia in illos recipi possunt & educi.

Auctor noster: extra pro dorsi & lumborum inunctione tale linimentum &c. NB. Abstinendum ab illo videlicet consueto tempore, id est instante mensium fluxu, quia omnia illa sunt frigida & refrigerant; unde facile sanguiniem in vasis lumbaribus seu circa dorsum coagulare, incrassescere & ita obstructiones magis promovere possunt.

CASUS III.

De dolore uteri a potu frigido.

HISTORIA.

URsula Uxor villici mei, fluentibus mensibus tempore messis, laboribus rusticis incalescens, aquam profluentis copiose hauriens, in atrocissimos uteri dolores incidit? fluxu sanguinis menstrui penitus suppresso.

RESOLUTIO.

Menses fluentes facile impediuntur a caussa aliqua externa, quae refrigerare sanguinem potest & coagulare; hinc aër frigidus fluentibus mensibus in muliebria ad missus statim coagulat sanguinem, unde dolor & alii affectus uterini oriuntur: si menstruatae nudis pedibus super pavimentum ambulant, in periculum vitae incurrunt; si intrant aquam frigidam menses statim subsistunt, & summus dolor oritur circa regionem hypogastricam, lipothymia, convulsiones, dolor capitis & saepe ipsa mors, sic inquit D. D. Waldschmid. vidi ancillam quandam, quae occupata lavandis linteis fluentibus mensibus intravit aquam frigidam, unde correpta fuit suffocatione hysterica & per triduum jacuit ablatis omnibus sensibus, exhibita fuerunt multa externa suffumigia &c. sed frustra: tandem tertia die ego jussi venam saphaenam in pede aperire, unde paulo post ad se ipsum rediit, & integre est restituta.

Simile quid praestare potest potus frigidus sanguine valde incalescente assumtus. Verum, objicitur, incomprehensibile videtur quomodo potus talis frigidus assumtus tam brevi temporis spatio coagulari possit sanguinem praeprimis in partibus remotis, ut in vasis circa uterum & regionem hypogastricam: in pulmonibus quidem hoc facile fieri potest propter vicinitatem gulae cum pulmonibus & aspera arteria: dum enim potus frigidus transit gulam facile sanguinem in pulmonibus coagulare & talem intemperiem viscidam & crassam imprimere potest: quomodo

vero hoc fieri poterit in vasis uteri? Rꝫ. Nota quod corpus nostrum & omnes pori semper sint repleti vaporibus seu partibus spirituosis (i. e. spiritibus) quae in corpore in continuo sunt motu, ab anima tamen neque sentiuntur, utpote quae saltem judicium fert de insuetis motibus a quibus molestiam percipit; quamprimum nunc accedit radiosus motus, ita ut vapores illi vel plus vel minus moveantur in corpore nostro, animi percipit molestiam & sic sentit quae antea non sentiebat: nam dum plus vel minus illae spirituosae partes movētur statim alius character imprimitur & earum motus vel imminuitur (per motum radiosum illum nihil aliud intelligitur, quā aliam determinationē partiū spirituosarum Cartesius vel conatum saltem ad motū) ex. gr. si navis adverso flumine ducitur in altum, torrenti aut aquae statim alius motus imprimitur, quem, si navis recessit, post puppim adhuc videmus durare aliquamdiu, quia partes nondum sequuntur motum aliarum partium, & quamvis ille motus radiosus non sit conspicuus in corpore, tamen sufficit conatus ad alium motum recipiendum, ut bene monet Cartesius de actione luminis, nam illuminatio in momento fit. Ergo non consistit in motu valde sensibili, sed saltem radioso, i. e. conatu vel pressione globulorum &c. vide Cartesium; hic si potus frigidus assumatur, statim alius motus imprimitur partibus spirituosis totum corpus replentibus, nempe impediuntur in motu vel segnius moventur. Ergo facile vapores tales irradiant ita sang. abire possunt in coagulum & incrassescere, unde sanguis statim restagnat in vasis & fit glutinosus, qui extravasetur in cavitatem uteri, abit in grumos: vel si aliae partes accedunt ad sanguinem in vasis restagnantem vasa distendunt, ut intumescant, unde dolor circa lumbros vel hypogastria oritur.

Hoc in casu frustra administratur venae-sectio, quia venae-sectio non potest sanguinem coagulatum & grumos dissolvere, sed requiruntur talia medicamenta, qualia exhibere solemus in casu ab alto, quae nempe possunt sanguinem coagulatum dissolvere seu grumos sanguinis reddere fluxibiles, ut Auctor noster flores chamomillae; externe etiam attenuantia ut sem. anethi, lini, herbae matricariae, melissae &c. Auctor noster pulvisculum praescripsit ex myrrha cum aqua mulier. &c. nam myrrha etiam in lapsu ab alto contra sanguinem coagulatum exhibetur.

Omnibus palmam eripit sperma ceti: sin vero post horum usum menses nondum fluere incipiunt, tum potest tandem administrari venae-sectio in pede.

CASVS IV.

De inflammatione Uteri.

HISTORIA.

NObilissima foemina M. E. V. W. temperamenti frigidi & humidi, de intumescentia abdominis, infra umbilicum, modo acuta, modo imminuta conquerebatur, aderat & spirandi difficultas, hypochondriorum tensio & lumborum dolor, quum moveretur, vel manu abdomen comprimeret sonus & strepitus percipiebatur.

RESOLUTIO.

Illae saepe falsum mentitur conceptum, & sic decipit saepe Medicos adstantes & mulierculas. Flatus in omnibus corporis partibus & qualibet cavitate generari posse nemo negabit, quemadmodum enim in intestinis non raro generantur, ita etiam in utero quem valde distendunt. Bene igitur signa sunt distinguenda, ne confundamus partem affectam, sive enim mesenterium repletum flatibus, seu cavitas abdominis, seu uterus, tunc difficulter possunt distingui; quando mesenterium (in quo tot plexus sunt nervei) spasmodica quadem vellicatur contractio-

ne,

ne, tunc non raro musculi hypochondriorum attolluntur, ita ut efformetur globus tumor) qui etiam possit manu contrectari, & tunc plerumque solent uterum accusare, quum tamen uterus in culpa non sit sed poris glandulae inflatae, & spasmodice contractae in ipso mesenterio, ita ut mentiantur foetus caput in utero contenti vel ipsum uterum inflatum. Quando pori intestinorum sunt obstructi, quo minus vapores spirituosi motu naturali tremulo possint pergere, tum saepius oritur talis intumescentia abdominis, imprimis in sexu foeminino, quae gravidationem mentitur. Vera tamen inflatio uteri provenit ab inflatione ipsius uteri, quatenus nempe in ejus cavitate multi flatus cumulantur; multi putant flatus in cavitate uteri colligi non posse, sed si consideramus symptomata a nutrimento corrupto producta, facile concipere possumus flatus generari posse ab uteri alimento proprio corrupto, sed ne Medicus male consulat suae existimationi, nec in periculum vitae conjiciat aegram, valde cautus esse debet, ne curet gravidationem pro uteri inflatione, nec uteri inflationem habeat pro gravidatione; nam affectus qui a flatibus oriuntur, patiuntur sua incrementa & decrementa, nec in eodem permanent statu & semper opus mutationibus obnoxium: hinc tumor abdominis si est a flatibus, tumor jam major jam minor apparere solet; sin vero vera gravidatio adsit, signa sunt constantia & tumor abdominis fere idem deprehenditur.

Respiratio difficilis adest & hypochondriorum tensio, tum quod in tali uteri inflatione intestina magis sursum protrudantur & mesenterium magis distendatur, tum quod similis caussa fuit in intestinis, ita ut non solum in uteri sed & abdominis cavitate flatus generentur, unde diaphragma planum reddi vel libero motu moveri non potest nec subsidere, & ideo respiratio valde est difficilis.

Flatus sunt corpus quoddam mobile, ideo facile hinc inde fluctuare possunt, & haec est ratio, quare a levissimo motu corporis murmura, strepitus & sonitus aegra perceperit.

Curatio hujus affectus est vel universalis vel particularis: universalis recipit totam massae sanguinis praeprimis coctionem primam in ventriculo, quae depravata solet esse auctor variorum morborum in toto sanguine & reliquis visceribus: quia igitur flatus oriuntur vitio humoris seu muci acidi, ideo praemitti debent praeparantia ex aromaticis constantia, haec debent excipere lenitiva, expurgantia laxativa, quae repetitis vicibus exhiberi debent; postmodum carminativa exhibenda & talia quae sunt partium tenuium, quae facile obstructos tubulos reserare humoremque tenacem in illis contentum fluxilem reddere valet: talia sunt medicamenta saepius laudata ex lignis ppata, quorum partes rigidae & durae sunt & omnes morbos frigidos, glutinosas obstructiones curare possunt, ut ex ligno sancto, sarsaparill. sassafras &c.

Auctor noster: sub horam decubitus aquam vitae mulierum cum essentia zedoariae delibanda commendavi: loco aquae vitae mulierum substitui potest aq. zedoariae anisata, quae horis vespertinis ante cubitum ad 2. vel 3. cochlearia assumi potest: Laboravit (inquit D.D. waldschmid.) uxor rustici cujusdam per plures menses inflatione uteri, ut quamprimum intraret musaeum calidum totum abdomen valde intumesceret, contra vero in aëre frigido statim iterum detumesceret abdomen: varia medicamenta frustra exhibita sunt ab agyrtis muliercúlis, nihilominus tamen paucis restituta est, quum enim ante aliquot septimanas consuleret me Maritus, suasi ut singulis horis matutinis assumeret elixir. antiscorbutici nostri gutt. xx. vel xxv. ad xxx. in cochleari uno vel altero cerevisiae calidae exspectando sudorem in lecto: horis vero vespertinis ante cubitum assumeret misturum carminativam ex aqua splenetica Schroderi, aq. menthae, abrotan. balsam. embryon. cum essentia saccharina citri, usurpatis per octiduum integre valet, quae per tot menses hoc malo fuit afflicta. Felicis hujus successus

cessus ratio manifesta dari potest, nam illud elixirium antiscorbuticum dictum nihil aliud est, quam elixir. antiarthriticum Timaei cujus mentionem facit lib. 3. de morbis infimi ventris casu 36. de arthritide vaga scorbutica p. m. 169. nam hujus elixirii ingredientia sunt aromatica, participant de sale volatili, unde mucum tenacem attenuant, corrigunt, tubulos obstructos reserant, & ita flatus compescunt.

Carminativa certe in omnibus affectibus uterinis multum praestant, & ipsa mensium suppressio praemissis praemittendis per sola carminativa curari potest, nam aromatica sunt naturae alkalinae, quae repugnant omnibus vitiosis acidis, &c.

CASUS V.

De Ascaridibus uteri.

HISTORIA.

ANNO M.DC.XXIX. Illustrissimus Dominus DN. TORQUATUS de comitibus, Exercitus Caesarei Campi Mareschallus Generalis, &c. edicto publico, cavit, ne quis ex Stationariis concubinam aleret, & siquae hactenus altae fuissent, intra triduum sub poena fustigationis removerentur: mandato ut pareret inter caeteros Tibicen quidam, raptam non ita pridem per vim villici cuiusdam filiam monuit, ut consortio abstineret urbeque quam primum excederet; illa nexum coniugalem, quem raptor promiserat, urgere, instantiusque propter ingravidationem, quam praetendebat, flagitare; hinc contra acrius instare, mortemque ni abitum maturaret, minitari, tandemque obluctantem gladio confodere ausus est. Demortuae ventrem ut subito propter animantis spem aperirem, jussit Illustrissimus Dominus Campi Mareschallus, aperui, sed praeter mucosum, quid & ingentem ascaridum viventium & hinc inde obreptantium numerum, nihil in utero repertum. Sectioni ipse Dn. Campi Mareschallus, Dn. Wallensteinius Iunior, Chiliarcha Perussius, Baro de Goldrain, Dn. Aegidius aliique plures interfuere, id quod veluti rarum quid & paucis visum scripto hoc publico, memoriae tradere volui.

RESOLUTIO.

Notum jam omnes vermes generari ex certis ovis vel semine, illa ova sunt insensibilia, inconspicua & adeo parva, ut etiam minutissimos, insensibiles (intelligibiles tamen) poros & anfractus possint permeare; hinc quando quies ipsis conceditur ut involuta aliis humoribus deponantur in certam cavitatem alicujus partis, ibidem diuturnitate temporis tandem calore partium circumjacentium ita foventur, ut excludantur & vitam nanciscantur. Istius modi semina seu ova cum humoribus circulantibus deposita in substantiam uteri tanquam partem solidam, si ibidem nutrimentum non rite potest assimiliari, sed abeat in humorem putrilaginosum, ita ut aliquandiu semina delitescant in cavitate uteri, redduntur foecunda, & tandem reddunt proles, unde varii generis vermes enasci videmus. Fermentatio nostra vitalis (id est naturae nostrae conveniens,) contrariari videtur exclusioni ovorum semen vermium generantium: quod si vero illa fermentatio deficiat a sua indole & oriatur fermentatio putrida & putrefactior (etiam species fermentationis est) tum facili negocio semina seu ova possunt ad maturitatem deduci: videmus hoc in fructibus horariis, nam pro diversitate temporum, annorum, caloris aestivi, semina nunc excluduntur nunc extinguuntur & suffocantur: hinc hoc anno, hac aestate, uberior copia vermium deprehenditur, sequenti vero vel nulli vel pauci: caussa diversitatis hujus est, quod calor magis constans & aequalis fuerit. Sin vero calor sit inaequalis & accedat in-

tem-

temperies aëris, tunc ova facile ad maturitatẽ deduci possunt; nã exclusiones ovorum differunt saltem inter sese gradibus, sic calor ille qui fovet & excludit ova gallinarum gradu saltem differt ab illo qui requiritur ad exclusionem ovi anserini, & hoc de omnibus oviparis concludi potest.

CASVS VI.

De Mensium defectu.

HISTORIA.

ILlustris quaedam foemina ex prosapia Comitum de Eberstain oriunda, Conjux Dn. A. V. D. O. E. M. triginta circiter annorum, temperamenti calidi & sicci, interprete marito, pharmaca quaedam menses moventia a me petebat.

RESOLUTIO.

In suppressione mensium, ut in praecedentibus dictum, attendendum vel ad sanguinem vel ad vasa; ad vasa quando seu vitiose conformata sunt, vel quando ipse uterus scirrho vel duritie quadam, vel aliquo vitio haereditario laborat, tunc enim orificia horum vasorum ita sunt munita a circumstantibus, quo minus convenienti modo orificia vasorum possint reserari: hinc in illis menstrua nunquam fluunt, & frustra etiam omnia exhibentur medicamenta, excepto solo remedio nempe venae-sectio, quamvis enim venae-sectio non possit menses elicere seu profluvium excitare, multum tamen conducit sanitatis conservationi, quatenus copia sanguinis per eam imminuitur, & ita subjectum a variis morbis & insultibus praemunitur.

CASVS VII.

De Mensium suppressione.

HISTORIA.

MARIA, Filia Reverendi Dn. Michaelis Braunsbergii Archi-diaconi Treptoviensis Virgo XVIII. annorum facie pallida & subtumida de inflatione ventris & hypochondriorum, difficili respiratione, angustia pectoris, & torpore totius corporis querebatur, aderat quandoque & capitis, potissimum vero lumborum dolor; urinae reddebantur albae, crudae & spiceae.

RESOLUTIO.

Mensium suppressio morbus vocatur in aetate matura, non vero lactante nec gravida: nam in aetate infantili lactantibus & gravidis non fluunt nec etiam in illis quae sunt provectae aetatis, & tamen bene valent: dicitur igitur saltem morbus in illis quarum aetati temperaturae, &c. conveniens est.

Phaenomena in mensium suppressione in praecedentibus sunt proposita, addi illis potest urina quae solet esse cruda,, aquosa, tenuis propter defectum debitae pneumatoseos & fermentationis in ventriculo, unde non sine ratione Barbette in sua praxi mensium suppressionem fere semper oriri dicit ex ventriculo seu vitio coctionis primae, nam mensium suppressio oritur a sanguinis cacochymia, quae est proles cacochyliae: cacochylia autem oritur a vitio coctionis primae in ventriculo, & hinc urinae crudae, aquosae & tenues sunt, quia salia non exaltantur nec poris lymphae incoquuntur, sed suppressa & involuta manent ab aliis partibus viscidis glutinosis in corpore, & haec etiam ratio est quod urina non tingatur.

Sed quum nusquam sit tuta fides, Medicus valde cautus esse debet in curanda men-

mensium suppressione, ne curet gravidationem pro mensium suppressione, nec mensium suppressionem habeat pro gravidatione, sic enim facile incurret in discrimen existimationis & famae suae. Ergo signa distincta probe sunt examinanda, talia quidem plura recensentur a practicis, praecipua tamen ad quae semper Medicus attendere debet, haec sunt. Notum enim quod in gravidis primis mensibus certa symptomata oriri soleant, ut appetitus prostratus, vomitus matutini, pica & tandem tussis, quae medio impraegnationis tempore accedere solent: incerta tamen haec omnia, quia etiam comitari solent illas, quae laborant suppressione mensium, sanguis enim restagnans versus ventriculum succos peregrinos suppeditat fermento, idque varie mutat & laedit, unde illa mala.

Verū enim vero, sive symptomata illa ut appetitus prostratus, vomitus matutini &c. successu temporis & de die in diem imminuantur & cessent sensim, sive postmodum non adeo graviter affligere soleant, indicium est impraegnationis, & contra, indicium est mensium suppressionis, nam symptomata gravidarum de die in diem mitescunt & imminuuntur; in mensium suppressione vero de die in diem augentur symptomata. Idem apparere solet in gravidis signum certissimum nempe motus foetus in utero circa mensem quartum vel quintū. Sed & hoc infidum & incertum est signum, quia similis motus produci potest a flatibus in abdomine vel utero fluctuantibus. Quid si vero Medicus nullum signum certum habere possit num adsit gravidatio vel suppressio mensium, & ita aliquamdiu dubius haereat, tunc in mentem vocare bebet praeceptum Hippocratis dicentis: *si non potes prodesse non debes obesse*: sicque praescribere potest primae coctioni dicata nempe medicamenta stomachica, illis enim nec abortus potest caussari neque suppressio mensium reddi deterior.

Prognost. signa. Mensium suppressio parens esse solet gravissimorum morborum: saepe enim natura solet se exonerare per alias vias valde periculosas ut notum; sic saepe sputum cruentum oritur gerens vices ordinarii fluxus mensium.

In principio vel recens mensium suppressio admittit quidem curationem, sed diuturna eludit plerumque vim medicamentorum.

Incommoda autem illa quae sequi solent diuturnam recensentur ab Hipocrate lib. de morbis mulierum, dicente: *quod si per sex menses purgatio menstrua defecerit, malum incurabile*: quod tamen non ita absolute intelligendum, quia curantur etiam saepe quae per semiannum imo integrum annum tributum hoc lunare non solverunt; hinc Riverius conatur interpretari hanc Hippocrat. doctrinam, qui videri potest. Certum tamen est, quod si non mature occurramus malo, tandem convulsiones, epilepsia, & quod familiarissimum est hydrops aegras trucidare solent. Et sane consideratione dignum est, & admirationem meretur, quod omnia illa symptomata ortum trahentia ex mensium suppressione soleant exacerbari praesente tempore consuaete evacuationis: hinc ulcera quae interdum in suppressione mensium a restagnante sanguine & acri facto (seu intemperie sanguinis) in pede vel aliis partibus produci & oriri solent (sanguis enim restagnans facile contrahit intemperiem quandam, degenerat a crassi & acris fit) semper praesente tempore consuetae lunaris expurgationis valde dolent & magis quam antea, & omnes affectus solent esse graviores praesente tempore consuetae expurgationis: sic etiam observatum fuit, quod vulnus, quod inflictum fuit foeminae laboranti mensium suppressione, semper recrudescere coeperit instante tempore, quo alias foemina tributum lunare solvere debebat.

Antequam ad curationem se accingat Medicus in mentem vocare debet praecepta a Riverio & aliis proposita, quae sancte observanda sunt Medico: (1) ne error aliquis committatur circa locū venae-sectionis, alias enim in vitae periculum Medicus aegrum conjicere potest, si venae-sectio intempestivo tempore in brachio vel intempestivo tempore in pede administretur: (2) semper a mitioribus in-

incipiendum est, partim ut consulat Medicus suae existimationi, nec patientem laedat, si enim fuerit deceptus & habuerit gravidationem pro mensium suppressione, tunc mitioribus illis medicamentis noxam non potuit inferre nec matri nec foetui, quod alias fieri potest, purgantibus & aliis, tum etiam ubi mensium suppressio inveterata est, & obstructiones validae nunquam validioribus agendum & sic obstructiones magis magisque augentur.

(3) Nunquam specifica seu appropriata fortiter menses pellentia exhibenda, nisi praemissa fuerint universalia, (h.e. ppantia purgantia quae repetitis vicibus exhibenda) alias menses magis supprimuntur, quia sanguis magis commovent, & ita majori in copia ruunt versus uterum, unde tunc, quia viae inclusae sunt, obstructio augetur.

(4) Illa appropriata seu menses moventia semper circa consuetum tempus exhibenda, quo alias fluere debent, ne vim inferamus naturae, utpote quae vult duci nequaquã vero cogi. Traditur in casu proposito curatio mẽsiũ suppressionis a vitio sanguinis ortum ducentis; sanguis peccare potest vel quantitate, vel qualitate, vel motu (vel mistione & motu ut loquuntur Neoterici): *quantitate*, quatenus nempe ob plethoram & distensionem vasorum sanguis alacriter moveri nequit: *qualitate*, si est crassus, viscidus, glutinosus: *vitio motus*, si non ad convenientes vias ordinarias excretorias moveatur, sed ad alias partes, ut effluat per haemorrhoides vel per nares, oculos, gingivas, gulam, asperam arteriam (unde haemoptysis seu sputum) ut videre est apud Auctores vel Observatores.

Auctor noster. (1) Ad minuendum & evacuandum, &c. venam in talo aperuimus, &c. Maximus error committi potest circa venae-sectio si menses supprimantur inter fluendum vel fluentibus a caussa aliqua manifesta vel externa ut frigore &c. tunc nulla alia vena est aperienda quam saphaena in pede, i. e. vena in talo. Sin vero menses supprimantur a plethora seu sanguinis copia (ut non raro fit) vel qualitate sanguinis vitiosa (caeteris tamen paribus si nempe nihil a liud in sanguine prohibeat) tum primum extra tempus consuetum institui potest venae-sectio in brachio, postmodum etiam instante lunari expurgatione aperiri potest vena in pede.

Auctor noster. (2) Hinc ad praeparationem materiae viscidae & crassae venas, &c. huc collimant quae antea dicta sunt, nempe prius ad totam massam sanguinis respiciendum esse, antequam specifica exhibeantur: si igitur sanguis est viscidus, glutinosus, exhibenda aperientia, attenuantia prius, quae excipere debent purgantia, quae omnia non exhibenda instante purgatione lunari, sed longe ante tempus consuetum ne naturam impediamus in suo munere: si enim quis purgans daret instante tempore lunaris evacuationis, certe occasionem daret quo minus sanguis per muliebria efflueret, nam alium motum, aliam determinationem conciliaret sanguini. Praeparantia medicamenta quae debeant esse in tali viscida & frigida sanguinis intemperie, saepius dictum est, quae nempe particulas duras & rigidas habent.

Auctor noster. (3) Materiam praeparatam potiuncula purgante eduximus, &c.

Nota purgantia saepe reiteranda, & saepe interponi praeparantia, quia uno ictu non cadit arbor, utplurimum debent esse in forma pilulari. Recommendantur pilulae foetidae majores, omnia aloëtica, pilulae de galbano Sylvii hoc in casu egregiae. Observandum tamen, semper purgantibus (& aliis) admiscenda esse nonnulla specifica, ut castoreum, myrrham, vel salia nonnulla menses moventia, oleum succini, sabinae, &c.

Auctor noster. (4) Peracta feliciter purgatione venam pedis quartum circiter vel quinque diebus ante consuetum. &c. Debemus igitur semper observare phases lunae seu consuetum tempus; nam si venae-sectio medio tempore seu prima quadratura lunae, i. e. si non erit novilunium, administretur, tunc potius nocet,

si diuturnitate temporis aegrota nesciat consuetum tempus, vel Medicus quaerere nolit, tunc semper ante novilunium tertium vel quartum diebus venae-sectio instituenda est.

Auctor noster. (5) Postmodum ad menses moventia devenimus (nempe peractis omnibus) exhibendo pulvisculum ex myrrha, &c. impedientia illa constant sua laude, sed myrrha propter amaritudinem, & faecula bryoniae propter insuavem saporem & faeculentiam facile nauseam excitant, & si bis vel ter ab aegris assumuntur, abhorrent deinde. Horum loco exhiberi possunt aquae destillatae quae minori cum nausea & simili successu si non feliciori exhibentur, ut aqua puleg. melissae cum vino flor. cheiri, calendulae, aqua hysterica cum castoreo, addi his possunt carminativa & edulcorari sirupo appropriato, aperitivo ut sirupo artemis. de 5. radicibus, qui multum praestat in hoc affectu. Auctor noster vinum chalybeatum Zacuti intendit spir. tart. crocati, essent. castor, &c.

Nota: omnia illa specifica possunt referri vel ad martialia vel ad volatilia salia, utraque uno fere operantur modo, nempe quatenus acidum vitiosum corrigunt, hinc solet exhiberi vel decoctum chalybeatum, vel vinum chalybeatum, id est, cui imponitur limatura Martis cum aliis ingredientibus, tinctura Martis Zwelfferi, tinctura vitrioli Martis, & omnia ex Marte praeparata hic commendantur.

Alia tamen vulgaria quidem sed palato gratiora & magis suavia vino imponuntur, cujus primum haustum sumant in prandio vel coena ut. ℞. *Rad. levistici, rubiae tinctorum, zedoariae* ā͞ā. drach. j. *galangae, enulae* ā͞ā. drach. sem. *herbae roris marini* (specif. in affectibus uterinis) *artemisiae, melissae* ā͞ā. m. sem. *flor. calendulae, cheiri, anthos* ā͞ā. p. j. *baccarum lauri* drach. ij. *cinnamom.* scrup. j. *croci* gr. vj. *salis tartari* scrup. j. incisa grossae det. ad nodulū: sum. species in prandio vel coena, vel si placuerit sumat haustum primum horis matutinis, alterum hora tertia pomeridiana.

Auctor noster. Interdum spir. tartari crocat. &c. describitur in Crocologia Herdoti (egregius est tractatus) ubi habet varias compositiones ex croco.

Auctor noster. Elixir propriet. Paracel. nempe debet esse sine acido paratum, alias plus nocet.

Auctor noster. Aqua vitae mulier. & id genus alia, nempe balsamus embryonum, aqua hysterica cum castoreo, aqua hirundinum cum castoreo, aqua zedoariae anisata, aqua melissae composita, &c.

Auctor noster. Frictiones, pediluvia, suffitus &c. adhibentur praemissis praemittendis balnea vel artificialia vel naturalia; verum observandum ne sudores nimium erumpant per usum balnei, quia sic discussis partibus spirituosis sanguinis incrascescit, sicque obstructio augeretur.

Auctor noster tandem: tincturam aloëticam & essentiam uterinam &c. Illa tinctura aloëtica cum sp. vin. tartarisato praeparari potest, loco essentiae uterinae substitui potest elixir. uterinum Crollii, vel si quis possideat elixir. uterinum Moebii, quod potentius est & feliciori cum successu exhibetur.

Quid si sanguinis motus peccet, ita ut per alias partes magis periculosas effluat, tunc semper convenit venae-sectio in pede; sed ponamus casum, si foeminae alicui menses fluant per haemorrhoides singulis mensibus, quid tunc faciendum, nam si dentur menses moventia, tunc fluxus magis promovetur per vasa sedalia: si venae-sectio administretur iterum fluxus promovetur per vasa sedalia. Enim ibi judicium Medici est difficillimum. Satius igitur erit, si instante purgatione exhibeat medicamenta, leniter profluvium mensium promoventia.

Alia adhuc conveniunt in movendis mensibus. Riverius commendat cruorem seu sanguinem hircinum, cujus praeparationem vide apud Hippocrat. qui in simple uritide commendat sanguinem hircinum, & propter eandem rationem videtur convenire in mensium suppressione, praesertim quando sanguis collectus in

cavi

cavitate uteri abit in grumos: illo enim sanguine coagulato iterum dissoluto, iterum fluxilis redditur, & conveniens motus illi restituitur.

Commendat idem fermentum domesticum, quo alias massa farinacea fermentari solet, & huic tribuit vim movendi menses, si portio ad nucis avell. magnit. vel ad drach. j. assumatur: ex effectu hujus medicamenti patet fermentat. imminutam, vel deficientem sanguinis etiam esse veram caussam mensium suppressionis: si igitur fermento seu alio remedio sanguinis fermentatio restituatur, tunc excretiones naturales iterum etiam peraguntur, quemadmodum enim exigua fermenti portio massam farinaceam fermentare potest, simili modo si assumatur in corpus nostrum, particulae activae sese insinuantes massae sanguinis fermentationem inchoant & menses suppressos ciere possunt. Commendatur etiam a practicis decoctum splenis bovis, hujus operandi modus etiam inquirendus; si aqua communi vel fontana inebrietur massa farinacea: non sequitur fermentatio nisi addatur fermentum: verum si lien aliquandiu fuit maceratus in aqua illa tepida, & postmodum massae farinaceae affundatur, tunc sequitur fermentatio, exinde patet lieni inesse fermentum aliquod sive partes quasdam spirituosas volatiles, quae facile fermentationem in corpore excitare possunt; seu lien bovis praegnans est principiis activis, quibus si donetur sanguis, exaltatur ejus fermentatio.

CASUS VIII.

De Mensium retentione colocynthide curata.

HISTORIA.

BEATA, Filia Viri Illustris. Domini Nicolai Kaggen, Baronis de Torckmoorsii & Schiiffsund, Gubernatoris Halandiae &c. ex mensium suppressione pertinaci & diuturna, multis gravissimisque urgebatur symptomatibus, adeo ut Parentes metu majoris mali cũ aliorum, tum & meam implorarent opem & consilium: verum quum ab usu medicamentorum prorsus abhorreret, omniaque etiam non injucundi saporis & in minima quantitate exhibita, vomitu rejiceret, quin & clysteres pudore virginali repudiaret, externis agendum esse censui, partium scilicet inferiorum frictionibus, pediluviis, fomentis, insessibus, cucurbitulis ad crura cum scarificatione applicitis, venarum denique in pedibus sectionibus & id genus aliis, quibus quum nihil proficerem, tandem umbilicalia ex trochiscis alhandali & sabina, suffitusque crebriores ex colocynthide adhibui, sicque DEO secundante, fluxum mensium feliciter elicui, id quod & in aliis pari successu, expertus sum. Habet namque colocynthis insignem incidendi, attenuandi, aperiendi & ex profundioribus locis trahendi, mensesque movendi potentiam.

RESOLUTIO.

Multum in movendis mensibus praestant externa, pediluvia, balnea, suffimigia, &c. miasmata enim illa per poros foris intus spectantes sese insinuantia corpori nostro motum sanguinis pigrum & tardum promovere possunt. Convenit autem colocynthis externe & interne: est enim valde amara sicque acidum compescit, bilem auget & sanguinem reddit fluxibilem: gaudet enim particulis valde volatilibus & penetrantibus, quae facile se diffundunt in minutissimos poros: nam si orbis fricatur colocynthide, amaritudo durat per plures dies: si ergo particulae possunt poros penetrare in aliquo corpore solido, multo magis humido molliori seu laxiori.

Commendatur etiam suffimigium ex scoriis antimonii: scoriae antimon. coquuntur in aqua communi & vapor hujus decocti excipitur, vel decoctum hoc lateribus ignitis affunditur & fumus per muliebria excipitur: hoc externum commendat

Hartmannus in sua praxi Chymiatrica. Suffimigia ex scoriis Martis valde conveniunt in movendis mensibus, igneuntur scoriae & affunditur urina inveterata & vapor excipitur. Celebris cujusdam remedii mentionem facit Glauberus, simul etiam applicandi modum tradit, dum salia volatilia beneficio instrumenti lignei in contumaci mensium suppressione utero ingeruntur, nam quemadmodum in affectibus soporosis per salia volatilia ut sal c. c. spir. sal. armoniac, &c.) naribus oblata spiritus sopitos excitare conamur, simili modo per tractum hujus instrumenti cum gossypio vel potius spongiola utero ingerentur spir. sal. armon. urinosus, sal volat. urinae. c. c. & alia salia volatilia, quae se diffundunt in uterum, spiritus sopitos excitant & exagitant, sanguinis effectum fermentant, & ita convenientem itum sanguinis restituunt.

CASVS IX.

De Mensium paucitate & stillicidio cum dolore.

HISTORIA.

Margaretha Elisabetha Woynn, Conjux Viri Nobilissimi & Strenui Pauli; aetis circiter XXV. annorum, constitutione corporis melancholica, paucis diebus menstruatim purgabatur, parumque sanguinis excernebat stillatim & cum dolore, cujus quum esset impatiens, opem medicam implorabat.

RESOLVTIO.

Menses imminute fluunt vel cum vel sine dolore, vocatur mensium stillicidium. Caussa quaerenda est vel in sanguine vel utero: in utero, si vasa valde tenuia, parva & exigua sunt, ita ut sufficiens copia sanguinis per illa excerni nequeat, unde stillicidium sine dolore; quod si vero sanguis simul sit acris inter excernendum, erodit tunicam sensibilem & dolorem infert, unde stillicidium cum dolore; in sanguine ipso vero vitium est, quatenus nimis crassus viscidus est, qualem Auctor noster vel sanguis melancholic. & quum in tali melancholico sanguine excedat acidum, facile dolor ab illo acido vitioso inter excernendum oriri potest.

Curatio quae hic proponitur, respicit caussam latitantem in ipso sanguine nempe visciditatem & crassitiem ejus, unde indicantur pparantia humorem melancholicum i. e. incidentia, attenuantia. Facta praeparatione humor est educendus e corpore beneficio alicujus catharctici; pro illa intentione proponit Auctor noster vinum medicatum. Not. (1) de vinis medicatis seu laxativis, quod saepe gravissimos excitent dolores colicos, quatenus stipites foliorum sennae vel aliae partes rigidiores & crassiores intrant cum chylo seu aliis humoribus poros vasorum lacteorum; vel etiam quatenus illae rigidiores partes vibrantur in parietes intestinorum, & quum non possint interstitia seu poros transire, dolorem vehementem excitant: (2) aliud adhuc incommodum observatur circa usum vini alicujus laxativi, seu medicati, quod facile situm contrahat in superficie, & si aliquoties in usum fuerit vocatum., tum nodulus bene immergi nequit liquori vinoso, praesertim quia pharmacopaei solent nodulos parare in tali longitudine, quod nequaquam fieri debet, sed potius ille sacculus seu nodulus sit latus quo facile immergi possit toti liquori vinoso. Quum igitur propter talem situm in superficie contractum vinum medicatum facile nauseam moveat, nec vis catharctica propter inconvenientem sacculi figuram sese per totum vinum diffundere potest ut pro voto non operetur in corpore. Ergo alio quodam remedio his incommodis consulendum est, hoc etiam optime fieri potest, si species incisae dentur ad chartam & postmodum cochlear plenum hujus pulveris sumatur, quod vesperi

im-

immergitur vitro vini, circiter unc. iv. vel vj. debet ita stare in Musaeo seu ad fornacem, in sequenti mane colatur per linteum & sic vinum recens jam paratum hauritur, quod non solum feliciter operatur, verum etiam quoties libuerit aegrotanti, recens pparari potest: ad incitat. vini medicati Auctor noster sequens sit.

℞. *Fol. sennae* drach. vj. *rhab.* drach. iij. *rad. jalap.* drach. i. sem. *turbit. alb.* drach. j. *helleb. nig.* scrup. ij. *chalyb. ppti* drach. ij. *fol. mel. rorism.* ā ā. m. sem. *sal. tart. meliss.* ā ā. drach. sem. *cortic. citri* scrup. iv. possunt addi aromata nonnulla pro intentione Medici ut cinnam. antophyll. cardamom. &c. Incisa grosse det. ad chartam; pulveris hujus cochlear plenum infunditur vino hoc vespertin. altero die colatur saltem & hauritur.

Chalybs seu medicamenta e Marte ppata adduntur medicamentis hystericis & menses promoventibus, quatenus absorbent acidum illud vitiosum coagulans sanguinem, quod Auctor est obstructionis istiusmodi contumacis.

Auctor noster: quartum laxantibus & mollientibus potissimum externis perfecimus &c. illa respiciunt vasa quatenus vitium in illis est, hoc est, quatenus sunt nimis tenuia & exigua, nam laxantia illa facilitatem in dilatando vasis conciliare possunt.

Auctor noster: additis subinde & uterinis specificis, nempe quae menses promovent, ut radix rubiae tinctor. herb. artemisiae, pulegii, rorismarini.

Auctor noster: non minus ac anodynis: anodyna debent esse saltem externa non interna, qui alias retardant fluxum, possunt igitur addi pro insessibus & fomentis flor. verbasci, hyperici, branca ursina, parietaria, flor. sambuci, &c.

CASUS X.

De fluxo Mensium nimio.

HISTORIA.

LIDMILIA, *Conjux Viri Generosi & Strenui Domini Caroli d' Arboës, Domini in Moyen, mensium fluxu nimio ultra semestre laborans, de virium languore, resperandi difficultate, inappetentia, tumore pedum oedematoso, aliisque symptomatibus conquerebatur, sanguis effluens linteo exceptus apparebat, albidus aquosus & serosus, aderant et alia humoris aquosi & serosi, nec nō uteri humidioris & laxi indicia*

RESOLUTIO.

Quod in genere hujus affectus caussas attinet eodem hoc accusantur quales adduximus in haemorrhagia narium, pulmonum (ut haemoptysis) seu vasorum sedalium, omnia enim illa quae possunt haemorrhagiam narium, vasorum sedalium, &c. excitare, etiam mensium fluxum nimium.

Caussae in specie solent dividi in in- & externas: externae sunt quae ruptionem vasorum caussare possunt, ut casus ab alto, alicujus ingentis molis gestatio, percussio, ut etiam vasorum dilaceratio, fieri potest propter abortum vel partus difficultatem. Internae caussae sunt quae sanguinē nimis exagitant, unde violētus ejus motus & qua data porta erumpit, vel etiam quae sanguinem nimis fundunt, seu nimis fluxibilem reddunt & simul acrem, quod saepius praestant medicamenta aloëtica volatilia, intempestive & nimia in copia assumta.

In actis Hafniensibus (Danicis) quorum duo volumina edidit Bartholinus, legitur, quod quidam frequentius assumserit sal. vol. ol. Sylvii pro sanguine attenuatione, & ad vertēdas obstructiones: sanguis enim per venae-sectionem extractus fuerat viscidus, crassus, continuato usu hujus aliquandiu incidit non solum haemorrhagiam narium vix curabilem, sed & cum sanguine revulsionis gratia per venae-sectionem extraheretur, ille fuit valde floridus & tenuis nequaquam rediens

diens ad consistentiam, quum fibrae ejus omnes essent dissolutae; quod a sale illo factum fuisse puto: insignem enim vim habet penetrandi, attenuandi, incidendi & volatilisandi. Malum ut narratur in hac historia, originem habuit ex obstructione tubulorum & impedita circulatione lymphae per vasa lymphatica; hinc quum sanguis ille floridus fuit profusus ex utero, spiritus animales sufficienti in copia inde elaborari non potuere, unde languor & respirandi difficultas, & quia partes activae, quae debebant restaurare fermentum ventriculi, sunt egressae, ideo inappetentia fuit subsecuta, tumor pedum ob inopiam spirituum accidere potuit, nam sanguinis illa circulatio, quae debet fieri a pedibus versus cor, laboriosior est illa, quae fit a capite ad cor, haec enim deorsum, illa sursum fit: hinc si spiritus animales sufficienter non influunt, nec calcar addunt sanguini & humoribus circulantibus, tunc segnius moventur per tubulos & vasa lymphatica sicque tanto incrassantur, restagnant & tumor oritur.

Prognosis: est affectus periculosus, & multae inopinata morte subito extinguuntur si sanguis nimia in copia ita per muliebria erumpit; hinc caussa bene indaganda est, si enim nimia uteri haemorrhagia oritur a ruptura vasorum, percussione nempe, lapsu abortu, seu partus difficultate producta, tunc nulla exhibenda purgantia (nihil praestant) sed potius statim confugiendum ad adstringentia praesertim externa; sin vero vitio sanguinis nimius talis fluxus fiat, tunc potest quidem purgans aliquod exhiberi, si nempe paulatim fluxus fiat, sin vero cum impetu sanguis erumpat, tum iterum abstinendum a purgantibus.

Auctor noster exhibuit pulverem hydragogum (quatenus accusat serum abundans in sanguine) ut ℞. *jalap. pp.* scrup. i. sem. &c. circa hoc purgans notandum, quod sit satis forte, sicque prostratis viribus & sanguis copiosius excreto ab illo abstinendum; potest substitui, si purgare sit necesse rhabarbarum, quod post se relinquit partes crassiores & terrestres adstrictionem producentes.

Decoctum chinae cum aliis commendat Auctor noster &c. & hoc egregium in hoc casu, quatenus prospicit symptomatibus, tumori pedum, cachexiae, quae plerumque comitari solet nimio fluxu laborantes, sic enim pori & tubuli in superficie corporis aperiuntur: quia decocta lignorum constant particulis rigidis, addidit Auctor noster decocto flores rosarum rubrarum, NB. si aegrotans possit ferre odorem, nam multae mulierculae statim incidunt passionem hystericam, quamprimum medicamentum exhibetur, quod ingreditur quid ex rosis.

Auctor noster: hinc ad hepatis intemperiem &c. additis moderatis adstringentib. &c. frustra illa adstringentia hepatis commendantur, potius exhibita illa effectum sortiuntur in ipso sanguine quem reddunt crassiorem, corrigunt primam coctionem in ventriculo, e qua ut plurimum originem trahit nimia uteri haemorrhagia, ideo accusat Barbette ventriculum & renes: illum, quatenus cacochylia aliqua generaretur: hos, quatenus serositates e sanguine non eliminarent.

Auctor noster: extra hypochondrio dextro emplastr. nostrum hepaticum &c. illa externa non applicantur hypochondrio dextro ob eam caussam quod hepar sanguificet, & imbecille generet sanguinem in vasis majoribus, vena nempe portae & vena cava per adstringens istiusmodi reddatur crassior ac in motu suo impediatur.

Auctor noster: de nocte spongia aceto rosaceo &c. moneri hic iterum debet, quod antea de rosis, si nempe ferre possit.

Aqua spermatis ranarum cum aceto potest externe applicari muliebribus cum spongia. Conveniunt etiam hic excrementa animalium de quibus capite de haemorrhagia narium dictum, ut stercus suillum, asininum, &c. repleri potest saccus stercore asinino, coqui in aceto & externe muliebribus applicari, quod egregium auxilium in hoc affectu periculoso & satis acuto. Omnia quae in diaeta Auctor noster commendat, respiciunt coctionem in ventriculo: si enim rite fiat illa

con-

concoctio, nulla oritur cacochylia, sicque nulla sanguinis cacochymia: unde nulla cachexia seu atonia viscerum.

CASVS XI.

De Sanguine menstruo per vomitum rejecto.

HISTORIA.

ANNA Braunschvveiges Coniux nobilissimi & amplissimi Dn. Christiani aetate quadragenaria, a retento ultra biennium fluxu menstruo singulis mensibus circa ultimam lunae quadraturam copiosissimum sanguinem vomitu reiiciebat, initio a Chirurgo sanguinem sistentia & contra vomitum cruentum facientia exhibita, a quorum usum quum pessime haberet, opem meam implorabat.

RESOLUTIO.

Continet saltem observationem sanguinis menstrui per vomitum rejecti, per varias partes enim sanguinem fuisse rejectum testantur historiae Medicae, ut modo per vomitum; modo per asperam arteriam, nares, aures, dentem excavatum putridum &c. Varias istiusmodi observationes curiosus legere potest in Directorio Moronii, qui ex practicis variis collegit. Viae per quas sanguis ingreditur ventriculum, satis sunt manifestae, nempe per arterias gastricas, seu stomachales. Frustra tentamus curationem hujus mali nisi semper habeatur ratio mensium fluxus. Ergo in hoc casu potius debemus esse occupati circa mensium profluvii excitationem, quam circa sanguinis rejecti per vomitum cohibitionem: & si per ventriculum seu vomitum sanguis rejicitur menstruus, non tantum adest periculum quam si per asperam arteriam & haemoptysin rejiceretur, quia haemoptysin facile insequitur phthisis.

CASUS XII.

De Mensium fluxu undecimo aetatis anno erumpente.

HISTORIA.

VIrguncula quaedam nobilis constitutionis sanguineae, undecimo aetatis anno ventris torminibus frequenter afficiebatur, quibus mitigandis quum pulverem baccarum lauri exhibuissent domestici, menses erumpere, ordinarie & menstruatim deinceps fluentes; duodecimo nupsit eodemque peperit in hunc usque diem vegeta & incolumis, pluriumque liberorum mater.

RESOLUTIO.

Agitatur controversia, quo tempore menses erumpere soleant? verum nihil certi hic determinari potest, quia pro diversitate temperamenti, aetatis, aëris, regionis, ciborum, nunc citius, nunc tardius erumpunt; in hoc casu anno xj. inceperunt fluere, quod tamen raro fit.

CASUS XIII.

De Mensium usque ad septuagesimum sextum aetatis annum ordinate fluentibus.

HISTORIA.

CATHARINA Coniux Viri nobilissimi & amplissimi Dn. Georgi Braunschvvigii Consulis Colbergensis, meritissimi, costitutionis saguineae firmique corporis

nul-

nullis fere nisi levioribus quibusdam morbis tentata septem liberorum mater, statis temporibus ordinato mensium fluxu usque ad septuagesimum sextum aetatis annum laborabat, quo cessante & vires sensim decrevere, donec septennio post, anno scilicet aetatis octuagesimo tertio e vita decederet. Quod quia rarissimum sit, annotandum duxi.

R E S O L U T I O.

Agitatur similiter controversia, quo tempore fluxus iterum cesset? Sed & his nil certi determinari potest, quia in nonnullis vetulis optime constitutis uterus diu manet foecundus, ut sanguinem singulis mensibus reddat.

C A S U S XIV.

De Fluore muliebri.

H I S T O R I A.

ELisabetha Iuliana Comitissa Erpacensis, Illustrissimi Domini DN. IOHANNIS BANNERI, Serenissimae Reginae Regnique Sueciae Campi Mareschalli &c. Coniux tenuiore & pituitosiore corporis habitu praedita, facie pallida & circa oculos & palpebras subtumida, singulis fere diebus illuviem quandam albam & tenuem satis copiose excernebat sine dolore, at cum languore totius, nausea, ructibus, debilitate ventriculi pedumque oedematoso tumore.

R E S O L U T I O.

Recentiores Medici recte distinguunt inter profluvium uterinum & fluorem muliebrem; per proflvium uterinum intelligunt gonorrhoeam muliebrem, dum vel ob quantitatem vel vitiosam qualitatem a vesiculis seminalibus liquor seminalis continuo exstillat ex utero: & tale profluvium est vel benignum vel malignum; benignum, si saltem ex copia & abundantia liquoris seminalis simul conjunctam habet virulentiam quandam vel qualitatem valde acrem, ita ut transeundo in nonnullis excitet exulcerationem, ex qua exulceratione postmodum facile mediante coitu virulentia communicatur sexui virili.

Per fluorem muliebrem autem distinctum quid intelligunt Recentiores, nam in illo non tantum liquor seminalis, sed & omnis generis humores per uterum tanquam cloacam e corpore effluunt, & caussa hujus fluoris non quaerenda est in utero, sed tota massa sanguinis praeprimis ventriculo; in hoc fluore muliebri omnis generis humores cribrantur & filtrantur quasi per substantiam uteri & ejus collum, hocque fit facilius quo spongiosioris substantiae ipse est uterus cum aliis annexis partibus spongiosis: unde recipere possunt e toto sanguine. Quod etiam hoc malum ortum trahat ex toto sanguine patet ex symptomatibus praesentibus: adest enim languor totius, facies pallida, tumor pedum &c. ex his phaenomenis patet, fontem hujus mali non esse uterum sed vitiosam coctionem in ventriculo, & vitiosam intemperiem totius sanguinis massae. Quae ut clariora fiant phaenomena explicanda. (1) Facies pallet & circa oculos palpebrasque &c. musculi faciei videntur habere poros magis apertos, & sic citius egrediuntur ex arteriis & venis varii humores in illos poros, ubi pro diversitate constitutionis humorum diversi etiam constituuntur colores. Si igitur crudiores effunduntur ex sanguine pituitoso in poros musculorum faciei, non potest non faciei subsequi pallor.

(2) Tumor circa oculos palpebrasque debetur impeditae circulationi humorum circulantium, nam si ulterius progredi non possunt in meatibus minutissimis in partibus membranorum facile ibi collecti tumorem producunt.

(3) Illuvies alba & tenuis per muliebria excernitur ex pituita & sero: Auctor no-

noster accusat vitium hepatis & ventriculi i malum utique oritur ex ventriculo quatenus ibidem ob acidum vitiosum coctio non rite perficitur, unde languent reliquae actiones, languet etiam fermentatio in toto sanguine & crudus sanguis fit. Sanguis talis crudus assimilari nequit, sed potius exstillat & penetrat substantiam uteri, idque eo facilius fieri potest, si consideramus uterum constare ex partibus membranosis & glandulosis, annotante elegantiss. Sylvio, glandulae illae innumerae facile suscipiunt illuviem illam albam, tenuem, unde ad satietatem inebriatae eructant per intervalla humorem talem crudum.

Augetur fluor ille propter mutatam temperiem ipsius uteri, quae uteri intemperies consistit in nulla alia caussa quam in flacciditate, laxitate seu rigiditate fibrarum ad uteri constitutionem concurrentium, & tunc nutrimentum uteri non assimilatur sed ejicitur ex utero ut in calculo vesicae, si nempe vesica propter dolorem a calculo contrahit intemperiem ut nutrimentum non assimiliari possit, unde in calculosis cum urina rejicitur humor visci dus glutinosus, qui nil aliud est quam proximum visicae nutrimentum; simili modo fluoris muliebris materia augetur ab ipsius uteri nutrimento propter ejus intemperiem contractam a vitiosis humoribos eo allabentibus.

(4) Copiosius excernitur: Auctor noster: quia a toto corpore affluit; si enim ex solis glandulis prostratae dictis (ut in prosluvio uterino fit, de quo ante dictum) tunc in tanta copia non excernitur, sed quia a sanguinis massa ortum habet, ideo etiam copiosius excernitur & filtratur quasi per muliebria.

(5) Sine dolore: saepius conjunctus est vehementissimus dolor, ubi nempe acredo humorum: ubi vero praedominantur hum ores pituitosi molliores, doloris est expers.

Adest languor totius: Auctor noster dicit propter vitium nutritionis; sed potius propter penuriam spirituum animalium, quia ex tali sanguine crudo pituitoso sufficienter generari non possunt.

(7) Adest nausea & ventriculi imbecillitas. Auctor noster: quatenus ejicere conatur quae sibi sunt molesta &c. ratio haec valde lubrica est, quia nausea non consistit in orificii superioris apertione, sed potius in nausea orificium superius valde constringitur, & quamvis in ventriculo aliqua fluctuet materia, tamen propter orificium superius adstrictum non potest excerni, si enim abhorremus ab aliqua re, fibrae potius contrahuntur quam extenduntur.

(8) Pedum tumor: Auctor noster ab humorum &c. Potius ab obstructione tubulorum & vasorum lymphaticorum, quae obstructio impedit, quo minus humores circulantes a spiritibus animalibus possint versus superiora propelli, & quia sanguis debet ascendere per lineam perpendicularem, quod fieri nequit sine recenti irradiatione spirituum animalium.

Signa diagnostica aegra indicabat.

Prognosis. Malum curatu est difficile, cum diuturnitate temporis saltem corrigi potest intemperies totius sanguinis: ergo intemperies illa sanguinis cruda corrigenda: (2) humores vitiosi quacunque in parte sint, sive in ventriculo seu partibus genitalibus, evacuandi; & (3) coctiones viscerum promovendae. Convenit itaque phlegmagogum aliquod, cui hydragoga addi possunt, quae praeparans aliquod praecedere potest; ante omnia autem videndum, num acidum vitiosum vel in sanguine vel in ventriculo commode corrigi possit per alkalina blandiora aromatica & coctionem juvantia? Si enim acidum vitiosum corrigatur, facile etiam profligari potest malum; nam in proposito casu frustra exhibita sunt plura generosa remedia, donec tandem malum profligatum fuit pulvere aliquo specifico ex testaceis ponderosis & acidum corrigentibus, constante.

Curavi aliquando (inquit D. D. waldschmid.) Comitissam hoc affectu laborantem

tem his pilulis. ℞. *faecul. bryon. castorei, asae foetidae* ãã. drach. sem. *sal succini, corall. Iovis* ãã. gr. xv. cum *gummi galban. soluti in aqua vitae mulierum* f. pilulae minim. quae deaurentur, vel foliis lunae obducantur ad vitandum foetorem. Dentur singulis horis vespertinis ante cubitum, & horis matutinis cum vehiculo.

℞. *Aq. lignor.* (descriptionem habes cap. de catarrhis) unc. iij. *splenetic. Schroed.* unc. i. sem. *balsam. embryon.* unc. sem. misc.

Inter purgantia praeferenda aloëtica, quae humores viscidos glutinosos educunt & acidum valde corrigunt.

CASVS XV.

De Chlorosi.

HISTORIA.

B*Arbara Margaretha Filia Viri Nobilissimi Dn. C. A. K. p. m. ab anno decimo quarto aetatis usque ad decimum septimum menstruatim & ordinate per uterum purgabatur: hinc fructibus horariis & lacte, piscibus item aliisque cibis crassis & viscidis copiosius frequenterque ingestis, menses substitere faciesque & labia ex colore roseo in subalbidum & virescentem mutari totumque corpus, maxime crura & pedes intumescere coeperunt. Accessit & capitis dolor, ciborumque fastidium & murmura rugitusque ventris cum hypochondriorum tensione, interdum & cordis palpitationes molestae erant, spirandique difficultas, maxime a concitatione corporis motu.*

RESOLVTIO.

Nota. Chlorosis proposita, nihil aliud est quam cachexia virorum, quae ortum suum trahit ex mensium suppressione: hinc sanguis restagnans acescit unde fermenta viscerum depravantur, & acidum vitiosum in ventriculo colligitur, quod Auctor & parens est omnium malorum. Dictum cachexia virorum, ad distinctionem a chlorosi, quae vocatur febris virginea, febris alba seu amatoria, quo in affectu menses rite aliquamdiu fluunt & ordinarie, qui affectus etiam nequaquam ortum trahit primario ex sanguine sed potius ex turgescentia liquoris seminalis, a quo sanguis valde depravatur, coctiones viscerum destruuntur. Unde multa symptomata oriuntur in hoc affectu; videmus enim accedentibus annis pubertatis insignem mutationem oriri in tota sanguinis massa: mutatio fit in voce, erunpunt pili, turgescunt mammae, menses tandem profluunt, quae omnia indicium praebent novae cujusdam exortae fermentationis in tota sanguinis massa quatenus liquor seminalis, jam ad maturitatem productus, sanguini communicatur & novum fermentationis modum in sanguine incipit, si nempe ovarium muliebre ad satietatem repletum sit liquore seminali, ex illa fermentatione vitiosa sanguinis varie depravari potest, coctio in ventriculo impeditur, quatenus ipsum menstruum stomachale vitiatur ex tali sanguine vitiato. Et quoad diagnosin notandum; inquirendum bene esse num fluant menses? si enim hoc, & consentiat aetas, indicium certe est malum seu febrem amatoriam ortum trahere ex turgescentia liquoris seminalis: & in tali casu minime menses promoventia exhibenda. Ergo febris virgineae seu amatoriae nulla est alia caussa, quam turgescentia liquoris seminalis ipsam sanguinis massam varie vitiantis, unde varia mala, ut rugitus, murmura abdominis, dolores colici, facies pallet: hinc proverbium; pallet ergo amat.

In curatione etiam maxima diversitas deprehenditur; aut enim suadendum conjugium aut congressus. Num autem a Medico conscientioso hoc suaderi possit, disquiritur apud Zacchiam in quaestionibus Medico-legalibus; vel suadenda & exhibenda sunt nonnulla semen extinguentia, qualia sunt camphorata, saccharum Saturni; terebinthinata & alia.

Quod

Quod si vero chlorosis oriatur ex mensium suppressione, tunc ante omnia attendendum a Medico, quomodo possit naturae reddi mensium effluxus, cujus tota curatio petenda ex capite de mensium suppressione, de qua in praecedentibus.

CASVS XVI.

De Suffocatione uteri ab odore rosarum.

HISTORIA.

ANNA Schragen Coniux Domini Casparis Taschemacheri Senatoris Colbergensis cacochymica, tempore verno in collectione florum rosarum occupata, subito concidit, sine sensu & motu voceque & respiratione intercepta, ut quasi suffocari videretur, succedebat partium externarum frigus, facies labiorumque pallor & cordis palpitatio.

RESOLUTIO.

Hic affectus nomen sortitur ab urgentiori symptomate; quia metus suffocationis seu strangulationis deprehenditur. Ergo vocatur uteri suffocatio, vel passio hysterica, quia putant uterum potissimum pati.

Auctor: recentioribus vocatur passio hypochondriaca, quum eadem symptomata occurrere soleant, quae in hypochondriaca affectione; ab Helmont. vocatur asthma uterinum, quatenus ille statuit regimen quoddam, quod uterus in omnes partes totius corporis habet, quod tamen falsum esse putamus.

Creditum hactenus fuit a Medicis caussam proximam & immediatam hujus affectus nullam aliam esse caussam, quam ascensum uteri e sua sede ad partes superiores infimi ventris, ita ut saepe manibus in abdomine possit contrectari, dum globus modo in hoc, modo in altero latere, in hac vel illa parte deprehenditur. Uterum e receptaculo ad superiora motum comprimere diaphragma, unde respirandi difficultatem derivant, & quum uterus repletur variis humoribus, dicunt multos vapores ascendere ad gulam & strangulationem inducere, vel potius metum strangulationis, sicque omnia symptomata in hoc affectu veteres explicant per talem uteri ascensum, & inde ad has vel illas partes exhalantibus vaporibus.

Verum haec omnia ex praejudicio potius creduntur, nam rationi contradicit & praeprimis anatomiae, uterum posse sedem suam relinquere, & expatiari in inferiori corpore hinc inde; firmiter enim adhaeret intestino recto, ligamentis (quae terretia Anatomicis dicuntur) alligatur ossi pubis, ut inde via trahi sit plane nescius. Tandem observamus similia etiam symptomata in viris, in quibus tamen uterus non reperitur. Ergo mali hujus caussa non est uteri ascensus vel fluctuatio in abdomine; & risu dignum est, quod saepe vulgares homines in viris haec symptomata observantes accusare soleant uterum. Corruit igitur opinio haec veterum. Sylvius & qui ipsum sequuntur statuunt caussam hujus mali esse eandem cum caussa affectionis hypochondriacae, unde Sylvius non agit in specie de suffocatione hysterica, sed sub nomine affectionis hypochondriacae: caussam enim dicit esse vitiosam effervescentiam succi pancreatici cum bile, quatenus succus pancreaticus fit plus justo acidior, ex qua deducit, explicat Sylvius omnia phaenomena occurrentia.

willisius dicit affectum huc referendum esse inter morbos spasmodicos ab inordinato motu spirituum animalium & inordinatis motibus fibrarum nervearum.

Nos media & regia incedimus via, dicentes, suffocationem uteri provenire ab acido vitioso & motu spasmodico fibrillarum nervearum; sic enim omnia phaenomena clare explicari possunt.

Antequam etiam videamus caussas a quibus soleat produci acidum vitiosum & irritatio spasmodica fibrarum; prius phaenomena in hoc morbo occurentia brevibus explicanda: (1) percipiunt mulieres tali suffocationi uteri obnoxiae in infimo ventre dolorem quendam lancinantem, audiuntur rugitus, murmura, hypochondria attolluntur & intumescunt, globulus quidam hinc inde fluctuat in abdomine, adsunt maxime anxietates, vomitus, praecordioru m dolor, respiratio difficilis, palpitatio cordis, metus strangulationis, vertigo, tinnitus aurium, extremorum frigus, omnium sensuum ablatio, nonnunquam vox saltem perit (atonia adest) Omnia tamen observant quae ab adstantibus aguntur, saepius motus convulsivi partium externarum coincidunt, jacent saepe sine motu & sensu per aliquot dies, ita ut testantibus historiis, nondum extinctae impositae fuerint cistae ferali. Certissimum jam est uterum hic non pati (& si patitur non magis patitur quam ventriculus in vitiosa coctione, nam in vitiosa ventriculi fermentatione culpa non redundat in ventriculum sed succum, id est fermentum) potius videmus quod in hoc affectu acidum vitiosum peccet & genus nervosum potissimum patiatur, & per vitiosum acidum atque spasmodicam irritationem omnia recensita phaenomena explicari possunt.

Sed objiciunt vulgo & dicunt, uterum pati in hoc affectu, nec id contradicere rationi & experientiae; si enim uterus potest e suo loco descendere, quidni possit ascendere? Atqui dispositio seu ligatura uteri admittit, ut possit descendere (uti clarum est in prolapsu uteri) ergo etiam facile admittit ut ascendat, & illa symptomata producat.

℞. In uteri procidentia seu prolapsu neqq. uterus mutat situm suum, sed est tantum relaxatio interioris tunicae colli uteri; hinc dicit Barbette in sua praxi, quod tuto possit abscindi, quod fieri non possit si prolapsum illud ipse uterus esset. Et Jacobus *von-meben* in sua chirurgia refert casum de persona quadam patienti uteri prolapsum, quae accedente maxima inflammatione & tumore ingenti mali pertaesa, petiit excisionem Medici & Chirurgici tentarunt & amputarunt ingentem molem partis carnosae, putantes esse ipsum uterum, sed eventus contrarium docuit, fuit enim non uterus, sed tunica interior colli ejus relaxata ab affluentibus in tantem molem accreta; itaque satis factum instantiae.

Videndum nunc quomodo manente utero in sua cavitate symptomata produci possint.

Percipiunt dolorem lancinantem in inferiori corpore, quatenus humores vitiosi acidi praeter naturam fermentantes lancinant fibras nerveas; hinc quum uterus nervos habet communes cum mesenterio, statim in consensum trahitur mesenterium, & simili modo convellitur & contrahitur; hinc mentitur globulum quendam & ipsum uterum: quumque illa irritatio & contractio sit quasi periodica, facile etiam nunc in hac nunc in illa parte globus observatur; in consensum etiam trahitur ventriculus unde vomitus; flatus, qui fluctuabant in abdomine seu cavitate intestinorum, accedente vellicatione partium, itus liber aliquo modo denegatur, unde quasi coacti in sese rugitus & murmura excitant, irruentes in hypochondria vel distendentes ipsa intestina, hypochondria inflant, unde intumescunt: in consensum etiam facile trahitur ipsum diaphragma, quod quasi totum nerveum & praecipuum respirationis organum est. Spiritus animales inordinate moventur, in spasm odicas explosiones cientur ab acido vitioso, a corpusculis heterogeneis, unde sensu um ablatio, vertigo, cordis palpitatio, animi deliquium & alia facultatis animalis symptomata oriuntur, &c.

Nota. Non tamen opus ut acidum illud vitiosum semper quaeramus in ipso succo pan cratico, quia ipsi sanguinis massae inesse potest, quod sanguinem coagulat, sicque restagnante in cordis thalamis oritur animi deliquium; & haec est ratio

quod

quod cesset malum, si nempe salia volatilia & penetrativa exhibentur, quae sanguinis motum restituunt & fluxilem reddunt, ut in curatione dicetur. Videmus quod omnia phaenomena dependeant a vitioso acido, quod inest sanguinis massae & spasmodica irritatione fibrarum nervearum.

Auctor noster nobis proponit suffocationem uterinam ab odore rosarum: nocent huic suffocationi obnoxiis suaveolentia non omnibus quidem, pluribus tamen si naribus offeruntur, contrarium vero effectum praestant si mulieribus offeruntur, tanta tamen deprehenditur diversitas temperamentorum, ut nihil certi determinari possit; multae enim possunt ferre suaveolentia in coelibatu, sed maritatae statim ab ipsis fiunt hystericae: aliae ab iis sunt immunes nisi tempore gravidationis, aliae curantur suaveolentibus, in ipsa tamen passione nocent: aliae a foetidis fiunt hystericae & apoplecticae, aliae ab iis curantur, &c. Diversitas haec quaerenda est in diversa textura spirituum animalium; illi debent concipi tanquam corpus aliquod continuum, extensum per totum corpus, prout enim nunc externum illud dispositum est, facilius vel difficilius a suaveolentibus vel graveolentibus laedi potest: idem hic fere deprehendimus quod in aliis aversionibus, dum multi non possunt ferre praesentiam felis, quia corpuscula illa excitant alterationes in sanguine vel spiritibus animalibus: sic etiam haec effluvia laedere possunt spiritus ut vel dissiliant vel dissipentur, unde illa mala oriuntur.

In curatione suffocationis hystericae ante omnia videndum, ut sanguis coagulatus iterum volatilisetur, & spiritibus animalibus conveniens motus reddatur, hoc fit per salia volatilia, per spirituosa & graveolentia naribus oblata & intus exhibita, unde varia graveolentia naribus oblata & intus exhibita, offeruntur, ut pennae accensae perdicum, vel in defectu harum, gallinarum vel columbarum. Alii solent sulphur accendere & naribus offerre, quod tamen feliciter saepe non procedit, dum a nimio illo foetore spiritus animales vel plane extinguntur, vel in motus spasmodicos cientur, unde saepe epilepsia excipit suffocationem hystericam. Calli pedum equorum commendantur, prunis injecti & naribus oblati, in defectu horum solent mulierculae accendere lintea, rudimenta calceamentorum prunis injicere, vel alia graveolentia. Omnibus praeferenda inter externa urinosa propter vim penetrativam & quae sanguinem coagulatum dissolvere & fluxilem reddere valent, ut ex sale armoniaco spirit. urinae, spirit. fuliginis sal. armoniaci salsus; castoreum quoque felici cum successu naribus odorandum offertur. Excitatur etiam aegra pilorum inguinalium vellicatione. Frictiones debent fieri in plantis pedum, volis manuum, pannis asperis & calidis. Spina dorsi potest inungi tinctura castorei, aqua hysterica cum castoreo vel alia aqua epileptica; ligaturas rejicimus. Vellicationes, punctiones, clamores quae in paroxysmo epileptico conveniunt, hic etiam locum habent. Legimus apud Hoeferum in Hercule Medico quod Chirurgus quidam vocatus ad nobil. matronam correptam suffocatione uteri tentaverit pilorum inguinalium vellicationem (dictum enim fuit, quod in hoc casu saepe externorum sensuum abolitio sit solo excepto tactu vel auditu, ut saepe audiant & percipiant vellicationes, eloqui tamen nesciant) quae Matrona postmodum cessante paroxysmo recordata fuit hujus audaciae & propter illum accusavit apud Maritum, qui propter appellavit ad ordinem Medicorum, qui tamen honorifice Chirurgum excusabant.

Alterum Auctor noster convenit constrictio abdominis circa umbilicum, quae fit vel per fascias vel per cingulum e corio humano (quod optimum) Alii umbilico solent apponere fila cocta adhuc calida optimo cum successu, eo citius enim redire potest respiratio & reddi liberior, si intumescentia abdominis & hypochondriorum per ligaturas institutas impediatur.

Auctor noster: tertium per glandes acriores: tales parantur ex hiera picra, colocynthide scamm. & sale gemmae.

Au-

Auctor noster: suaveolentia ex zibetho & nuce moschat. muliebribus, &c. cum gossypio suaveolentia applicantur inferioribus partibus ex ol. nnc. mosch. balsamo apolectico cum moscho & ambra.

Interne exhibentur aqua hysterica cum castoreo, aqua hyrundinum cum castoreo, aq. epilept. Langii, balsam. embryon. quibus adduntur spirituosa & volatilia ut sal. volatil. succini, cor. cer. spir. sal. armoniaci salsus.

Auctor noster: quartum obtinuimus pulvisculo specifico ex faecul. bryon. &c. addi possent salia volatilia. ℞. *Faecul. bryon.* gr. xv. *margarit. praepar.* scrup. sem. *castor.* gr. vij. *sal. volat. succin.* gr. v. *sal. Jovis* (quod celebre in hoc affectu) gr. ij. mis. f. pulvis, potest dividi in duas partes aequales.

Saepius Medici coguntur experiri num vita adhuc superstes sit, quod fieri potest, si speculum offertur naribus & ori, quod si macula tingatur vita colligitur; vel pluma offertur & ex ejus motu vitae praesentia colligitur, vel vitrum aqua plenum thoraci imponitur, & ex ejus fluctuatione colligitur num adhuc motus insit corpori.

Sternutatoria etiam inflantur naribus, si sequatur sternutatio bonum, sin minus pessimum signum. Umbilico varia imponuntur in forma linimenti ex ol. nuc. moschat. castor. succini, ol. carminativo stillatitio Mynsichti (quod optimum est) inferiori ventri applicatur emplastrum matricale (quod prostat in officinis) ut ℞. *Cerati seu Emplastri matricalis* unc. sem. vel drach. vj. malaxetur *ol.* aliquo discutiente ut *anisi*, *carvi*, &c. in medio ponatur *Zibethum.* obducatur sindone rubro & imponatur inferiori ventri. Clysteres etiam valde conveniunt in hoc affectu ex discutientibus & resolventibus, tale potest esse: ℞. *Rad. levistici, imperator. polypod.* ãã. drach. iij. *herb. matricar. meliss. salviae, origan.* ãã. m. sem. *flor. anthos, chamomill.* ãã. p. j. incisa coquantur in s q. aquae fontanae, colentur. ℞. unc. x. vel 8. (quia non facile continentur propter inflammationem: ergo in minori copia) adde *aquae vitae mulierum* vel *vini malvatici* unc. i. sem. vel *aquae carminativae*: addi jam possunt salia volatilia, *sal volat. succini* scrup. sem. *ol. stillat. cumin.* scrup. j. *electuar. de baccis lauri* unc. sem. *vitellum ovi*, mis. f. enema quod egregium est.

Egregium etiam medicamentum est contra passionem hystericam tinctura chamaeactes vel ebuli a Mynsichto descripta: datur autem in ipso paroxysmo cochlear 1. vel 2.

Excitata jam aegra, tota curatio dirigenda ad acidi vitiosi correctionem. Ergo conveniunt praeparantia seu acidum corrigentia, ut sunt omnia alkalina, elixir. uterinum, elixir. febrile Mynsichti, quod amaritudine sua corrigit acidum, tinctura corall. succini: post praeparationem purgans aliquod exhibendum, ad educendos humores vitiosos.

CASUS XVII. & XVIII.

De Sterilitate.

HISTORIA.

FOemina quaedam nobilis, annorum circiter viginti, facie totoque corpore albicans & subtumida, postquam ultra triennium in sterili coniugio vixisset, interprete marito querebatur, se in congressu nullam vel exiguam & brevem delectationem percipere, nec semen retinere, & licet aliquando retineatur, brevi tamen post, tertio vel quarto die iterum elabi.

SEmpronius & Caia ultra decennium in sterili coniugio vivunt. Ille temperamenti calidi est & sicci; haec frigidi & humidi: ille in congressu semen emittit paucum & guttatim tardiusque: haec confertim & celerius.

RE

RESOLUTIO.

Nulla fit conceptio in utero vel vitio mariti vel vitio uxoris. Si mariti vitio nulla fiat conceptio, facile cognosci potest propter caussarum paucitatem: vel enim caussa quaerenda in semine nimis spirituosu & activo, vel in excoctione seu ejaculatione. Difficilius vero caussae cognoscuntur in sexu foeminino, si culpa penes foeminam sit, vel enim vitium erit in vagina uteri, vel in ipso utero vel in ovi ductibus seu tubis, vel in ipsis ovis. In ipsis ovis quatenus ita sunt disposita, ut nullam recipiant foecunditatem, vel debito tempore non excluduntur seu protruduntur in uterum. In ovi ductibus seu tubulis quatenus viae illae sunt nimis angustae vel planae obstructae & constipatae ut non admittant auram illam seminalem. In ipso utero, quatenus tonus ejus laesus, hoc est, nimis est laxus, ejus parietes nimis lubrici, quod vitium solent vocare humoristae intemperiem uteri frigidam vel humidam, propter quod vitium semen vix admissum statim iterum excernitur.

Saepius tamen in utroque, & mare & foemina vitium est, si non absolute saltem respective, ita ut mas nullam prolem cum hac foemina generet, & tamen cum alia: ex quo patet requiri proportionem quandam respectu temperamenti & constitutionis inter marem & foeminam. n quo autem consistat illa proportio inter marem & foeminam, a nemine hactenus explicatum fuit.

In casu priori culpa rejicitur in semen foeminae minus spirituosum, requiritur enim turgescentia vesicularum seminalium vel spiritualscentia ovorum, & hoc adsit talis, ova nunquam foecundantur. NB. In sterilitate foeminarum curanda universalia medicamenta semper exhibenda sunt extra tempus mensium: specifica vero sterilitatem corrigentia vel paulo ante mensium profluxum vel immediate post menses propinanda.

Et in tali casu pro sterilitate curanda conveniunt optime aromatica calida, & spirituosa; omnibus praefertur rosmarinus ejus essentia vel spiritus commendatur: vinum anthosatum convenit: addi possunt salvia, pulegium, matricaria, origanum, galang. cassia lignea, antophylli, cinnamomum. Essentia lignorum cum spirit. rorismarini praeparata, essentia ligni sassafras, omnibus tamen praeferri solet succolada Indica, quae vel per se exhibentur vel admoventur alia aromatica, vel cum lacte coquitur & bacillo agitatur, quod egregium est remedium contra sterilitatem. Quid si tamen vitium haereat in ipso utero, medicamenta haec vix satisfaciunt, sed tum insessus & balnea conveniunt tum artificialia, tum naturalia.

Auctor noster artificialia dicit, quae fiant ex formicis, id est ex acervis formicarum balnea parantur, addi possunt alia mineralia, exsiccantia ut & herbae nervinae, statim a balneo excipiatur fumus gummi animae, tacamahac. benzois, succin. vel mastich. &c. quibus remediis se plures curasse steriles scripsit Platerus in observationibus suis.

Palmam hic eripiunt thermae seu balnea naturalia, propter exactiorem mistionem particularum metallicarum, praesertim si simul bibantur, quia sic simul corrigunt intemperiem totius massae sanguinis.

In viris praemissis jam universalibus, conveniunt Venerem stimulantia, ut essentia Satyrionis cum vino malvatico, succolada Indica est instar omnium, si cum vino malvatico exhibeatur. Sic memini inquit D. D. waldschmid. me Doctori alicui Theologiae aliquando praescripsisse succoladam singulis horis matutinis & vespertinis cum vino malavatico assumendam, cujus uxor plures per annos sterilis enixa est tandem filium.

CASUS XIX.
De Mola.
(Historia vid. pag. 220.)

RESOLUTIO.

Signa saltem bene sunt observanda, ut Medicus molam seu falsum conceptum possit distinguere a vero & genuino conceptu: hoc facile cognoscitur, (1) ex motu, si enim verus conceptus adest tunc mense 4. vel 5. motus foetus percipitur. In mola vero nullus seu saltem tremulus quidam est motus: (2) ex tumore abdominis, in vero conceptu circa umbilicum major eminentia, majorque depressio circa hypochondria quae magis plana sunt; in mola vero totum abdomen intumescit: (3) ex mensibus, qui in mola nonnunquam erumpunt & per intervalla: suntque vel decolorati vel etiam foetidi: (4) ex tempore, qui transacto jam mense 9. & 10. si nullus fiat partus & tumor abdominis manet sine hydropis suspicione indicium est adesse molam. Tandem (5) ex pondere, quia nullum tale pondus percipit gravida ex foetu, ex mola vero pondus semper sentit in abdomine, praesertim si de uno latere in aliud corpus reclinet, signa haec quidem satis sunt fida si mola adsit in utero sine foetu; sin vero mola adsit in utero cum foetu, tunc signa valde sunt incerta, & expectandum erit tempus partus; Medicus enim tunc nihil certi concludere potest.

CASVS XX.
De Gemellis.
HISTORIA.

Communis Medicorum est sententia Gemellos unius sexus vivaciores esse quam diversi. Caussas Sennert. lib. 4. Medicin. pract. part. 2. sect. 4. cap. 5. adducit. *Varietatem nimirum seminis, inaequalitatem incrementi & motus ac perfectionis diversitatem: inde namque evenire ut feliciter eodem tempore edi non possint, sed aut marem praeter naturam cunctari, aut foeminam praevenire necesse sit: interdum tamen accidere ut etiam diversi sexus gemelli vitales sint exemplo Fratris sui Francisci & Sororis Eleonorae demonstrat Rodericus a Castro* de natur. mulier. lib. 8. cap. 13. *At ego non tantum vitales sed & firmae valetudinis & robusti corporis & longaevos memini; Consulem nimirum Colbergensem Ambrosium Tesmarum & Sororem eius Catharinam Coniugem Consulis Matthaei Braunschvveiges, quorum ille vixit annos sexaginta tres, haec octuaginta quatuor, uterque multorum liberorum parens.*

RESOLUTIO.

Est observatio magis curiosa.

CASUS XXI.
De lacte toto gestationis tempore e mammis effluente.
HISTORIA.

Uxor mea IUDITH KUNDENREICHIA primo contracti inter nos conjugii anno impraegnata, a secundo gestationis mense usque ad decimum quo peperit, noctes dies-

diesque lactis ex utraque mamma fluorem satis copiosum, non tam aegre quam ob perpetuum pectoris interularumque madorem moleste ferebat. Ego inter initia ex prognostico Hippocratis quod habet. 5. Aphor. 52. *foetus debilitatem metuens roborantia quaedam & interna & externa exhibui; verum quum tractu temporis ex motu frequentiore & fortiore aliisque indiciis foetum satis validum esse perciperem, ipsaque mater sic satis bene haberet, usumque medicamentorum fastidiret, naturae negocium committendum censui, cuius beneficio factum ut legitimo tempore Filium per omnia bene valentem partu non adeo difficili eniteretur, quem ut porro divina servet clementia, cordicitus precor.*

R E S O L U T I O.

Si tempore gravidationis menses fluant vel lac ex uberibus, semper est indicium debilitatis foetus in utero, quia nutrimentum subducitur foetui in utero: hinc lactantes & nutrices non facile concipiunt, quamvis coëant, videtur enim materiam deficere ex qua albumen illud in ovis generari debet. Docet tamen haec observatio quod lac effluxerit e mammis citra foetus debilitatem, id quod facile colligi potuit ex motu in utero, & bona dispositione & constitutione ipsius matris.

C A S U S XXII.

De Vagitu uterino.

H I S T O R I A.

U*RSULA SCHLEIFFIA Coniux Davidis Hoppneri Civis & Mercatoris Colbergensis, nono circiter post conceptionem mense in ipso Festo Pentecostes in templo Divae Mariae auditioni Verbi divini intenta, vehementem embryonis motum, mox & eiulatum eiusdem summa cum animi consternatione percepit, adeo ut in lipothymiam incideret, e qua excitata denuo & posthac saepius ploratum foetus observavit. Audivere hunc vagitum & assidentes in templo foeminae, inprimis Socrus mea GERTRUDIS KUNDENRICHIA, ex cuius relatione haec habeo, & domi maritus reliquique domestici & familiares. Decimo mense peperit filiam sanam quidem at tertio aetatis anno ab ancilla male feriata veneno arsenicali interemtam cujus portionem cum & mater inscia hausisset, paulo post occubuit Maritus peste exstinctus est, domus incendio periit, liberi in varios terram tractus dispersi, partim acerbo, praecipitique fato interiere, partim adhuc superstites miseram egentemque degunt vitam.*

R E S O L U T I O.

Ex hoc solent Veteres impugnare recentiorum opinionem de foetu in utero, quod non respiret, quam etiam defendit Cartesius; ad exemplum propositum facile est respondere, fuisse nempe extraordinarium & portentum quoddam, id quod eventus docuit. Ergo ordine naturae non factum.

C A S U S XXIII.

De Partu difficili.

H I S T O R I A.

I*Llustris foemina Brigitta Coniux Domini Georgii Fleetrodii Serenissima Reginae Regnique Sueciae Generalis excubiarum Praefecti & Commendatoris Colbergensis &c. pariendi laboribus subito praehensae, multum aquae excernebat ab utero, paulo post dolores ex toto remisere usque in diem tertium, quo iterum recruduerunt foetu*

in cervice uteri adeo tenaciter subsistente, ut ne latum quidem unguem progrederetur, excitus itaque ut artis opera haud cunctanter promoveretur, maritus & adstantes anxie flagitabant.

R E S O L U T I O.

Proponitur hic caussa partus difficilis in ipso infante, magnitudo nempe capitis quae obstitit quo minus foetus per angustas egredi commode potuit. Notandum est, quod caussae partus difficilis quaerēdae sint vel in matre vel in foetu, vel in viis quas debet transire foetus. In matre quatenus illa nimis est debilis vel ex morbo aliquo praegressu, vel ex doloribus in partu; vel quod bene notandum, propter sudores largius saepe profluentes in conatu pariendi.

Vel etiam illa debilitas fieri potest propter timorem, terrorem & verecundiam; in ipso foetu caussa difficilis partus, si sit nimis debilis, vel propter morbos anteactos matris; propter terrorem aliquem conceptum a matre, hinc saepe in ipso utero infantes fiunt epileptici, vel propter defectum nutrimenti, vel etiam propter nimios labores dum exitum tentat foetus, egredi tamen nescit, tandem si situs sit vitiosus. Quoad vias si sint nimis angustae praesertim orificium uteri interius, vel mala aliqua adsit conformatio ossis, pubis & coccygis, aqua citius effluxit e muliebribus, unde siccitas & major viarum angustia; si enim citius rumpuntur secundinae ut aqua effluat, tum postmodum deficit lubricitatio viarum, referri huc debet crassities membranarum foetum involventium quas rumpere nescit. Impeditur etiam foetus ab egressu si ligamentum umbilicale seu vasa umbilicalia crebrius circumgyrantur collo.

Medicus igitur vocatus ad foeminam partus difficultate laborantem, ante omnia debet certus esse instare tempus partus & suppurationem factam esse legitimam: debet considerare statum parturientis, si enim ex pulsu deprehendit maximam debilitatem, observat anxietatem, tremores artuum, vomitus, animi deliquium, tunc succurrere debet umbilico ex vino malvatico cum pane tosto; vel parum aquae Anhaltinae regioni umbilicali inungi potest; nunquam vero ad specifica partum promoventia Medicus devenire debet, nisi jam omnia sint praedisposita ad partum (quae ex relatione obstetricis Medicus colligere potest) alias vis infertur naturae, poterit autem haec nosse si jam aqua effluxerit & caput vel vertex capitis digito ab obstetrice exploratur, si dolores sursum vergentes fiunt valde vehementes & diuturni, tum enim statim remediis convenientibus succurrere debet.

Pro viarum angustarum dilatatione obstetrix manus ungat pinguibus, ut pinguedine gallinae, axungia anserina, ol. olivarum, si nil aliud sit ad manus, ol. amygdalarum &c. vide Auctor. nostr.

Totum abdomen inungi debet, quo eo facilius dilatari possint musculi & aliae partes abdominis.

Auctor noster contra δυστοκίαν exhibuit potiunculam vel centies expertam, ut ex aq. melissae, artemisiae; &c.

Sed nota 1. quod sit valde ingrati saporis & facile vomitu rejiciatur: 2. medicamenta in partu difficili sunt propinanda in parva dosi praeprimis delicatulis, haec potiuncula autem quoad dosin est satis magna, sunt enim 4. unicae aquae & aliquot drachmae pulv. Ego, inquit D. D. waldschmid. vel centies felicissimo cum successu in partus difficultate seqq. exhibui, quibus & hoc in loco plures liberavi, saepius per aliquot dies in labore detentas.

℞. *Ol. lilior. albor.* drach. ii. sem. *ol. stillatit. sabinae* scrup. j. *zibethi* scrup. sem. misc. quo linimento externe muliebria inungi possunt. ℞. *Arcani epileptici* gr. viij. *glaciei Mariae* scrup. sem. misc. fiat pulv. pro 1. dosi.

℞. *Aquae histericae cum castoreo* unc. j. *aquae epilepticae Langii* unc. sem. *melissae cum vino* unc. i. sem. *Spir. sal. armoniac. aq. fontana ppti* scrup. i. *sirupi liberant. incompl.* drach.

drach.ij.mis.pro 2.dosibus,inprima exhibeatur pulv. praescriptus, alteradosis elapsa emihorula propinetur.

CASUS XXIV.

De Foetu in utero mortuo & ultra trimestre in eodem detento.

HISTORIA.

UXor Dn. Iohannis Gellii, Ecclesiae Wustervvicensis Pastoris quum quinquies iam feliciter peperisset anno M.DC.XXVI.quo sextum foetum gestabat, die XVII. Aprilis e scala in terram prolapsa, paulo post vehementem embryonis motum sensit, sed citra horrorem aliaque Symptomata; tractu temporis quum nullum amplius motum perciperet,& mammae antea turgidae, flaccescerent, stomachique subversiones & animi deliquia interdum accederent, die IV. Augusti opem meam per Maritum implorabat.

RESOLUTIO.

Quicquid secundum naturam generatum in corpore praeter naturam detinetur in eo, multum facessit negocii,& Medico & subjecto aegrotanti.

Foetus non raro extinguitur vel in ipso partu, vel matre non advertente, unde saepe foetus mortuus per longum tempus gestatur in utero, similis casus in proposita est historia,ubi foetus mortuus per trimestre fuit detentus.

Sive foetus extinguatur in ipso partu, sive matre non advertente in utero moriatur, Medicus probe examinare debet signa foetum in utero mortuum indicantia, maxima enim est diversitas in curatione seu expulsione foetus viventis & mortui & illa medicamenta quae foetum mortuum expellunt,non tuto exhibentur in foetus viventis expulsione. Ne igitur Medicus incurrat crimen valde exercitatus esse debet in doctrina de signis vivum foetum vel mortuum indicantibus.

Signa nonnulla foetum mortuum indicantia proponuntur in ipsa historia, certiorem Medicum reddere potest casus ab alto, qui casus valde funesti sunt ipsi praegnanti & foetui. Signum manifestissimum a motu desumitur, ut etiam Auctor noster innuit; si enim mater aliquamdiu sensit motum & postmodum cessat nec foetum roborantia redduntur,concluditur foetum esse extinctum.

In signis etiam mutatio statim in matre occurrit, si modo Medicus accurate ad omnia attendat: eo ipso enim momento, quo foetus extinguitur, horror percipitur a matre totum pervadens corpus, statim enim fit mutatio partium spirituosarum, & qui vapores antea anima non advertente vel non judicante in corpore existebant, nunc extincto foetu quasi reflectuntur & alium nanciscuntur motum, unde anima aliam sensationem vel perceptionem nanciscitur; omnes enim cavitates seu meatus insensibiles etiam in corpore semper repleti vaporibus seu corpusculis spirituosis, quae quamvis in continuo sint motu, nullam tamen perceptionem producunt in mente, quia anima saltem judicat de insuetis, sin vero animalis oeconomia pervertatur seu perturbetur, vapores spirituosi mutentur, rigor vel horror corporis excitatur: simile quid contingit praegnantibus ut horrore afficiantur, si foetus moritur.

Labia quae antea erant purpurea jam pallescunt, tota enim massa sanguinis inquinatur ab atomis putridis exhalantibus e foetu mortuo; posito enim calore non adeo vehementi, & humido, facile ponitur putredo; hinc foetus innatans humoribus corrumpitur in utero, & abit in putrilaginem quam alluens sang. haurit, & ad omnes corporis partes deducit.

Graviora adhuc superveniunt symptomata tum liquoris vitalis tum animalis,

ut syncope, animi deliquium. palpitatio cordis, praecordiorum anxietas, & tandem convulsiones & epilepsia, aliaque quorum φαινομένων caussae facile explicari possunt, per effluvia illa putrida quibus inquinatur tota massa sanguinea.

Mammae antea turgidae flaccescunt, tum quod propter depravatam fermentationem in ventriculo materia chylosa non copiose transferatur ad mammas, tum etiam quod spirituascentia a qua humorum turgescentia extinguatur seu gravissime laedatur. Halitus oris foetidus, & sanies quaedam putrida per muliebria effluit.

In ipso partu: exitum jam tentante foetu, ita verticem capitis obstetrix poterit explorare, circa suturam coronalem capite hiante & parte membrana odducta, motus arteriarum percipitur quamdiu foetus vivit, sed si motus amplius explorari nequit, extinctus foetus est, & deficit in conatu egrediendi.

Certissimum autem signum foetus mortui est, si in ipso partu excrementa alvi per muliebria excernuntur; norunt haec ipsae obstetrices, quando enim simile observant, dicunt, vel jam extinctum foetum, vel saltem versari in agone.

Quod si igitur Medicus ex his aliisque circumstantiis certus sit foetum in utero esse extinctum, statim exhibenda talia remedia, quibus foetus mortuus e corpore excludi possit, qualia varia vide apud Practicos.

Clysteres hoc in casu felici cum successu exhibentur, qui & multum praestant in partu difficili ad promovendum foetum: debent autem esse laxantes, nam saepius excrementa restagnantia in intestinis eademque distendentia, impediunt egressum foetus, quamprimum tum enemata istiusmodi laxantia applicantur, statim majus spatium nanciscitur foetus & minori molestia excludi potest.

In foetu mortuo autem clyster parari potest ex acribus, quibus alias tribuitur vis movendi menses, addi possunt salia volatilia quae spiritus restaurant & conatum parturiendi exaltant.

Auspicatus fuit Auctor noster curationem pulvere solutivo; purgantia enim multum juvant hoc in casu propter consensum intestini recti & uteri, irritatio enim a purgante intestino recto, in consensum facile trahitur uterus intestino alligatus.

Trochisci de myrrha & omnia ppata ex myrrha conveniunt, quia non tantum foetum mortuum expellunt, sed & conservant massam sanguinis a putredine propter vim balsamicam quae ipsi myrrhae inest.

Pessarium etiam suadet Auctor noster, mentionem fecimus alicujus instrumenti in casu de mensium suppressione, cujus beneficio salia volat. & urinosa ipsi utero injici possunt, hoc instrumentum & hic locum habet, quo eo magis uterus irritetur & ad exclusionem invitetur.

CASUS XXV.

De Secundina retenta lethali.

HISTORIA.

MARGARETA LINDIA Uxor DN. CHRISTOPHORI DUCHROVII, Scholae Colbergensis p.t. Con-Rectoris, postquam laborioso partu filium enixa esset, de dolore abdominis infra umbilicum gravitate in utero & torminibus querebatur, purgatio erat pauca, venterque durus & renitens respiratio difficilis, interdum cum suffocatione & lipothymia, die tertio accedebat febris acuta, quinto convulsiones, septimo mors.

RESOLUTIO.

Exclusus jam foetus excipitur ab obstetrice, sed quum non simul egrediantur secundinae, vocantur etiam hepar uterinum propter figuram, quia instar parenchymatis

matis hepatis: quapropter obstetrix apprehendit funiculum umbilicalem, cui & secundinae & foetus exclusus adhuc sunt alligati, & leviter trahendo funiculum illum & circumducendo extrahit secundinam. In gemellis unica saltem deprehenditur secundina, hinc quamprimum foetus primus egressus, abscindit obstetrix funiculum umbilicalem (si nempe conveniens ligatura praecesserit) & tum extremitatem hujus funiculi umbilicalis ligat circa pedem vel femur parturientis, & alterius foetus adhuc utero contenti egressum expectat, excluso etiam hoc iterum apprehendit extremitatem umbilicalis funiculi, & secundinam evellit ex utero, debet autem hoc fieri cito ab obstetrice, priusquam orificium interius uteri iterum claudatur. Caussa autem quare secundina saepe retinetur, est vel negligentia obstetricis, vel quando ita firmiter adhaeret acetabulis uteri; tum enim extrahi non potest, unde gravissima oriuntur symptomata.

Symptomata autem quae a secundina retenta oriuntur ab Auctore nostro proponuntur; percipit np. dolorem & saepius conatus parturiendi adhuc adest, praesertim si putrescant secundinae, vel plane suppurantur, praecordiorum anxietas accedit cum lipothymia, respiratio redditur difficilis, febris supervenit & epilepsia. Itaque in tali casu conveniunt externa emollentia & relaxantia, quibus inungi debet totus venter inferior, ol. 7. flor. Mynsicht. flor. cheiri, pinguedines gallinae, anseris, axungia canina, &c.

Interne eadem recommendantur, quae convaniunt in foetu mortuo expellendo Clyster uterinus praeparari hoc modo potest.

℞ *Radic. levistic. aristoloch. rotun.* āā. drach. iij. *fol. sabin. anthos*., *artem. puleg.* āā. p. j. coq. in *aq. fontan.* Colarur. ℞ unc. iv. vel. vj. add. *aq. vitae mulier.* unc. sem. mis.

Et quum facillime supervenire soleat epilepsia, semper admiscenda specificis secundinam expellentibus, antiepileptica, ut spir. sal. armoniaci volat. salsus miranda praestat hoc in affectu.

Sternutatoria laudat Auctor noster, quae conveniunt in principio statim, nequaquam vero si jam elapsi sint aliquot dies, ne motus convulsivi accelerentur hoc remedio nimis tarde & intempestive exhibito. Vapor ex decocto antimonii utero exceptus secundinam expellit.

CASUS XXVI.

De Lochiorum retentione.

HISTORIA.

Lidgardis Kallsovia Coniux Dn. Georgii quum tempore autumnali in conclavi non dum excalefacto difficulter & laborioso enixu peperisset, altero post partum die, lochia substitere cum praecordiorum angustia & respiratione difficili, aderat & ventris infra umbilicum & circa inguina, lumbosque dolor.

RESOLUTIO.

Semper post partum naturaliter effluit sanguis & cum eo alii humores, qui liquor vocatur lochia.

Peccat ille lochiorum fluxus vel in defectu ut plane supprimantur, vel in excessu, ut sit nimius. Uterque affectus periculo non caret.

Lochia illa retinentur frequentius in illis, qui difficillimum partum fuere expertae, quia aër frigidus tum admittitur diuturnitate temporis, qui impedit Lochiorum fluxum.

Puerperae si propter partum laboriosum siti affligantur, & assumant potum frigidum, statim lochia sistuntur, & hae duae caussae (nempe aër & potus frigidus) ut

ut plurimum suppressionem lochiorum inducere solent.

A lochiis suppressis metuenda eadem mala, quae metuenda a secundina retenta vel foetu mortuo, imo saepe morbos acutos producunt puerperas brevi temporis spatio jugulantes.

Signa relatione obstetricis constant. Medicus vocatus ad puerperam statim inquirat num lochia fluant nec ne (solent fluere per 4. 9. vel plures dies) deinde phaenomena lochiorum suppressionem comitantia apparent, ut dolor lumborum seu abdominis, anxietates praecordiorum, tandem convulsiones & epilepsia.

Itaque in principio statim Medicus considerare debet num venae-sectio sit necessaria nec ne, quae hoc in casu saepe generosum remedium; si itaque vires non sunt valde prostratae, neque jam lochia antea magna in copia fluxerunt, tunc statim in pede vena secari debet.

Proponit Auctor noster linimentum quoddam, quo inungi debet abdomen, addi potest etiam ol. succini, carvi, cumini, coctis oleis, ol. flor. cheiri; & sperma ceti quod egregie etiam externe convenit. Conveniunt etiam fomenta seu fotus, quorum mentionem faciemus in casu de dolore post partum, ubi similia abdomini imponuntur.

Enemata saepius reiterari debent quia effluvia illa sese diffundunt in circumstantem sanguinis coagulatum dissolvunt, & sic exagitando humorum effluxum promovere possunt.

Elixir proprietat. convenit, praesertim si sine acidis praeparatum sit; liquor cor. cer. succinatus.

Essentia myrrhae; elixir uterinum Moebii multum juvant.

Portiunculam etiam habet Auctor noster similem illi, qua usus est in difficultate partus. Salia volatilia etiam felici cum successu exhibentur, ut sal volat. cor. cer. succini, armoniaci &c.

CASUS XXVII.

De impetuoso sanguinis a partu fluxu.

HISTORIA.

DOROTHEA DELIANA Belovvin, Coniux Viri Generosi & Strenui Dn. Philippi Borcken, Toparchae in Falckenburg &c. constitutione corporis sanguinea & succi plena, post partum gemellorum non adeo laboriosum initio parum sanguinis a partu fluere soliti excrevit, adeo ut lochiorum retentionem metuerent adstantes feveminae, postero die tanto cum impetu, tantaque copia prorupit cruor, ut de vita periclitaretur aegrae.

RESOLUTIO.

Lochia nimio cum impetu saepe egrediuntur, unde valde impetuosus sanguinis fluxus qui periculosus; sanguis autem qui egreditur vel grumosus & nigricans est, & tum venosus est, vel purpureus est, & tum arteriosus est. Caussa quaerenda est vel in ipso utero seu sanguine. In sanguine quatenus ille nimis serosus est; in ipso utero, si pars secundinae remanserit continuo irritans uterum, vel etiam si vi quadam secundina fuit abrepta ab acetabulis uteri, tum enim vasa dilacerantur vel orificia aperiuntur ut sanguis cum impetu effluat, saepius inopinatam mortem inferens.

Sed nota, quod immediate statim post partum saepe sanguis impetuose effluat, qui paulo post sistitur, ubi Medicus non statim ad adstringentia confugere & fluxum illum sistere debet, sed saltem attendere debet ad vires, quae si satis fortes aliquam-

quamdiu naturae concedere potest negocium; quod si tamen pulsus valde debilis sanguis egrediens purpureus sit & vires prosternantur, tunc mature fluxus cohibendus.

Laudantur hoc in casu ab Auctore nostro auxilia revulsoria, ut ligaturae, frictiones, quae tamen sunt suspectae, quia per frictiones sanguis magis attenuatur, & fluxibilior redditur; per ligaturas vero sanguinis circulatio depravatur & impeditur: unde varia mala accersi possunt aegrotanti.

Inter adstringentia conveniunt cydoniata ut succus cydoniorum, electuar. e conserva rosarum antiqua, cum pane cydoniorum & diascordio; abstinendum autem tum in cibo tum potu ab omnibus, quae sanguinem exagitare possunt, unde saepe vinum affatim assumant, & eo ipso nimium sanguinis fluxum concitent. Externe convenit unguentum santalinum, infrigidans Galeni theriaca.

Auctor noster extra &c. linteum duplicatum oxycrato intinctum, pubi &c. vel etiam spongia cum aq. spermatis ranarum & albumine ovi intincta. Verum saepe urget adeo hic fluxus, ut ad venae-sectionem sit confugiendum, quae tamen pauca manu in brachio instituenda, & saltem unum vel alterum cochlear plenum sanguinis extrahendum.

In casu desperato tanquam ad salutis anchoram ad opiata confugimus, unde Auctor noster laudan. op. praescripsit: sed si vires valde sint attritae, tunc vel plane abstinendum ab opiatis, vel in minima dosi danda. Satius est si gr. iij. vel iv. solvantur in mistura aliqua, & singulis horis aliquot cochlearia exhibeantur, si & tunc deprehendamus opii defectum (ut ex viribus, oculis) tunc etiam a tali mistura opiata abstinendum.

Theriaca coelestis tutius exhibetur; gr. iij. vel iv. in forma pilulari, vel si dissolvantur in vino vel alio quodam liquore vel aqua, vel vino rubro adstringente quod melius est. Solent alii etiam suadere anacollemate, si nempe bufo exsiccatus de collo suspendatur.

CASVS XXVIII.

De Dolore post partum.

HISTORIA.

ILlustrissima Domina HEDWIGIS ELEONORA Comitissa de Eberstain &c. postquam primo partu filiolam enixa esset, vehementibus doloribus circa imum ventrem per intervalla corripiebatur quasi denuo paritura; lochia etiam minus recte & parcius fluebant.

RESOLUTIO.

Auctor noster in historia: quasi denuo paritura; dolores enim illi post partum nil aliud sunt, quam continuatus quidam parturiendi conatus, proveniens vel ab aëre frigido admisso vel portiuncula secundina intus relicta; saepius proveniunt a flatibus & sanguine coagulato.

Forestus contra tales dolores commendat tanquam arcanum decoctum florum chamomillae cum cerevisia. Ego inquit D. D. waldschmid. contra dolores post partum saepius felici cum successu exhibui sperma Ceti, quod etiam Auctor noster commendat ad scrup. j. potest frequentius exhiberi semel vel bis in die, sed hoc incommodi saltem ab illo expectandum, quod caput aliquo modo debilitet, annot. Barbett. in sua Chirurgia ol. amygd. dulc. cum jusculo vel cerevisia calida etiam exhibere solent.

Si calor non sit adeo vehemens, tunc etiam inerme aqua carminativa serpilli co ℥ posita Mynsichti, foeniculi exhiberi possunt. Fotus

Fotus abdominis conveniunt ex chaerefolio, quod tam interne, quam externe egregium remedium in sedandis doloribus post partum, possunt addi alia carminativa; & unguento carminativo abdomen inungi potest.

CASVS XXIX.

De ruptura vulvae ad anum.

HISTORIA.

Coniux Mercatoris cuiusdam Colbergensis corpore tenella & iuvenis, in primo partu adeo vehementer in tertium usque diem laborabat, ut exeunte tandem foetu, spatium quod est inter anum & rimam pudendi rumperetur, anusque & vulva unum continuumque fierent foramen.

RESOLUTIO.

Ruptura illa contingere potest in partu nimis laborioso, tum etiam foetu grandiori, & si accedat imperitia obstetricis facilius talis ruptura fieri potest. Curatio debuisset institui per suturam, quum vero illam eo in loco vix patientes admittant, curatio fieri potest emplastro aliquo glutinoso, ut Auctor noster: casus tamen hi rariores sunt.

CASVS XXX.

De urinae post partum difficilem incontineantia.

(*Historia vid. pag.* 231.)

RESOLUTIO.

Facile post partum difficilem oritur urinae incontinentia, propter maximum consensum inter collum vesicae & uteri; si enim uterus in partu difficili nimis distenditur & in tali parturiendi conatu valde dilatatur, etiam vesica per tales compressiones validas nimis dilatatur, unde postmodum fibrae apprime contrahi nesciunt, unde talis urinae incontinentia oritur.

De curatione agit Sennertus in praxi de symptomatibus puerperarum, ubi proponit unguentum aliquod ex catellis coctis in ol. lumbricor. lilior. albor. additis ol. nuc. moschat. express. thure, benzoin. styrac. & aliis.

Omnibus remediis praeferenda sunt balnea tam artificialia quam naturalia; artificialia parari possunt ex radic. herbis & floribus systemati nervoso dicatis, ver. gr. betonic. fol. lauri, paralys. majoran. flor. staechad. hyperic. addi possunt adstringentia & exsiccantia mineralia ut ex sulphure calce viva: NB. non tamen statim post partum illa balnea exhibenda sunt, sed elapsa una vel altera septimana post partum.

CASUS XXXI.

De Ephemera plurium dierum ex lactis generatione.

HISTORIA.

Serenissima Princeps ac Domina D. MARIA IULIANA, Saxoniae Angriae & Westphaliae Dueissa &c. tertio a primo partu die leni horrore, mox calore totius corripiebatur,

mam-

mammae turgidiores & lecte videbantur repletae, aderat & dorsi scapularumque gravitas, lochiis interim recte sufficienterque fluentibus.

R E S O L U T I O.

De febribus puerperarum post Sennertum qui nimis prolixus, accurate scripsit. Riverius & post hunc ad mentem Neoteric. willisius, qui Auctores legi merentur, nulli enim morbi tantum facessunt negocii Medico ejusque famam periclitari faciunt, quam morbi puerperarum, quae gravissimis & acutis affectibus sunt obnoxiae, praesertim autem tenerae & delicatulae (quae tempore gravidationis egerunt vitam sedentariam & laute vixerunt) prae aliis morbis acutis obnoxiae sunt, robustiores vero, meretrices & laboribus deditae saepius sine ullo incommodo foetus enituntur, ita ut videatur Dei maledictionem vehementius infligi foeminis ditioribus, quam quibus curta suppellex.

De ratione agit willisius satis accurate, illae enim gravidae quae laboribus deditae insensilem transpirationem continuo corporis motu augent, unde varia miasmata sanguinis collecta foras eliminantur, quae in subjectis delicatulis & laboribus haud deditis retinentur, & multis postmodum post partum gravissimis morbis viam sternunt. Altera ratio potest haec esse, quod delicatarum appetitu saepius feratur in cibos insalubres, fructus horarios aliosque, quos avidius assumunt, qui postmodum morbis acutis fores aperiunt, dum multae cruditates generantur in corpore.

Febres puerperarum sunt duplices: vel essentiales vel symptomaticae. Essentiales, ut febris ephemera: vel plurium dierum, ut febris lactea, febris continua, ardens, maligna, vel etiam febres intermittentes, symptomaticae, quae comitantur inflammationes pleurae, mammarum & aliarum partium inflammatarum.

Ephemera, & in illa circa diem 3. vel 4. post partum levi horrore corripiuntur puerperae, supervenit statim turgescentia mammarum, gravitas scapulae & dorsi, ut etiam Auctor noster recenset.

Signa distinctiva quibus ephemera distinguitur a febri continua, alia ab Auctore nostro etiam in historia morbi recensentur, nempe desumuntur illa a lochiis, si enim sufficienter fluunt & reliqua bene se habent, horror non adeo vehemens sit, nec postmodum recurrat, indicium hoc est hanc febrem esse lacteam: & quamvis haec febris solius naturae beneficio curetur intra triduum subsequente sudore, tamen saepe ob errorem aegrotantium adstantium vel Medici commissum degenerat ita, ut induat naturam febris mali moris seu alius febris continuae. Videndum jam quae caussa sit hujus febris lacteae.

Ubi observandum venit, quod tempore gestationis foetus in utero valde sit distensus pro capacitate foetus & contentorum, & ideo eo tempore materia lactis id est, succus chylosus continuo cribratur per glandulas illas innumeras uteri ad foetus nutritionem: Jucundum enim hic est observare similitudinem substantiae uteri & mammarum annotante Sylvio, qui dicit, quod uterus sit substantiae glandulosae, vel quod constet ex membrana innumeris glandulis referta, per quas filtratur succus lacteus in cavitatem ipsius uteri pro nutritione foetus, unde observamus quod saepe per muliebria liquor lacteus egrediatur. Expresso vero foetu iterum uterus contrahitur ut ovum columbinum vix superet, unde cessat talis transcolatio succi chylosi & potius restagnat ad sanguinis ejusque mistionem laedit in corde, unde talis febris lactea mediante illa leviori effervescentia deponitur, postmodum succus ille chylosi in mammas & per glandulas mammarum propter similem cum utero substantiam filtratur, & quidem mitior febris illa lactea est, quo purior succus chylosus; sin vero inquinatus sit aliis peregrinis corpusculis ab utero communicatis, tunc etiam invasio febrilis erit eo gravior. Itaque in curatione saltem attendendum est ad lochiorum fluxum, quae facile possunt supprimi, si puerpera

pera corpus non bene muniat ab aëre frigido, vel in victu & potu errorem committit. Si Medicus haec omnia bene prospiciat, tunc 2. vel 3. die sequitur sudor & mador totius corporis, qui finem imponit invasioni huic febrili.

Auctor noster interea lactare celsitudini suae videretur molestum &c. NB. Si mater lactare velit infantem, tunc non est impedienda illa turgescentia mammarum; sin vero nolit, tunc lac vel exsugendum, vel mammis imponenda statim absumentia ejusque coagulationem impedientia, talia sunt varia.

Auctor noster commendat emplastrum ex mica panis secalini bene fermentati pulvere menthae sale &c. mistis. Convenit etiam emplastrum de spermate ceti hujus mentionem facit Auctor noster cas. sq. 36.

Verum observandum circa impositionem emplastrorum, ut emplastra obducantur toti mammae ut firmiter illi adhaereant, nisi enim hoc fit, facile in tali loco ubi non firmiter adhaeret emplastrum, lac coagulari potest; alii imponunt chaerefolium contusum: alii emplestrum ex cera & ol. rosarum & olivarum. Si lac emulctum projiciatur super carbonos candentes seu prunas, quod tum reliquum lac in mammis exsiccetur, dicunt. Firmiter etiam mulieres sibi persuasum habent, si lac puerperae emulgeatur in pavimentum & a muribus lambatur, quod omne lactum deficiat in uberibus, neque ullo remedio revocari possit, de quo tamen fides sit penes Auctores.

CASVS XXXII.

De Febri continua ex lochiorum suppressione.

HISTORIA.

MARTA Conjux Viri nobilissimi Dn. Ioachim partu non adeo laborioso filium enixa suppressis lochiis in febrem continuam incidit, cum ardore totius, angustia praecordiorum, difficili respirtoione & vigiliis, aderat & ventris infimi intumescentia, lumborumque & inguinum dolor.

RESOLUTIO.

Febres in puerperis oriuntur, quando admittitur aër frigidus, seu potus frigidus hauritur, vel ventriculus cibo nimis gravatur, vel passiones animi superveniunt; ab his enim caussis facile lochia possunt supprimi, quod periculosissimum est & saepius lethale. Certum est passiones animi, terrorem vel moerorem facile posse lochia supprimere; aër frigidus admissus sanguinem coagulat, unde lochiorum fluxus cessat. Simile praestat potus frigidus, victus lautior & copiosior etiam propter spirituum debilitatem, qui valde sunt fracti in partu, ubi non possunt concoqui, unde ansam praebent fermentationi corruptae in ventriculo, qua fores panduntur febri.

Febris talis induci solet vehementi cum horrore, accedit statim summa debilitas, praecordiorum anxietas & liquoris animalis discrasia. Punctum curationis consistit in lochiorum fluxu seu promotione; quamdiu enim lochia non redeunt tamdiu nulla spes reconvalescentiae. Ergo nequaquam tali in febri vehementia sudorifera exhibenda; sed potius temperata, quibus semper admisceri debent lochiorum fluxum commoventia. Vehicula quibus medicamenta assumuntur semper debent esse actu calida, vel saltem tepida, nequaquam frigida, potus etiam constare debet ex istiusmodi ingredientibus, quae nequaquam lochia magis supprimunt.

Ex his patet, quam caute procedendum sit in febribus puerperarum, nocent enim julapia refrigerantia, quae alias in febribus commendantur, nocent etiam acida, alias optima in febribus, nocent omnia frigida.

Cu-

Curatio inchoari poteſt enemate, & conſtantibus viribus, id eſt, ſi pulſus adhuc aequalis, ſtatim debet vena ſecari in partibus inferioribus nempe pede: quod ſi vero Medicus tardius vocatur, ita ut pulſus ſit inaequalis, inordinatus, ſymptomata etiã liquoris animalis vehementia, tunc abſtinendum a venae-ſectione ne famae diſpendium faciat Medicus; ſi enim ſtupor obſervatur, convulſiones ſeu ſpaſmus adſit, oculorum tortor, inquietudines, tum nulla ſpes ſanitatis facienda, quin potius adſtantibus malum ſeu periculum eſt explicandum, & tales caſus ut plurimum ſolent eſſe funeſti; aliquot hiſtorias etiam recenſet willisius tractat. de febribus, quas legere poteſt Medicus, parum quidem faciunt ad curam, plurimum vero ad famam tuendam in his caſibus & febribus puerperarum.

Auctor noſter peracta venae-ſectione decoctum antifebrile, & lochia promoventia proponit.

NB. Omnibus medicamentis temperantibus, alexipharmacis, & ſudoriferis ſemper admiſcendam eſſe myrrham rubram putamus; haec enim & alexipharmaca eſt & ſimul lochia promovet: pulveres alexipharmaci ex antimonio diaphoretico cum ſalibus volatil. & fixis apprime hic conducunt. Ocul. canc. ebur ſine igne cum ſanguine grumos ſeu ſanguinem coagulatum diſſolvant & ſimul ſint antifebrilia, laudem ſuam merentur. Sed moleſtiſſimum ſymptoma eſt ſitis.

Itaque ne lochia magis ſupprimentur, convenit decoctum cicerum rubrorum cum ſirupo violarum. Decoctum hordei cum paſſulis & exigua cinnamomi portione. Quod ſi vero tali in febri lochia adhuc profluant, concedi poteſt decoctum citri, praeſertim ſi flavedo accurate ſeparata a corticibus ſimul ſint injecta: tunc enim impedit ſanguinis coagulationem, & lochiorum fluxum non retardat, ſed potius promovet.

Interea tamen abdomini ſemper ſacculus herbis uterinis & lochiorum fluxum promoventibus impletus & vino incoctus imponi debet. Saepius periculoſiſſimum ſymptoma ſupervenit nempe alvi fluxus, qui ſi adſtringentibus ſiſtatur, major infertur lochiorum ſuppreſſio, ubi profecto valet caute procedendum; talis enim humor vitioſus qui ſolebat per lochia alias effluere, jam per μετάςασιν defertur ad inteſtina & eliminatur; hinc ſi vires non proſternantur negocium naturae relinquendum: ſin vero medicamenta ſint neceſſaria ad fluxum, poſſunt eſſe ocul. canc. ut & tinctura croci, quae vim adſtrictivam relinquit imprimis etiam ventriculo, & ſimul per muliebria effluxum promovet.

Frequentius etiam in lochiorum ſuppreſſione vitioſa, natura quae debebat per uterum deponi, transfertur in cerebrum & ad ſyſtema nervoſum, & tunc malum ſolet eſſe lethale, ut tamen nihil a Medico intermittatur, veſicatoria magna excitari poſſunt in ſuris pedum.

Foemina quaedam nobilis primipara enixa foetum mortuum, quum bene valere videretur, tertio poſt partum die conquerebatur de dolore occipitis & tenſione quadam ſpaſmodica circa collum, fuit ſecta vena in pede, cum lochia ſtatim ſubſiſterent dubio procul ab aëre frigido, contra quem non bene ſe moniverat, dormiens in cubiculo injuriae aëris expoſito, cephalica & cardiaca exhibebantur multa & varia, ſed altera die ſuperveniente aphonia & epilepſia inopinata & improviſa morte extinguebatur. Vnde videmus quam celeri gradu morbi tales puerperarum tendant ad finem, ite ut praedictiones longe ſint incertiores in his febribus quam aliis, nec etiam tam facile criſis naturae beneficio producatur.

CASUS XXXIII.

De Pleuritide in puerpera.

HISTORIA.

UXor Martini Lutheri in exercitu Imperatorio sub Duce Wallensteinio locum tenentis, postquam aëri frigido se exposuisset, septimo post partum die retentis lochiis in dolorem punctorium lateris dextri incidit cum respiratione difficili, frequenti & parva, tussi & febri acuta, pulsu duro, inaequali & serrato.

RESOLUTIO.

Febris haec est symptomatica quae comitatur hanc pleuritidem: puerperae facile obnoxiae sunt pleuritidi, si nempe ipsis aliquoties tempore gravidationis seu gestationis foetus vena fuerit secta; quamprimum enim in puerpera ab aëre frigido seu alia caussa sanguis restagnat, more consueto vergit versus latera & facile ibidem contentus extravasatur: unde postmodum inflammatio & deinde febris totius sanguinis accedit.

Signa illa communia sunt, quibus alias cognosci solet pleuritis, sed curatio in eo differt, quod hic attendendum sit ad lochiorum suppressionem; facile enim communicatio haberi potest inter partem affectam & uterum: hinc quamprimum lochia iterum fluunt, dolor ille in latere vel pleuritis etiam iterum cessat. Apud Sennertum agitatur controversia, qua in parte venae-sectio sit instituenda in pleuritide puerperarum.

℞. Decisio est facilis, in pede nempe institui debet, & quidem eo magis quando lochia sunt suppressa; quod si vena in pede fuerit secta, & dolor tamen non remittat, respiratio fiat difficilior, tunc etiam vena secari potest in brachio quamvis cum protestatione.

Conveniunt hic interne sanguinem coagulatum dissolventia, ut sperma ceti ocul. canc sang. hirci, antimonium diaphoreticum, &c. Puerperae saepius etiam febri corripiuntur, purpura dicta, vel etiam febri petechiali, vel variolis, ubi opus est accurato & firmo judicio Medici, nequaquam enim tum tantum ratio habenda est fluxus lochiorum (imo si illa largius fluunt saepius suspectum & ominosum exhibent praesagium, quia materia maligna quae debebat per ambitum corporis difflari ad interiora vergit, quod periculo non caret) sed potius in his casibus madores seu sudores leviores continuo sunt excitandi, ad difflationem & discussionem humoris maligni promovendam, de quibus circumstantiis legi meretur praelaudatus Willisius.

CASUS XXXIV.

De Mammarum ex lacte retento humore.

HISTORIA.

LOYSA GROBIN. Coniux viri generorosi & strenui Domini Otthonis a Schlabbrendorff &c. diebus circiter quinque post partum, quum ipsa non lactaret, tumore mammarum, insigni, sed citra inflammationem afficiebatur, cui quum accederet durities & dolor, opem meam implorabat.

RESOLVTIO.

Lac in mammis facile coagulatur, unde earundem tumores, tubercula, abscessus,

sus, qui saepe in ulcera mali moris degenerant; omnia enim ulcera partium glandulosarum satis sunt periculosa: fit autem talis coagulatio lactis in mammis vel propter impletionem, si convenienti tempore non exsugatur, vel ab aëre frigidiori, vel ab usu nimio acidorum, vel a terrore, & terror facile profecto in mammis lac coagulare potest; spirituum enim animalium opus est temperare acidum (magis enim accedunt ad naturam alkalinam quam acidam) sed in terrore spiritibus revocatis depauperatis & perturbatis acidum fit sui juris, unde facile lac in mammis abit in coagulum: dici etiam potest, quod propter spirituum penuriam humores circulantes alacriter non propellantur per tubulos partium: unde collecti ad plenitudinem facile ibidem restagnant & coagulantur in mammis. Ex quacunque caussa tumor mammarum oriatur, statim tentanda lactis exsuctio vel ab ancilla vel catello; aliae adhibent vitrum suctorium, vel fistula tabacaria lac exsugunt: sed quum ita facile papillae exulcerentur, abstinendum potius & ore lac exsuggendum. Ipsis mammis imponenda statim quae lac coagulatum resolvant, ut flores sambuci pulverisati & calide impositi. Emplastrum de spermate ceti quod Auctor noster commendat, & D. D. waldschmid. saepe felici cum successu exhibuit. Commendat etiam D. D. waldschmid. unguentum ex pinguedine gallinae unguento rosato & ol. violarum, quo calide mammae ter seu quater in die illinantur. Videatur celeberrimi Dolaei Encyclopedia Chirurgica rationalis.

CASUS XXXV. & XXXVI.

De Inflammatione & Erysipelate mammarum.

HISTORIA.

Mulier quaedam iuvencula, superba & elegans, filiolam ex primo partu lactans, alioquin succi plena, ut gracilis videretur, thoracem strophiis arcte & vehementer constringens, inflammationem mammarum contraxit cum tumore calido rubro duro & dolente, sed absque febri.

Conjux Dni. GEORGII LAGI, p. t. Lycaei Colbergensis Rectoris, constitutionis sanguineae & biliosae ex subito terrore incidit in horrorem totius, subsequente calore febrili cum insigni praecordiorum angustia, paulo post dolorem sensit in mamma sinistra cum dolore pungitivo & colore roseo.

RESOLUTIO.

Facile mammae erysipelate & inflammatione corripiuntur, tunc praecedit levis quidam horror, & sequitur levis quidem febrilis calor, rubedo in mamma observatur cum dolore pungitivo.

Interne conveniunt diaphoretica. Externe aqua florum sambuci cum theriaca calida saepius applicata cum linteis egregium remedium: vana enim est eorum opinio, qui in erysipelate nulla humida applicanda esse putant; ipse enim spir. vin. calide applicatus egregie juvat. Theriaca cum salibus alkalinis in forma linimenti seu emplastri imposita sedet omnes inflammationes; sin vero tendat ad suppurationem, cataplasmata pus generantia imponenda & abscessus tandem aperiendus. Sed observandum tunc est, rarius curari posse abscessum talem, nisi lac omne exsiccetur in mamma, hinc & necesse est ut etiam in altera mamma lac exsiccetur, quo affluxus cesset ab utero.

CA-

CASUS XXXVII.

De Cancro mammarum.

HISTORIA.

Mater Villici mei Martini Rovenhagens, calidoris & sicclioris temperamenti, anno aetatis quadragesimo nono postquam menses fluere desiissent, tuberculum exiguum & vix fabae magnitudinem adaequans in mamma sinistra percepit sine notabili dolore & coloris in cute mutatione, tractu temporis sensim augeri & radices longius extendere, venasque quasi varicosas & lividas diffundere visum est, accedente tandem & aliquali dolore.

RESOLUTIO.

In mammis saepe tubercula fiunt & conspiciuntur, quae vel sunt sine dolore & tunc tantum externe imponitur emplastrum diachylon cum gummis: sin vero enim dolore sine & per intervalla affligant, satius tunc est abstinere ab omnibus medicamentis suppurantibus, exacerbatur, in his enim tuberculis sopitum jacet sal aliquod excitatum a medicamentis naturae arsenicalis est; sin enim talis tumor exulceretur, sanies depascit vicinas partes instar aquae causticae vel fortis.

Remedia illa commendantur quae habet Barbette in praxi de cancro & scrophulis, illa enim emplastra ex galban sal. armoniaco egregie juvant contra cancrum. Super hoc affectu videri meretur experientissimi Dolaei Encyclopaedia Chirurgica rationalis.

CASUUM MEDICINALIUM LIBER V.

De Morbis Infantum.

CASUS I.

De Febre ardente continua.

HISTORIA.

Infans vicini mei Domini Ioannis Collsovii trium circiter mensium, ardentissima febri afficiebatur, cum vigiliis contumacissimis accessere & alvi deiectiones crebra ex flavo virescentes, cum ventris torminibus & dolore.

RESOLUTIO.

Infantes plurimis obnoxios esse morbis norunt omnes: caussas vero norunt pauci; quum enim relatione ad morbos infantum, recognoscendos destituamur, facile in errorem deduci possumus, priusquam veram caussam indagemus.

Caussae recensentur variae, & deprehenduntur eo ipso, quo foetus adhuc continetur in utero; vel quatenus est extra uterum constitutus.

Caussae in ipso utero materno, sive juxta Veteres sanguinem menstruum, sive juxta Neotericos nutrimentum proprium non esse sanguinem, sed potius chylum statuamus, facile tamen quivis exinde colligere potest, vitia tum sanguinis, tum

succi

ſucci nutricii a matre communicari ipſi foetui in utero materno contento.

Quo nutritur infans in utero materno dicimus eſſe humores circulantes ſeu ſuccum nutricium vel partes chyloſas, quae conſtant ex indefinitis & innumeris partibus. Si quaeratur de viis, per quas defertur ad foetum, quum nec per vaſa lactea poſſit ferri, nec peculiaria vaſa conſtant, per quae humores circulantes poſſunt deferri ad uterum: dicimus, per arterias deferri ad uterum, ibidem ſegregari per glandulas uteri, filtrari per partes, quibus circumductis tranſire partes chyloſas magis depuratas.

Succus nutricius ſugitur ab infante, cujus os hiat a primo vitae tempore, neque ſuctio praeſupponit neceſſitatem reſpirandi, quum motus muſculorum gulae, & laryngis proprii ſint illis organis, & nequaquam dependeant a functione muſculorum reſpirationi dicatorum. Jam ſi loco partium chyloſarum in matre cacochymia ſcorbutica, lue Venerea infecta partes acriores corroſivae, acidae ſalinae aliaeque variae tranſmittantur per membras cingentes foetus in utero, tum propter acrimoniam ſucci nutricii varia vitia foetus contrahit. Verum viſcera externa luunt errores in cibo & victu a matre commiſſos, & vitioſam diatheſin contrahunt, priuſquam utantur vitali aura extra uterum. Inde obſervandum venit ſaepius, quod foetus adhuc in utero contentus, laboret variolis & morbillis, quibus mater aliquo tempore fuit correpta; laborant etiam aliis morbis in utero materno, & non raro extinguuntur, unde infantem ictero inquinatum in lucem editum fuiſſe, aliquoties obſervatum fuit.

Cauſſae concurrentes foetu adhuc exiſtente in utero materno magis fiunt evidentes, ſi attendamus, foetum tamdiu, quamdiu in utero materno continetur, propria vita non gaudere, ſed potius communem agere vitam cum matre, hoc in ſenſu quemadmodum videmus, quae incommoda inflicta arbori vel trunco ſtatim luant fructus arborum, nec ab illis immunes eſſe, donec decidant: ſic infantes in utero conſtituti participant de omnibus motibus, animae paſſionibus ipſius matris, unde variae cogitationes, ſympathia & antipathia, quas alii ita nuncupant, ortum ſuum habent, quae omnia tamen per hoc unum praeſuppoſitum, quod certas cogitationes ſequantur certi motus & vice verſa, ſive quod certis motibus alligantur certae cogitationes & vice verſa, quae nunquam iterum ſeparari poſſunt: hoc poſito ſimili motu, ſtatim obſervantur eaedem cogitationes, & vice verſa.

Pro diverſitate illarum cauſſarum, quibus foetus in utero affligitur, examinandae veniunt & illae, quae foetui in lucem edito ſuperveniant, inter quas agmen ducit *inſignis mutatio foetus totiuſque liquoris* tum animalis tum vitalis, eo ipſo momento, quando uterus aëri exponitur, quis non diceret inſignem mutationem & turbationem in maſsā ſanguineā excitari, quando circulatio ſanguinis aliter inſtituitur, quando novus talis motus in organis producitur, & quando corpus innatans liquori calido in loco ab injuria aëris immuni, nunc haurit auram frigidam, variiſque corpuſculis inquinatur.

Altera cauſſa morborum infantium extra uterum ſatis manifeſta erit, ſi conſideremus cum infantibus naſci plurima morborum ſemina, quae plerumque hoſpitari ſolent in excrementis inteſtinorum & ventriculo, quae communi nomine vocant meconium, unde ſaepe obſervatur in infante recens in lucem edito, quod ſupervenire ſolet vomitus, quo varii humores excernuntur, non raro etiam per alvum varii generis excrementa deponuntur, urina ſtatim poſt partum redditus, quae omnia ſunt effectus in conſueti illius motus excitati in machina recens nata; & niſi Medicus ſequitur motum naturae, ut loqui ſolent, ſtatim graviſſimi producuntur morbi, & infantes corripiuntur alvi torminibus motibus convulſivis epilepſia &c. quae in ſpecie in hoc libro explicanda veniunt.

Tertia cauſſa quaerenda in lacte quo infans natus nutritur.

Quar-

Quarta in alimento, variisque eduliis, quae infantibus praebentur.

Quinta in tenera dispositione fibrillarum & pororum configuratione minus constanti.

Sexta in denegata insensibili transpiratione, & ad hoc plurimum conducit fovendum uterum & producendum in nato humor nutricius, qui saepius viscositatem contrahit & poros oblinit in habitu corporis, quae sordes nisi abluantur convenientibus balneis post nativitatem, & transpiratio reddatur liberior, viam sternant plurimis morbis. In hoc casu proponitur infans febre ardenti continua laborans.

Nunc veniunt etiam consideranda phaenomena & apparentiae febrem ardentem continuam concomitantia, ut vigiliae contumaces, alvi profluvia, ex flavo virescentia, tormina & dolores ventris.

Febrem in infante cognoscimus ex pulsu, qui frequentia sua sanguinis effervescentiam facile indicat, sitim aliaque symptomata vel effectus explicare nesciunt, solo hoc signo solent esse contenti, nempe pulsu, ex hoc febrem adesse judicant.

In resolutione dicit Auctor lactis materni, quo nutriebatur infans, examinetur.

Recte recurrimus in morbis infantum ad lac maternum, ejusque examen instituimus, lac autem corruptum (dicit Auctor) deprehenditur, quum sumserit linteum eo imbutum &c. corruptum autem esse lac in infantibus patet ex vomitu & alvi fluxu, si per has vias caseosa substantia, ex borborygmis & hypochondrium laesione, ex colore obscuro excrementorum, ex flavo virescentium acida corrosiva, quae vel odore vel ani excoriatione percipitur, tum etiam ex tinctur. qua lintea imbuuntur facile colligitur: signum magis evidens habemus, si excrementa alvina rejecta excipiant vase aeneo, tunc vis latens corrosiva vel acidum occultum magis in apricum deducitur.

Corrumpitur autem lac in ventriculo infantis, vel quod lac in sese possideat acidum explicans se in ventriculo, & conjunctis viribus a ventriculo fermento lactis coagulationem producens, vel sola culpa fermenti nimis acidi & viscosi ipsius infantis. Si suspicio adsit, lac maternum in sinu suo gerere semina morborum, varia ejus instituuntur examina, prout illud experimentum institutum ab Auctore: solent lac instillare unguibus, quo ejus viscositas vel aquositas, color lividus vel citrinus eo facilius cognosci possit, vel reponitur in vase aliquo, ut stet immotum per plures horas, sic enim intestinus motus acidum e latebris educit, & lac alium requirit colorem aliamque consistentiam.

Alii examen instituunt praecipitantibus, instillantes spir. sulphur. vitrioli, vel & injicientes sal aliquod alkalinum, quo certiores fiant, qua in copia acidum lacti materno insit. Verum hic dubium aliquod oritur, unde acidum tam potens in infantibus recens natis suam ducit originem? ℞. Cl. Ettmullerus in suo valetud. infantili, quod originem & natales habeat ab acido latente in cibis vel victu & potu, quibus utitur mater tempore impraegnationis & gravidationis, & deducit acidum illud a pane, utpote ex quo spiritus valde penetrans & mineralia aggrediens elici possit, ut ex vino & cerevisia, quas liquores gravidae pro potu ordinario assumunt, & haec omnia satis pulchre explicantur. Potest etiam addi alia ratio, quod nempe spirituum animalium functio in infantibus recens natis non adeo vegeta sit, quam qualis deprehenditur in adultis, spirituum animalium officium est (quoniam constant ex prosapia alkalica) impedire coagulationem, humores attenuare, circulationem irradiationemque promovere & acidum temperare. Verum quum languidiores adhuc sint in infantibus recens natis, quum ipsorum organa, per quae influere debent, sint non adeo firma, illorum gressus vacillantes adhuc sint, pori & tubuli minus continui vel perennes, hinc deficit spiritualscentia in viscerum fermentis, liquor gastricus seu fermentum stomachale minus spirituosum & viscidum, bilis & succus pancreaticus, hi enim succi munere suo non funguntur,

sed

sed eorum perfectiones leniter subsistunt, & acido huic nocivo facile quemvis liquorem coagulabilem pervertunt.

Itaque in curatione semper habenda est ratio Matris & infantis. *Matris* ut lac non tantum corrigatur, verum cum quo eo commodius vis medica transplantari possit in ipsum infantem, hinc si cacochymia observatur, tunc alterantibus & leniter purgantibus agendum.

Quoad purgantia observari hoc debet, infantem eo tempore nequaquam uberibus esse admovendum, quum alias tota vis cathartica in offenso pede permeat massae sanguinis in matre, & demum sese explicet, non absque periculo in infante. Hinc in nutricibus non diagrydiatis aut scammonitatis aliisque acrioribus & calidioribus purgantibus, sed potius (ut Auctor etiam innuit) mitioribus saltem agendum, nempe ex manna, foliis sennae & rhab. ad imitationem decocti fol. senn. vel sine vel cum rhab. Mynſ.

Quoad alterantia medicamenta abstinendum ab omnibus acidis, aliisque medicamentis, quae occultum in se habent acidum, potius substituenda esse alkalica, aromatica oleosa quo eo major vis resistendi fermento coagulabili in infante nimis acido lacti concilietur, & admiscenda semper specifica antifebrilia.

Interea dum haec fierent, infanti sirupum violarum cum aq. cichorei &c. dicit Auctor loco aq. cichor. aq. antefebr. cujus compositionem non ingreditur acidum, antimonium diaph. quod potenter absorbet acidum, tuto infanti lactanti & febricitanti exhibetur sal volat. cor. cerv. ad gr. j. vel pro ratione aetat. gr. ij. vel iij. exhibita, vel quod melius subactum cum aliquot gr. ocul. cancror. non solum coagulationem impedit, verum debitam misturam massae sanguineae restituit.

Ventriculo autem empl. imposuit Auctor, ubi convenit empl. de sperm. cet. Mynſ. utpote quod lac coagulatum resolvit, & nō coagulatum a coagulatione praeservat.

Querit. quomodo febres tum continuae & ardentes, tum etiam intermittentes ex lacte coagulato produci possit? Vbi observandum venit, eadem fere symptomata produci a lacte coagulato, quae alias oriri a sanguine grumescente & extravasato solent, quemadmodum enim observamus eo ipso momento, quo sanguis extravasatur, quod ejus mistio solvatur abeuntibus partibus spirituosis & volat. quo ipso acidum ante occultum sui fit juris, reliquasque partes coagulant, unde sequitur, quod ignis vitalis (quem ita vocare solent) qui est materia primi elementi, semper copiosius reperiatur in vasis adhuc contento sanguine, quam extravasato, unde mirum non est, si in sanguine tali arterioso vel venoso facilius, vehementior motus & agitatio partium sequatur, quam in sanguine extravasato. Omnia autem haec applicari possunt ad lac, quod si enim grumescat vel abeat in caseum, producit varias obstructiones pororum & tubulorum sicque fomitem suggerit fermento febrili, quod ex tubulis illis certis periodis elabens in sanguinem, producit *febrem aliquam intermittentem*. Quod si vero partes ejusmodi caseosae una cum sanguine rapiantur & fluant ad cordis thalamos, febris erit continua: & ad excussionem materiae febrilis plures requiruntur dies vel etiam septimanae, prout novae semper accedunt caussae aliae, quae omnia etiam praestare potest sanguis extravasatus.

CASUS II.

De Variolis & Morbillis.

(*Historia vid. pag. 242.*)

De his agitur in libro de febribus.

CASUS III.

De Achoribus.

HISTORIA.

Filiolus *Nobilissimi Domini Philippi Borcken, Haereditarii in Falckenburg &c. &c ulcerosis quibusdam tuberculis subflavis hinc inde per capitis superficiem diffusis afficiebatur, e quibus saniosum quid continuo emanabat cum aliquali pruritu & dolore.*

RESOLUTIO.

Achores sive tubercula ulcerosa vel fari vel etiam tinea. Oritur hic affectus ex vitio humorum circulantium, qui copiosius & qualitate peccantes delati ad superficiem capitis pro varia discrasia, varia cutis producunt vitia, unde nulla fit assimilatio, sed videmus quod ulcuscula stillent succum nutricium in forma lactis, quod raro crusta obducitur, quae pressa reddit lac vel materiam candicantem lacti non absimilem, unde vocatur *crusta lactea*, & non solum in capite, sed etiam in facie, quam valde deformant, oriri solent.

Modum generationis putamus valde illustrari posse ex Philosopho, explicante generationem fontium, quod plurimae partes aquosae sub forma vaporis per poros telluris ascendant, saepius per verticem montis, quumque egrediantur poros telluris vel saltem egredi nitantur, tum ob diversitatem pororum ab aëre ambiente illa progredi nescire, hinc compressi concentrati abeunt in aquam, unde in locis altissimis videmus scaturire fontes.

Vitia illa cutanea, praesertim *Achores*, simili videntur oriri modo, quatenus ob voracitatem infantium plurimae partes heterogeneae & vitiosae in corpore colliguntur, quae continue praeter alias vias manifestas etiam copiosissime per continuam transpirationem excludi debent, si illa transpiratio est valde copiosa, & per superficiem corporis avolare nitantur plurima corpuscula, quae a poris aëris ambientis excluduntur, tum vi quasi compressi in superficie haerent, cum aliis a tergo sequentibus ortum trahunt, quemadmodum videmus in pulte calida concrescere cuticulam in superficie, quatenus copiosiores illae partes nitentes avolare excluduntur a poris aëris ambientis, unde in superficie cumulatae cuticulam constituunt.

Caussa: prout partes vel humores circulantes plus participant de salibus, lympha, nunc tenui nunc crassa, vel humore pituitoso, ita etiam ulcuscula illa aliam atque aliam induunt larvam, hinc reperiuntur ulcuscula pituitosa, serosa, chylosa, stillantia & quae sunt alia. Si fibrae nerveae leviter & superficietenus titillentur, oritur *pruritus*, si confertim & cum impetu, oritur dolor.

Curationem quod attinet, illa respicit tum nutritem tum infantem. Conveniunt ergo illa, quae depurant sanguinem. Auctor commedat tinct. antimon. illa debet praeparari ex scoriis antimonii cum aliis. In praeparationibus semper quid de virulentia superesse videtur, commendari etiam solet praeparatio quaedam tinct. antimon. cum sale tart. verum dubium adhuc est, an non sit tam tinct. sal. tart. quam antimon.

Malum hoc eo facilius debellari potest, si cerevisia medicata pro potu ordinario commendetur nutrici ex lignis guajaci, sassafr. santal. rad. sarsaepar. enulae. Externa nunquam tentari debent, nisi praecesserint interna, est enim in parte nobiliori nempe cerebro, si intempestive illa externa adhibentur, facile epilepsia, affectus soporosi oriri solent. Si materia peccans deferatur ad pectus, tussis, metus suffocationis, catarrhus suffocativus &c. Commodius hoc malum curatur, si capilli abradantur & toti capiti empl. exsiccans imponatur.

CASUS IV.

De Phthiriasi aloë curata.

HISTORIA.

Piscatoris Campensis Martini Treyen Filiolus quinque circiter annorum, per integram aestatem phthiriasi affectu, ingruente autumno, tanto pediculorum agmine infestabatur, ut non tantum sub capillitio & in cute capitis, sed & per faciem catervatim quasi reptantes insignem molestiam & pruritum excitarent, somnumque de nocte impedirent. Tentata varia lotionum, unguentorum lituumque remedia, sed frustra, unde ad mercurialia suasu cuiusdam barbitonsoris deventum, quae quum periculosa esse Ecclesiae vicinae Pastor moneret, consilium meum implorabant Parentes. Iussi caput lixivio acri ex cineribus fraxini in quo staphisagria abullierit, lavarent, postmodum aqua mea aloëtica saepius de die inungerent, quo per novendium continuato, tetra haec, ut Q. Serenus vocat, animalia immani strage fusa, penitusque deleta sunt. Eodem remedio & alii plures cum a turpissimo hoc malo tum a scabie aliisque vitiis cutaneis feliciter liberati sunt.

RESOLUTIO.

Videtur naturam in generatione insectorum non adeo religiose insectari ordinem, quum a nemine negari possit e seminibus vel ovis muscarum varii generis vermes produci, prout nempe alia atque alia materia aetherea haec inferiora permeare solet, neque absurdum: in toto nostro sanguine (in genere sic dicto) contineri semper semina, e quibus convenienti accedente calore, plurima animalcula generari possunt, quae nunc cum cibo & potu per vias manifestas nunc cum aëre per occultas inferuntur.

Curatio eadem est cum lumbricorum curatione, quae etiam non possunt ferre acria & ponderosa, quale est Mercurius.

CASUS V.

De Hydrocephalo.

HISTORIA.

Anno M. DC. XLI. Filia Gabrielis Ionae Secretarii Castrensis, aetate bimestris, tumore capitis insigni & pellucido, eiusdem undique coloris afficiebatur; tumor in altum incurvatus tactui cedebat, rursusque assurgebat, compressus aquae fluctuantis motum repraesentabat, sine dolore.

RESOLUTIO.

Hujus generatio petenda est ex capite de hydrope, nihil enim aliud est, quam hydrops particularis, quatenus vasa lymphatica obstruuntur & humores circulantes tanta in copia restagnant extra cranium, ut cutem & subjacentes musculos valde attollant non raro etiam cum tali tumore aquoso infantes nascuntur.

Conveniunt *discutientia & obstructiones reserantia*: hinc sacculi repleti sabin. flor. chamom. sambuc. sale tosto, calide applicari possunt.

CASUS VI.

De pavore in somno.

HISTORIA.

Filiolus Dn. AEgidi septem circiter annorum puer minus quiete dormire, saepius somno quasi gemere & concuti videbatur, nonnunquam subito terrefactus, in clamo-

mores erumpere. Oris halitus justo calidior & aliquando foetens graveolensque deprehendebatur.

R E S O L U T I O.

Proponitur terror in somno a lactis vitio, quatenus acidum vitiosum per intervalla irritando fibras nerveas, vel etiam in cerebro spirituum animalium quasi molestando concussionem producit. Modo simili lumbrici terrores in somno excitare solent, quemadmodum illi rostris suis vellicāt per intervalla tempore somni fibras nerveas in intestinis, unde statim tremor non raro etiam clamor deprehenditur, acidum etiam vitiosum hoc malum producere potest.

Et quum pavor soleat esse prodromus epilepsiae, curatio institui debet *Antiepilepticis* acidum imbibentibus & saturantibus. Videtur enim quod spir. animal. fulminis instar non tamen pleno agmine e cerebro explodantur, nam si pleno agmine excurrerent, oritur epilepsia, sicque eorum motus longe alius, quam in tremore, in quo in musculum aliquem influunt & statim iterum redeunt in antagonistam, & ex hoc iterum abeunt in alium, sive ut clarius dicatur. In tremore nec musculus extensioni dicatus, nec musculus contractioni dicatus, sed uterque aequali fere motu cietur, non aliter ac janua (ut exemplum aliquod vulgare proferam non clausa & in cardine haerens, fluctuat, & si aer ex hac camera veniat, versus aliam partem, sin vero ex camera opposita versus alteram partem pellitur.

C A S U S VII.

De Vigiliis nimiis.

H I S T O R I A.

DN. *ARNOLDI BELIZEN Capituli Colbergensis Secretarii Filia trimestris perpetuis vigiliis detinebatur, nec cunarum vel ulnarum agitata, nec cantu nec uberum exhibitione aliove modo ad somnum componi poterat; continuo ploratu noctes diesque insomnes transigens.*

R E S O L U T I O.

Quum partes crassiores semel motae nō tam facile sisti possunt ab occurrentib hinc mirum non est, si propter voracitatem & vitiosam coctionem in ventriculo partes sanguinis crassiores stillantes in ventriculos cerebri, semper ulterius pergentes inque poros cerebri apertos longo tempore currant, unde *Vigilia*, quarum caussam alii tribuunt vaporibus acribus. Si vero vigiliae oriantur propter tormina citra aliam caussam manifestam, tunc res perclara est.

Quoad interna medicamenta illa debent esse stomachica, ubi recte monet Auctor se abstinuisse a soporiferis, quum opiata majori cum periculo aetati infantili adhibentur. Externe convenit unguent. Alabastrinum, rosarum, vel etiam plantae pedum solent inungi axungia lucii piscis, praeter illam medullam cervinam, quam Auct. apponit.

C A S U S VIII.

De Epilepsia.

H I S T O R I A.

ANno MDC. XLI. die XI. Februarii circa horam octavam vespertinam Filiolus Nobilissimi Dn. COSMI a SIMMEREN. Undecim septimanarum puer insigniter plethoricus incidit in Epilepsiam.

RE-

RESOLUTIO.

Quoniam actum est de epilepsia in libro I. saltem pauca hic attingere velim: si respiciamus ad medicamenta, sive etiam ad infantium excrementa, sive consideremus lactis dispositionem, aliaque phaenomena eo certiores reddamur, *epilepsiam revera produci in infantibus ab acido volatili*, spir. anim. & systemati nervoso, totique liquori animali valde infesto.

Omnia enim quae in epilepsia commendantur, sunt ex prosapia alkalica.

Si excrementa inspiciantur, facillime a torminibus, a dolore colico, a flatibus, & tum solent esse virescentia, qui dolor est certissimum signum acidi vitiosi, uti dictum in praecedentibus. Si diaetam gravidarum examinemus, observamus iterum, quod infantes nati a matribus indulgentibus, vino, aut multis aliis subjectis passionibus irae, terrori, &c. fiant epileptici: & curiosum & utile est observare, num semper eo tempore, quo infans corripitur epilepsia, matri fluant menses.

Proponitur nobis in hoc casu ob nimiam repletionem, quia juxta Hippocratem omnis repletio ad extremum deveniens, fit valde periculosa, facile enim lac illud valde pingue copiosius collectum in venticulo corrumpitur, & quum partes inter sese colluctare soleant, acidum volatile immediate per poros ventriculi transudat, seseque immiscet sanguini & cum eo defertur ad cerebrum, sp. anim. emporium, & ipsorum ordinem suo more pervertit. In indaganda caussa Medicus semper considerare debet, num ex lacta corrupto, num ex dentitione difficili, num ex variolis & morbillis.

Curationem prolixe tradit D.D. waldschmid. Collegio ad praxin Barbette, conveniunt itaque clysteres, & omnia epileptica in minima dosi exhibita, omnibus aliis palmam praeripiunt illa ex cinnab. antimon. praeparata. Grunlingius varias in suo florilegio chymico tradit descriptiones. Tandem convenit etiam empl. epilepticum cujus Auctor est Crato, quod suturae coronali imponitur.

CASUS IX.

De Aphthis.

HISTORIA.

INfans trium circiter Septimanarum nutricem lactens Cholericae constitutionis, ulcusculis subflavis in lingua, palato, gingivis & faucibus hinc inde afficiebatur cum insigni partium internarum oris calore & quantum ex suctione interrupta & debili colligere poteram, cum dolore, sed sine febri.

RESOLUTIO.

Aphthae sunt pustulae quaedam occupantes fauces, linguam, totumque palatum, non solum malum hoc familiare est infantibus, sed & adultis praesertim febricitantibus, in quibus summa humorum acredo adest, quod in febre Hungarica videre licet.

Caussam quod attinet, Auctores non conveniunt in ejus descriptione, quum alii cum Sylvio statuant pro caussa halitus acidos elevatos e ventriculo erodentes tunicam, qua oesophagus, lingua & fauces affliguntur, quae abscedens subjacente carne varie prominet & tubercula constituit: addunt etiam rationes suas, quibus moti quo halitus illos pro aphtharum caussa agnoscant, cum frequentissime odore acidum, quod infantes spirant percipere possint: secundo quod medicamentis acido oppositis malum hoc profligari soleat. Alii cum Auctore lac accusant plus solito acre. Nos media incedentes via putamus caussam potius quaerendam *in saliva seu lympha acesente & humoribus circulantibus*; foveri tamen posse malum ab halitibus acrioribus effumantibus e ventriculo, non ibimus inficias.

Si

Si enim ex solis vaporibus seu halitibus, qualia plerumque tubercula circa collum instar scrophularum observantur, unde apparet, quod potius ex vitio lymphae & humorum circulantium, quam ex vaporibus & halitibus naturales habebant.

Quoad prognosin hoc annotari debet, quod aphthae albicantes curatu faciliores sint, quam si flavescant & nigrescant.

In curatione valde attollunt Auctores succum raparum, vide Sylvium & Ettmullerum: vitellus ovi subactus cum aq. rosar. addito parum sacchari, saepius de die illitus, faucibus egregium praebet levamen, quatenus pinguedo & oleositas vitelli temperata aq. rosar. acidum illud indomitum corrigit, saccharum simul lenit & consolidat.

In vulgus notum est remedium ex melle rosato additis aliquot guttulis ol. vel sp. vitrioli Quod si tamen malum sit contumax & pustulae alios induunt colores ad potentiora deveniendum. Diascordium aq. plantaginis vel flor. sambuc. addito parum spir. vini.

Interea ratio habenda nutricis, cui varia exhiberi possunt medicamenta acrimoniam temperantia, v. ex. gr. serum lactis, vel etiam pulv. istiusmodi acidi absorbentes quibus creta addi potest, quae potenter absorbet acidum.

CASUS X.

De Dentitione difficili.

HISTORIA.

Illustris Viri Domini GEORGII FLEETVODII excubiarum praefecti Generalis Filiolus lepidissimus sub initium mensis septimi circa Solstitium aestivum alvi profluvio, vigiliis & ploratu praeter solitum frequentiori tenebatur, digitos subinde ori inserebat, ipsaque nutrix papillas fortius stringi sentiebat, gingivae etiam justo calidiores deprehendebantur

RESOLUTIO.

De dentitione egregie scripsit Willisius cap. de epileps. infant. lib. de morbis convuls. Varia symptomata & quidem graviora dentitionis difficultatem comitari solent, qualia sunt terrores in somno, vigiliae, vomitus, epilepsia, diarrhoeae, febres, convulsiones: & non raro malum hoc solet esse lethale.

Phaenomena, quae hic ab Auct. recensentur, principaliter non dependent a dentitione difficili, sed potius a febribus, quae eo facilius excitari potuerunt a solstitio aestivo, quo tempore sanguis facilius ita exagitatur, ut ejus mistio non possit non turbari.

Dolor saepius valde urget in gingivis, non tam quod dentes eructantes perfodient gingivas, sed potius ab impedita circulatione, vasa enim ab intumescente carne comprimuntur, hinc sanguis restagnat unde inflammatio, pulsationes & vehemens dolor in gingivis.

Partes nonnullae sanguini communicatae mistionem turbant in ventriculo cordis, unde statim febris. Et quum alluens sanguis tendens per venas, vel etiam humores circulantes per vasa lymphatica continuo quid imbibant, febris illa est continua,

In curatione ante omnia occurrendum est symptomatibus urgentibus, convulsioni nempe & epilepsiae, hinc semper mature antiepileptica infantibus dentientibus exhibenda sunt. In gingivis quantum possibile, inflammatio arcenda. Praeter allegata ab Auct. convenit pulv. liquiritiae cum butyro majali mistus, cerebrum

brum leporis crudum non coctum gingivis illitum, promovet enim eruptionem dentium.

CASUS XI.

De Tussi & respiratione difficili a catarrho.

HISTORIA.

Reverendi Dominini M. IOACHIMI IASCHII. praepositi & pastoris Ecclesiae Colbergensis primarii, Compatris & Confessionarii mei honorandi, Filiolus octo circiter mensium, tussi vehementissima, difficilique respiratione afficiebatur, facies rubore suffusa, floridiorque videbatur ut & fauces, quae vaporem calidum exhalabant adeo notabilem, ut & nutrix eandem circa papillas perciperet, aderant & sternutationes frequentes & inter respirandum stertor quidam & sonus.

RESOLUTIO.

Debent huc referri omnia, quae de catarrho dicta fuere. In infantibus certe saepissime hoc malum exoritur cum tussi & respirandi difficultate, non sine vitae periculo, soletque epidemice plures invadere.

Caussa videtur foris advenire, nihilque aliud esse, quam sal quoddam mediante aëre corporibus tenellulis communicatum, coagulans lympham & sanguinis misturam turbans, unde catarrhus, febris: pungens fibras nerveas, unde dolor, tussis, quae non raro convulsiva, eludens omnia thoracica vulgaria dulcia, lambitiva & ejusmodi alia; nihil enim vel parum in illa tussi excernitur, de cujus descriptione nullibi quid reperitur, solo excepto willisio, quamvis malum communissimum: sic plures infantes ex improviso ipsa in tussi suffocantur.

Purgantia exulare debent, irritando malum & exasperantia, quod tamen de proprie dictis purgantibus est intelligendum, deinde salis aciditas est imbibenda, quae oliositate spicula illa infiscant. Exhibuit Auctor optimo cum successu sperma ceti, & ratio est in promtu, quoniam sanguinis grumos dissolvit, & coagulationem ejus impedit, quae absque dubio sequeretur, nam propter sanguinis restagnationem in cellulis pulmonum, ejusque plus solito incrassationem, respiratio uno quam altero tempore etiam major vel minor redditur.

Conveniunt epileptica systemati nervoso dicata, & non videtur melior successus, quam in usurpatione specifici cephalici D. Mich. cujus basis est cinnab. antimonii, descriptionem ejus genuinam vid. apud Hoffmann. in notis ad Schrod. hoc tamen tempore modo longe alio praeparatur, & est praestantior, si loco praeparatorum substituantur salia volatilia varia enim praeparata ingrediuntur ejus praeparationem, ut cor. cer. praeparat. &c. quod si hoc destituatur Medicus, possunt alia antiepileptica adhiberi.

Nutrici autem exhibuit decoctum pectorale, quod egregie profuit, quodque Medicus facile imitari potest, sunt enim aromatica, ut flor. hyssop. capill. veneris scab. veron. &c. partim sunt mucilaginosa, ut liquirit. ficus, jujubae: partim aquosa, ut flor. viol. aqua hordei, quae aromatica mucilaginosa & aquosa acidum diluunt, temperant, infiscant & corrigunt.

CASVS XII.

De Vomitu ex lacte corrupto.

HISTORIA.

Puella decimestris, Filia Nobilissimi Dn. Balthasaris Consiliarii Electoralis frequenti & laboriosa vomitione multum humoris ex flavo virescentis reiiciebat cum aliquali ventriculi intumescentia, & reiectorum foetore.

RE-

RESOLUTIO.

Quamvis enim bilis alkalinae sit naturae, nihilominus saepius ita degenerat, ut acidorum se associet familiae, hinc videmus, quod si talis adsit caussa, per vomitum humores biliosi flavi virescentes excernantur.

In curatione hoc annotari potest, quod non semper ad satietatem lac exhibendum, totius erit si reiteratis vicibus ubera sugenda praebeantur, alias frustra sunt medicamenta.

CASUS XIII.

De Ventris torminibus a flatibus.

HISTORIA.

Octodecim Mensium Filiolus Viri Generosi & Strenui Dn. Widigonis Bonin Chiliarchae & Commissarii Electoralis Generalis &c. per intervalla ventris torminibus afficiebatur cum inflatione, rugitu & murmure, augebat malum alvi constipatio, unde multum plorabat inquietusque nunc huc nunc illuc se iactabat, donec per erumpentes crepitus, solveretur dolor.

RESOLUTIO.

Illa tormina etiam ab acido excitari, nemo facile negabit, si attendat ad medicamenta & excrementa.

Peccat autem lympha crassa & acida, quae cum sale alkalico lactis vitiose effervescit, & quum a lympha crassa parietes intestinorum illiti sunt, transpiratio valde impeditur, unde vapores tales (quales in qualibet observare solemus fermentatione) egredi nescientes concentrantur & flatus constituunt, distendentes intestina, se invicem protrudentes, unde *murmur, rugitus*: & propter nimiam inflationem & tubulorum a lympha obstructionem spiritus animales debito & convenienti modo fibras inflare nesciunt, oritur alvi obstructio. Malum non est contemnendum, quod non tam facile curetur, tum etiam quod epilepsia frequenter supervenire soleat.

Clysteres valde conveniunt, sed non cum impetu sunt injiciendi, alias enim statim a flatibus iterum repelluntur.

Externe egregie convenit ol. stillat. carminat. Mynsf. quo melius non vidit D.D. Waldschmid. praeparatur ex ol. stillatitiis.

Convenit emplastrum post inunctionem imponendum de baccis lauri vel carminat. Sylvii, cujus compositionem Jovis ingreditur, quod potenter discutit flatus, nitrum ingreditur, quod potenter discutit flatus. Aq. menthae umbilico cum linteis duplicatis imposita calide vel tepide egregie convenit. Mulierculae exhibent felici cum successu macerem. Essentia citri saccharina Zwelfferi saepius exhiberi potest, & ob suavitatem facile ab infantibus assumitur.

CASUS XIV.

De Alvi fluxu.

HISTORIA.

Filiola plurimum Reverendi & Nobilissimi Domini MATTHAEI Consiliarii Electoralis & Canonici Colbergensis, Compatris, Adfinis & Fratris mei desideratissimi, undecimo aetatis mense, torminibus ventris & alvi profluvio corripiebatur cum inflatione ventriculi & ructibus, quod excernebatur album erat & pituitosum.

RE-

R E S O L U T I O.

Alvi fluxu facile corripiuntur infantes, vel ex lacte vitioso, vel ex dentitione, vel ob nimiam voracitatem & addephagiam: hoc in casu videtur praecessisse lactis corruptionem, cujus caseosa substantia obstruit glandulas meseraicas, orificia vasorum lacteorum, nec non pancreatis, hinc nulla facta secretio chyli a fuecibus, quae enim excernebantur (ut Auctor dicit) alba erant & pituitosa.

Ante omnia blande evacuandi sunt humores vitiosi sirupo cichor. cum rhabarb. clysteribus abstergentibus, postmodum modice adstringentia in usum veniunt, pulvis cordialis pretiosus vel emulsiones suaderi possunt. Externe convenit emplast. de crusta panis. Emplast. Auctor. ex theriaca cum terra sigillat. praeparatum.

℞. *Theriac. rec.* drach. j. *terrae sigill. ol. nuc. mosch. express.* āā. drach. sem. misc. Empl. super alutam in forma thaleri vel orbis medii potest etiam exhiberi adultis, ut in dysenteria: si efficacius desideres & magis pretiosum, adde theriacam coelestem.

C A S U S XV.

De Alvi constipatione.

H I S T O R I A.

Uxor Martini Lutheri Locumtenentis, filium lactans semestrem, nucibus castaneis adeo delectabatur, ut quotidie libram unam atque alteram earundem devoraret; hinc & ipsa & infans in pertinacissimas alvi obstructiones inciderunt, ut multorum dierum circuitu vix semel idque exiguum & crassum induratumque ingenti & laborioso conatu excernerent, aderant & ventris termina, & flatus, & capitis dolores.

R E S O L U T I O.

Obrutum enim fuit fermentum vel liquor gastricus, tum etiam bilis a terrestribus & crassioribus partibus nucum castanearum. Auctor in curatione proponit linimentum laxativum, vel substitui potest ungu. de arthanita. Mulierculae sola axungia anserina utuntur, vel etiam in pulte exhibent excrementa passeris.

C A S U S XVI.

De Lumbricis.

H I S T O R I A.

Puella trium circiter annorum Filia Domini Richardi singulis fere matutinis humorem aqueum & foetentē nauseabunda rejiciebat, nares subinde scalpens, venter quasi inflari ac intumescere videbatur, saepe etiam dolore, praesertim ubi jejuna esset, facies modo rubore suffundi, mox iterum pallescere totumque corpus praeter abdomen extenuari, appetitus ciborum ferme modum excedebat, urinae turbidae reddebatur & albae quales iumentorum esse solent.

R E S O L U T I O.

Repetenda veniunt illa, quae de lumbricis in lectionibus publicis dicta sunt, ubi 1. recensentur phaenomena. Adest (1) pruritus narium. (2) Foetor oris. (3) Vomitus matutinus. (4) Abdominis intumescentia. (5) Dolor jejuno ventriculo alvi. (6) Appetitus integer. (7) Urinae turbidae. (8) Febres,

Narium pruritus a sanguinis ocrimonia, quum dulces partes depascantur & consumantur. *Foetor oris* a fermentatione corrupta seu putredine, quae est species

fermentationis. *Vomitus matutinus* ab humoribus acrioribus vellicantibus fibras ventriculi, vel etiam a morsu irritativo vermium, hinc dolores corrosivi lancinantes in abdomine percipiuntur, praesertim jejuno ventriculo. *Intumescentia abdominis* a flatibus, reliquarum vero partium extenuatio a paupertatione chyli. *Febres* si ova vermium vel partes vermium putridae per vasa lactea deferantur ad cor, ejusque turbent mistionem: si continuo febris erit *continua:* si per intervalla *erratica:* si statis temporibus, *periodica.*

Urinae turbidae a partium activarum in sanguine defectu, nulla fit restauratio, quia vel nullus vel paucus chylus sanguini infunditur, hinc languent fermenta viscerum.

Infantes & qui sunt temperamenti pituitosi, facile lumbricitant, rarius cholerici & adulti, quia effervescentia quo major & vehementior, eo facilius ova vel semina confringuntur, quo debilior foventur, conservantur & ad maturitatem ducuntur, quodlibet enim animal quodcunque etiam sit, ad sui generationem proportionatum requirit fermentationis gradum.

Caussam vermium naturalem, dicimus esse ova & semina, si enim carnes recens mactatae probe muniantur, priusquam aëri vel muscarum insessui fuerint expositae, caro inditur vasi bene clauso etiamsi tum successu temporis arripiat putredinem, nullos tamen unquam observabis vermes, & quum in tali putredine miasmata in ambientem fundantur aërem invitantia muscas, quae propterea chartam qua orificium munitum perfodere solent, ibidem reperies vermes, rodentes chartam & transitum tentantes.

Formalem caussam dicimus esse calorem blandiorem, quem putredinem solent vocare.

In *curatione*, quae purgantibus est inchoanda, cenvenit sir. flo. persicorum, cum pulv. mechoacanna & aqua graminis, pillul. Francof. quia constant ex aloë; omnia enim aloëtica vermibus inimica: quum itaque amara fugare solent vermes, nunquam in lumbricitantibus addenda sunt clysteribus; quae enim per os adhibentur debent esse amara, quae vero per anum, dulcia.

Auctor dicit, quum his adhibitis nihil vermium excerneretur, dubitare coeperunt de iis parentes: id quod bene monet, nam non sequitur, plurima specifica in usum fuisse vocata, nihilominus tamen nullus vermis est excretus, sufficit enim, si enecentur, interfecti putrescunt facile vel discerpuntur a medicamentis acidis spiritu vitrioli Martis. Commendat etiam Auctor arcanum suum contra vermes ejus descriptionem habet in epistolis, & praeparatur ex Venere: verum tentavit D.D. Waldschmid. ejus praeparationem, nunquam tamen vim emeticam & nauseabundum demere potuit, hinc semper fuere secuti ingentes vomitus, nullique vermes excreti, quoties enim edulcoravit abluendo aqua, Venus tamen semper quid fastidiosi retinuit.

Ad imitationem pulv. contra vermes D.D. waldschmid. cerevisiam medicatam in infante septem annorum in usum vocavit, a cujus usu innumeros excrevit vermes.

℞. *Rad. filic. dictamn. cretic. cichor.* āā. drach. ij. *fol. card. bened.* m. sem. *flor. tanacet. hypericon.* āā. p. j. *sem. santon.* drach. iij. *citri, card. bened.* āā. scrup. j. *passul. minor.* unc. sem. Incisa grosse dentur ad nodulum, & detur vel horis matutinis vel pomeridianis haustus.

CASUS XVII.

De Hernia.

HISTORIA.

PUer quatuor annorum, Filius Nobilissimi Domini Adriani Plotzen, Eqitum Magistri, ex divaricatione crurum rupto in dextra parte peritonaeo Enterocelen contraxerat, adeo ut intestina prolapsa tactu percipi, ipsumque foramen per quod delapsa erant, digito explorari posset, aderat quandoque & ventris inflatio & dolor, praesertim a sumto cibo.

RESOLUTIO.

Facile rupturam patiuntur infantes ob peritonaei laxitatem & musculorum humiditatem, fitque vel circa umbilicum, vel circa inguina ubi duo processus peritonaei reperiuntur, qui saepius ita relaxantur a tussi, a ploratu, a sternutatione, vomitu, desiderio excernendi faeces alvi, ut per manifestum foramen intestina prolabantur in scrotum. Solent alias species herniae recenseri, *una* ab intestinis prolapsis vulgo intestinalis; *altera* a flatibus ventosa; *tertia* a scirrhosa duritie, vulgo scirrohsa.

In hernia intestinali, digitis locus explorari potest; in *ventosa* transparentia adest praesertim, si admoveatur candela, quod etiam in aquosa observari solet; in *scirrhosa* maxima adest durities, neque prementibus *digitis* cedit tumor.

Circa *curationem* notandum, quod totum artificium consistat in legitima fasciatione vel ligatione, quia consolidatio solius fere naturae opus est, praesertim in infantibus.

Laudantur alias varia olea hyperic. comp. oleum laterum. Potui ordinario imponi possunt radic. consolid. mai. &c. herb. pyrol. sanicul. persol. frequentissime etiam exhiberi pulvis consolid. mai. cum sir. corall. vel de symph. Alvus semper debet sarvari aperta & nonnunquam carminantia propinari solent, alias frustra tentatur curatio.

CASUS XVIII.

De Umbilici prominentia.

HISTORIA.

DN. GEORGII SCHWEDERI vicini mei filius octimestris tussi vehementissima, quam ferinam dicimus, affectus, in tumorem umbilici incidit, magnitudine ovum columbinum ferme adaequantem, quum supinus decumberet, tumor recedebat ut vix percipi posset, si in pedes erigeretur vel ulnis gestaretur, iterum prominebat, maxime cum tussiret aut fieret.

RESOLUTIO.

In hoc affectu solent commendare globulum plumbeum, quo transfossus est cervus, in coitu, in lamellam reductum: si ex flatibus, carminantia prosunt.

CASUS XIX.

De Ani procidentia.

HISTORIA.

FIliolus Nobilissimi Domini LAURENTII fluxu ventris aliquandiu affectus, tandem in ani prolapsum incidit, quem etsi parentes & domestici reponerent, subinde tamen

quoties alvum exoneraret interum excidit, unde opem meam implorabant.

RESOLUTIO.

In alvi fluxu, in dysenteria etiam observare solemus ani procidentiam, nempe si maxima egreditur copia humorum, & tunc conveniunt sacculi repleti flor. chamom. verben. rosar. rub. fol. quercus, cort. granat. quae in lacte coqui possunt, vel aqua chalybeata vel vino rubro.

In sexagenaria vel sene prodest cataplasma, quod ex scarabaeis cum oleo hyperici & lumbricorum praeparatur, additisque aliis nervinis.

CASUS XX.

De Urinae difficultate.

HISTORIA.

Filius Domini WILHELMI SYLVESTRI teloniorum maritimorum ad portum Colbergensem Praefecti, novem circiter mensium puer urinam difficulter & guttatim emittebat non sine dolore, ut ex fletu quem inter mingendum subinde fundebat, coniiciebam; Urina reddebatur pauca eaque valde crassa, lutulenta & turbida.

RESOLUTIO.

Urinae difficultas facile fit, nec semper calculo est, sed potius obstructione vel in ureteribus vel in meatu urinario.

Oculi canc. frequenter exhibiti malum tollunt, si accedunt etiam externa, insessus & cataplasma, quae ingrediuntur cepae, quae in omni obstructione sive calculo, sive ab alia caussa conveniunt.

CASUS XXI.

De Urinae incontinentia.

HISTORIA.

DN. LAURENTII PERSONII Locumtenentis filius, quatuor circiter annorum singulis noctibus urinam in lectum emittebat, nec ullis parentum adhortationibus aut minis adduci poterat ut illud intermitteret etiam ferulis ob turpe hoc vitium non semel castigatus.

RESOLUTIO.

Malum hoc facile degenerat in habitum & consuetudinem, videntur hoc in casu vasa harum partium urinae excretioni dicatarum tandem ita aperiri, ut spiritus animales inoffenso pede etiam in somno eo fluant & excretionem moliantur & tum malum utplurimum solet fieri incurabile. In infantibus praeter virgas Auctor commendat pulverem erinaceorum combustorum.

CASUS XXII.

De Macie a Crinonibus sive Dracunculis.

HISTORIA.

Puella trium annorum, Filia Domini Olai Helleparts Excubiarum inter stationarios Colbergenses Praefecti, mediocri corporis habitu praedita, ante mensem & quod excurrit, sensim contabescere coepit & licet quoad caetera bene valere, satisque comedere

dere videretur, attamen parum aut nihil nutriebatur quin & pruritum in dorso brachiis & cruribus percipiebat.

RESOLUTIO.

Malum hoc oritur ab impedita transpiratione, unde excrementa eructantur in poros partium externarum & superficiei, unde tota massa sanguinea ad nutritionem redditur inepta, & non raro febris hectica inde dependet.

Balnea valde prosunt, quoniam emolliunt & laxant, post balneum immediate institui debet frictio cum aq. & farina, quia sordes facile adhaerescunt, & si postmodum fricetur cutis, e poris corpuscula vermium exprimuntur.

Appendix ad morbos infantum.

Innotuit ante viginti annos in Anglia affectus quidam solis infantibus familiaris & nonnunquam funestus, quem Rachitidem vulgo miket vocare consueverunt.

Affectus hujus indolem & naturam consideramus, dabimus etiam plurimos infantes hoc morbo fuisse sublatos, multosque eodem morbo adhuc affligi. Medici hujus mali ignari vel hydrocephalum esse dixerunt, vel speciem cachexiae vel scorbutum, vel tabem, vel vermes, vel dentitionem difficilem, & nescio quid non. Ante omnia igitur attendendum ad phaenomena & apparentias, eaeque vel in viventibus observantur, vel demum post mortem rimantur.

Quoad externum corporis habitum magna requiritur disproportio inter partes, *caput valde magnum:* & hinc inde in superficie capitis protuberantiae magnae observantur. *Abdominis adest intumescentia*, e contra pectoris angustia & cartilaginis ensiformis prominentia, reliquae partes flaccescunt. *Ossa sunt incurvata*: praesertim tibiae & cubiti, circa articulos nodi duriores videntur, labia sunt sicca, si jam adsunt putridi vel nigri saltem, respiratio difficilis, alvi fluxus, torpor totius corporis, ingenium pro ratione aetatis plus solito felix & vegetum, spinalis medulla ferendo capiti non satis fortis, unde spiritus quasi collabuntur & non raro spina dorsi varie inflectitur, pedibus vix insistunt, sed sedentes ludunt potius quam currentes. Nonnunquam a prima nativitate malum hoc sese prodit, sed rarius, frequentius vero elapso semestri ad annum usque tertium.

Quod si vero Rachitide extinguantur, tum post mortem in sectione cadaveris deprehenditur hepar valde magnum, colore rubicundo vel sanorum simili: mesenterium strumosum a scrophulis sive glandulis refertum: pulmones infarcti materia purulenta, vel sanguine grumoso: cerebrum mole excedens & naturali duplo vel triplo majus: ipsos renes corruptos fuisse hoc in morbo observavit Nobiliss. Dn. Praeses. Priusquam autem accedamus ad caussarum symptomatum explicationem praemittenda erit caussa ipsius morbi. De morbo scripsit Glissonius Medicus Anglius, dicit caussam effectus hujus esse intemperiem quandam partium innatam frigidam & humidam, omniaque phaenomena conatur explicare vi suorum principiorum per qualitates vulgares: verum indolem hujus morbi pro nutu non exprimit. Corruunt enim facile omnia, si attendere velimus partium calorem quem vulgo innatum dicunt, esse a sanguine, sanguinem autem aequaliter distribui dum omnes partes laborantes intemperie tali connatum sanguinem crudiorem ad se trahant. Non jam dicam, quod opinio hujus viri clariss. Neotericorum principiis in totum contradicat vel contrarietur.

Rectius itaque videtur accusari posse spinalem medullam, ejusque ut & tubulorum nerveorum inde prodeuntium aliqualem obstructionem, impedientem quo minus spiritus animales humorum circulantium irradiationem debito & convenienti modo absolvere possint. Facilius materia hujus morbi explicari potest, si cum Willisio supponimus humorem nutricium in partes per nervos influere: tentabimus tamẽ per nostra principia characterem hujus morbi ad vivum depingere.

Videmus quod partes illae, quae nervos habent ex spinali medulla extenuentur

tur, flaccescant & marcescant, quae vero a cerebro vel cerebello nervos habent copiosissime nutriantur; nulla enim assimilatio succi nutricii fieri potest absque ope spirituũ animaliũ quorum irradiatio si parti denegetur, statim tollit nutritionem, tum pori & tubuli collabuntur, unde nequaquam humores circulantes trajici legitimo modo possunt. Hinc observamus, quod ossa incurventur, quatenus ligamenta & musculi exsiccantur, vel saltem non crescunt, dum e contra ossa quotidie augentur, musculis itaque existentibus brevioribus ossi alligantur, necessario ipsum, os incurvari debet juxta legem mathematicam, linea recta arcta intra limites suos necessarios fieri debet obliqua, ut si chorda surculum vel crescentem arborem firmiter alligamus terrae, vel trunco in superficie telluris, quo major crescit arbor quum chorda extendi non possit, eo magis incurvatur arbor. Sic unum habemus phaenomenon.

Pectus angustum est ob eandem rationem, quia musculi costarum non crescunt, neque augentur, unde ossa firmiter constringuntur, eo ipso autem cartilago ensiformis eminet, & antrorsum propellitur, in tali angusto pectore pulmones dilatari nescii, infarciuntur sanguine; qui vel grumescit vel in humorem corruptum & saniosum abit: spir. enim. animal. officium est temperare acidum, qui si non sufficienter influant, tunc fermenta viscerum degenerant: hinc nulla rite concoctio, unde diarrhoea, flatus, nigredo & corruptio dentium. Hepar quum paucos vel nullos habeat nervos, nihilominus succus nutricius illud trajiciat, valde crescit, quum alia ratio sit substantiae carnosae, alia parenchymaticae, nihil enim aliud requiritur ad incrementum hepatis praeter sanguinem.

Mesenterium scatet glandulis & scrophulis a defectu spir. animal. & copia lymphae acescentis. *Circa articulos humores circulantes* ulterius progredi nescii restagnant, hinc nodi observantur. Reliqua phaenomena ea iisdem rationibus facile deduci possunt.

Quaer. quare infantibus affectus hic soleat esse familiaris, non vero adultis? Ratio est in promtu, quamvis enim adulti variis obnoxii sint morbis ex defectu spir. animalium ortis, tamen quum metam accretionis absolverint, morbo hoc affici nequeunt. *Caussae* remotiores possunt esse vel haereditaria quaedam dispositio ex vitio matris in utero, succi nutricii, quo foetus in utero nutritur discrasia. Errores in rebus sex non naturalibus.

Prognosis: si statim a prima nativitate infans tali morbo laboret, periculosum valde est malum & frequentissime lethale: quo vero longius a partu malum accedit, eo major spes reconvalescentiae affulget. *Diarrhoea* si nullis cedat remediis malum signum est.

Curatio instituenda est juxta indicationes. Obstructio pororum & tubulorum etiam tollenda, laxitas generis nervosi & spinalis medullae est corrigenda, pravique humores evacuandi.

Depromuntur auxilia e triplici fonte, Chirurgico, Pharmaceutico & Diaetetico. Chirurgica quod concernit remedia, duo valde commendari solent, *scarificatio & fonticuli. Scarificationem* balneatores instituere solent in aurium extremitate, quamvis remedium videatur magis empiricum, quam rationi consonum. *Fontanellae* plus habent ponderis, potestque fonticulus excitari inter primam & secundam colli vertebram. Ergo Pharmaceutico specifica nonnulla notari debent ex radicibus. ut rad. amondi, quae pro specifico hoc in affectu habetur, radic. filic. maris, apii, sarsaepar. chinae, ebuli, ligni guajac. sassafr. cortic, tamarisc. fraxin. folia salviae, beton. ceterach. herb. capillares omnes, capillus veneris, trichomanes, osmonda, flor. anthos, nasturt. indic. salv. macis, crocus, castoreum, millepedes, lumbrici. Ex his varia remedia variaeque formulae facile praescribi poterunt, tum ex tum interne in forma unguent. & balnei exhibendae.

Omni-

Omnibus praefertur *Ens Veneres* cujus descriptionem tradit Boyle lib. de utilitate philosoph. experiment. part.2. sect. 5. cap. 6. quod a duobus vel tribus gr. ad scrup. sem. jejuno ventriculo vel vesperi paulo ante cubitum egregio cum successu exhibetur. ℞. *Vitrioli optimi q.p.* calcinetur ad obscuram rubedinem, post freq. aqua calida abluatur ad omnimodam dulcificationem, exsiccatum subtilissime pulverisatum misceatur anatica portione cum sal. armon. itidem subtilissime pulverisato, hinc misturam inde retortae vitrae ad plenitudinem tertiae partis usque sublimetur per gradus ignis spatio 10. vel 12. horarum sub finem augendo ignem ut fundus retortae plane excandescat, sublimatum exemptum lutei debet esse coloris, quod si flavescat, denuo repetenda est sublimatio.

Operatio ejus fit vel per ambitum corporis, vel sudores vel per vias urinarias, in omnibus febribus praesertim intermittentibus felicissime adultis propinari potest. Praeter hoc commendari solet sal. armoniacum artificiale & ex tempore praeparatum quod ex sale aliquo volat. affunditur sp. salis in phiola, facile praeparari potest exhiberique ad gr. iij. vel iv. In infante quodam Principe magnum levamen attulit Elix. scorbut. Rolfinck. cujus descriptio in ejus chymia traditur.

Chalybeata frequenter in usum sunt vocanda & vinum chalybeatum valde prodest, si infans lac adhuc sugat, tum longiores coctiones ex ante dictis etiam nutrici exhibentur.

Purgantia semper audiunt leniora, quum facile humores his aegris diffluant, & utplurimum diarrhoea ante obitum exoriri, soleat.

In Anglia hic affectus facilius curatur, forsan quia ejus indoles Medicis magis est nota quam Germanis, & ob hanc caussam in tempore obveniunt.

LIBER VI.

De partium externarum morbis.

CASUS I. II. & III.

De Corpulentia nimia &c. &c.

HISTORIA.

Illustris Domin. IOANNES BANNER *Serenissimae Reginae, Regnique Sueciae Campi Mareschallus generalis &c. temperamenti sanguinei & pleniore corporis habitu praeditus, post annum aetatis tricesimum septimum in eam excrevit obesitatem, ut equum aegre & non sine adminiculo conscenderet, nec alias actiones prompte exercere posset cum insigni respirationis difficultate praesertim ubi se paulo fortius moveret, aut loca acclivia peteret.*

Quam periculosus sit plenior corporis habitus, docet Hippocrates lib. 1. Aphor. 3. & Galenus lib. 3. de diff. morb. cap. 9. maxime vero Avicenna septima quarti, tract. 4. cap. 5. *Id quod in viro generoso & nobili Dno.* REIMARO MANNVEUFFEL *haereditario in Roman & Trinicke. &c. mihi observatum est. Is ab ineunte aetate, pleniore corporis habitu praeditus, in eam tandem excrevit molem, ut loco se amplius movere vix posset, ad actiones omnes inhabilis, respirationis vero difficultas tanta erat, ut si quando sedens se erigere vel capite paululum declivis aut supinus in lecto decumberet, suffocationem minaretur:* Monui pleniorem hanc corporis habitudinem solvendam esse, tenuique victu utendum, nec immorigerum initio habui, saepe enim & phlebotomiam & cucurbitulas, purgationesque & quicquid horum

rum

rum amplius est, quae ad corpulentiam minuendam faciunt, admittebat: tractu vero temporis quum haec omnia negligeret, paulloque licentius viveret, apoplexia subito extinctus est, morte sua veritatem prognostici quod loco supra allegato habet Avicenna contestatus: *Mors super ultimatis in pinguedine festinat & proprie illos qui inpinguantur in prima aetate; isti enim sunt expositi apoploxiae & paralysi:&c.* Idem & in Bibliopego Johanne Fuxbergio observavi, qui supra modum obesus & pinguis, adeo ut aegre incederet, scalas vero & loca acclivia conscendere prorsus non valeret; Is meo suasu quotannis ter quaterve corpus purgabat, frequenterque sanguinis copiam modo incisa vena, saepius cucurbitulis scarificatis minuebat, corpus etiam quantum poterat exercebat, victu tenui & parco contentus, sicque vitam, quanquam ob spirandi difficultatem non parum molestam, in plures annos trahebat, postquam vero auxilia modo dicta nescio quo fato, per integrum annum & amplius intermisisset, aucta in dies corporis mole, tandem ex constrictione meatuum superveniente spiritus suffocatione, repentina morte periit. Communis est opinio, quam & Avicenna loco allegato adducit, *obesos & pingues non esse prolificos*, sic enim ille; *& similiter isti non sunt generantes neque producentes embryonum & sperma ipsorum est paucum ac tenue & infoecuudum vel foeminarum generativum.* Exemplo tamen cum aliorum tum modo commemoratorum constat obesitatem, quandoque prolificationi minime obesse; uterque enim & masculam & foeminam prolem post se reliquit, in hunc usque diem superstites.

Serenissimi Ducis Crojani Capitaneus in Gultzovv &c. Dn. ZACHARIAS SCHIEFF obeso & pingui corporis habitu praeditus, postquam variis corpulentiam nimiam corrigere tentasset remediis, tandem aquas fontis prope arcem Gullzoviensem scaturientis experiri constituit, nec singulis matutinis cyatho uno atque altero, molem corporis manifeste minui & decrescere sensit; usum itaque istarum aquarum per integrum mensem continuavit, & sic gracilior & ad quasvis actiones exercendas agilior promptiorque redditus est. Verum quum tractu temporis corpulentia repeteret, postmodum singulis annis tempore majali aquis hisce usus est, evidenti cum emolumento. Continent autem hae aquae quantum in examine explorare potui, aluminis, nitri & ferri mineras.

RESOLUTIO.

Quando in massa sanguinea praedominium obtinent partes flexiles & chylosae, quae quoad suam superficiem respondent poris fibrarum partium nutriendarum, majori in copia se agglomerant fibris nutriendis, & sic non solum nutritionem sed & augmentationem praestant, & quum nonsufficiens spatium inveniant, etiam in ipsis interstitiis partium coarctantur in se invicem, implicantur & in pinguedinem abeunt, quae vera caussa est pinguedinis.

Obesitas laedit actiones imprimis autem animales praesertim quoad motum & respirationem, hinc Medici interdum in consilium vocantur pro curanda nimia obesitate.

Curatio perficitur istiusmodi medicamentis quae sunt duriora rigida, ad occursum aliarum partium flecti nescia.

Frequentius sunt exhibẽda purgantia, utpote quae excitata illa fermentatione extraordinaria semper secum rapiunt partes chylosas & ita pinguedinem absumunt.

Venae-sectio est administranda ad minuendam sanguinis abundantiam, quo praedominium illud tollatur, quam in sanguine obtinet, nempe partes chylosae flexiles & dulces. Vulgo quidem creditur succurrendum esse hepati, quod propter laudabilem dispositionem excedat in sanguificatione & Auctor sit sanguinis copiosi generati; verum praejudicium est, quia hepar 1.) non est officina sanguinis, & 2.) illa intemperies hepatis laudabilis (calida humida) non est Auctor obesitatis: sed dicendum, quod hepar suam temperiem seu intemperiem hauriat ex ipsa massa

sa sanguinea; qualis enim sanguis, talia viscera; si sanguis calidus etiam hepar calidum; sed vice versa, si hepar calidum etiam sang. calidus.

Convenit igitur praemissis purgantibus decoctum lignorum, quia illa ligna constant istiusmodi partibus duris, quae semel motae pergunt moveri & semper protrudunt alias partes, ut non possit tam facile agglutinari.

Elixirium proprietatis multum praestare potest hoc in casu propter vim suam exsiccativam, hoc est quia restaurat partes biliosas & amaras in sanguine, quibus praedominium obtinentibus nequaquam corpulentia nimia vel obesitas metuenda, hinc Cholerici nunquam fiunt obesi, quia acria potius rodunt partes quam ut illas nutriant, accedit etiam hoc, quod partes illae biliosae celerrimo gradu percurrant tubulos partium & nullam moram concedant, quo partes possint agglutinari fibris, requiritur enim aliquo modo quies, quo superficies inter sese jungi possint.

Vitandus est usus cerevisiae & Bruhanii ut & vini, bibi potest pro ordinario potu decoctum secundarium lignorum ut Auctor noster etiam innuit, vel aqua pane correcta, vel decoctum hordei quod propter vim diureticam impedit obesitatem. Fonticuli sunt excitandi in corpore, quia illud quod effluit nihil aliud est quam chylus propter pororum perversionem corruptus.

Obesos morte inopinata saepe tolli dudum agnovit Hippoc. ubi dicit: *Atheletarum habitus, si ad summum pervenerit, sit valde periculosus, & plerumque obesi tollantur apoplexia, seu fiant apoplectici*; ratio quia ductus sunt valde angusti & comprimuntur a circumstante pinguedine unde facile sang. retardatur in suo motu circulatorio: 2. motus sang. progressivus non adeo alacriter perficitur si praedominium obtinent partes chylosae potius facile sibi invicem adhaerent, unde sanguis ingrassescit & in motu suo impeditur, unde obstructio arteriarum coratidum, pororum plexus choroides, qua inducta obstructione cessat spiritus animalis, generatio. 3. Spiritus animales participant de natura salina, salia autem exulant in tali sanguine chyloso, ubi sufficienti in copia tali ex sanguine non generari possunt spiritus.

Mortis repentinae in obesitate causa non semper est apoplexia, potius polypus cordis est vera caussa, quatenus sang. talis in grumos abit, dum partes chylosae propter inaequales superficies firmius sibi cohaerent, unde in thalamis cordis talis sang. restagnat, & saepe ex improviso tolluntur obesi.

CASUS IV.

De Erysipelate.

(*Historia vide pag. 264.*)

RESOLUTIO.

Est inflammatio cutis & partium subcutanearum: oritur ab obstructione, seu etiam quo oriri diximus phrenitidem, quando partium figurae triangulares obstruunt porum figurae rotundae, ubi latera seu spatia aliquot relinquuntur, quae tunc repleri debent a materia aetherea majori cum impetu in spatia haec irruente, unde oritur partium fluibilium agitatio, quam sequitur calor, humorum affluxus & inflammatio; hinc videmus quod saepissime ab admissione aëris frigidi statim contrahamus tumorem erysipelat. quod certum est indicium veram caussam esse obstructionem, quando humores circulantes impediuntur in suo motu, vel quando insensibilis transpiratio impeditur.

Erysipelas est vel biliosum vergens magis ad colorem citrinum vel flavescen-

tem; vel sanguineum magis vergens ad rubedinem. Ita describi potest.

Erysip. est tumor quidem inflammatorius cum dolore acri & calore.

Diagnosis. Signa in sensus incurrunt ita ut a quolibet cognoscatur.

Prognosis. Est malum non contemnendum praesertim si in parte aliqua nobili reperiatur, vel saltem in parte aliqua nobiliori vicina, sic erysipelas faciei nunquam caret periculo propter vicinitatem cerebri.

Periculosum est malum, quia ex levissimo etiam errore commisso aegri adstant, vel Medici graviora symptomata induci possunt. Intus si vergat erysipelas est malum, monente Hipp. nisi probe tractetur facile degenerat in ulcera insanabilia, gangraenam, sphacelum.

Solet semper cum accessione febrili invadere, nonnunquam cum inguinum tumore; praecedit rigor, artuum lassitudo, supervenit calor, & inguina intumescunt.

Curatio. Qraer. an purgantia conveniant? Responde in principio hujus mali leve aliquod catharticum exhiberi potest, quod si jam altas radices egerit affect. a purgantibus abstinendum ne augeatur inflammatio & motus humorum foris intus promoveatur: venae sectio non est necessaria; sudorifera vero omnem absolvunt paginam. Ergo statim sudorifera possunt propinari ex aq. florum sambuci (egregia medicina in hoc casu) aq. card. bened. cum mistura simplici & theriaca; addi possunt pulveres praecipitantes ex antimonio, c.c. usto: exulent sal. volatilia & fixa.

Topica externe applicantur vel in forma sicca vel humida; in forma sicca egregium remedium est, cujus mentionem facit Auctor noster titulo de inflammatione mammarum pag. 236. ubi dicit, extra stuppam cannabinam farina hordei & pulv. liquirit. creta pulverisata saepius apposita multum levaminis adfert. Suffimigia etiam prosunt ex thure, mastiche, usnia. Excoecavit fere omnes opinio haec, quasi in erysipelate humida & liquida non essent applicanda, quum tamen experientia teste egregium adferant levamen; itaque convenit spiritus vini (cum theriaca) tepide vel calide debent applicari.

In erysipelate valde periculoso & mortem minante summo cum successu exhibetur aqua florum sambuci cum theriaca, irrorata hac mistura linteamina saepius de die calida applicari solent.

Inter unguenta & emplastra agmen ducant Saturnina, ut emplast. Saturninum, saccharum Saturni, cerussa, &c.

CASUS V.

De Bubone simplici.

HISTORIA.

Bogislaus Zizkii juvenis viginti circiter annorum, temperamenti sanguineo cholerici, nullo praecedente morbo, in glandulis inguinis sinistri tumore corripiebatur cum renitentia, rubore & dolore.

RESOLUTIO.

Fulciuntur vasa lymphatica variis a glandulis hinc inde in corpore sitis, ut eo facilius humores circulantes ad peripheriam corporis transferri possint, magis conspicuae illae glandulae circa inguina & sub axillis sunt, ergo facile ibidem tumor excitatur, si acidum aliquod peregrinum accedat lympham, & humores circulantes praecipitans & coagulans, unde lympha ita ibidem incrassata glandulae augentur, attolluntur & ita producuntur tumores, qui vocantur bubones. Frequēter bubones seu tales tumores observantur in pueris propter ἀδδηφαγίαν seu vora-

racitatem; hinc (si glandulae circa inguina & sub axillis intumescunt) vulgo caussa adscribitur augmentationi, nequaquam a caussa illa deducenda: quum propter voracitatem augeatur acidum in corpore coagulans lympham, quae incrassata restagnat in glandulis easque attollit & tales tumores seu bubones inducit.

Tumores illi seu bubones vel sunt maligni vel benigni; maligni oriuntur in febribus epidemicis, petechialibus, peste & lue venerea, ubi sub axillis & circa inguina erumpere solent; benigni vero sine febre vel alio graviori symptomate oriuntur.

Curatio admodum est facilis, si bene procedatur a Medico, potest tamen malum hoc labi in deterius si error committatur & materia peccans deferatur versus centrum, vel iterum cum sanguine misceatur. Auctor noster auspicatus est curam venae sectionis quae admitti potest in temperamento sanguineo; venae sectionem sequitur purgans aliquod: circa purgantia notandum hoc, quod non semper tuto exhibeantur, facile enim materia illa potest moveri & alio determinari ut vergat iterum ad partes interiores: satius igitur est si statim praescribamus diaphoreticum aliquod seu sudoriferum ex theriaca vel diascordio.

Foris linimenta varia exhibentur pro discussione & resolutione, quae si non succedat, indicat suppurantia; convenit theriaca in forma emplastri apposita, vel quod familiarissimum & in vulgus notum, oleum scorpionum, cujus mentionem etiam facit Auctor noster, qui etiam commendat illitum salivae hominis, quia spirituosa est & naturae salinae, unde facile lympham incrassatam attenuare & resolvere potest, praefertur autem jejuni hominis, quia tempore eo facta est coctio, & saliva nequaquam impraegnata est peregrinis corpusculis.

CASUS VI.

De Parotide maligna.

HISTORIA.

ANno M. DC. XXXIX. quo tempore febres malignae & petechiales populariter apud nos grassabantur, generosus & strenuus Dominus JOANNES LONGEWALI Equitum Magister, febri petechiali detentus, circa statum morbi de dolore pone aurem sinistram querebatur, paulo post tumor ibidem prorupit rubicundus, cum notabili symptomatum remissione.

RESOLUTIO.

Est tumor quidam retro aures exortus: fit vel critice, vel symptomatice: symptomatice si oritur pessimum est signum quia omnes moriuntur, quod legimus in observationibus Riverii; quod si vero critice fiat, materia febrilis defertur ad illas partes tanquam emunctorium vel cloacam, & tunc optimum signum; criticae translationis signum desumitur ex symptomatum recessione ut Auctor noster etiam habet; sin vero symptomata maneant in vigore, & morbus non mitigetur, tunc tumor est symptomaticus.

In principio exulare debent omnia remedia, ne impediatur motus & naturae beneficium pervertatur, quod si dolor urgeat & materia vergat ad suppurationem, tunc juxta Auctor. nostr. suppurantia imponi possunt, & materia suppurata quamprimum fieri potest educenda: hinc si sponte non rumpitur abscessus, aperiendus est; malum certe nequaquam est contemnendum propter vicinitatem cerebri, convenit & hic theriaca & ol. scorpion.

CASUS VII.

De Panaritio.

HISTORIA.

Illustris Dominus DN. FERDINANDUS DE CAPUA *&c. &c. constitutionis melancolicae in extremitate digiti anularis manus sinistrae circa unguem tumore exiguo afficiebatur, tanto cum cruciatu, ut dies noctesque insomnes duceret, aliquando & in lypothymiam incideret, dolore per totum fere brachium diffuso.*

RESOLUTIO.

Est tumor quidam valde dolorificus in extremitate digitorum & pedum; dolor valde est vehemens, ut vix ab ullo remedio mitigari possit, quia pars valde sensibilis affligitur, nempe pars membranosa & nervea, unde sequitur spirituum affluxus, qui valde inflant partes nerveas membranosas & musculos, unde & ipse sanguis impeditur in circulatione, & haec est ratio quare saepe ex vili tumore oriatur inflammatio totius brachii, ob influxum nempe spirituum qui inflant valde partes & musculos, unde impeditur sanguinis circulatio, qui restagnans inflammatur dum ejus motus intestinus augetur, qui auctor est inflammationis.

Phaenomena illa facile applicari possunt; dolor nempe vehemens est, quia affligitur pars sensibilis valde, quae spasmodice contrahitur ab humore acri.

Per totum brachium diffunditur dolor propter consensum partium nervosarum, & spirituum affluxum.

Lipothymia: spiritus enim per illam spasmodicam contractionem depauperantur & alio determinantur, unde motus cordis languet.

Bezoardica hic sunt exhibenda, quo miasmata illa quae facile alias a sanguine & humoribus circulantibus imbibuntur, eliminentur e corpore.

Externe conveniunt Saturnina, quae saturant acidum, quo citius tumor deduci potest ad suppurationem, eo melius est.

CASUS VIII.

De Pernionibus.

HISTORIA.

Anno M.DC.XLVIII. quum mense Decembri a Serenissima Regina Sueciae MARIA ELEONORA, *sedinum vocatus essem, iterque hyemante coelo per nives & frigora facerem. Famulus meus* Joachimus *in digitis pedum, quos adversus aëris frigidi injurias non adeo bene muniverat, tumorem contraxit cum insigni pruritu & tumore.*

RESOLUTIO.

Dudum disputatum fuit, num frigus sit quid positivum vel privativum; ridiculum sane quod multi statuerint frigus esse quid privativum, nam in nimia refrigeratione partium revera aliquid ingreditur corpus nostrum vel mass. sanguin.

Positivum illud videtur consistere in aliquo acido coagulante massam sanguinis quae restagnans facile inflammatur. Curatio nisi rite instituatur facile degenerat in pejus & sequitur sphacelus vel gangraena; destruitur enim tota textura partis nimis refrigeratae, poris vero perversis humores circulantes & sanguis trajici non possunt, unde pars extinguitur itaque mature succurrendum est medicamentis tum in- tum externis.

Externe praeter allegata ab Auctore nostro conveniunt remedia illa quae alias in

in gangraena commendantur, ut theriaca cum spiritu vini. Interne bezoardica conveniunt & sudorifera, omnia tamen tum in- tum externa operantur quatenus debellant acidum.

CASUS IX.

De Ecchymosi ex contusione.

HISTORIA.

Filia mea ELEONORA ex casu in maxillam superiorem juxta externum oculi angulum tumorem magnitudine nucis avellanae sanguine suffusum contraxerat, me peregre profecto a domesticis emplastrum diachylon simplex impositum, tumorem ferme ad suppurationem produxerat: Chirurgus superveniens periculum vistulae, si in abscessum vergeret, minitatus aliud discutiens & resolvens applicuit; paulo post tumor disparuit, colore cutis, qui initio rubeus erat, in lividum mutato; qui quum ultra mensem integrum & amplius stabilis permaneret, nec in flavescentem aut viridem, ut fieri solet, declinarat, de remedio deformitatis cogitare coepi: In mentem venit tantopere decantata sigilli Salomonis radix, quam unica etiam nocte sugillationem tollere Practicorum nonnulli asserunt; Feci periculum & vino coctam repetitis aliquot diebus imposita, sed frustra, tentavi aliquod ex aloë, melle & succo absinthii, aquam item ex radicibus ari a Sennerto descriptam: verum quum his omnibus nihil proficerem, cucurbitulam cum scarificatione adhibui, extractoque sanguine cutem oleo talci inunxi, quo facto color ille lividus, sensim in naturalem commutatus est.

RESOLUTIO.

Ex his apparet quam lubricum judicium sit quod ferre solent ex sanguine per venae sectionem extracto, quia ipso momento quo sanguis extravasatur, mutatur, ita ut nil certi inde augurari possimus; statim enim partes subtiliores & volatiliores abeunt in auras & avolant, unde reliquiae in musculos & subter cutem effusae propter defectum partium volatilium circulari nesciunt, unde restagnant & peregrinum colorem induunt.

In principio si vocatur Medicus optimum remedium est vinum calidum, si duplicatis linteis saepius imponitur; in malo inveterato Auctor noster commendat oleum talci (descript. habet Schroderus) sed multi dubitant de existentia hujus olei, num ex talco tale oleum possit praeparari.

CASUS X.

De Herpete miliari.

HISTORIA.

Sabina Praetoria, virgo sedecim circiter annorum, in summa cute brachii sinistri pustulas habebat copiosissimas milio non absimiles, quarum etsi quaedam sanescere viderentur, mox tamen aliae erumpebant, manumque vicinam impetebant, sensu quasi ustionis admodum molestae: si qando rumperentur, humorem paucum eumque tenuem & flavescentem emittebant.

RESOLUTIO.

Natales habet in ventriculo, quatenus ibidem error aliquis committitur inextinguibilis postmodum in ipso sanguine: hinc videmus quod medicamenta stomachica & in ventriculo coctionem juvantia valde prosint in istiusmodi sanguinis impuritatibus, & quae vulgo jactantur de medicamentis sanguinem depurantibus,

bus; unde elixir. propriet. hoc in casu excellens remedium, quia corrigit acidum vitiosum ubicunque haereat. Magnus requiritur apparatus ad malum hoc debellandum, hinc praeter remedia ab Auctore nostro allata acidulae debent commendari.

Externe conveniunt mercurialia, quae malum hoc tollere possunt, nunquam tamen applicari debent nisi praemissis praemittendis: Mercurialia enim constant particulis valde rigidis & durioribus, unde positae vehementissimo in motu facile penetrant, poros per ipsos restituunt & cuti pristinum reddunt nitorem.

CASUS XI.

De Tumore oedematoso pedum.

HISTORIA.

Nobilissimus Dominus JULIUS BUTZOW venationem apud Illustrissimum Principem Ruggenwaldensem magister, caetera sanus, pedum tumore molli & laxo laborabat, sine dolore, si quando digitis premeretur tumor, subsidebat ac foveam sive vestigium post se relinquebat.

RESOLUTIO.

Quando humores circulantes qui per vasa lymphatica versus cor reduci debent, in itinere impediuntur, quo minus ascendere possint, tunc tandem collectae, dum semper a tergo recentes adveniunt, tubulos partim valde dilatant, unde oritur tumor pedum: dictum autem fuit alibi humores colligi in parte aliqua vel per congestionem quandam, vel per modum quendam tranlationis.

Per modum translationis frequenter oritur tumor oedematosus pedum, dum lege mechanices humores vitiosi, & graviores deorsum tendunt, & in pedibus tumorem excitant, quod in nonnullis morbis praesertim in declinatione morborum observemus facta jam humorum coctione, tunc reliquae ruunt ad partes inferiores & tumores carentes omni periculo producunt.

Per congestionem vero fit vitio ipsius partis, illud vitium acquirit, si a frigore non muniatur, frigus enim crassitiem & coagulationem inducit humoribus circulantibus jam sursum tendentibus: & haec utplurimum vera est caussa tumorum pedum, quamvis a paucis attenuatur; nulla enim pars fere est in corpore nostro quam minus defendamus ab injuria aëris frigidi, quam ipsi pedes.

Signis diagnosticis non opus habemus, in sensus enim incurrit tumor.

Prognosis: metum solet incutere aegrotantibus, quia familiarissimum est symptoma concomitans hydropem & phthisin.

Pro diversitate consistentiae humorum, dum humores molliores sunt, vel magis glutinosi, viscidi & crassi, tumor est nunc mollior & laxior ita ut cedat prementi digito, quo insignis fovea imprimi potest, nunc valde tensus est & renitens, ut premens digitus nullum sui relinquat vestigium.

Facilius autem tumor talis oedematosus oritur in pedibus quam in aliis partibus, quia humores circulantes per lineam rectam adeoque perpendiculariter coguntur redire versus cor, quod sine magno dolore fieri non potest, in quo labore magna requiritur spirituum copia; accedit etiam hoc, si sanguis eructatus e sinistro cordis ventriculo jam devenit ad locum ubi arteria magna in duos ramos dividitur in ascendentem & descendentem, novimus quod lege mechanices sanguis subtilior ingrediatur ramum ascendentem, magis crassus vero descendat per ramum descendentem, & sic sanguis qui ad inferiores partes vehitur non adeo spirituosus est ut ille, qui ad cerebrum celeri gradu rapitur.

Eo facilius autem aër frigidus coagulationem quandam sanguis & humoribus circulantibus inducere potest, quo majus vitium fuisset commissum in diaeta, legimus autem in historia, quod aeger usus fuerit crassis & viscosis cibis piscibus & pituitam cumulantibus: & certe quando humores circulantes jamdum sunt visc idi, facile haerent in tubulis & tumores pariunt.

In curatione Auctor noster recte ante omnia victus rationem meliorandam suasit, jussit enim abstinere a cibis qui lympham crassam seu pituitam augere possunt; cibos jussit condire aromatibus multo sale volatili impraegnatis. Commendavit cerevisiam bene lupulatam propter vim diureticam, ut & vinum enulatum & absinthites, tum quod amara illa corrigant acidum coagulans sanguinem & humores circulantes, tum etiam quod polleant vi penetrativa.

Exercitia corporis debebant esse moderata; nam in minima tali humorum agitatione facilius humores ad partem affectam ruunt: hinc equitationem Auctor noster etiam prohibuit, quia ita pedibus pendulis facilius impeditur humorum circulantium ascensus.

In principio hujus mali saepius sufficit purgans semel exhibitum, sic adhibui aliquando inquit D. D. Waldschmid. extractum cephalicum (descriptionem vide supra) a quo tumor talis oedematosus ad miraculum quasi fuit ablatus; quatenus nempe in principio humores tales ita dispositi adhuc sunt, ut facile auscultent motui fermentativo. Diuturnitate vero temporis humores illi magis fiunt glutinosi, quatenus partes volatiles abeunt in auram, unde reliquae magis incrassescunt, & majorem visciditatem acquirunt.

Praemisso purgante si malum non cedat, decoct. lignor. exhiberi potest, utpote cujus ingredientia constant ex corpusc. valde rigidis, quamvis offendant in itinere partes crassiores, non reflectuntur tamen, sed penetrant tubulos partium, & materiam crassam reddunt fluxilem, ita ut per sudores egrediatur, vel cum sanguine iterum misceatur circulante.

Externe Auctor noster imposuit emplastrum diaphoreticum Mynf. utpote quod componitur ex nonnullis gummatosis, quae vim habent abstergendi humores crassos & viscidos. Emplastra semper videntur suspecta, quia poros facile magis obstruunt, & insensibilem transpirationem seu evaporationem valde necessariam impediunt.

Placet fotus ab Auctore nostro institutus, cujus ingredientia sunt aromatica sale volatili abundantia, additur aquae acetum quo major vis penetrativa concilietur. Saepius optimo cum successu fotus sicciores instituuntur, ita ut candenti lateri affundatur acetũ & pedibus fumus excipiatur, qui fotus egregie dissipat & attenuat.

Vel sacculi quidam concinnantur repleti radicibus, herbis, floribus discutientibus, de vi aromatica participantibus, in farinam seu pulverem contusis, & qui calefacti alternatim pedibus imponuntur, ubi egregius est pulvis seu farina sabinae cum aliis ingredientibus ita calide impositus.

CASVS XII.

De Scirrho testiculi dextri incipiente.

HISTORIA.

Magister quidam Equitum temperamenti frigidi & humidi, de tumore testiculi dextri duro & subalbido querebatur, calor aderat nullus nec febris aut dolor nisi cum premeretur isque exiguus.

RE-

RESOLUTIO.

Tumor hic fuit durus & subalbidus, quod indicium fuit pituitae viscidae & glutinosae seu lymphae crassioris.

Obnoxii sunt testiculi tumoribus, ut malum hoc est commune reliquis glandulis in corpore, quamprimum enim lympha ab acido vel alia injuria incrassescit & coagulatur, facile haeret in glandulis easque inflat & attollit, unde tumor.

Tumor est expers doloris, quia nullae partes, acriores duriores & rigidae huic lymphae fuere admistae. Tumores tales sensim & paulatim colliguntur, nec prius animadvertuntur, donec partes volatiles avolaverint remanentibus solum crassioribus, unde tumor deprehenditur.

Affluxus ad has partes facilius concitari potest quam ad alias, tum ratione situs, tum etiam quia vel sola imaginatione humores & spiritus magis ad partes has ruunt. Miratu dignissimum est quod in phthisi saepius testiculi tumoribus corripiantur, & certe videtur maximum esse consensum inter organa respirationis & loquelae cum testibus; in castratis enim vocis mutationem statim deprehendimus, imo totum temperamentum mutatur, unde verisimile est quod fermentum seminale in testibus semper sanguini alluenti characterem quendam imprimat, ipsiusque vigorem conciliet, hinc denegato & sublato illo fermento tanta subito mutatio in tota massa sanguinea exoritur. Et ipsum fermentum seminale corruptum & inquinatum humores affluentes coagulat, quo facilius in his partibus tumor oriatur, unde in lue venerea seu coitu impuro facile istiusmodi tumores contrahuntur.

Curatu difficiles sunt illi tumores, tum propter materiam viscidam & glutinosam, tum propter situm, quum talis sit ut medicamenta convenienter applicari non possint, & quum emplastra hoc in loco vix apponi possint, linimenta & unguenta discutientia & resolventia convenientia conveniunt, ut unguentum martiatum, nervinum, de althaea, addi possunt hic salia volatilia & olea nonnulla destillata ut felicius materia illa viscida & glutinosa resolvatur.

Praeter suffimigia convenit etiam spiritus topicus D.D. Geilfusii, quo bis vel ter, in die tumor fricari debet. Descriptio haec est.

℞. *Spirit. granorum juniperi* lib.ij. *nasturtii contusi* m. iij. infunde diem & noctem, destilla, spiritui destillato infunde *radic. consolidae maj.* partes duas, *scrophulariae* partem unam, & tertia vice destilla. Spiritus topicus, qui in tumoribus discutiendis, ut & in schrophulis satis laudari nequit.

CASUS XIII.

De Cancro labii inferioris.

HISTORIA.

Nobilis quidam Marchicus venationi & aucupio deditus, tempore autumnali stante Borea fissuram in labio inferiore contraxerat, quam quum negligentius haberet & per totam hyemem feras insectatus aeri intempesto & frigido se exponeret, manuque labium exulceratum subinde vellicaret, tandem cancrosum evasit; tentata varia tam internorum quam externorum remedia, sed frustra, malo indies augmentum sumente. Consuluit tãdem Excellentiss. Dn. Franciscum Omicium Medicinae in alma Francofurtensiũ Academia Professorem Primarium, Praeceptorem meum fidelissimum, eoque nomine aetatem honorandum. Is praemissis nuiversalibus, purgatione nimirum humoris atrabiliarii repetitim instituta & venaesectione; siccantia quaedam & refrigerantia lenia, speruiolae scilicet compositum pulverem benedictum Hartmanni, magisterium testarum cãcrorum & id genus alia adhibuit, quibus quum nihil proficeret, excisionem

Sua-

suasit quae opera N. Henningi Chirurgi experientissimi adeo feliciter cessit, ut ne vestigium quidem eius relictum sit, quamvis enim in medio menti & labii inferioris, ubi sutura facta erat, linea albicans, ipsumque os paulo arctius & quasi constrictum initio videretur, tractu tamen temporis sponte & per naturam hae ita emendata sunt, ut aegro amplius dignosci posset, nec ullum cibi potusque recipiendi aut vocis exspuitionisque afferrent impedimentum.

Operationem, quantum memini (sunt enim quadraginta ferme anni ex quo peracta est) sic instituit Chirurgus. Primo labium inferius, volsella prehendit, manuque sinistra deorsum traxit, mox forcipe acutissima tribus incisionibus, una ad latus dextrum altera ad sinistrum, & tertia paulo supra cavum menti, facta celerrime amputavit: hinc sanguine sufficienter effuso & expresso, oras vulneris dehiscentis, acu filum ducente artificiose consuit; adhibitisque emplastris convenientibus intra dies quatuordecim aegrum perfectae sanitati restituit.

Vide supra.

CASUS XIV.

De Scabie.

HISTORIA.

Generosus & strenuus Dominus GERHARDUS a PODEWILIS Toparcha in Crangen &c. &c. constitutionis calidae & siccae, per universum corpus scabie infectus, de cutis asperitate & exulceratione, maxime de pruritu molestissimo querebatur, scalpendo nihil, praeter corpuscula quaedam furfuracea, separabatur, ipsa ulcera eorumque vestigia ex parte livida erant, ex parte nigra.

RESOLUTIO.

Scabies est vitium cutis, cujus pori pervertuntur ab humoribus vitiosis in illam depositis, unde variae eminentiae & inaequalitates in cutis superficie oriuntur.

Scabies dividitur in siccam & humidam.

Sicca est, in qua parvae pustulae oriuntur, quae nihil vel parum fundunt. Humida vero quando pustulis sanies, copiosi humores profluunt.

Caussam scabiei Neoterici dicunt semper esse ex contagio, id quod vel aegro animadvertente ab alio suscipitur seu eo inscio communicatur: sad tale contagiosum semel corpori communicatum succum nutricium laudabilem etiam corrumpit & inquinat, quo degeneret a sua crasi, & naturam acrem & salinam nanciscatur, & quidem quo sanguine magis est dispositus ad talem intemperiem salinam acrem, eo facilius sal tale peregrinum per contagium communicatum dramata sua ludere potest.

Accusarunt quidem Veteres in scabie intemperiem hepatis, sed absque ulla ratione, nam si in scabie adesset hepatis intemperies, dependeret revera ab intemperie ipsius sanguinis: qualis enim cibus talis chylus, qualis chylus talis sanguis, qualis sanguis talis viscerum temperies.

Eo facilius autem sanguis intemperiem talem acrem contrahit, quando vitium committitur in prima coctione, utpote cujus error nunquam corrigitur in secunda. AEger noster commisit in diaeta errorem, usus fuit cibis salitis, fumo induratis, seu de sale fixo acido participantibus.

Curatio frustra instituitur quamdiu sal illud contagiosum sanguini & humor. circulantibus inhaeret, hinc videmus quod saepe malum hoc sit contumacissimum & non cedat, etiamsi multa exhibeantur, quia succus ille nutricius semper

de novo inquinatur, quamprimum ad massam sanguineam devehantur.

In scabie sicca videntur magis peccare salia alkalia, quia major deprehenditur acrimonia & major pruritus; in humida vero salia acida fixa. Curatio inchoanda a purgantibus quae tamen benigniora esse debent, quia fortiora nihil praestant in scabie, sed felicior successus sperandus est ab usu vel lenientium vel infusorum laxativorum.

Calidiora vero diagrydiata vel scammoneata malum exasperant. Venae sectio praemitti potest si necessarium videtur, debemus enim attendere ad temperamentum & reliquas circumstantias; postmodum corrigentia & mass. sanguin. alterantia exhibenda sunt, illorum vis videtur in hoc consistere, quod nempe acrimoniam illam salinam diluant & temperent.

Semper, quod instar regulae perpetuae est observandum, ratio habenda est ventriculi & coctionis primae, unde videmus stomachica tempestive exhibita, multum praestare in sananda scabie.

Topica seu externa in principio non tuto exhibentur, constat enim experientia, graviora mala a scabie retropulsa fuisse inducta, epilepsia nempe, asthma apoplexia suffocatoria, &c.

Quid si jam praemissa praemittenda, tunc tandem ad topica injicienda a levioribus deveniendum. Verum est quod hoc in casu Mercurialia omnibus sint praeferenda, sed quia post se relinquunt diathesin quandam toti oeconomiae animali infestam, hoc in casu cauti & prudentes esse debemus.

Et ob hanc caussam observamus quod saepe Chirurgi & Agyrtae plus praestent quam Medici prudentiores, quia audacia juvat fortunam, & ignorantia nihil doctius, & quamvis postmodum ab usu Mercuriali medicamentorum mala seq. ita tamen fert consuetudo, ut illa quae praecesserint non accusemus, sed ad praesens tempus respiciamus.

Auctor noster commendat linimentum Cosmi Slotani a wilhelmi Fabricio descriptum, quod certe optimum auxilium est in omnibus illis impuritatibus. Descriptio talis est.

℞. *Cortic. radic. frangulae recentis, rad. lapathi acuti, scrophular. major. enulae campan.* āā. unc. vj. vel unc. iij. vel si partem tertiam vis parare unc. i. sem. incidantur omnia in mortario; deinde projectis radicibus in vas vitreatum suprafunde *aceti optimi* lib. j. vel lib. i. sem. vel unc. ix. (si tertiam partem expetas) misceantur lento igne donec axungia sit resoluta, post insolentur per mensem integrum, & tandem coque in duplici vase ad consumtionem humiditatum. Colaturae fortiter factae admisce *styracis liquidae* unc. ij. vel unc. j. vel unc. sem. ponatur in vase vitreato bene clauso. Sum. unguentum contre scabiem.

Ipse fabricius Hildanus hoc modo praescripsit.

℞. *Praedicti unguenti* unc. iv. *aluminis usti, tartari, sulphuris* āā. drach. ij. misceantur & agitentur in mortatio diu. f. unguentum, quo praedictus Auctor scabiem valde contumacem ex mensium suppressione & vitiato puerperio ortam curavit.

In scabie sicca observandum, quod in sudoribus movendis abstinendum sit a diaphoreticis calidioribus, nec frequentius sudores instituendi sunt, ne exsiccato humido salia nanciscantur majorem acrimoniam.

Not. quod semper in scorbuto deprehendatur sal aliquod peregrinum, hinc in scabie recte etiam accusamus dispositionem sanguinis scorbuticam, praesertim si consentiant etiam alia phaenomena.

Curatio praeter purgantia, instituitur antiscorbuticis, praesertim autem succis recenter expressis, sic inquit D. D. waldschmid. saepius felici cum successu tempore vernali praescribere soleo.

℞. Suc.

℞. *Succ. recent. expreß. nasturtii aquatici, cichorei* ā ā. unc. j. *cochlear. citri* vel *pomor. aurant.* ā ā. unc. sem. stent donec faeces resideant, liquidum decantetur; hujus succi singulis horis matutinis cochlearia duo sumi possunt cum sero lactis. Verum succi illi facile corrumpuntur, & situm contrahunt, si aliquandiu servantur. Ergo die quarto vel quinto semper recens debent exprimi.

Posset hic etiam praescribi elixir. antiscorbuticum, & alternis diebus sudores blandi moveri in lecto, si nempe guttulae 20. vel 30. in cerevisia calida assumantur.

Curavi aliquando, inquit. D. waldschmid. Principem quandam gravidam scabie contumacissima per totum annum laborantem destillato quodam ex lignis antiscorbuticis, additis simul foetum corroborantibus.

In scabie humida Auctor noster recte commendat tincturam antimonii, haec potest esse instar omnium si rite praeparata, operatur vel per insensibliem transpirationem vel sudorem excitat. Convenit etiam elixir. propriet. tinctura propriet. Mynsichti, tinctura rhabarbari quoque locum habet, sed majori in dosi debet sumi ad gt. 30. 50. vel 60.

Auctor noster etiam in scabie humida proponit unguentum egregium ex pulvere cortic. lauri. sulphur. &c. quo saepe usus D. D. waldschmid.

Medicamenta camphorata etiam in usum vocari possunt quia camphora vi sua penetrativa poros perversos restituit, quod etiam Mercurialia faciunt, si alias tuto exhiberi possunt, nam Mercurialibus intra biduum vel triduum scabies curari potest, sed non sine periculo.

CASUS XV.

De pruritu muliebrium.

HISTORIA.

Fatigaverat AEmiliam Illustris prosapiae foeminam aliquot annis postquam lue venerea a marito infecta fuisset, pruritus circa muliebria, tandem & in ipsis pudendi penetralibus edmodum molestus: hinc sub solstitium brumale anni M. D. C. XLVIII. recrudescens per integram hyemem indignis modis AEgram exercuit, Medicis aulicis insciis, quod verecunda nimis, malum hoc studiose occultaret, tandem ubi circa aequinoctium vernum intolerabili cruciatu afficeretur, non potuit sibi amplius temperare, quin dolorem premeret, detecta simul morbi caussa.

RESOLUTIO.

Not. quod venenum luis venerae seu morbi gallici consistat in acido quodam corrosivo, sed non adeo volatili, ideo etiam morbus hic indistans non est contagiosus, sed per immediatum contactum transplantatur. Aciditas hujus veneni se prodit variis symptomatibus, quae comitari solent hunc affectum, ut ossis & dentium caries, ulcera sordida, pudendorum corrosiones, artuum dolores lancinantes nocturno tempore potissimum infestantes. Itaque quum venenum illud non sit adeo volatile facile adhaeret partibus spongiosis & substantiae laxioris, adeoque facillime partibus genitalibus communicari potest; propter visciditatem suam longo saepius tempore in parte aliqua haeret priusquam tota massa sanguinea ab eo inficiatur, postmodum vero fermentum illud acre a sanguine alluente seu humoribus circulantibus imbibitur, & toti corpori omnibusque ejus partibus communicatur.

Hujus veneni visciditas & fixitas inde etiam probari potest, quum curari saltem possit per istiusmodi quae constant ex corpusculis durioribus & rigidioribus, & puod ad ejus curationem requiratur summa agitatio & volatilisatio & attenuatio massae

sae sanguineae & caussa morbifica. Curatur solum per curam sudoriferam, vel per salivatoriam beneficio unguenti Mercurialis institutam. Legimus in historia quod ex intempestivo usu aquae Mercurialis malum hoc quidem aliquandiu fuerit sopitum quod tamen postmodum acrius invasit & incruduit, ita ut dolor nullo remedio vel arte mitigari potuerit; bene etiam notandum venit hic, quod Mercurius sit quoddam ponderosum & omnibus metallis, solo auro excepto, gravius praeter illam ponderositatem & corpus valde fluidum, quia constat ex particulis propriis motibus iisque a se mutuo diversis gaudentibus: sic videmus, quod nisi intra latera vasis contineatur, facile diffluat & in omnes partes sese diffundat, partes enim ejus leves sunt & lubrichae, hinc nequaquam sibi adhaerent, & levissimo etiam accedente calore in fugam abeunt.

Gerit enim in sinu suo occultum acidum valde volatile, unde in ejusmodi corporibus in quibus humores acidi acres praedominantur, nequaquam tuto exhibetur; quia acidum illud volatile conjungit sese cum acido volatili praeexistente in corpore morboso, & sic conjunctis viribus major ferocia oritur, ponderositate sua facile sanguinem coagulat & impedit, quo minus spiritus animales sufficienter generari possint, insinuat sese (quia constat atomis minutissimis) in loca profundiora & ad radices partium usque, unde tremor nervorum a Mercurialibus, vacillatio dentium & non raro ipsa mors accelerari potest. Itaque suspicio quam primum aliqua exorta fuerit, medicamentum aliquod Mercuriale incaute exhibitum fuisse, tum quovis modo videndum, num Mercurius e corpore eliminari posset, fit hoc commodissime, si aegrotantes frequenter in ore detineant ducatum vel frustulum auri Rhenani vel Vngarici, vel anulum aureum, brevi enim temporis spatio anulus in ore detentus albescit & argenteus apparet, quia atomi illi Mercuriales, cum fuligine quae ex pulmonibus mediante exspiratione excluditur, etiam deferuntur ad palatum, & quum ibi offendant corpus solidum, aurum nempe seu anulum aureum, facile ibidem concentrantur, sistuntur in suo motu, & propter similitudinem pororum corpus ingrediuntur ejusque superficiem lambunt, quemadmodum videmus quod in destillatione aquarum atomi illae ascendant ad alembicum, ibique propter refrigerationem condensentur iterumque conjungantur, ita ut non amplius appareant sub forma vaporum sed liquoris seu aquae; plura dicentur de lue Venerea in seq. libro septimo, observari adhuc debet, quod circa solstitium brumale & aequinoctium vernale hoc malum valde affligere soleat, quod dubio procul a certa aliqua materia aetherea eo tempore in haec inferiora transmissa oritur. Quum igitur hic occasio detur de tali materia aetherea agendi, not. quod dubitetur de existentia hujus materiae aethereae tum quod multa exempla refragari videantur; legimus autem apud illustrem Boyle, quod indiderit vasi suo aves mures & postmodum beneficio antliae aërem extraxerit; ubi vidit in orbem ire animalcula illa, fieri vertiginosa & paulo post extingui: si loco aëris extracti materia aetherea interesset, videretur potius summam agitationem & effervescentiam sanguinis subsequi debuisse in animalculis, cum intenso quodam calore: sed nec calor nec ullum sanguinis effervescentis vestigium etiam post mortem in animalculis repertum fuit; dici igitur posset, quod vas illud fuerit vacuum, & solum propter defectum aëris animalcula illa fuerint extincta. Alterum experimentum exhibet, dum portionem aquae indidit vasi in operationibus suis descripto; & postmodum iterum extrahi curavit aërem, ubi aqua illa abiit in glaciem, quod videtur esse validissimum argumentum contra existentiam materiae aethereae; aqua enim illa non solum fuit mutata & in se coacta, sed in glaciem redacta, & si manus admota fuit, istius caloris tepidi beneficio aqua iterum fuit rarefacta. Ergo non praeexistit materia subtilis in illo vase. R. fatendum plurimas occurrere difficultas circa resolutionem horum experimentorum; verum dicendum, aërem il-

lum

lum nequaquam e vasis extrahi, sed condensari (ut in bombardis pneumaticis simile observamus) & ex illa aëris condensatione & aquae glaciatione animalium mortem deducere possemus; hoc adhuc addendum, quod mors illa inopinata & subitanea animalculorum potius probet existentiam materiae aethereae, nam & nimia sanguinis & liquoris vitalis rarefactione, attenuatione & dissolutione mors inopinata sequitur: de quibus tamen alibi.

Ubi suspicio adest exhibiti medicamenti Mercurialis, videndum num reliquiae haberi possint, facile enim per examen eo devenire possumus, num medicamentum in se contineat Mercurium nec ne? Unde Auctor noster recte conjiciebat liquorem illum in se continuisse Mercurium, dum vidit liquorem esse album seu candidum, & in fundo vasis residere pulverem candicantem, qui fuit Mercurius praecipitatus; qui hoc modo intempestive, neglectis universalibus, exhibitus fuit debuisset enim praemitti curatio per salivationem; haec enim extremum remedium, si altera per sudores pro voto non succedat; praemissa tali salivatione utique felici cum successu exhiberi potest Mercurius praecipitatus.

CASUS XVI.

De Impetigine seu lichene.

HISTORIA.

Virgo quaedem nobilis ex Gynecaeo serenissimae principis Trebtoviensis: primo scabritiem quandam sive asperitatem cutis circa collum aliquali pruritu sentiebat, tractu temporis latius serpere coepit malum, adeo ut tandem ad jugulum usque extenderetur.

RESOLUTIO.

Sunt conjunctae cum cutis scabie & asperitate impetigines: maximam habent convenientiam cum maculis quae vulgo hepaticae vocantur. Oriri videtur a sero valde tenui diffundente sese ex glandulis subcutaneis quae miliares vocatur. Ergo curatio instituitur per medicamenta omnia diluentia acrimoniamque illam temperantia, quibus praemissis purgans aliquod, lene tamen, exiberi potest.

Auctor noster multa tentavit, sed frustra; tandem etiam experimentum Joëlis ex recremento ferri tentavit felici cum successu; tale est experimentum: sumit recrementa ferri eaque candefacta imponit ollae capaci, extendit partem affectam super ollam, & tum ollam, tum partem affectam probe munit linteis, ne vapor in auram avolet; postmodum spongiam vino rubro inebriatam sensim exprimit super recrementa illa & vapor excipitur a parte affecta quae sic fomentatur; quod si calor fuerit extinctus, alia recrementa indit vasi, & hoc per dies quatuor continuat Joël multum tribuit huic auxilio, & dicit se multos curasse hoc malo laborantes, si per dies quatuor haec operatio continuata fuerit; vapor enim ille humores dissipat, poros restituit & sudores movet, & ita salia sylvestria e corpore eliminat.

CASUS XVII.

De Varis.

HISTORIA.

Filiola cujusdam Theologi, Amici mei specialis, tuberculis quibusdam parvis & duris in facie & naso mire deformabatur: horum quaedam cito resolvebantur, quaedam exiguo pure turgentes maturescebant, quo expresso exsiccatae evanescebant, novis

vis tamen subinde efflorescentibus; dolor aderat nullus, nec pruritus aut scalpendi desiderium.

R E S O L U T I O.

Nihil peculiare observandum venit, nisi hoc quod semper ratio habenda sit coctionis primae in venticulo, & quod salia volatilia acidum compescentia sanguis & humores circulantes attenuantia, in hoc casu valde sint proficua.

CASUS XVIII.

De Gutta rosacea.

H I S T O R I A.

Joachimus Praetorius Theologiae studiosus faciei rubore; cupro non absimili afficiebatur, cum tuberculis rosei coloris malas & nasum mire reformantibus adeo ut ipsa facies inaequalis & horrida evaderet, quin & nasus incrementum sumere & augeri videretur.

R E S O L U T I O.

Est deformitas quaedam faciei, dum variae pustulae pus saepe fundentes in illas erumpunt. Saepius oritur e vino valde acido continuo hausto, vel etiam vino generoso & cerevisia affatim sumta, quia liquoribus his inest acidum, unde humores circulantes ad superficiem corporis delati in cute valde tenera facile restagnant, incrassescunt & in pus abeunt: hinc in curatione bene observandum est, nequaquam malum hoc compesci a refrigerantibus medicamentis, ut putarunt Veteres, quia hic affectus non oritur a nimio hepatis calore vel ab ejus intemperie calida; sunt enim multi qui nil praeter aquam bibunt & tamen talem faciem habent. Ergo potius tota curatio dirigenda est ad correctionem acidi, & abstinendum ab omnibus illis quae sanguini acidum inferunt: verum quum hoc nō semper ita observari possit, ideo etiam hoc malum curatu est difficile, nam ipse panis in se habet acidum quoddam quod quidem sanguini est amicum, verum si coctiones non rite fiant facile acidum illud degenerat, & naturae & sanguini fit inimicum; acidum autem hujus mali esse veram caussam exinde probatur etiam, quod utplurimum illi qui tali affectu corripiuntur sint hypochondriaci, ventriculum habeant debilem & flatibus obnoxii; hinc in curatione valde conveniunt alkalica.

Ad acidulas saepe confugere solent tanquam ad sacram anchoram, verum nec illae semper satisfaciunt, quia saepe hoc malum ab acidulis fuit auctum testante experientia, nam & acidulae continent in se acidum aliquod, & quia etiam humores valde movent, saepius illos magis ad partem affectam protrudunt.

Externe cosmetica camphorata conveniun, camphora enim valde penetrat, humores incrassatos & coagulatos penetrat & resolvit: convenit etiam cosmeticum ex Mercurio, quod Anglis in usu. Commendatur etiam ol. tart. stillatitium. Tinct. benzoi cum spir. vin. plures aquae destillatae commendantur, sed raro exspectationi satisfaciunt, omnium forsan tutissimum erit quod habet Auctor noster in saccharo Saturni, nam saccharum Saturni saturat acidum.

Non negligendae sunt venae sectiones in pedibus, quo sanguis ille crassior & faeculentus potius descendat, quam ascendat.

CASUS XIX.

De Struma.

H I S T O R I A.

Filia mea GERTRUDIS SOPHIA Septimo aetatis anno de tumore quodam in dextra colli parte suborto & paulatim crescente, querebatur, dolor aderat nullus, nec

nec rubor aut alia coloris in cute mutatio, ipse tumor rotundus & ad tactum deprehendebatur mobilis.

R E S O L U T I O.

Curavit Auctor noster feliciter strumam in collo, caustico: ubi notari debet, si struma, in parte aliqua sit, a qua putredo & corrosio parti nobiliori non tantum facile communicari possit, quod tunc utique caustica locum habere possint.

Caussa quaerenda in fortiori quodam acido; quum enim glandulae dicatae sint elutriando, acido quamprimum vitium aliquod circa earum actionem committitur, tum humores circulantes & lympha ibidem incrassescunt & in duritiem cretaceam abeunt, non raro partes quaedam succi nutricii seu chylosae in gelatinam abeunt & tandem fiunt membranosae & propriam tunicam constituunt, quia materia illa strumosa investitur.

In principio hujus mali convenit spiritus topicus Geilfusii, vel sal illud volatile ex quo cum butyro majali fit unguentum, cujus descript. habet Barbett. in sua praxi cap. de scrophulis, optimum est unguentum & in principio commendari potest.

Dicitur quod Reges Galliae curare possint strumas solo attactu, ratio istius reddi nequit; sed dicendum, quod cura illa fiat sola imaginatione (prout testatur *celeberrimus Joh. Dolaeus*, in egregia sua Encyclopaedia Ghirurgica rationali) quatenus sang. & temperamentum mutatur a nimia costernatione, reverentia & aspectu Majestatis Regiae; magna enim est operatio imaginationis in corpus ut etiam in vulgus notum, hinc quamprimum sang. aliam nanciscitur temperiem, succi & humores ut & circulantes humores aliam nanciscuntur determinationem; nam quum herus quidam retulisset servo non dari melius remedium contra verrucas, quam si verrucae manu mortui heri tangantur, accidit paulo post ut herus vivere desineret, & servus manu heri mortui verrucas tangeret, a quo intra dies paucos verrucae evanuere, sed fassus postea servus se cum magno timore terrore & angustiis adhibuisse hoc remedium.

In collo rarius excisione curantur strumae, tum quia periculosa est operatio, tum etiam quod aegroti violentum hoc remedium non facile admittant.

Commendari solent cineres ossium, hinc carnifices non raro in auxilium vocantur in curandis strumis, qui nihil aliud adhibent quam cineres ossium combustorum vel hominum vel brutorum: caussa hujus operationis est, quia in cineribus illis latet sal. alkal. quod acidum vitiosum in corpore destruit. Plura de strumis videri possunt in obs. Riverii.

C A S U S XX.

De Ganglione.

H I S T O R I A.

ETsi ganglia in iis potissimum partibus fiant, quae moventur secundum articulos, nempe in manibus & pedibus, iisque in locis ubi tendinum ligamentorum nervorumque est concursus; quandoque tamen etiam in capite fronte & cubito suborta fuisse Aetius scribit, id quod & mihi observare contigit in viro quodam Consulari Domino Hermanno Fredero Avunculo meo. Is ex ictu ganglion contraxerat ovi columbini fere magnitudinem excedens; adhibita initio fuerunt emollientia & discutientia, mox quum haec non proficerent, etiam suppurantia: verum quum nebis cederet malum, sectionemque non admitteret patiens, naturae negocium committendum erat, cujus beneficio factum ut tractu temporis non solum amplius non augeretur

retur incrementumque sumeret tumor, sed & paulatim minueretur & in magnitudinem nucis avellanae decresceret, eoque in statu per totam vitam permaneret, nullo alio adhibito remedio, nisi quod saliva propria tumorem quotidie jejunus inungeret.

R E S O L U T I O.

Variis in partibus oriri solet, ut plurimum tamen in manibus, tum etiam in fronte.

Oritur ex illis humorum nutrientium partibus ex quibus ossa & cartilagines generari solent. Convenit lamina plumbea Mercurio illita, tum quod plumbum ponderositate sua impediat accretionem & augmentationem, tum quod Mercurius vi sua penetrativa & dissipativa substantiam ossium resolvat.

In principio saliva commendatur, hinc Auctor noster nisi quod saliva propria tumorem quotidie inungeret, quia salivae insunt partes spirituosae & volatiles, quae valde penetrant & in momento quasi corporis alicujus substantiam evertunt; videmus enim quod cibus masticatus, si saliva probe humectetur, statim sub alia plane forma appareat.

Sectio alias cito & tuto auxilium adfert, sic vidi, inquit D.D. Waldschmidt. in manu sartoris alicujus, frustra adhibitis aliis remediis, felicissimo cum successu alacri Chirurgi operatione ganglion fuisse ablatum.

C A S U S XXI.

De Verrucis in manibus.

H I S T O R I A.

Pedissequa Foeminae cujusdam illustris, verrucis, quarum ultra centum in utraque manu numerabat mire deformabatur, alioquin corporis non invenusti, haec quum & molestiam quandam in nendo aliisque laboribus domesticis afferrent, opem meam implorabat.

R E S O L U T I O.

Referri hic possunt quae de Varis dicta sunt: verrucae oriuntur ex depravato nutrimento proprio habitus corporis, quod nutrimentum ibidem incrassescit, vi poros quasi dilatat & tubercula illa producit.

Raro interne praescribuntur medicamenta, sed contenti solent esse externis, ubi varia etiam interdum non sine superstitione adhibentur: optimum est emplastrum ex sale amminiac. & galban. quod Auctor noster habet, nec non linimentum illud Auctoris nostri ex melle rosarum & spir. vitriol. proponit etiam Auctor noster remedium ex stramine secalino; praesentaneum remedium est, si pomum Borsdorfianum discindatur & duabus partibus bene fricentur verrucae, postmodum pomum iterum firmiter ligatur & suspenditur, quod pomum si exarescat verrucae paulo post decidere solent. Alii utuntur sang. columbino, quo calido pars illa lavari solet in qua verrucae sunt; alii intestinis gallinorum recens extractis & calidis adhuc probe fricant verrucas, quo remedio etiam curantur.

Ligaturae circa verrucarum radices etiam non sunt negligendae nec contemnendae.

C A S U S XXII.

De Ulcere rheumatico.

H I S T O R I A.

Pictor quidam cacochymicae constitutionis, ulcere cruris sinistri ultra biennium affectus

fectus, de insigni partis affectae tumore & dolore querebatur, excrementorum tanta profluebat copia, ut fascias & tibialia quandoque penetraret.

R E S O L V T I O.

Ulcera rheumatica vocantur manantia vel fluentia, quae diuturnitate temporis valde exasperantur, plerumque exoriri solent in pedibus, quia lege mechanices partes ponderosae & ponderosa illa salia acida potius eo tendunt quam ad alias partes.

Caussa hujus ulceris est acidum quoddam vitiosum, quod videtur peccare in omnibus ulceribus, quod probatur, dum videmus quod medicamenta quae vim habent acidum saturandi, conveniant in ulceribus, & si laminam cupream ulceri apponamus, brevi colore viridi tingitur, quod signum manifestum est acidi vitiosi, quod quotidie effluit.

Acidum illud vitiosum ortum suum habet in prima coctione: ergo semper in ulceribus curandis habenda est ratio coctionis in ventriculo, si enim ibi vitium fuerit commissum, nullibi iterum corrigitur.

In ulceribus illis diuturnis ita vitiata est partium textura & pororum figura, ita ut nequaquam curari possint nisi pori restituantur, id quod abstergentibus & mundificantibus, quamdiu enim illi pori perversi non restituuntur, tamdiu nulla speranda consolidatio.

Prognosis. Ulcera illa rheumatica magis sunt molesta quam periculosa, possunt vero reddi periculosiora si error aliquis committat ut a Medico vel aegrotante; si enim materia illa vitiosa imbibitur a sanguine & per vasa lymphatica ad nobiliorem partem vel cor transfertur, maximum periculum imminet oeconomiae animali, ut ex casu seq. 31. patet, ubi gangraena brachii ex ulcere pedis intempestive clauso fuit exorta. Curatio duplex est externa & interna: externa relinquitur Chirurgis, si Medicus tamen consulatur semper suadere debet Saturnina, ut empl. Saturn. Mynsichti correctum, & in forma linimenti vel unguenti desiderantur externa, semper illis addendum saccharum Saturni.

Interna curatio perficitur purgantibus frequentius exhibitis, quibus semper admiscendus est Mercurius dulcificatus, qui egregie convenit in ulceribus praesertim rheumaticis curandis, ver. gr.

℞. *Extract panchymagog. Crollii* scr. j. *Mercur. dulcificat.* gr. IV. ad scrup. sem. *diagrydii (vel scamminonii praep.)* gr. IV. vel V. *ol. cinnamom.* gt. j. f. pilulae num. XV. deaurentur pro I. dosi.

Evacuato jam corpore deveniendum est ad sudorifera, si temperamentum vel constitutio aegrotantis illa admittat, sudores egregie movet decoctum lignorum, de quo alibi: praesertim etiam hinc tinct. antimonii convenit, quae omnem paginam absolvit, si ad gtt. XV. in convenienti vehiculo bis de die exhibeatur cum jejunio trium horarum.

Observandum tamen semper, ut antea dictum, habendam esse rationem ventriculi unde conveniunt stomachica & fermenta viscerum confortantia. Observari hoc adhuc debeat curationem non esse maturandam, nisi aliquamdiu interna fuerint exhibita.

C A S U S XXIII.

De Ulcere sordido, putri & corrosivo.

H I S T O R I A.

Uxor Julii Hartens Civis Colbergensis facie pallida & subtumida paulo supra talum pedis sinistri ulcere diuturno, & sordes copiosas, crassas & mucosas funden-

te afficiebatur, caro flaccida erat & mollis, quandoque etiam nimis excrescebat, foetoremque gravem & quasi cadaverosum exspirabat, aderat & pruritus & dolor, ipsumque ulcus de die in diem majus reddebatur.

R E S O L U T I O.

Vocatur etiam ulcus depascens, oritur a sale quodam corrosivo, conjuncto cum variis partibus terrestribus unde foetor: praesupponit cachochymiam totius massae sanguineae & humorum circulantium, & quum humores circulantes adeo acres partes solidas eorumque tubulos vix possint trajicere, ut non aliquam ipsis affricent labem, certe tali in casu viscera interna semper videntur esse flaccidiora, imbecillia seu laxiora: hinc non nimis excedere debemus in exhibendis medicamentis multo minus acidis, quia facile corrosivo visceris alicujus interni excitari potest, neque ipsae acidulae hoc in casu videntur adeo tutae, propter talem laxitatem viscerum, & propter nimiam humorum acrimoniam, ut aliquoties observavit D.D. Waldschmidt.

Interne D.D. Waldschmidt suadet chalybeata, quae potenter acidum vitiosum & corrosivum deprimunt, & pro potu ordinario cerevisiam medicatam cum herbis vulnerariis & sanguinem purificantibus fermentatam. Ex. gr. *radic. sarsaeparill.* unc. iij. *rhodii sylvestris* unc. i. sem. *cichor. sylvestr. caryoph.* āā unc. j. *lign. sancti* unc. v. *sassafrass.* unc. sem. incisa dentur ad nodulum longum: vel possunt addi his speciebus *herbae* ver. gr. *fumariae, veronicae, hepatic. nobilis, salviae* āā. M. j. *baccar. juniperi* unc. j. *semen foenicul.* drach. ij. sum. ut ante.

Purgantia in ulcere sordido & depascente debent esse mitiora, ne sal illud corrosivum magis exagitetur, sufficiunt igitur decocta purgantia singulis diebus ad unc. iij. vel iv. asumta, ut paulatim humores vitiosi e corpore educantur. Inter externa ad sordes abluendas proponit Auctor noster lixivium, salia enim illa fixa corrigunt acidum corrosivum, quod si magna putredo deprehendatur, aspergi potest continuo alumen ustum cum pulv. aristolachiae rotundae, praesertim si circa labia caro luxuriet.

Curatio D.D. Waldschmid. istiusmodi ulcera depascentia in tibiis pedum tali unguento.

℞. *Unguent. de liquirit.* unc. sem. *olei ovorum* drach. sem. *cerae stillatit.* scr. sem. misc. fiat unguentum, quod ulceribus sordidis panno raro (corpori) fuit inditum, superimposito emplastro diapalmae.

C A S U S XXIV.

De Ulcere fistuloso ani.

H I S T O R I A.

D*N. PETRUS diarrhoea diuturna & postmodum tenesmo affectus, tuberculum in ano contraxerat, quod tractu temporis exulceratum, tandem in fistulam degeneraverit, penetrantem usque ad intestinum rectum & sphincterem: hinc faeces alvi debito modo retineri non poterant, sed praeter voluntatem excernebantur; materia effluens modo purulenta erat & viscida, modo tenuis & lotura carnium, qualis in fluxu epatico ejicitur, modo muria non absimilis, valde acris & foetida.*

R E S O L U T I O.

Ulcera fistulosa per degenerationem generantur, dum vulnus aliquod non rite tractatur, & materia vitiosa intus detinetur, quae partes penetrat & exedit, donec tandem in variis locis exitum sibi quaerat & facit, unde plura ulcuscula & foraminula producuntur in ista parte, illi canales seu cavitates interiores inter

sese

sese conveniunt, ut si liquor per unum foraminulum injicitur, permeet omnia, & ex alio iterum vel ex eodem effluat.

In juvenibus fistulae adhuc curationem admittunt, in senibus vero nunquam curantur.

Facile ulcera faciei degenerant in fistulam & ulcera ani etiam.

Curatio instituitur mundificantibus, & exsiccantibus, quae bis de die siphone fistulis injiciuntur; istiusmodi decocta hunc in modum praescribi possunt.

℞. *Rad. ireos Florent. gentianae* ā ā. drach. iij. *fol. tabac. plantag. vincae pervin. pilosellae* ā ā. p. j. *flor. hyperici, balaustior.* ā ā. p. sem. *croci Martis* drach. sem. Coquantur in vino rubro & aqua anatica portione, colatura detur. Posset addi diascordium vel mel rosarum.

Vel melius ℞. *Aq. theriacalis* unc. j. *theriacae recent.* drach. j. vel dr. sem. misc. portio hujus aquae semper additur priori decocto.

Succus nutricius continuo affluens tandem circa labia horum ulcerum assimilatur, unde ulcera fiunt callosa; labia enim ulcerum fiunt valde dura, & tunc certissimum & infallibile signum est ulcus illud esse fistulosum.

Ulcus hoc fistulosum ani fuit conjunctum cum maximo dolore, unde Chirurgus quidem, exhibens laudanum opiatum, palmam praeripuit Medicis, & quum frequentius peteret aeger, recte a Medico fuit recusatum, si enim aliquoties assumitur laudanum opiatum, tunc nequaquam edit effectum qui alias ipsi tribuitur, tunc enim natura assueta non amplius auscultat virtuti somniferae.

Optimum remedium in istiusmodi fistulis est apertio haemorroidum, & si spes superest curationis certe per hoc remedium obtineri potest, debet itaque hirudines appendi vasis sedalibus exterioribus, quod felicissimo cum successu tentavit D. D. Waldschmid. in ulcere quodam fistuloso periculosissimo.

CASUS XXV.

De Ambustione faciei, manuum & abdominis.

HISTORIA.

Filiolus molitoris cujusdam quinque circiter annorum puer, in ignem culinarium pronus incidens, subucula, qua sola amictus erat, flammam concipiente, toto corpore, maxime vero in abdomine, manibus, & facie adeo ambustus erat, ut ipsa cutis & in quibusdam partibus etiam subjecta caro adusta videretur, dolor aderat immanis & hinc vigiliae perpetuae cum extrema virium imbecillitate.

RESOLUTIO.

Caussa ambustionis satis est manifesta, & ignis spicula se insinuant profundius in partem affectam, quae ibidem secum rapiunt alias partes, & sic intensissimum excitant dolorem. Tota ergo curatio consistit in obtusione spiculorum & empyreumatis evocatione.

Innumera contra combustionem sunt remedia, quae jactantur a Chirurgis, agyrtis & mulierculis, ita ut saepe in malo hoc curando potius consulantur mulierculae quam prudentiores Medici.

Proponit Auctor noster egregium remedium ex oleo olivarum & albumine ovorum, praestantius adhuc fit, si loco olei olivarum substituatur oleum rosarum. Egregie etiam convenit unguentum album camphoratum, quod D. D. Waldschmid. pharmacopoeum vidit curare periculosissimas ambustiones.

Hoc unguentum etiam egregium est:

℞. *Granor. juniperi* n. 8. *amygd. dulc.* n. xj. contusa seorsim, misceantur, affunde *aq. vitae, papav. albi* ā ā. unc. j. *camph.* drach. j. stet per aliquot horas in vase bene clauso,

 qui

qui liquor egregie convenit, si penna in eo madefacta pars affecta illinatur, vel lintea duplicata imbuuntur, & parti affectae applicantur. Vel quod unguentum valde usitatum in vulgus notum est.

℞. *Cortic. tiliae*, *cortic. interiores sambuci* ana m. j. *seminis lini* unc. j. sem. *aquae flor. sambuci* lib. iij. stent per 24. hor. in leni calore, vel digerantur per 24. hor. leni in calore, postmodum adde *pilul. ovis* unc. j. (egregiae sunt contra combustionem) *butyri majalis* lib. j. *cremor. calcis vivae* unc. ij. coquantur ad consumtionem humiditatis, post filtrentur & si lubet, addatur cera q. s. ad consistentiam unguenti.

Cremor calcis vivae ita paratur: Calx viva dissolvitur in aqua pluviali & agitatur continuo tunc in superficie reperies cremorem.

Si ambustio profundior fit & spicula profundius se insinuarunt, dolor etiam valde urget, tunc exhibenda sunt cardiaca ex. gr. emulsiones ex amygdalis & seminibus ut sem. papav. albi &c. praeparantur.

Tandem Auctor noster circa finem curationis proponit linimentum quoddam ex pingu. capon. &c. est emolliens cum exsiccatione. Illud linimentum etiam egregie convenit in variolis sanandis & ad delendas foveas, quas post se relinquunt, vel ubi exarescunt variolae tunc applicari poteit hoc linimentum.

CASVS XXVI.

De Gangraena pollicis manus sinistrae lethalis.

HISTORIA.

Filia JOSUAE HESSI Ecclesiae Megagestinensis Pastoris ex inflammatione pollicis manus sinistrae gangraenam contraxerat, quam quum negligentius haberet, in sphacelum degeneravit. Accersitus Chirurgus quidam Castrensis Paulus Polt digitum uno vehementique ictu paulo infra articulum amputavit, utque sanguinis profluvium sisteretur, ferro candenti adussit: hinc dolores acutissimi, vigiliae perpetuae, animi deliquia, convulsiones aliaque suborta symptomata, quae etsi adhibitis idoneis remediis quandoque mitigarentur, subinde tamen recruduerunt, donec tandem e vita decederet aegra.

RESOLUTIO.

Videmus quod hostem vitae nostrae semper habeamus ante portas, ubi nequaquam tamen introitus conceditur donec partes spirituosae de statu suo deturbentur. Gangraenae enim nulla alia est causa, quam admissio aëris externi cum aliis corpusculis terrestribus, quamprimum enim aër admittitur: illa pars cadaverisatur. Simili enim modo fit gangraena quo videmus putrescere alia corpora injuriae aëris exposita, hinc quum vulnera saltem per aliquot horas exposita sint injuriae aëris statim gangraenam contrahunt: admittitur autem aër cum peregrinis corpusculis cum maximo damno in vulneribus & aliis partibus, ubi pori in parte destruuntur, fibrae pervertuntur & spirituum irradiatio denegatur, tum dicunt Veteres calorem nativum partis hujus esse extinctum, tumque cadaverisatur: hoc tamen falsum est, quod peculiaris calor innatus in partibus sit: omnis enim calor in corpore nostro est calor influens, ergo potius gangraena oritur praevia vehementissima inflammatione ob nimiam luctam & agitationem partium, pori ita pervertuntur & fibrae destruuntur, ut fortior vis & impetus sit ingredientis aëris externi quam spirituum eo effluentium. Vel gangraena fit a nimia refrigeratione, a qua humores circulantes & sanguinis ita in moto sistuntur, ut nequaquam a spiritibus resuscitari vel etiam aëri irruenti resistere possint.

3. Saepius gangraena fit a scorbuto nulla alia caussa praevia manifesta, scorbutici enim in senio saepe ex improviso corripiuntur in partibus, in pollice pedis frequentius, quia sanguis tunc vappidus & effoetus est, cujus portio relinquitur ob nimiam distantiam a fonte caloris in parte tali externa, & depascit ibidem partes & fibras tum carneas tum nerveas, & crescēs semper serpit versus partes superiores.

Proponitur in hoc casu gangraena exorta ob errorem commissum a Chirurgo, qui in amputatione pollicis manus sinistrae egregie impegit in principia Chirurgica, nam amputatio fuit facta infra articulum & quidem uno vehementique ictu, in quo dubio procul os fractum in diversas partes acuminatas, quae postmodum ingentem excitarunt dolorem in periostio; accedit cauterium actuale quo fores aperuit gangraenae, facile enim vitam estinguit. Hinc maxima opus prudentia priusquam deveniamus ad illa remedia extrema, ad amputationem & ustionem.

CASUS XXVII.

De Gangraena brachii & spacelo ex ulcere pedis intempestive occluso.

HISTORIA.

Vir quidam Consularis ulcere rheumatico pedis sinistri per multos annos affectus, tandem consolidato ulcere, in vehementissimos capitis dolores incidit, quibus quum per integram hyemem conflictatus, circa aequinoctium vernum anni M. DC. LII. subito vehementique dolore brachii ejusdem lateris prehensus est, cum insigni ardore, & inflammatione, quae quum a Chirurgo ejus loci initio negligentius haberetur, in gangraenam & paulo post in sphacelum desiit: amputato brachio, aeger quadriennio post apoplexia forte extinctus est.

RESOLUTIO.

Notari debet, gangraenam esse mortificationem partium mollium & carnosarum; sphacelum vero non tantum mollium sed duriorum & ossearum partium.

Signa gangraenae & sphaceli sunt frigus ad tactum cadaverosum, coloris naturalis in lividum vel nigrum mutatio, motus & sensus ablatio in parte affecta.

Verum bene notandum, quod nonnunquam motus adhuc deprehendatur in parte gangraenosa & tamen pars est mortificata, quod vidit D. D. Waldschmidt in studioso quodam, si enim gangraena est in extremitate pedis, digiti pedum adhuc tamdiu possunt moveri, quamdiu nervi nondum plane sint exesi, & si crus movetur & contrahitur, etiam digiti pedum. Ergo motus iste saltem est per consensum & propter communionem non vero partium nervosarum in ipsis pedibus.

CASUS XXVIII.

De Gangraena scroti.

HISTORIA.

Nobilissimus DN. PETRUS Cognatus meus ex dysenteria in hydropem ascitem incidit, cui quum scrotum supra modum intumesceret, apertionem ursit. Ego dubii eventus auxilium, quod paucis bene, multis male cesserat, animo volvens, tandem ex arbitrio Celsi: melius esse anceps quam nullum remedium, ratus, ministrante lithotomo, scrotum uno vulnere, eoque satis amplo aperui, & primo quidem die serosi humoris libras circiter duas per cannam argenteam vulneri impositam, par-

titis

titis vicibus eduxi: secundo tres, tertio quatuor, quarto supervenit gangraena; suasi scrotum illico sectionibus multis undique scarificetur & postmodum decocto sequenti probe ablueretur.

RESOLUTIO.

Nam hydropici facile gangraena scroti corripiuntur, si morbus ad extremum pervenerit, & quamprimum instituuntur scarificationes in pede altero die statim gangraena adest, & quum spiritus animales in hoc affectu valde depauperentur, quatenus per vasa lymphatica rupta semper exstillant in cavitatem abdominis. Ergo irradiatio humorum circulantium a spiritibus cessat, adeoque calor extinguitur praesertim in illis partibus, ad quas tanta in copia sangu. non defertur & quia scrotum est pars membranosa, ad quam sanguis non ita copiose affluit, hinc facilius humores defluentes ad illam partem gangraenam excitare possunt.

Pars gangraena correpta ante omnia tota quantum possibile bene muniri debet ab injuria aëris externi, & videndum num calore actuali motus humorum naturalis restitui possit, hinc conveniunt lixivia calide applicata, ita ut singulis horis duplicatis linteis istiusmodi lixivia applicentur, quod si frequentius factum, postmodum cataplasma putredini resistentibus imponi potest. Exulare debent emplastra frigida & unguenta refrigerantia, & potius actu calida imponenda.

Quod si pars gangraenosa decidat & omnis motus & sensus pereat, indicium est sphaceli, & tunc cogitandum de amputatione; quod si vero profundius adhuc motus vel sensus deprehendatur, tunc nequaquam ad amputationem deveniendum, sed videndum, quomodo pars mortua possit separari a sana. Sic curavi aliquando, inquit D.D. Waldschmidt Legatum quendam gangraena in aliqua parte correptum, cujus superficies erat mortificata, sed quum profundius adigerem lancettam, & periostium ferirem, vehementissimum adhuc sensit dolorem: ergo in hoc casu nondum pervenire debemus ad amputationem.

Hoc adhuc observandum, quod in curatione gangraenae loco spiritu vini semper substituendus sit spiritus frumenti: quod si vero ad amputationem partis sphacelatae accedendum sit, tunc in promptu stare debent medicamenta cardiaca, ut aeger statim post operationem refici possit. Si in sphacelo pars cadaverosa separanda sit a sana, tunc egregie convenit butyrum antimonii ut & unguentum Aegyptiacum compositum seu magisteriale: illa enim brevi temporis spatio carnem cadaverosam absumunt.

CASUS XXIX.

De Maculis epaticis.

(*Historia vide pag. 298.*)

RESOLUTIO.

Vulgo ita vocantur, quia putant oriri ex intemperie calida hepatis, quum tamen potius ex sanguine valde acri & seroso ortum habeant, sunt maculae sese diffundentes, non sine pruritu & asperitate cutis.

Interne egregie convenit serum lactis tamarindinatum, vel serum lactis cum succis antiscorbuticis. Externe succus citri commendatur, ut & unguentum de aquilegia, cujus descriptionem habet Sennertus.

CA-

CASUS XXX.

De Canitie.

HISTORIA.

AUlicus quidam triginta circiter annorum, quum immaturius canesceret, & ob id in contrahendo cum virgine praenobili et formosa matrimonio, repulsam metueret, consilium meum implorabat.

RESOLUTIO.

Ad retardandam canitiem conveniunt salia omnia alkalica volatilia & urinosa medicamenta e viperis praeparata, quae crasin sanguinis sartam tectamque servant.

CASUS XXXI. & XXXII.

De Vulneribus.

HISTORIA.

ANno M. DC. XXIII. mense Januario nobilissimus DN. GEORGIUS a LICHTFUSS, *amicus meus specialis, Francofurti ad Viadrum litteris operam navans, in conflictu nocturno duplex inter suturam coronalem et lambdiformem gladio acuto per transversum et geminatis ictibus inflicto, vulnus accepit, quo magna pars cranii effracta est, adeo ut ingenti rictu calvaria dehisceret, illaesis tamen membranis. Aeger biliosa vomebat cum sanguinis e naribus, auribus, et palato effluxu, aderat et sensus motusque abolitio, oculorum obcaecatio, obmutescentia et somnus quasi profundus.*

EOdem tempore quum deligationi vulneris, cujus in praecedenti casu memini, interessem, Chirurgus recensuit domi suae habere villicum quendam, cui caput bipenni adeo vulneratum ut magna pars cranii effracta, laesisque membranis portiuncula cerebri propenderet, nihilominus se bene sperare nec de vulneris sanatione quicquam dubitare.

RESOLUTIO.

Notari potest in genere, quod in vulneribus semper occurrendum sit urgentioribus symptomatibus: sic quando Medicus vocatus ad aegrotum observat magnam haemorrhagiam, tunc ante omnia illa sistenda; si epilepsia adsit & convulsiones, ante omnia iis occurrendum; sedatis paulisper urgentioribus symptomatibus, tunc primo vulnus mundificandum, pili si adsint abradendi, & si quid extranei inciderit in vulnus eximendum & vulnus convenienter ligandum; & quum altero vel tertio die graviara symptomata supervenire soleant in vulneribus, considerandum est, num venae sectio sit necessaria nec ne; si haemorrhagia largior non praecesserit, si magna inflammatio metuatur, si corpus plethoricum sit tunc ex tempore venae-sectio instituenda, quo humorum effluxus ad partem affectam avertatur.

De purgatione multa proponunt Veteres, & purgantia in vulneribus valde commendant. Verum abstinendum est ab illis quantum possibile, quum humores vi purgantis exagitati ruant potius ad partem affectam. E quovis studio tranquillitas partium fluidarum est quaerenda; si tamen alvus sit adstricta, enemate conve-

venienti faeces educendae. Nec movere nos debet, quod apud practicos in omnibus vulneribus purgantia proponantur; tutius enim est abstinere ab illis, quam in usum vocare.

Vulnera capitis vel terminantur extra cranium, vel profundius adacta penetrant cranium in ipsam cerebri substantiam usque saepius tamen majus periculum oritur ex contusione capitis, quam vulnere ejus; nam si gladio ver. gr. vulnus infligatur capiti, saepius propter contusionem illam violentam lamina interior frangitur, salva manente exteriori: constat enim cerebrum, ut notum, duabus laminis exteriori & interiori.

Cranium num sit laesum seu fractum, hoc vel patet ex intuitu, vel stylo exploratur, vel si aeger non possit masticare, nec dentibus nucem avellanam frangere: vel si dentibus filum apprehendat, & Chirurgus concutit filum digitis, statim vehementissimum percipiunt dolorem si cranium sit fractum.

Tandem ex symptomatibus vulneris conditio facile cognosci potest, si enim in vulnere capitis statim coincidat epilepsia, convulsiones, sopor, indicium est cranium esse fractum, sanguinem extravasatum, & cerebrum esse valde concussum.

Signa diagnostica sunt facilia in vulneribus, & sive cranium sit fractum seu integrum, si graviora symptomata adsint, eadem methodus requiritur medendi: excipitur tamen si fractura incurrat in sensus & oculis deprehendatur, quod tunc ante omnia fragmenta ossea, si possibile, sint eximenda.

Prognosis: omne vulnus capitis quocunque in loco sit, est periculosum propter consensum cum toto systemate nervoso, praesertim si pericranium sit laesum & vulneratum: periculosius tamen si vulnus vicinum suturis, si statim vulnerati fiant epileptici, vel graviori sopore corripiantur cum abolitione motus & sensus.

Quaer. num vulnera cerebri sint lethalia? ℞. Dicimus vulnerari posse partes extra cranium cum cranio, dura matre, pia matre & ipso cerebro citra vitae jacturam, si legitime in curatione procedatur. Ergo non absolute vulnera cerebri lethalia sunt, sed saltem periculosissima. Apud Veteres habemus varios casus & historias quae testantur auferri quid posse de substantia cerebri citra vitae dispendium.

Inter Neotericos clarissimus Diemerbroeck. casum valde notatu dignum proponit de cerebri vulneratione.

Si dolor sit valde acutus & pungitivus indicium est fragmenta quaedam calvariae seu cranii adacta esse in meninges, quapropter mature quantum possibile illa extrahenda, quum alias inflammatio & subsequens putredo mortem inducere possit.

Si cranium non sit fractum, nihilominus adsit abolitio motus & sensus, sopor indicium est sangu. extravasatum jacere sub cranio, qui si mature non eximatur, putredinem & acredinem contrahit & cerebri substantiam inficit, ut graviora symptomata, imo mors sequatur. Et tali in casu proponitur trepanatio, quo instrumento cranium perforatur ad evacuandum sanguinem extravasatum. Sed nec illa operatio periculo caret, tum quod multi Chirurgi in illa non sint exercitati, tum etiam quod saepius Medicus & Chirurgus ignorent qua in parte & quo in loco lateat sanguis ille extravasatus.

De externa vulneris curatione pauca proponenda, quia pertinet ad Chirurgos, & Medicus raro praescribit, hoc tamen notari debet, flores rosarum medicamenta externa semper debere ingredi, imo nec sacculos cephalicos, hoc est, repletos herbis cephalicis & vulnerariis & vino coctis, negligendos esse: ver. gr.

℞. *Flor. rosar. rubrar. anth. salviae* āā. p. j. *herbar. betonicae, majoran. hepaticae stellatae, veronicae* āā. m. j. incisae grosse indantur sacculo in vino coquendo, qui capiti calide semper imponi debet.

Si

Si in conspectum veniant meninges, tunc egregie convenit mel rosarum cum spiritu vini mistum, quod ipsis meningibus imponitur. Interne semper admiscenda sunt antiepileptica medicamenta: ex gr. ℞. *pulv. marchionis, specif. cephal.* āā. scrup. sem. f. pulvis pro 1. dosi.

℞. *Aq. cerasorum nigrorum, flor. tiliae, betonic.* āā. unc. j. mis. pro vehiculo. Vel

℞. *Faeculae paenoniae, succin. praeparat. ocul. canc. cranii humani ppt.* āā. gr. v. Si sopor adsit, addatur castoreum, salia volat. ad gr. ij. iij. vel iv. mis. f. pulvis pro 1. dosi. Si sopor adsit conveniunt spirituosa ut.

℞. *Aquae lilior. convall. cum vino, epilept. Langii* āā. unc. sem. *veronic. cerasor. nigrorum* āā. unc. i. sem. *sirup. flor. paeoniae* unc. sem. mis.

Si sitis valde urget convenit decoctum cor. cer. cum radice scorzonerae, vel julepus ex aquis appropriatis, ver. gr. ℞. *Aquae cerasorum nigrorum* lib. i. sem. *sirup. flor. paeoniae* unc. i. sem. mis. pro potu ordinario.

Interdicendus est usus vini in omnibus vulneribus.

CASUS XXXIII.

De morte repentina ex vulnere cordis.

HISTORIA.

Joannes Hasselroth Westphalus Legum Studiosus, Francofurti ad Viadrum extra portam Gubenensem cum Silesio quodam Nobili duello decertans, vulnus in medio thorace paulo supra sternon accepit, subitoque concidens, illico mortus est. Aperta explorandi vulneris gratia, pectoris cavitate, magnum profundumque & in cordis usque sinum sinistrum penetrans vulnus deprehendimus, unde effuso sangnine arterioso & dissipatis spiritibus vitalibus, vulneratum necessario & quidem subito mori oportuit. Etsi enim vulnerato corde, quosdam aliquandiu supervixisse historiae testentur, vulnera tamen illa levia tantum & in carne saltem cordis fuerunt, nec ad ventriculos usque praesertim sinistrum, veram spiritus vitalis sedem, penetrarunt, sed in sinistro substituerunt, quale vulnus etiam fuit illud, cuius historia in Bibliotheca Academiae Groeningensis tabulae pensili inscripta legitur.

RESOLUTIO.

Vulnera cordis lethalia quidem sunt, interim tamen vulnerati ad aliquot dies adhuc vitam pertrahere possunt, si nempe vulnus non sit adeo profundum.

CASUS XXXIV.

De Vulnere Pulmonum.

HISTORIA.

Cosmus LOCKER Iurium Candidatus Wittenbergae gladio acuto in dextro thoracis latere circa costam quartam in pectoris cavitatem & pulmones adacto, graviter vulneratur, a Chirurgis ejus loci pro derelicto habitus, tandem Clarissimo Sennerto in Consilium vocato, adhibitisque convenientibus remediis, eo usque convaluit, ut Parentum jussu Colbergam, urbem natalem, repetere posset, ubi & meam opem imploravit.

RESOLUTIO.

In vulneribus pulmonum caute est procedendum, quia facile post se relinquunt empyreuma vel phthisin, hinc semper theriaca vulneraria exhibenda, inter quae pal-

palmam aliis praeripiunt Veronica, hedera terrestris, scabiosa, pilosella, tunc egregie etiam convenit sperma ceti, si adsit maxima spirandi difficultas, ad scrup. j. vel drach. sem exhibitum.

In omnibus autem vulneribus quacunque in parte sint, hoc decoctum vulnerarium tuto exhireri potest. ℞. *Herb. veronic. vincae pervinc. artemisiae rubrae, pilosellae* āā. m. j. coquantur in s. q. vel anatica portione aquae fontanae & vini, colaturae detur ter de die ad unc. iij. vel iv.

CASUS XXXV.

De Vulnere femoris sclopeto inflicto lethali.

HISTORIA.

Nobilissimus Dominus OTTO Dymacharum inter Stationarios Colbergensis Magister in pugnatione fortalitii extra portam lapideam ab obsessoribus Suecicis noviter exstructi globo plumbeo per femur sinistrum trajectus, de ingenti dolore & punctione partis vulneratae cujus color in nigrum & lividum vergebat, conquerebatur, accedebat & virium languor, & cordis angustia, interdum & lipothymia totiusque corporis modo ardor, modo frigus & obstupescentia, aliaque prava symptomata.

RESOLUTIO.

Non raro, vel propter partis affectae conditionem, sed peculiarem dispositionem, vel ab empyreumate, vel quod vulnus inflictum fuerit instrumento quodam venenato, gravissima supervenire solent vulneribus alias levissimis symptomata, ut animi deliquium, anxietates, cholera &c. ubi statim confugiendum ad alexipharmaca praesertim ad diascordium, quod interne & externe vulneribus impositum egregie conducit.

Quid si vero os fuerit laesum, nunquam curatio expectanda, nisi omnia fragmenta e vulnere sint exempta: hinc videmus quod saepius singulis annis vulnera iterum sponte aperiantur, & hoc certissimum est indicium os esse laesum, si enim rimam contraxerit os, tunc vulnus quamvis coalescat, facile tamen iterum recrudescit tamdiu, donec pars illa quae rimam contraxit, sit ablata: & hoc fit saepe intra biennium seu triennium, ut postmodum ossea fragmenta e vulneribus egrediantur. Vide Barbett. Chirurg.

CASUUM MEDICINALIUM

LIBER VII.

DE

Morbis quibusdam venenatis & malignis.

CASUS I. II. & III.

De Lue Venerea.

HISTORIA.

Vir quidam Illustris postquam libidini Foeminae cujusdam Nobilis vino aestuans & incautus paruisset, membrorum omnium totiusque corporis lassitudinem & gra-

gravitatem sentire sibi visus est absque febri, accessere dolores vagi, modo caput modo musculorum genus artusque affligentes, maxime sub vesperam & primam noctem. auxit molestiam gonorrhaea erodens & bubo dextri inguinis non minus ac faucium exulceratio, tandem & pustulae crustuosae circa pubem & coxas erupere, ipsam quoque faciem, praecipue qua frons est & mentum, mire deturpantes.

FOemina quadam Nobilis & honesta, quum a marito Equitum Magistro, futatore famosissimo lue venerea sive morbo Neapolitano infecta, decocto lignorum aliisque remediis a Chirurgo Castrensi praescriptis, perperam usa esset, tandem meam opem implorabat.

MErcator quidam per poloniam iter faciens, in lecto Cauponis de lue venerea suspecti, inscius decumbens, eundem morbum contraxerat. Is quum ob desponsatam sibi virginem honestissimam, non auderet ordinariae curationi & Laconico se committere remedium petiit, quo absque custodia & clanculum quasi restitui posset.

RESOLVTIO.

In his casibus proponitur curatio Luis Venereae. Affectus hic unde denominationes suas habeat, videndum. *Lues* dicitur, quia est contagiosa: *Venerea* quia facile ab infecto praevio coitu contrahi potest. Neapolitanus appellatur, quoniam in obsidione Neapolis facta a Gallis primum hic affectus innotuit. *Gallicus morbus*, quia Gallis ad libidinem valde pronis magis familiaris est, tum quod in castris Gallorum Neapolitanis suos habuerit natales, vel saltem in plures fuerit propagatus. Scribit enim Italus quidam Empyr. Fioravanti, quod propter annonae caritatem in castris Gallorum mercatores castrenses vendiderint carnes occisorum, & ex esu carnis ejusdem speciei malo huic fieri obnoxios: quod in canibus & suibus se observasse testatur. Refutatur autem a Sennerto dicente, illum confundere Elephantiasin cum lue venerea, defraudari quidem animalia ex comestione carnis suae speciei: quem affectum cutaneum non luem Veneream, sed potius Elephantiasin esse.

In hoc fere omnes consentiunt Medici, patriam hujus mali esse Indias, e quibus una cum remedio in Europam fuit transportatus, cum in Indiarum nonnullis locis soleat esse Endemicus. Galli & Hispani rem cum infectis habentes & simili infecti morbo redeuntes in Europam eundem propagarunt.

Helmontius pro more suo peculiare quid circa morbi hujus originem in tract. inscripto *tumulus pestis*, fingit, comparationem instituens circa equum Verme laborantem qui adstans aliis in eodem stabulo omnes inficit: & inter hominem lue Venerea laborantem: & putat hic Chymicus nebulonem quendam sodomiam exercuisse cum istiusmodi equo verme infecto, indeque natales suos morbum hunc habere.

In casu 1. recensentur phaenomena & indicationes morbum hunc concomitantia, quae omnia ex acido quodam corrosivo non adeo volat. facile deduci possunt, de quo vide prolixe lib. 5. cas. 17. de pruritu muliebrium, in quo varia fuere proposita de hujus morbi natura.

Veteres recensentes caussam hujus morbi, numerant inter affectus hepatis, quia putarunt hepar unicum sanguificationis organon esse; hinc dicunt caussam esse occultam hepatis peculiari modo infectae, atque inde depravari totam massam sanguineam.

Noctu plerumque dolor solet exacerbari: simile hoc habet lues Venerea cum scorbuto, quia omnes fere morbi ex sero vitiato orti noctu solent esse graviores, ob aliam influentem materiam subtilem, in qua luna obtinet praedominium, & magna familiaritas intercedit scorbuto cum lue Venerea, quum saepius eadem adsint symptomata, eadem juvent medicamenta, ut nisi Medicus valde sit cautus & prudens, facile innocentem diffamare possit.

In casus resolutione dicit Auct. *contagium variis modis disseminari*: nempe per

salivam inter pocula communicatam, ex osculis, per contactum, ut si quis cloacae insideat, qua saepius lue Gallica infectus fuerit usus, si in eodem lecto quis pernoctet, si vestes gestat infectas, freq. tamen per coitum. Vir hic fuit infectus ab impuro coitu a foemina Auct. dicit hoc a malignis vaporibus &c. Rectius dicitur, in vagina uteri infectae mulieris reperiri ulcuscula, quae valde calefacta accurrentibus spirit. & aestuante sanguine spirent fermentum quoddam contagiosum & malignum, illudque communicatur viro concumbenti, quod statim occupat prostatas glandulas, atque sic facilius excitari potest, quia eo tempore magis sunt patuli quam alio, hinc vino aestuante, ut ex casu apparet, eadem facilitate inficiuntur. Fermentum hoc acidum aliquandiu latens in his glandulis eas corrodit & exulcerat, unde dolor lancinans & vehemens praesertim inter mingendum, horum affluxus, unde tumor, spirituum excitatio, unde inflammatio virgae, neque diu ibi latere potest, quin cum humorum circulatione deferatur, unde variarum partium symptomata oriuntur.

Signa diagnostica varia proponuntur, quae etiam scorbutum indicare solent, unde ipsa certitudo hauriri potest ex confessione aegrotantis, si nempe statim post coitum impurum & foetidum male sese habuerit.

Pro diversitate temperamentorum varia symptomata producuntur, in non nullis, praesertim veneno copioso in corpore existente praevio, capitis dolor vehemens & intensissimus, praesertim noctu exoritur. Solent erumpere pustulae latae, si non in toto corpore saltem in facie, capite & circa pudenda, spirantes peculiarem foetorem: accedit faucium exulceratio cum carnosis excrescentiis in palato, quae saepe multum facessunt negocii Medicis & Chir.

Curatio hodierno tempore non adeo solet esse difficilis, modo rite instituatur uti enim hoc malum longius serpsit & latius, sic plures experientiae plura invenerunt remedia. Non opus est, ut agatur de praeservatione hujus morbi, ne major occasio praebeatur peccandi, unde parum Christiane scripsit Magninus, quod impune quis & secure cum infecta concumbere posset.

Curatio vel generalis est vel specialis. *Generalis* respicit ipsum morbum. *Specialis* symptomata urgentia: *Generalis* instituitur purgatione, vel sudoriferis, vel inunctione Mercuriali, qui ultimus tamen curandi modus non videtur satis tutus, quia Mercurialia frequentius etiam foris exhibita plerumque post sese indelebilem relinquunt characterem, de quo vid. cas. 2. Hinc in fine Auct. aurum ad eliciendum Mercurium adhibuit. Vide etiam allegatum casum de pruritu muliebrium.

Inchoanda itaque curatio est purgante, vel pro diversitate subjecti venae-sectio instituenda: solent enim alii perfectae curationis signum desumere ex sanguine emisso, unde circa curationis finem venam secant, & quum adhuc corruptus sit nondum ad perfectionem curationis ventum esse judicant. Alii idem tentant purgatione, si nempe vehemens aliquod purgans absque dejectione humorum corruptorum assumitur, morbum curatum esse judicant, & e contra. *Nota* (1) omnibus purgantibus super admiscendum esse Mercurius dulcis. quia facile sese associat & complectitur acidum vitiosum, illudque secum e corpore eliminat. (2) Semper octavo vel nono die interponendam esse purgationem, quo die a sudoriferis abstinendum. (3) Sudores in lecto eliciti non satisfaciunt expectationi: unde (4) in laconico provocandi sunt Auct. dicit lapidibus vel scoriis ferri ignitis &c. Verum felicius si spir. vin. rectificatus in exigua dosi patellae inditur in illaque accenditur & infecto sedenti in laconico supponatur. Cavendum tamen ne ignis augeatur, aut spir. vin. in majori copia affundatur, quum alias sella facile flammam concipit, non sine periculo tum aegrotantis tum aedium. (5) Sella ita debet esse adaptata, ut facile janua aperiri possit ad eximendum aegrum ob animi deliquium, quod in principio curationis plerumque saepius supervenire solet. Hoc de curatione generali.

Non

Non opus est tanto apparatu medicamentorum eliminantium, cum unicum satisfacere possit: nempe panchymagogum Crollii, cui additur Mercurius dulcis. cum aliquot granis diagryd. vel trochisc. alhand. ver. gr.

℞. *Extract. panchym. Croll.* scrup. j. *Merc. dulc.* gr. v. *diagryd.* gr. viij. *cum essent. guajac. vel elix. propriet.* fiant pilul. num xv. quae deaurentur: commodissime enim Mercurius dulcis. praescribitur in forma electuarii vel in forma pil. ne diutius in ore contineantur, dosis Mercurii dulcis singulis vicibus augeri debet usque ad gr. xij. & semper gr. 4. 5. vel 6. diagryd. addantur.

Nota: si aegrotantis corpus sit pituitosum & lympha crassa refertum, tum exulare debent Mercurialia, priusquam praeparantibus illa viscida crassities fuerit praeparata, quia alias Mercurius in humoribus viscidis & glutinosis occultatur & aciditate sua inversa ossa exedit, inde caries, succum nutricium pervertit, & spirituum e sanguine generationem impedit, unde tremor & atrophia, vel vi praecipitandi in glandulis salivalibus segregat, unde continua sputatio.

Auct. monet *corpus facile ab injuria aëris frigidi, offendi*: hinc necesse est ut aegri peculiari in camera includantur, neque licet in 4. 5. a 6. septimanis prodire in publicum. *Vinum* exulare debet quia auget acidum & pro siti potuque ordinario substitui potest decoctum secundarium lignorum.

Germani difficilius curantur quam Galli aut Itali, qui sunt rarioris texturae & ad sudores eliciendos ob pororum stabilitatem magis dispositi.

De curatione speciali: si dolor articulorum valde urgeat, licet nonnunquam exhibere opiata, quibus semper admiscenda specifica, partibus dolentibus felici cum successu imponitur emp. de ranis cum Mercurio cujus Auct. mentionem facit.

In faucium exulceratione & excrescentiis carnosis conveniunt gargarismi ex ligni guajaci & sarsaparill. D. Praeses vidit post morbi curationem aegrum adhuc diu fatigasse continuatis purgantibus & sudoriferis una vel altera septimana. Pustulis abigendis conveniens est valde unguentum ab Auct. recommendatum. Nobiliss. D. Praeses observavit egregium successum aquae Mercurialis in virgine magnae conditionis, ut audiri adhuc volebat, in pustulis sanandis tum in facie, tum in pudendis, ut ℞. *Aq. rosar.* unc. iiij. *Mercurii praecipit.* drach. j. detur, qua sine omni agitatione pluma aliqua illinuntur pustulae & statim pereunt. In sexu foeminino mensibus supervenientibus per triduum vel quatriduum curatio differenda. Reliqua ad hujus morbi curationem necessaria eleganter proponit Auct. quae legi merentur.

CASUS IV.

De Cicuta.

HISTORIA.

Daniel Gruel Oenopola Colbergensis, quum in prandio carnes bubulas radicibus cicutae loco petroselini per ignorantiam conditas, comedisset, illico in cordis angustiam, spirandi difficultatem, oculorum scotomiam & singultum incidit; ventriculi vitio haec evenire ratus, haustum unum atque alterum vini absinthites assumsit, & melius quoddammodo habere visus est; paulo post repetentibus modo dictis Symptomatibus accedente insuper & strangulationis metu viriumque exsolutione, operam meam implorabat.

RESOLUTIO.

Ob figurae similitudinem facile cicuta hominibus errorem imponit, eam pro rad. petrosesini, vel etiam pro pastinaca colligentibus.

Symptomata assumtionem ejus subsequentia malignitatem & virulentiam satis

superque arguunt; notum enim est institutionibus, quod veneni exhibiti signa sint cordis anxietas, rosio ventriculi, facies cadaverosa, rigiditas totius corporis, tremores, convulsiones, vomitus, dejectiones cruentae, sopor, scotomia & alia: hinc nonnulli e doctioribus putant Socrati Cicutam ab Atheniensibus fuisse exhibitam, cujus tamen falsitatem ex Valerio Maximo probare contendunt.

In casu allegato refertur melius aegrotantem sese habuisse post usum vini absinthites, quia amara corrigunt & acida & alkalica acriora; Cicutae bezoar habeatur gentiana: quod si Medicus paulo post assumtionem superveniat, non statim ad alexipharmaca vel bezoardica est properandum, sed statim emeticum quoddam propinandum, & si suspicio adsit partes quasdam jam transiisse ventriculum, clysteres quique e mucilaginosis parati conveniunt, post exhiberi debent alexipharmaca. Instar omnium est theriaca, quoniam ex tot diversis constat partibus, quarum pori diversa materia aetherea replentur, hinc venenis diversa etiam materia est opposita. Successit felicissime nonnullis tali errore in periculum vitae praecipitatis, quod statim assumserint vinum Hispan. subsequenter ad incalescentiam & sudorum provocationem corporis moti, finem curationis imposuerunt vino medicato ex ruta, rad. gentian. & absinthio praeparato. De simili casu Simon Pauli mentionem facit in digressione de febribus, communicans simul medicamentum, quo mulieres restituit, quod valde extollit, quasi summum Medicinae Candidatis communicaret arcanum, quum tamen ex vulgaribus sit compositum, nimirum aq. card. bened. in qua cocta fuit rasura cor. cer. post addidit diascordium.

CASUS V.

De Fungo Venenato.

HISTORIA.

Quum anno M.DC.XXXII. Wolgastum ad exequias Serenissimi & potentissimi Regis Sveciae Gustavi Magni gloriosissimae memoriae in comitatu Domini ERICI JANSONII HLFFSPARREN; *Admiralis &c. proficiscerer, amanuensis meus in Sylva Insulae usedomensis aliquot fungos & ruffulos collegerat, quibus in coena me inscio copiosius ingestis sub primam noctem intestinorum doloribus, ventriculi inflatione & singultu correptus est, accessit spirandi difficultas & strangulationis metus, cum horrore & sudoribus frigidis, adeo ut de vita periclitaretur.*

RESOLUTIO.

Eadem fere producit symptomata. Quer. unde sudores frigidi? Dicimus a defectu spir. quibus copiose non influentibus, tubuli & pori collabuntur, hinc circulatio sufflaminatur, unde humores frigidi diffluunt per corporis habitum. Duplici qualitate solent fungi nocere vel venenata vel viscosa. *Venenata* totius sanguinis crasim pervertit. Viscosa parietibus ventriculi & intestinorum adhaerens, dolores ventris, irritationes spasmodicas, vomitus & dejectiones cruentas inducit, & viscositas satis patet ex inflatione de qua conquestus fuit aeger; ubi enim mucus viscidus ibi flatus generantur. Hinc Panarolus observ. 45. penteocostes 3. commendat oxymel cum theriaca, sicque opponit & venenatae & viscosae qualitati, oxymel enim incidit, attenuat, theriaca virulentiam tollit.

In principio conveniunt vomitoria, quae describuntur cas. XI. de arsenico assumto. Fabricius Hildanus observ. 34. cent. 4. refert Principem quandam absente marito ex esu fungorum desperate aegrotasse, superveniens Princeps, eamque relictam fere a Medicis reperiens exhibuit lap. bezoard. gr. 40. & subsequentibus paulo largissimis sudoribus conjugem sibi reddidit.

CASUS VI.
De Helleboro.
(Historia vid pag. 312.)

RESOLUTIO.

IN sinu suo gerit acre subterfugiens omnem sensum, & demum peracta coctione prima & secunda sese prodens systemati nervoso valde inimicum, unde facile epilepsiam & non raro mortem inducit, ut patet ex allegato exemplo Auct. hinc in substantia nequaquam exhibendum, sed solum in infusione, vel etiam sub forma extracti additur aliis purgantibus pro vino medicato, & ut plurimum dolores colicos excitat extractum, & praeparatur tutius spir. vin. tartarisato.

CASUS VII.
De Euphorbio.

HISTORIA.

FIlia Consulis N. N. virgo elegans & venusta viduo seni & decrepito invita et citra consensum, a parentibus desponsata, odio adversus procum tam acerbo vehementique flagrabat, ut mortem oppetere vellet, quam eidem nubere, ac proinde euphorbii pollinem, ex cujus usu foeminam quandam non ita pridem mortuam audiverat, assumsit, paulo post doloribus ventris atrocissimis correpta, plus vicies intra horae quadrantem alvum deposuit cum frequentissimis vomitionibus, singultu, ardore ventriculi et faucium, sitique inexstinguibili, supervenere tandem et sudores frigidi et animi deliquia, ut in praesentaneo vitae periculo versari videretur.

RESOLUTIO.

Subtilissimas in sese continet particulas materiae primi elementi innatantes, quod vel ex sola curatione probabile est, omnia enim mucilaginosa, aquosa oleosa expectationi satisfecere.

CASUS VIII.
De Juglande arbore.

HISTORIA.

PUella quaedam nobilis, sedecim circiter annorum, cacochymia et menstruorum retentione affecta, mense Julio sub arbore juglande recubans, a meridie usque ad vesperam somno profundo ibidem dormiverat, expergefacta de vehementi capitis dolore et vertigine querebatur, sub noctem epilepsiam, a qua nunquam antea tentata fuerat, incidit, cum convulsionibus quidem levioribus, et saepe recurrentibus. Parentes, quum nihil aliud ad manus esset, suasu pastoris ejus loci succum rutae recentis ex aqua florum tiliae exhibuerunt, unde melius quodammodo habere visa est, capitis tamen dolore instanter perseverante, cui quum die sequenti denuo epilepsia superveniret, opem meam implorabant.

RESOLUTIO.

Arbores juglandes peculiare quid spirare, vel ex solo odore patet tempore vernali, nec enim ex succo austero styptico & vitriolatae naturae, unde facile recubantes sub umbram illarum patiuntur obstructiones tubulorum in capite, qua impe-

pedita humorum circulatione cephalalgiam inducit, & facilius hoc fieri potest in subjectis, quorum sanguis ad coagulationem pronus & acidi fertilis, ut in mensium suppresione laborantibus observari debet.

CASUS IX.

De Lixivio e Crystallis nitri.

HISTORIA.

ANno M. DC. XXXIX. mense Novembri vidua Dn. LAURENTII TREDERI pharmacopaei quondam Colbergensis solertissimi, de intemperie ventriculi frigida & dejecto appetitu apud me conquesta, consilium tulit, ut mane & vesperi de spiritu vini stomachali Adriani a Mynsicht cochlear unum atque alterum delibaret: expositum forte erat fenestrae lixivium ex crystallis nitri, colore spiritui stomachali simile, quod quum per errorem hausisset, mox vehementi horrore correpta, frigidum sudare, convelli, animique deliquium pati visa est. Accersitus oleum amygdalarum dulcium recens ex cerevisia tepida affatim exhibui, vomuit plus decies, convaluit.

RESOLUTIO.

Etiam immediate e ventriculo aliquid immisceri massae sanguinae nemo facile negabit, unde subita illa refectio omniumque partium alacritas in debilitate, ab assumtis cordialibus, & restaurantibus, unde phlogosis illa & faciei rubor, a prandio vel coena, indices extraordinariae cujusdam effervescentiae in massa sanguinea lixivium hoc nitrosum profundius sese insinuat tunicis ventriculi cum humoribus circulantibus ad fibras nerveas delatum, humorem excitavit, irritationem, unde vomitus ad cor delatum, coagulationem, unde animi deliquium & sudores frigidi.

CASUS X.

De Plumbo.

HISTORIA.

PETRUS MUES Figulus Colbergensis, facie subtumidus & lividi coloris, quoties in fictilibus incrustandis occupabatur in vehementissimos intestinorum dolores incidit cum praecordiorum angustia & respirandi difficultate; accedebat & membrorum tremor, totiusque corporis, maxime vero articulorum debilitas.

RESOLUTIO.

Aliquoties observavit nobilissimus D. Praeses contracturas in figulis, & meminit se tractasse figuli uxorem arthriticam, quae nullo remedio constanter curari potuisset, donec maritus aliis se consecrasset laboribus: continet enim in se plumbum copiosissime Mercur. hinc si ex ullo aliquo metallo, certe facilius & copiosius ex plumbo, Mercur. metallorum confici potest: quicquid etiam dicat Rolfinkcius in schedis suis de Mercurio metallorum non ente, contrarium enim satis superque praeter alios demonstratum est a Beckero in responsione ad schedas Rolfinkcii & Kunckelii scriptis chymicis.

Quod autem Mercur. istiusmodi torporem & artuum contracturam inducere posit, eleganter scripsit Antonius le Grand in sua naturae historia, & juxta ejus mentem nos cas. de pruritu muliebr. vel alibi. Nihil alibi prodesse videtur isti usmodi arthriticis vel paralyticis quam cura lactis, si rite instituatur.

CA-

CASUS XI.

De Arsenico.

HISTORIA.

CHRISTOPHORUS HAMMERMEISTER pharmacopaeus Colbergensis in praeparatione arsenici fixi occupatus, quum a vaporibus & fumis venenatis non satis sibi cavisset, in lypothimiam incidit; exhibitis aquis quibusdam cordialibus quum ad se rediret, de insigni praecordiorum angustia, spirandi difficultate, siti inexstinguibili, linguae, faucium & gulae ariditate querebatur: corpus hinc inde jactitabat, pedes imprimis, quorum dolore vehementer tenebatur; aderant & vigiliae perpetuae, aliaque symptomata, quin & lipothymiae frequenter repetebant.

RESOLUTIO.

Pessimum & vehementissimum est in rerum natura venenum, quum sit valde volatile, nec facile figi possit: figendi modum docet Barbette in sua chyrurgia, hinc fumus ejus eadem, & non raro graviora solet excitare symptomata, quam si in substantia fuerit assumtum: hinc vidit D. Praeses duos Medicos occupatos in superiore domus parte circa Veneris dealbationem, quae fit beneficio arsenici, primo cordis anxietate, deinde animi deliquio fuisse correptos & aliquamdiu quasi mortuos jacuisse. Et dicitur de nonnullis Italis quod chirothecas & litteras volatili hoc veneno ita possint inebriare, ut quamprimum incautius a manu calida agitentur vel tangentur adstans corripiatur corpus. Si per fumum vel & inspirationes fuerit ingressum, sive per quascunque vias corpus intraverit, tum serio confugiendum ad pretiosissima alexipharmaca, & sudores continuo eliciendi; sin vero ita in substantia fuerit deglutitum & in ventriculo lateat adhuc, in periculum vitae conjicies aegrum, si statim exhiberi velis diaphoretica, quia venenum sic majori vi & impetu propellitur ad praecordia, potius tum propinanda sunt pinguia, ut butyrum recens in cerevisia calida solutum, juscula pinguiora, ol. lini vel nucum vel amygdalarum, vel aq. tepida cum ol. aliquo mista, neque hic diu deliberandum, sed quicquid ad manus est adhibendum, quia sunt in magno periculo; si magnae adsint erosiones in intestinis, clysteres ex lacte commendantur, & decoctum docet Auct. quidam solo lacte copiosissime assumto aegrum quendam fuisse liberatum.

CASVS XII.

De Spiritu vitrioli.

HISTORIA.

GEnerosus Dominus GEORGIUS a Zizevvitz, Serenissimi Electoris Brandenburgici Consiliarius intimus & Capitaneus Stoipensis etc. Ventriculi imbecillitate et anorexia per integram hyemem affectus, tandem Sedini Dominum Christophorum Oeslerum Medicum ejus loci consuluit, is purgato corpore spiritum vitrioli aliquot guttarum numero ex cerevisia calida aut jure carnium per vices assumendum, commendavit; ex quo quum nihil juvamenti perciperet, errorem in dosi nimis exigua committi persuasus, integram drachmam istius spiritus hausit, paulo post vehementem in faucibus et lingua, postmodum et in ventriculo et intestinis ardorem & rosionem sensit, quibus quum & ventris tormina viriumque languor accederent, opem meam imploravit.

RESOLUTIO.

Adeo infamis est tinct. aq. fort. ob suam summam vim corrosivam; quum tamen

men si non majorem saltem aequalem vim possideat spirit. vitriol. & in ejus exhibitione nequaquam liberalem esse deceat. *Curatio* una eademque est, lac non videtur proficuum, quum facile abeat in coagulum, ergo potius clysteres injiciendi, cui aliquot ovorum vitelli admiscendi, quia valde leniunt, tenuis quaedam mucilago sem. cydon. & gummi tragacanthi cum aq. sp. vin. in forma liquida, frequenter assumta, egregie prodest.

Sub finem casus dicitur aegrum periisse apoplexia, sic videmus quod spirit. vitriol. vim coagulativam in dissitis partibus tandem prodiderit.

CASUS XIII.

De Calce viva.

HISTORIA.

Foemina quaedam nobilis pica sive malacia laborans, argillam, lutum, cretam, aliaque absurda & cruda sine noxa ingerebat, tandem calcis vivae appetitu accensa magnam ejus partem satis avide, frustra reclamantibus domesticis devoravit. Ex hoc in ventris & intestinorum tormina & rosiones, faucium dolores, respirandi difficultatem, tussim, aliaque symptomata incidit, cum perpetua oris & linguae siccitate & siti inexplebili.

RESOLUTIO.

Quid calx viva praestare possit ex eo solo patet, si attēdamus ejus beneficio fontanellas excitari posse, & meminit D. Praeses puerulum, cui inter ludendum alter calcem vivam oculo inflaverat, coecum fuisse inde factum: scimus quidem quod in malacia assumta non tam facile noceant, verum ne quid nimis, & si jam acria fermento acri addantur, ol. flamma vel igni additur.

Quae Auct. in resolutione casus apponit ex illis clysteres praeparari debent.

CASUS XIV.

De Lacte coagulato.

HISTORIA.

Puella tredecim circiter annorum constitutione corporis cholerica, postquam in convivio varia ferculorum genera delibasset, saltuque & choreis supra modum incaluisset, domum reversa urceum, in quo lac asservabatur, arripuit, avidiusque semel atque iterum, donec sitim restingueret, bibit; paulo post in gravissimos ventriculi dolores, spirandi difficultatem et suffocationis periculum incidit, superveniente & animi deliquio. Parentes inopinato casu vehementer consternati, subito me accersunt, opemque petunt.

RESOLUTIO.

Valde acescit, qualis enim cibus, talis chylus, qualis chylus, talis sanguis &c. unde graviora solent supervenire symptomata, sanguis eadem producit symptomata, quia extravasatus putredini valde est obnoxius, hinc videmus, quam dubii eventus sit illa curatio epilepsiae, quam assumto sanguine humano instituunt. Non opus erit hic plura addere, quia quod de lacte coagulato exspectandum, & quaenam remedia exhibenda, jam dictum est de morbis infantum.

CASUS XV.
De Sanguine taurino.
HISTORIA.

Urbanus Zvvigler salium coctor, sitibundus, urceum sanguine taurino, quo in salinis Colbergensibus ad depurandum clarificandumque salem utuntur, impletum inter fumantes caminos prehendens, loco cerevisiae bonum istius sanguinis haustum bibit: ex hoc dolorem in ventriculo et nauseam, mox et spirandi deglutiendique difficultatem sensit, accedente et animi deliquio.

RESOLVTIO.

Sanguis in grumos abiens extra ventriculum in cavitate aliqua vel ductu manifesto citra noxam aliquamdiu ibidem delitescere potest, ut videmus in vulneribus abdominis, dum enim exigua portio sanguinis extravasati in abdominis cavitate remanet, qui postmodum discutitur. In ventriculo aliter se res habet, quum forsan affluens fermentum acescentiam augeat, commodiorque adsit via, qua toti sanguini partes putridae communicari possint.

CASUS XVI.
De Rubetae Veneno.
HISTORIA.

Circumforaneus quidam natione Gallus pulverem bezoardicum gryseum contra omnis generis venena publice divendens, ut fidem medicamento faceret, varia venenorum genera assumebat, idque sine noxae alicujus nota, siquidem ut vociferabatur, pulvere illo bezoardico se praemunivisset. Hauserat inter alia venenum ex bufone vivo recenter expressum, quod quum male ferret, oculorumque scotomiam, vertigines, aliaque symptomata persentisceret, subito e pegmate descendens in hospitium aegro gradu contendit: missa ad me schedula, cujus haec erant verba: quaeso per DEUM immortalem mittat mihi subito, subito aliquod vomitivum, alias morior.

RESOLUTIO.

Egregia alias a bufonibus praeparantur medicamenta tum foris tum intus exhibenda, ver. gr. ol. amuletum contra pestem apud Zuvelferum Helmontii compositum, dempto sale illo volatili acri venenoso, quod sub forma seri flavi in illis reperitur: notum enim est quod oleosa valde prosint in quovis veneno quod obtundant acrimoniam, manu enim ol. illita aq. reg. sine noxa tractari potest, tum etiam ol. in ventriculo impediunt, quo minus venena sese diffundant, ita ut integris viribus provocato postmodum vomitu iterum excernantur.

Circumforanei ad commendandam theriacam aliaque alexipharmaca varios habent modos decipiendi, alii bufones injiciunt spir. vini argentoratensi in quo bufones statim extinguuntur: verum illi dolose statim addunt theriacam & effectum theriacae tribuunt, spir. vin. vel aquam esse vulgo persuadent. Gallus quidam nomine Monconi in itinerario suo Anglico scribit, quod quidam jactaverit bufones sale tart. vel etiam Mercurio vivo ipsis imposito statim extingui, ejus rei probam fuisse institutam in societate regia, sed eventum expectationi non respondisse: meliorem praestitisse effectum *axungiam Norvvegicam*, qua illiti bufones statim fuerint extincti, forte ob hanc caussam, quod axungia illa figat omne volatile, sicque vitam adimat.

CASUS XVII.
De Morsu Serpentis.

HISTORIA.

Villicus quidam Trammensis in foenicio a serpente circa talum pedis sinistri demorsus, per Ecclesiae vicinae pastorem opem meam implorabat.

RESOLUTIO.

Dubium adhuc est quomodo serpentes venenum afflent? Notum enim est veteres putasse indi venenum praemisso morsu, cauda, Helmontius serpentibus venenum inesse negat, ejusque ideam in furore vel ira demum concipi statuit, ex eo quod saliva hominis nequaquam sit venenosa, quod si valde irascatur, vulnera dentibus inflicta esse maligna. Rhedi nobilis Italus, diligens scrutator naturae, & valde sedulus in faciendis experimentis circa viperas, dicit venenum recondi certis vesiculis in palato, quae ad iram commota vipera vel ob turgescentiam veneni rumpantur, vel inter mordentem premantur, ut sic facile venenum per vul nus inflictum dentibus communicari possit. Refutatur vero a Gallo nomine Chartas in tractatu Gallice conscripto de Viperis, quem in linguam Germanicam transfert Medicus Francofurtensis proximis nundinis edendum.

Recte interdicitur somno, ut habet Auct. quia fermentationes in somno sunt debiliores, neque tanta vis partium occurrentium, ut venenum in peripheria corporis contineri possit.

CASUS XVIII.
De Hirudinibus deglutitis.

HISTORIA.

Puer quinque circiter annorum in Pago Bogentin ad ripam praeterfluentis rivuli cum aliis sibi coaetaneis, lapillos, quibus luderent, legit, captasque manu hirudines sive sanguisugas suasu alterius pueri, qui easdem dulcissimas esse persuasit, vivas deglutivit, domum reversus multum sanguinis per os excrevit, de dolore ventriculi & intestinorum querulus, parentes misso ad me nuncio, consilium petunt.

RESOLUTIO.

Rodendo fibras nerveas convulsionem accerserunt, convenit aqua salsa, si enim sal ipsis inspergatur vel cineres calidi, statim decidunt.

CASVS XIX.
De Cantharidibus devoratis.

HISTORIA.

Uxor Domini Petri Larsonii prioris matrimonii, nescio quo fine aut consilio vesicatorium ex cantharidibus & fermento, quod odontalgia gravissima laborante pone aures applicandum, aliquando praeparaverat Chirurgus, sub horam somni clanculum devoraverat; paulo post in lipothymiam incidit, quam maritus & adstantes mulierculae pro uteri strangulatu habebant.

RESOLVTIO.

Cantharides crudae absque vitae periculo assumi nequeunt, legitime vero praeparatae in nonnullis morbis egregium praestant effectum. Modi praeparandi non

omnes

omnes sunt tuti, tutissimam praeparationem communicat Jacobus Kotrebuk, Archiater Hanoveranus.

℞. *Cantharidum pulverisat.* scrup. j. infunde per 3. vel 4. dies in unc. iij. vel iv. vini Rhenani, post effunde vinum relicto pulvere in fundo, ut plane nihil cum vino transeat, hujus vini cochlear unum adde 8. cochlearibus vini vel cerevisiae, & in gonorrhoea, hydrope, urin. suppressione & calculo, tutissimum habebis remedium.

CASUS XX.

De Stranguria cruenta ex Canthadiribus extra applicatis.

HOc saltem in hoc casu moneri potest, quod in illis qui laborant mictione cruenta, nequaquam vesicatoria ex cantharidibus praeparata imponenda sint.

CASUS XXI.

De Morsu canis rabidi.

STupendi hujus affectus vera caussa in quonam consistat, vix explicari potest. Multa quidem proponunt de ideis Helmontius & Marcus Marci in philosophia restituta, verum ubique non satisfaciunt. Plura explicantur, si dicamus, quod quemadmodum ex certo motu digitorum hypochondriis vel plantis pedum admotum sequitur certa perceptio, titillatio ex alio motu acus vel gladii corpori admoti, alia perceptio, dolor, sic etiam ex certo motu, quem venenum canis rabidi imprimit spiritibus animalibus vel etiam filamentis cerebri, certae oriuntur perceptiones: ipsum enim sensorium affici nemo facile ibit inficias; hinc quum nec objectum nec intermedium accusari possit, recte conjicimus in vitiosum sensorii motum: spiritus illi in suo motu jam perversi, incidentes in vestigia antea impressa, varia formant phantasmata, & admiratione certe dignum, quod venenum illud in hominibus motus similes animales producat, sic si a cane, vociferantur, latrant & mordere conantur; si a felibus, unguibus obvios invadunt & felium more spuunt.

Venenum illud fermentum est, quod sanguinem valde turgere facit, & quasi spumantem efficit, spiritus animales majori in copia affluentes, quam ut circulari possint, tremores, anxietates, oculorum torvitatem, aliaque omnia producunt symptomata.

Signa canis rabidi sunt, si obvios tam notos quam ignotos invadant, ore currant hiante, lingua exempta valde rubra, nonnunquam nigra, ab omni cibo & potu abstineant, oculi magni promineant & rubri, cauda pendula.

Jn curatione vulneris recte dissuadet Auct. aq. frigidae ablutionem, frigida enim poros foris constringentia intropellunt venena, conveniunt cepae, allium contusum cum pulv. cancr. si vulneri imponatur cum theriaca.

Scarificationes profundiores instituendae & si conditio partis admittat cauterium actuale. Interne tinct. bezoardica saepius de die exhiberi potest. Omnia medicamenta e cancris parata valde sunt proficua, ut pulv. canc. aqua canc.

CASVS XXII.

De Veneno Canis rabidi esu lactis vaccini communicato.

VEnenum non solum valde volatile, sed & viscidum & glutinosum, hinc constat ex historiis, quendam gladio vulneratum, quo ante biennium vel triennium persossus erat canis rabidus, rabiem contraxisse. Legi possunt plura rariora apud Borellum, Zacutum Lusitanum, Fabricium Hildanum, & de caussa Marcus Marci.

NB. Delitescit saepius venenum hoc plures per annos, donec fermentare incipiat occasionem praebens ipsis humoribus circulantibus vel spirit. animalibus: vel materia certa subtilis illud commoveat, unde massa sanguinea invertitur: quemadmodum observamus variolas a prima nativitate plures per annos delitescere, & tandem occasione certae materiae subtilis huic veneno sese insinuantis, & sub forma vaporis vel halitus vel sub forma inter humorem & vaporem media sanguini sese insinuare. Unde facile constat non reperiri semper ad fermenti alicujus vel veneni excitationem vehementem quendam motum, a copiosa materia aetherea ed certam quandam & quoad figuram proportionatam eamque pauciorem materiam subtilem id praestare posse, quod alii copiosiori denegatur.

CASVS XXIII.

De Morbis ex incantatione.

DIfficile illi morbi praesertim in principio possunt cognosci, stupenda enim & horrenda symptomata a caussis etiam naturalibus (sive ut medice loquar) praeter natur. produci possunt, unde non statim si forte animalcula in ventriculo & intestinis hospitentur & vomitu rejiciantur, concludendum est fascinationem vel incantationem subesse, ipsa enim semina bufonum, scarabaeorum aliorumque asumta excludi possunt per istiusmodi animalcula. Exempla fere sunt innumera, in Ephemeridibus Medicorum Germanorum tom. 1. a Segero communicatorum de famulo lanionis in itinere aquam e palude hauriente, in cujus ventriculo spatio semestris bufones fuere generatae, postmodum vomitu iterum excretae, beneficio emetici alicujus. Sagae morbos inducunt vel mediis quibusdam naturalibus vel ex mera persuasione, ita ut quod ipsius Daemon praestat, hoc sibi tribuant lamiae.

Quomodo sagae citra noxam venena quaedam ore detinere & postmodum certis hominibus communicare, eosque inficere possint, vel etiam manibus vel baculo inquinato corpora attingere, hoc videre est in tract. ling. Germ. edito Schefferi de Sagis Lapponiae. Certe ipse Daemon artifex rei chymicae est peritissimus, venena ita potest praeparare, ut in viis publicis reposita, si quis praetereat, statim inficiatur: sanguinis circulationem & spirituum animalium motum etiam variis depravare potest modis, ut admirandi motus partium, eorundemque contortuosae actiones & extensiones aliaque horrenda excitentur: & quis non facile intelliget Daemonem admiranda in corpore praestare posse, si vel solam glandulam pinealem variis, illisque contrariis motibus agitet.

Praemissis universalibus vomitorio praesertim, ad specifica incantationi opposita perveniendum. Inter alia laudatur herb. Anthirrin. flor. hyperici, ol. hypericonis compos. empl. foetid. Myns. Unguent. Catrichleri quod ex axungia canis, ursi & caponis, cum visco corolino praeparatur.

De Philtris.

QUaer. num dentur Philtra : ℞. Affirmando, nihil enim absurdi statuitur in eo, quod spiritus animales determinari possint ad certum aliquod objectum; videmus enim in canibus, quod panis, caseus vel frustulum carnis aliquandiu sub axillis vel in calceis gestata, spiritum ipsorum ita influere faciant, ut nunquam benefactorem illum deserant quod alii & in avibus fuere experti.

Praeparantur philtra ex sanguine, lacte, urina, quibus ope Daemonum addunt venena sanguinem valde acrem faeculentum tamen reddentia, unde tristes & melancholici sunt illi, quibus philtrum est exhibitum. Si suspicio adsit adhibiti philtri, statim vomitorium propinandum, quod aliquoties reiterandum: post sudores provocandi, commendatur elect. contra philtra Hartmanni, antidotus orvietani, quae valde depraedicatur, contra morbos ex incantatione ab Helmont. tract. lap. succus nasturtii aquatici.

Baronis in Bohemia filius philtrum acceperat & tabe tandem obiit, aperto cadavere, repertum fuit in ventriculo durum corpus cornu non absimile, ex quo in filii memoriam parens cochlear confici curavit, eoque plures per annos usus, tandem forte fortuna incidit in succum nasturt. aquat. & brevi post plura in fragmenta dissolutum fuit, unde statim, quum eo tempore alterius nobilis filius simili laboraret morbo, exhibitus fuit succus nasturt. aquat. aegerque convaluit.

Salmuth in suis observationibus aliam refert historiam notatu valde dignissimam: Juvenis acceperat pomum a puella, quod quum ipsi suspectum esset, projecit, in angulum, rediens post triduum reperiebat pomum nigro colore obductum elapsis iterum tribus diebus vidit pomum putrefactum ranulas aliaque animalcula exhibere. hinc abiens in diversorium, ubi pomum acceperat, simulavit morbum, conquestus de dolore ventris, jussit puella lac calidum bibere, quod ille affudit pomo putrefacto, & intra spatium aliquot horarum vidit excrevisse ranas: abiens denuo in diversorium de vehementissimis conquestus doloribus, summamque simulavit anxietatem, jussit puella, ut bibat urinam equinam recens redditam quam ille rejecit in ranulas, quae confestim extinctae sunt, unde postmodum hoc remedium adeo inclaruit, ut saepissime feliciori cum successu philtro aliquo infectis fuerit exhibitum.

CASUUM MEDICINALIUM

LIBER VIII.

De Febribus.

NOn potest intelligi natura febrium, nisi habeamus etiam cognitionem fermentationum in statu naturali; operae itaque pretium erit nonnulla ex oeconomia animali annotare. Plura concurrunt ad fermentationem in cordis ventriculis peragendam. (1) Ipsum viscus, cor, constat enim ex fibris valde rigidis & solidis, unde musculus fortissimus auditur, cujus fabricam accurate descripsit *Steno* in suo tractatu de musculis: ob fibrarum soliditatem nactum est poros valde constantes, unde coctioni facile par esse potest. (2) Sanguis, constans ex innumeris & indefinitis partibus opem suam confert huic fermentationi. (3) Chylus constans ex diversissimis particulis. (4) Portio illa residua in cordis contractione, quae forsan per solum situm materiam fermenti acquirit. (5) Humor transudans in cordis ventriculos proles sanguinis arteriosi velocissime agitati, & statim post egressum, per arterias, co-

coronarias cordi suppeditati. (6) Materia mundi subtilissima ; & quemadmodum variae illae partes sanguinem constituentes ob figurae & magnitudinis inaequalitatem innumera eaque diversa formant interstitia, & simul singulae suos proprios habent poros, hoc aeque erit indefinitae figurae & magnitudinis. Ex hix jam facile quilibet intelligere potest, quod si heterogeneum quod sanguini communicetur, statim ejus mistio turbetur, sed si nihil admisceatur sanguini, & sanguis retineat suam harmoniam & concentum, tunc etiam nulla turba, nulla agitatio, sed materia subtilis permeat in offenso pede totam massam sanguineã illa inordinatio non ex ipsis vasis sed immediate ex cordis ventriculis ortum trahit.

CASVS I.II. & III.

De ephemera, Diaria, & Synocha simplici.

HISTORIA.

MAgdalena Farensbachia Illustrissimi DN. LUDOVICI CHRISTOPHORI, Comitis de Eberstain, Domini in Neugarten & Mastovv, Coniux, ex morte Filiolae lepidissimae multum contristata, noctes aliquot insomnes duxerat, hinc aliquantulum incalescere & febrire coepit, absque ulla tamen horroris nota, pulsus ad tarditatem declinabant, languidi, rari, facies docolorata, oculi concavi, palpebrae graues corpus siccum & extenuatum.

ANtonius Oliva Tyrolensis, inter armatos Caesarie Anno M.DC.XXVIII. Colbergae in Praesidiis excubantes, Locumtenens, temperamenti calidi & sicci cibis in sartagine frixis, ultra satietatem ingestis vino Hispanico largius se invitaverat: Mane de capitis dolore, aestu & morsu circa orificium ventriculi, ructibus nidorulentis & calore totius, minus quidem mordaci, sed halituoso querebatur, facie & oculis rubens, arteriarum pulsu magno & veloci, urinis copiosis, leviterque tinctis alvo lubrica &c.

ILlustris & Generosus Dominus Dn. Franciscus Sigismundus Haendel, Liber Baro de Goldrain, &c. in vigore aetatis constitutus, temperamenti sanguinei, corporis habitu paulo carnosiore, deliciis indulgens, quum in Gynaeceo quodam illustri per choreas & tripudia nimium incaluisset, aërique frigido nocte intempesta Colbergam repetens se exposuisset, altero die calore febrili non admodum mordaci excandescens quasi inflari & turgescere videbatur, facies & totum corpus rubore suffusum, cutis halituoso vapore madens, caput grave, respiratio difficilis, pulsus aequalis sed celer, magnus, vehemens; urina non multum a naturali recedens, nisi quod crassior & rubicundior esset.

RESOLUTIO.

Febrium continuarum variae recensentur species, Epemera, Synocha simplex vel putrida, febris ardens, tertiana continua, quibus etiam addunt quotidianam & quartanam contiuuam; de his autem nulli dubitant, & postmodum febres pestilentiales, ut febris petechialis, variolae, morbilli, quo referri etiam debet febris hectica, est etiam continua: habent enim exacerbationes, licet non habeãt intermissiones.

Raro vocantur Medici ad curationem febrium ephemer. quae vel sponte cessant, vel naturae beneficio curantur intra 24. horas.

Ephemera oritur vel ex animi passione vel ex aëre caliodiori vel frigidiori, vel ab ebrietate. Compages sanguinis hanc in febre non ideo referatur vel relaxatur, hinc non tanta fermentatio, non tantus calor neque symptomata adeo gravia, quando spiritus animales segnius suo munere funguntur, pori, qui alias debebant esse aperti, collabuntur & connivere saltem videntur; humores circulantes tardius

iter

iter suum absolvunt, & ipse etiam sanguis in vasis suis segnius movetur: constant enim arteriae variis ex fibris sibi invicem impositis, quarum interstitia interfluunt spiritus animales & humores circulantes & alluendo illas vellicant, sicque motum sanguinis in arteriis & venis promovent. Eandem operam praestant etiam in parenchymate cordis, nisi enim interstitia fibrarum illarum solidarum cor componentium rite inflentur a spiritibus animalibus, metuendum esset, cor semel dilatatum eundem retinere situm, nisi aliquid esset quod niteretur in contrarium. Ex his nunc facile patet, quomodo ex moerore sanguinis crasis varie laedatur, & febres generentur.

Febrilis illa fermentatio gradu saltem differt ab aliis, videntur enim saltem partes subtiliores, magisque nobiles paulo magis hac in febre fermentare, hinc non tanta turbatio nullus horror, pulsus magis tardus quam frequens.

Semper comitem habet haec febris tanquam caussam vel antecedentem vel proximam prohibitam insensibilem transpirationem, qua restituta aeger facile convalescit. Si ad plures haec febris extendatur dies, vocatur Synochus: quod si compages sanguis magis solvatur, partesque inter se magis confundantur, sanguini jam putredinem esse inductam dicunt, ut in casu IV. videre est; & tum urinae crassiores sunt & turbidae, symptomata etiam vehementiora.

CASUS IV.

De Synocha cum maculis rubicundis.

HISTORIA.

ANno M. DC. XXIX. Mense Iunio Nbilissimus Dn. Henning Rhamel, Equitum Magister, temperamenti calidi & humidi, synocha putrida gravissime decumbebat, cum insigni cordis angustia & inquietudine, die quarto erumpebant maculae rubicundae primum in dorso, postea & in thorace, brachiis & cruribus.

RESOLUTIO.

In magna aliqua fermentatione sanguinis, dum plus mittitur ad habitum corporis, quam transpirare possit, exigua & minutissima illa vascula peripheria subter cutem saepius ita distenduntur ut rumpant, & sic excidit guttula sanguinis tenerioris, quae late se diffundens, maculam constituit, quae qualem prae se fert colorem, talem sanguis habet crasin vel discrasian. Quod si corpus servetur probe tectum, & diaphoretica sumantur, facile maculae illae difflantur, saepius etiam ab alluentibus aliis partibus a tergo insequentibus iterum redduntur fluxibiles, & versus cor vehuntur, unde ex improviso saepius disparent: quod si partes magis voatiles abeant in auram relictis crassioribus, maculae apparent nigrae vel lividae.

CASUS V.

De Causo exquisito.

HISTORIA.

GEnerosus & Strenuus Dominus Johann Longevall *Equitum sub exercitio Caesareo Magister, temperamenti calidi & sicci, sub finem mensis Iunii Anno M. DC. XIX. igneo quasi calore, absque ulla rigoris praecedentia, uri videbatur, sitire indesinenter & vehementissime, respirare celeriter, corpus varie iactare, vigiliis perpetuis detineri, tandemque desipere. Pulsus deprehendebatur celer, frequens & inaequalis. Urinae flammeae & paucae, dejectiones cum aliquali ventris morsu liquidae, lingua scabritie & nigrore infecta.*

 Di-

R E S O L V T I O.

Dictum fuit, semper rationem esse habendam duorum illorum salium acidi & alkali, quorum nunc hoc nunc illud in febribus obtinet dominium. Videmus quod alkalica volatilia non in quavis peste vel febre pestilentiali tuto exhibeantur, magis vero convenire acida. Contra in nonnullis febribus praesertim intermittentibus, quartana, quotidiana & non raro tertiana alkalica valde prosunt, acidorum vero nimius usus tabem & phthisin inducit.

In causso putamus sanguinem laborare intemperie alkalina seu acri, hinc quum per partes humores circulantes, & per vasa sanguis torrentis instar, & plus solito moveatur, facile quivis concipere potest, quomodo ille motus nervorum tremulus alias augeatur, unde ob majorem fibrationem & agitationem calor igneus.

Nullus in febre praecessit rigor: quia partes sanguinis tam naturaliter quam praeternaturaliter in cordis ventriculis aequaliter fuere accensae, ita ut per dilatatos arteriarum poros in partium tubulos effusae sint, partes variae non solum acidae vel salsae, quae irritando panniculum carnosum vel partes musculosas rigorem excitant.

Sitis adest vehementissima: a sale acri, a denegata halituum e ventriculo egredientium humectatione; nulla enim adest sitis, quamdiu fibrae faucium lymphae innatant & motu tremulo cientur.

Respiratio celerior a copia spirituum; non possunt enim non ex sanguine valde aestuante in cerebro copiosiores generari spiritus, qui qua data porta per meatus magis patulos in nervos respirationis excurrunt, accedit, quod aestuans sanguis a tergo sequens semper propellat priorem, sicut unda undam, & spiritus majori in copia per nervos excurrunt in partes musculosas, quam per vasa lymphatica refluunt versus cor, vel etiam per poros abeunt in auram ab ipsorum inordinato motu & cursu, nunc in hos nunc in illos musculos fluunt, unde oritur corporis jactitatio & inquietudo. Ab eadem copia spirituum valde exagitatorum & a tergo sequentibus semper propulsorum cerebrum una cum nervis sicut vela a ventis servatur inflatum, unde vigiliae. Et quum iidem spiritus ab objectis internis insuetis currendo per cerebrum incidant, varie determinantur, non mirum est, si imagines aeque vivaces imprimant sensorio, quales objecta externa alias imprimere solent, hinc *Deliria*.

Pulsus frequens inaequalis tamen: quia a magna effervescentia & continuo sanguinis illapsu & egressu in cor & ex corde frequentia: verum quum tanta sit rarefactio, ut arteriae & venae vix capaces sint sanguini adeo rarefacto continendo, inaequalitas nonnunquam in pulsu deprehenditur.

Urinae flammeae: a salibus volatilibus aliisque partibus valde exagitatis.

Urinae paucae: quia sanguis in renibus tam diu non moratur, ut serum e sinu praecipitare possit, vel etiam quod propter magnam agitationem partes per habitum corporis avolent.

Dejectio cum morsu ventris: quia massa sanguinea deponit recrementa, quae acria in ventriculum & intestina. *Lympha* e ductibus salivalibus egressa incrassatur a nimio calore; humores enim effusi in substantiam linguae, discussis partibus subtilioribus, ibidem detinentur, accedunt vapores acriores e ventriculo, hinc *linguae siccitas, scabrities & nigredo*.

Curationem Auct. auspicatus est venae sect. Notandum quod semper in venae sectione administranda in febre ratio habenda sit alvi, si enim illa sit lubrica, nunquam tuto vena tunditur.

Purgantia hic nocent, ob metum diarrhoeae colliquativae. *Enemata* satis tuto exhibentur ad educendam materiam excrementitiam in intestinis depositam.

Ad alvum leniendam loco purgantium conveniunt passulae laxativae ad unc.

sem.

sem. prunae laxativae num. 4. Auct. exhibet nitrum ppt. praestantius est nitrum perlatum ad gr. xij. axhibitum. Exulent calidiora bezoardica, salia volatilia spirit. alexipharm. ne ol. flammae addatur. Acetum destillatum egregie convenit & tinct. rosar. ad satietatem exhibita. Annotari adhuc potest, temporis rationem semper esse habendam in exhibendis clysteribus, qui in principio morbi possunt esse paulo fortiores, in augmento mitiores, quos nulla ingrediantur purgantia, ne crisis impediatur. Vid. Moraeum Medicum Italum qui accurate de febribus scripsit.

De Opiatis. Medicus non debet esse timidus nimis, neque etiam turgidus, non statim terrorem concipere debet, si adsint vigiliae, quae minus nocere solent, quam somnus excedens: & observatum, in febricitantibus vigilias saepe per plures dies protractas absque ulla prostratione. Certissimum enim est, quod adstantes saepius magis rationem quietis nocturnae, quam salutem ipsius aegrotantis quaerant: adeoque ad opiata raro deveniendum, nisi summa urgeat necessitas, ne crisis impediatur. Opiata enim nihil aliud faciunt, quam ut sanguinem magis incrassent, ad crisin autem requiritur laxitas & solutio compagis sanguinis, quo vero sanguis magis concentratur, eo minus ejus defaecatio vel despumatio expectanda: & eadem est ratio ac si cerevisia vel mustum in vase clauso muniatur, ut faeces detineantur, quod exemplum illustrat doctrinam de febribus.

CASUS VI.

De Tertiana continua.

HISTORIA.

Noblis quidam Helvetius Johann Iacob Tullian inter stationarios Caesaris Colbergam Anno M. DC. XXIX. occupantes, Capitaneus, temperamenti caldi & sicci, circa solstitium aestivum vehementi calore & siti assidua, continuo sed magis tamen tertio die affligebatur, cum vigiliis immoderatis linguae siccitate, oris amaritudine, palsu veloci, duro & vehementi urinis flammeis, tenuibus &c.

RESOLUTIO.

Dubitant multi Medici, dari tertianam continuam citra malignitatem, quapropter semper bezoardica esse admiscenda reliquis suadent. Videtur enim in continuis istiusmodi febribus tertiana & quartana continua duplicem adesse febrem, cõtinuam nunquam remittentem, & intermittentem per certas periodos recurrentem, facile hoc fieri potest, nam per poros arteriarum valde dilatatos in tubulos hinc inde dejici possũt partes quaedam, quae ibidem vel ob superficiei similitudinem, vel ob viscositatem, vel quod similes habebant poros, quos ejusdem generis materia subtilis permeat, sibi cohaerent & obstructionem pariunt: ast in eodem situ permanere nesciunt ob alias partes continuo alluentes, unde talem nactae situm, ut facile a praeterfluentibus abripi possint, sanguini infunduntur & jam peregrinae materiae conditionem subeunt, proque texturae varietate nunc majorem nunc minorem fermentationis gradum inferunt. In loco illo natali cum pori in eundem finem sunt aperti vel aperiuntur, semper nova materia suggeritur, & nisi tubuli illi obstructi penitus fuerint innati, remanens fomes a partibus recens advenientibus augetur & nova materia febrilis sic generatur &c. quamdiu non penitus ab obstructione liberetur, tamdiu nulla curatio speranda est.

Si magna muscarum copia plus solito in aestate videatur, semper in sequenti Autumno grassantur febres malignae.

Plus alunt periculi febres continuae circa solstitium ob spirituum pauperiem, continuo in auras abeuntium.

Primo statim die purgandum, aut nunquam nisi in fine declinationis, abstinendum a scammoniatis, resina, extract. vel tinct. jalap. trochisc. alhand. extr. helleb. nigr. Panchymag. semper liquida ex passulis, foliis sennae &c. in usum sunt vocanda.

Refrigerantibus caute agendum, quae largius in principio concedi possunt quam circa statum: & quo propior est status morbi, eo minus sanguis est refrigerandus, ne crisis impediatur.

Ab altera parte ne quid nimis in usu calidiorum. Hinc bezoardica mitiora eligenda, sin vero in his error committatur, phrenitis, vigiliae, delirium vel alius visceris inflammatio facile excitatur. Ad *epithemata* veniendum, si adsunt vigiliae, si vehemens capitis dolor, exulent camphorata. In *diaeta* victus tenuis imperandus, quo proprior est status, si enim nimis nutriantur febricitantes intemperies sanguinis augetur ob spiriruum inopiam & fermeti depravationem, unde nunquam cogendi ad cibum sumendum: haec est occulta caussa, quare multi facile recidivam patientur, quemadmodum idem hic error in puerperis febres continuas & non raro mortem infert. *Pro potu ordinario* his in regionibus conceditur cerevisia tenuis: verum si magna adsit flatulentia, ventriculus valde debilis, ejus usus non videtur adeo proficuus, hinc substitui posset feliciori successu decoct. cor. cer. cum sem. foenic. vel pomis citri.

CASUS VII.

De Quotidiana continua.

HISTORIA.

LIDGARDIS Kundenreichia, Virgo religiosa, temperamenti frigidi & humidi toto vitae cursu, ob femoris luxationem, sedentaria, mense Februario Anni M. DC. XXXIII. calore continuo, minus quidem acri, sed singulis diebus circa vesperam, sine ulla horroris nota, vehementius insugente, vexabatur, cum aliquali capitis & ventriculi dolore, pulsu minus celeri sed lato & molli, urinis subruffis, crassis &c.

RESOLUTIO.

Nullus horror: qui ab acidis particulis, quaeque quamvis adsint, non adeo fibrantur in fibras nerveas ob spirituum inopiam, qui difficulter ex lentis & glutinosis educuntur. Calor non adeo acris, ob lentorem & viscositatem, ab eadem caussa capitis dolor, vel nullus vel saltem mitis.

CASUS VIII.

De Tertiana intermittente exquisita &c.

HISTORIA.

ANNO M. DC. XXXVIII. Mense Iunio Fortissimus heros Dn. N. N. excubiarum in exercitu Suecio Praefectus Generalis, temperamenti, calidi & sicci, vehementi rigore correptus, mox acerrimo & mordaci calore per totum corpus diffuso, urebatur, cum quadam spirandi difficultate, siti vehementissima, oris amaritudine & siccitate, vomitu bilioso, capitis doloribus, pulsu primo quidem parvo, debili & tardo invalescente autem paroxysmo, veloci, magno & vehementi, urinis subflavis &c.

RESOLUTIO.

In disputatione graduali de febri tertiana intermittente actum fuit, ubi phaenomena accurate sunt descripta.

Quam-

Quamvis certum sit in omnibus totius corporis partibus materiam febrilem colligi posse, quod videmus in vulneribus, quacunque in parte sint, facile febres accedere solent, & certiores reddimur possidere nos veram caussam febrium, si attendamus, quod quoties portio de sanie vel pure sanguini refluo vel humoribus circulantibus ad vasa lymphatica redeuntibus admiscetur, mistio & crasis totius massae sanguinis turbetur, in cordis ventriculis, minimas suas particulas, alias internas & domesticas e loco suo trudendo, conterendo, & necessario portio cruoris illapsi in cor aliam inducit faciem. Sic etiam quoties ex tubulo in parte aliqua istiusmodi materia heterogenea cordi inferatur, si alius generis materia subtilis ipsam comitetur, necessario alia interstitia aliique pori in illa mistione formantur, ad quae replenda, si copiosa requiratur materia subtilis, oritur statim effervescentia & vehemens calor, si solito minor, fermentatio languida, pulsus debilis observantur.

Frequentissime tamen febrem intermittentem tertianam oriri putamus ex obstructione unius vel alterius tubuli in ventriculo vel hepate (quartanam vel in pan-create) Quare autem potius materia febrilis in febre tertiana fermentare incipiat die 3. quam 1. vel 4.? hoc quaerendum non in copia vel quantitate, sed potius in ejus teneritudine: molliores partes fermentum febrile constituunt in quotidiana, unde brevius tempus requiritur ad agitationem inducendam, hinc non tantus calor, neque symptomata adeo vehementia.

Magis rigidae teneriores tamen: fermentum febrile in tertiana, viscidae & crassiores fermentum in quartana constituunt.

Positis etiam omnibus circumstantiis accurate paroxysmi recurrere solent, & iisdem horis invadere, tubulus enim obstructus locus natalis retinet suam figuram, ut nec plus nec minus uno tempore capiat quam alio, iidem pori similis modi reperiuntur tubulum respicientes, eadem materia ingreditur ab iisdem praeterfluentibus alluuntur, unde eundem situm & eundem acquirunt motum, quod aliter fieri non potest, minimae autem circumstantiae variant res, unde a cibo & potu, medicamentis, aëre ambiente vel aliis caussis etiam occultis mutatio aliqua inducatur, tunc paroxysmus citius vel tardius venit, quod constat experientia, quamdiu materia illa adventitia sanguinis ordinem turbat & leges motus seu naturae impedit vel praevaricatur, tamdiu durat paroxysmus, qua eliminata cessat: unde in declinatione paroxysmi sudores copiosissimi erumpunt, quia tunc aliquid ab agitatione remittitur; hinc in vapores abeunt & corpora illa per insensibilem transpirationem egrediuntur, concentrantur & in guttas abeunt, quae velocius adhuc agitata quam partes aëris insensibiliter avolabant: quemadmodum observamus, quod in vehementissimo corporis motu non tam sudemus, quam si ad motum corpus iterum componatur, & tunc copiosissime sudores profluunt.

Prognosis. In Febribus intermittentibus observari potest, si secundus paroxysmus vehementior sit, tertius admodum mitis, tum in quarto febrem totaliter cessaturam, si quartus valde sit vehemens, quintus remissior, tum septimo in paroxysmo febris solutio expectanda urina quo crassior & magis turbida, eo brevior erit febris, sin vero tenuis, clara, intense rubra, flammea eo contumacior erit febris, si fit citra malignitatem, curatu facilis & brevis erit, si cum malignitate conjuncta, multum facessit negocii. Hic repetenda veniunt ex Marggraff. dari benignas, & malignas, malignitatis certissimum signum, quando pulsus est debilis & parvus, & aeger conqueritur de anxietate praecordiorum, tum indicium malignitatis est haec enim sunt illa insueta in febribus intermittentibus, pulsus nempe parvus & debilis.

Curatio ut omnium febrium intermittentium, sic etiam tertianae in his duobus consistit: fomes febrilis debet evacuari, secundo symptomata ipso in paroxysmo

mo quantum possibile mitiganda. Tollitur fomes febrilis commodissime *emetico*, & quidem in tertiana debet uti die intermissionis una vel altera hora ante paroxysmum: ratio, quia medicamentum incipit operari eo ipso tempore, quo fermentum febrile infunditur, sicque illud turbat, ast, quia in tertiana intermittente humor est valde mobilis, facile hypercatharsis excitari possit, si duo illi motus conjungantur, unus a medicamento, alter a fermento febrili: aliter vero accidit in quartana. Laudatur pulv. asari unc. j. exhibitus, sal vitrioli vomit. ad scrup. j. verum quum habeat insignem acrimoniam vitriolum & nitrum profundum, videtur infligere nauseam in ventriculo non facile extinguibilem, antimonium rite correctum omnem absolvit paginam, quia post evacuationem relinquit praecipitationem, quae notatum est in praxi Barbettiana. Tuto exhibentur vomitoria, si aeger non sit herniosus, phthisicus, plethoricus, vel alius visceris ulcere contaminatus; haec enim sunt illa, quae prohibent emetica. *Purgantia* non sint adeo fortia, ne massa sanguinea magis exagitetur: notum autem, quod vel a solis purgantibus vehementioribus & calidioribus febris induci possit, illudque exhibendum semper die intermissionis in febre tertiana venae sectio hactenus raro satisfecit expectationi, omitti itaque potest, nisi summa suadeat necessitas, unde recte dicit Auctor cas. 9. venae sectionem esse omissam, tum, quod sanguinis copia non adfuerit, tum etiam quod signa coctionis jam in urina apparerent. Magis suspecta venae sectio quia frequentius administrata disponit corpora ad febres praesertim tertianas, caussam reddit Willisius, quod partes sulphurae facile dominium obtineant. Verum videtur potius aliam subesse rationem, vina nonnulla talem acquirunt dispositionem, ut saepissime citra caussam manifestam turgescere & fermentare incipiant, sic etiam sanguis in nonnullis corporibus talem acquirit diathesin, ut a levissima etiam caussa in febrilem rapiatur effervescentiam: hinc multi vivunt plures per annos febre correpti, si non haustum vini assumant vel potum calidiorem, vel etiam corpus commoveant: si animi passiones patiantur statim accedit febris ejusmodi dispositionem venae sect. videtur sanguini inducere. Egregie etiam convenit vinum medicatum semper die intermissionis ad unc. iv. vel vj. assumtum, horis matutinis jejuno ventriculo.

℞. *Rad. cichor. sylv. pimpin. tarax.* ãã. drach. iij. *summit. absinth. cent. min. fol. card. bened.* ãã. m. j. fl. viol m. sem. sal. *absynth.* drach. sem. *fol. senn.* s. stip. unc. j. *rhab. agar. mechoac.* ãã. drach. iij. In febre quartana laudatur *sem. carth. ad* unc. j. *rad. jalap. vini spiritu irrorat.* drach. ii. *Cort. citr.* drach. sem. *passul. min.* unc. i. sem. Incisa & contusa aspergantur ol. tartari per deliquium dentur ad nodulum. Signetur. Semper alternis diebus haustum sumat aeger horis matutinis jejun. ventric. Duabus horis circiter ante paroxysmum specifica exhibenda sunt, evacuato jam corpore, sunt enim fere innumera.

Si magno cum frigore paroxysmi recurrunt, conveniunt salia fixa cum aliis praecipitantibus mista, ℞. *Corall. rubr. sal absinth.* ãã. gr. xv. mis. f. pulv. ℞. *Salis absinth.* scrup. j. antimonii diaph. drach. sem. mis. f. pulv.

Sin vero nullo vel pauco cum frigore recurrant, convenit spir. sal. ar. salsus ad drach. sem. exhibitus, alii exhibent ad drach. j. usque v. g.

℞. *Aq. antifebr. Schroder.* drach. x. *spir. sal. armon. volat. nitrosi* drach. sem. mis. det. pro dosi.

Facillime febri tertianae intermittenti conjungitur scorbutus cujus signa sunt respiratio difficilior in ipso paroxysmo, dolores lancinantes in corporis ambitu, sopor, delirium &c. tunc ℞. *Arcan. duplicat. Mynsicht.* scrup. j. ad drach. sem. usque quod egregie convenit. Vid. Cas. xv. detur ante paroxysmum, vel addatur c. c. corall. rubr. antimon. diaph. ocul. cancr.

℞. *Aq. card. bened.* unc. j. *theriac. antiscorb.* ãã. drach. iij. *spir. sal. arm. nitrosi* gut. xv. *sir. antisc.* drach. iij. mis. f. potio ante paroxysmum.

℞. Tin-

℞. *Tinct. bezoard. D. Mich. cum vel sine camph.* unc. sem. *aq. tarax. flor. sambuc.* āā. drach. vj. *sir. papav. errat. tantillum.* mis. pro una dosi.

Externa nunquam sunt negligenda. Vid. colleg. in tabellas Marggraff. camphora de collo suspensa, empl. antifebr. Strobelberg. Fuligo splendens cum telis aranearum carpis manuum imponenda. Terebinthina Veneta linteo vel corio superinducta, & pulsui imposita: amuleta illa emittunt corpuscula, continuo mass. sangu. sese insinuantia, vel juvant, quatenus certos ob poros certam inferunt materiam subtilem vel aetheream.

CASUS IX.

De Tertiana simplici unica purgatione curata.

HISTORIA.

ANno M. DC. XXXIV. mense Septembri nobilissimus & amplissimus Dominus *Felix Braunschweig. Civitatis Collbergensis Camerarius, nunc Consul meritissimus, incidit in febrem tertianam simplicem: In prima accessione, me absente nihil medicaminis adhibitum; in secunda vehementior videretur, ex hortolino meo, quo animi relaxandi caussa urbici carceris pertaesus secesseram, revocatum consuluit: praescripti ad febris ardorem restinguendum, sitimque compescendam julapium:*

℞. *Aq. acetos. cichor. endiv.* āā. lib. sem. *sir. ex succ. berb.* unc. ii. sem. *rob. ribium* unc. ii. *spir. vitriol. q. s.* ad gratam aciditat. mis.

Altero die ad materiam in primis viis haerentem, & expultricem irritantem pulverem meum cholagogum ex decocto prunorum & passularum exhibui: rejeci ἄνω καὶ κάτω *magnam humoris biliosi copiam, et sic DEI gratia, nullo amplius superveniente paroxysmo, integre convaluit. Sub finem ejusdem mensis et conjux Domini Consulis eadem febri correpta, eodem quoque remedio feliciter restituta est.*

Frequentissimae circa id tempus erant tertianae febres, verum sumto pulvere modo dicto, plerique liberati sunt. Si quos paroxysmus post usum cathartici, hujus denuo invaderet, illi nihilominus provocatis aqua nostra antifebritia sudoribus brevi convaluerunt.

RESOLUTIO.

Nisi fermentum febrile profundius lateat in tubulo, & massa sanguinis non adeo sit praedisposita ad praeternaturalem effervescentiam, unico saepissime curantur purgante.

CASUS X.

De Tertiana legitima aceto absinth. curata.

HISTORIA.

ANno M. DC. XXIV. *mense Julio, amplissimus & prudentissimus Dominus Joachimus Ducherovius, tunc temporis Senator postmodum consul Colbergensis dignissimus, febri tertiana legitima graviter decumbebat, quumque in ipso paroxysmi insultu vehementer sitiret, arrepto vitro, in quo uxor ejus absinthii comas cum aceto vini, pro pestis, quae tum grassabatur, prophylactico, infunderat, repetitis haustibus acetum illud bibit, paulo post multum bilis flavae per alvum & urinas excrevit & sic praeter spem a febri liberatus est.*

RESOLUTIO.

Dicimus quidem febres intermittentes oriri ab acido vitioso, continuas ab alkali, notandum tamen est, quod potentius acidum deprimat mitius & debilius, unde non raro acida in febribus intermittentibus magno cum juvamine exhibentur, praesertim

sertim si temperentur amaris; amara enim egregie conveniunt in omnibus febribus intermittentibus.

CASUS XI.

De Tertiana pura.

HISTORIA.

ANno M.DC.XXX. *Illustrissimus Dominus Dn. Luisi Matthaei Marchio &c. constitutionis sanguineae, aetatis viginti circiter annorum in febrim tertianam puram sive exquisitam incidit cum vehementi rigore & hunc subsequente calore acri & mordaci, siti, vigiliis, capitis doloribus &c.*

RESOLUTIO.

Egregias formulas proponit Auct. hoc in casu, dictum quidem fuit intermittentes febres tertianas oriri ex obstructione hepatis, communissime tamen ex vitio ventriculi, juxta Helmont. enim origo vitae longae & brevis est in sanguine, sanae vero & morbosae ex ventriculo; febres enim intermittentes ut plurimum ortum trahunt ex vitio coctionis in ventriculo, fomitemque ibidem deponunt, hoc probari potest multis rationibus, nam 1. *Vomitoria* valde prosunt. 2. Convenit *jejunium*. 3. Quilibet error etiam laevissimus commissus in diaeta prolongat febrem & parosysmum accelerat. 4. Quoniam conveniunt stomachica, unde vinum generosum & vini spiritus multis profuere, quatenus correxerunt cruditates in ventriculo. Ebrietas curat febres tertianas, excedente enim nimio potu tandem subsequitur vomitus. Ergo caussa illa quaerenda in ventriculo.

CASUS XII.

De Tertiana paralysi superveniente.

HISTORIA.

REverendus Dn. *Jacobus Staphylus Ecclesiae Zerbensi Pastor bene meritus, sexaginta circiter annorum, paralysi sinistri lateris aliquandiu affectus, incidit in febrim tertianam notham cum horrore totius, at calore non admodum acri, dolore capitis tensivo, paroxysmo ultra quatuordecim horas extenso.*

RESOLVTIO.

Ob spir. animalium penuriam pigrius incedunt humores circulantes & facile contumacissimae obstructiones in poris partium hinc inde oriuntur, unde insensibilis transpiratio impeditur & sanguis disponitur ad discrasiam febrilem, vel materia latens in tubulo temporis diuturnitate talem acquirit situm, ut tandem alia sub facie sanguini iterum misceatur, ejusque mistionem turbet in cordis ventriculis.

CASUS XIII.

De Febre quotidiana intermittente.

HISTORIA.

ILlustris & generosus Dominus, Dn. *Bartholomaeus Hartman Baro de Hartenberg &c. temperamenti frigidi & humidi, faciei albicans, potor aquae, a cerevisia & vino per naturam abstemius mense Martio anni* M.DC.XXVIII. *quotidie sub vesperam levi frigore absque rigore prehendebatur, succedente paulatim calore inaequali, ha-*

lituoso magis quam acri et mordaci, cum propensione in somnum et dejecto appetitu. Urinae in principio reddebantur albae, tenues, et crudae, post quartum crassiores, turbidae, subrassae; pulsus parvus, rarus, tardus, paroxysmus, cum animi deliquio ingruens ad octodecim fere horas extendebatur.

R E S O L U T I O.

Dubitant nonnulli, num dentur febres quotidianae intermittentes. Omnes dicunt istiusmodi febres esse tertianas duplicatas, verum nullam obstare videmus rationem, quare non singulis diebus materia febrilis in tubulo sanguini communicari posit: secundo videntur observationes plures med. quae satis ostendunt, dari febres quotidianas intermittentes. Clysteres ut in hac, sic etiam in tertiana & quartana apprime conveniunt, ut notat Hoferus, si paulo ante paroxysmum alvus laxetur enemate, febrem semper fore mitiorem.

C A S U S XIV.
De Quartana intermittente.
H I S T O R I A.

Admodum Reverendus et nobilissimus Dn. Paulus a Steinwehr, Illustrissimi, celsissimi ac Reverendissimi Principis ac Domini, Dn. Ernesti Bogislai, Ducis Crojani et Arescottani, electi Episcopi Caminensis Consiliarius intimus et Ecclesiae Collegiatae Collbergensis Canonicus etc. temperamenti calidi et sicci, aetatis consistentis, aliquandiu dolorem in sinistro hypochondrio gravativum senserat, tandem sub autumnum anni M.DC.XLIII. quarto quoque die, praevia pandiculatione & oscitatione, rigore primum exiguo, mox intensissimo, non quidem pungente sed gravante potius & quasi ossa contundente, prehendebatur, succedente paulatim calore totius non adeo fervente, sed submisso, cum pulsu tardo & raro, in vigore paroxysmi tamen velociori & frequenti; urinis in initio aquosis & tenuibus, postea coloratioribus & crassis.

R E S O L U T I O.

Vocatur haec febris Medicorum opprobriũ, & extendit se ad annos 20. 30. usque, nidulare videtur in hypochondrio sinistro vel in liene vel in pancreate, quod accuratius a cujus unius, vel alterius ductus lateralis obstructione recursus febriles quartanarum deduci possunt.

Sub Autumnum dicit Auct. quo tempore curatu sunt difficiliores & longiores, praecessit enim spir. depauperatio, nam tempore aestivo spirit. valde dissipantur & avolant, tempore vero aestivo quartanae juxta Hippocratem breviores sunt. Humores hac in febre viscidiores sunt, unde spir. animales ipsis inhaerent, neque tam facile sese extricare possunt, unde plurimi spir. anim. in nervorum tubulis fluctuant, copiosius vero collecti in cordis ventriculis in musculos dorsi, pectoris, lumborum aliosque vicinos ruunt, unde pandiculatio.

Lassitudo ingens est, ob tardiorem motum sanguinis & humorum circulantium paulo ante paroxysmum & in principio paroxysmi; hinc quum forte fortuna aëris ex attractione oritur sanguinis languida fermentatio, unde aegri levamen aliquod sentire sibi imaginantur, & tunc spir. an. per patentiores nervos promtissime in musculos respiratorios & os aperientes determinantur, hinc pleno & hianti ore respirare seu oscitare coguntur quartanarii. Auct. dicit *cum rigore primum exiguo, paulo post vehementior, mox intensissimo &c.* istiusmodi gradus observamus omnes, si lignum viride injicitur igni, tum ignem quasi extinguit, sed quando est probe accensum flammam acriorem emittit quam aliud lignum. In quartanariis facillime tumores pedum & viscerum scirrhi oriuntur, quoniam humores circu-

lantes ad coagulationem & restagnationem valde proni: morbosa talis dispositio decepit plures cadavera inspicientes, ut putarint, quartanae sedem esse in liene, quem in febre quartana extincto invenerunt valde durum, confundentes effectum cum sua natura. Redeunte sole versus nostrum haemispherium, partes sanguinis facilius in ordinem rediguntur, quo abeunte febris haec solet esse diuturnior.

Spiritus salis, loco hujus spir.sal.armon.nitros.ad gtt.7.9. vel 11. quater de die exhibitus. Chalybeata valde conveniunt, acidum vitiosum corrigendo. *Externe* hypochondrio sinistro felici cum successu applicatum fuit tale epithema.

℞. *Sal.armon.* unc.j.sem. *aqu.flor.sambuc.* lib.j. *tber.* unc.sem. applicetur calide duplicatis linteis. China chinae a drach.sem. ad drach.j. usque habetur pro specifico: verum nonnisi praemissis universalibus, medicamentum hoc exhibendum.

CASUS XV.

De Quartana scorbutica.

HISTORIA.

Vestiarius quidam Petrus Harte *junior, temperamenti melencholici, faciei lividus, anno M.DC.XLIX. mense Septembris incidit in quartanam cum insigni circa praecordia anxietate & respirationis difficultate, genuum insuper et crurum lancinatione, singulis paroxysmis recurrente pulsu parvo et inaequali etiam in ipso febris vigore et statu; urinae reddebantur variae, nunc tenues et albae, nunc crassae, rubicundae, cum sedimento farinae laterum non absimili, efflorescentibus interdum et maculis diversi coloris, maxime in cruribus.*

RESOLUTIO.

Semper addenda antisebrilibus antiscorbutica, quia abundant sale volatili.

CASUS XVI. & XVII.

De Semitertiana.

HISTORIA.

Illustrissimus Dominus Dn.Guilielmus, Comes de Wittgensteiin &c. temperamenti calidi & humidi in flore aetatis constitutus, anno M.DC.XXXVIII. XXVIII. Augusti hora VII. matutina, rigore infestabatur cum vomitu bilioso, succedente calore totius aestuante, circa quartam pomeridanam erumpentibus sudoribus febris videbatur ad declinationem vergere, ut spes esset, eam paulo post plane intermissuram: verum tunc febris retineri, cutis subito densari, iterumque quamquam levius horrere coepit, subsequente caloris continuatione. Altero die circa quartam vespertinam praevio aliquali horrore vel potius frigore, nova quasi fiebat accessio. Tertio sub septimam matutinam repetebat paroxysmus ad modum primi diei, & hora quarta pomeridiana iterum se se habebat ut hora quarta secundi & primi diei, concurrente dolore capitis vehementi, tussi, lipothymiis aliisque symptomatibus.

Nobilissima foemina Theodora uxor viri magnifici et generosi Dn. Johannis Georgii a Gablentz, judicii Tribunalicii, Regni Poloniae p.t. Deputati &c. absurdo quodam et depravato appetitu, annis aliquot, multa esui inepta, cretam, rubricam, arenam, et imprimis lutum ex macerie avulsum, quod ipso saccharo dulcius sibi fuisse ajebat, avide ingesserat, lactis et aquae frigidae potatrix; tandem in febrim semitertianam incidit, cum insigni praecordiorum angustia ventriculi dolore, lipothymiis, alii sque vehementibus symptomatis.

RESOLUTIO.

Frequentius febres hae oriuntur tempore vernali, videntur esse compositae ex diversis fermentis febrilibus diversis in tubulis diverso tempore fermentantibus. Notari hoc potest, omnes extinguuntur febre aliqua intermittente, moriuntur in principio paroxysmi, nunquam in augmento, statu vel declinatione.

CASUS XVIII.

De Hectica simplici.

HISTORIA.

DN. Johannes Tylli, celsissimi Principis ac Domini, Domini Francisci Alberti, Ducis Saxoniae etc. Secretarius, juvenis temperamenti calidi et sicci, rarioris texturae, post febrim ardentem continuam de imminuto appetitu, virium languore et aliquali corporis absumtione conquerebatur, cutis videbatur squalida, pulsus parvi et ex parte celeres, calor exiguus aequalis et aeger vix sensibilis, nisi a sumto cibo.

RESOLUTIO.

Videantur illa, quae dicta sunt de phthisi de cura lactis. Omnia phaenomena, tum etiam medicamenta antihectica satis probant, caussam esse intemperiem sanguinis salsam & acrem, humores circulantes acriores facti fluentes per interstitia fibrarum illas corrodunt, unde *marasmus*. Fermentum ventriculi valde viscidum cum cibo deglutito vitiose effervescit, unde *calor post cibum*: & quum cutis tenuior sit in facie, magisque transparens, *rubedo* ibi observatur.

Si praecesserit alia febris mature convenientia medicamenta sunt exhibenda, alias laterem lavabis. Tres vulgo recensentur hujus febris gradus. 1. Quando succus nutricius nondum coctus, multo minus assimilatus vel per alvum, per urinam vel per sudores excernitur. 2. Quando succus nutricius jam mutatus in pinguedinem ut talem jam diffluit, unde colliquatio. 3. Quando non solum ros ille pinguior iterum excernitur, verum etiam portiunculae fibrarum musculosarum ita corroduntur, ut continuo quid de substantia carnosa deperdant. Primus & secundus gradus curationem admittit, tertius vel ultimus vero respuit.

De Febribus malignis in genere.

Variae foventur opiniones de caussis febrium malignarum, quatuor vel quinque prae aliis notatu sunt dignae. (1) Caussam ponunt in putredine humorum, quam quum explicare nesciam, respuimus, quia neminem reddit sapientiorem. (2) Est Willisius, caussam consistere in sanguinis coagulatione, cui opinioni superstruxit Johann Daniel Majos chirurgiam suam infusoriam, & Lowerus de corde experimento hanc opinionem confirmat, detraxit sanguinem cani & injecit lib. sem. lactis, canis incidit in magnas anxietates, inquietudines, suffocationis periculum, tandemque fuit extinctus, reperit in cadavere tum in vasis, tum in organis respirationis lac coagulatum una cum sanguine. Non negabimus saepius sanguinis coagulationem in morbis malignis fuisse observatam, & experientiae experientiam opponimus, quum frequentius sanguinis dissolutio fuerit observata (testante id Sylvio) unde facile quis dicere posset, coagulationem esse effectum & praecessisse texturae dissolutionem: nonnunquam sanguis emissus adeo fluidus est, ut nullo artificio redigi possit ad concretionem, & tum pessimum exhibet signum; sanguis enim fibrosus summam sanguinis discrasiam malignitatemque indicat. (3) Est Sylvii statuentis caussam esse sal volat. acre acidum vitale destruens, sanguinisque texturam corrumpens. (4) Est Kircheri fingentis agmina verminosa

exedentia sanguinem & succum nutricium, instar vermium caseos consumentium, quae opinio refutatur a Marco Marci in Philosophia veterum restituta: vermes illi sunt putredinis soboles & male pro caussa ponuntur. (5) Certam materiam subtilem vel ex tellure vel ex astris advenientem, dramata haec ludere totque edere strages contendit.

Quum plus sit malignitatis quam caloris in his morbis, videtur longe aliam esse fermentationem, quam in febribus aliis benignis vulgo sic dictis; harum enim fermentatio est ab acido vitioso, illarum vero a sale acri ex familia alkalicorum orto, quae actio ad mentem Veterum putrefactio vocari solet.

Helmontius sedem harum febrium ponit partem ventriculi convexam, & dicit miasma inspirari vel deglutiri, postmodum penetrare ad partem illam convexam stomachi usque, & non raro carbunculi in stomacho fuere observati: si aliquis quaerat, quomodo miasma per densissimas membranas penetrare possit ad superficiem? responderi posset, quomodo mulier gestans foetum mortuũ foetorem putredinalem in ore gustu percipiat? quod si halitus transudare possunt tot partes membranosas, quidni halitus veneni maxime volatilis? posset tamen excipi in muliere hoc fieri mediante sanguine & humoribus circulantibus, deponentibus in gulam & fauces nonnullas partes putridas.

Certe phaenomena febres has comitantia & medendi ratio suadere videntur, oriri febres has a sale volat. acri, & magis confirmamur, si respiciamus ortum vel natales harum febrium: oriuntur nonnunquam ex putredine multorum cadaverum, acida impediunt putrefactionem, unde rectius dicitur salia volat. acria exspirari a cadaveribus, & aërem ita inficere.

Hae febres per cuniculos agunt & incautos facile decipiunt: semper attendendum, num aliquid adsit citra caussam aliquam manifestam & naturae affectus vel morbo nequaquam conveniens. Si quis statim de summa virium prostratione conqueritur, de pulsu debili, parvo, inaequali, indicium est anguem latere in herba. Liquori tum animali tum vitali hae febres solent esse infestae magis vel minus, saepius enim incolae cerebri prius infestantur & post sanguis vitalis: saepius contrarium accidit. *Urina sanorum similis*: partes enim insensibiles in sanguine ita corrumpuntur, ut nequaquam vitium aliquod insensibile observari possit, unde non raro sanguis emissus valde purpureus & rubicundus, & tunc eo pejus.

Calor valde mitis: est sitis prostratione caloris intensior, appetitus prostratus, linguae scabrities accedit & siccitas.

Vigiliae: rarius in principio sopores, nisi in ipsa peste, in augmento etiam saepissime sopores, observantur, statim adest agrypnia: alvus nonnunquam obstructa, quod melius, saepius diarrhaea, quod pejus, excrementa dum valde foetent, est signum profundioris corruptionis, inter excernendum syncopen patiuntur; haec omnia satis superque indicant, adesse febrem malignam.

Consanguinei facilius afficiuntur etiam in diversis locis degentes, ob similitudinem pororum & sanguinis texturae.

Caussam itaque concipimus tanquam fermentum aliquod valde acre eadem producens symptomata, quae alias arsenicum infligere solet, nam acida corrosiva carni adhibita rubedinem primo, post nigredinem post se relinquunt; hinc maculae primo rubrae, deinde nigrae apparent, spiritus sal. armon. nitros. sanguini instillatus prius effervescentiam producit, postmodum varia puncta nigrescentia observabis. Ad signa haec etiam potest referri, nempe respiratio in illis febribus malignis, in quibus ad ambitum corporis aliquid propelli debet, laboriosa est, & maximae praecordiorum anxietates adsunt, donec materia vitiosa a centro ad superficiem protrudatur, quod videmus in febri petechiali, variolis & morbillis.

De prognosi nihil monet nobilissimus Dominus Praeses, sed legere tantum jubet

bet illa, quae habet Riverius de febribus malignis, quia accurate de signis diagnosticis & prognosticis scripsit.

Febres continuae differunt a malignis & pestilentialibus quoad putredinem, magna enim fermentatio requiritur ad putredinem, putredo enim etiam est gradus fermentationis. Quaer. utrum talis putredo sanguinis & aliorum humorum in oeconomia animali dari possit.

℞. Affirmat. videmus enim prout varie disposita sunt fermenta in ventriculo, vesicula fellea, pancreate, varia dari putredinis genera majori vel minori cum foetore, & in Chymicis notissimum est, ex affusione hujus vel illius menstrui in corporibus diversos foetores excitari, quidni etiam in sanguine a tot partibus diversi generis, eoque tempore in ordine turbatis constante. Plura possunt videri in Coll. ad praxin Barbette.

De sudoribus observari potest, quod saepius in febribus malignis sint cadaverosi, & tunc indicium sunt ingentis putredinis humorum, Scorbutici, lue venerea infecti, Melancholici non tam facile febre aliqua maligna vel pestilentiali corripiuntur, tum quod materia subtilis viam nimis tritam ob sanguinis viscositatem reperiat, tum quod acidum in his excedat sali volatili maligno contrarium.

Facillime fiunt recidivae in febribus malignis, dum fermentum deponitur a sanguine ad peripheriam corporis, & tum omnia symptomata apparent mitiora, & aeger nunc pro curato habetur, ast si levissimus error committatur, itaut transpiratio ab aëre ambiente paululum impediatur, fermentum pedem figit, & humoribus circulantibus iterum immistum versus centrum ducitur: & tunc adest recidiva.

CASUS XIX.

De Febre petechiali.

HISTORIA.

Generosus & strenuus Dn. Johannes Christophorus Plato, Equitum in exercitu imperatorio Magister, temperamenti calidi & humidi, praecedente omnium membrorum lassitudine spontanea, calore praeternaturali accensus, insigni cordis anxietate, inquietudine, vigiliis, dolore capitis, siti, & id genus aliis symptomatibus vehementer angebatur; vires mox inter initia defecere, cutis hinc inde praesertim in pectore, brachiis & dorso maculis rubris efflorescere videbatur, pulsus formicanti similis, parvus, frequens, urinae crassae, turbidae, rubrae &c.

RESOLUTIO.

Febris petechialis signa conveniunt cum signis variolarum & morbillorum, commendantur in curatione semina nonnulla, napi, citri, card. bened. aquileg. ad imitationem Zuvelff. valde efficax est emulsio in febre petechiali, tum etiam in variolis & morbillis & hunc in modum praescribi potest.

℞. *Sem. napi. card. bened.* āā. drach. j. *flaved. cort. citr.* drach. iij. *myrrhae rubr.* drach. ij. vel scrup. sem. contunduntur cum aqua card. benedicti, & emulgentur, vel etiam addi potest sirupus conveniens vel julepus gemmatus.

Capitis dolor valde urget in feb. petech. ante macularum eruptionem, & tunc non statim ad anodyna confugiendum, sed potius materia bezoardicis est expellenda, qua materia sublata etiam cessat febris.

CASUS XX.

De Morbo Hungarico.

HISTORIA.

ANno M. DC. XX. mense Novembri Johannes a Plaven Equitum Magister, caesis ad Pragam in monte albo Friderici Bohemiae Regis copiis, una cum aliis exercitus Bohemici Ducibus, regnique Dynastis Francofurtum petens, tempestatum injuriis & fuga defatigatus, leni rigore aut potius frigore & horrore corripiebatur, mox totum corpus aestuare coepit, calore continuo & sine intermissione affligente, cordis magna aderat anxietas, sitis inexplebilis, dolor capitis & imprimis circa ventriculum vehemens, vigiliae perpetuae, tertio deliria superveniebant, sub noctem invalescebat morbus, lingua conspiciebatur arida, nigra, fauces inflammatae, labia fissa, pulsus parvus, debilis, inaequalis, vires postratae, omniumque membrorum dolor & lassitudo.

RESOLUTIO.

Sic dictus, quod in castris plerumque grassari soleat, & ex squalore militum oriri videatur, egregium tractatum scripsit Guillus de morbo castrensi.

Vomitoria valde proficua sunt hac in febre, quia ob annonae caritatem, & miserum vitae genus variae cruditates fuerunt collectae in ventriculo & in primis viis, quae nisi removeantur, putredinem ualde exaltant.

In hac febre, ut & in aliis conueniunt acida & sulphurea, spir. uitrioli, sulphuris, alis, nitri, praesertim spir. nitr. camphoratus, acetum uel simplex uel compositum, bezoardicum minerale, terrae pingues sulphure metallico turgidae, terra sigillata, bolus Armena.

Si calor ualde uehemens sit, abstinendum parum ab usu uolatilium, augent enim uigilias, deliria, & capitis dolorem.

Si magna adsit malignitas, sudorifera ter intra 24. horas propinari possunt, post sudores vero semper blandiora acida sunt exhibenda, ut Auct. etiam fecit, ne sanguinis compages nimis solvatur & reseretur.

Theriaca, si febris sit valde uehemens, etiam nocet, hinc alii eam cum aceto exhibent.

CASUS XXI.

De Febre ardente maligna cum inflammatione faucium & linguae.

HISTORIA.

CElsissima Princeps ac Domina, Domina Sophia ex antiquissima Ducum Holsatiae prosapia oriunda, Philippi Sapientis p. m. Pomeraniae Ducis, vidua, tempore verno relaxandi animi gratia in hortulinum meum concesserat, inde Treptoam repetens, de membrorum omnium lassitudine, dolore lumborum & dorsi, aestu totius & siti vehementi conquerebatur; mox & cordis anxietas, virium languor, ciborum nausea, somnus profundus, faucium linguaeque inflammatio, aliaque supervenere symptomata.

RESOLUTIO.

In angina illa & in inflammatione faucium & linguae, tinctura rubra a Chirurgis

gis commendatur, basis est sal. armon. & non datur melius in febribus malignis contra inflammationem faucium: in defectu hujus possunt praescribi formulae, quas habet Barbette cap. de angina, ex aq. flor. sambuc. vini spirit. sale armoniac. Tincturam enim illam etiam ingreditur vini spirit.

Tria sunt alexipharmaca, ex vegetabili, tutus citrus est alexipharmacus, vid. tract. Krubii de malo citro. Ex regno animali totus cervus est alexipharmacus, omnia enim ex cervo praeparata resistunt malignitati. Ex regno minerali antimonium.

CASUS XXII.

De Variolis & Morbillis.

HISTORIA.

Cosmus Ludovicus, Filius meus, circa aequinoctium vernum Anni M.DC.XLIII quo tempore morbilli & variolae per totam fere Pomeraniam grassabantur, vehementem capitis, oculorum & dorsi dolorem, spirandi difficultatem & ardorem totius corporis querebatur, accessit tremor manuum pedumque, palpitatio cordis & pruritus quidam sive sensus punctionis in cute.

Urinae sanorum fere erant similes, facies rubra, cutis ad tactum aspera.

RESOLUTIO.

Natales habent variolae in utero materno; non tamen sentimus hinc, quod vulgariter alias dicitur, ex sanguinis materni vitio labem hanc produci, sed potius putamus ex vitio chyli hoc fieri (hic repeti debent illa, quae alibi proposita sunt, sanguinem non esse succum nutricium partium corporis nostri: rationibus alibi datis addi possunt haec, si sanguis, qua sanguis est verum nutrimentum, tum pulmones in immensam excrescerent molem, quoniam ob spongiositatem, & laxitatem continuo in corpore vivo sanguine sunt repleti. Secundo quomodo partes carnosae adeo candidae succo adeo purpureo restaurari possint.) Quum itaque in foetu coctiones multo debiliores sunt, quam in adultis, quod nemo negabit, chylus non adeo perfecte elaboratus, facilius hinc inde in tubulis partium haerere potest & obstructiones parere, naturamque fomitis alicujus acquirere, praesertim quum spiritus animales tanta in copia non influant ad circulationem humorum circuluntium promovendum, unde putamus materiam illam fermentabilem occultari in tubulo aliquo, donec conveniens motor accedat, eamque sanguini immisceat.

Obj. 1. Quomodo per tot annos materia haec latere possit citra noxam & immota. Resp. eodem fere modo, quo venenum canis rabidi in parte aliqua corporis ad plures dies & annos latere solet: eodem modo quo miasma pestilentiale per innumeros annos in corpore aliquo pedem figere potest.

Obj. 2. Quomodo in tot exercitiis vehementioribus corporis, in tot insultibus febrilibus & magna sanguinis exagitatione materia haec in suo tubulo manere potest, & quare tunc non una rapiatur & sanguini immisceatur. ℞. Ad agitationem hujus materiae non requiri copiam materiae alicujus subtilis, sed certam aliquam & determinatam, quemadmodum enim non quaelibet materia aetherea poros magnetis & ferri permeat, sed certa & determinata; & quemadmodum in magnete igni commisso major procul dubio materia subtilis inest, quae nequaquam ferrum attrahit (ut vulgo dicitur) nam magnes tunc amittit virtutem: sic etiam quam primum conveniens materia primi elementi corpori admiscetur, tunc demum sequitur ejaculatio & extractio materiae illius latitantis in suo tubulo

lo per tot annos, unde videmus quod variolae semper sint epidemicae. Itaque materia haec, cui jam admista est primi elementi contraria plane materiae subtili sanguini admistae, delata ad cordis ventriculos, mistionem turbat, & quum in principio non statim omnes partes ita exagitari possint, minor adest fermentatio, pulsus parvus & debilis.

Post vero superatis jam etiam partibus crassioribus ab illa fermentatione spiritus animales copiosius generantur, adeoque copiosius etiam per nervos excurrunt, humorumque circulantium motum accelerant & augent, hinc *calor valde vehemens* anima cogitante de re insueta.

Dilatatis admodum poris arteriarum plurimae partes egrediuntur in tubulos, in convenientibus suis figuris in meningibus continui solutionem excitantes, unde *dolor capitis*. Sanguis effervescens majus occupat spatium & vasa valde distendit, unde *dolor oculorum & dorsi*, signum hoc semper solet adesse. Cordis parietes valde dilatati, & a spiritibus animalibus partibusque velocissime agitatis in parenchymate repercussi palpitationem cordis producunt. Musculi thoracis valde infarcti humoribus circulantibus, ut & sanguis torrentis instar cellulas pulmonum permeans, reddunt spirandi difficultatem.

Humores antea quieti in ventriculo nunc exagitantur, accedit spirituum animalium motus, hinc *vomitus*. Pori cerebri connivere vel claudi nescientes liberum spiritibus animalibus concedunt transitum, unde vigiliae.

Quamdiu nervi oris blando motu vibrantur a saliva, nulla sitis, nulla etiam perceptio istius motus blandioris, anima non judicante de consuetis: quod si deficiat humidum illud, & nervi plus vel minus agitentur, jam anima judicat de re inconsueta, & concipit ideam sitis: deficit illud humidum in variolis, quatenus magna lymphae copia sub forma venti in magna illa effervescentia avolat.

Sanguis valde exagitatus minutissima etiam vascula capillaria turgere facit antea inconspicua, unde *faciei & oculorum rubor*. Rarius bis vel ter hominum aliquis variolis laborat, quatenus in illa fermentatione tota illa materia & fomes ille excutitur e tubulo, si hoc non fiat, denuo hoc morbo corripi potest, testante id experientia: sed rarius hoc fit.

Nulla hic conveniunt purgantia, nulla vomitoria, natura quasi digito monstrante medendi methodum, si valde vehemens fermentatio adsit, Medicus moderatus sit in exhibendis sudoriferis calidioribus, hoc enim errore talis fermentatio excitari potest, ut non solum partes heterogeneae excludantur & ad habitum corporis deferantur, verum etiam ipsae inquilinae & domesticae de suo statu deturbentur: unde ex fermentatione perfectiva potest fieri corruptiva.

Si jam maculae appareant, tum audacius sudorifera propinari possunt, venae sectio etiam utilis habetur statim in principio, quum videamus haemorrhagiam largiorem institutam a natura valde proficuam esse, nec tanta in copia postea variolas apparere. Omnibus commendo liquorem contra variolas a D.D. Dolaeo & me millies expertum, quem & nos una invenimus.

Convenit egregie aqua expulsiva frequenter exhibita. Medicus semper habet rationem oculorum, narium & faucium: defendantur oculi croco, vel floribus balaustiorum in aqua plantag. & rosar, inclusis: nares butyro recenti majali vel ol. amygdalar. dulcium: *fauces* mucilagine ex sem. cydon. psyllii, facillime fauces contrahunt gangraenam, hinc mature praescribendi gargarismi, vel ope Chirurgi frequenter fauces sunt praeservandi.

Plerumque hic morbus durare solet ad diem 13. qui 9. vel 11. diem superaverint raro moriuntur. Circa declinationem diarrhoea saepius supervenire solet, non lethalis, quapropter post 9. diem modice adstringentia & simul alexipharmaca exhibenda, ut terra sigillata, &c.

CA-

CASUS XXIII.

De Peste.

HISTORIA.

QUum Anno M. DC.XXX. in obsidione Colbergensi immanissima pestis grassaretur, multosque cum e Civium ordine, tum ex praesidiariis, e medio tolleret, inter alios FRANCISCUS de MOERS, in exercitu imperatorio peditum Colonellus & fortalitii Colbergensis Commendator praeservationis quaedam remedia a me petiit.

RESOLUTIO.

Venenum pestilentiale valde subtile est, ut quaqua versum facillime sese diffundere possit, hoc habet commune cum aliis venenis ex triplici regno desumtis: recte enim describitur venenum, quod in minutissima portione sanguini communicatum noceat, & eo ipso distinguitur a purgantibus, quae nimia in dosi exhibita noxam inferunt. Videtur autem communicari aëri, & mediante hoc aliis corporibus sub forma halitus vel vaporis, multoque majorem sphaeram acquirere sanguini jam communicatum, ita ut gr. I. veneni pestilentialis sufficiat ad totam massam sanguineam reliquosque humores inficiendos. Constat enim ex observ. Boyle unicum granum tincturae Kermes colorasse libras 29. aq. & Mercur. sublim. nec non colocynth. quae solo etiam contactu corpora contaminant, insignem aquarum molem austeritate inficere, & unicum gr. pulv. pyrii accensum vique ignis expansum juxta Mathematicam computationem occupat spatium centies vicies millies majus: & si computationem instituere velimus tincturae Kermes, videbimus illam acquisivisse sphaeram centies vicies quinquies millies majorem. Requiritur autem ut conveniens accedat vehiculum, unde statuimus venenum pestilentiale multo angustioribus includi terminis eo tempore, quo adhuc haeret in aëre post vero multo majorem acquirere superficiem, & in sanguine mirum in modum expandi juxta minimas suas particulas, est enim ex familia salium, quae commodissime in humido aliquo in infinitas abeunt partes.

Aliqui statuunt, venenum pestilentiale semper de novo creari & a DEo immitti; sed quid opus entia multiplicare vel & miracula.

Ut plurimum natales habet in terrae visceribus, quae frequenter effluvia valde, acria volatilia & activa eructant, vel etiam ab aëre vi quasi abripiuntur & in regiones longe dissitas transferuntur, videmus enim quod terrae motus, dum nempe cavernae cryptaeque inferiores reserantur & sub forma atomorum venena varii generis ab aëre imbibuntur, in ejusque sinu alio transferuntur.

Dividi alias possunt venena in occulta & manifesta: *Manifesta* in napello, helleboro aliisque ipsis sensibus etiam obvia. *Occulta* quae sensuum examen subterfugiunt, & demum in sanguine producunt virulentiam, ut venenum viperatum, arsen. antimonium.

Facilius pestis producitur, si venenum sanguini communicetur, nam extra sanguinis patriam citra noxam delitescere potest. Observatum enim fuit tempore pestis fontanellas saepe deprehendi alteratas & mutatas, idque eo frequentius, quo cum aliis peste decumbentibus versatur. In saliva viperarum latet virus valde volatile, quod tamen nequaquam suam exerit virulentiam nisi mediante vulnere: testatur etiam Rhedi, salivam viperarum deglutiri posse citra noxam aliquam: & in vulgus notum est, nicotianam innoxie tractari & etiam assumi; verum si ol. ejus ad gtt. j. sanguini per venam injiciatur, sequuntur convulsiones & mors, ratio forsan manifesta satis est, quod venena praevia illa mistione cum liquore stomachali

enervantur, acida enim sunt venenis inimica, quae immediate sanguini communicata integris viribus corpus ingrediuntur, & haec est ratio, quare noceat tantopere jejuno ventriculo egredi tempore pestis, quia horis matutinis sopitum quasi jacet fermentum ventriculi, quod vel mica panis vel haustu vini restauratur, quicquid etiam cum saliva deglutitum fuerit, facile poterit alterare, ejusque vires infringere. Ex his fluunt varia conducentia ad naturam venenorum & diversos illos effectus explicandos. Alia enim observabis symptomata, si venenum hoc primum occupet cerebrum vel systema nervosum cum ejus incolis: alia si sanguinem primario ingrediatur: alia si ventriculum ingrediatur & intestina.

Nonnulli Medici naturam ventriculi pestilentialis explicaturi denominationes desumunt ab aliis venenis, vocantes Arsenicale, Mercuriale, antimoniale, napellinum: verum maxima adhuc differentia est, quoad volatilitatem & activitatem quod enim in venenatis illis corporibus est sub forma succi, humoris vel alius corpusculi tenuioris, hoc in venenis pestilentialibus apparet sub forma ignis, fulminis vel alius corpusculi summe volatilis. Docuit Boyle in suo tract. de gemmis pleraque fere corpora exspirare atomos, unde fides confirmatur illorum statuentium, herbas pro diversitate soli nunc venenatas nunc salubres esse; observatum enim fuit, herbas venenatas expressas reddidisse succum Mercurialem, stante aliquandiu succo in vase, statim Mercurius petit fundum vasis: quod si eaedem herbae aliis in locis natae simili modo fuerint examinatae, ne vestigium Mercurii reperiri licuit; & scorpiones in Hetruria citra noxam tractari possunt, qui in Apulia maximo abundant veneno.

Pestis est cum febre vel sine febre. Cum febre, quando mitius adhuc est venenum & sanguinis massam non penitus in momento dissolvit, sed saltem turbat, motumque celeriorem imprimit. *Sine febre*, quando venenum pestis vel fulminis instar sanguinis compagem & texturam destruit, tuncque adest totalis turbatio & destructio nihilque aliud videtur esse, quam necrosis vel sphacelus sanguinis, dum ab omni parte aër & corpuscula aëri innatantia admittuntur & statim sequitur putredo.

Tempore aestivo tempestas tonitruosa vinum vel cerevisiam in cellis exagitat & in novam fermentationem conjicit, saepius a fulmine in momento ita corrumpuntur, ut nulla arte in pristinum locum vel statum redigi possint: duos hos effectus videmus in peste, quae est cum vel sine febre.

Phaenomena pestem concomitantia praecipua sunt bubones & anthraces. In glandulis sp. an. miscentur humor. circulantibus, eorumque motum versus cor accelerant. Ex sanguine veneno contaminato spir. tanta in copia non generantur ad munus hoc exequendum, imo & jam generali a veneno destruuntur, unde hum. circulantes concrescunt, & *bubones* circa inguina vel sub alis vel retro aures producunt.

Partes fervidiores sanguinis & humorum ad superficiem cutis depositae sarcotica vi pollentes, *anthracem* excitant & in escharam abeunt, reliqua phaenom. ut delirium, mictiones cruentae &c. per nostra principia facile explicari possunt.

Curatio vel praeservatoria est vel curatoria. *Praeservatoria* est vel theologica vel politica vel medica. Tutissimum remedium quoad praeservationem est: *cito, longe: tarde*, cito abi, longe recede, tarde redi.

Quoad Medicam praeservationem multa jactanter, varia etiam conscripta sunt volumina ab aliis, qui nunquam pesti interfuere, quibus nequaquam habenda fides, sed potius Auctor tales consulendi, qui grassante peste aegrotantibus facere medicinam. Duo tractatus prae aliis commendare digni, Diemerbroëk & Barbette de peste, scripsit etiam tractatum elegantem Gieslerus de peste Brunsvicensi. Laudem etiam meretur Sylvius quoniam plures curavit peste laborantes. Pestis enim

vel

vel Proteo mutabilior est, & quae in una peste profuere; illa in altera frustra erunt, itaque semper consulenda experientia.

Nec purgantia conveniunt nec venae sectio, quia facile his remediis crabrones irritari possunt: blandiora, ut pilulae aloëticae felici successu singulis septimanis exhibentur, bucella panis aceto fl. calend. vel aceto aliquo bezoardico vel domestico irrorata singulis horis matutinis sumta post Deum egregium erit praeservativum. Nobil. Dn. Praeses in peste Hanoviensi singulis fere diebus cum visitare voluerit aegrotos hausit vitrum vini recens e cella allati, quo se praeservavit. Medicus Anglus fatetur ap. will. blandum illud acidum quod inest vino restaurare fermenta & spiritus & simul acre illud sal pestilentiale enervare. Cl. Diemerbr. sese praeservavit tabaco, evacuans fistulas 20. vel 30. de die, sunt alias fere innumera quae jactantur. Sp. ardentes sive aq. vitae praeservationis gratia a multis in peste assumuntur, quod tamen remedium non adeo tutum esse existimamus, tum quod in nimia dosi, in qua plerumque excedunt, assumtum, fermentum ventriculi obruat, quod tamen blandiori sua aciditate venenum pestilentiale valde enervatum etiam quod massa sanguinea nimis reseret viamque sternat, ut eo facilius aura pestilentialis ingredi possit.

Theriacalia nequaquam promiscue curationis vel praeservationis gratia sunt exhibenda, quum sint valde calida & sanguinem facile nimis exagitent, itaque senibus & naturis frigidioribus conveniunt, nequaquam vero infantibus & calidioribus. Valde commendatur vinum camphorat. ut primus haustus in prandio vel coena sumatur, camphora accenditur & destillatur, vel guttulae labantur super vinum. Simili modo in Dysenteria parari soleat aq. camphorat. egregii usus praesertim in maligna; ad praeservationem, si vasa lacte repleta in conclavi reponantur, testatur enim experientia, quod lac repositum in cubiculo, in quo aeger peste correptus decumbit, labem venenatam contrahat & corrumpatur, quod ex colore flavo & citrino, quo tingitur, satis apparet.

Amuleta jactantur varia de collo suspendenda, effectus dependet e certa materia aetherea illa persluente, motu & mistione aureae pestilentiali, contraria.

Quoad balsama praeferuntur aceta spongiis indita & naribus etiam in publico oblata: suaveolentia displicent, & constat ab experientia magis prodesse, unde sulphur accensum & pulvis pyrius tantopere commendatur.

In Curatione, quae maturanda, si Medicus eo ipso momento, quo aeger se male habet vocetur.

Vomitorium ex antimonio propinari potest, facta evacuatione absque ulla mora fortius sudoriferum exhibendum, omissa plane venae sectione contra quam egregie pugnat argumentum ex ipsa sanguinis circulatione desumtum, quod sudoriferum singulis 6. horis repetendum, singulis autem fere momentis cordialibus aeger reficiendus a somno abstinendus, quia fermentationes in somno debiliores sunt, humores potius versus centrum haerent quam superficiem. Ex gr.

℞. *Aq. contra febr. malign. ex succis* unc. j. *theriacal.* drach. vj *tinct. bezoard. camph.* drach. j. *sir. acetos. citri* unc. sem. misc. f. potio pro sudoribus excitandis.

℞. *Aq. card. bened. galeg.* ā ā. unc. i. sem. *ol. succin. camph.* ā ā. gtt. viij. ad xj. quod in peste Hanoviensi profuit) Descriptionem videre licet apud Schrod. titulo de camphora, evolvantur etiam animadversiones Hoffmanni ad notas Schrod. *Sacchar. perlat.* drach. j. mis. f. potio.

℞. *Acet. fl. calend. bezoard. sive destillat. vel per infusion. pp.* drach. iij. *aq. ulm. scord. scorzon.* ā ā. unc. j. *antimonii diaph.* scrup. sem. mis. f. potio.

Antimonium diaph. commendat in peste Barbette praesertim in infantibus, qui falli possunt, cum non libenter alia medicamenta assumant: & in potu ordinario exhiberi potest.

De Confortantibus: ℞. *Aq. cor. cer. citrat. cordial. frigid. Saxon, el. sine camph.* ãã. unc. iij. *cordial. temper.* unc. sem. *succi rub. idaei* unc. j. vel in hujus defectu *sir. acetos. citri* misi.

℞. *Aq. borrag. bugloss. perlar.* ãã. unc. j. sem. *cinnam. buglossat. fl.* (si dysenteria diarrhoea, vomitus) *cinnam. cydoniat.* unc. sem. *perlar. praept.* drach. sem. vel drach. j. *essent. citri sacchar.* drach. i. sem. mis.

℞. *Aq. contra febr. malign. ex succis rub. idaei e succis. bugloss. scorzoner. flor. auranti.* ãã. drach. ij. *confect. alkerm. de hyacinth.* ãã. drach. sem. *julep. rosat. compl. incompl.* drach. ii. misc. Instillari possunt gtt. aliquot spiritus vitrioli, vel nitri, vel sulphuris sive etiam succus citri recens expressus potest addi.

In forma pulveris. ℞. *Lap. bezoard. Orient.* scrup. sem. *parlar. praept.* gr. xv. *pulv. cord. pretios.* scrup. ij. *nitr. perlat.* scrup. sem. mis. pulv. pro aliquot dos.

℞. *Terr. sigill. bol. Armen. cor. cer. sine igne calcinat.* ãã. drach. sem. *rad. petasit.* drach. j. mis. f. pulv.

℞. *Pulv. bezoard. Sennert. pannon. rubr. spec. de hyacinth.* ãã. drach. sem. *antimon. diaph.* scrup. j. *confect. alkerm.* gr. iij. vel iv. mis. exact.

Ad descriptionem aceti theriacalis Auct. addi potest ex rad. contrajerv. ex herb. card. bened. centaur. min. ex flor. staechad. e semin. card. bened. citri.

Sed facilius & viliori pretio praeparari potest.

℞. *Rad. angel. enul. pimpin. torment.* ãã. drach. ij. *herb. rut. millifol. scord. card. bened.* ãã. m. j. *flor. calend.* m. sem. baccar. jun. samb. ãã. unc. i. sem. *acet. vulgar.* lib. ij. vel i. sem. stent in fusione.

Ad sudorifera & cordialia aliae formulae possunt addi.

℞. *Diascord.* drach. ij. *confect. alkerm.* drach. j. *lap. bezoard. Occident.* scrup. j. misc. pro electuar. singulis horis quantum cuspide cultri capitur exhibendum.

℞. *Diascord.* drach. j. *antimonii diaphor.* gr. xv. misc. pro una dosi.

IN-

INDEX RERUM ET VERBORUM,

In quorum numerus Romanus Casus vel Capita, alter Paginas ostendit.

Ar-

D

E

G

H

I

Ile-

L

Stea-

V. Vagi-

V

FINIS.